

فن منصوص

2354

M.Ü. İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi
Fen Edebiyat Koleksiyonu

* F 0 0 9 9 4 *

فن منطق

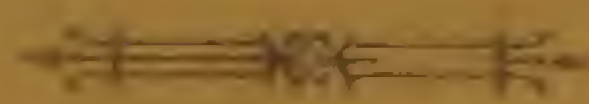
مجلد اول

مؤلف اصل کتاب کتبوی

مترجم

معموره العزیز والی سابق عبدالنافع اقدی

معارف عمومیہ نظارت جلیلیہ سی جابندن مطبعہ عامرہ ۲۰
طبع اولیٰ

—۰۰۰—

—

۱۳۰۴

فـ فن منطق

میرزا شمس و مترجم برهان

فـ مؤلف اصل کتاب کتبوی

(مترجم)

معموره الکرز والی سـ بقی عبدالساقم افندی

معارف عمومی نظارت خلیجی چاپخانه مطبعة عامه طبع اول شد

کتابک مشار الیه چاپ شدن حین تقدیمده مقام جلیل صدارت عظمیادین جواباً بشیر
وتلطیفی شامل تفسیر بیورلمش اولان تلفرافنامه سامی سرنامہ صحایف افکار اواقی
اوزره بو محله طبع و تمثیل قلندی

علم منطقین برهان معرفتلی اولان ترجمه داخلیه نظارت جلیله سنه معرث
تحریر انلیله برابر مطالعه و تقدیر اولندی و مکاتفه حامل اولدقاری نشانک بر
درجه ترفیعی و ترجمهک بالطبع تکثیر نشی مجموعه معارف نظارت اعطاسی
عرض واستیذان اولدقاری موجب بحمد اراده سنبه حضرت پادشاهی دخی اول
مرکزده متعلق بیورلمش نشان عالی در دست ارسال اولغله بشیر و تبریک قلندور
فی ۲ ایلول سنه ۹۷ سعید

(مترجم مشار الیه دیگر آثار)

(مطبوع) علم بلاغین ترجمه تلخیص : عرابیندن ترجمه تحفه الفکر : اولادن ترجمه اداب
و مظهر کتبوی

عربی و فارسی و ترکی عروض رساله سی : ادبیاتین کامل الآثار : دیگر نافع الآثار و سورنامه
(غیر مطبوع) : اسوقدن رهبر سیر و ساوک : کلمات ترجمه تلخیص رساله : بخودن مقدمین
تفسیریه هشام ترجمه سی

٢	دباجة مترجم
٦	دباجة مصنف
	ام الكتاب
١١	في قوله تعالى انا عرضنا الامانة على السموات والارض والآية
١٥	مقدمه وفيها بحثان
١٦	البحث الاول في تعريف العلم
١٨	تقسيم العلم الى التصور والتصديق
١٩	معنى الاذعان
١٩	تقسيم التصور الى التصور بشرط شيء والتصور الساذج والتصور المطلق
٢١	تقسيم التصور والتصديق الى البديهي والنظري
٢٢	تعريف النظر
	الفرق بين النظر والتنبيه
٢٤	معنى مبدأ القياس عند الحكماء
٢٥	في الموصل الى التصور النظري والتصديق النظري واجزائهما
٢٧	في موضوع المنطق وغايته
٢٨	في المعقولات الاولى والثانية
٣١	البحث الثاني في الدلالة وفيه معنى الدال والمدلول والدليل والفهم
٣٣	تقسيم الدلالة الى اللفظية وغير اللفظية والوضعية والطبيعية والعقلية
٣٤	في الطبع والطبيعة
٣٥	في الوضع اللفظي واقسامه
٣٧	تقسيم الدلالة الى المطابقة والتضمن والالتزام
٣٨	الذهن
٤٠	تقسيم اللفظ الى المفرد والمركب
٤٢	تقسيم اللفظ المفرد الى الادوات والكلمة والاسم
٤٦	تقسيم المركب الى التام والناقص وتقسيم التام الى الجبري والانشائي
٤٩	تقسيم المفرد والمركب الى الحقيقة والكناية والمجاز والغلط
٥٠	في المجاز المرسل
٥٣	في الاستعارة
٥٤	تقسيم الاستعارة في المفرد الى المصروفة والمكنية وتقسيم المصروفة الى الاصلية والتبعية
٥٦	الاستعارة المكنية والتخييلية

٥	تقسيم المفرد الى المشترك والمنقول والمرتبجل والمختص
	تقسيم المفرد الى الجزئي الحقيقي والكلّي وتقسيم الكلّي الى المشكك والمتواطى
	تقسيم المعنى الى المفرد والمركب
٦٣	الباب الاول في المعاني المفردة
٦٣	فصل في الكلّي والجزئي
٦٦	في اقسام الكلّي
٦٩	في الحمل بالمواطئة والحمل بالاشتقاق
٧٠	في المعقول الاول والثاني
٧٢	تقسيم المعقولات الثانية الى ما يبحث عنه في المنطق وما لا يبحث فيه وفيه
	تقسيم الكلّي الى المنطقي والطبيعي والعقلي
٧٨	الجزئي اما مادي او مجرد
٨٣	في النسب الاربع بين الكليات بحسب الصدق والحمل
٩٠	في النسب الاربع بحسب الصدق والتحقيق
٩١	في هل البسيطة والمركبة
٩٣	قد تعتبر النسب بحسب تحقق القضيتين وعدم تحققها في مادة واحدة
٩٥	وقد تعتبر النسب بحسبهما مطلقا وفيه ان التحقيق المعترف في نسب الاتفاقيات
	ما هو بحسب الواقع المحقق وفي نسب غيرها ما هو اعم منه وبما بحسب القرض
٩٧	في النسب بين المفهومين بحسب المفهوم
٩٩	في الكلّي والجزئي الاضافي
١٠٢	فصل في الذاتي والعرضي
١٠٤	تقسيم الذاتي الى المشترك الناقص والمشارك التام
١٠٥	في المطلوب بما هو
١٠٨	في المطلوب بأي شيء هو
١٠٩	ما يتعلق بتمييز الذاتي والعرضي
١١٢	فصل في الكليات الخمس
١١٢	النوع الحقيقي
١١٣	الجنس الحقيقي
١١٥	الفصل
١١٧	الخاصه
١١٨	العرض العام
١٢٠	تصادق الكليات بعضها في مفهوم واحد
١٢١	فصل في اقسام الذاتيات

- ١٢١ النوع اما بسيط او مركب
١٢١ قديطلق النوع على الحقيقي والكلى الاخص منه يسمى صنفا وعلى النوع الاضافي
١٢٢ تقسيم الجنس الى القريب والبعيد
١٢٤ تقسيم فصل الماهية الى القريب والبعيد
١٢٤ في كون الفصل مقوما للماهية التي كان جزءاً منها ومقسماً لما فوقها
١٢٦ في ترتيب الانواع نزولاً من النوع العالي الى النوع الحقيقي ويسمى نوع الانواع وما بينهما انواع متوسطة
١٢٨ في كون وضع الكليات مرتبة بالصعود والنزول للتوضيح والتمثيل
١٣٠ في عدم تكرار الجزء الواحد من الماهية بعينه فيها وعدم تركيبها من امرين متساويين ولا من اجناس وفصول غير متناهية
١٣٢ فصل في اقسام العرضيات وتقسيم كل من الخاصة الى العرض اللازم والمفارق
١٣٣ الخاصة اما شاملة او غير شاملة وايضاً اما خاصة النوع او خاصة الجنس
١٣٤ في الخاصة المضافة
١٣٥ تنبيه في اللزوم الخارجي والذهني
١٣٧ تقسيم اللزوم مطلقاً الى بين وغير بين
١٣٨ في اللزوم البين بالمعنى الاخص
١٣٩ الباب الثاني في القول الشارح
١٤٠ في الحد التام
١٤١ في الحد الناقص
١٤٢ في الرسم التام
١٤٣ في الرسم الناقص
١٤٤ كون التوضيح والتمثيل بالمثال والتقسيم من قبل الرسم الناقص
١٤٥ التعريف مطلقاً اما حقيقي او تنبيهي ومنه التعريف اللفظي
١٤٦ وايضاً التعريف مطلقاً اما حقيقي واما اسمي
١٤٧ في كون ماهيات الاصناف اعتبارية
١٤٩ في ان المعروف مطلقاً لا بد ان يكون معلوماً قبل التعريف يوجد ما
١٥٠ فصل في اشتراط جميع اقسام التعريف بكونه اجلي من المعروف معلوماً قبل المعروف
١٥١ في الدور التقديمي والدور المعنى
١٥٣ شرط المتأخرون مساوات التعريف المعروف صدقاً والحق جواز الاعم في الحد الناقص والاعم والاخص في الرسم الناقص وان الحد التام مشروط بالمساوات صدقاً ومفهوماً
١٥٥ وفي انهم شرطوا ايضاً في التعريف تقديم الجنس على الفصل

صحيحة	ساطر	سهو	صواب
٢	١١	اساطين	سلاطين
٤	٣٠	نادر	نوادير
٩	١٩	احتمالدين	احتمالدين
١٩	٢٩	متبايندر	متبايندر
٢٩	١٩	اجزاي	اجزاء
٣٠	١٥	ومناسبات	ومناسبات
٣١	٢٨	وتصوره	زيرا تصويره
٤٠	٥	متقين	متقين
٤١	٥	مقردهني	مقردهني
٤٤	٧	طرقته	طرقته
٤٥	٧	اداتان	اداتان
٤٩	٤	الخطب	التخاطب
٩٤	١٤	ايلدكري	ايلدكري
٥٣	٧	اولوسه	اولور ايسه
٥٦	٢٥	عرض	غرض
٥٨	٠٦	معناد	معناه
٦٢	٣٠	بونلرن	بونلر ايله
٦٥	٣	معلومه	معلوم اولان
٦٨	٢٨	مركبك	مركبك
٦٩	١	افرد	افراد
٧٠	٣	وحدني	وحديني
٧٠	٩	وحدني	وحديني
٧١	٢٧	بو	دو
٧٢	٦	لفهوم	لفهوم
٧٤	١٣	كلى	كلى
٧٦	١٣	بدن	بدون
٨٠	١٩	حرت	حركت
٨١	٢٣	اتاسندن	اتاسندن
٨٢	٢٢	افرادى آخر	افراد آخر
٧٤	١٩	وحقيقة	وحقيقة
٨٩	٢٥	والاعتبارات	والاعتبارات

صحيحة	سطر	سهو	صواب
٨٩	٢٨	ماعداسی اولان جزئیات	زبددن ماعداجزئیات متعدده
		متعدده اوزره صادق	اوزرینه ده صادق
٩٨	١٧	وهذا الضاحك وهذا الكاتب	وهذا الكاتب
٩٠	٨	کلی	کل
٩٠	١٦	مراد	مراد
٩٢	٢٠	مفرقوضه	مفروضه
٩٣	١٤	اواعم	اول اعم
٩٥	١٣	النهان	النهار
٩٦	٣٠	من غير فرق فرق	من غير فرق
٩٧	٢٧	کلیه	کلی به
٩٧	٢٨	وجهله	وجهله
١٠١	٥	محققه	محقق
١٠٥	١٠	فرادنه	افرادنه
١٠٦	١٣	مذكورنك	مذكورنك
١٠٩	١٧	همان	همانی
١١٠	١٩	ذاتی	ذاتینك
١١١	١٢	اولوسه	اولور ايسه
١١٥	٢٧	هو ذاته	فی ذاته
١١٦	٣	اعمد	تعمید
١١٦	٨	بریسیدرکه	بریسیدرته کیم
١٢٠	١٩	اسودا بیض ایچون	مثلا سودايله ایض
١٢١	٥	المجرات	المجرات
١٢١	٢٦	اولنوب	اولوب
١٣٣	٢٠	شامله	شامله
١٣٣	٢٨	تمیل	تمیل ایتمک
١٣٦	٢٧	یا نفر دین	یا نفر دین
١٣٧	٢٠	زاویه	زاویه
١٣٧	٢١	زاویه	زاویه
١٤٢	١٢	واودر	واردر
١٤٣	٣٩	حاصلی	حاصل
١٤٤	١	چارپار	چارپا
١٤٦	٦	لفظیده	لفظی

صحيحة	سطر	سهو	صواب
١٥٠	٣	تسلیل	تسلل
١٥٠	١٥	یا حد نام	یا حد و یا رسم
١٥٢	٩	معنا	معنا
١٥٢	٢٢	واشیوا	واشیو
١٥٣	١٨	معنی	معنی
١٥٦	٩	موصلی	موصل
١٥٧	٣	مذكورده	مذكورده
١٥٩	١٢	نجد	نجده

الحمد لله الذي جعل المنطق عنوانا لمقل الانسان وآلة تظهر سرالجنان بالدليل
والبرهان وفهم مقاصد النصور والتعديق الذوى الهطن والاذهان* والصلاة والسلام
على سيدنا محمد الذي بين ماهيات الاشياء حدا ورسمها بالفصول وانواع البيان* وعلى
آله واصحابه الذين صدقوه في احكامه بالتسليم والاذعان* وبعد فلما كانت الرسالة
المرغوبة المسماة بالبرهان مع الحاشية للفواصل اللوزعى اسماعيل افندى الشهير بكنبوى
اولى بان يعتمد عليها الاخوان* واخرى بها بان يستند بها ذوى العرفان* ومتكلفة بتحقيقات
رائقة وتدقيقات فائقة ومحتاجة الى الكشف والنهاية لما ان ابكارها آية عن خطبة
كل عازب ومخدراتها محتجبة لا تتجلى لكل طالب لكن لما كانت عبا راتها عربية
لا يصل الى ما لها كل قاصد وراغب لان رفع استارها على العوام عسير* وتميز لبها
عن قشرها غير يسير* ترجعها بالتركية من هو للعلم والادب زين* وبه يتجلى عن
القلب كل رين* وكانت مثابته عندي مثابة الروض العاطر* ومكانته من ودى محل
القلب والخطاطر وسمعت من لفظه ما هو غداء الروح وشاهدت من خلقه فيض
الملائكة والروح الى تثبت يستخف الجبال الرواسى وانعطاف يلين القلوب القواسى
وهو في ميدان التحقيق والتدقيق طلق عنانه* وبرهان التطبيق مائل بين يراعه
ولسانه* وكانما حشر الصواب والتوفيق بين بيانه ولسانه وهو احق بما قلته من
شعرى* نافع صيغ من التوفيق* اذ صيغت الناس جميعا من نطف* ولما نقلها من التوسيد
الى التبييض عرضها على فسعدت بصرى بمطالعها اولا وآخرها جعل الله سعى ذلك
الفاضل مشكورا واجره موفورا قلت ولتمسك عنان القلم والافحاسنه تملأ الدفاتر
ويحارفيها السامع والناظر

قال بلسانه ورقه بينانه اضعف الورى

وخادم العلم والفقر الفقير محمد بن حسين

المفتى بمعمورة العزيز

عفى عنها

المنطق عن تحديد تمام حقيقة ناقص* والفكر عن تعدد آله في فناء الحيرة ناكص*
احده جد الاينى بتعريفه تصور منطبق* واشكره شكر الازمان تصديق نعمائه على التحقيق
واصلى واسلم على من ارسله الله برهانا للبرايا* وارشداهم الى التقويض لاحكام القضايا*
وعلى آله واصحابه الذين استقرؤا ممثلين بسنن النبي الاكرم* ولا يقاس بهم في الفضل
احد من الامم* وبعد فقد تشرف ناظرى بمطالعة هذا المؤلف الفاخر* وانشرح خاطرى
بالخوض في بحر تحقيقاته الزاخر* واسمت شرح اللحظ في مراتع رباضه وارشفقت
زلال الماك من مناهل حياضه* وخلوت به اياما وليالى* والتقطت من كنوز فوائده
اللالى* فالفينه كافلا لشرح حقايق رسالة البرهان* التى لم تنسج على منوالها
كتاب في فن الميزان* ويحرى ان يكون فيه عليها التكلان* قد اقام ميزان البرهان في
عكاظ حل مشكلات مسائلها* ورجح لمساوم ترجحة عويصاتها ومحاولها*
فابرز تلك الخريدة العربية في ملابس الروم* تجلى على منصفها لكل خاطب اياها
يروم* فتحققت ان مؤلفه الماجد الخطير* والنقاد التحرير* قد ابدع في تأليفه* واصاب في
تميزه بهذا الاسم وتعريفه* كيف وقد اعرب غارب* واوجز قاطع* واطال قاطب*
واجاد حين اجاب* فاهو الاتيان نافع* وبرهان لفضل مسديه قاطع وهو الفاضل الذي غدى
بدر العلوم والمعارف* وربى في حجر دوحه المجد وظلها الوارف* ولبس اربعة النجاة
في صباه* ولاح عنوان السعادة على صحائف علاه* واسعدته الجدود* فبدت عرائس
افكاره* وردة الحدود وارث المكارم كابر ابد كابر سلاله عقد سودد تحلت به نخبور
افاضل اكابر* حبر لثدى المعارف راضع* يجرى على علوم اواجه المتلاطمة متواضع*
تصدى للفضل فبلغ اطوريه* ومارس العضلات فانقادت اليه*

شعر

* فكم من معان حازها بديانه * وفكرته قد قيدت للشوارد *

* ومنطقه حاوى الشفايح واهر * صحاح بها يزدان عقد القلائد *

من تطلع الفضلاء الى فضائله التى يعتمد عليها ابن العميد* ولم تفك راقية في درج
المزيد وعبد الحميد عبد الحميد وهو رب بلاغة وبراعة* وفريحة للنظم والنثر مطواعة

شعر

يقلد اجياد الطروس تمامها بصنفي لآك من نظام ومن نثر

ايقن شكل الدهر انه عن مثله عقيم* فاستنجد قضايا المطالب من فكره السليم* المحقق
الفاضل القطن الالمعى* والمدقق الكامل الحسن اللوزعى* اكل افراد الصنف الاول
من كبار رجال الدولة العلية* وحاز الرتبة الاولى من المراتب المعيرة في السلطنة السنية
مرجع اهل الفرق والتميز* المنصرف الآن بلواء معمورة العزيز* سيدى ومولاي* الذى
يده عقد ولاى* المولى الاجل الافخم صاحب السعادة والفخر الاثم حضرت عبد

النافع افندي المحترم لازال يملأ الاوراق * بمراق ويزين الافاق بما فاق * ولا برحت
حدائق براعة بنانه تخلد للدول مآثر * وحفايق بلاغة بيانه تنظم في نحرور الدهور
قلائد جواهر * ولتختم الكلام * متملا بما قيل مناسبا للمقام *

شعر

* لعمرى لقد احمث بالاضل منطقي * وقد كنت ذانطق وفضل بيان *

* وحركت ميزاني فآثني لسانه * فلا زلت مشكورا بكل لسان *

كتبه العبد الفقير الى فيض ربه اللاهوتي *

عبد الحميد جدي الخربوتي * الشهير بابن

شارح قصيدة البردة * جعل الله

الطافه العلية

لهما عدة

شاهانه ده دفتر دارلق ومنصرفلق امثالی مأمور بتلرده اجرای وظائفه حصر
ورزش و اقدام و مانند طوب چوکان ایادی تصاریف و تقلبات روزگاریه فیوم بالخلیصا
و یوم بالعباد و در اقطار و جزائر ملدن اقطاف برک و بارقا اعتبار و ایال اولی البصار
ایدرک تقلیب صحایف ایام ایتمکله برابر الله بولنان سرمایه مزجات علیه نک دخی نخل بیتر
عدادنده هدر و بی اثر قالمسندن اجتناب و توقی و بنا برین مالا یدرک کله لایترک
کله و تیره سنده بو طریق بر توفیقه دخی سوق مطایای مساعی ایله بلطفه واحسانه
تعالی ایام خالیه و تعطیلاته ترجه مطول امثالی بعض نوادر آثار قلبه تودیع
دارالمعارف اعصار ایدلشیدی من الجملة رمیه من غیررام مضرب مثلی اولان اثر
مذکور معولک طبع و تمثیلله نزد باوه چینان افنان فنونده افصحر هذا ام اتم
لاتبصرون مدیحه سیله مسرح انظار اعتبار و خصوصیه مقدمات مصنفات
نامعدوده مزیت نام نامی ملو کانه سیله قارئ سرنامه عز و اعتبار و کلیات مؤلفات
مرغوبه مدایح جلالت ذات سامی نعات عادلانه سیله حائز صیت محاسن آثار اولان
خداوندکار اسبق خلد آشیان سلطان عبدالعزیز خان حضرتلرینک نزد
همایون شهریار بلنده جواز عواطف جزیه ایله حسن تلقیه سزاوار و روایات
موثوقه بعض قرئای خاصه ایله مثبت اولدیغی وجهله مدت متوافره قارئ فیض
مطالعات اوله رقی بین الآثار مظهر شرف امتیاز و اعتبار بیورلمسی مستعینا بوفیقه تعالی
انظار عمومه تقدیمه لایق دیگر بر اثر معتبر ایله توفیه فریضه شکرانینه سائق اولمیلله
خادم علوم مالیه اولان فن واضح البرهان منطقه دخی لسان عذب الیاب عثمانی به
عرض و ابراز خدمت امنیه سی خاطر قارئ تهییج و عصرنده مکان فضائی مرکز اعلام
اهل علوم و مجلس مغبوط المحافلی بحال اقدام قروم اوله رقی ایادی اخلافه بونجه
مصنفات مقبوله و مطبوعه ترک و ایداعیله هر فنده مراتب اکثر اسلافه تقدم
کوسترجه سنه خطوات کالاتنی فراز اشتهاره تمهید و ابصال و مغاوزه سباق
فنونده اکتساب قصب السبق کمال ایتش اولان کتبوی اسماعیل افندی مرحومک
فن مذکورده متقدمین و متأخرین ارباب عقولک فرائد ثمینه اصدا فافکار و خلاصه
مؤلفات و آثار بر کزیده لری اوله رقی ترتیب و تدوینیلله احیای آیین کم ترک الاول
بیورمش اولدق لری برهان نام متن متین مکملک کشف ستاره غوامض و دقائق
و حل معاهد حقایی ذیلنده بر قول شارح مزیل الاستار و بر میزان کهر سنج
نام العیاره مشاهده احتیاج واضعی امنیه مذکورده نک بو خدمته انصراف
و انعطافی ترویج ایدرک عون و توفیق صمدانی به متوکل و روحانیت جلیله
حضرت رسالته معتضد و متوسل اولدیغی حالد درگاه فیض اکتناه حضرت غوث

(دیباجه میزان شرح مترجم برهان)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ وَ بِهِ نَسْتَعِينُ

الحمد لله الذي ابدع فطرة عباده الناطقين بابداع بدائع العقول والاعظار * حيث
اوصلهم بتوسيط مقدمات البديهييات والمهمات في مناهج النظريات الى معارج
نتائج الافكار والآثار * وسور حدود معاشرتهم بالرسم التام محصورة بما امر ونهى *
وبعث فيهم رسلا وعين لهم سبلا ليكون عليهم حجة قياساتهم معها * والصلوة والسلام
على نبيه الذي استوى برهان العدل بميزان شريعته * وانطوى محاسن الاخلاق
على الاطلاق في حلية نبوته * وعلى آله واصحابه وعترته * الذينهم قضاوا ومضوا
بالحق راسخا في اكل سيرته واجل سنته (وبعد)

منتظم عقد اللاك منطق وچنان . و مستودع انبان حسن بيان . اولان فرائد اجابت
انتمای خیر دعا و نیایش و موائد لطافت ساری ثنا . و ستایش مہر آسمان سلطنت عظمی . و بدر
درخشان خلافت کبرا . مفر سلاطین عثمانی . و محجرب عیون جہانبانی . مظهر تأیید
الہی . غرہ جبین شہنشاہی . تاجدار عظیم المثال . شہریار حمید الخصال . اسمع اساطین
جہان . ولی نعمت عمیم الاحسان . لازالت اقطار البلاد مشرقة بانوار معدنہ افند من
حضرتلرینہ احق و احرا والیق و سزادرکہ تاریخ سلطنت سلیم خان اولدن بوآنہ
دکین دودمان احقرانہم بو خاندان جلیل العنوان عثمانینک ملازمت درگاه مراجع
اکتناه عبودیت و ابا عن جد احمای وظائف توارث نسبت و صداقتله پرورده نم
جزیله فراون و منعم نوال و طافت بی پایان اولمیلله بو عبد کبضاعه . یعنی اطنے لی
عبد النافع عظیم الاستطاعه . دخی عنفوان شبابه اکتساب سرمایه دانش و معارف
ایچون قاعده تقدیم اهمه رعایت و بعده من اقتنی اثراباء فاظلم شہراهنده ترسیخ
قدم عزیمت ایدرک باب دولت ابد مدته ملازمت و طریق رجاله انسلک و دخالتله
او تویزش سنہ بی متجاوز برمدنہ عاجزانہ و فاخرانہ عقیفانہ و صادقانہ و لایات والویہ

اعظمیدن بالا ستمداد بر خیلو صحائف مسوداته صرف سواد مداد ایدلشیدی مع
 هذا نه ستمد خادم بو حلیه فسیحه ده غبار فرسان ارباب مآثره مدار التحاق
 اوله جق بر منهج اقتداره سالک ونه ده کارگاه بضاعهم الباس دوش روزکاره
 سزاوار اوله جق پرند پر نقش و نگار قریحه به مالک اولوب محافل اصحاب فضائل
 و کالاته عرضه تقدیم و انحاء اولغه شایان اوله جق متاع مستحضر حس
 و وجدان بالکثر اعتراف عجز و قصوره محصور و خصوصیه شو امر خطیر ایله
 اشتغال عاجزانه مکرید جزیره سنده کائن رسمو متصرفلغندن بالانفصال در سعادته
 عود و قفول و دیجور خانه یأس و فتورده اختیار عزلت و خول ایله * اعلل
 النفس بالامال ارقیها * ما ضیق الدهر لولا فمحه الأمل * ظهورات غیبیه سنده
 انتظاردن دیگر اسباب صوریه تسلیدن مهجور اوله رقی طالع ناسازک بر وقت
 غیر مسابعدنه مصادف و تشتت بالی موجب بعض وقایع متأله دخی مترادف
 اولدیغی جهته و وقوع خطیئات و هفواتدن طولابی پراعه بی بر اعه عند اعظم
 و افلخده معذوردر و او ائاده بیداری طالع خوابیده ایله عواطف علیه حضرت
 پادشاه رحه ششاه کریم الخصالدن قسطمونی ولایت جلیله سیله مجبور
 و مسرور و بر مدت او مقامده پابند شکل ارزاق مقدره و بو ائاده سحاب مظلم آفاقدن
 مفارق ملک و ملته باریده اولان تکرک مصائبدن حصه مند تأثیرات مکدره اوله رقی
 بعد برهه من الزمان * روزگار آندی بر دیاره دخی * مغزاسنجه تحویلا خربوت
 سنجانی متصرفلغنه مأمور بیورلدیغ حالده غوائل حریبه کسب اشتداد و قاطبه
 مصالح و وظائفه حق تقدیمی اولان مهام عسکریه بی اعداد ایتسیله تمشیت
 خدمات مرتبه به روز و لیلال حصر مساعی و مقدرت و بو جهته اثر مذکور
 اوزره اکثر ازمنه و احیانده نسج عناکب نسیمان و عطالت اولنه رقی تیسر حسن
 اختتام و استحصال نتیجه اتمامی اوج سنه به قریب امتداد المشرق و اگرچه زحام
 خواطر مهامدن فرصتیاب اولنه بیان ایامده ممکن مرتبه تقلیل مواقع خطا
 و غفلته تحذیق نظر اعتنا و دقت و ایجاز محل و اطناب مملدن آزاده اولقی اوزره
 التزام سلاست عبارات و وضوح جزالت تعبیرات ایله برابر صورت اقتصاده
 ربایت ایدلش ایسه ده شاید سهام قدح و تشنیع حساده هدف و بواغورده
 صرف و ایثار اولنان انوار بصر محو و تلف اولقی و هم و تحاشیمی مسودات
 مستحضره نك تبیض و تدویننه برایام متطاوله مانع و حاجز و ضمیر عاجزانه اشبو
 تردد و تراخیدن آزاده اوله جق بر مرجع موجب الاطمینانی تدارکدن عجز ایله
 مشتمل اولمشیکن وجودی نادر اعصاردن معدود اوله رقی فضلی بنامک نور حدقه
 افتخاری دینلسه سزاوار و ورع و تقواده مغبوط ابرار اولان خربوت علمای

بنامندن و مدرسین کرامدن فاضل مشهور نعیمی افندی زاده عبدالحمد افندی
 حضرتلری طرفلندن استطلاع سر نهفته بال و ترحیب خاطر پر بلبال ایله رفع قناع
 اشتباه ایچون مطالعه سنه رغبت و اثبات ملکه کامله اثر پروری ایله مقاصد
 و مبادیسنه امرار نظر اعتنا و دقت بیورله رقی مهم اولان بعض فرائد فوائدک
 تحشیه سیله علاوه مآثر جلیله به همت و بر تقریض بلیغ ایله ساحه تشجیعده تمیحه
 بازوی مفخرت ایتلری عین ابتهاجه روشناساز و سائق مواقع انتشار و ابراز
 اولسیله باحسانه تعالی پوته عرفانده مذاب اولش بر کلچیه سیمین خالص العیار
 وحاده فکر ثاقبدن چکمش بر تار زرین بهادار و کارگاه تأییدات مغنویه ده نسج
 ایدلش بر دیبای زیبای پرنگار اوله رقی اوراق خجیل سروسطورنده قانتنباه
 جنات و حب الحصد و النخل باسقات لها طلع نضید آثار بدیع سی پدید و هویدا
 و اقنطاف ایادی اصحاب کالاته عرض و انحاءه سزا کور نمشدر همان جناب
 رب بی انداد تعالی شانه و بهر برهانه اشبو اثر پرسدادی عیون رغبات اصحاب
 حسن نهاد ایله ملحوظ و کزلك اصابت العین عیبینان حساددن محروس و محفوظ
 ایدوب باعث استفاده طلبة علوم و نزد کهر فروشان معارفده میزان البرهان نام
 متناسیله موسوم اوله رقی بو عبداحقر بر سیئاتی حصول امنیه خیر دعا و ثواب
 ایله بر مراد و ذخیر نافع روز معاد بیورسون آمین و الحمد لله رب العالمین و الصلوة
 والسلام علی رسوله النبی الامین و علی اخوانه من الانبیاء والمرسلین و آله و آلهم اجمعین

روشنا بخش دل اهل نظر	بواثر لککه بتون نور بصر
اولدی هپ درج صحفده مکنون	چله سیدر کهر بحر فنون
قلدی اسرار علومه محرم	همت حضرت غوث اعظم
نامک خیر ایله یاد اولسیدر	املم ذخیر معاد اولسیدر
خلف خیرم ایدوب معبودم	با خصوصکم اوقویه محمودم
دل دیجور می قبلسون احیا	کوسستروب فضل و کمان مولى
ابن امحقق ایله آل رمضان	نسلز اهل علوم و عرفان
فضل ایله منتشر اولسون نامی	شرف ییتنی اولوب حامی

حفظ ایده سوء نظر دن مولى

حسبنا الله تعالى و کفی

محصول فقرین هر نوع محامد عالیله که مقدمه مقاصد اوله ورق بسط و نشره سزا
و هر جنس مدایح متناهی که معرض توجه و خطابه نظم و ترکیب احرا در
جبهه سبک مفتوح ابواب فیوضات و توفیقات جل شانه حضرتلرینه اختصاصی
مفید اولوب مراد صورت اخبارده انشا حد و ثنادر اشبو فقرینه اخذ و ابراد
اولنان نوع و جنس و مقدم و تالی و موجه و بسطه و مرکبه تعبیراتی بامرها
اصطلاحات فندندر

قال رحمه الله (المتزه کنه ذاته عن حدود مدارك الالباب . المتقدس جل صفاته عن
رسوم النقض والنقص بلا ارباب) تنزه بعد و تعالی و کنه حقیقت معناسنه
اولوب حقیقت الهیه عین ذاتدر حدود بر شینک غایاتی اولوب مدارکن مراد
ادر اکاتدر الباب جمع لب اوله ورق عقل معناسنه در شوقدر فرق موجود در که
لب عقل مزکی اوله ورق عقل اهدر بو فرقه بناء جناب باری ادراکی خصیصه
عقول زکیه اولان احکام جلیله بی اصحاب البابه تعلیق و تخصیص ابدرك ومن
یؤتی الحکمة فقد اوتی خیراً کثیراً و ما یدکر الا اولوالالباب پیور مشدر

حقیقت باری تعالی به علمک وقوع و جوازنده اختلاف اوله ورق حقیقت الهیه
بشر ایچون معلوم اولدیغنه جهور محققین جزم ابدوب ققط متکلمیندن اکثریسی
مخالفتده بولندیلر و فلاسفه و امام غزالی و امام حرین جواز علمی منع ابدوب قاضی
وامثالی توقف ایشلردر و اکثر کلام صوفیه امتناعی مشردر جل صفات معظم
صفات اولوب مراد صفات جلیله در تقدس تطهر معناسنه در رسویدن مراد
آثار اولوب نقض ضد احکام و نقض نقصاندر

محصول کلام ذات اقدس الهی بی ادراک عقول زکیه مخلوقدن تنزیه و صفات
جلیله سنی آثار نقض و سمات نقصدن تقدسدر حد و رسم دخی اصطلاحات فندندر
قال رحمه الله (علی ان عم آلاء جلیله غیر محصوره فی مداد الکتاب . و خص الانسان
بنعماء منشرة سیم المنطق الفصیح فی کل باب) منم علمیه اتیانی محامد و مدایحه
تحقق استحقاق و صنی به اشارتدر و بو سبب دانشی منم علیه اوزره داخل اولان
لفظ علی حقیقتده لام تعلیلیه معناسنه اولدیغی بیان ابدلشدر آلاء مع فتح اللام
همزه نك کسر و فتحیه الی لفظنک جعی اوله ورق نعمت و احسان معناسنه در جلی
روشن و ظاهر در مداد کسر میم ایله مرکبدر نعم الهیه نك مداد کاتبانده حصر
اولنده مامسی کال کثرتدن کنایتدر نعماء نعمت و متندر سیم لاسیم تقدیرنده اوله ورق
کثرت استعمالی جهته اسقاط لا کثیر الوقوعدر آخرنده مازانده و موصوله
و موصوفه اولقی صور ثلثه سنه محتمل و معنای سی مثل اوله ورق بعضاً خصوصاً
معناسنه منتقل اولور کل باب بیاندن هر نوع مقامنده در

میران البرهان

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قال المصنف رحمه الله (انواع محامد عالیله بسطت مقدمه لمفتح الابواب واجناس
مدایح تالیله رکبت موجهه لذاک الجناب) جناب مؤلف حد و ثنای حضرت
کبریا ایله تزین دیباچه کتاب و بو وسیله ایله اشبو مجله جلیله نعم جزیه دن
معدود آثار جلیله دن اولدیغی لطیفه سنی اشرا ب ایش و اصطلاحات فندن اکثره
قرینک سلاک عباراته درج و نسجیه دستکاه براءت و بلاغته اعمال صنایع
بدیعه قلشدر و انواع و اجناس مقام لام جنسده اوله ورق طریق تفننده ابراز شیوه
غرابت و حد جهتنده اختیار تعبیر انواع ایله اخصیت حده اشارت ایشدر
محامد محاسن کی جمع حد و مدایح جمع مدح اولمسی علی القاعده محمدر و مدحک
جعلی اولقی صورتندن لفظ حدک شیوع استعمالنه نظراً النسب مقامدر

مقدمه لفظنک کسر داله حصری مختار صاحب کشاف اوله ورق فتح داللدن ابا
ایتمش ایسه ده جلال دوانی شرح تهذیبه کلام زنجشری به التفات ایشوب بلکه
جهت فتحی ترجیح ایشدر و فقره ثانیله ده تالیله اخذی قضیه شرطیه نك جزیننده
مصطلح اهل فن اولان مقدم و تالی به اشارت اولقی اوزره صورت فتحی مرچدر
تالیله تابعه و متلوه معنیبنده محتمل اولوب تلاوت اوراد موظفه کی متتابعاً
قراوت اولنمیه مراد مدایح متابعه اولش اولور موجهه توجیهدن خطاب
معناسنه در ذاک الجناب حضرت مفتوح الابوابه اشارتدر فتح ابوابدن مقصود خلق
اسباب مطالب و دفع موانعه بسر و توفیقه مظهریتی جالب اولقی معنای مجازیسی
اولوب مراد جله مقاصد خیریه دن اولان اشبو تالیف کتابده عون و توفیق
الهی به اظهار شدت احتیاجدر

محصول فقرتین جناب رب العالمین محمد حامدین و مدایح مادحینه نوجهله مستحق
وسزا اولسونکه مداد کاتبین ضبط و ارقامه کافی اولوب و کمال ظهورده اولان
نم جزیه سنی تعمیم و بین الخلائق نوع انسانی سائر مخلوقاتک مظهر اوله مدیغی
نم جليلة مبسوطه به و باخصوص مفصح مافی الضمیر اولان هر نوع بیانده نطق
فصیحه تخصیص ایله مظهر لطف عیم المشرر لفظ منطق تألیف ابتدکی کتابک علم
منطقدن اولدیغنه براعت استهلال اولوب محصوره و منتشره و عموم و خصوص
اصطلاحات فندندر قال رحمه الله (فسبحان من ردت الافکار و المحابر عن غرائب
ملكه و ملکوته و ارتدت الابصار و البصار الی بدئها فی عجائب عظمته
و جبروته) لفظ سبحان تسبیح ایچون علم اوله رق سبحه نزهه تنزیها بلیغاً معناسنه در
و برأسه تنزیه الهی به قصد تخصیصیه جمیع قیاسدن تنزیه بلیغ معناسنه قلنه رق
جناب باری به لازم الاضافه عدیله لغت فصیحه ده اضافندن عدم قطعی التزام
ایدلشدر بمضاحین تعجبه دخی مستعمل اولوب احیاناً واقع اولورکه اصالة تنزیه
و تبعاً تعجب قصد اولنور حاصلی تعظم و تبارک معناسنه اوله رق مراد نقایصدن
تنزیه و عظمت و جلالت الهیه دن تعجبد افکار و ابصارک مردود و مرتد اولسی
عجز و وصولدن مجازدر ملک عالم ظاهر ملکوت عالم باطندرکه عالم امر اطلاق اولنور
ابصار عین معناسنه بصرک و بصائر عین قلب معناسنه بصیرتک و عجایب عجیبک
جو عیدر عظمت و جبروت کبریا یعنی اولولوق معناسنه در

محصول فقرتین غرائب ملک و ملکوتندن افکار عامه و خواص قطع طمع ادراک
ایله عاجز و سرگردان و عجائب عظمت و کبریا سنده عیون و عقول مراتب ادراکک
پایه اولینه رجعتله واله و حیران اولان حضرت خلاق عظیم الشانی آثار بدیعه
قدرت الهیه سندن تعجبله جمیع نقایصدن تقدیس و تنزیهدر کائناتک مآخذی
سوره ملکده واقع * مازی فی خلق الرحمن من تفاوت فارجم البصر هل تری
من فطور ثم ارجع البصر کرتین یقلب الیک البصر خاسئاً و هو حسیر * نظم جللی
اولوب مقام جدده ایرادی اشبو نظم کریمه خلقک رحانه اضافه سیله اشعار
یورلدیغی وجهله جناب بارینک بومثل و مصنوعات بدیعه بی قدرت باهره سیله
خلق و ایجاد بیورمسی رجه و فضلاً اولوب ابداعنده نیجه نم لاتیخصی اولدیغنه
منیدر فطوردن مراد خلقنده خلل معناسی اوله رق یعنی هر قدر کمال تأمل ایله
ارتیاد و طلب خللده اماده بصر و امعان ایدلسه طول معاوده و کثرت
مراجعتدن حسیر و کلیل اوله رق اصابت مطلوب بدن خاسی و بعید بر حال ایله بصر
صاحبنه منقلب و مردود و کائنات ذل و صغار ایله مطرود اولور

قال رحمه الله (واصناف صلوات مرتبه ید التحیل و الانتخاب محتویه علی

کلیات الاخلاص و افراد الآداب علی من عرف حقائق الحق و رفع موجبات
الاحتجاب و میز حدود حدائقها بخواص البیان و فصل الخطاب) اصناف ید
لام جنس مقامنده اوله رق مراد اجرای براعتله اخصیت صلاته اشارتدر تحیل
و انتخاب ایچون اثبات ید استعاره مکنیه و تخیلیه و علی اختلاف المذاهب اجرای
تصرفات فن بیانیه عائد بروظیفه اولوب مراد انواع صلواتک الی مجمل و منتخبی
حضرت سید کائنات ایچون اثباتده مبالغه در محتویه جامعه معناسنه صفت صلواتدر
کلیات اخلاصدن مقصود ریاضتیه دن آزاده اولان خلوص نامدن عبارت
و افراد آدابدن هر فردی احتوایی مجموع شرائط آدابیه رعایتدن کنایتدر حقائق
ماهیت معناسنه جمع حقیقتدر حق اسماء صفاتدن اولدیغی مثل و اقوال و عقاید
و ادیان و مذاهبه دخی حق اوزره اشتغالدر نشانی اطلاق اولسه رق قول حق
و مذهب حق دینلورکه مقابلی باطلدر و حکمک حق اولسی و افعک حکمه مطابقدر
احتجاب زیر پرده خفاده استناددر حقائق حقه اثبات حدائق و بساتین استعاره
مکنیه و تخیلیه و حدود مرشحدر خواص بیان مجرد وضع ایله اولیه رق
تراکیدن استفاده اولان امور دن عبارتدرکه بوخواصی مفید اولان خصوصیات
مزایا و کیفیات اطلاق اولنور فصل خطاب حق ایله باطل یعنی فارق معناسنه
اولوب مراد قرآن مبینی اشتغالی جهندن مجزئه نبویه در معلوم ارباب تفاسیر
اولدیغی وجهله آیات قرآنی و جوه نظم جهندن اقسام ثمانیه به منقسم اوله رق
بوندن ظاهر و نص و مفسر و محکم تعبیر اولتان اقسام اربعه تک معانی ظاهری و جلی
و اجمال و تعدد احتمالدن خالی اولوب علی من عرف قولی بو اقسامک تفسیرینه
ناظردر و دیگر اقسام اربعه ذکر اولتان اقسامک مقابله اولان خفی و مشکل
و مجمل و متشابهدرکه اجمال و یاخود ظاهره مخالفت امثالی استیاد نشانی بوندرده
معنای مراد غیر متضخ و صورت اطلاع محتجب اولسیله مقصوده اطلاع معنای مراد
اوزره تنصیص و یاخود مقصوده دال اوله رق شیلر وضع و تخصیص اولنوق طریقله بصر
اولور ایددی رفع موجبات احتجاب اشبو اقسام اربعه اخیریه به ناظردر و کذلک
آیات قرآنی احکام نظم و قوف جهندن دخی عبارته نص و دلالت نص و اشارت نص
و اقتضاء نص اقسام اربعه سنده منقسم اوله رق میز حدود حدائقها قولی بو جهته منعطفدر
مفهوم کلام آیات منزله قرآنی دن مستنبطه اولان احکام جلایله شرعیه بی خواص
و عزایای تراکیب و بیان و مجزئه باهر البرهان ایله امت مرحومه سنده تعریف
و تعلیم و غوامض و مشکلاتنی توضیح و تفهیم ایدوب حدود و ارکاننی تمیز و تحدید
ایدن حضرت نبی ذیشان و فوور تعظیبات ایله مجمل و منتخب اولوب خلوص قلب
و رعایت ادبه مقارن اولان صنوف تعصیه ایله دعا در

قال رحمه الله (لسانه المتوسط بيننا وبين نتائج ام الكتاب بقوانين حاصمة عن الخطأ في طرق الصواب وبراہین قاصمة لظهور مغالطات مصاقع الخطباء وواصفه لما غابت الشعراء وجمادات الخلاء) جناب رسالتنا ب عليه الصلوة والسلامك تصليه به استحقاق قرینی بیان وتعلیل درام الكتاب بیان مفسرین اوزره آیات محکّمات اولوب کتابك امی یعنی اصلی اولسی فی انفسها معانیسی متضح اوله رق تأویل متشابهات و بیان مشکلات و مجملاتده مرجع اولدیغنه مبیدر قوانین جمع قانون اوله رق اصله وقاعدیه مراد در عاصمه عصمتدن حافظه وقاصمه کاسره وقاطعه معنارینه در خطبا جمع خطیب اولوب خطبه علی رؤس الاشهاد انشاد اولنان کلام بلیغدر مصاقع منبر وزنده مصقک جمعی اولوب خطیب مصقع فصیح مجهر در ککه قوه فصاحت و بلاغیه محافله اقرانه تفوق وتقدم ایدن بلیغ معناسنده در مشاغبه الدادوب فریفته الیک ووصم شق ایتک معناسنده در خیلا ضم و کسر خا و فتح یا ایله کبر و عجب معناسنده در واصطلاحاً مجادله اظهار صواب مقصود اولوب مجرد الزام خصم ایچون مسئله علیه منازعه در که اکثر منشائی کبر و غرور اوله رق غرض خصمه غلبه در مفهوم کلام حضرت پیغمبر ذیشان صنوف صلوات شریفه به نوجهله احق واجرا اولسونکه نتایج آیات محکّمات اولوب موجب فوز وسعادت دارین اولان احکام جلیله ایله امت مرحومه سی بیننده منهج صواب واستقامتده خطا وزللدن موجب حفظ وعصمت اولان اصول وقوانین وبلغای خطباتک ظهور وغلبه مغالطاتی وشعراک تخیلات و مشاغباتی ومغرور مکاسب عقل وظن اولان متکبرین معاندینک مجادلات ومخاصماتی کسر وقطع ایدن حجج وبراہین ایله واسطه تبلیغ اولشدن صلی الله علیه وسلم بوقره رده دخی صنف وکلی وافرادوتعریف وحقایق وایجاب وحدود وحد متوسط ونتیجه وبرهان تعبراتی بتون مصطلحات فندن اولوب وفنک طرق صوابده خطادن عاصمه وبراہینی قاطعه اولدیغنه اشارت خفیه موجوده در

قال رحمه الله (وهی الیه واصحابه الذین عرفوا احکامه الخمسة الموصلة الی رب الارباب وشرحوا اقواله بینات تمثل لها صور الصواب من وراء حجاب) مصنفک حاشیه ده یانی وجهله احکام خسته دن مراد وجوب وندب وایاحه وکراهت وحرمت اولوب بینات دلائل وموضحاتدر اشبو بیناتدن ایچون وراء حجابدن صور صوابک ممثله اولسی اقوال واحادیث نبویه ده مودوع ومسترا اولان صور صوابک بینات مذکوره دن ناشی بروز وظهورندن عبارتدر

مفهوم کلام حضرت پیغمبر ذیشانک درگاه ربوبینه موصله اولان احکام خسته شریفه بزه تعریف وتعلیم واقوال واحادیث نبویه بی زیر پرده خفادن صور

صوابک تمثل وبروزنی موجب اولان ادله وایضاحات بینده ایله شرح وتفہیم ایدن آل واصحاب کرینده تصلیه ایله دعا در

قال رحمه الله (حیث قضوا بالحق مع مقاسات العوارض فی الامانات المحمولات المشروطة بمداومة الانفصال عن اهل العناد وملازمة الاتصال باشراف الممکنات) حضرت آل واصحابک تصلیه وترصیده کیفیت استحقاق قرینی یاندر مقاسات مکایده ومعانات یعنی شدت وزحمت وبرمک معناسنه اولوب محمولاندن مراد اداسی تعهد اولنان تکالیفدر حل ایله تعبیر عهدہ سندن خروج صعب ودشوار اولدیغنه اشارتدر حاشیه ده یانی وجهله امانات محموله دن مراد * انا عرضنا الامانة علی السموات والارض والجبال فاین ان یحملنها واشقق منها وحلها الانسان * نظم جلیلنده اولان امانتدر علامه قاضینک انوار تنزیله یانی وجهله امانتدن مراد طاعت الهیه اولوب امانتله تسمیه سی واجبة الادا اولسی جهتنددر ومعنی طاعت الهیه عظمت شانندن ناشی بر حیثیتی حامله در که اگر اشبو اجرام عظام اوزره حل اولنوبده بونلر ذات شعور وادراک اولسه لر جلندن ایاواندن اعراض ایدرر حالبوکه انسان ضعف بنیه ورخاوت قوه سبله برابر حل وتلقی ایتشدن زیرا طاعته رعایت وحقوقته قیام ومباشرت خیردارینه باعث مظهر یتدر وظلوم اولسی تعهدنی ایضا وحق طاعته رعایت واعتنا ایتامسندن وجهول اولسی کنه طاقتنه جهالتندن ایچوندر وبوصفک جنسه اضافه سی باعتبار الاغلبدر وعند البعض اول خلقت اجرامده جناب باری اجرام مذکوره ده خلق فہم وادراک ایله تحقیق بن عظیم الشان بر فریضه فرض ایتدم بو فریضه ده مطیع ایچون جنتی وعاصی ایچون ناری خلق ایلدم بیور مسیله اجرام مذکوره خلق اولندقری حال اوزره مسخر اولدقرینی وفریضه مذکوره بی تعهد ایده مبوب ثواب وعقابی طالب اولدقرینی بیان ایتدیلر وقتا که دوش آدم خلعت خلقتله تکریم وتشریف وتکلیف مذکورک عرضیله سامعه انتباهی تشنیف بیورلدقده علو همت آدمی واستعداد وقابلیت فطری فریضه مذکوره نک تعهد وتلقیسنه سائق ومنطق فصیح اجابله ناطق اوله رق تحمل مشاق ایتسی جهتدن ظلوم ووخامت طاقتنه جهول اولدی ومختار قاضی اوزره امانتله مراد عقل وتکلیف واجرام اوزره عرضندن مقصود امانتک استعدادلرینه اضافه سیله اعتباری اولوب ایا واشفاققری ایا طبعیدن یعنی ایافت واستعدادلرینک قداندن عبارتدر وحل انسان ایله مراد قابلیت واستعدادی وظلوم وجهول اولسی قوه غضبیه وشهویه سنک غلبه سیدر بو صورتده انه کان ظالوما جهولا حل امانت ایچون علت اولقی جهتی مستحسندر چونکه قوتین اوزره یمن ورقیب اوله رق تعدی وتجاوز حدود دن محافظه سی جله فوائد عقلدن اولوب

و تکلیفدن معظم مقصود اشبو قوتینک تعدیل و کمر سورتیدر

محصول کلام آل واصحاب کرام نوجهله دعای مذکوره مستحق والی آخر الزمان خیرایله یاده نصل احق اولمز که اجرام عظامک حل و تعهددن ابا واعراض ایدرک انسان ضعیف اوزره محموله و اهل عناد و مخالفندن تبراعد و انفصال و مقاتله وجدال و حضرت اشرف کائناته اتباع و اتصال ایله مشروطه اولان امانات یعنی تکالیف و طاعات معروضه و مکلفه نک شدت و مقاساتیله برابر هر بر احزان و شدائده صبر و مقاومت کوستره رک حق ایله قضا و اعلاء کلمه الله و ظائف حقیه اجرا ایتدیلر قال رحمه الله (فتحوا فی الصراط المستقیم مسورات المقاصد و الاسباب و قد حوا فی جنود الظنون السقیمه من خلفهم قدح شهاب اذینوا لوازمها الخفیة بمصابیح مقدمات دائمة بانوار الیقین و عدلوا فی تحصیل نظر یاتها الموجهة الی ضروریات الدین فبددهم مسلمات الهدی متحدسة بمقبولات السنة و متواتر الکتاب و شاهددهم المشهورات من و هیئات الضلال منعکسة الی سواء سبیل الوهاب) مسورات مقاصد و اسباب ایله مراد مقاصد و وسائل دینییه دن صعب المنال اولان مواضع خفیة اولوب حصون ایله مسوره اولان بلادده تشبیه ایدلشددر قدح طعن اولوب من خلفهم من وراثهم معناسندهدر

مفهوم کلام آل واصحاب کرام صراط مستقیم یعنی دین قویمه مقاصد و اسبابه متعلق مواضع صعب و خفای کشف و فتح ایدوب و جنود و وسواس مشابهده اولان ظنون فاسدیه حواله شهاب طعن و قدح ایله بالکلیه محو و ابطال و حاصلی شهره مستقیم حق زحام ظن و اشتباهدن و ارسته ایدرک طریقت منجیه اسلامیه بی اقصای بیناته ایصال ایتدیلر زیرا مقاصد و اسبابک لوازم و مقتضیاتندن اولوب لکن مأخذ لری خفی اولان وادی انوار یقین ایله دائمه و ثابته اولان مصابیح مستنیره مقدمات یعنی دلالت محکمت ایله بیان و ایضاح ایدلیر و نظریات موجهه و مقبوله سنک تحصیلنده مسائل ضروریه و بدیهیه دینییه مراجعه و سائر و جوهدن قطع نظر الثفات و رغبت قیلدیلر و بوجهندن مسلمات مسائل هادیه دینییه سنن مقبوله و کتاب متواتر ایله متحدسه و دوفعه سائحه اوله رق انلره توجه و استقبال ایله بدیهیاتندن اولادی و و هیئات غوایت و ضلالتدن اولان قضایای مشهورات شهره حقه میل و انعطاف ایدرک انلری معاینه ایله مشاهداتندن اولدی

مصنف بوقره لرده قضایای یقینییه نک ضروریات و نظریات قسمینه و اکتسابده ضروریات مبادی اول اوله رق نظریاتک یقینیاتندن اولسی واسطه ضروریات ایله اولدیغه اشارت ایشدر و ضروریات الی قسم اولوب اولیات و قضایا قیاساتها معها و مشاهدات و متواترات و مجربات و حدسیاتدر و غیر یقینیات

مشهورات و مسلمات و مقبولات و مظنونات و محیلاتدر نه کیم باب خامسده ایضا حاقی مندر جدر

قال رحمه الله (وقد اطلعنوا فی ریاض المطالب عن قیود التقليد الی جهات التحقیق و حملوا فی بوادی المبادئ القریة و البعیده علی جیاد التوفیق) اطلقوا صیغه مفعول اولوب اطلاق خلاف تقیددر که تخلیه ایتک یعنی صالیور مکدر ریاض روضه نک جمعیدر که چایرو چنلو و صولق محلدربستان دخی دینلور جهات جهتک جمعی اولوب جانب و ناحیه معناسندهدر بوادی جمع بادیه اوله رق صحرا معناسندهدر مبادی وسائل معناسندهدر جیاد جمع جواد اولوب سریع السیر معناسنه صفت فرسدر

مفهوم کلام مشارالیهم بساتین مطالب و مقاصدده جهات و جوانب تحقیقه متوجه اوله رق قیود تقلیددن اطلاق اولدیلر یعنی تصفیة بال و قطع مناهج استدلال ایله هر بر مقاصدده مرتبه تحقیقه و اصل و قیود تقلیددن منفصل اولدیلر و وسائل قریبه و بعیده بادیه لرنده فرسان توفیقندن اوله رق بالسهوله طی مغاور مطالب قلدیلر

قال رحمه الله (ماطلع علی جناس الجنان طوابع العرفان عن افق الاکتساب و ما سطع اذعان الاذهان بمطالع ایقان یوجب حسن مآب) بجهله حد و تصلیه مرهبط و ما مصدریه اوله رق مدت طلوع الطوابع و مدت سطوع الاذعان مفادندهدر جناس اول کسر جیم ایله بساتین و ثانی فتح ایله قلب معناسنه اولوب بینلرنده جناس موجوددر طوابع جمع مکسر طالعدر عرفان معرفت کبی بیک معناسنه مصدر در افق ضم همزه و ضم و سکون قالله اطراف سمادر سطوع ارتفاع معناسنه اولوب ساطع مرتفع دیمکدر مطلع محل طلوع اولوب جمعی مطالعدر اذعان اعتقاد ایتک و ایقان شک و یکنندن عاری اولقدر مآب مرجع معناسندهدر محصول فقرتین طریقی کسب و نظردن قابوده معرفت و مجهولاته و قوف و ادراکدر حاصل و اعتقاد اذهان وسیله نجات اوله جق درجه جزم و یقینه و اصل اولدیجه حد و تصلیه نک دوام و استمرارنی مقیددر مصنف بوقره لرده دخی قضیه نک یقینه و تقلید و اقسام سائریه اولان انقسامنه اشارت ایشدر چونکه آئیده تفصیلاتی معلوم اوله جفی و جهله قضیه نک طرفینی بیننده ایجاب و یاسلب ایله اولان نسبت یعنی وقوع و لا وقوعه علم اگر مساوات و جهله اولورسه شک اوله جفی مثلاو برنوع اذهان و قبول ایله بونزدن بری راجح اولورسه تصدیق و اعتقاد اوله رق بواعتقاد دخی اگر احتمال طرف آخر بالکلیه منقطع اوله جق حیثیتده جازم و تشکیک مشککه زائل اولیه جق صورتده ثابت و واقع مطابق اولورسه یقین تعبیر اولور و اگر واقع مطابق اولورسه جهل مرکب و ثابت اولورسه تقلید و جازم اولورسه ظن دینلور

قال رحمه الله (وبعد فلما كان المنطق نطاق الافكار وبه يرتفع طباق الانظار
وميزان عدول بشخص المصدق عن المكذب ومقياس عقول يميز عن العقم كل
منجذب ويهتدي بهداه كل نظار كانه علم في رأسه نار فهذا كان خادما للعلوم بالاستيعاب
وسيد القوم خادمهم بالاثر المستطاب) منطق لغة تكلم وادراك معنائه اولوب
مراد فن منطق در نطاق اكثر وقت خدمت واشتغاله انتطاق ابدلان قوشا قدر
طباق مراتب مفهومند اولوب خلق سبع سموات طباقاً نظم جليلي بعضها فوق
بعض ايله مفسر در انظار وزنا ومعنا افكار در عدول جمع مادل اولوب تشخيص
تعيين وتميز مقياس ميزان معناليه در عقم ضمتين وبعضا سكون ايله غير ولود نسوه
اولوب امرأه عقيم ونسوة عقم ديلور منجباب محراب وزنده ولدنجيب وكريم
طوغرمق معنای اولان مرأه در كه امرأه منجبة ومنجباب ولدت النجباء معنائه در
يهتدي يكون مهتديا معنائه در كه طريق مستقيم بولقدر بهداه بدلالته مفادنده در
علم جبل واستيعاب احاطه ومستطاب مستحسن معناليه در محصول كلام بعد الحمدلة
والتصليه بيان سبب تأليف در يعني علم منطق فكر ونظر لره نطاق میان كبی موجب
تقویت و مراتب انظار وافكار ايچون سبب ترقیات منزلت اولوب صادقي كاذبين
تشخيص وتعيين ايده جك ميزان عدول وعقبي ولوددن يعني منجج مطالب اوليان
مقدمه لری مقدمات منجهدن تميز وتبين ايده جك مقياس عقول برفن خطير وبوعلك
هدايت ودلالتيه لره بر اهل نظر طريق صوابه مهتدي اوله رق كائن بوفن جليل
دلالت ارباب نظر واستدلالة شاهقده نارمضي ومستير اولان جبل مرتفعه
نظير اولوب بوسيدنشائي فن مذکور جميع علومك رهبر وخادمي ودلالت
اثر سيد البشر ايله خادم قوم قومك سيديدر بالاثر المستطاب قولي اراد ايلديكي
سيد القوم خادمهم لفظي مشكات نبوتدن مقتبس اولديغنه اشارت اولوب ابن عباس
رضي الله عنهما دن مرويدر مأثور منقول معنائه در

قال رحمه الله (وكان بعض المشتغلين عندي مشتغلا ذكاء وفي توقد ذهنه الذكي
يحكي ذكاء قابلا للتحلي بجواهر الانهار الحدسية من بين الاتراب مائلا الى تجلي
زواهر الانوار القدسية حين اناب) ذكاء اول فتح ايله علونك معنائه اولوب ذكي
دخي بوندن اوله رق مراد نام وسريع الفهم معناسيدر وذكاء ثاني شمس معنائه در
توقد اشتعال معنائه اولوب يحكي فعلنه متعلقدر تحلي زين حدس سرعت ادراك
معنائه فتح ايله اولوب كسر ايله غلط مشهور در اتراب امثال واقران مفادنده
اوله رق من قابلا لفظنه متعلقدر زواهر الانوار انوار زاهره معنائه صفاتك
موصوفه اضافيه مي قيلدندر انوار ضم ايله نورك جميددر كه معروفدر بعضا
ضبانوردن اقوى واتم ايدو كنه قائل اوله رق * هو الذي جعل الشمس ضياء والقمر

نورا * نظم جليليله تنوير مدعا ايتشدر قدس طهر كبي باكلك معنائه اولوب
جنت ايچون حظيرة القدس اطلاق بومعنادندر
مفهوم كلام شخصا علت غائية تأليفني بيان ايله طلبه سي ينشده بوتألفني مشوق
اولوب ذهن باريكي نار موقده ونور خورشيد كبي متوقد ومشتعل وثمره سرعت
انتقال اولان جواهر مسائل ايله تحلي وتزينه قابل واعمال فكر ايله رجوع ومطالعه
ايتديكي خفايانك مانند انوار مضئيه تجلي وظهورنه متشوق ومائل اولان بر طالب
اهليك وجودني ايتاندر كه توحيدده رساله مرغوبه سي بولنان وزير حسن پاشا زاده
محمد بك اولديغني مرويدر

قال رحمه الله (جمعت له ولا مثاله مواعيد عوائد ونظمت في سلك البيان فرائد قوائد
ورتبها على مقدمة وخسة ابواب تفهم الله تعالى في كل ما يستل ويحتاج وما توفيق
الابالله الجليل وهو حسبي ونعم الوكيل) مواعيد جمع مائده يعني اوزرنده طعام اولان
سفره در عوائد جمع مائده اولوب راجعه يعني منقله معنائه در كه مراد كتب قومدن
اخذ وجمع ايتديكي بياندر فرائد فريده نك جمعي اوله رق دره ثمينه وفوائد جمع
قائده در وهو حسبي محسبي وكافي في كل اموري مفادنده در

ملخص كلام فن منطق خادم علوم اولوب وميان مخاطبينده صفات مشروحه ايله
متصف اهل وطالبي موجود اولسيله طالب مومي ايله اشالي اذ كيا ايچون
كتب قومدن ملخص ومهذب اوله رق اشبو كتاب پرفوائد جمع وتدوين ولؤلؤ ثمين كبي
سلك بيانه نظم ايله بر مقدمه وبش باب اوزره ترتيب وتعيين ايلديكي مفيددر همان جناب
وهاب كافه موارد سؤال وجوابده اشبو كتاب مزين تصاب ايله جلاله بي منتفع ومستفيد
ايدرك مؤلف مرحومي تيسر حسن اتمام اثر ايله رغبات عامه به مظهر بيورميش اولديغني
مثلا بوعبد احقري دخی اشبو شرح كثير النفع لطيفك حسن تيسر ايكالته موفق
ونظرا اعتبار ارباب فضل وكاله اليق واحق بيورسون آمين

قال رحمه الله (مقدمة وفيها بحسان) مقدمه مؤلفينك اوائل كتبه على وجه
البصيرة تحصيل مسائل فنه معين وموجب نفع محصلين اولق اوزره امام مقاصدده
ايراد ايلدكاري شيلدر كه مثلاً تأليف ايتدكاري رساله قنغني فندن ايسه بوجه مانصوريه
وسيله اولسيچون رسم وتعريف وموضوعيله وجه احتياجي تعيين ونوصيف ايدرك
واقاده واستفاده وساطت الفاظ ايله حاصل اوله جفتدن احوال لفظدن مهم
كوردكاري دخی اتيان ايلرلر بوسيله ايله طالب اكتساب تحصيله بدأ وشروع
ايلديكي مطالبه معلومات ايجاليه حاصل ايدرك مسائل مقصوده فني اغياردن فارق
وصدد استفاده بولنديغني فوائده كسب شعور ايله استيعاب واحاطه سنه متشوق اولور
بناء عليه مصنف رحمه الله اشبو مقدمه ده ايتكي بحث مهمي درج ايدرك بحث اولده

فك ماهيته اشارته موضوع وغايته بيان واشهر امور ثلثه به معرفت نتيجه سي اولان
احتياج فن ميراني درميان ايدرك ابتداء بونك ايضاح و بيانچه موقوف عليه سي اولان
علم مطلق مع التعريف تقسيم المتشدد بحث ثاني دخی مسائل الفاظی ايرادينه لزوم
كورديكي شيردر

قال رحمه الله (البحث الاول ان العلم وهو الصورة الحاصلة من الشئ عند العقل)
بحث اوله شروع ايدرك علمك اقسامی صدد بيانده بيوررلرکه علم عند العقل برشیدن
حاصله اولان صورتنر ومعلوم مدرکه برشيتك عند العقل حصول صورتي اوشيتك
عند العقل ديكرندن موجب امتیازی اوله رقی علم صورت حاصله سي اولديغي شيتك
مايه الامتيازيدر حاصلی خارجده برشيتك صورت و پيكری سبب امتیازی اولديغي كی
معنی دخی عقلمده امتیازه سبب اولسييله عقلمده حاصل اولان معنایه صورت اطلاق
بوجهندن نشئت ايتشدر (۲) و بوقلمده مجعوت عنه اولان علم علم كاسب و مكتسب
اوله رقی علم الهی بووصفدن منزله و متعالی اولسييله بوتعريف علم مخلوقه مختصدر
ماهيت علم مطلقده اقوال ائمه متخالفه در شوبله كه بعضيلری علمك كنه و حقيقتيله تصور
ماهيتی ضروری و تعريف و تحديددن مستغنی اولديغنه قائل و بعضيلری نظری
اولسنه ذاهب و مائل اولوب مذهب ثاني اصحابی دخی اختلاف ايدرك برجاعت
تعمير تحديدينه ذهاب ايله تحصيل معرفتمده طريق تمثيل و تقسيمه ميل و اعتبار
و ديكرلری تحديدينه عمريت اولديغي جهتي اختيار ايتشدر و مذهب اخيره
انتصار ايدنلر كيفيت تحديدينه اختلاف ايدرك و حكما و متكلمين مقتضای مسلك
و مذهبلينه جهت توفيق كوزدهرك علمك تعدد حدودينه سببيت و يرملشدر

شوبله كه حكما علمك وجود ذهنيدين عبارت اولديغنی جزم و تعيين ايتدكدنصكره
چونكه برشيتك ذهنيده صورتي حاصله اولقسرين اوشيتنه علم حاصل اوليوب
و صورتك حين حصولنده حصول علم بالبداهه معلومدر انجق حين حصول
ادراكده صورت حاصله دن بشقه ايكي شی دخی موجود اوله رقی اول ذهنيك

(۲) مصنفك جلال حاشيد سنده اولان تحقيقات و جمله زملاشمعي تصور ايتديكر حينده البته اذهانه
شمسه شبيه اوله رقی بالبداهه بر صورت حاصله اولور و بوصورتك حصولنده هيچ برعاقل ايچون
نزاعه مساع اولمزر و بويايده متكلمين ايله حكما بينده اولان نزاع انجق ايشه بوذهنده حاصله اولان
صورتندن عبارت اولديغنی تعيينده در شوبله كه باماهيت تويعيده شمسه مساو بدر پرزنته كيم جمهور
حكما و بعض متكلمين بوبله اولمسي اختيار ايتشدر و ياخود شمسه مباينه در دبر بويايده ايكي وجهندن
خال اوليوب باصورت مذكوره عالم مثال و مثل معلقه تسميه اولان اشباح مجرده دن اولور نيكيم بعض
حكما بوصورته ذاهب اولمشدر كه اثبات ايدنلر عندند اعيان مجرده دن اولمش اولور و ياخود وقت
تصورده شمسه ايچون نفسده حاصل اولان شبيه مثال اوورنته كيم مذهب متكلمين بوور چونكه متكلمين
وجود ذهني في نفس ايدرك حكمايك ذهابي وجهله اكر حين تصورنارده عندالذهان ناروجود اولق
لازم كلسه احترام اذهاني اقتضا ايدردی ديواياديتكاري مثلاًو عالم مثالهده قائل اولمدياري جهته
عندلنده مختار اولان صورت حاصله نك شيخ و مثال اولمشدر

صورت مذكوره بي مبدأ فياضدن قبول و تلقيسي وثاني عالم ايله معلوم بيننده كي
اضافه يعني احدهمانك آخره نسبت مخصوصه سيدر بناء عليه علم اشيوامور ثلثه دن
قنعيسي اولوب و مقولات عشره نك قنق قنمنندن ايدوكني تعيينده اختلاف
ار او قوعيله برطائنه صورت حاصله اولمسي اختيار ايله علمك مقوله كيفندن
اولديغنی جزم و اعتبار ايلديلو و كيفياتك حواس خمس ايله محسوسه و استقامت
و استداره امشالي كيات مخصوصه و لين و صلابت كي استعداديه و ذوات انفس
حيوانيه به مختصه يعني نفسانيه اولق اوزره اقسام اربعه ده بيان حصريله
علمك حيات و صحت و مرض كي قسم رابعدن يعني كيفيات نفسانيه دن اولديغنی
ترجيح و ايشار ايتديلر و بعضيلر علم صورت مذكوره بي ذهنيك قبولي اولق جهتي
تصويب ايدرك معنای تأثري حامل اولسييله مقوله انفعالدين و بعض آخر عالم ايله
معلوم بيننده اضافه و نسبت اولسي طرفه ذهاب ايله مقوله اضافه دن اولمسي
الترام ايتديلر و صور حاصله اشيائك حقايق عقليه سي اوله رقی حقايق خارجيه سييله
اتحادينه ذاهب اولان برطائنه دخی علم مقولاتدن قنق مقوله به تعلق ايدرسه
او مقوله دن اوله رقی امر معلوم جوهر ايسه علم دخی جوهر و اعراضدن برشي ايسه
علم دخی بونك عيني اوله جعنی بيان ايتديلر انجق امور ثلثه مذكوره دن صورت
حاصله علم كي مطابقتله توصيف اوله رقی علم واقعه مطابق و غير مطابقدر
ديلدليكي كي صورت دخی واقعه مطابقه و غير مطابقه اولق اوزره توصيف
قلنديغنی واضح و انفعال و اضافه ايسه خارجده موجود اولمدياري جهته توصيفه
غير صالح اولسييله مذهب اول حكما و منطقيدون عندنده اصح مذاهب عداولنديغنه
و حكمايك حصول صورة الشئ عبارده سييله اولان تعريفلريك محل موافق
الصورة الحاصلة معنایي اوله جعنه بناء مؤلف مرحوم حسب الفن اشيو
مذهب مختاره توفيقاً علمك صورت حاصله اولسييله تعريفی اختيار المتشدر
سيلكوتی مرحوم علی وجه الخلاصه ديمشدر كه اكر علم مقوله كيفندنر ديلورسه
تعريف حكمايه اولان حصول صورتنر مراد صورت حاصله در و مقوله انفعالدين
اولورسه تعريف ظاهري اوزره در زيرا عقلمده صورتك حصوليله مراد عقلك
صورتله اتصافي و صفتي قبوليدر و اما علم عالم ايله معلوم بيننده تعلق و ياخود صفت
حقيقيه ذات اضافه در ديلورسه بو قوله ذاهب اولنلر دن امام رازيدن بشقه صورته
قائل اولان بو قدر تعريف مشهورده عند العقل محليده في العقل ايله معبر ايسه ده آييده
تفصيلاً بيان اولنه جعنی وجهله علی قول جزئيات ماديه نك محل ارتسامی نفس
ناطقه اوليوب بلكه قوی و آلات اولسييله مصنف علی المذهبين ادراك جزئياته
قصد شعول ايچون تعبير مذكوري اختيار ايتشدر

قال رحمه الله (ان كان ادراكا للنسبة التامة الخبرية على سبيل الاذعان فتصديق)
يعنى اكر علم حاصل على سبيل الاذعان والتسليم نسبت تامة خبريه يادراك
اولورسه تصديق تسميه اولنور ادراك تعبير به تصديق ادراك يعنى تحت علمه
داخل اوله رق مقوله كيفدن اولوب بعضيلرك ذهباى وجهله فعل
اولمديغنى وعلى سبيل الاذعان نسبت تامة خبريه يادراك تعبير به
اجزاء قضيه ده معتبر اولان نسبت تامة خبريه اولوب اشبهو نسبت
خبريه بدون الاذعان تصور ومع الاذعان تصديق اولمق مذهب مختارنى اختياره
مبندر نته كيم تفصيلاتى آتیده ديندر حاصلى نسبت تامة خبريه نسبت خارجيه ي
اشعار اتمسيله بونستى ادراك ايكى وجهله اولوب بر وجه طرفينه متعلقه
ويبنرنده رابطه اولمى ووجه آخر نسبتك خارجده دخى اولوجهله اولمى
حيثتندركه حكم بوندن عبارت اوله رق بالذات تصويره مخالفدر شويكه حكم
ادراك اوله رق متعلقى نسبت تامة خبريه در ومتعلقى اذعانن قطع نظر بالذات
تصوره مغايردر معنای اذعان نسبت ذهنيه نك ايجابا وياسلبا واقعه مطابقتى تسليم
وقبول اولوب استر نسبت واقعه در دينلسون واستر سه نفس الامر مطابقه در
تعبير ايدلسون مآل متحد اوله رق اشبهو حالت اجماليه ايجون اذعان وتسليم
دينلور فارسیده كاف فارسينك كسرى وراك فخياله كرويدن معناسنه اوله رق
لسانمرده اينانق وقبول اتمكدر

ايمدى تصديق بر علم وادراك اطلاق اولنوركه تعلق ايتديكى امر نسبتك غيرى
وياخود نسبت ناقصه وانشايه اوليوب نسبت تامة خبريه در وبونكله برابر
نسبتك واقعه مطابقتى اذعان وقبولى دخى مقتضى اوله رق بلا اذعان تصديق
تحقق ايلز لكن نسبتك حقيقه واقعه مطابقتى غير مقتضيدركه مثلا مسافه
بعيده دن بر قرالتى كورر وبو شبح انساندر ديو اعتقاد وجزم ايله ادراك ايدرر
اشته بو علمز تصديقدر حالبوكه شبح مذکور ادراك ايتديكمز كى نفس الامرده
انسان اوليوب فرس اولسه علمزك تصديق اولمسنه مانع دكلدر حاصلى
تصديقده اقتضا ايدن واقعه مطابقتى ديو اذعان وقبول اولوب يوقسه حقيقه
وفى نفس الامر مطابقتى دكلدر بوبابده مثال واضح حدوث وقدم عالم مسئلهسى
اولوب شويكه متكلمينك حدوث عالمه قولارى واقعه مطابقتى اذعان وتسليم
مقارنته برابر نفس الامرده اولان حدوثه دخى مطابق اوله رق بوسكلامك
مداولى اولان علم تصديق اولديغى مثالو حكمانك قدم عالمه قولارى دخى
هرقدر نفس الامرده اولان حدوثه مطابق دكل ايسده مطابقتى اذعان
وتسليم يته مقارن اولديغى جهته يته تصديقدر

قال رحمه الله (والا فتصور سواء كان ادراكا لغير النسبة او للنسبة الناقصة
او للنسبة الانشائية او الخبرية بدون الاذعان) واكر علم حاصل نسبت تامة
خبريه يادراك وجه الاذعان ادراكك غيرى اولورسه علمدن بوقسه تصور اطلاق
اولنور بوده استر نسبتك غيرى ياستر نسبت ناقصه يادراكك اولسون اشو
انشايه يادراكك بدون الاذعان نسبت تامة خبريه يادراكك اولسون اشو
ادراكك اربعه دن جله مى تصور ايمدى تصور بعضا مفرداتى ادراكك اوله رق
بوده يانصور انسان كى واحدى وياخود انسان ايله كاتى تصور كى بلا نسبت
متعددى تصور اولور وبعضا نسبتله برابر متعددى تصور اوله رق بوده ياغلام
زيد والحيوان الناطق وخسة عشر امثالى تفيدى اضافيه وتوصيفيه وتعداديه
وسائر مركبات ناقصه اولور وياخود اضرب وبعث واشتريت امثالى انشايه
اولور زبرا بوقولر نفس الامرده طلب ضرب واييجاد بيع وشرا دن صبارت
اوله رق احدا زمته ثلثه ده برامرك وقوعندن حكايه اولماسيله انشا اولوب خبر
دكلدر وياخود خبر ايسده شكيات ووهيات وبخيلاندن اولور زبرا بونورده اولان
نسبتك ادراك وقوعى بلا اذعان اولمسيله تصوردر الحاصل اقسام مذكوره
ادراكك جله مى حكمدن خالى اولدقلى جهته تصور ايمدى واما قضيه شرطيه نك
اجزائى سيد شريفك تحقيقى وجهله بونكه دخى حكم اوليوب بالكر حكم
فرضى موجود اولمسيله ادراكى بالفعل تصديق اوليوب بلكه قوه قريبه ايله
تصديقدر

خفى اولسونكه علمك تصمندن مشهور اولان تصور ايله تصديق تقسيمى اولوب
بهضيلر بوندن عدول ايله تصور ساذج ايله تصديق تقسيم ايتشدرر چونكه حكمه
مقارن اولمق وحكمدن عارى بولمق وحكمه مقارنت وعدم مشارقتى ملحوظ ومعتبر
اولماق اعتبار ايله اوج قسم تصور موجوددر كه اول تصور بشرط شى اولوب
شيدن مراد حكمدن وثانى تصور بشرط لاشى اولوب تصور ساذج بودر وثالث
تصور لابشرط شى اولوب بونصور تصور مطلقدر كه حكمه مقارن اولوب اوليان
جميع تصوراته شاملدر

متأخرين عندده حكم نسبتك ايقاع ويا انزاعى اولديغى جهته افعال نفسدن
برفيلدر بوضورتده حكم ادراك اولمز را ادراك افعال اولوب فعل ايسه تأثير
وايجاد اثر وانفعال تأثر وقبول اثر اوله رق احدهما آخرك ماصدق عليه اويرر
صادق اوله مرشوبه كه مقرر اولديغى وجهله مقولات عشره بالذات متباينه در
حاصلى متأخرينك مبنای توهمى كنديله حكمدن تعبير اوليان امتداد وابقاع
وانزاع وايجاب وسلب امثالى القاط حكمتك فعل اولمسنه دلالت ايلمسيدر

و یا خود سلیکونی مرحومک بیانی وجهله امام رازی رحمه الله ايله تابعلرینک فعالیت حکم ايله قوللرینک مبناسی امر معنوی اولوب شویله که ایمان مکلف بهدر یعنی جناب باری عبادتی ایمان ايله مکلف قلمشدر معنای ایمان ایسه تصدیق اولوب و مکلف بهک فعل اختیاری اولسی لابد اولسیله تصدیق فعل اختیاری اولق اقتضا ایدر بوجهت ناشی امام و تابعلری دیمشدر که شرط تصدیق اولان حکم یعنی نسبتک ایقاع و یا انتزاعیکه کندی اختیار که صدق خبره و یا خود مخبره نسبت ایدرک تسلیمین عبارتدر فعل اختیاری اولوب تکلیف دخی بواعتبار ايله در وقاضی آمدی دیمشدر که ایمان ايله تکلیف ایمانه موصل اولان نظر ايله تکلیف اولوب بوايسه فعل اختیار ایدر و بعضیلر ایمان مجرد تصدیق اولیوب بلکه تصدیق مع التسليم اولسنه ذاهب اولمشدر و علامه تفتازانی رحمه الله مکلف بهک مقوله فعلدن اولسی تحت لزومه اولیوب مقوله اخرادن اولسنک جوازی و تکلیف مکلف بهک تحصيلی اعتباریله اولوب تحصيل ایسه فعل اختیاری اولدیغنی بیان المشر

الحاصل متأخرون حکم ادراک اولیوب فعل اولسنه ذاهب اولمشدر ایسه ده وجدانمزه مراجعتده معلوممز اولور که نسبت حکمیة حلیه و اتصالیه و انفصالیه بی بعد الادراک حال حکمده بزم ایچون حاصل اوله جق شی تأثیر و فعل اولیوب، بلکه نسبتی اذعان و قبولدر و بو اذعان و قبول نسبت واقع یعنی اشیانک نفس الامر یسنه مطابقه و یا خود غیر مطابقه در دیو ادراکدن عبارت اوله رق بو ادراکک غیری دکدر حاصلی اگر حکم صورت ادراکیه اولسه نفسک صور نمایی قبولی و نتیجه نک نفس اوزره مبدأ فیاضدن قیضانی صحیح اولزایدی شویله که طرفین ايله نسبتیه متعلقه اولان تصورات قبل الفکر حاصله اولسیله اگر حکم نفس ایچون فعل اولق لازمکاسه نفسک حکمه نسبتی نفسدن صدوریله اولوب مبدأ فیاضدن قبولیه اولزایدی حالبو که علم حکمتده ثابت اولدیغنی اوزره نتایج ایچون افکار اسباب موجدیه دکدر که حتی نتایج بزم افعالماز اولوبده افکاردن تولد ایش اولسون بلکه افکار جانب و اهاب الصدور دن صور نتایج عقلیه نک قبول و تلقیسنه نفس ایچون معدن و معد موجب استعداد اولان شی اولوب استعداد ایسه فعل ايله اجتماعدن آیدر بوجهتله حق اولان حکم مقوله کیفدن اوله رق تحت علمده داخل اولوب نسبت تامه خبریه به متعلقه اولان ادراکدر اشته حکمده اولان بواختلاف تصدیق ندن عبارت اولدیغنده و علمک تصور و تصدیقه صورت تقسیمده منشأ تخالف آرای اسلافدر شویله که شرح موافقده اولان تحقیقاتدن مستنبان اولدیغنی وجهله حکمک ادراک اولسنی جزم ایدلردن اوائل عندنده تصدیق نفس حکمدر و بو ذهابده بولان بعض متأخرینک کلامندن متبادر

اولان تصدیقک حکمه مقارن ادراک اولسیدر و مختار امام رازی اوزره حکم فعل اوله رق تصدیق تصورات ثلثه ايله حکمدن مرکب اولان مجموعدر و شهادت وجدان ايله معلوم اولور که اگر حکم ادراکدر دینلورسه علمی تقسیده صواب اولان اگر علم نسبت واقعدر و یا خود غیر واقعدر دیو ادراک معنایسته حکم اولورسه تصدیق و الان تصوردر دیناسیدر بو صورتده علمک هر قسمی ایچون بر طریق موصل خاص اوله رق بوده حجت و قول شارحدر و اگر حکم فعلدر دینلورسه صواب اولان علمک تصور ساذج ايله تصدیقه مقارن اولان تصور تقسیمدر بو صورتده اشبو قسمین ایچون بر طریق خاص اولیوب بلکه تصور مطلق ایچون بر طریق کاسب خاص و تصور مطلقه عارض اولان حکم ایچون طریق مخصوص آخر اولمش اولور و اما تصدیق مختار امام اولدیغنی وجهله حکم و غیر یسندن مرکب اوله رق علمدن بر قسم قلمده حکم استر فعل و استر ادراکدر دینلورسن هیچ بر وجه متصور دکدر و بو اجالی ایضاحده تحقیقات شریقیه نک خلاصه سی بودر که علمک اشبو تصور و تصدیق قسمینده تقسیمی انجق بولردن هر برینک موصل و مستحصلاری اوله جق طریقه آخرندن امتیازندن ایچوندر شویله که حکم ايله مسمی اولان ادراک ایچون بر طریق خاص اولوب بو طریق اشبو ادراک ایصال یعنی بو طریق ايله عقل بو نوع ادراکک مجهولاتنی استحصال ایدر بو طریق ایسه اقسام معلومه سنه متقسمه اولان جتدر و بو ادراکک ماعداسی اولان ادراکک ایچون دخی دیگر طریق موصل اولوب بو دخی قول شارحدر ایدی محکوم علیه ايله محکوم به و نسبت حکمیة نک تصورلری قول شارح ايله استحصال اولمقده تصورات سائر به مشارک اولسیله برابر بولری حکمه ضم ایدوبده مجموعنی علمدن بر قسم عدیه تصدیق تقسیمده سنه هیچ بر قائده ملحوظ دکدر چونکه بو مجموع ایچون بر طریق خاص اولیوب غرض فن ایسه علم موصل اولان طریقلری یسندر و بو غرض یلندیکی صورتده علمک تقسیمده واجب اولان اشبو امتیاز طرقی ملاحظه نک غیر سی اولدیغنده امتیازه محل قلمز بو صورتده حکم علمک تصدیق ايله مسمی احد قسمینی اولوب لکن وجودنده وصحت و تحقیقده علمک قسم آخری افرادندن امور متعدد نک ضمیمه مشروط اولمش اوور که بوده طرفین ايله نسبتک تصور ایدر

قال رحمه الله (وکل منها اما بدیهی او نظری مکتب بالنظر) علمک قسمینی اولان تصور و تصدیقندن هر برلرینی بدیهی و نظری به تقسیمدر یعنی کرک تصور و کرک تصدیق مطلقا علم یا بدیهی اوله رق فکر و نظر واسطه سیله اولقسنرین بالیداهه حاصل اوور و یا خود نظری اوله رق فکر و نظر و ساطحیه کسب اولنور

حاصلی ارباب کسیدن هر بر شخص ایچون حصول شانندن اولان علومدن بعضیسی تصور بدیهی و بعضیسی تصور نظری و كذلك بعضیسی تصدیق بدیهی و بعضیسی تصدیق نظری اوله رقی علوم بو اقسامه منقسمدر چونکه ماسبقدن مستبان اولدیغی وجهله علمک تحقق بر شیک ذهنده حصوله متوقف اولوب نفوس انسانده صور اشیاک حصولی ایسه بالاستقراء احدا سیاه مستنددر که بوده استقراء تام و بداهت و احساس و تواتر و تجربه و حدس و نظردر ایمی اکر عندالعقل حصول صورت اشبوطرق سبعة دن نظرك غیر یسیله اولورسه بو علم ضروری اوله رقی بعضاً مرادفی اولق اوزره بدیهی دخی اطلاق اولوروا کر صورتک حصولی فکر و نظر و ساطتیه اولور ایسه بو علم نظری اولور و تصور و تصدیقک اشبو قسمیه انقسامی هر قدر علم کلامده مبسوط اولدیغی وجهله حقنده اختلافات کثیره واقع و مذاهب عدیده منفرع اولمش مسائلدن ایسه ده محل تردد و اشتباه دکلدر چونکه اکر جمیع تصورات و تصدیقات بدیهی دینلده اشیا دن هیچ برشیئی تحصیلده نظر و کسبه محتاج اولما مقلغمز لازمکلور بوا یسه خلاف واقع اوله رقی تصورات و تصدیقاتدن پک چوق علمی تحصیلده بالضرور محتاج اعمال فکر و نظر اولدیغمز امر معلومدر و كذلك اکر جمیع تصورات و تصدیقات نظری اولق لازمکله دور و یا تسلسلی مؤدی اولور شویله که بر علمک تحصیلنه قصد و محاوله ابتدیکمز حینده نظری اولسیله البته حصولی علم آخره توقف ایدر اشبو علم آخر دخی نظری اوله جغندن بونک حصولی دخی بشقه بر علمه متوقف اولوب وهلم جرا یاسلسله اکتنساب الی غیر النهایه ذاهب اولور بوا یسه تسلسلدر و یا خود علم اوله رجوع ایدرک دوری مستلزم اولور تمه سی مفصلانده مندر جدر

قال رحمه الله (وهو ملاحظة المعقول لتحصيل المجهول) نظر بیلغیمان شیئی کسب و تحصيل ایتک و او کرتمک ایچون عندالعقل حاصل و مخزون اولان امری ملاحظه ایلکدر که خلاصه سی امر مجهوله کسب شعور ایچون جهت معلومه نفسک قصدا توجهیدر ملاحظه معقول جنس اوله رقی نظره و غیر یسنه شاملدر مثلاً مجرد توجه عقل ایله حاصله اولان شیلرده ابتداء تحصيل ایچون عقلاک جهت معقوله توجهی نظر دکلدر كذلك موضوعات قضایای طبیعه ده اولدیغی وجهله اوزرینه برشی ایله حکم ایچون جهت معقوله توجه عقل نظردر کادر و التحصيل المجهول قولی فصل اوله رقی بوقید ایله نظردن ماعدامی خروج ایدر زیرا امور عقلیه مرایا امثالی اوله رقی بعضاً مجرد کنندی بی مشاهده ایچون نظر ایدرسن و بعضاً اتفاق اوله رقی مقابله سنده واقع اولدیغی صورت مرئی بی مشاهده ایچون نظر ایدرسن و بعضاً مشاهده یه واسطه ایتک اوزره برشییه مقابل قیلرسن حاصلی ملاحظه

عند النفس حاصله اولان صورته توجه ایدرک محسوسات و یاخیلاتدن اولنری حواس و خیالدن حس مشترکه و موهوماتدن بوانانلری حافظه دن و اهمیه و معقولاتی عقل فعال ایله معبر اولان خزائن عقلدن نفس عقلاک احتضاردن عبارت اولوب اوله تخیل و ثانی یه توهم و ثالثه تعقل اطلاق اولور

قال رحمه الله (وقيل ترتيب امور معلومة للتأدي الى المجهول) بعضیل نظری تعریفده مجهوله تأدی و وصول ایچون ذهنده امور معلومه بی ترتیدر دیدیو مثلاً تحصيل معرفت انسانه محاوله ایدوب و حیوان ایله ناطق معلوم اولسه اشبو حیوان ایله ناطق حیوانی تقدیم و ناطق تأخیر ایدرک ترتیب ایدرک حنا که بو ترتیبدن ذهنر تصور انسانه تأدی ایدرک کذاک عالم محذدر دیو تصدیق مراد ایدوبده اشبو مطلوبک طرفینی باینده متغیری توسط ایدرک العالم متغیر و کل متغیر حادث دیو حکم ایلسک بزم ایچون حدوث عالم ایله تصدیق حاصل اولور ترتیب لغتده هر برشیئی مرتبه سنده قلمدر یعنی بین الاشیا ترتیب اشبو اشیا دن هر برشیئی عند مرتبه اولان مرتبه سنده وضع ایلکدر و اصطلاحده اشیا متعده بی اوزرینه واحداسمی اطلاق اولسه جق یعنی شی واحددر دینلککه صالح اوله جق حینده قلوب و بواشیادن بعضیسی ایچون بعض آخرینه تقدم و تأخر ایله نسبت اولسیدر و مفهوم ترتیبدن اشبو تقدم و تأخر ایله نسبت داخل اولوب مفهوم تألیفه و نسبت غیر معتبردر ترکیب دخی تألیفه مراددر حاشیه ده مصنفک بیانی وجهله تعریف اولده اولان ملاحظه ایله تعریف نایده واقع ترتیبدن مراد اختیاری اولاندر که کیم ذوی الاختیاره اسناد اولنان بویکی افعال اختیاریه دن حین اطلاقده متبادر اولان بودر بو صورتده بدیهیادن کنیده حکم قیاس خفی واسطه سیله بلا اختیار دفعه بالا ضطرار حاصل اولان حدسیات و غیر بسی تعریف نظردن خارج قالور مجهولدن مراد مجهول تصدیق و تصویری اوله رقی دعوی و معرفدن عبارتدر چونکه معلوم تصویری و تصدیقی یه منقسم اولدیغی کی مجهول دخی منقسم اوله رقی مجهول تصویری ایله حین ادرا کنده ادرا بی تصور اوله جق مجهولی و تصدیق ایله حین ادرا کنده ادرا کی تصدیق اوله جق مجهولی مراد ایشلدر مجهوله وصول قیدیه مقابل دلیل اولان تنبیه تعریفدن خروج ایدر زیرا تنبیه دخی امر معقولی ملاحظه و ترتیب امور معلومه ایسه ده تحصيل مجهول ایچون اولیوب بلکه معلومدن ازاله خفا ایچوندر حاصلی نظر ایتق تعریف ایله دلیلده جاری اوله رقی مثلاً انسانی معرفت ایچون حیوان ناطق ایله تعریف نظردن بطریق و حدوث عالمی اثبات ایچون عالم حادثدر زیرا عالم متغیردر و هر بر متغیر حادثدر دیواتیان اولنان دلیل طریق دیگردر

نظری تعریفده اقوال متخالفه در چونکه بر طائفه نظر مجرد نفسک مطلوب ادراکی به توجهندن عبارت اوله رق مبداء فیضی عام اولسیله هر وقت مطلوب ادراکی به توجه اولسه معلومات سابقه و مستحضره نك اعانه سنه احتیاج مس ایتکسزین امر مطلوب جانب مبدادن افاضه اولنور دیوجزم ایتلریله نظری اشبو ذهابلرینه توفیقاً بعضیلری عدمی قبله رق ذهنك غفلات و موانعدن تجریدی طریقیله و بعضیلری وجودی قبله رق عقلك جهت مطلوبه تحدیق و اجاله سیله تعریف ایتلر در حکما مبداء فیاض ایله مراد صور عقلیه نك خزانه حافظه سیدر و بوخزانه جوهر مجرد اوله رق بوندن مرآت ناطقه به استعدادات متفاوته سنه کوره اشعه صور عقلیه منعکس اولور و تکرر اعلام و الهام ایله نفس ناطقه نك ملکه استحضاری اشبو خزانه حافظه واسطه سیله میسر اولور دیوزعم ایتلر در

و بر طائفه دخی مجهولاتك معلوماتدن تعلیم و تعلمه قائل اولملر در که مذهب ظاهر و منصور اشبو مختار ارباب تعالیمدر و معلوماتدن مجهولاتك اکتسابی یعنی انسان یلدیکی شیلر واسطه و اعانه سیله یلددکری شیلردن استدکریبی او کرمسی ایسه مجهول اولان امر مطلوبه مناسب و ملایم کوردیکی معلومات و مستحضراتنی طویلوب بر ترتیب و هیئت مخصوصه موصله به وضع و ادخال ایتسنه متوقفدر بوايسه مطلوبك ذاتیات و عرضیاتله حدود و سطادن مبادیسنه یعنی معلومات مناسبه مظفر اولنجه به دکن نفسنده اولان صور مناسبه مخزونه دن بر صورتدن صورت اخرايه انتقال ایله حرکت ایدرك مبادی مذکور بی بر صورت معینه و متمیزده استحضار ایدوب اشبو حرکت اولی ایله لاجل الاکتساب اقتضایده چك ماده بی تمیز ایتدکد نصکره مطلوب مذکورك حقیقی اوزره و یا خود ماعداسندن تمیز ایدمچك وجهله تصورنه و یا خود یقینی و یا غیر یقینی اوله رق مطلوبك تصدیقنه مؤدی اوله رق ترتیب خاص ایله ترتیبه تحرك و مباشرت ایدرك اشبو حرکت ثانیه ایله حرکت اولیده کی استحضار ایلدیکی ماده نك ترتیب و هیئت مخصوصه سنی اجرا و اکمال ایتسیله حاصل اوله جفتدن طریق نظرده ذهنك ایکی حرکتی اولمش اولور و ذکر اولنان معلومات مستحضره مناسبه مبادی دینلور و شبهه سز حقیقت نظر اشبو حرکتیندن عبارت اولسیله برابر ذهنك جهت مطلوبه توجهنی و غفلات و موانعك ذهندن ازاله سنی و معقولاتدن حصول مطلبدن طولانی لزومی اولنلرینی اخذ ایله قصورنی ترك ایتك اوزره معلوماتك ملاحظه سنی دخی مستلزم و مقتضی اولدیغندن اصحاب تعاریف بو اعتباراتدن اخذ و انتخاب ایله هر کس کندی ذهانبه توفیقاً بوداثره بی کوزده رک بر صورتله تعریف ایتلر در

شویله که متقدمین حکما انه حرکت من المطلوب الى المبادی ومنها الى المطلوب

یعنی نظر ذهنك بوجه ماعلوم اولان مطلوبدن مبادی اولان معلومات مناسبه به و مبادیدن بوجه آخر مجهول اولان مطلوبه حرکتی اولسیله و متأخرین حکما دن بعضیلری بمضاً مجرد حرکت ثانیه نك حصول مطلوبه کفایتده نظر ایدرك حرکت ثانیه ذهنه بنا و لازمی اولان ترتیب امور معلومه لتأدی الى المجهول قوللریله تعریف ایدوب بعضی محققین دخی امر بسیط ایله تحصیل مطلوبی تجویز ایدرك مختار مصنف اولان ملاحظه المعقول تحصیل المجهول الیه تعریفی اختیار ایتلر در که معقول ایله مراد حاصل عندالعقل معنایی اولوب مجرد و یا اکثر و تصور و یا تصدیق و یقینی و ظن و جهل مرکب اولقدن ایدر

قال رحمه الله (فالوصول الى التصور النظري يسمى معرفة وقولا شارحا و اجزاء الكليات الخمس المعلومة بداهة و اكتسابا والوصول الى التصديق النظري يسمى دليلا و جهة و اجزاء القضايا المعلومة كذلك) ایتدی تصور نظری به ایصال ایدن معقوله معرف و قول شارح تسمیه اولوب مشهور اولان تعریف اطلاقدر شارح افضلی موضح معنایسنه اولوب معرف ایسه شرح ماهیت ایتسیله قول شارح تسمیه ایدلشدر و اشبو قول شارحك اجزائی بداهة و یا خود کسباً معلومه اولان کلیات خسدر که قریباً ذکر اولند جفی وجهله جنس و فصل و نوع و خاصه و عرض عامدن عبارتدر مصنفك حاشیه ده بیانی وجهله کلیات خسك اجزاء تعریف اولسی تغلیبه مبنی او اوب و الاوندن نوع حقیقی اصلاً تعرضدن جزء دکلدر و تصدیق نظری به موصل اولان معقوله دلیل و جهت تسمیه اولوب اجزائی كذلك یا بداهة و یا خود کسباً معلومه اولان قضایادر حاصلی اجزائی تعریفات کلیات خس و اجزائی ادله قضیه لر اوله رق بوندن تركب ایدر و چونکه تعریف تصور مجهوله و دلیل تصدیق مجهوله واسطه اوله جفتدن و مجهول اولان مبادی دیگر مجهولی ادراکه واسطه اوله به جفتدن مبادی مذکور نك معلومه اولسی ضروری اولوب و بونرك معلوم اولسی یا ذاتاً بدیدندن و یا خود مقدما دیگر معلومات واسطه سیله اکتساب ایدلش نظریاتدن اوله جفی جهله المعلومة بداهة و اکتساباً قیدلریله تصریح و بیان ایتلر

قال رحمه الله (وقد يقع الخطأ في كل من الاكتسابين فاحتج الى قانون باحث عن احوال المعلومات من حيث الاتصال عاصم عن الخطأ وهو المنطق) هر شخصه نسبتله علی الدوام افکار و اذهانبه استقامت و سلامت تصور اولدیغندن اذهان و عقولك کیف مابشاء تصرف ایتسنده تصور و تقایضه تصادفدن سالم اولندمیه رق اکتساب تصویری و تصدیقین هر برراند احیاناً خطا و قوی غیر متکر در بداهت عقل ایسه خطائی صوابدن تمیزده وافی اولوب و الاخطادن هارب

وصوابی طالب اولان عقلادن هیچ برخطا واقع اولماق اقتضا ایدردی حالوکه اکثر عقلا مقتضای فکرلرنده یکدیگره مناقض اولوب مثلاً بعضیلرینک فکری حدوث عالمی و بعضی آخرلرینک فکری قدم عالمی تصدیقه منادی اولور بلکه شخص واحد بحسب الوقتین نفسی مناقض اوله رق بروقتده برشی فکر ایدرک بر حکمی اعتقاد وینه اوشیئی وقت آخرده تفکر ایدرک اعتقادی حکم اوله مناقض بر حکم آخره ارتداد ایلر بو ایسه فکرلنده اولان صوابسزلقدن نشئت ایدوب والا اجتماع نفیضین لازم کور فقط افکار کاسبه نك خطاسی تصدیقاندۀ ظاهر اولوب لکن هر بر تصور معایندن بر معنی اوله رق و بین المعانی تناقض و تمناع اولوب انجق تمناع معانی به لازم کلان احکام ضمیمه یینده اوله بیله جکی جهته تصوراندۀ خطا درجه تصدیقاندۀ ظاهر دکدر بو وجهله اکتسابینده احیاناً خطا غیر منکر اولمسبیله معلومات مستحضره مناسبه و ساططیه مجهولاته نه کیفیتله تأدی ووصول ممکن و میسر اوله جفنی تعریف و تعیین ایدرک وقوع خطادن موجب حفظ و عصمت اوله جق حیثیتدن احوال معلوماتدن بحث ایده جک و ماده و صورۀ فکر مخصوصک صحتی معرفتده کندی به رجوع ایدیله جک بر قانونه لزوم و احتیاج کور نمشد بر بو قانون ایسه علم منطقدر الحاصل بیان سابقدن معلوم اولدیغی و جهله فکر و نظر ایچون ماده اولوب بوده امور معلومه دن و برده صورت اولوب بو ایسه ترتیب اموره لازمکله جک هیئت اجتماعیه دن عبارتدر ایددی اشبو ماده و صورت صحیحۀ اولدقیری حینده فکر دخی و بونلردن احدهما فاسد اولدیغی تقدیرده فکر دخی فاسد اولور بناء علیه بر تصورک اکتسابی مراد ایدلسه هر فصل تصوردن اولورسه اولسون بو اکتسابک حصولی ممکن اولوب بلکه تصور مطلوبه مناسبۀ مخصوصه سی اولان تصورادن اولسی لابد و تصدیقاتده دخی حصول اکتساب بو اصله مستنددر ایددی مطالب تصویری و تصدیقه دن هر بر مطلوب ایچون مبادی معینه اوله رق مطلوب بو مبادیدن اکتساب اولور کذلک اشبو مبادیدن هر قنغی طریق ایله اولورسه اولسون اکتساب ممکن اوله میوب بلکه شرائط مخصوصه به مربوط اولان طریق مخصوصک تعیینه محتاجدر بوسبیله هر بر مطلوبی اکتسابده ایکی شیئه احتیاج اولوب بریمی مبادینک غیر یسندن تمیزی و ثانی اشبو مبادیده واقع اولان طریق مخصوصک شرائطیه معرفتدر بو وجهله مبادی مطلوب استخراج اولوب و طریق مخصوصندن سلوک ایدیلور ایسه مطلوبه اصابت میسر اولور و اگر مبادی و طریقدن برنده خطا واقع اولورسه مطلوبه اصابت ایدیله من بو ایکی امرک تحصیلنه کما یبغی متکفل اولان علم ایسه انجق فن معتبره منطق اوله رق انه قانون باحث من احوال المعلومات من حیرت الاتصال

عاصم عن الخطأ تعریفیه رسم التشرید یعنی منطق بر آلت قانونیه درک مطلوب مجهوله واسطه ایصال اولق حیثیتدن احوال معلومات تصویری و تصدیقه دن باحث و فکر و نظرده عقلی خطادن عاصم و حارس اوله رق فکر و نظرک صحیح و فاسدی بوفن ایله فرق و تمیز اولور

قال رحمه الله (فوضعه المعلومات وغایته العصمة عن الخطأ فی الافکار) ایددی تحقیقات مسروده دن مستبان اولور که موضوع علم منطق معلومات تصویری و تصدیقه وغایتی یعنی علت غایه و فائده مرتبه سی افکارده وقوع خطادن عصمت و سلامتدر موضوع علمدن مراد علمده اعراض و احوال ذاتیه سندن بحث اولسان شیدر مثلاً علم طبده صحت و مرض حیثیتدن بدن انساندن بحث اولدیغی جهته موضوعی بدن انساندر و کذلک علم نحو اعراب و بنا حیثیتدن کلماتدن باحث اولسبیله موضوعی کلمات عربیه در و بو عوارضک حاوی بالذاته اولور انسان ایچون منجیب کی و یاخود جزء مساویسی ایچون اولور ناطق اولدیغی جهته متکلم اولسی کی و یاخود خارج مساویسی ایچون اولور انسان ایچون منجیب واسطه سبیله ضاحک اولق کی و بوبابده واسطه دن مراد عروضده و ساططدرک واسطه به عروضی بالاصاله و عروضه عروضی بالتبعیه اولسیدر

وعلوم ایچون تعیین موضوعانده سبب بودر که انسانیتک شرف و سعادتق حقایق و احوال اشیا به معرفت اولسبیله طاقت بشریه مساعد اوله بیله جکی داورده حقایق و احوال دن بحث ایله انسانی نوعه تسهیل طرق معرفت انیه سبیله تدوین علومه صرف افکار و همت اولوب انجق اشبو حقایق و احوالک اکثر اشیا به تخالف و تشتتدناشی انواعی متکثر و بونلرک مختلطاً ضبط و احاطه سی متعسر اولسبیله لاجل التسهیل بر شیده و یاخود اشیا عیدیه مناسبه به متعلقه اولان احوال ذاتیه یی افزاز و تفریق ایله اوشیء واحد و یاخود اشیا متناسبه منفردۀ نك حقایق و احوالندن باحث اوله جق مستقلاً بر علم و دیگرلردن باحث دیگر علوم مستقله وضع و تدوین ایدرک بوشیلر علوم مذکورۀ نك موضوعی عدوتیمیه ایدلشدر که هر رعلک موضوعات سائلی اوعلک موضوعه راجعه و منحلۀ اولور شوبله که مسائل علم موضوعک احوال مختصه سندن بحث ایله بواسطه الأدله اثبات اوله رق حاصل اولان قضایای کسبیه دن عبارت اولوب بوقضیه نك محمولاتی موضوع علم ایچون اعراض ذاتیه در و موضوعاتی یا موضوع علك نفسی و یا نوعی و یاخود عرض ذاتیه یی و یا عرض ذاتیه نك نوعی اوله رق بو واسطه ایله مسائل مدونه موضوع علم اولان شیئه ارجاع اولور و بوسبیله علك موضوعی مسائلک جهت وحدتی یعنی وحدتده و برلشوب نئیء واحد حکمی اکتساب المسته سبب اولان جهتی اولش

اولور و بتقریب ایلہ احوال دن موضوعده مشارکہ اولان هر بر طائفہ موضوع
آخردہ مشارکہ اولان طائفہ دن بنفسها ممتاز بر علم منفرد و مستقل اوله رق علوم
فی انفسها یکدیگر ندن کسب تمایز ایدر

موضوع علم منطقده اختلاف اوله رق قدما و بعض متأخرین معقولات اولی اوزره
منطقه اولان معقولات ثانیہ اولسنی اختیار ایتدیلر معقولات ثانیہ بر شیئہ ذهنده
وجودی حسیله عارضه اولان کلیت و جزئیت و ذاتیت و عرضیت امثالیدر و بونک ذهنده
عارض اولدیغی شی حیوان امثالی معقولات اولی او اوب تفصیلی باب اولده کلسه
کر کدر و معقولات اولی جزئیات تحت کلیده اندراجی کبی معقولات ثانیہ تختنده
مندرجه او اوب مثلاً مفهوم حیوان مفهوم جنسده مندر جدر و معقولات ثانیہ دن
موضوع فن اعتبار ایدیلانلر مجهولاته ایصالده مدخل و تعلق او اوب واحکامی
تختنده واقع معقولات اولی به سرایت ایدر در مثلاً جنس اوزرینه موصل بعید
اولسیله حکم تختنده اولان حیوانه ساری اوله رق حیوان انسان ایچون موصل بعیددر
کذلک جنس ایلہ فصلدن مرکب موصل قریب اولسیله بو حکم تختنده اولان حیوان
ناطقه ساری اوله رق حیوان ناطق انسان ایچون موصل قریبدر و مجهولاته
ایصالده تعلق شو و جهله در که وجود خارجیه بعض اشیا ایلہ بعض آخرینه توصل
اوله رق مثلاً ایقاد نار ایلہ حرارت ماحصوله کلدیکی کبی وجود ذهینده دخی اشیا دن
بعضیسیله بعض آخرینه توصل اولنوب ذهن معلوماتدن مجهولاته نافذ اولور و نه که
موجودات خارجیه ده اشیا دن هر قنغسیله اولور سه اولسون استنلان شی آخره
توصل ممکن اولدیغی مثلاً موجودات ذهینده دخی قنغی معلوم ایلہ اولور سه
اولسون مطلوب اولان هر بر مجهوله توصل ممکن اوله میوب بلکه مابه التوصل اوله جق
معلوم ایلہ مجهول مطلوب بیننده وجود مناسبتدن لابددر و معلومات و مجهولاتک عدم
تناهیسی جهتله بو مناسبتاتک وجه جزئی تفصیلی اوزره بحث و بیانی ممکن
اولماسیله معلومات ایچون مناسبات مذکوره دن انبسا و اظهار ایده جک عوارض
کلیه اعتبارینه محتاج اولمشدر تا که ایصال مجهولاته متعلقه اولان احکام ایلہ اشبو
عوارض کلیه اوزرینه طبایع معلومات موصله به سرایت ایده جک حیثیتده حکم
کلی ایلہ حکم اولنوب قاعده مطرده وضعیله هر وقت معلومات مخصوصه دن مطالب
معینیه توصل مراد اولور ایسه اولخینده اشبو احکام کلیه به مراجعت اولنه
اشته بوسیددن ناشی معقولات ثانیہ دن اولان عوارض مذکوره مجهوله ایصال
ایتمک و یاخود ایصالده قائده و بر مک حیثیتدن موضوع فن اولمشدر و برده علم
منطقده حیثیت مذکوره دن مجبوت عنه اولان شیلر احوال ذاتی و عرضی و نوع
و جنس و فصل و خاصه و عرض عام و وحد و رسم و حلیه و شرطیه و قیاس و استقراء

و تمثیل او اوب بونلر ایسه معقولات ثانیہ در زیرا بر مفهوم کلی ذهنده موجود
اولوبده تختنده بولنان جزئیاته قیاس اولدیغی حینده یا ماهیتده داخل اوله رق
بو اعتبار ایلہ مفهوم مذکور ایچون ذاتیت و یاخود نفس ماهیت او اوب بو حالده نوعیت
عارض اولور و کندی به ذاتیت عارض اولان مفهوم کلی اختلاف افرادی
اعتبار ایلہ جنس و دیگر اعتبار ایلہ فصلدر و عرضیت عارض اولان کلی اعتبارین
مختلفین ایلہ یا خاصه و یاخود عرض عام اولور و ذاتیات و عرضیات و جوه مختلفه
اوزره یا منفرد و یاخود مختلفه اوله رق ترکیب ایدر سه بو مرکه حدیت و رسمیت
عارض اولور و قضیه نک حلیه و یاخود شرطیه اولسنده و جتک قیاس و یا استقراء
و یاخود تمثیل اولسنده دخی حال بونوال اوزره در و شک بو قدر که بومعانی یعنی
مفهوم کلی ماهیتک جزئی و یاخود خارج و یا قنغی اولسی و سائر نظائر و قضیه نک
حلیه و شرطیه و غیر یلری اولسی موجودات خارجیه دن اولیوب بلکه یا لک
و یاخود غیر یسیله برابر اذهانده حین وجودنده حیوان و انسان کبی طبایع کلیه به
والانسان کاتب کبی نسبت خبریه به عارض اولان شیلدر بو صورتده معقولات ثانیہ دن
اولوب و موضوع منطق اولدقیری تحقق ایدر و فن منطقده بوشیلدن بحث اولتمی
زیرا اهل فن مفهوم نوع و جنس و غیر یستی انسان و حیوان کبی طبیعت خاصه
نوعیه و جنسییه به نظر ایتیه رک اطلاق اوزره اخذ ایلہ بومفهومائی خصوصیات
طبایعدن مجرد و باسرها طبایعه شامله اوله رق محکوم علیه قبلدیلر تا که بونلر
اوزره وارد اولان احکام معقولات اولی اولان طبایع اشیا تک جیمیسینه متناول
اوله رق بو واسطه ایلہ احکام کلیه مذکوره نک جزئیات موضوعاتی اولان طبایع
مذکوره نک احکامی معلوم اوله مثلاً حدتام کنهه موصلدر و جنس موصل
بعیددر دیو حکم ایتلر ایلہ اشبو حکمیندن هر برینه بر صغرای سهله الحصول صم
اولدیغی حینده اول ایلہ حیوان الناطق تعریفک و ثانی ایلہ حیوانک حال
معلوم اولور شو طریق ایلہ که حیوان الناطق حدتامدر و هر بر حدتام کنهه
موصلدر دینلوب حیوان ناطق کنهه موصلدر نتیجه سی حاصل اولور
و کذلک حیوان جنسدر و هر بر جنس موصل بعیددر دینلوب حیوان
موصل بعیددر نتیجه سنه توصل اولور کذلک مفهوم قضیه و حلیه
و شرطیه و قیاس و نظائر فی الانسان کاتب امثالی بخصوصها طبایع نسب
خبریه به اشارت ایتیه رک علی وجه الاطلاق اخذ ایدوب بومفهومات مجردی
معقولات اولی اولان طبایع نسب خبریه نک جیمیسینه متناوله اوله جق احکام ایلہ
محکوم علیه قبلر ایلہ بو حکم کلیدن عند الاحتیاج طبایع مخصوصه مذکوره نک

احکامی معلوم اولور مثلا هر بر کتاب انساندر قولز موجه کایه در صغراسنی
مسائل فندن اولان هر بر موجه کلیه موجه جزئییه منعکس اولور
کبراسنه ضم ایتدیگمز حینده هر بر کتاب انساندر قولز بعض انسان کاتدر موجه
جزئییه سنه منعکس اولدیغنی انتاج ایدر و کذلک العالم متغیر وکل متغیر حادث قولز
شکل اولدر صغراسنی مسائل فندن هر بر شکل اول منتج یعنی مطلوب مجهوله موصلدر
کبراسنه ضم ایتدیگمز حینده قول مذکور منتج و موصل ایدوکنی انتاج ایلر ایدی مباحث
فنی شامل اولان مباحث تصورات و تصدیقات باسرها قوانین اوله رق اکتسابه
متعلقه و موضوعاتی معقولات ثانیه یعنی معقولات اولی اوزره منطبقه اولسی حیثیتندن
مفهومات مجرد درو منطبقه اولدیغنی معقولات اولی طبایع مفهومات مفرد و نسب خبریه
مرکبه در و محمولاتی ایصاله متعلقه اولان و ایصال کنیدی به توقف ایدن شیلدر
الحاصل هر قدر فندن اصل غرض هر بر طبایع مخصوصه معلوماتک شخصه متعین
اولان هر بر مجهولاته ایصالاتنی واشبو ایصالات جزئییه نک توقف ایتدیگی مناسباتی
بیان ایتک ایهده معلومات و مجهولاتک عدم انحصاری بو وجهله بیان تفصیلی به
مساعد اولدیغندن اهل فن عوارض کلیه ذهنیه اوزره اجزای احکام ایله
تحت قواعد کلیه ایدرک عند الاحتیاج ایصالات و مناسبات مخصوصه نک
تطبیق و توفیق ایل افکار جزئییه نک تمیز صحیح و فاسدی ایچون وضع میزان ایشلدر داشته
موضوع فنده خلاصه مذهب قدما بو مرکزده اولوب لکن متأخریندن ارباب تحقیق
فن منطقده احوال معقولات ثانیه دن بحث اولدیغنی مثلاً نفس معقولات ثانیه دن
دخی بحث اولدیغنه مطلع اولدقلى جهتله موضوع فن معلومات تصویرییه
و تصدیقه اولسنی اختیار ایتدیلر فقط مطلقا معلومات اولیوب معلومات تصویرییه نک
مجهولات تصویرییه و معلومات تصدیقه نک مجهولات تصدیقه به صحت ایصاللری
حیثیله مقیددر چونکه نفس ایصال مباحث فندن اولوب قید موضوع ایهه نفس
موضوع کی موضوعی اولدیغنی علمده مسلم الثبوت اولق واجب اولسیله نفس
ایصالی تمه موضوع قیقدن احتراز ایدرک صحت ایصالی اعتبار ایشلدر واشبو
معلومات تصویرییه و تصدیقه نک مجهولاته درجات ایصاللری متفاوت اوله رق
بعضیلری قریب و بعضیلری بعیددر و بوباده قرب و بعددن مراد ایصالده ضمیمه به
احتیاج و عدم احتیاجدر مثلا معلومات تصویرییه دن جدورسم اولق اوزره
اوزرلرینه حکم اولنلر بلا واسطه تصور معرفه موصل قریبدر تصدیقه دخی
قیاس و تمثیل و امثالی بلا ضمیمه تصدیق مطلوبه موصل قریبدر و اما کایت و ذاتیت
و عرضیت و جنس و فصل ایل اوزرلرینه حکم اولسان معلومات تصویرییه مجهوله

ایصالده محتاج ضمیمه اوله رق موصل بعیددر مثلا انسانی تعریفده بالکر حیوان
موصل یعنی انسانی معرف ایهده لکن بو ایصالده معلوم آخر اولان ناطقک
انضمامنه محتاجدر معلوم تصدیقه دخی قضیه و حلیه و شرطیه و عکس و نقیض
اولق اوزره اوزرلرینه حکم اولنلرک ایصاللری دیگر قضیه نک انضمامیه تنظیم
شکله متوقف اولدیغندن موصل بعیددر واشبو معلومات تصویرییه کرک قریب
و کرک بعید تصورات مجهولاته و معلومات تصدیقه در تصدیقانه موصل اولوب
معلومات تصویرییه دن تصدیقانه موصل اولق حیثیتندن دخی بحث اولنور ایهده
لکن ایصالی ایکی درجه و ساطت ضمیمه به محتاج اوله رق بعیددر مثلا معلومات
تصویرییه دن موضوعات و محمولات و مقدمات و توالی دیو اوزرلرینه حکم اولنلرک
تصدیق ایصالی اوله امر آخره انضمامیه قضیه حاصل اولوب ثانیاً بوقضیه نک دخی
دیگر قضیه به انضمامیه قیاس و یا خود استقراء و یا تمثیل حصوله متوقفدر و معلومات
تصویرییه و تصدیقه نک موضوع فن اولسندن مراد بو مفهوم مرکب صادق اولدقلى
افراد اولوب بوده مفهومات و نسب خبریه نک طبایع و حقایقیدر که معقولات اولدندر
اشبو مذهب مختار اوزره وارد اولان اسئله واجوبه ایله مباحث متفرعه مفصلانه
ندرجه در و بر فعله ترتب ایدن شینه فعلک نهایی اولق حیثیتندن غایتی دیلور که
مراد علم و صناعت و سایر افعال و حرکتدن قائده حاصل اولان ثمره و نتیجه در
واشبو غایت علم دخی موضوع علم کئی علمک مایه التیجری و غایت وحدت
اوله بیلور ایهده فقط موضوع جهت وحدت ذاتیه سی و غایت جهت وحدت
عرضیه سی اولقده فرقلری وارددر بناء علیه علم منطقی علم بحث قید عن احوال
المعلومات قوللریله تعریف ایدلر موضوعی جائیه و آله قانونیه تعصم مراعاتها
الذهن اسلوبیه رسم ایلیسانلر غایتی جهته نظر ایشلدر و چونکه معلومات
کاسبهده وقوع خطا دناشی صوابی خطا دناشیه تمیز ایچون علم منطقده
احتیاج ثابت اولسیله غایتی افکارده خطا دناشیه عصمت اولدیغنی تحقق ایدر واشبو
غایت اعتبارات مخصوصه ایله قائده و غرض و علت غایه دخی اطلاق اولنور
قال رحمه الله (البحث الثاني ان الدلالة كون الشيء بحيث يحصل من فهمه فهم شيء
آخر فالشيء الاول يسمى دالا والثاني مدلولاً) محتاج بیان اولدیغنی اوزره مباحث
الفاظک فن منطقیه برکونه تعلق اولیوب منطبقونه قائده اولان مباحث قول شارح
ایلل بحث و بونلرک کیفیت ترتیبندن عیارلدر و تصور موصل اولان جنس و فصلک
معانیسی و موصل تصدیق اولان قضایاک مفهوماتی اولسیله هیچ بریدی الفاظه
متوقف اولیوب اگر قده محو ث غده اولان شیلرک بالکر ملاحظه معانی و فکر

ساذجله تعلیمی ممکن اولسه کایدر لکن تعلم فن افاده واسـتفاده طریقیله اولوب
بو ایسه معرفت الفاظه متوقف اوله رق بوجهندن فن ایچون مباحث الفاظه
احتیاج مس ایتسیله اهل فن مباحث الفاظدن مهم کوردکارینی مقدمه اولق اوزره
درج واتیان و مباحث فن قانونیه اولسیله برلغته خاص اولماق حسبله وجه
کلی اوزره اخذ و بیان ایشلردر واصل مقصود دلالت لفظ و ساطیله فهم معنی
اولدیغی جهته ابتداء دلالتک تعریف و تقسیمه تصدی اولتیق وجیه دن عدایدلشدر
مصنف دخی مقدمه دن بحث ثانیه بو وظیفه بی اجرا ایدرک بیورمشدر که دلالت
برشیتک برحیثیتی حامل اولسیدر که اوشیتک فهمندن شیء آخرک فهمی حاصل اوله
واشوشیتین یا تصور و یا خود تصدیق اوله رق علی التقدر برین شیء اوله دال و ثانی به
مدلول تسمیه اولنور و فقط تصدیق اولدقاری صورنده دال و مدلول دینلیدیکی کبی
اوله دلیل و ثانی به مدلول اطلاقی دخی جاری اوله رق بوتقدیرده دال دایلدن اعم
اولش اولور ایمدی دال اولشیدر که انی فهمندن شیء آخرک فهمی حاصل اوله
و مدلول برشیدر که انک فهمی شیء آخرک فهمندن حصوله کله فهم التفات
و توجهله برشیتک عندالعقل احضار صورتیدر ایمدی شیء اولی فهمندن شیء
ثانی بی فهم حاصل اولسیله مراد وجوه دلالت یعنی وضع و یا خود اقتضای
طبع و نظاری معلوم اولدقدنصره مجرد شیء اوله توجه و التفاتدن شیء ثانی به
توجه و التفاتک حصوایدر که شیء ثانی عقلده غیر حاصل اولوبده اوله التفاتدن
حاصل و مدرك اولمقدن و یا خود ذاتا حاصل ایسه ده ملتفت الیه اولیه رق اوله
التفات واسطه سیله توجه و التفات اولمقدن اعمدر

مصنف حاشیه ده بیان ایتشدیر که تعریف دلالتده اولان یحصل صیغه مضارعی
استمرار ایچون اوله رق بو صورتده فهمک بعض اوقاتده حصول و بعضیسنده عدم
حصولی دلالت اوله مز و بوجهله فهمین بینده دوام حصول بینلرنده لزومدن
کنایه در و بو کاقربنه قومک دلالتی هی کون الشیء بحالده یلزم من العلم به العلم
بشیء آخر یعنی دلالت برشیتک اوشیتک علمدن شیء آخره علم لازمکه چک
حالتده ملا بس اولسیدر دیولزوم بین العین الیه تعریفلری اولوب بوتقدیرده
تعریف قومه منطبق اوور و قومک بو باده اعتبار ایتدکاری لزومدن مراد
ابدا امتناع انفکاک معناسنه لزوم کلی اولوب لکن اهل عربیه و اصولیون
فی الجملة عدم انفکاک الیه اکتفا ایشلردر و صیغه مضارع دوامده نص اولوب
بعضا امکان انفکاک افاده ایتسیله کلام مصنفک مذهبنه صلاحیت تطبیقی تعبیر

لزمون

لزومدن حصوله سبب عدولی عداولنه بیلور ۲

قال رحمه الله (فان كان الدال لفظا فالدلالة لفظية والافعال لفظية وكل منهما
ان كانت بواسطة الوضع فوضعية او بواسطة الطبع فطبيعية والافعالية) ایمدی
دال یعنی فهم و ادراکی شیء آخرک فهم و ادراکی موجب اولان شیء یا لفظ و یا خود
لفظک غیری اوله رق اگر لفظ اولورسه بوتقدیرده دلالت دلالت لفظیه و اگر لفظک
غیری اولورسه دلالت غیر لفظیه در و ایشود دلالت لفظیه و غیر لفظیه دن هر بری
وضعیه و طبیعیه و عقلیه اقسام ثلثه سنده منحصره در زیر برشیتک شیء آخره
تحقیق دلالتی البته بونی ایجاب ایده چک بواسطه مشعور بهانک و ساطنه متوقف
اولوب بوا یسه وضع و طبع و عقادن غیر منجاوزدر

مطلقا وضع برشیتی کند و سنی فهم و ادراکدن شیء آخرک فهمی لازم کله چک
حیثیته شیء آخر مذکورک از این معنی مقابل و حذا سنده قلمدر ایمدی دلالت لفظیه
و غیر لفظیه دن هر بری اکر و ساطت وضع الیه یعنی بر جاعتک دال اولان شیتی
مدلول ایچون تعیین ایتسیله اولور ایسه بود دلالت دلالت وضعیه در مثلاً لفظ انسانک حیوان
ناطق مفهومه دلالتی دلالت لفظیه وضعیه اولوب لفظ مذکورک بو معنایه دلالتی
واضعک وضع و تعیینندن نشئت ایشدر و کذلک اشکال مخصوصه کتابتک الفاظه
دلالتی دلالت غیر لفظیه وضعیه اولوب ایشو اشکالدن فهم الفاظ اشکال مذکورده نک
الفاظ ایچون وضعی و ساطتیه در شوبله که کړک لفظ انسان و کړک نقوش کتابتی
احساس موضوع اهلرتک تصورنی موجب اولان وضع معلومی تذکر و نخطر
ایتدیره رک بو واسطه الیه اول حیوان ناطقه و ثانی الفاظه دلالت ایدر طبع و طبیعت و کسر
ایله طباع سجیه انساندر که انسان بو سجیه و خلقت اوزره مجبورلدرو اصطلاحده برشیه
مختصه اولان مبدأ آثار و حرکت اولوب بوده حرکت انسان کبی شعور الیه اولقدن و حرکت
فلک کبی شعور الیه اولماقدن اعمدر و حقیقت اوزره دخی اطلاق اوله رق طبایع
اشیادینلوب حقایق مراد اولنور ایمدی دلالت طبع واسطه سیله اولورسه دلالت
طبعیه در بوده طبیعت شیء مداولک عروضی احداث ایتسیله اولور مثلاً قح همزه
و حاء مجمله الیه اخ لفظنک مطلقا وجعه و همزه و حاء مجمله الیه اح لفظنک وجع
صدره دلالتی دلالت لفظیه طبعیه و وجهده حاصله اولان حرکتک خجالتده دلالتی
دلالت غیر لفظیه طبعیه در طبع الیه مراد طبع لفظ اولوب لفظک سجیه مجبوله سی
و یا خود نفسی حین عروض معناده اولماق الیه تلفظنی و کذلک طبع خجیل حرکتک

۲ لکن تعریف مذکورک تعریف قومه انطباق دوام لزومدن انفکاک اجمالتک تقدیرینه میندر که تحقیق
اولان بودر اما مشهور اولدیغی وجهله دوام لزومدن اعم اولدیغی صورته عدم انطباق تعریفین
ظاهر در و بو کاشارت ایچون حاشیه مذکورده انک آخر نه تأمل الیه اس بیورمشلردر (عبد المجید الحریری)

ظهورنی اقتضا ایلر و بواقضا سببیه اشبوافظ و حرت معنای مذکوره یعنی
وجع و خجالت دال او اوب بوجه تدنشی دلالت طبعه منسوب اولور نه کیم صدور
لفظ و ظهور حرت دخی طبعه منسوب ایدی لفظ مذکور ايله حرت ایچون
من حیث الصدور و الظهور طبعه علاقه ذاتیه اولوب طبعه دلالتی اثرک مؤثره دلالتی
قبیلدن دلالت عقلیه و مرض و خجالت دلالتی عند عروض المعنی مقتضای طبع
اولقی واسطه سببه دلالت طبعیه درو طبع ايله لفظک طبعی یعنی طبیعت مدلولانی مراد
ایتمک دخی جائز اولوب بوقدرده طبع ايله حقیقت معنای مراد اولور زربا بوضوح
لفظ مذکور ايله تلفظ مقتضای حقیقت معنی یعنی وجع اولور و کذاک طبع سامعه
دخی جلی محتملدر زیراسماع لفظ مذکوری حین استماعنده وضعه محتاج اولق سبب
لا فظده اولان وجعه کسب شعور ایدر و بوضوح طبعندن مراد مبدأ ادراک
اولان نفس ناطقه و یاخود عقل اولور و اگر تحقیق دلالتده وضع و طبعک مدخلی
اولر سه دلالت عقلیه در مثلاً وراء جداردن ایشیدیلان لفظک انسانه دلالتی دلالت
لفظیه عقلیه و دخالک ناره دلالتی دلالت غیر لفظیه عقلیه در شوبله که لفظک اصغاسی
و دخالک ابصاری انسان ايله تارک حضور تصور لرینی مستلزم اولان حکم
عقلی معلومی تذکر ایدر رک بو واسطه ايله اول انسانه و ثانی ناره دلالت ایدر
مثال اولده صوتک وراء جداردن مسوع اولسی قیدنک اعتباری لفظک وجود
لا فظده عقلا دلالتی ظاهر اولسیچوندر زیر اشخص مشاهد و مریدن مسوع اولان
لفظک وجود لا فظده دلالت ایدن عقلا لفظ اولیوب بلکه بالمشاهده معلومدر و اما وراء
جداردن مسوع اولان لفظک وجود لفظی انجق لفظک وجود لفظ اوزره عقلا
دلالتیه معلوم اولور

سبیلکوتی مرحومک تصورات حاشیه سنده بیانی وجهله سید شریف قدس سره
حاشیه مطالعه دلالت طبعیه انجق الفاظ ایچون تحقیق ایدرک لفظک غیریه
دلالت طبعیه اولدیغنی و عقلیه نک لفظ و غیر لفظه عمومی نص و تصریح ایشدر
و تحقیق دوانی طبیعت لفظده منحصر اولیوب جرتک خجل و صفر تک وجهله و حرکت
نبضک مزاج مخصوص اوزره دلالتی دلالت طبعیه ایدوکنی اراد ایشدر و کلام
دوانی رحمه الله حق اولوب کائن سید شریف دلالت طبعیه نک لفظ ایچون تحقیق قطعی
و غیر ایچون غیر قطعی اولدیغنی مراد ایشدر چونکه اخ لفظک صدور تلفظی و جعدن
و کذاک حیواناتدن یکدیگرینی حین طلب و دعوتلرند صدور ایدن صدا و صوتلر
کندیلر عارض اولان حالاتدن اولیوب بلکه بوعوارض کیفیات نفسانیه و مزاج
مخصوص واسطه لایله طبیعتدن منبعته اولوبه دلالتک طبعیه اولسی و یاخود عوارض

مذکوره یعنی حرت و سائر نفس کیفیات و مزاجک آقاری اولوبه دلالتده طبیعت
ایچون مدخل اولیه رقی عقلیه اولسی ثقیبی جائز و محتملدر و بویسان ايله عقلیه
و طبعیه بیننده اولان فرق دخی معلوم اولور شوبله که عقلیه علاقه تاثیر
و طبعیه ده ایجاب اوله رقی تاثیر ایجابدن اقوادر ویند بیان فرقه دیشدر که
عقلیه ده مدلول مؤثر و طبعیه ده مؤثره عارض اولان حالتدر و دلالته لفظیه و غیر
لفظیه ده انحصاری عقلا امر تحقیق اولوب بونده شبهه بوقدر و اما وضعیه
و طبعیه و عقلیه ده انحصاری استقرائی اولوب بوقسه بین التبی والاثبات دار
اولان حصر عقلی دکدر زربا وضع و طبعه مستنده اولدیغنی تقدیرده قطعیا
عقله مستنده اولسی لازمک شوبله که بین الدال و المدلول علاقه وضع و طبعک
اتفاقدن بینلرند علاقه ذاتیه اولوبه احدهما آخر ایچون علت و یاخود معلول
و یاخود ایکسی علت واحده ایچون معلولین اولقی لازم کلیوب علاقه بر امر
آخر اولسی جائزدر لکن بالاستقراء اشو اقسام ثلثه دن غیر بیسی بولنه ما شد
اقسام دلالتدن بومقامده مقصوده تعلق ایدن دلالت لفظیه وضعیه در که بوده
لفظک جمیع اوقات اطلاق و ایرادنده عالم بالوضع اولان کسه به نسبتله لفظدن
معنائک فهم اولمسنندن عبارتدر و بوجهله اطلاقه عمومی التزام ایشدر زربا
بوقنده معتبره اولان دلالت کلیه اولندر و اما لفظدن بعض اوقاتده بواسطه القرینه
بر معنی فهم اولنسه بوفک اصحابی لفظ مذکور اشو معنایه دالدر دیو حکم ایشدر
لکن اصحاب عربیه و اصول بولک خلافتدر در قرینه دن مراد مجازات و کنایاتده
اولدیغنی کبی عرف و عادت و ادعا اوزره معنایه اولوب تعیین مراد اوزره دلالتی
ظنیه اولندر وضعه علمدن مراد کرک او معنایه و کرک او معنائک داخل اولدیغنی
و یاخود لازمی بولدیغنی معنایه لفظک وضع اولدیغنه علمدر

وضع لفظی بر افعالی معنایه دلالت ایچون مقابل معناده بوقدر چونکه هر بر قوم
طرق حواس و وساطت قوه عاقله ايله حضور و غیبه ضما و اذهانلرند
موجوده و مخزونه اولان صور اشیائی حسب القدر بر فعل مقدور واسطه سببه
کشف و استکشافه محتاج اولدقاری جهته بینلرند استعمال و مقتضیات الف
و تمدن لرینی استکمال ایچون الفاظی معنایه وضع و تعیین ایشدر در وضع لفظی
ایکی قسمه منقسم اوله رقی اول شخصی و ثانی نوعی و وضع شخصیدن مراد
نفس لفظک بخصوصه معنایه ایچون موضوع اولمیدر بوده عقلا درت و استقراء
اوج نوع اوله رقی اول وضعی و موضوع اهی خاص اولندر که وضع اعلام بو
قعدندر زربا واضع ذات زیدی بخصوصه ملاحظه و تصور ایدرک لفظ زیدی
بومعنی ازاسنده وضع و تعیین ایشدر ثانی وضعی و موضوع اهی عام اولندر

بوده الفاظك مفهومات كايه از اسانه و ضعيه در كه اسم و فعل و حرفك و ضعيه
 بو نوعند زيرا واضع مثلا مفهوم اسمي مادل على معنى فى نفسه غير مترن
 باحد الازمنه وجه كايه اوزره ملاحظه ايدرك لفظ اسمي بونك از اسانه وضع
 ايشدر انسان وما و تراب امثال اسماء اجناس دخي بويله در ايمدى آلت ملاحظه
 و موضوع لهدن ايكيسى دخي كايه * ثالث و ضعي عام و موضوع لهي خاص اولاندر كه
 وضع مبهمات و مضمرات و حروف بوقسمند زيرا واضع مثلا هذا لفظي حين وضعه مشار
 اليه اولان جميع افرادى مفرد مذكر مشار اليه مفهوم كايه ملاحظه ايدرك بعده
 لفظ هذاني بو مفهوم كلي تحتده بولنان افراددن هر ريچون وضع ايشدر كذلك
 انا لفظك واضعي اولان جميع افرادى مفرد متكلم و حده عنوان كايه ملاحظه
 ايدرك بعده لفظ مذكوري اشبو مفهوم كلي تحتده داخل اولان افراددن هر ريجه
 وضع ايشدر بوجهته آلت ملاحظه كلي اوله رق موضوع له جزئياتدن هر ريجه
 اشبه مذهب منصور محققين بودر و بو مذهب اوزره مبهمات و مضمرات و حروفك جزئياتده
 استعمالى موضوع لهالري اولدقلى جهته حقيقندركن جمهور عندنده اشبو مبهمات
 و نظائرند موضوع له جميع افراددن كنديله معبر اولان مفهوم كلي اوله رق فقط جزئياتده
 استعمالنى شرط ايتش اولدقلى جهته بوسورنده جزئياتده مجاز اولوب حقيقت اولماق
 و قطعاً معاني حقيقه لنده مستعمل اوليان الفاظدن اولماق لازمكه جكندن مذهب مردود
 عدايد ايشدر لكن مطول ترجمه مزده ايضاح اولنديغي وجهله مفهوم كلي به موضوع عله ناميدر
 مراد جمهور جزئياتدن بر جزئيه تحققي حيثيتدن مفهوم كلي به وضعي اولوب بوقسه
 مفهوم كلي به كلي اولديغي حيثيتدن موضوع ديك اولما سييله بوسورنده جزئياتده
 استعمالى حقيقت اوله رق اعتراض مذكور ساقط و اختلاف رأيين لفظي اولور انجق
 جزئياتده استعمالنى اشتراطلى شوتأويل ايچون جالب نظر دقت اولوب اوليه جنى
 جاي تأملدر و خفي اولسونكه واضعك مفهوم كلي بى آلت ملاحظه ايتسك منشائي
 موضوع له اولماق لازمكلان افرادك عدم تناهيسيدر زيرا امور غير متناهييه بى ملاحظه
 ايتك غير ممكن اولسييله بالضروره جميع افراد شامل اولان مفهوم كلي آلت ملاحظه
 اتخاذ ايد ايشدر رابع وضعي خاص و موضوع لهي عام اولاندر لكن بوقسم هر نقدر
 جواز عقلى دائره سنده ايسده موجود اولما سييله بالاستقراء اقسام ثلثده حصص
 ايد ايشدر * و وضع نوعى لفظ بخصوصه ازاء معنايه موضوع اوليوب بلكه اولفظك
 نوعى نوع معناسنه موضوع اولاندر كه هيئات و صيغه لايه مر كباته تعلق ايدن واضع
 بوقسمندر مثلاً مشتقانه ضارب لفظك وضعي بخصوصه اوليوب بلكه واضع
 صيغه فاعلى معناسك نوعى ايچون وضع ايتسييله در نوع معناسى بعض صفاتيله
 برابر ما خود و بعبارة اخرى مبدأ اشتقاق يعنى مصدريله متصفه اولان ذاتدن عبارتدر

و كذلك زيد قائم تركيبك وضعي بخصوصه اوليوب بلكه بو نوع مركبك نوع معناسى
 اولان اخبار عن الواقع ايچون وضعي طريقيله در * و اما مجازده وجود وضع عنداهل
 العربيه مختلف فيه اولوب حق اولان نه وضع شخصى و نه وضع نوعى موجوددر
 و بعضيلر نوع ايچون موضوعيته قائل اوله رق معنايه موضوع اولان هر بلفظ علاقه
 معتبره نك وجودى حينده بو معناسك غير پده استعمالى جائز اولماق معناسى مراد ايتشدر ايسده
 بو معنى استعمال اولوب وضع دكدر حاصللى حق اولان وضع حقيقته خاص اولوب
 استعمال حقيقت و كنايه و مجازه عامدر خصوصيله بوقنده دلالتك كليتى معتبر اولسييله
 علاقات معتبره دن بر علاقه نك وجودى حينده بواسطه القرينه لفظدن فهم معناسى
 مجازى و كنايه استعمال اولوب وضع اطلاق اولنديغي بيان سا بقدن مستبان اولشدر
 قال رحمه الله (و دلالة اللفظ بالوضع على تمام ما وضع له مطابقة كدلالة الانسان على
 مجموع الحيوان الناطق وعلى جزئه تضمن ان كان له جزء كدلالة على الحيوان فقط فى ضمن
 دلالة على المجموع وعلى خارج يلزمه فى الذهن التزام كدلالة الضرب على الضارب
 والمضروب) و دلالت لفظيه اقسام ثلثه به منقسم اوله رق اول مطابقت ثاني تضمن
 ثالث التزامدر شوبيله كه لفظك وضع واسطه سييله معناسى موضوع لهك تمامنه
 دلالتى مطابقت اولوب لفظك تمام ما وضع له مطابقت و موافقت دن ناشى دلالت
 مطابقيه تسميه اولنور مثلاً لفظ انسانك الحيوان الناطق مفهومك مجموعده دلالتى
 بوقسمندر زيرا حقيقت انسان بو مفهوم مدن عبارت اوله رق موضوع عله ناميدر
 و لفظك معناسى مطابقيه ايچون جزء موجود اولديغي صورنده اشبو جزئه
 دلالتى تضمن اوله رق جزء موضوع لهك ضمنده اولسييله دلالت تضمنيه اطلاق
 اولنور مثلاً لفظ انسانك يالكز حيوان و يا خود ناطقه دلالتى بوقسمندر فقط بوبابده
 لفظك جزء معنايه دلالتدن مراد معناسى موضوع لهك تمامنه دلالتى ضمنده
 جزء معنايه دخي دلالتى اولوب والا كر لفظ ذكر اولنوبده تمام ما وضع لهك
 التفات اولنفسزين جزء معنى مراد ايدلسه مطابقت اوليوب بلكه ذكر كل و اراده
 جزئييلندن مجاز مرسل اولور شوبيله كه بوجه مشروح لفظ انسانك مجموع
 حيوان ناطقه دلالتى ضمنده حيوان ايله ناطقندن ريجه دخي دلالتى تضمن اوليوب
 اكر لفظ مذكورك ذكريله تمام معنايه التفات اولنوبده بونلردن برى مراد
 اولنسه مجاز اوله رق تضمن اولر

و لفظك ذهنا معناسى موضوع له لازمكلان خارجه دلالتى التزام اولوب مداول
 لفظ خارج لازم اولديغي جهته دلالت التزاميه ايله مسمادر مثلاً ضرب لفظك
 ضارب و مضروب دلالتى بوقسمندر مصنفك حاشيه ده ياتى وجهله اشبو دلالت
 التزاميه ايچون كتب قومه مشهور اولان مثال لفظ انسانك قابل علم و صناعته

و اربعه نك زوجة دلالتی ایكن بومثالردن سبب عدول مذهب اهل معقول اوزره
مثله عدم مطابقت لریدر زیر منطقین التزامده علم بالزوم علم باللازمی موجب
وینلرنده جزم بالزومده کافی اولقی معنای اخصیه لزوم بینی شرط اتخاذ ایشلردر
بومثالرده ایسه لزوم مذکور غیر متحققدر لکن ضرب ایچون ضارب ومضروبك
لزومی لزوم بین بالمعنی الاخصدر زیر اضرب مقوله فمیلدن اولوب مقوله فعل ایسه
اعراض نسبییه دندر وعلم حکمتده تفصیلاتی مندرج اولدیغی وجهله مقولات
سبعه دن اولان جمیع اعراض نسبییه نك تصوری تصور طرفینه متوقفدر بوجهته
ضرب لفظی اطلاق ویاخود تخیل ایدلسه ذهن خارجده ضارب ومضروبك
وجودنه علی الفور انتقال ایله بونلری تصور دن منفك اوله من واشبو دلالت
التزامیه ده دخی لفظك تمام موضوع لهه دلالتی ضمننده وتوسطیه لازم بین اولان
موضوع لهه دلالتی التزام ولفظك ذكریله تمام موضوع لهك توسطیه اولسنه
التفات ایته بهرك رأسالازمك قصد واراده ایدلسی ذكر المزموم واراده اللازم
قبیلندن مجاز مرسلدر خفی اولسونكه منطقین واشبو معانی ثلثه نك جمله سنده
وضع ایچون مدخل اولسی جهته نظر ایدرك دلالت مطابقیه وتضمینیه والتزامیه دن
اوچنه دخی دلالت وضعیه تسمیه سیله عقلیه بینی وضعیه وطبیعییه به مقابل اولان
دلالت تخصیص ایشلردر واشبو دلالات ثلثه نك حقیقت اولسنی اختیار ایدوب
فقط معنای تضمینی والتزامیه ذكری مرور ایدیکى وجهله مداول مطابقی ضمننده
وتوسطیه دلالت اولسنی والتزامیه لزوم بینی شرط اتخاذ ایشلریله بوشرطلر موجود
اولیه رق لفظك بومعنارده استعمالی مجازدن عد ایشلردر واهل عربیه واضعك
بر لفظی وضع الیسی انحق معنای موضوع لهك تمامه دلالت ایچون اولوب
جزء معنایه دلالتی كلك ذهنده حصولی جزئك دخی حصولی مستلزم اولسنه
ومعنای خارج لازمه دلالتی ملزومك ذهنده حصولی حصول لازمی استلزام الیسنه
عقلك حکمندن نشئت ایده چكى جهته نظر ایدرك یالكز دلالت مطابقییه به وضعیه
وتضمن ایله التزام دلالات عقلیه تسمیه ایدوب معنای مطابقی حقیقت وتضمنی
والتزامی بینی علی العموم مجاز عد ایشلردر

واشبو دلالات ثلثیه دلالتی نسبت ایدرك دلالت مطابقییه وتضمینیه والتزامیه
دینلسی واشبو دلالات ثلثیه دلالت وضعیه لفظیه نك انواعی اولدقلى جهته دلالت
مذكوره نك بونلره جواز نسبتیه مبیدر

ذهن اکتساب معلوم ایچون نفسك قوه معده سی اولوب مصنفك لزومی ذهنی
اولسیله تقیدى لزوم مطلق ولزوم خارجیدن احترازدر واقسام لزوم ایچون
آئیده بحث مستقل اولسیله بومقامده ایرادیه حاجت کوریه مامشدر

ومعلوم اوله كه الفاظ مرکبه نك موضوع له نامی مجموع اجزاء معانیدر شووجهله كه
لفظ مرکبدن هر جزء معناسندن هر جزء اجزاء معانی به مطابق اوله حق حیثیه
بالمطابقه موضوع اولسیله واشبو اوضاع اجزاء واسطه سیله مرکبك هر جزء
ایچون اولان معانی مطابقیه نك مجموعی اوزره دلالتی دلالت مطابقیه و اوضاع
اجزاء مجموع مرکب ایچون عروض وضعه واسطه در و مرکبك واشبو مجموع
معانی به دلالتی ضمننده بومجموعك اجزاسندن هر جزء معنایه دلالتی تضمن و بومجموعه
لازمکلان خارجه دلالتی التزامدر مثلا العباده منویه لفظ مرکبك عبادت
ومنویت ایله بونلرك بیننده اولان نسبتك مجموعنه دلالتی مطابقت اولوب
عبادته منویت جزئین مادیینك ونسبت جزء صوری اولان هیئت ترکیبیه نك
مدلولایدر واشبو مرکبك یالكز عبادت ویاخود عبادت مع السیته دلالتی
تضمن و بومجموعه لازمکلان مثلا وضوء ایچون نیت شرط اولسی کی
خارجه دلالتی التزامدر

قال رحمه الله (و یلز مهمما المطابقة یقینا بخلاف العکس کلزوم احدهما للآخر)
واشبو دلالات ثلثیه بیننده اولان نسبه کلجه تضمن ایله التزام لزوم مطابقت یقینا
معلوم اوله رق مطابقی مستلزمدر زیر لفظك معنای تضمینی والتزامی به دلالتی معنای
مطابقیسنه دلالتیه تابعه اولوب وتابع تابع اولدیغی حیثیدن بدون التبوع موجود
اوله میه جغی امر متیقندر لکن عکسی بونك خلافتده اولوب تضمن ایله التزامك مطابقیه
لزوملری یعنی مطابقك بونلری استلزامی غیر متیقندر واشبو عدم یقن ایکی جهندن خالی
اولیه رق یاعدم لزوم متیقن اولسیله اولور تمکیم تضمننده بویه در زیر مطابقتله
تضمن بیننده عموم وخصوص مطلق اوله رق هر وقت تضمن تحقق ایسه مطابقت
تحقق ایدوب لکن حین تحقق مطابقتده تضمنك تحقق دائمی اولسامسیله مطابقت
تضمنی مستلزم دکلدر چونكه لفظك نقطه امثالی معنای بسیطه موضوع اولسی
جائز اوله رق بوقدبرده لفظ مذکورك واشبو معنای بسیطه دلالتی مطابقت اولوب بساطت
معنادناشی تضمن بولمز ویاخود لزومك عدم یقینی لزوم وعدم لزومدن هر ایکی جانبك
متیقن اولسامسیله اولورنه کیم مطابقتده لزوم التزام بوقبیلدن اوله رق لزوم وعدم
لزومی غیر متیقندر زیرا استلزام بر لفظك معناسنی تصوردن تصویری لازمکه چك
حیثیه اومعنی ایچون یلازمك وجودنه توقف ایدر حالوکه هر ماهیت ایچون
بوجهله لازم بولمسی معلوم اولوب وجه مذکور اوزره هیچ روشنی مستلزم
اولسان ماهیاتك وجودی جائزدر بوقدبرده لفظ حیثیت مذکورده اولان
ماهیته موضوع اولدیغی تقدیرده واشبو ماهیت دلالتی مطابقت اوله رق التزام
موجود اولز فقط بومثال ماهیاتك وجودی دخی معلوم اولسامسیله مطابقك التزامی

مستلزم اولوب اولديغي يقيناً معلوم دكلدر
تضمن ايله التزامن احدهما لك آخره لزومى دخى اشو ثنائى قىلندن اولوب يكدىكرى
استلزامى غير متيقندر زير ابروجه مشروح هر بر ماهيت مركبه ايجون لازم بينذهنى
موجود اولوب اولماسى دائره جوازده اولسييله تضمن ايجون لزوم التزام غير
متقين اولديغي مثلاً التزامك ماهيات مركبه دن بجهل سته ويا خود بعضينه خاص
اولوب اولماسنك يعنى ماهيات بسيطه ده دخى التزام موجود اولسنك جوازي
جهتيله التزام ايجون لزوم تضمن دخى غير متيقندر

قاله رحمه الله (واللفظ الدال بالوضع ان لم يقصد بجزئه دلالة على جزء معناه
المطابق لفرد والافركب) دلالات وضعيه ايله دال اولان لفظ اكر جزئيله معنای
مطابقينك جزئيه دلالت قصد و اراده ايدازسه مفرددر افضى دال بالوضع اولسييله
سبب تقييدى مهملاتدن و بحسب الطبع والعقل دال اولان الفاظدن احتراز اولوب
بونلرده اصطلاحاً افراد و تركيب غير جارى و برده اهل فنك دلالات وضعيه به
اختصاص نظر بيدر

ستير اولس و نكه لفظك مفرد اولسى بسيط اوله رق جزئى اولماسيله و مركب
اولسى ذات اجزا اولقى اعتباريله اوليوب بلكه مفرددن مراد كنديله اجزاسى متعقل
اوليان مفهوم واحددر كذا لك مركب دخى كنديله اجزاسى متعقل اولان مفهوم واحددر
عبارتدر زير معانى مفرده لك مركبه اولس و نده هيئت اجتماعيه لك وجودى لابد
اوله رق بوهيئت سبيله معانى مفرده صورت واحده بي اكتسا ايدر و مفرد ايله
مركبدن مراد بومعنى اولديغي جهتيله تقسيمدن مستبان اولان تعريفلى جزء لفظك
جزء معنایه دلالتى قصد اولوب اولماسنه بنا ايداشدر ايمدى مفرده جزء لفظك جزء
معنایه عدم قصد دلالتى لفظك همزه استفهام كى جزئى اولماق ويا خود زيد
لفظى كى جزئى اولس و نده معنایه دال اولماق ويا خود علم واقع اولان عبد الله
لفظى كى مدلولى جزء معنای مقصودك غيرى اولقى ويا خود بر شخص انسانى
ايجون علم اولسى فرض ايديلان الحيوان الناطق لفظى كى مدلول جزئى جزء معنای
مقصود اولس و نده دلالتى قصد اولماق صورتلرينه شامل اولوب بونلك بجهل سى
افراد مفرده داخلدر شويله كه لفظ زيدك معنای اولان حيوان ناطق شخص ذى اجزا
ايسه ده اجزاء لفظ اولان (زى د) دن هيج بريسى معنایه دال اوليوب علم اولان عبد الله لفظى
ايسه هر نقدر كندوسى ايجون معنایه يعنى عبوديته وذات واجب عز اسمه به دلالت ايدى جك
جزء وجود ايسه ده بونلر معنای مقصود اولان ذات مشخصه لك جزئى اولديغي و كذا لك
شخص انسانى به علم اولسى مفروض اولان الحيوان الناطق لفظى دخى هر نقدر حال علميه
معنای مع الشخص ماهيت انسانيه اولوب و حيوان و ناطق مفهوملى ماهيت

انساندن جز اولسييله حيوان و ناطق جزئيك مدلولى معنای مقصودك جزء جزئى
و بر شيتك جزء جزئى عينيله جزئى ايسه ده مقصود حقيقت ذاتدن قطع نظرله
انجق ذات مشخصه اولديغي معلومدر فقط محل اشكال ضرب صيغه ماضيه كى
لفظى ايجون جزء مادى و صورتى اولوب ماده سبيله حده و صورتيله نسبت
واحدازمنه به دلالات ايدن الفاظ مفرده بي تعريف مفرده ادراج و تعريف مركبدن
اخراج ايدى جك بر قيدك تعريفينه عدم وجود بيدر بآء عايه اجزائك سمعه دخولى
مرتب اولسنك التزام و اشتراطيله تدارك تاويله تصدى ايشلر ايسه ده بوشرك
اتخاذنه دلالت ايدى جك الله بر دليل اوليوب بلكه جواب صواب سيلكوتى
مرحومك بيانى وجهله ضرب امثالندن مقصود مجموع ماده و صورتك مجموع
معنایه دلالتى اولوب جزئيك جزء معنایه دلالتى دكلدر ديتلسيدر

وخفى اولسونكه متأخرونك مفرد و مركبى تعريفده قصد و عدم قصدى اعتبار
ايتلرينك مبناسى بعضيلرك توهيمى كى دلالتسده قصد و اراده معتبره اولسى دكلدر
زير ابويله اولقى لازمكسه تعريفده دلالت مأخوذه اولسييله قصدك تكرار اعتبارى
اقتضائيز ايدى بلكه قصدك مبنای اعتبارى بودركه لفظ ايجون تركيك عروضى
معانى كشره لك افاده سنى اراده و قصد ايدرك حين استعمالده در چونكه واضع
ابتداء انجق متفرق اوله رق الفاظى معنای به وضع الملشدر و مركب اولديغي
حيثيتدن انجق وضع اجزا ايله موضوعدر نه كيم سيد قدس سره تصریح الملشدر
و استعمالدن مراد لفظى ذكر و معنایى اراده در اشته بويانندن قصد و اراده
تركيبده معتبر اولوب افراد دخى عدم تركيدن عبارت اولسييله معنایى عدم قصد
اولديغي و حالت واحده ده بر لفظده تركيب ايله افراد اجتماع ايدى ميه جكى
معلوم اولور و اما متقدمينك تعريفلنده واقع اولديغي وجهله يالكز دلالت و عدم
دلالتله اكتفا اولتمى غير صحيحدر زير عبد الله و تأبط شرأ امثالنده موضوع
لهلرينه دلالت و معنای مقصوده عدم دلالت جهتينه نظراً افراد و تركيك اجتماعى
مستلزم اولور و بو حالده لفظ واحده حالت واحده ده افراد و تركيك كلى و جزئى
و قضيه و جزء قضيه اولقى و قائده تامه بي افاده ايدوب ايتماك كى احكام معنويه
و معرب و مبنى اولقى و مسنداليه و قوعى صحيح اولوب اولماق كى احكام لفظيه لرينك
جربانى لازمكوب بوايسه بين البطلاندر

واكر لفظك جزئيله جزء معنای مطابقى اوزره دلالت قصد اولورسه مركبدر
ايمدى مركبه درت شيتك وجودى لابد اوله رق اول لفظ ايجون جزء بولتمى و نائى
جزئى ايجون معنایه دلالت اولسى و ثالث بومعنى لفظدن مقصود اولان معنالك
جزئى اولسى و رابع جزء لفظك جزء معنای مقصوده دلالتى قصد ايدلسيدر مثلاً

رای الحجاره لفظی مرکب اولوب جزئی اولان لفظ رامینک موضوع مایه منسوب اولان رمی اوزره دلالاتی مقصود در یعنی هر تقدیر لفظ رای کنیدی به رمی نسبت اولنان ذات مایچون موضوع ایسه ده غرض کنیدی رمی قائم اولان ذاته منسوب رمیه دلالتدر زیرا صفاتده نسبتک جانب ذاتدن و افعاله جانب حدثدن اعتباری مسائل مقررہ دندر و لفظ حجاره ایله مقصود جسم معینہ دلالت در و بومعنا لک مجموعی لفظ مذکورک معنای مطابقتی سیدر شویله که مطابقت لفظک معنای موضوع لهی اوزره دلالتی اولوب بوده انسانک حیوان ناطقه دلالتی کبی وضع واحد ایله اولمقدن و اشبور رای الحجاره کبی بحسب اجزاء اللفظ والمعنی اوضاع متعدده ایله اولمقدن اعمدر زیرا لفظ مذکوردن جزء اول بر معنایه و جزء ثانی آخر معنایه موضوع اوله رق معنیینک مجموعی بردن اخذ اولندیغی کبی مجموع لفظ مجموع معنایه موضوع اولور لکن عین لفظک عین معنایه و ضعیله اولوب بلکه اجزاء سنک اجزای معنایه و ضعیله در و مطابقت اشبو صورتینه عامدر و مرکب ایچون هیئت اعتباریله وضع نوعی موجود ایسه ده لکن بو وضعک ترکیب و افرادده مدخلی یوقدر

و جزء معنا لک جزء معنای مطابق اولمسیله تقیدی زیرا لفظک ترکیب و افرادده معتبر اولان جزئی لک جزء معنای مطابقتی اوزره دلالت و عدم دلالتی اولوب جزء معنای تضمنی و یا خود التزامیسی اوزره دلالت و عدم دلالتی دکلدر و یوبابده اولان ایضاحات مقتضیه مفصلاتده مبسوطه در

اشبو کلام مصنف هر تقدیر ظاهرده تقسیم اولوب و تقسیم تصور اتدن معدود ایسه ده بر قیاس مفید اوله رق ایکی جزئی شامل صغرای منفصله ایله جزئیندن مؤلفه اولان کبرای جلیه دن مرکبدر خلاصه تصویر و تقریری شو و وجهله در که لفظ یامفرد و یا خود مرکبدر زیرا یا جزئیله جزء معنایسی اوزره دلالت قصد اولمز و یا خود قصد و اراده اولنور و جزئیله جزء معنایسی اوزره دلالت قصد اولنمسان هر بر لفظ مفرد و جزئیچون بودلالت قصد اولنسان هر بر لفظ مرکبدر ایدی لفظ یامفرد و یا خود مرکبدر

قال رحمه الله (والمفرد ان لم يستقل في الدلالة على معناه فأداة والافان دل بهیئته علی احد الازمنة فکلمة والافاسم) لفظ مفردی اقسام ثلثیه تقسیم اولوب شویله که لفظ مفرد اگر معنایسی اوزره دلالتده مستقل اولمسیسه اداندر یعنی اهل عربیه لک حروف معانی تعبیر ابتدکاری فی ومن و امثالی لفظلر ترکیب الفاظده الات اولدقلری جهته منطقین عندنده ادات ایله معبردر و اگر معناسنه دلالتده مستقل او اورسه بوده ایکی قسم اولوب اگر اشبو مفرد مستقل بالدلالة هیئت و صیغه سیله ازمنه

ثلاثه دن برسی اوزره دلالت ایدر سه کله در که اهل عربیه بوندن فعل ایله تمیز ایدر و اگر هیئتیه احد ازمنه به دلالات اتمزه اعمدر هیئت و صیغه ایله مراد حروف ایچون تقدیم و تأخیر و حرکات و سکنتاتی اعتباریله حاصله اولان هیئتدر و بوده صورت کله اولوب حروف ماده کله در و کله لک تعریفنده احد ازمنه به هیئتیه دلالتی اعتبار زمان و امس و یوم امثالی زمانه دلالت ایدن اسملردن احترازدر زیرا بونلرده دلالت هیئتلیله اولوب مواد و جواهریله در ققط مواد و جواهریله دلالتدن مراد یالکز جوهر کله ازمنه به دالدر دیمک مراد ایدلسه مقالیب زمانک بامر هالفظ زمانک دلالت ابتدکی شیئه دلالت اتمسی لازمکلوب بو ایسه قطعیا باطلدر بلکه مراد زمان اوزره دلالتده جوهر ایچون مدخل اولوب لکن کله بونک خلاقی اوله رق زمان اوزره دلالتده هیئت کله مستقله در دیمک اولدیغی تحقیقات شریفیه دندر

خفی اولسونکه خارجده موجود اولان شیلردن بعضیسی ذاتیه و بعضیسی غیریه قائم اولدیغی مثللو معقولات ذهنیه دن دخی بعضیلری قصدا مدرك وفی ذاته ملحوظ اوله رق محکوم علیه و به اولقلغه صالحدر و بعضیلری بالتسع مدرك و آخرک ملاحظه سنه آلت اوله رق محکوم علیه و به اولقلغه غیر صالحدر مثلا معنای ابتدایی عقل قصدا وبالذات ملاحظه ایسه بو معنی فی ذاته ملحوظ اولان بر معنای مستقل بالمفهومیه اولوب یالکز تعلق ابتدکی شئی لک اجالا و بالتبع تعلقی لازمکله رک ذکر و بیاننه محتاج اولمز و بو اعتبار ایله معنای ابتدا یالکز لفظ ابتد لک مدلولی اوله رق اشبو معنایه دلالتده مستقل اولوب متعلقته دلالت اتمک اوزره لفظ آخرک انضمامنه حاجت کورمز اشته کله لک و اسمک معناسنه دلالتده و معنا لک مفهومیته استقلاللرینک معنایسی بودر و اگر ذکر اولنان معنای ابتدایی مثلا سیر ایله بصره بیننده حالت اولسی حیثیتندن عقل ملاحظه ایدوبده بونلرک تعریف حاللرینه آلت قیلرسه بو صورتده معنای مذکور مفهومیته مستقل اوله میوب و بخصوصه متعلق ذکر اولمدیقه معنای مذکورک تعلقی ممکن اوله مر و متعلقته دلالت ایده جاک بر لفظ منضم اولمدیقه من اداتیه بو معنایه دلالت اولنه من الحاصل لفظ ابتدا معنای کلی ایچون موضوع اولمسیله اشبو معنای کلینک قصدا تعلقی وحد ذاتده ملاحظه می ممکن اوله رق مفهومیته مستقل و محکوم علیه و به اولقلغه صالحدر و من اقطی معنای کلی ابتد لک جزئیات مخصوصه متعلقه سندن هر برینه متعلقانه حالات و تعریف احوالرینه آلات اولقی حیثیتدن موضوع اولدیغی جهته مفهومیته متقل و محکوم علیه و به اولقلغه صالح اوله مر زیرا هر برلرینک قصدا ملحوظ اولسی لابددر تا که متعلق ایله کنیدی بیننده اعتبار نسبت جاری اوله بلکه بو جزئیاتک تعلقی اتحق متعلقاتک

ذکر بیه ممکن اوله بیاورکه حتی ملاحظه احواله آلت اوله سید شریف قدس سره
اشبو تفصیلات مسروده به اشارتله فی لفظیله ظرفیت بیننده اولان فرقی ایضا حده
پور مشر در که لفظه ظرفیتک معناسی ظرفیت مطلقه وفی لفظنک معناسی مثلاً زید
فی الدار قولزده حصول زید ایله دار بیننده معتبره اولان ظرفیت مخصوصه در
بوجه اوزره معتبره اولان ظرفیت مخصوصه ایسه مخبریه و مخبر عنه یعنی محکوم به
و محکوم علیه اولمقلغه صالح اولیوب لکن مطلق ظرفیت معناسی بونلره صالحدر
حاصلی ظرفیت مخصوصه در طرفته نسبت مأخوذه و حصول زید ایله دار بیننده
رابطه اولسی حیثیتندن معتبره اوله رق احد همانک آخرینه قیاس ایله ملاحظه سنده
مرآندر بوجهته مفهومیتده مستقله و حکمه صالحه دکلدر لکن مطلق ظرفیت هر قدر
طرفینک اجمالاً تعقلنی مستلزم اولسه ده طرفین ایچون مرات ملاحظه و طرفینه
تبعیتله متعلقه اولیوب بوجهتدناشی مفهومیتده مستقله و حکمه صالحه در ۲
اشته بو بیان ایله معنی اوزره دلالتده لفظک و مفهومیتده معنائک مستقل و غیر
مستقل اولمرندن مرادندن عبارت اولدیغی نمایان اولمسیله برابر افراد اسمدن بولنان
ذو و فوق امثالی اسماء لازمه الاضافه نك دخی معنایه دلالتده استقلال لیتری
و بوجهته تقسیم منفهم اولان حدادات ایله حداسمک طردا و عکسا انتفاضدن
سلامتری متین اولور زیرا اسماء مذکوره نك معانیسی دخی مفهومیتده مستقله
اولان مفهومات کلیه و حد ذاتلرنده ملحوظه اوله رق متعلقاتلرنک ذکرینه حاجت
مس ایتمکسزین تبعاً و اجمالاً تعقلنی لازمکلور ایسه ده فقط اسماء مذکوره نك
وضعندن غرض متعلقات مخصوصه لری اولمسیله اشبو غرض وضعی به مبنی
مفهوملرنده حین استعمالده متعلقات مخصوصه به مضاف اوله رق استعماللری عادت
جاریه اقتضاسندن اولوب خصوصیات مذکوره بی فهم ایچون ذکر و ابرادلرینه
لزوم کورتمشدر بوقسه متعلقات مخصوصه لرنک بوجهله لزوم ذکر ای ادانده
اولدیغی کبی اصل معنایی فهم ایچون دکلدر حاصلی اسماء مذکوره غیر بسنده
اولیوب بلکه کنیدی تفسیرنده معتبره اولان معنایرینه دلالتده و معانی مذکوره مفهومی
میتده مستقله اوله رق حداداتدن خارج و حد اسمده داخلدر در عمر کاتبی اداتی بالکز
کنیدله اخبار صحیح اولمسان و کله بی بالکز کنیدله اخبار صحیح اولوب هیئت

۲ مصنف محقق حاشیه حواشی فنیجه تهذیبده تلخیص کلام و افاده زیده مرآم ایدوب درمشدر که
معنای حرف ایکی امر ایله مشروطدر که برسی حد ذاتده ملحوظه اولیوب بلکه غیر نك ملاحظه سنده مرآت
اولمقدر ایکنیتیسی سیر ایله بصره بیننده اولان ابتدا کی معنای جزئی خاص و اسیدر هر قدر جزئی اضافی دخی
اولور سه مجرد امر اول معنای حرفیده کنایات ایسه ایدی کل کاتب کذا قولزده کل لفظنک حرف اولمی
لازمکلور دی کذلک مجرد امر ثانی کفایت ایله سیر ایله بصره بیننده اولان ابتدای مخصوصه اشارت
ایدیجی اولدیغی حالده هذا فرد من افراد الاشدا دیدیگر صورتده بوقولزده کی اسم اشارت حرف
اولور ایدی بونلره هر براری ایسه داخلدر پس معنای حرفیده مجموع امرین لازمدر (عبد الحمید)

و صیغه سیله ازمنه دن زمان معینه دلالت ایدن واسمی کنیدله اخبار صحیح اولوب
احد ازمنه به دلالت ایتیمان لفظ اولی اوزره تعریف ایشدر و اشبو تعریفه کوره
افعال ناقصه دخی مخبریه اولمقلغه غیر صالح اولمسیله ادانندن اولی لازمه کله جکی
اعتراضنه صدد جوابده شارح افعال ناقصه نك ادانندن عدی غیر مستبعد اولدیغنی
بیان ایله قومک اول باب قضایده موضوع ایله محمول بیننده رابطه اداندر دو
ذکر ایدرک اداتی زید هو قائم امثالنده اولان هو کی غیر زمانیه ایله زید کان قائم
امثالنده اولان کان کی زمانیه به تقسیم ایتلی افعال ناقصه بی ادانندن عدایلد کلمینه
دلالت المسیله استدلال ایشدر و بوندن هر قدر اصطلاح قومک اصطلاح نجاهه عدم
مطابقتی لازمکلور ایسه ده مطابقت اصطلاحین ملتزم اولیوب نظر نجات نفس لفظده
و نظر قوم معنی جهتندن لفظده اولمسیله بختینک حین تغایر جهتینده تطابق اصطلاحین
لازمکلمیه جکی اتیان المشر در حاصلی مقصود نجات تصحیح الفاظ اولوب و افعال
ناقصه بی قد و سین و سوف لفظلریله نواصب و جواز نك دخولی و ضمائر و ناه تأیید
سا کنه نك لحوقی و ماضی و مضارع و امر و نیه انقشامی کبی اکثر علامات و احوال
لفظیه ده نامه تسمیه اولنوب فاعلریله کلام تام اولان افعاله مشارک بولدق لری جهته
افعالدن عد ایشدر در و قوم معانی افعال ناقصه بی کنیدله و حدها اختیار عدم صلاحیتده
معانی ادواته موافق بولمیرله هر قدر زمانه دلالتده ادواتدن متمایزه ایسه ده بوجهته نظر
ایتمیرک ادواتده ادخال المشر در و بعضلر اشبو امتیازه نظر اثبوت اوزره
دلالتدناشی کلمات وجودیه تسمیه قیشدر در سبیل کونی مرحوم قومک زمانیه و غیر
زمانیه به تقسیم ایلد کلمی رابطه دن مراد لفظ اولان رابطه اولوب و قومک اشبو
نسبت حکمیه اوزره دال اولان لفظک ادات اولمسیله زعملی معنای غیر مستقل
اوزره دلالتندن ایچون اولدیغی سعیده دن روایتله بیان ایشدر

و عمر کاتبینک تعریفی ضرباده اولان الف و ضربوده اولان واو و ضربکده اولان
کاف و غلامی ده اولان یا ضمائر متصله سی مخبریه اولمقلغه صالح اولمقلوی جهته
اداننده دخول و اسمدن خروجیه منتقض اوله رق صدد جوابده عدم صلاحیتی
نفس لفظ ایله مراد فنک عدم صلاحیتندن تعمیم ایدرک ضرباده الف هما معنایسته
و ضربوده واو هم و ضربکده کاف انت و غلامی ده یا انامعنا سنده اولوب اشبو مرادفات
کنیدله و حدها اخباره صالح اولمیرله اختیار تکلفه محتاج اولمشدر در تعریف
مصنف ایسه بو غباردن آزاده اولوب ضمائر مذکوره معنایرینه دلالتده مستلزمدر

قال رحمه الله (والمركب ان صحح سکوت المتکلم علیه قیام اما خبری ان احتمال
الصدق والكذب او انشائی ان لم یحتمل والا فنافض) و لفظ مرکب اگر متکلم
صحت سکوتنه کافی اولور سه مرکب نامدر و مرکب نامک متکلم صحت سکوتنه

کفایتی مثلا زید دینلوده سکوت اولنسه مخاطبک قائم و یا خود قاعد دینملکه
منتظر اولسی و حاصلی محکوم علیهک محکوم بی و محکوم بهک محکوم علیهی طلب
و استدعای کبی مخاطبک منتظر اوله جغی لفظ آخری مستتبع و مستدعی اولیه رق
فائده نامه بی افاده سندن عبارت اولوب یوقسه اصلا منتظر اولز دیمک دکلدر
بوده زید قائم کبی فائده جدیدی حاصل ایتسندن و السماء فوقنا امشالی فائده
جدیده بی مفید اولماقدن اعمدر و مرکب تام ایکی به منقسم اولوب اگر مفهومی
حسابیله صدق و کذب محتمل اولورسه مرکب تام خبری و صدق و کذب محتمل
اولز ایسه انشایدن مثلا زید قائم حلیه وان جثنی اگر مک شرطیه لری خبری
و ازید قائم استفهامیه سیله بعث لفظی انشایدن شویله که هر بر مرکب تامک جزئی
بیننده موجب صحت سکوت اوله جق حیثیته بر نسبت موجود اولوب بونسبت
ایسه احد جزئیک آخرینه تعلقندن عبارتدر و بو تعلق خبرده زید قائم وزید لیس
بقائم کبی ایجاب و سلب ایله و انشاده اگر مه کبی ایجاب و سلبک غیری طلب
امشالیله اولور ایمدی اشبو نسبت ایچون ا کر احد ازمنه ثلثه ده مطابق
و غیر مطابق اولدیغی بر خارج بولورسه نسبت مذکور نك بو خارجه مطابقت
و غیر مطابقتی احتمالیله کلام صدق و کذب محتمل اوله رق خبر اولور و اگر
نسبتیچون بو خارج موجود اولزسه احتمال مذکور دن خالی اوله رق انشا اولور
مثلا زید قائم خبری قیامک زیده وقوع نسبتنه وزید لیس بقائم قوی عدم و وقوعه
دلالت ایدر و ذهن متکلمده اولان نسبتدن قطع نظر فی نفس الامر زید ایله
قیام بیننده ایجاب و یا سلبا نسبتک و قوعی یعنی حقیقه زیدک قیام و یا خود عدم
قیامی ضروری اولدیغندن اشته نسبت خبریه ایچون مطابق و غیر مطابق
اوله جغی خارجدن مراد بو نسبت اولسیله اگر ذهن متکلمده حصولی کلامندن
منفهم اولان نسبت ایله اشبو نسبت خارجه دن ایکیسی دخی ثبوتیه و یا خود
سلبیه اوله رق یکدیگره مطابق اولورسه صادق و احدهما ثبوتیه و آخر سلبیه
اولوبده یکدیگره مطابق اولزسه کاذبدر و مثلا ابیع دیوب و بونکله اخبار حالی بی
یعنی حال ابیع و وقوعه جغی اخبارنی مراد ایلدیگک صورتده بو اخبار ایچون مطابقنی
قصدا یلدیگک بر خارجدن لازمدر که بوده لفظ آخرله خارجه حصول بیعدن عبارت
اوله رق اگر لفظ آخرله خارجه عقد بیع حاصل اولورسه خبر مذکور صادق و الا کاذب
اولور لکن انشا اولان مثلا بعث لفظی بونک خلاقی اوله رق مطابق و یا خود غیر مطابق
اوله جغی بر خارج موجود اولیوب بلکه بیع فی الحال بولفظ ایله حاصل و منعقددر
و انشا ایکی ضرب اولوب اول طلبدر که استفهام و امر و نهی و تمنی و ندا بوقسمنددر
و ثانی غیر طلب اولوب افعال مقاربه و افعال مدح و ذم و صیغ عقود و قسم و اعل

و رب و کم خبریه و افعال تعجب بوقسمنددر لعل ترجی ایچون اوله رق ترجیده طلب
اولدیغنی تصریح ایتسندر رب انشاء تقلیل و کم خبریه انشاء تکثیر ایچون اوله رق
مراد قلت و کثرتدن اخبار اولیوب مثلا کم رجل عندی قولدن مقصود استکثاردر
و تقسیدن مستبان اولدیغنی وجهله خبرک صدق و کذب محتمل اولسیله تعریفنه
اگر خبر واقعه مطابق اولورسه کذب محتمل اولز و اگر واقعه مطابق اولزسه صدقه
محتمل اولز بوضورتده افراد خبردن هیچ بری تعریفده داخل اولز دیو وارد اولان
سؤاله شو وجهله جواب ویراشدر که احتمال صدق و کذب ایله مراد مجرد مفهوم
خبره نظرا احتمالدر و شک یوقدر که السماء فوقنا قولز نظر مزی مفهوم لفظه تجرید
ایدرك خارجه نظر ایتدیگمز صورتده عندالعقل کذب محتمل اولور و کذاک اجتماع
تقیضین موجوددر قولز مجرد مفهومه نظرا صدقه محتملدر بوقصددرده محصل تقییم
اگر مرکب تام بحسب مفهومه صدق و کذب محتمل اولورسه خبر و الا انشادر دیمک
اولور و نظرك مفهوم مرکبه تجریدندن مراد خصوصیت متکلمدن و بلکه خصوصیت
مفهومی مدن قطع نظر ایله مفهومک محصل و ماهیت کلیه سنه نظر اولوب
بوضورتده صدق و کذب شاندن اولیان متکلمک اخباریه سؤال وارد اولز زیرا
بزخصوصیت متکلمدن قطع نظر ایدوبده او خبرک محصل مفهومی ملاحظه ایلسک
یارشیتک برشی ایچون ثبوت و یا خود اوشیدن سلبدن عبارت بولورز بوابسه
عندالعقل صدق و کذب محتمل اوله جغی بی اشتباهدر و کذاک الكل اعظم من الجزء
امثالی طرفینیه بینرنده اولان نسبتی حین تصورده عقلک جزم ایده جکی بدیهیات
عندالعقل اصلا کذب محتمل اولیوب بلکه عقل صدقیله جازم و امتناع کذیبیه حاکم
اولسیله ده سؤال وارد اولز زیرا بر اشبو بدیهیاتک خصوصیتندن نظری قطع
ایدوبده محصل مفهومات و ماهیاتنه نظر ایتدیگمز حیده یارشیتک برشی ایچون ثبوت
و یا خود برشیدن تقیینی بولورز بوابسه بلا اشتباه عندالعقل صدق و کذب محتملدر
الحاصل خبر ماهیت مفهومه نظرا ماهیت مفهومک ماعداسندن و حتی خبرک
خصوصیت مفهومی مدن قطع نظرله عندالعقل صدق و کذب محتملدر بوقصددرده
اخبار باسرها صدق و کذب محتمله اولدیغنی جای اشکال دکلدر

تحقیقات سعیده دن اولدیغنی اوزره جمیع اخبار من حیث اللفظ الحق صدقه دلالت
ایدر و اما کذب مدلول لفظی اولیوب بلکه مدلول لفظی اولان صدقک تقیضیدر
و قومک خبر صدق و کذب محتملدر دیمکدن مراد صدق کبی کذب دخی مدلول
لفظ خبردر معناسی اولیوب بلکه مقصود لری خبر صدق اولدیغنی حیثیندن کذب محتملدر
یعنی مدلول لفظ ثابت اولما می عقلا متمنع دکل دیمکدن عبارتدر مثلا زید قائم

لفظی نفس الامرده قیامک زید ایچون ثبوتنه دال اولوب مدلول لفظ اشبو ثبوت قیامدر بو تقدیرده زیدک قیامی واقع ایسه مدلول لفظ تحقق ایدرک صادق اولور واکرواقع دکل ایسه مدلولی تخلف ایدرک کاذب اولمش اولور و بوجهله لفظدن مدلولنک تخلفی جائزدر زبرادلات الفاظ وضعیه اولوب بردلالت عقلیه دن ایچون دکدرکه حتی مثلاً اثرک مؤثره دلالاتی کبی استلزام عقلی ایلده دلیلک مدلولی استلزامی اقتضا ایدرک لفظدن تخلفی مستحیل اولسون

صدق و کذب ایلده کلام و متکلمدن ایکسی دخی متصف اوله رق صفت متکلم اولدقاری صورتده صدق برشیدن علی ماهویه اعلام و کذب برشیدن لاعلی ماهویه اعلام اولق اوزره مفسردر و تعریف خبرده بومعنایه حلی سید شریف عندنده غیر مرضیدر و صفت کلام اولدیغی صورتده بعضاً صدق خبرک واقعیه مطابقتی و کذب عدم مطابقتیه و بعضاً نسبتک واقعیه مطابقت و عدم مطابقتیه مفسر اولوب تفسیر اولده خبر و تعریف خبرده صدق و کذب مأخوذ اولدقاری جهتهله دوری موجب اوله جغندن سید شریف معنای ثانی به جلنی اختیار ایلشدر و علامه سیلکوتینک تحقیق اوزره نسبتک واقعیه مطابقت و عدم مطابقتیه مراد نسبت ایقاعیه و انتزاعیه نلک یعنی متعلق ادراک اولان نسبتک حد ذاتنده طرفین بیننده اولان نسبتیه مطابقتیدر کسرا یله مطابقت اولان نسبت و فتح ایلده مطابق اولان نسبت اعتبار حیثیتله متغیر اوله رق کندی به تعلق ادراک حیثیتندن کسرا یله مطابق و نفس الامرده وحد ذاتنده طرفین بیننده واقعیه اولسی حیثیتندن مطابقتدر و مدلول خبر اشبو نسبت ذهنیه یعنی ایقاع و انتزاعدرکه وقوع و لاوقوعی ادراکدر و بعض عبارتنده مدلول خبر وقوع و لاوقوع معناسنه نسبتدر دیو واقع اولمش ایسه ده مراد وقوع و لاوقوعک ذهنده حصولی حیثیتندن مدلول خبردر دیمک اولوب نه ایقاع و انتزاعه رجوع ایدر شرح مفتاحده مبیندرکه برجهله خبریه اراد اولدیغی حینده لامحاله بوجهله ذهن متکلمده حاصله و خبردن ذهن ساءعده مرتبه اوله جق نسبت تامه اوزره مشتمله اولور بوسورتده مدلول خبر حکم بمعنی الايقاع والانتزاعیدر و یاخود حکم بمعنی الوقوع واللاوقوعیدر دیو نزاع لفظیدر زیرا وقوع و لاوقوع ذهنده حاصل اولماری حیثیتدن ایقاع و انتزاعک عینیدر و اگر لفظ مرکب اوزره متکلمک سکوتی صحیح اولمسه مرکب ناقصدر ۴ و عدم صحت سکوتدن مراد سکوتی تقدیرده متکلم حقنده برشی تکلمنی قصد ایش ایسه ده عدول ایتدی دینک لاحق اولمیدرکه بوده لفظک فائده تامه بی عدم افاده سی جهتهله مخاطبی استتباع لفظ آخره یعنی کلامنه بر لفظ آخر ضم ایدرک اکالنه منتظر قلمدن نشئت ایلر مثلاً مرکب لفظی اوله رق

(۴) عدم صحت سکوتدن مراد سکوتی تقدیرنده اهل عرف ایچون تخطئه و قصوره نسبت ایتمکده محال بولمقدور (ع)

زید العالم و اضافی اوله رق غلام زید و شرطی اوله رق ان جفتی و موصولی اوله رق الذی معاندا قولارنده بومقدار ایلده سکوت متکلم صحیح اوله میوب مخاطب لفظ آخرک انضمامیه اکالنه منتظر اوله جغندن مرکب ناقصدر قالرحمدالله (وکل من المفرد والمركب ان استعمال فیما وضع له فی اصطلاح الخطب لحقیه اوفی لازمه مع جواز ارادته فکنایه والاغع العلاقة المعبره بینہ و بین المراد مجاز و بدونها غلط و لا بدالکنایه و المجاز من قرینه تدل علی المراد) حاشیه ده یانی وجهله کتب منطق اشبو اثبات حقیقت و مجازدن خالی اولدیغی حالده مصنف مرحومک مقدمه ده بومباحثک تفصیلنه تعرض ایلدی فن مذکورده جریان ایدن افاده و استفاده نک چوق دفعه مباحث مذکورده توقفتدن ایچوند زبرا اهل فکک مباحث الفاظه تعرضلری اشبو توقفتدن نشئت ایشیکن ماعداسنه تعرض ایلدی بویحی ترک ایلر ایچون بروجه اولدیغی غیر خفیدر اشته مصنفک سبب تعرضنی یانده اولان کلامی بوندن عبارت اولوب فقط جالب دقتدر زبرا قومک کتابلرته درج ایلدقاری مباحث الفاظ اهل عرف بهیه اتباع طریقیه اولیه رق کندی اصول و مسلکک بنه توفیقاً اخذ و اختراع ایلدکار مباحث مخصوصه دن عبارتدر مصنفک علاوه ارادته لزوم کورمش اولدیغی مباحث ایه علم بلاغنده بحث اولان مسائلک عینی اوله رق قومک اراد ایلدقاری مباحثه قیاس اولنه من حاصلی قوم الفاظه دائر اراد ایلدقاری مباحثک بعض اصطلاحات و اعتباراتنده اهل عرف بهیه تابع اولدقاری جهتهله بونلردن بحث ایلری تحت احتیاجده اوله رق بحادر بوقسه حاشیه ده یانی وجهله مجرد افاده و استفاده نک توقفته بنای بحث ایدمک لازمکله بوبابده علوم سائرده دن دخی پک چوق شیلره توقف بی اشتباه اوله رق انلره دخی تعرض ایتمک اقتضا ایدر ایدی خلاصه شو مباحثده اولان فوائدک اعترافیه برار نامحل اولدیغی غیر منکردر خصوصیه حقیقت و مجازده اولان مذہب قوم اراد اولان مسائلک اهل عربیه به تمامیه موافق اولیه رق تضمن و التزام منطقین عندنده حقیقت و غیر یلری عندنده مجاز اولدیغی تحقیقات سابقه دن معلوم اولمشدر یاه علیه مصنف بورالینی تقریق و تمیز ایدمک بر طریق ایلده سرد مباحث بیورمش اولسه رابدی لله دره دعاسنه تمامیه مظهر او اورلرایدی

یعنی لفظ مفرد و مرکب دن هر ربسی من جهة الاستعمال حقیقت و کنایه و مجاز و غلط اقسام اربعه سنه منقسم اوله رق اگر لفظ اصطلاح مخاطبده موضوع لهی اولان معناده استعمال اولنورسه حقیقت لغویه در مثلاً مکالمه اصطلاح لغوی اوزره جریان ایدرکن صلات لفظی اطلاق و اراد اولنورده دعا معنای مراد اولنورسه چونکه لفظ صلاتک معنای موضوع له لغویسی دعا اولمیه معنای مذکورده استعمالی

حقیقتدر و كذلك تخاطب اصطلاح شرعی اوزره جریان ایدرکن لفظ مذکور ابرار
ایدیلوبده ارکان مخصوصه معناسی مراد اوانسه چونکه لفظ مذکورک معنای
موضوع له شرعیسی ارکان مخصوصه اولدیغی جهتله معنای مذکورده
استعمالی بنه حقیقتدر

واکر لفظ معنای موضوع لهنک جواز اراده سیله برابر ماوضع لهنک لازمده
استعمال اولنورسه کنایه تسمیه قنور مثلاً فلان طویل النجاد دینلوب طویل
القامه معنای لازم قربی و عریض الوساده دینلوب عریض القفا اولق و ساطیله حق
وبلاحت معنای بعیدی مراد اولنور چونکه بندسی دراز اولق طول قامتی مستلزمدر
و وساده سی عریضه اولق قفاسی عریض اولسنی و بوايسه شهادت تجاریب ايله
صاحبنک حق و بلاحتی مستلزم اوله رق عریض الوساده لفظی بالواسطه معنای
بلاحتی مستلزم اولور بونکله برابر اصل معنای موضوع لهلرینک یعنی فی نفس
الامر نجادی طویل و وساده سی عریضه اولق معنارینک دخی افاده سی مقصود
اولق جائز اوله رق مجاز کی معنای اصلینک اراده سنه مانع اوله حق برقرینه
موجود دکدر و خفی اولسه و نکه اهل عربیه بوبابده لزوم ايله فی الجملة لزوم مراد
ایدرک کلی و جزئی و عقلی و عرفی اولقدن تعمیم ایتشاردر

واکر لفظنه معنای موضوع لهنده و نهده موضوع لهنک جواز اراده سیله
برابر لازم موضوع لهنده استعمال اولنورسه یعنی استعمالی بوايکی وجهله
اولیوب بلکه معنای موضوع لهی اراده دن صرف و منع ایده جک قرینه موجود
اولور ايسه بده ایکی به منقسم اوله رق اکر معنای موضوع له ايله معنای مراد
بیننده برعلاقه معتبره بولنور ايسه مجاز و علاقه معتبره موجود اولمز ايسه غلطدر
مثلاً قرار مجلس دینلوبده اهل مجلسک قرارنی افاده ایتک حلول علاقه سیله مجاز و مثلاً
کنایه اشارتله خذ هذا الفرس دینسه کتاب ايله فرس بیننده علاقه معینه اولما سیله
غلطدر و بعضاً مجاز کنایه ايله مجاز قیمنندن عام اوله رق اطلاق و استعمال اولنور
و کنایه ايله مجاز ایچون معنای مرادی افصاح و اعلام ایده جک برقرینه نک وجودی
لابددر و مجازده اشبو معنای مراده دال اوله حق قرینه ايله برابر برده معنای
موضوع لهندن صارف اوله حق برقرینه بولنمی مقتضیدر شوقدر که کرک لفظ
و کرک سائر هر نه ايسه برشیک هم قرینه محکمده و هم قرینه صارف اولسنی یعنی
شیء واحد اشبو ایکی وظیفه بیده تحمل ایده بولسی جائزدر

قال رحمه الله (و المجاز ان كان بغير علاقة المشابهة مثل الحلول والاستعداد والسببية
والجوار والعموم والخصوص والمظهرية وغيرها فجاز مرسل كاستعمال اليد

فی النعمة والجملة الخبرية فی معنى الانشاء وبالعكس (و مجازده علاقۀ معتبره نک لزوم
وجودی بیان سابقدن معلوم اولوب مجازک صحتی اشبو علاقۀ معتبره ايله
تحقق ایدر بده معنای موضوع لهندن معنای مراده انتقال کندیه صحیح اولان
مناسبت مخصوصه در و بو علاقۀ واسطه سیله مجاز ایکی به منقسم اوله رق برقرینه
مجاز مرسل و دیگرینه استعاره اطلاق ایدلشددر ایدمی مجاز اکر مشابهنک غیر
برعلاقه ايله اولورسه مجاز مرسلدر و انواع علاقۀ حلول و استعداد و سببیت
و جوار و عموم و خصوص و مظهریت و سائرده دن عبارت اوله رق معاصر
مثلاً یدلفظنی نعمتده و جله خبریه بی انشاده و انشائییه بی خبرده استعمال مجاز
مرسلدر و ائمۀ ادب اطلاق مجازیده نوع علاقۀ نک منقول و مسموع اولسنه قائل
اولوب فقط آحاد و جزئیاتک مسموع اولما سنده توقف ایتما شلدر مثلاً اسم سببک
مسبب اوزره عربدن ثبوت اطلاق واجب اولوب لکن اشبو نوعک جزئیاتندن
مثلاً غیشک نبات اوزره اطلاق مسموع اولق واجب دکدر حاصلی ایکی شی
بیننده انواعی عربدن مسموع و مضبوط اولان علاقۀ دن بریسی موجود اولدجه دیگر
برنوع علاقۀ اختراعیه ایدهمایه موضوع اولان لفظک مجازاً آخرنده استعمالی جائز
اولیوب فقط علاقۀ معتبره دن برنوعنک جزئیسی ایکی شی بیننده موجود اولسه
بلا توقف ایدهمانک لفظ موضوعی آخره اطلاق اولتقدده بواطلاقک عینیه مسموع
اولسنه محتاج اولمز و مجاز وضع نوعی ايله موضوع اولوب وضع شخصی ايله
موضوع دکدر دیملندن مراد دخی بومعنادر

انواع علاقۀ معتبره کثیره اولوب یکریمی بشه قدر ترقیسی محلنده میندر (۴)
بوجه دن مصنفک بیان ایدمیکی انواع علاقۀ دن بریسی حلولدر که فی رحمة الله
وفلیدع نادیه قول شریفلری بوقیلندن اوله رق اولده جنت محل رحمت اولسنیه
حالات ذکریه محل مراد ایدلشددر و ثانیه نادیه مجلس معائنۀ اولوب مراد اهل
مجلس اوله رق محلات ذکریه حال مراد ایدلشددر و ثانی استعداد اولوب مثلاً
اراقۀ خمر معناسنه صب مسکر استعمالی بوقیلندنر شوبله که هر تقددر دوکلان
خمرنه ماضی و نه مستقبلده بالفعل سکر ايله متصف دکل ايسه ده بالقوه و من جهة
الاستعداد اسکار ايله متصفدر

وثالث سببیت اولوب رعینا الغيث وامطرت السماء نباتاً قوللری بوقیلندنر که
رعی ایدیلان غیث و مطر اولیوب بلکه غیث سیله حاصل اولان نبات اولسنیه

(۴) انواع علاقۀ طریق اسطه یکریمی سکره قدر ترقی ایدوب طریق قیض ايله طقوز و پاسکروایش
و یا ایکی و یا بره قدر ترقی ایدلنمی محلنده میندر (عندالحد)

ذکر سبب و اراده مسیدر و ثانیة سمانک اطار و انزال ایلدیکی نیاث اولیوب
بلکه سبب حصول نیاث اولان مطر اولمسیله ذکر سبب و اراده مسیدر و رابع
جوار اولوب صب الراویة قوللری بوقیلدن اوله رق مراد مزاده در یعنی صوقریه سی
معناسته اولان مزاده محلنده قریه طاشیان حیوانه موضوع راویه لفظی استعمال
اولمشدر بومقامده مجاورتله مراد ایکی شیئک بر محلده و یا خود ایکی محل و یا حیر
متقارینده بولملریدر و خامس عموم و خصوص اوله رق مثلاً دابة الامیر و فرس
الغیر بوقیلدن شویله که دابة ارضه دب و سیر ایدن حیوانانک عمومده موضوع
اوله رق امیرک فرسی معنای خصوصنده استعمال اولمشدر کذلک غیر یعنی
قافله ده بغل و حمار و سائر موجود اولدیغی حالده بولردن اسم خاص اولان
لفظ فرس عمومده اطلاق ایلمشدر فقط اشو عموم و خصوص علاقه سنده علم بیانده
ایضاحات مهمه اولوب ابرادنه محل مساعد اولماسیله مراجعت اقتضایدر و سادس
مظهریت اولوب مثلاً بدالله فوق ایدیهم قول شریفنده بدلفظی ظهوری اکثریدایله
اولان قهر و غلبه معناسته استعمال اولمشدر مصنفک مجاز مرسل ایچون ابراد ایلدیکی
مثالیندن بدلفظنک نعمته استعمالی مجاز مرسل فردی تمثیل اولوب جارحه
مخصوصده موضوع اولان بدلفظی نعمت معناسته استعمال اوله رق فلان کثیر
الایادی دینلور شویله که بددن صدورایله نعم علیهم وصول نعمتک شانندن اولمسیله جارحه
مخصوصده نعمت ایچون علت فاعلیه و نعمت بدایله ظاهر اولدیغندن بد نعمت ایچون علت
صوریه منزله سنده در بوجهته لفظ مذکورک نعمت اوزره اطلاق علت فاعلیه و صوریه
منزله سنده اولان شیئی معلول اوزره اطلاق قبیلندن در وجهه خبریه نیک معنای انشاده
و انشائیة خبرده استعمالی مجاز مرکبه مثالدر مثلاً بر ذلک تقوایه و فقیه ایچون دما
محلنده ماضی صیغه سیله و فک الله للتقوی دینلسی و عبدک مولاسنه بر مقدار طرفه عطف
نظر ایتمسی موقع طلبنده صیغه امر ایساندن تأدب ایدرک بنظر المولی الی ساعه
دیمی و شاعرک هوا ی مع الרכب الیمین مصعد قول خبریسنی هجر و فراق
حبیبه سندن اظهار تحرن و تحمیده استعمال ایلسی خبری انشاده و من کذب علی فلیتبوأ
مقعده من النار حدیث شریفنده فلیتبوأ صیغه امر نیک تبوء معنای مضارعنده
ایرادی لفظ انشایی خبرده استعمال اوله رق مجاز مرکبدر

وبعضاً حقیقت و مجاز لفظک اسنادنده اوله رق حقیقت عقلیه و مجاز عقلی دینلور
شویله که فعل و یا خود معنای فعلی ظاهراً عند المتکلم ما هو له نه اسناد حقیقت عقلیه
و ما هو له ی اولیان ملاسنده اسناد مجاز عقیددر مثلاً شخص موحداک انبت الله
البقل قولنده انباتی جناب حقه مسند قلبی حقیقت و انبت الریبع البقل قولنده
انباتی وقت ربیع اسنادی مجازدر

وبعضاً مجاز لفظنده زیاده و نقصان بولتی اعتبارایله معتبر اوله رق بوقسمه مجاز فی
الاعراب اطلاق ایشلدر در مثلاً لیس کثله شی نظم شریفنک لیس مثله شی محلنده
کاف زیاده سیله و واسئل القرية نظم جلیلنک واسئل اهل القرية محلنده لفظ اهلاک
تقیصیله و رودی مجاز فی الاعراب عدا ایلمشدر

قال رحمه الله (والا فاستعارة اما فی المركب و تسمى استعارة تمثيلية كما استعمال الامثال
المضروبة فی اشباه معانیها) و اگر مجاز مشابهنک غیری علاقه ایله اولیوبده
مشابهنله اولوسه بوقسم مجازده استعاره اطلاق اولنور مشابهنک ایکی شیئک
بروصفده اشتراکیدر و ارکان تشبیه طرفین ایله وجه شبه و ادات تشبیهدن عبارت
اوله رق اگر تشبیه ارکان مذکورده دن یا لکز تصریح طرفین ایله اولورده تشبیه
بلیغ تعبیر اولنورق نه بصورتده و نه ده طرفینک تصریحیله بر اوجه و اداتدن بری
و یا خود ایکیسی تصریح فلندیغی تقدیرده مجاز اولیوب بلکه افراد حقیقتندن
مثلاً استریداسد دینلسون و استرید کالاسد و یا خودزید کالاحد فی الشجاعة
دینلسون بولرک جمله سی مجرد زیدی شجاعنده حیوان مفترسه تشبیهدن عبارت
اوله رق لفظ معنای موضوع له نیک غیریده مستعمل اولماسیله حقیقت و اکر یا لکز
احد طرفینک تصریحیله اولورده استعاره در استعاره ده یا مرکبده اولوب بصورتده
استعاره تمثیلیه تسمیه اولنور مثلاً ضرب امثالدن اولان الفاظی معانیسته شیبده
اولان شیلرده استعمال ایتک استعاره تمثیلیه در

تمثیلیه تعبیر اولنان مجاز مرکب متعدددن مترعه اولان صورینندن برینی آخریه
تشبیه ایله بعده صورت مشبهه بی صورت مشبهه بها جنسندن ادعا ایدرک بالمطابقة
صورت مشبهه بها اوزره دال اولان لفظی صورت مشبهه اوزره اطلاقدن عبارتدر
مثلاً بر امرده متردد اولان کسنه یه تقدم رجلا و تأخر آخری و مثلاً قبل الطلب بر شیئی
ضایع ایدن شخصه بالصیف ضیعت الابن دینلک استعاره تمثیلیه در

شویله که مثال اول خلافت حضرت شاه و لایته تلقی یعننده اولان تردد دنتاشی
جانب معاویة به اشعار بیورلشدر معنای موضوع له ی بر شخصک بر امره ذهاب
ایچون کاه قصدمشی ایله بر خطوه تخطی و کاه بوقصدندن نکول ایله ایاغنی کروییه
آله رق تردد کو ستر مسندن مترعه اولان هیئت اولوب بولفظ ضرب امثالدن اوله رق
بطریق الاستعاره بر شخصک بر خصوص ایچون کاه توجه و کاه عدول ایشلندن
مترعه اولان هیئنده استعمال اولنور که مناسمی هیئت ثانیة بی هیئت اولی به تشبیهدر
و بیلرنده وجه شید احدی امر بی ترجیح ایده بیلرک کاه اقدام و کاه اجم اولوب
بو حال هر ایکی صورتده موجوددر و حاصلی بو استعاره واسطه سیله کندوسنده
تقدیم و تأخیر رجل و خود اولیان رجل مترده خصوص فلانده متردد اولورک

معناسنی بیان مقامنده ایاغکزی کاه ایلر و اتوب و کاه چکیور سکر دینلور
والفظ ثانی عمرو بن عدسک وقت صیفده مغار قتلری واقع اولان مطلقه سی طرفندن
طلب این حقنده وقوع و اولان استند عابی رد ارا دایلدیکی جواب اولوب بر سببده ناشی
وقتیله اضاعه ایدوب الدن چیقارمش اولدیغی بر شیشی طلب ایدن هر بر کسته حقنده
ایراد اولنور ضرب امثال عربدندر و مثل غرابتی حامل اولمسيله شانه اعتباه
صالح اوله جق حال وقصه و صفت ایچون استعاره اولنق مرعیدر و تذکیر و تأیید
امثالی تعبیراتی مضربنه نظراً تغییر اولنوب، موردنه توفیقاً هر تصورنله واقع اولمش
ایسه اولوجهله ابقایعنی مثلاً مثل مذکور برر جلک حال و شاننده ضرب و ایراد ایدلسه
ینه اصلنه اتبعا ضیعت لفظنده تانک کسرنه اعتنا اولنور

قال رحمه الله (واما في المفرد المصرح به في الكلام وتسمى استعارة مصرحة اما اصلية
ان كانت في الاسماء الجامدة والمصادر و لو في ضمن المشتقات كالاسد في الرجل الشجاع
والقتل في الضرب الشديد) و یاخود استعاره لفظ مفردده اولوب بوده ایکی قسمدر
زیر استعار اولان لفظ مشبه به یا کلامده صریحاً مذکور اولهرق بو صورتده استعاره
مصرحه تسمیه اولنور

استعاره مصرحه دخی ایکی قسمده منقسم اولهرق اگر اسماء جامده ایله مصداقده
اولورسه و لو ضمن مشتقاتده اولسه دخی اصلیه تسمیه قلنسور مثلاً اسد لفظ
جامدنک رجل شجاعده و صراحة و یاخود لفظ قاتلک ضارب ایچون استعاره سی
ضمندده قتل مصدرینک ضرب شدید معناسنده استعمالی استعاره اصلیه در
شویله که اولده رجل شجاع جرأده حیوان مفترسه تشبیه و حیوان مفترس جنسندن
ادعا اولنهرق حیوان مفترسه موضوع اولان لفظ اسد رجل شجاعده استعمال
اولنهرق رأیت اسداً فی الحمام دینلوب جامده بر شخص شجاع کورددم معناسی
مراد اولنور ثانی دخی بو وجهله اولهرق ایدکیسی دخی استعاره مصرحه
اصلیه در (۶)

(۶) خفی اولسونکه استعاره اعلام تخصیصده اوج مذهب واردر اولیکی جمهور مذهبدر که آنره کوره
اعلام تخصیص استعاره ید صالحدر

پس بو مذهب کوره صفت ایله مشهور اولمیان اعلام تخصیصده استعاره تحقق ایلر ایکنجی مذهب
سید شریف قدس سره مذهبی درکه اکا کوره مشبه بهک عینی اولمغانی ادعا اعتبار ایله کرک بر صفت
ایله مشهور اولسون کرک اولسون اعلام تخصیصده بلاتأویل استعاره جریان ایدر لکن مذهب جمهور
استعارات مصرحه سائرده موافق اولهرق دعوی جنسیتده بقی اولوب مذهب شریف ایسه استعارات
سائرده مخالف اولهرق ادعای عینیه مبتنی اولغله مذهب جمهور مناسب کورلشدور اوچنجه مذهب
عصام الدین مذهبدر که اکا کوره اعلام تخصیص بر وصف ایله مشهور اولور ایسه مشتق ایله تأویل
اولنق اعتبارله استعاره تبعید جریان ایدر ته کیم اطولده بو وجهله تصریح ایدلدر لکن بو مذهب
ارباب تحقیق وقتنده مرجوح و نقد و اولدیغی مفصلاتده یدندر (عبدالحمد)

و خفی اولسونکه اعلام تخصیص استعاره ید صالحدر زیرا استعاره مشبهک
افراد مشبه بهی متعارف و غیر متعارف اولهرق ایکی قسم قلیق طریقیه جنس مشبه
بهده ادخالنی اقتضا ایدوب بو ایسه علمده ممکن اولهرق چونکه مقتضای علم
تشخیص و منع اشترک و مقتضای جنس عموم و تناول افراد اولسيله غلبت و جنسیت ییئنده
تحقیق مناسقات غیر خفیدر شوقدر وارکه اگر علم مثلاً حاتم امثالی بر وصف ایله
اشتهار دیناشی نوع و صفتی متضمن اولورسه اولحینه استعاره ید کسب صلاحیت
ایدر شویله که مثلاً رجل شجاع ایچون استعاره اولنان لفظ اسد کرک متعارف و کرک
غیر متعارف مطلقاً شجاع ایچون وضع اولمش حکمنده اعتبار و تأویل قلندیغی
مثلاً لفظ حاتم دخی کائن کرک قبیل طیدن رجل معهود و مشهور اولسون و کرکسه
رجل مرقومک غیر سی اولسون مطلقاً جواد ایچون وضع ایدلش بر لفظ اولنق اوزره
اعتبار و تأویل اولنهرق بو تأویل ایله حاتم فرد متعارف معهود اولان حاتم طائی ایله
فرد غیر متعارف اولان من یتصف بالجوذه تناول اولوب لکن غیر متعارفده استعمالی
موضوع لهنگ غیر یده استعمال اولهرق استعاره اولور و رأیت البوم حاتم دینلوب
بر شخص سخی رؤیت ایددم معناسی مراد اولنور و حاصلی علم اولان لفظ بو
تأویل دیناشی علمی اولدیغی شخصک شهرت بولدیغی صفت ایله متصف اولان هر فرد
ایچون اطلاقه صالح اولهرق کثیرین اوزره صادق اولوب اسم جنس منزله سنه
تنزل ایدر

قال رحمه الله (و تتبعية ان كانت في المشتقات والحروف كنادی في معنى نادى
والقاتل في الضارب الشديد بتبعية استعمال احد المصدرين في الآخر وكلام
الغرض في الغاية الجزئية بتبعية استعمال مطلق الغرض في مطلق الغاية) و یاخود
استعاره مصرحه اگر مشتقات و حروفده اولورسه تبعیه در مشتقندن مراد
فعل و اسم فاعل و اسم مفعول و صفت مشبهه و افعال تفضیل و اسم زمان و مکان
و اسم آلت اولسوب بونلرده جریان استعاره ابتداء مصدر لرنده اجرای استعاره
اصلیه تبعیه در زیرا اعتماد استعاره تشبیه اوزره اولوب تشبیه ایسه مشبهک
وجه شبهله موصوف و یاخود وجه شبهله مشبه به مشارک اولسنی اقتضا ایلر
و موصوفیه انجق حقایق یعنی امور متقرره ثابت صالح اولوب مفهوم افعالده
ایسه امور متقرره ثابتدن اولمیان زمان داخل اولهرق مفهوم صفاته دخی زمان
عارض اولمسيله معانی افعال و صفات متجدده و غیر متقرره در بناء علیه اشبو
افعال و صفاتده اجرای استعاره نک مصدر لرینه تبعیتی ضرور یدرو اسم زمان و مکان
و سائر مشتقات مذکورده مقصود اهم ذات ایله قائم اولان معنی اولوب ذات
اولدیغی یعنی مثلاً بلغنا مقتل فلان قسولندن مقصود بالیسان ذات مکان اولوب

بلکه آنکه قائم اولان معنای قتل ایدوکی جهته لایق اولان بونلرده دخی استعاره نك معنای قائم بالذات اولان قتل و امثالنده اجرا اولنمیدر

حروف دخی غیرده اولان معنایه دال اوله رق فی نفسه معنایه دلالتی اولماسیله موصوفیسه صالح اولدیغندن ایچون حروفده اولان استعاره دخی ابتداء متعلق اولدقلمی معانی مطلقه بینده اجرای استعاره به تبعیله در

ایمدی مثلاً نادى صیغه ماضیسنك نادى معنای مضارعنده و قاتل لفظنك ضارب شدید معناسنده استعمالاری ندا فی المستقبلی تحقق وقوعه ندا فی الماضي به وضرب شدید تأثیرده قتله تشبیه وجنسندن ادما ایدرك ندا فی الماضي ایله قتله موضوع اولان لفظلری عدیلر ایچون استعاره اصلیه اولوب بونلره تبعیله نادى صیغه ماضیسنك نادى معنای مضارعنده و لفظ قاتلك ضارب شدید معناسنده استعمالاری تبعیه در

و چونکه مشتقات وضع ماده و وضع هیئندن عبارت اولان وضعینی حامل اولسیله فعلده اولان استعاره هیئنده اولان استعاره به تابع اوله رق نادى ایچون مصدر ضمنی اولان نداء ماضیسنك نداء مستقبل ایچون استعاره سی نادى فعلنك مستقبل ایچون استعاره سی استتباع ایدر و قصور مشتقاده اولان استعاره مادهده اولان استعاره به تابع اوله رق قاتل لفظنك ضامننده اولان قتل مصدرنك ضرب شدید ایچون استعاره سی لفظ قاتلك ضارب شدید ایچون استعاره سی مستتبع اولور

و حروفده اولان استعاره فالنقطه آل فرعون لیكون لهم عدو او حزناً قول شریفنده واقع لیكون لفظنده اولان لام غرضك مطلق غرضك مطلق غایت معناسنده استعمالده تبعیله غایت جزئیده استعمال اولنمسی کبیر شو بله که آل فرعونك حضرت موسی علیه السلامی اخذ و التقاتلری عداوت و حزن ایچون اولیوب بلکه محبت و تبنی ایچون اولسیله لام مذکورك معنای موضوع لهی اولان غرض وعلیته حلی موافق مقام اولیوب و چونکه حروفده اصالة اجرای استعاره ممکن اوله میه جغنی تحقیقات سابقه دن معلوم اولدیغندن ابتداء عرض مطلق ایله غایت مطلقه بینده اجرای استعاره اصلیه ایله بواسطه استعاره به تبعیله غرض وعلیت معناسنه موضوع اولان لام مذکور غایت جزئیده استعمال اولنمش اولور و حاصل کلام حضرت موسی علیه السلامك انزل ایچون عدو و حزن اولسی غایت مرتب النقاتلری اولدیغنی افاده ایدر

قال رحمه الله (و اما فی المفرد المرموز الیه فی الکلام باثبات لازمه للمشبه و تسمی

استعاره مکنیه کلفظ المتکلم المستعمل فی الحال فی قواهم نطق الحال حیث شبه الحال بالمتکلم بقریه اثبات النطق لها و هذه القرینة تسمى استعاره تخيلية) و یاخود مجاز مصرح به اولیوب بلکه کلامده کنیدی به رمز و اشارت اولتان مفرده اولور و بوجهله کلامده مرموز الیه اولسی او مفردك او زیندن برشینك مشبهه اثبات اولنمسی طریقله اولوب بواسطه استعاره مکنیه و استعاره بالکنایه تسمیه قلمتور

اشبو استعاره مکنیه نك تشخیص معناسنده آراء ائمّه علم بیان مخالفه اوله رق انجق کلام سلفده مذکور اولان معنای صحیحی مستعار اولان لفظ مشبهه بهك ذکر بله تصریح اولنمیوب بلکه مستعار اوزره دال اولان ردیف و لازمك ذکر بله اکتفا اولنمیدر مثلاً نطق الحال قوللرنده نطق صفت متکلم اوله رق حقیقه حال ناطق اوله میه جغندن لفظ متکلمك حال معناسنه استعاره ایدلمش اولدیغنی اکتفا اولماسیله و فقط مستعار اولان لفظ متکلم مصرح و ملفوظ اولماسیله استعاره دن بوقیمه استعاره مکنیه دیناشدر شو بله که حاله نطق اثباتی قرینه حال ذهنده متکلمه تشبیه و متکلم جنسندن ادما اوله رق لفظ متکلم حال ایچون استعاره قلمتور نصکره مستعار اولان لفظ متکلمك ذکر تصریح اولنمیه رق لازم متکلم اولان لفظنك ذکر و حاله اثبات و اسنادیله اکتفا اولنمیشدر و بوجهله حاله اثبات نطق اشبو استعاره مطویه فی الذهن ایچون قرینه اولوب و اشبو قرینه مکنیه استعاره تخیلییه ایله تسمیه ایدلمشدر و بوجهله بلغانك شی مستعاری ذکر ایتیه رهك سکوت ایدوب بعده روادف مستعاردن برشینك ذکر بله مستعاره رمز و اشارت و مکان مستعاره تنبیهلری بلاغتك اسرار و اطاعتندنر و الحاصل مجاز اولان لفظ متکلم اوله رق معنای مقصود حال اولسیله لفظ حال معنای حقیقته مستعملدر و لفظ مستعار اولان متکلمده بوجهله جریان استعاره دایل اولان نطق لفظی دخی مذهب مختار اوزره معنای موضوع لهنده مستعمل اوله رق حقیقت لغویه اولوب فقط حال ایچون اثباتی مجاز عقلی اولسیله استعاره تخیلییه تسمیه اولنمیشدر

مصنفك حاشیه ده بیانی و جهله مذهب سکا کیده مستعار کلامده مصرح اولان لفظ مشبهه درکه مثلاً ذکر اولتان مثالده کائن لفظ حالدر و بونی مشبهه بهك افرادی متعارف و غیر متعارف اوله رق ایکی قسم اعتباریله حلی متکلم غیر متعارفده استعمال بنا ایلشدر لکن لفظ حال استعاره دکل مجاز یله اولوب معنای موضوع لهنده مستعمل حقیقت اولسیله رد ایدلمشدر و مذهب خطیب استعاره مکنیه نك نفیسه مضمر تشبیه اولسندن عبارت اولوب مثال مذکورده حالی شخص متکلمه تشبیهدر انجق تشبیه معنای قائم

بالذهن اولوب استعاره ايسه لفظ قبيلندن اولمسييله بودخی مذهب غير منصوردر حاصلی مذهب منصور سبيلنده لفظ مستعارهرنقددر مصرح به دكاسه ده مثال مذکورده واقع نطق لفظی کبی ملايمات مشبه بدن بر ملايمك ذكری دلالتيله اکتفا اولمشدر بومذهب اوزرینه دخی خیلوجه مقالات اولهرق تفصیلاتی علم بیانده مبسوطدر

قال رحمه الله (ثم اللفظ المفردان تعدد معناده الموضوع له في اصطلاح واحد فشارك اوفي اصطلاحين بان ينقل من احدهما الى الآخر لمناسبة بينهما فنقول ينسب الى الناقل من العرف العام والخاص والالمناسبة فرجل والا فمختص) مطلق مفردايچون تقسيم آخردر ايمدی لفظ مفردك اكر اصطلاح واحده معنای موضوع لهی تعدد ايدوبده ايکی ودها زياده معنای ايچون وضع اولمش اولورسه لفظ مذکورك اشبو معنای موضوعه سی بینده اشتراكندناشی لفظ مشترك تسميه اولنور مثلا عين لفظ مفردی لغته باصره وشمس معنیينه موضوع اولهرق بوايکی معنی بینده اشتراکی جهتيله لفظ مشتركدر ولفظ مشترك وضعی معنیيندن هر بریسنده بنفسه دلالت ايتك اوزره اولوب هرنقددر واحد معینه دلالتی وجود قرينه به محتاج ايسه ده بواحتیاج عارضه اشتراكندناشی دفع مزاجه ايچون اولمسييله لفظك بنفسه معنیينه دلالت ايچون تعیينه منافی دكلدر واشبو لفظ مشترك عكسی اولهرق برمعنده مشترك اولان ايت واسد لفظلری امثاله مترادف اطلاق اولنور واکر لفظ مفردك معنای موضوع لهی اصطلاحينه تعدد ايدرك بر اصطلاحده برمعنایه موضوع اولان لفظ ديكر اصطلاحده معنای آخره نقل اولنور وبوده معنیين بینده اولان مناسبندن ايچون اولورسه منقول تسميه سبيله ناقلنه نسبت اولنور يعنی ناقلی شرع ايسه منقول شرعی وعرف عام ايسه منقول عرفی وناقلی اصطلاحات فنونده اولديغی کبی عرف خاص ايسه منقول اصطلاحی دینلور مثلا دایه لفظی اصل لغته ارض اوزره دب وسیرايدن هر بر حیوانه شامل معنایه موضوع اولوب عرف عامده معنای دييب مناسبيله موضوع لهك بعض افرادنده تغليب اولنهرق فرسه نقل ايدمشدر وكذلك فعل لفظی فاعلندن صدور ايدن اكل وشرب وضرب امثالی ايچون موضوع اولهرق اصطلاح نجاتده كله دن قسم معلومه نقل اولمشدر كذلك لغته دعا معنایه موضوع اولان لفظ صلات عرف شرعه دعایي مشتمل اولان ارکان مخصوصه به منقولدر ايمدی منقول ايکی نوع اولوب برنوعی موضوع له اول ايچون اولان معنای مجازيه تغليب اولنهرق حتا که موضوع له اول هجروتك اولنق طريقيله اولوب بنوع منقولات لغته معنای اولده حقیقت وثابده مجاز ومنقول فيه اولان عرفده بالعکس اولده مجاز وثابده حقیقتدر ذکر اولنان صلات لفظی بوقبيلندن اولهرق

لغته معنای دعاده حقیقت واركان مخصوصه ده مجاز واصطلاح شرعه ده بالعکسدر ومنقولك نوع آخری موضوع له اولك بعض افرادنده تغليب طريقيله اولهرق ذكری مرور ايدن دایه لفظی بوقبيلندن شویله که میان تخاطب لغته لفظ مذکور خصوصیت فرس ملاحظه اولنهرق مجرد ارض اوزره دب وسیرایتمی اعتباريله فرسه اطلاق تقدیرده حقیقت واکر مجموع خصوصیت فرس ودييب اعتباريله فرسه اطلاق اولنورسه مجازدر

ومن حيث العرف لفظ مذکور فرس ايچون ابتداء موضوع اولمسييله تخاطبلنده بومعنده استعمالی حقیقت ومطلقا مايدب في الارض معنای اولنده استعمالی مجازدر واهل عرفك لفظ مذکور ی بومعنایه نقل ووضعه ده معنای دييب رعایتلری مجرد تسميه ده مناسب ايتچون اولوب بناء عليه عرفده کندوسنده دييب اولان هرشی اوزره دایه وعرف شرعه هر بر دعا اوزره صلات اطلاق صحیح اولنقلندن عاریه اولان حقیقت لغویه بونك خلافتده اولوب بونده معنای دييب رعایت صحت اطلاق ايچون اولهرق حتا که هر بر کندوسنده دييب وسیر بولنانلرك جمله نه اطلاق صحیح اولور مجاز لغوی دخی بنه منقولك خلافتده در زیرا مجازده معنای حقیقی بی اعتبار ايتچو مجاز اولان لفظك کندوسنده لازم معنای حقیقی موجود اولان هر برشی اوزره اطلاق صحیح اولنق ايچوندر که حتی کندوسنده شجاعت بولنان هر بر شينه اسد لفظك اطلاق صحیح اولور واکر نقل بین المعنیين مناسبندن ايچون اولورسه مرتجلدر که علمه نقل اولنان لفظ جعفر مرتجلدر واکر لفظ مفردك معنای متعدد اولز ايسه مختص تسميه اولنور

خلاصه مقام ماوضع لهنده مستعمل اولان لفظ مفرد حقیقت لغویه اولوب بوده بعضاً معنای واحد موضوع اولهرق مختص دینلور وبعضاً معنای متعدد به موضوع اولهرق مشترك اطلاق اولنور وماوضع لهنك غير به مستعمل اولان لفظ دخی مجاز وکنایه وغلط ومرتجل ومنقول اقسام خسه سه منقسم اولهرق ۳ اکر معنیين بینده وجود علاقه دنناشی استعمال اولنورسه بوصورته موضوع لهنك جواز اراده سبيله برابر مستعمل اولديغی حاده کنایه درو موضوع لهی اراده دن مانعه اولان قرينه ك وجودی تقدیرده اکر معنای موضوع له مهجور اولورسه مجازو مهجور اولورسه منقولدر واکر استعمالی معنیين بینده علاقه دن ايچون اولورسه بوده لامن قصد استعمالی حینه غلط وبقصد اولورسه مرتجلدر مرتجل لغته بلا فکر تکلم معنایه ارتجالدن مشتقددر

اكر معنیين يعنی معنای موضوع له ومعنای غير موضوع له بینده وجود علاقه دنناشی استعمال اولنوب معنای موضوع لهده لفظك استعمالی مهجور ومتروك اولورسه منقولدر مهجور اولديغی بصورته موضوع لهنك جواز اراده سبيله برابر مستعمل اولديغی حاده کنایه درو موضوع لهی اراده دن مانعه اولان قرينه ك وجودی تقدیرده مجازدر واکر استعمالی معنیين بینده علاقه ايچون اولورسه لامن قصد استعمالی حینه غلط وبقصد اولورسه مرتجلدر (عبدالمجید)

قال رحمه الله (وكل من هذه الثلاثة بالقياس الى المعنى المعين ان تشخص ذلك المعنى
يسمى جزئياً حقيقياً اما علماً كريد او غيره كاسماء الاشارات والافهوه كلى فان تفاوت
في افراده باولية او اولوية يسمى مشككاً كالبيض والاحمر والافهوه طاكالا انسان
الغير المتفاوت في افراده وانما التفاوت في العوارض والاصناف ولذا اشتهران
لا تشكيك في الذوات والذاتيات (واشبهو مشككاً ومنقول ومختص تسميه قلنان
اقسام ثلاثة مفردون هر بررلى معانيسى بينده معين اولان معنائه قياس ونظر ايله
اكر او معنى متشخص اولور يعنى خارجده افراد كثيره بينده اشتراكى عقلاً متمنع
اولور سه بوقسم مفردة منطقيون عندنده جزئى حقيقى تسميه ايدلشدر حقيقى ايله
تقييدى اضافيدن احتر از اولوب بوده تحت اعده بولنان اخصدر كه مثلاً حيوانه
نسبتله انسان جزئى اضافيدر

اشبو جزئى حقيقى يازيد لفظى كى علم اولور شويله كه مجرد لفظندن معنای معينى ظاهر
اولديغى صورته علمدر زير اعلم جميع مشخصاتيله بر شيئه موضوع اولمسيله وضع
وموضوع لهى خاص اولهرق معنائك تعين وتميزى جوهر لفظندر وم مشخصات
ايله مراد اعراض وصفات كى اماره تشخصدر

وياخود جزئى حقيقى علمك غيريسى اولور شويله كه معنای معينى لفظندن ظاهر
اولوب بلكه بر امر خارجى ايله ظاهر اولور زير اعلمك غيريده تعين جوهر لفظندن
مستفاد اوليوب بلكه تعينى مفيد اولان قرينه خارجيه دندر مثلاً اسماء اشارات بوقسمدن
اولوب قرينه سى اشارت حسيه ومثلاً معرف باللامده قرينه حرف تعريفدر وبو
وجهله معارفك علمدن ماعداسنده اولان تعينى خارجدن مستفاد اولمسندن طولابى
نوع عمومندن خالى اولمديغندن ياعند السامع خارجدن متعين اولان جزئياتنده استعمال
اولمقى شرطيله مفهومات كليه به موضوعدر ديرز بو صورته وضع وموضوع
لهلى عام اولمش اولور نه كيم بعضيه لرى بو صورته ذاهب اولمشلدر وياخود
وضعه آلت اولمقى اوزره امر كلى ملاحظه سيله جزئيات مذكوره به موضوعدر
ديرز بو صورته وضعى عام وموضوع لهلى خاص اولمش اولور مثلاً
هذا لفظنك واضعى كندى به اشارت اولنان جميع افرادى مفرد مذكر مشار اليه
مفهوم كلي سيله ملاحظه ايدرك لفظ مذكورى اشبو مفهوم كليك تحتاده داخل
اولان افراددن هر بررلى نه على حده وضع ايلشدر نه كيم مذهب مختار محققين
بودر الحاصل جزئى حقيقى انواعندن بولنان علمده تعين اولنديغى معنائك فهم
وتشخصى نفس لفظندن اولوب علمك غيريسنده انضمام قرينه خارجيه ايله حاصل
وبو وجهله كرك علم وكرك غيريسى معنای معينى حاملدر

واكر خارجده كثيرين بينده اشتراكى عقلاً متمنع اولمدهرق لفظندن معنای معينى

تشخص اولور سه كلى او اوب خارجده عقلاً اشتراكى تجويز اولنان كثيرين لفظنك
ما صدق عليه اولان افرادى اولمش اولور وبو افراد تحقيق وفرضى اولمقدن اعذر
ايمدى مدلول كلى اولان معنای معين هر قدر نفسنده واحد ايسده افرادى اوليت
وياخود اولويت جهتلرله قابل تفاوت اولوبده افرادندن بعضيسى بعض آخردن
اول وياخود اوليدر دينلى صحيح اولور سه كايدين بوقسمه كلى مشكك تسميه
اولور حاصل مشكك بر لفظدر كه دلالت ايندىكي فهو متده افرادى اوليت وياخود
اولويت جهتلرندن متفاوت اولمى صحيح اولور مثلاً احمر وبيض لفظلى معنای
معينه موضوع اولهرق خارجده بو معناده مشترك اولان افراد كثيره موجود اولهرق
كيدر وبو افراددن مثلاً ثلج ايضك آنارى عاج ايضدن يعنى قبل تككندن اكترواشدر
اوليتدن مراد بعض فردى بعض آخره علمت اولمى واولويتدن مقصود شدت وضعف
كى رجائيدر تمثيله وجود لفظى واضح اولوب شويله كه افراد وجود دن وجود
واجب موجود ممكنات اولمسيله وجود ممكنندن وجود پديده اقدمدر واولويت جهتى
ايسده وجود واجب همچون نه ذاتاً ونه زماناً سبق عدم اولمسيله وجود پديده وجود
ممكندن اتم وامتناع زوالندناشى ايتدر ووجود واجب عين ذى اولهرق تصور
انفكاكى متمنع اولمسيله اقوادر الحاصل مشكك وجوه ثلثه اوزره اولوب اول
اولويتله در كه بوده افرادك اولويت وعدم اولوبده اختلافدر وثانى اوليتده
اولوب بوده معنائك بعض افرادده حصولى بعض آخرنده حصولندن مقدم اولهرق
تقدم وتأخرده تفاوتلريدر وثالث شدت وضعفه اولوب بوده بعض افرادده
حصول معنای بعض آخرندن اشدواقوى اولميدر وبوقسم كلى به مشكك اطلاقى
لفظ مشككك افرادى اوزره حين اطلاقده اصل معنای نظرامتواطى وبين الافراد
مشهود اولان تفاوته نظراً عين كى لفظ مشترك ظن اولهرق ناظرى شكه ايقاع
ايتسندن نشئت ايتشدر

واكر افراد كلى يكديكرندن اوليت واولويتدن برشى ايله تفاوت ايتز ايسه كلى متواطى
تسميه اولور شو مناسبته كه افراد متواطى متوافق اولوب وتواطؤ توافق معناسنده در
مثلاً انسان وشمس بوقسمدن اولوب افرادى متوافق اولهرق اول افراد خارجيه
وثانى افراد ذهنيه سى اوزره صدق مفهوملى مساوات اوزره در شويله كه مثلاً افراد
انساندن زيد انسانينده عمرودن نه اقدم ونه اولى اولوب بوقسمه مده قطعاً تفاوت
ويكديكرندن بفرقلى بوقدر وظاهر مشهود اولان فرق وتفاوت انجق اعراض
واوصافده اولهرق ۹ مثلاً وجود زيد وجود عمرودن اقدم ايسده ذات زيد ذات

۹ يعنى ذات زيد ذات عمرودن اقدم ركدركه ايكديك دغى ذات وماهيتى حيوان لفظندن عبارتدر
وجودلى بينده اولان تقدم وتأخر ايسه زمانى اولوب اجزاء زمانه راجع اولديغى جهتلرله غير متبردر
(عبد الحميد)

عمرودن اقدم دکلدرو ذهنله طولاشان تقدم زماني اولوب بوايسه اجزاء زمانه راجع اوله رق غير معتبردر و بوسيدنشاي ذوات و ذاتياتده تشکيل اولديغي مشهر اولشددر واشبوکلام مشهرده اولان ذواتدن مراد ماهيات حقيقيه و ذاتياتدن مراد اجزاء ماهيات حقيقيه اولوب مطلقا ماهيات واجزاسي معناسنه دکلدن زيرا عوارض ايچون دخي ماهيات واجزا اولمسيه اگرچه ذوات و ذاتيات مطلقا ماهيات ايله اجزاسي معناسنه جل اولسه عرضيات واجزاسنده دخي تشکيل اولماسني اقتضا ايدوب حالبوکه بونلرده وجود تشکيلي قوم اعتراف ايتشددر و حاصل دفع ضاحک و ماشي کي ماهيات عرضيات حقيقي اوليوب بلکه بزم ضحک ايله مشبي ماهيت انسانيه ايله اعتبار ايتامزدن حاصله در واشبو ماهيت انسانيه ده قطعا اعتبارو مدخلز يوقدر بوسورنده ضاحک و ماشي ماهيات اعتباريه دن اولوب و انسان ماهيات حقيقيه دن اوله رق ماهيات اعتباريه دن دکلدن ذوات و ذاتياتده تشکيل اولديغندن مراد ايسه ماهيات حقيقيه واجزاسنده تشکيل اولديغني بياندر اشته بومعنايه جل ايله کلام مشهر مذکور سئوال مذکور دن سالم اووب فقط حرت ايله بياض ماهيات حقيقيه دن ايکن احروا بياض کي کلي مشکک اولمليه توجه ايدن سئواله مدار اندفاع اولماسيله ذوات و ذاتياتي جواهر ايله ذاتياتي معناسنه جل ايتشددر که بوسورنده معني جواهر و ذاتياتنده تشکيل اوليوب بلکه تشکيل اعراض و ذاتياتنده موجوددر ديمک اولمسيه اعراضدن اولان حرت و بياضک مشکک اولمليه کلام مذکور اوزره سئوال توجه ايتز

قال رحمه الله (واعلم ان المعنى ايضا اما مفرد او مركب هما معنيا اللفظ المفرد والمركب) و معلوم اوله که لفظ مفرد و مرکبه منقسم اوله رق بعضيسي مفرد و بعضيسي مرکب اولديغي کي معني دخي اشبو ايکي قسمه منقسم اوله رق بعضيسي مفرد و بعضيسي مرکبدر واشبو معنای مفرد لفظ مفردک و معنای مرکب لفظ مرکبک معناسي اوله رق حاصلی چوق کره اسماء الفاظ معانيسي اوزره و بالعکس اسماء معاني الفاظي اوزره اطلاق اولنور و بويانندن معلوم اولور که معنای مفرددن مراد جزئي اوليان معنای بسيط و معنای مرکبدن مراد کلدوسيچون جزا اولان معنای مرکب اوليوب بلکه معنای مفرددن مراد لفظي مفرد اولان و معنای مرکبدن مراد لفظي مرکب اولاندر ايمدی افراد و ترکيب اصالة صفت الفاظ اولوب بونلره معنایي توصيف تبعيله در ۳

(۳) افراد و ترکيب اعرف مناطقه ده اقسام سائرته عکسده اوله رق اصالة صفت الفاظ اولوب معنایي بونلرن توصيف تبعيله در نته کيم شريف محقق حاشيه صفاده تصریح و حاشيه شرح فناریده مولانا احمد مدقق توضیح ايلوب افراد و ترکيب عند المنطقين لفظک صفتلری و عند الاخاة معنایک صفتلری اولديغي شيخ رضيدن دخي نقل اولمغه ارنق بونک خلافتي توهم بلکه محال صحیح قالمشددر (عبد المجيد)

قال رحمه الله (الباب الاول في المعاني المفردة) مصنف مرحوم بوکتابي بر مقدمه و ابواب خسه و برخاتمه اوزره ترتيب ايدرك مقدمه ده احوال الفاظي ايراد ايلديکي کي باب اولده معاني مفرده بي و باب ثالیده قول شارحي و باب ثالثه قضایا و احکامی و باب رابعده صور ادله و حجج و باب خامسه مواد ادله بي و خاتمه ده علومک موضوعات و غایاتيله مسائلنه دائر بعض تفرعاتي درج و اتیان ايتشددر چونکه بونن جليل مناطق مجمله ايصال ايچون تصورات و تصديقاتدن باحث اولمسيه مباحثک بر طاقی تصورات و بر طاقی تصديقاته عائددر واشبو تصورات و تصديقاتک مبادی و مقاصدی جهتيله درت قسمه منقسم اولوب فقط آينده معلوم اوله جعي وجهله تصوراتک چله سي نه کيفيته اولورسه اولسون رشي ايچون بوجه ماتصوره مؤدی اوله جعي جهتيله تصوراتدن بحث ايچق موادندن اولوب بوده يابرشي ايچون تصور مایه ايصال حيثيتندن اوله رق باب اول بوندن عبارت اووب ايساغوجي تعبير ايتدکاري بودر که کليات خسدر و يا خود مواد تصوراتدن بحث رشي ايچون تصور مطلوبه ايصالی حيثيتندن اوله رق باب ثاني بوندن عبارت اولوب قول شارح تعبير اولنور و تصديقات نه کيفيته اوورسه اولون تصورات کي تصديق مایه موصل اوله ميبوب بلکه تصديقات ايچون صورت فکريته نک زومندن ناشي مواديله برابر صورتلرندن دخي بحثه احتياج کور نمسيه اوج قسمه تقسيم اولمشدر شويله که تصديق مایه موصله اوله جق افکارده موجب نفع و فوائد اولمشندن طولاني مواددن بحثه مس احتياجه مبنی بحث قضایا و احکامی باب ثالثه ايراد ايدمشدر و تصديق مایه موصله اولمسي حيثيتندن صور اقيسه دن بحثه لزوم کور نمسيه باب رابع اولان باب حجج و ادله بومباحثي شاملدر و تصديق مطاوبه و موصله اولمسي حيثيتندن صور اقيسه دن بحث اولمشکک اهميتي جهتيله باب خامس اولان باب صناعات خس بومباحثي کافلدر

ايمدی باب اولده ذکر و ايراد اولنه جق معاني مفرده ايله مراد بر شيک بوجه تصورنه موصله اولمسي حيثيتندن مفهومات تصويريه در و بوياب فصول خسه به تقسيم اولنهرق اول فصل کلی و جزئي و ثاني فصل ذاتي و عرضي و ثالث فصل کليات خس و رابع فصل اقسام ذاتيات و خامس فصل اقسام عرضياتدر

قال رحمه الله (فصل في الكلّي والجزئي اذا علمت شيئا يحصل في ذهنك منه صورة هي من حيث قيامها بخصوصية ذهنك علم ومع قطع النظر عن هذه الحيثية معلوم ومفهوم) بو بحث کلی و جزئيک تحقيق معاني و اقسامنده باب اولدن بر جزء مفصولدر خفي اولمشونکه فن منطقده ايراد جزئي بالاصاله اوليوب بلکه مقصود بالذات اولان بحث کليک مدار استکشاف و تعمقسي اولق اوزره بالتبعدر شيخ شفايه

دیشدر که بزجریاته نظرله مشغول اولمز زیر اجزئیات غیر محصوره اولسیله حصرو
ضبطی ممکن اولیوب احوالی دخی و تیره واحده اوزره نایته اولیه رقی بلکه متغیر
و بناء علیه واقعہ مطابق اوله جق صورتده معرفتی متعذر در و جزئیاتی معرفت بزم
ایچون برکونه کالات حکمییه فی مفید کادر حاصلی منطقه اولان مباحث مقصوده بالذات
علم کاسب و مکاسبه متعلق اولوب جزئی ایسه نه تصدور و نه تصدیقه ایصالده موجب
ذمع اولیه رقی طریق حصولی حواس ظاهره و باطنه ایله اولسیله تعلق غرضدن عاریدر
معلوم اولسونکه انسان ایچون بر قوه مدرکه موجود در که ظاهرده مرآتک نظیری
اوله رقی بوقوده صور اشیا منطبع و منتقش اولور لکن مرآتده حاصل اولان بالکز
صور محسوسات و قوه مذکوره ده حاصل اولان صور محسوسات و معقولاتدر
محسوس ایله مراد احد حواس خمس ظاهره ایله مدرک اولان شیدر و حواس خمس
ظاهره باصره و سامعه و شامه و ذائقه و لامسه دن عبارتدر و معقولات اشو حواس
ظاهره نیک غیر بسیله ادراک اولنسان معانیدر و مدرکات انسان اوچ قسم اولوب
اول کلیات ایله حکم کلیاتده اوله رقی عوارض مادیه دن مجرد اولان جزئیات درو ثانی
جزئیات مادیه اولوب احد حواس خمس ظاهره ایله محسوسه اولان صور درو ثالث صور
محسوسه مذکوره دن منترعه اولان معانی جزئی در و مذهب محققینده بونلرک بجه سنی
مدرک نفس ناطقه اولوب قوی آلات ادراکدر و عقل عینیه نفس ناطقه و یا خود
نفس ناطقه ایله بالذات متحده و بالا اعتبار متغایره اولمق اوزره نفس ناطقه ده اولان
قوه در و بوقوه یه قوه عاقله دینلور و قوه دن مراد مبدأ فعل و یا خود انفعالدرو بوقوه
مدرکه انسانیه یه ذهن تسمیه اولنور

ایمدی بر شیئی ادراک ایدوب معلومک اولدیغی حینده بوشیدن ذهنکده بر صورت
حاصل اولور که اشته بو صورت حاصله خصوصیت ذهنکله قیامی یعنی ذهنده
حصولی حیثیتندن علم و ذهن ایله قیامی حیثیتندن قطع نظر اولنور سه معلوم و مفهوم مدر
حاصلی صورت حاصله یه ذهن ایله قیامی حیثیتندن علم و بوحثیتندن قطع نظرله اوشیک
ذاتی و حقیقی اولدیغی حیثیتندن معلوم و مفهوم اطلاق اولنور ۹ چونکه بر شیئی ادراکدن

(۹) مصنف مرحوم بو کلام ایله حاشیه شرح عقائد عصبیده ایراد بلدیکی تحقیقه اشارت اولشدر
حاشیه مذکوره ده یور مشلدر که بین علماء مشهور اولان بودر که معلوم مثلاً وجود خارجی اعتباریه
زید کی امر خارجین عبارت اولوب صورت عقلیه دگدر لکن بو کلام تحقیق اولدیغی ظاهر در
زیر بعض کره عم عقدا کی خارجه معلوم اولانه دخی تعلق اید بس معلوم امر خارجین عبارت اولسه
معلوم تعلق ایلیان علم بلا معلوم اولور بوا یسه احد مدائن اولان عالمیک آخر من یعنی معلومه من تحقیقی
مستلزم اولدیغی جهته باطلدر بلکه معلوم تحقیقه علم کی صورت عقلیه در لکن صورت عقلیه مطلقه
ذهن ایله قیامی اعتباریه مطابق علم و زیدک ذهنیه قیامی اعتباریه علم زید و غروک ذهنیه قیامی اعتباریه
علم غروردر و هکذا ذهن ایله قیامندن مع قطع النظر معلومدر بس علم و معلوم بالذات متحد و اعتبارین
مذکورین ایله مختلفدر بوقیه مشهور اولدیغی وجهله اختلافی وجود ذهنی و وجود خارجی اعتباریه
دکدر و تحقیق مذکوره شخبین یعنی این سیاه و شهاب سهروردی دخی ذاهب اولشدر (عبد الحمید)

عند العقل حاصله اولان صورت اوشیک شخبی و یا نفسی اولمق جهتینده اختلاف
اولنورق محققون نفسی اولسنی اختیار ایله صورت حاصله صورتی اولدیغی شی
ایله بالذات متحده و بالا اعتبار متغایره اولدیغی و حاصلی صور حاصله کنده معلومه
اموره ماهیده مساویه اولوب و بلکه عقلده اولسنی حیثیتندن معلوم مانک ماهیات
اولسنه قائل اولشدر در فقط ذهنده اولان وجودی وجود ظلی و خارجه اولان
وجودی وجود اصلی اوله رقی بو صورتده اشیا ایچون خارجی و ذهنی اولمق اوزره
ایکی وجود اولوب موجود واحد اولور و بویسان موجودات خارجی ده جاری
اولوب خارجه وجودی اولسان معانیده ایکی وجود دخی ذهنده معتبر در شوبله که
معانی بصورها ذهنده حصولی حیثیتندن علوم و ثبوتها ذهنده وجودی
حیثیتندن معلوم ماندر

برده خفی اولسونکه مفهوم منسبان اعم اوله رقی مفهوم ایچون الفاظ موضوعه
اولوب اولماسی غیر معتبر در و بوجهته معلوم مرادف اولسیله مصنف مرحوم
معلوم اوزرینه عطف اولشدر و معناده وضع لفظ معتبر اولوب فقط بعضاً لفظ ایله
قصده صلاحیتی اعتباریه مفهوم کی مجرد صورت ذهنیه دخی اطلاق جاریدر
قال رحمه الله (فذلک المفهوم بمجرد النظر الى ذاته ان لم یحوز العقل اتحاده مع کثیرین
فی الخارج فهو جزئی حقیقی کزید المرئی والافکلی سواء امتنع فردہ فی الخارج کشریک
البساری تعالی واللائی و یسمى کلیاً فرضاً او امکان ولم یوجد کالعتقاء او وجود واحد فقط
مع امتناع غیره کواجب الوجود او مع امکانه کالشمس او وجد متعدد محصور کالکواکب
السیار او غیر محصور کالانسان) امدی عقلده حاصل اولان اشو مفهوم مفرد
ایکی قسمه منقسم اوله رقی بری جزئی و دیکری کلیدر شوبله که اگر عقل مجرد ذاتیه نظراً
خارجده کثیرین ایله اتحاد و مطابقتی تجویز ایتزه جزئی حقیقی و مجرد ذاتیه
نظر دن مراد مفهوم ذاتدن خارجه اولان جبع اموردن قطع نظرله بالکز ذاتیه
نظر اعدم تجویز اتحادیدر و بوقیده سبب چونکه بو تقسیمده معتبر اولان مفهوم مانک
فی نفسها حالی یعنی نفس الامرده امتناع و عدم امتناع اتحادی اولیوب بلکه معتبر
اولان مفهوم مانک عقلده اولان حالدر کثرت بعضاً وحدت و بعضاً قلته مقابل اوله رقی
مستعمل اولوب بو مقامده هرا یکی صورته قابل توفیقدر

کثیرین ایله عدم تجویز اتحاددن مراد بیان اولسه جفی و جهله مفهومک کثیرین
اوزره ایجاباً و موافقه حل و صدق عدم جوازیدر و بعضی لک وقوع شرکندن
منع تصور مرادری دخی عقلده کثیرین اوزره امتناع فرض صدق اولوب
مقصود عتلات تقدیر و اعتباری اولیه رقی بلکه یه ایجاباً جات امتناع تجویزیدر
و حاصلی تعریف کلی و جزئیده اصطلاح و عبارات اهل فقه دوران ایدن اتحاد

و مطابق و وقوع شرکت و فرض صدق تعبیراتی بتون حل بالاحجاب معناسنه
بر غرضی حاکمدر

مثلاً مرئی و مشاهد اولان زیدک مفهومی یعنی حین رؤیتده صورت حاصله سی
جزئی اولوب خارجه کثیرین ایله صدق و اتحادنی عقل استحاله ایدر زیرا معناسی
هذا الانسان یعنی کنیدی به اشارت اولسان ذاتک مفهومی اولمسایله عقل ایچون
بو مفهوم و بوهویتک عمرو و بکر کی کثیرینه صدق و اتحادنی و بونلر اوزره جلنی
تجویز ایتمک مستحیلدر

چونکه (۸) مفهوم زید ذات مع الشخصاتدر که مشخصات و معیناتیه برابر ماهیت
انسان اولوب بو مشخصات ایله عمرو و بکر و سائر افراد انسانیدن کسب امتیاز
و تعین ایتمسایله عقل بو مفهومک کثیرین ایله اتحادنی تجویزدن ابوا امتناع ایلر مشخصات
خارجیه و ذهنیه دن اعمدر که سواد و بیاض و طول و قصر امثالی حواس ظاهره ایله
مدرك اولان صور مشخصات خارجیه و علم و حلم و غضب امثالی وهم و ساطیتله
ادراك اولنان معانی جزئیه مشخصات ذهنیه در

واکر عقل مفهومک خارجه کثیرین ایله اتحاد و مطابقنی تجویز ایدر ایسه کلیدر
بوده خارجه فردی متمنع اولمقدن و یاخود ممکن ایسه ده موجود اولماققدن و موجود
ایسه ده آخرک امتناع و یا عدم امتناعیه برابر واحد و یاخود واحدن اکثرده
منحصر و یا غیر منحصر اولمقدن اعم اولمسایله بوا اعتبارات ایله کلی اقسام سته یه منقسمدر
حاصلی ذکر مرور ایندیکی وجهله مناسط کلیت و جزئیت وجود عقلی اوله رق
خارجه وجود افرادنک امکان و امتناعی مفهومندن خارج اولمسایله مجرد نفس
مفهومه نظراً عقل کلیتک کثیرین ایله اتحادنی تجویز ایده بیله چکی مثلاً وجود
خارجی نسبتنده دخی افرادنک امکان و امتناعه اقسامی تحقیق ایلر لکن جزئی ده
نفس مفهوم جواز اتحادن آیدر

کلیدن قسم اول خارجه فردی متمنع اولان مفهوم کلیدر که بوقسمه کلی فرضی
تسمیه قنور زیرا بو کلیتک اتحادی مفروض اولان افرادنن هیچ بر شیتک نه خارجه
ونه ذهنده وجودی موجود و ممکن اولبوب بالکز فرض و تجویز عقلیدن عبارتدر
ایمادی کلی فرضی اشیاء خارجیه و ذهنیه دن برشی اوزره فی نفس الامر
صدقی جائز اولیان کلیدر

مثلاً شریک باری و لاشی اش بو کلی فرضیدن اولوب زیرا شریک باری مفهومک
صادق اوله جغنی بر شیتک خارجه و ذهنده وجودی متمنعدر لاشی دخی بویه اولوب

(۸) مفهوم زید تحقیقه مشخصاتک معروضی اولان ذاتدر معروضی اولدیغی حیثیتدن و مشهورده
ذات مع الشخصاتدر که مشخصات و معینات ایله برابر ماهیت انساندر تحقیقه کوره وجود خاص و مشهوره
کوره مشخصات ایله عمرو و بکر و سائر افراد انسانیدن تمیز ایدر (عبد)

هر برشی فی الواقع شی اولدیغنی ملاحظه سببیه عند العقل لاشی مفهومک اشیا دن
برشی اوزره امتناع صدق معلومدر چونکه هر برشی صحت علم و اخبار ایله منصف
اولوب شیتیت ایسه بوندن عبارت اولمسایله خارجه و ذهنده اولان هر برشی شی
اوله رق لاشیتک نقیضی اولان شیتک بو وجهله نفس الامرده هر بر موجود ذهنی
و خارجی یه شمولندناشی لاشی مفهومک اتحاد و اشتراکنه صالح بر فردک وجودی
مستحیلدر لکن هر بر شیتک شی اولمسایله لاشی مفهومندن خارج اولمسایله اشو کوندن
یعنی هر برشی شی اوله رق بو وجهله لاشیتک شمول نقیضندن قطع نظر قلندیغی
صورته عقل مجرد لاشی مفهومنه نظر اکثرین اوزره صدقنی تجویز ایدر

کلیدن قسم ثانی خارجه فردی اولق ممکن ایسه ده موجود اولیاندن مثلاً مفهوم
عنفا بوقسمدن اولوب خارجه امکان وجودیه برابر بو مفهومک صدق و اشتراکنه
صالح بر طیر موجود دکدر لکن عقل حال نفس الامر یسندن قطع نظره مجرد
مفهومنه نظراً خارجه افراد کثیره سی موجود اولسنی تجویز ایدر

کلیدن قسم ثالث خارجه فردی موجود ایسه ده واحد منحصر و ماعداسی متمنع
اولان واجب الوجود مفهوم شریقی بوقسمدن اولوب بو مفهومک برهان توحیددن
قطع نظره مجرد ذاتنه نظر اولدیغنی تقدیرده فرض تعدد افرادی غیر متمنعدر
والا ذات واجب عنوان واجب الوجود ایله تصور ایدن هر بر شخصک برهان
توحیددن مستغنی اولسنی اقتضا ایدر لکن مفهوم واجب برهان توحیدی ملاحظه
ایله برابر ملاحظه قلندیغی حینده تجویز تعددی مستحیل اولور زیرا وحدته
حصول یقین ایله برابر تجویز تعدده بحال و احتمال قائلر

کلیدن قسم رابع فردی واحد منحصر و غیر بسی غیر متمنع اولاندن مثلاً مفهوم
شمس بوقسمدن اوله رق فرد موجودی واحد منحصر و فقط دیگر افرادنک
وجودی دخی غیر متمنعدر

کلیدن قسم خامس خارجه افراد متعدده سی موجود ایسه ده فقط محصور اولاندن
مثلاً کوکب سیار مفهومی بوقسمدن اوله رق کوکب سبع سیارده منحصردر
کلیدن قسم سادس عدد موجود افرادی محصور اولیان کلیدر مثلاً انسان بوقسمدن
اولوب افرادی غیر منحصردر مصنفک اتحاد مع کثیرین خارجه اولمسایله تقییدی
مثلاً زید امثالی بر جزئی بی رجاعت تصور ایندکاری حینده بو جزئی افراد کلیده
داخل اولق لازمکلمسندن احترازه مبددر چونکه زیدی رجاعت تصور ایندیکی
صورته هر بر رینک ذهنده اولان شی دیگر رینک ذهنده اولان کثیرین ایله
متداوله جغندن وجود خارجی ایله تقیید اولسنه کلیده دخولنی موجب اولوردی
کلی و جزئی بی مفهومندن قسم ایدوب اقسام لفظدن قلامی زیرا عرف منطقینده

کلیت و جزئیات بالذات معاینه معتبر اولوب بعضاً الفاظه اطلاق مجاز اوله رق
دالک اسم مدلول ایله تسمیه سی قبیلندن بالعرضدر

ومعلوم اولسونکه جزئی و کلی ذکر اولنان معنایه اطلاق اولنه رق جزئی
حقیقی و کلی حقیقی دینلدیکی کبی تحت اعمده بولسان هر براخصه دخی جزئی
اضافی و تحتیه برشی مندرج اولان هر براعمه کلی اضافی تسمیه اولنور مثلاً
حیوانه نسبتله انسان جزئی اضافی و انسانه نسبتله حیوان کلی اضافی اوله رق
جزئی حقیقیك مقابلی کلی حقیقی اولدیغی مثلاًو جزئی اضافیك مقابلی کلی
اضافیدر و بویان ایله مصنفك حقیقی ایله سبب تقيیدی معلوم اولور

و خفی اولسونکه کلیت و جزئیته توصیفنده مفهومك حقیقه و بالفعل عقلده
حصولی لازمکلوب و یاخود حصول حقیقی و فرضیدن اعم اولسندده اختلاف
اولنه رق تعمیمی ترجیح ایدلشددر یعنی قول راجحه معتبر اولان بالفعل عقلده
حاصل اولسون و یاخود اولسون صورتك عقلده حصولی شانندن اولسیدر
بوصورتده بالفعل عقلده حاصل اولیان مفهومات دخی کلیت و جزئیته متصف
اولور

و کذلک خفی اولسونکه وضع الفاظ علوم اولان صور ذهنیه میدر و یاخود
معلومات اولان ذوات صوره میدر بویکی جهتدن هر برینه برفقه ذاهب اولوب
فقط مقصود بالا فاده معلومات اوله رق لفظك استعمالی معلوماتده اولدیغنده اتفاق
ایلدکری مثلاًو موصل مجهول معلوم اولدیغی جهتله کلیت و جزئیته موصوف
اولان معلوم اولوب علم اولدیغی دخی تصریح و بیان ایتشدر

وینه خفی اولسونکه اهل فنك جزئیات و کلیته مفهوماتك عقلده اولان حالی
اعتبار ایله مفهوم واجب و شریک باری امثالنی اقسام کایه دن عد ایدرك مفهوماتك
حال نفس الامر یلرینی اعتبار ایله بونلرك فی انفسها امتناع و کثیرین ایله عدم
اتحاد لندناشی جزئیاتده ادخال ایتاملری مقصودلری بعض مفهومات ایله بعضینه
یعنی مفهومات معلومه واسطه سیله مجهولاته توصل اولوب بوايسه انجق مفهوماتك
ذهنده حصولی اعتباریله حاصل و میدر اوله یله جکی جهتله احوال ذهنیه بی اعتبار
عرضلرینك تعلق ایتدیکی شایسته انطباق اولسندن نشئت ایتشدر

وینه خفی اولسونکه کلی و جزئیك مفردده اعتباریله مرکبه عدم اعتباری
مرکبک کلی و جزئی اولسی انجق اجزاسنك کلیت و جزئیتی اعتباریله اولسندن
نشئت ایتشدر و مفردده اعتباری مرکبه دخی اعتبارنه غیر منافیدر

قال رحمه الله (وذلک الاتحاد هو معنی حل الکلی علی جزئیاته مواطاة و صدقه
علیها والصدق اما فی الواقع ان كانت الجزئیات موجودة فیه اونی الفرض

ان لم توجد الا فی مجرد الفرض) مصنفك بقولیه مرادی افراد کلی ندن عبارت
اولدیغنی بیلدر مکررکه خلاصه سی افراد کلی کلی به منسوب اوله رق کلیك
بالمواطئه محمول عاییهی اولان شی اولوب حل بالاشتقاق ایله حله محتاج اولان
شیلر افراد کلیدن غیر معدوددر امدی کلیك بطریق المواطئه جزئیاتی اوزره حل
و صدقك حقیقی اشبو تدریف کلیده ذکر اولنان اتحاددن عبارتدر

و کلیك جزئیاتی اوزره صدقی یا واقعده اولوب بوده جزئیاتك واقعده وجودی
تقدیرده اولور مثلاً افراد انسان اولان زید و عمرو و بکر و سائرلری واقعده
موجود اولسبله اشبو واقعده موجود اولان افراد اوزره انسانك حل و صدقی
واقعده در شویله که زید انسان دینلسه واقعده صادقدر و یاخود صدقی فرض
و تقدیرده اولوب بوده جزئیاتی واقعده موجوده اوله رق انجق فرض و تقدیرده
اولدیغی صورتده جریان ایدر مثلاً شریک باری واقعده غیر موجود و مجرد
مفروض اولسبله بوفهوم اوزره متمتعك صدقی فرضده در شویله که واقعده شریک
بارینك وجودی متمنع ايسه ده مفروضیتی جهتیه بطریق الفرض شریک الباری
متمتع دینلک صادقدر

حل مواطئه دن مراد برشيتك موضوع اوزره بالحقیقه محمول اولسیدر و بالحقیقه
جلدن مراد بلا واسطه جلیدرکه اشتقاق و بالفظ ذرو واسطه سیله حل اولتامسیدر
مثلاً زید انسان قوازد، زید اوزره مفهوم کلی انسانك حلی برشی واسطه سیله
اولیه رق مواطئه محمولدر و مثلاً زید اوزره علم و یانطق ایله حقیقه حل اولنه من
ز بر ایدنه علمك و نه نطقك جزئیاتدن اولوب بلکه افراد علمدن اولان زیدك علی
و افراد نطقدن اولان زیدك نطقدر بوجهته عند الایجاب یا علمدن عالم و نطقدن
ناطق صیغهلرینی اشتقاق و یاخود ذولفظنی ضم و الخاق ایدرك بونلردن بری
وساطتیه تصحیح حل ایدوب زید عالم و ناطق و یاخود زید ذوعلم و ذونطق
دینلور ز بر ا مفهوم اول زید ذات منسوب الی العلم و النطق و مفهوم ثانی زید
صاحب العلم و النطق اوله رق بوجهله واسطه اشتقاق و یارکیك حصولند نصکره
بو حل حل مواطئه اولور الحاصل علم و نطق مثلاً زید و عمرو و بکر علم
و نطقلرینه مواطئه حل اولنه رق علم زید علم و نطق زید نطق دینلک واقع
اولسبله انظ علم و نطق بونلره قیاساً کلی اولوب افراد انسانه قیاساً کلی دکادر
فقط بونلردن عالم و ناطق صیغهلری اشتقاق و یاخود ذوالیه ترکیب اولندقلری حیلده
افراد انسانه قیاس ایله بالمواطئه تحقق جلدناشی کلی او اورر ضحک و مثنی
و امثالی دخی بونلره قیاس او اور

بعضیلر اشتقاق و ذوالیه اولان حلك ایکسینه دخی حل اشتقاق اطلاق ایدوب

دیگر لری تعبیر اشتقاق واسطه اشتقاق ایله اولان حله تخصیص ایدرک ذوالیه
اولان حله حل ترکیب تسمیه ایشلردر و شیخ شفا ده مواطئه نك تعریفده اولان
محمول بالحقیقه بی اسم وحدتی موضوعه اعطا ایده جك محمول معنایله تفسیر
ایدرك بلا واسطه محمول اولقلخی اعتبار ایتامشدر مثلا انسان اوزره حیوان ایله
حل اولنسه محمول اولان حیوان انسانه اسمی اعطا ایدوب الانسان حیوان دینلور
و کذلک رسمی دخی اعطا ایدرك الانسان جسم نام حساس متحرک بالاراده دینلور
واشتقاق ایله اولان محمول موضوعه نسبت اولنان معنی دیمك اوله رق موضوع
ایچون اسم و رسمدن برشی اعطا ایتز مثلا انسانه نسبتله علم انسانه اسمی اعطا
ایدرك الانسان علم دینله من بلکه عالم و ذو علم دینك اقتضایلو و کذلک حدتی دخی اعطا
ایدرك الانسان حصول الصورة فی العقل دینك صحیح اوله من

قال رحمه الله (ثم الکلی ان ثبت لافراده فی الخارج و لو علی تقدیر وجودها فیه فهو
معقول اول سواء ثبت لها فی الخارج فقط کالخارلنار و البارد الماء و فی کل من الخارج
والذهن کذاتیات الاعیان المحققة مثل الانسان و الحیوان و المقدرة مثل العنقاء و کلوازم
الذاتیات مثل الزوج للاربعة و الفرد للثلاثة و ان ثبت لها فی الذهن فقط فهو معقول ثان)
مصنفک بوکلامدن مقصود کلی و جزئینک تعریفلریله بعض اقسام کلی بی ایراد
دنسکره کلینک معقول اول و ثانیه و بیان آیدن معلوم اوله جغی و جهله بوواسطه ایله
کلی طبیعی و منطقی و عقلی به انفسا منه تعرضدر شویله که کلی اکر بذاته خارجه
افراد ایچون ثابت اولورسه ولو که ثبوتی افرادنک خارجه فرض ثبوتنه بنا اولنسه ده
کلیدن بوقسم معقول اولدر بوده استر افرادی ایچون یالکز خارجه ثابت اولسون
تسه سکیم نار ایچون ذات حرارت و ما ایچون ذات برودنک ثبوتی بونوعدندر
زیر ابعضا نار ایله برابر و صف حرارت و ما ایله برودت تصور اولنهرق ذهنده صورت
حرارت و برودنک وجودی در کار ایدسه ده ثبوتدن مراد بالذات ثبوت اولمسایله
اگر ذهنده ثابت اوللری لازمکسه ذهنک خار و بارد اولسنی اقتضا ایده چکندن
ثبوتلری یالکز خارجه اولدیغی متحققدر واستر سه افرادیچون ثبوتی هم خارج
و هم ذهنده اولسون ته کیم انسان و حیوان کی ذاتیات اعیان محققه بوقیلدندر
چونکه طبیعت یعنی حقیقت انسانکه حیوان ناطق مفهومندن عبارتدر افراد
محققه سی اولان زید و عمر ایچون بذاته خارجه و بونلرک مفهوماتی ایچون کذلک
ذهنده ثابتدر و طبیعت حیوانکه ابعاد ثلثه بی قابل و متحرک بالاراده اولان جوهر نامی
حساسدر بودخی بذاته افراد محققه سی اولان مثلاً زید و عمرو و هذا الفرس و ذاك البغل
ایچون خارجه و کذلک بونلرک مفهوماتی ایچون ذهنده ثابتدر و اعیان مقدره نك
ذاتیاتی دخی بووجهله اولوب مثلاً حقیقت مفروضة عنقا افراد مقدره سی ایچون

فرض وجودنده خارجا و ذهنه بذاته ثابتدر و کذلک اربعه ایچون زوجیت و ثلثه
ایچون فردیت کی اوازم ذاتیات دخی خارجا و ذهنه ثابت اولان کلیدن اوله رق
زیرا استر اربعه و یا ثلثه من الناس کی خارجه و ذهنده موجود اولسون واستر
ثلثه شموس کی یالکز ذهنده موجود اولسون اربعه ایچون زوجیت و ثلثه ایچون
فردیت بذاتهما ثابتدر چونکه زوجیت و فردیت حرارت و برودت کی محل
معروضه ساریه یعنی ذهنک زوجیت و فردیتی مقتضیه اولدقلری جهله هر تقدیر
زوجیت و فردیتدن ذاهل اوله رق بونلر تصور ایدلسه دخی اربعه و ثلثه ایچون
بذاتهما ذهنده عروضلری محل اشکال دکلدر

واکر کلی افرادی ایچون یالکز ذهنده ثابت اولورسه بوکلی معقول ثابتدر الحاصل
معقولات ثانیه برشیته ذهنده وجودی حسیه عارض اولان اموردن عبارتدر
یعنی بواورک عروضنده وجود ذهنک بخصوصه مدخلی وارددر شویله که
سواد و بیاض و حرکه و سکون کی عوارضک جسمه عروضنده وجود خارجی
ایچون مدخل اوله رق جسمک بونلرله اتصافی انجق خارجه وجودی حائده
تحقق ایده بیله جکی مثلاً وجود ذهنک دخی اشبو معقولات ثانیه نك عروضنده
بخصوصه مدخلی اوله رق عروضنی صحیح اولان وجود ذهندر مثلاً کلیت
و جزئیت و ذاتیت و عرضیت و کذلک جنس و فصل و حد و قضیه امثالی معقولات
ثانیه دن اولوب بونلرله برهفهومک اتصافی انجق ذهنده اعتبار حصوله حاصل
اولور و بوجهتدناشی ذهنده حیوان کلی و جنس دینلوب خارجه هذا کلی و هذا
جنس دینله جك برشی بوانده من اشته معقولات ثانیه بوندن عبارت اولوب
و تعریفده اتیان ایلدکلری التي لا یحاذی بها امر فی الخارج یعنی معقولات ثانیه
خارجه کنیدی به بر امر محاذی اولیان معقولاندر قوللردن مراد دخی ذکر
ایتدیکر معنادر و اشبو معقولات ثانیه نك معروضی یعنی ذهنده عارض اولدیغی شی
معقولات اولیدر مثلاً ذهنده کلینک عارض اوله جغی شی مفهوم حیواندر معقولات
ثانیه نك تعقلی معقولات اولینک مرتبه تعقلندن متأخر و بونلر معقول اول و ثان
اطلاق بوسبیه ناظردر زیرا مثلاً معنای کلیتی تعقل انجق کلینک کند و سیچون
عروضی اعتبار اولنهرق مفهوم حیوان کی برشی نك تعقلندنسکره اوله بیلور معنای
جزئیت دخی بویله در و مشهور اولدیغی اوزره خارجه بولنان هر برشی جزئدر و شایع
اولان کلامدن مراد عقلده حصولی تقدیرده جزئی اوله جق حیثیتده بولندی اولوب
والا جزئیت دخی عوارض ذهنده دن اولدیغنده کلمات قوم متفقدر

و خفی اولسونکه معقولات اولی جزئی نك تحت کلیده اندارجی کی معقولات ثانیه نك

تحتنده مندر جدر زیر امثال مفهوم حیوان مفهوم جنسك تحتنده و مفهوم انسان مفهوم نوعه مندر جدر ۴

قال رحمه الله (منه ما يبحث عنه في المنطق ك مفهوم الكلى المعارض للماهيات ويسمى كليا منطقيا وهو المنقسم الى الكليات الخمس المنطقية ومعرضه مثل الانسان والحيوان يسمى كليا طبيعيا منقسما الى الكليات الخمس الطبيعية والمجموع من الكلى الطبيعى والمنطق يسمى كليا عدليا منقسما الى الكليات الخمس العقاية فاذا قلنا الحيوان جنس مفهوم الحيوان طبيعى ومفهوم الجنس منطقى ومجموع المفهومين جنس عقلى وهكذا البواق وكه مفهوم القضية والقياس وغيرهما من المفهومات المجوثة عنها في المنطق ومنه ما لا يبحث عنه في المنطق بل في الحكمة والكلام ك مفهوم الواجب والممكن والممتنع (اشبو معقول ثابدين بعضيسى علم منطقده مجوثة عنه اوله رق بوده ملاحظه طبابع اشياه آلت قلنان معقولات ثابته در كه حاصل مجهوله ايصالده مدخل وتعلق اولوب ومعقولات اوليه منطقده واحكامى ساريه اوله جق حيثنده وجه كلى اوزره مأخوذه اولنريد چونكه مثلا انسان كاتب وقائم وقاعد اولسى كى بعض احوالنده مستقل اوليوب بلكه بو احوال ايله اتصافى اشخاصى اعتباريله اولديغى وكلى ونوع وعام اولسى كى كندى به مختص اوله رق اشخاصنه سارى اولديغى مثالا اشبو احكام معقولات ثابدين دخی بعضيسى تحتنده اولان معقولات اوليه ساريه ومثلا عوارض ذهنيه دن اولسى كى بعض احكامى دخی سارى اوليه رق كندى به مختصه در

وعلم منطقده مجوثة عنه اولان معقول ثانى مثلا صلاحيت اشتراك ايله ماهياته عارض اولان مفهوم كلى كيدر كه بوده مايجوز العقل اتحاده مع كثيرين في الخارج يعنى خارجده كثيرين ايله اتحادنى عقلك تجويز ايلديكى شى مفهومندن عبارتدر اشتبه ذهنده بذاتها مثبت اوله رق ماهيات اشبو مفهوم كليتك افراديدر وكليدن بونوعه كلى منطقى تسميه قلنه رق كليات خمس منطقى به منقسم اولان بودرو حاصلى اشبو كلى منطقى معتبرات منطقيدندن او اوب مسائل فنده عنوان موضوع اولان بوكليدر وكليات خمس منطقى جنس وفصل ونوع و خاصه وعرض عامدر

واشبو مفهوم كليتك معروضه كلى طبيعى تسميه اولنور مثلا انسان وحيوان كى

(۱) بودنى حنى اولسونكه معقولات ثابدين مراد درجه اولاده تعقل اولناك ماعداسى ذيك اوله درجه ثابته ودرجه ثالثه ورابعه ودرجات سائرده تعقل اولنان شيلره دخی سمولى اولفله معقول اولك ماعداسه معقول ثانى تسميه اوله رق اوزره اصطلاح اولشدر هر نفدر بواسطلاح بعضك عندده اولوب بعض آخرك عندده ايسه درجه ثابته دنصكره درجه ثالثه معقول اولانه معقول ثالث ورابعده معقول اولاده معقول رابع وهكذا تسميه اتمك اصطلاح اولديغى سيد شريف حاشيه تجريد حاشيه مطالعده تصريح اجتهادر مثلا قضيه معقول ثانى اولوب فن منطقده قضيتك انقسام وتناقض وانعكاسندن بحث اولسه انقسام وتناقض وانعكاس معقولات ثابته اولور وبجاست منطقده احد متناقضين واحد انقسامدر شيلله حكم اولسه شى مذكور معقول رابع اولور وهكذا (مهر)

وكليدن

وكليدن بوقسمه طبيعى تسميه سى طباعدن بر طبيعت يعنى حقايقندن بر حقيقت اولديغندن ايجوندر واشبو كلى طبيعى كليات خمس طبيعه يعنى جنس طبيعى ونوع طبيعى وفصل طبيعى وخاصه طبيعه وعرض عام طبيعى به منقسمدر وكلى طبيعى ايله كلى منطقيدن مركب اولان مجموع يالكز عقلمده نحه قندشاشى كلى عقلى تسميه اولنور ق كليات خمس عقلى به منقسم اولور

مثلا الحيوان جنس قولزده اشبو اقسام ثلثة كلى موجود اوله رق اول نفس مفهوم حيوان وثانى هيج بر ماده به اشارت اولنفسين نفس مفهوم جنس وثالث بو ايكسندن مركب اولان حيوان جنسدر ايمدى حيوان ايجون اولان جسم نام حساس متحرك بالاراده مفهومى جنس طبيعى و جنس ايجون اولان كلى مقول على كثيرين مختلفين بالحقايق في جواب ماهو مفهومى جنس منطقى وحيوان ايله جنس مفهومينك مجموعى جنس عقليدر والانسان نوع قولز دخی بو وجهله او اوب انسان ايجون اولان حيوان ناطق مفهومى نوع طبيعى ونوع ايجون اولان كلى مقول على كثيرين مختلفين بالعدد دون الحقيقة مفهومى نوع منطقى ومجموع مفهومين نوع عقليدر والنطاق فصل والاشى عرض عام والضاحك خاصة دخی بونله مقيس اولوب زيد جزئى قولز دخی بوبله در شوبله كه مفهوم زيد جزئى طبيعى ومفهوم جزئى جزئى منطقى ومجموع مفهومين جزئى عقليدر وبومقامده جزئى ايله مراد جزئى منطقى اولوب طالبوكه زيد وعمر و امثالى موجودات خارجيه به صادق اولسيله بوضورنده جزئى منطقى معقول ثانى اولماق لازمكه جكى محل اشتباه كور بنور ايسه ده حقيقى بوبله دكلدر زيرا جزئى حقيقىك صادق اولديغى باعتبار الخارج نفس موجودات اوليوب بلكه ماصدق عليهى صورت عقليه موجود اندر چونكه زيد وجود خارجيسى اعتباريله نه كلى ونه ده جزئى اولوب بلكه جزئى وجود ذهنيى اعتباريله در شوبله كه مرور اينديكى اوزره كلى وجزئى موجود ذهنيك قسمينى اولوب بونلك افرادى في الحقيقة اتحق مثلا زيد جزئى به اشارتله هذا المانع عن الشركة امثالى موجودات ذهنيه اعتباريله در وبوبلده معتبر اولان افراد اشبو افراد اعتباريله اولوب مطلقا افراد دكلدر حاصلى كليت وجزئيت خواص مفهومات ذهنيه دن اوله رق حقيقه اتحق معانى اوزره وبهضا مجاز اوله رق مثلا لفظ انسانه كلى ديلديكى كى الفاظ اوزره اطلاق اولوب ممانيك ماصدق عليهى اوزره اصلا اطلاق اولنور

واشبو اقسام ثلثة كليتك ايضا ح تفارنده سيد شريف بيور مشدر كه حيوانك الجوهر القابل للابعاد الذاتى الحساس المتحرك بالاراده مفهومى برامردر كه بوامره عقلمده برحالت اعتباريله عارض اولور واشبو حالت عارضيه مفهوم مذكورك كثيرين ايله شركتندن مانع اولماسيدر وكليت تسميه اولنسان بو عارض اوله رق بونك عقلمده

معروض مذکوره نسبتی خارجده ثوبه عارض اولان بياضك ثوبه نسبتنه شبهدر
ایندی بياضدن ثوب اوزره بالمواطئه محمول اولان ابض اشتقاق اولدیغی حیثه
اوج شی حاصل اولورکه بریسی معروض اولان ثوب و دیگری عارض اولان مفهوم
ابض و اوچنجیسی معروض ایله عارضدن مرکب اولان مجموعدر کذلک کلیتدن
بالمواطئه حیوان اوزره محمول اولان کلی اشتقاق اولدیغی صورتده بونده دخی اوج شی
حاصل اولورکه اول مفهوم حیوان اولان معروض و ثانی مفهوم کلی اولان عارض
و ثالث معروض ایله عارضدن مرکب اولان مجموعدر و نه کیم مفهوم ابض ابضك
مفهومی اولدیغی حیثیتدن مفهوم ثوبك نه عینی و نه جزئی اولوب بلکه ثوب و غیر بریسی
اوزره صالح اوله رق مفهوم ثوبدن خارج اولدیغی مثلاً مفهوم کلی دخی مفهوم
حیوانك نه عینی و نه ده جزئی اولوب بلکه مفهوم حیواندن خارج و حیوان ایله
سائر کندی به عقیده کلیت عارض اوله جق مفهومات اوزره حل اولمقلغه صالحدر
و مثلاً قضیه ایچون اولان قول یصح ان یقال لقائله انه صادق فیه او کاذب مفهوم ایله
دها سائر قیاس و امثال معلومه سی کلی منطقی اوله رق فن منطقده کندوسندن
بحث اولنان معقولات ثانیه دندر زیرا بو مفهومات انجق ذهنده موجود اوله رق
خارجده حله افرادی غیر موجود در

و معقولات ثانیه دن بعضیسی دخی غرض فنك عدم تعلقتدن ناشی منطقده بحث
عنه اولیوب بلکه بونلردن علم حکمت و علم کلامده بحث اولور مثلاً مفهوم واجب
و ممکن و متمنع معقولات ثانیه دن اولوب فقط بونلردن بحث مجهولاته مدار ایصال
اوله میه جغی جهته منطقده بحث عنه اولیوب بلکه علم حکمت و کلامده بحث
اوله رق هر بر عقیده تصور اولنان شبی ذاتی وجود و یا عدمی مقتضی اولوب
و یا اولماسی جهته ایله اشبو واجب و ممکن و متمنع تقسیم ایدرك واجبك قدیم
و ممکنك غیره محتاج اولسی و متمنع بالذاتك ممکن بالغير اولماسی کی احوالندن بحث
ایتملدر که بومسائلک موضوعاتی بتون معقولات ثانیه دندر

و بونلرك معقولات ثانیه دن اولدقربی ایضا حده دینلشدركه بونلردن متمنع ایله سائر
موضوعلر ایچون وجود اولیان معدوم و امثالک معقولات ثانیه دن اولدقربی ظاهر در
زیرا عند القوم تقرر ایتش اولدیغی وجهله خارج و یا خود ذهن ظر فلرندن برنده
برشیتك برشیتك ثبوتی مثبت لهك او ظرفده وجودك فرعی اولوب اشبو موضوع
متمنع ایله امثالک ایسه ظرف خارجده وجودی اولماسیله بونلرك موضوعلر ایچون
ثبوتی ذهنده اولمقلغه منحصر اوله رق بوجهته معقول ثابیدن اولدقربی تحقیق ایدر
و اما واجب و ممکن مفهوم لربنك معقولات ثانیه دن اولمری وجوب و امکانك وجود
خارجی اوزره سبقتلرند ناشی در شوجهته ایله که امکان وجود اوزره سابقدر دیر

چونکه برشیتك فی نفسه وجودی ممکن اولورده یعه غیر یسندن موجود اولور
انکچون الشی ممکن وجوده فی نفسه وجود دینلک صحیح اولور وجود دخی بوبه
اولوب وجوب وجود اوزره سبق ذاتی ایله سابقدر دیر زیرا ماهیت واجبك
وجودنی ایجابی عقلا وجودنی استتباع و استدعا ایله انکچون اقتضی ذاته وجوده فوجد
دینلک صحیح اولور صفت ثبوتیه نك ایسه وجود موصوفی اوزره سبق مستحیلدر
زیرا صفت موجوده نك موصوفیه قبایحی وجود موصوفك فرعیدر و وجوب ایله
امكانك خارجده برشی ایچون ثابت اولیوب امر عدمی اولمری اوزره استدلالده
بو وجهله وجود موصوفدن امتناع تأخر لری کافی اوله رق معقولات ثابیدن اولدقربی
تحقیق ایدر و بودلیل وجود موصوفدن تأخر لری متمنع اولان حدوث و امثالی
هر بر صفتده دخی مطرد اوله رق بو وجهله صفت ثبوتیه نك وجوب تأخرندن
ایچون وجودی دخی معقولات ثانیه دن عدایلشدر در

زیرا برشی نفسندن متأخر اوله میه جغی جهته شی موجود ایچون وجود وجود
خارجیسیله برلکده ثابت اولوب متأخر دکلدر لکن مصنفك حاشیه سنده بیانی
اوزره بو کلام محل نظر در زیرا اشبو وجود خارجیدن تأخری واجب اولان انجق
مفهومك خارجده ثبوتی اولوب بوقسه نفس مفهوم ثابنك تأخری دکلدر
بو صورتده ذات وجوب و امکان و کذلک ذات وجود موصوفری اولان شی اوزره
سابق اوله رق فقط اوشی ایچون خارجده ثبوتلری متأخر اولسی جائزدر
کورمز میسنکه ذاتیات و اوازی وجود خارجی اوزره سابقه اوله رق وجود
خارجلرندن مقدم ذهنده افرادلر ایچون ثابته ومع هذا وجود خارجی و ذهبیدن
هر ایکسندن موجوده درلر

بو جهته ایله مقام استدلالده صواب اولان دینلکدر که وجوب و امتناع و امکاندن
هر بریسی ذاتك وجود و یا امتناعی اقتضا و یا عدم اقتضا سندن عبارت اولسیله
اوجی دخی ماهیتله وجود و عدم بینده نسبت اولوب نسب ایسه ذهنك انجق
ذهنده بولدیغی شیدن نزع ایلدیکی امور انتزاعیه اوله رق خارجده موجود دکلدر
بو جهته معقولات ثانیه دن اولدقربی تحقیق ایدر

قال رحمه الله (ولاشی من هذه کلیات بوجود فی الخارج لاستحالة الوجود بدون
التشخص بداهة وان ذهب البعض الى وجود الكل فیه والكثیر الى وجود الطبيعي
بناء علی انه جزء الموجود فی الخارج وهو الفرد المركب منه ومن الشخصات کرب
المركب من الانسان والشخصات لکنه جزء عقلی لا خارجی فی التحقيق فالحق
ان وجوده عبارة عن وجود افراده لان نفسه مع كونه معروضاً لقابلية التکثر وجود
فیه ولذا جمعا والکلیة واقسامها من العوارض المختصة بالوجود الذهنی و اما الکلی

المنطقی والمقلی فکما لا وجود لانفسهما فی الخارج لا وجود لافرادهما فیه لکونهما امورا اعتباریة کسائر المعقولات الثانیة

اشبو کلیات اطلاق اولنان شیردن هیچ برسی خارجه موجود اولیوبز برابردن الشخص استحاله وجود بدیدر و هر قدر اقسام کلیاتک جمله سی خارجه موجود اولدیغنه اهل صناعتدن بعضیلری و بالکز کلی طبیعتک وجودنه قومدن اکثری ذاهب اولمشدر ایسه ده تحقیق اولان بونلردن هیچ برسی خارجه موجود اولیوب امور ذهنیه دندر و طبیعتک وجودیه قولک مناسی خارجه اولان موجوده جزء اولمشدر و اشبو موجود فی الخارج ایله مراد افراد کلی اوله رق کلی ایله مشخصاتدن مرکب زید امثالیدر که انسان ایله مشخصاتدن مرکبدر لکن تحقیق و قبوله حقیق اولان کلینک موجود خارجیدن یعنی انسانک زیددن جزء اولمی عقلک خارجدن مأخوذه اولان صورت جزئیهدن نزعیله حاصل اوله رق جزء عقلی اولوب خارجی دکلدر که حتی وجود طبیعی به مدار استدلال اوله یلسون ایمدی بدن الشخص استحاله وجود بدیهی اولمسیله حق اولان کلی طبیعتک خارجه وجودی افرادنک وجودندن عبارت اولوب یوقسه نفس طبیعی قابلیت تکثره معروض اولمسیله برابر خارجه موجود دیمک دکلدرو بوسیدن ایچون کلیتی واقسامی وجود ذهنیه مختصه اولان عوارضدن قلمشدر

واما کلی منطقی و عقلینک نفسلریچون خارجه وجود اولدیغی مثلاً افرادلریچون دخی خارجه وجود اولیوب سائر معقولات ثانیه کی امور اعتباریه دندر

الحاصل کلی منطقی بیان سابقدن معلوم اولدیغی وجهله طبایعدن بر طبیعته عروضا اعتبار اولقمسزین نفس تصویری وقوع شرکتدن مانع اولمیان شی مفهومی اوله رق معتبرات عقلدن اولمسیله مذهب مختارده خارجه وجودی اولیوب بلکه خارجه برشی کندی به مطابق اولمیان معقولات ثانیه دندر لکن بعضیلر کلی منطقینک خارجه وجود عدم وجودی وجود اضافیه متفرع اولوب وجود اضافیه قائل اولنورسه کلی مذکورک دخی وجودنه قائل اولمق اقتضایدرو الابد دخی موجود اولز دیو بیان ایشلر ایسه ده بوملازمه نک منعیله برابر وجود اضافیه قائل اولنلر جمیع اضافاتک وجودنه قائل اولدقلری اتیان ایدمشدر و اضافاتدن خارجه موجود اولنلر توقیت و مقابله امثالی اولوب و موجود اولمیانلر حین ملاحظه امرینده مختبرات عقلیه دن اوله رق اجزاء زمان کی اجتماعلری جائز اولمیان امرین پینده کی تقدم و تأخر امثالیدر کلی عقلینک وجودنده دخی اختلاف اولنه رق مختار اولان خارجه عدم وجودی اولوب فقط علم منطقده بوندن بحثه لزوم وتعلق اولماسیله بونک ایضاحاتنه دأر سوق مقاله تعرض ایتمیشلردر

و کلی طبیعتک وجودندن بحث ایتک دخی هر قدر خارج صناعت ایسه ده چونکه منطقین طبایع اشیائی تصور و عوارض عقلیه سی اخذ ایدرک طبایع مذکوریه ساری و منطبق اوله حق وجهله احوال طبایعدن بحث ایدوب بونک حقیقه اتضاحی ایسه طبایع اشیاتک خارجه وجودنی معرفته متوقف و برده اراد ایدلکری امثله عوارض طبایع اشیادن عبارت اولوب مثلاً الجنس مقول علی کثیرین مختلفین بالطبایع فی جواب ماهو کالحوان المقول علی الانسان والفرس قوللر یله جنسی تعریف و تمیازینک اتضاحی خارجه بعضیسی بعضیسی اوزرینه صادق اوله حق حقایق مختلفه اولدیغنک معرفته حاصل اوله جفته بناء متأخرون کلی طبیعتده اولان اصطلاح اهل منطقده توفیقاً کلی طبیعتک وجودندن بحث اختیار ایشلردر شو وجهله که بعضیلر فی الجملة یعنی بعضاً موجود اولدیغنه و بعضیلر خارجه اصلاً وجودی اولدیغنه ذاهب اوله رق مختار مصنف مذهب محققین اولان قول ثانیدر و مذهب اول اولدیغی وجهله وجودنه قائل اولنلر بوقی اثباتده مثلاً حیوان کندی به اشارت اولنان حیوان موجود دن جزء اولوب موجوده جزء اولان شی ایسه موجوددر دیدلر و بوجهله طبیعتک وجودنی ترجیح ایدنلر اوچ فرقه اولوب بفرقه سی خارجه وجود و موجود ایکی اولدیغنه یعنی کلی وجود مستقل ایله موجود شخصی دخی بشقه جه وجود ایله موجود اولسنه ذاهب اولمشدر حاصلی عندلرنده ماهیتکه مثلاً انسان ایله اجزاسی اولان حیوان و جسم و ناطق و حساس خارجه وجودات متغایره ایله موجودلردر بوزها به کوره کلی طبیعی فردنک وجودنه مغایر وجودی اولسندن طولانی افرادی اوزره حلی یعنی مثلاً زید انسان دینلی صحیح اولماسق لازمکه چکندن غیر معتبردر و فرقه ثانیه خارجه وجود واحد و موجود اثین اولسنه یعنی کلی ایله فردی موجود متعدد ایسه لده وجودده متحد اولدقلرینه قائل اولمشلردر لکن اگر مراد موجودین اشبو وجود واحد ایله ایری ایری موجوددر دیمک ایسه معنای واحدک محال مختلفه ایله قیامی لازمکورد و اگر وجود واحد ایله ایکسینک مجموعی موجوددر دیمک ایسه کلک بدون جزئه وجودنی اقتضا ایدر بناء علیه بومذهب دخی مردوددر و فرقه ثالثه هر قدر عقلده اثین ایسه لده خارجه وجود و موجود واحد یعنی کلی ایله افرادنک خارجه کندیلری و وجودلری متحد اولسنی اختیار ایدوب و بوجهله عقلده تغایر و خارجه اتحاددن بر محذور لازمکه به حکمی جهته وجود کلی به قائل اولان فرق ثلثه اینجده مختار محققین اشبو مذهب ثالثدر

و بومقامده دینله یلور که طبیعتدن مثلاً حیوانک موجود اولدیغی ضروری

اولسبيله نوجهله محل اختلاف اوله بياور لکن حقیقت حال بویه اولیوب
بالضرور موجود اولان حیوانک ماصدق علیهیدر یعنی ماهیت حیوانکه کندی به
کلیتک علی اختلاف المذهبین عروض و یاخود صلاحیت عروضی اعتبار اولدیغی
صورته کلی طبیعیدر بونک خارجده صادق اولدیغی زید و عمرو کی افرادنک
وجودی ضروری اولوب لکن طبیعت حیوانیه نك ضرورت وجودی ممنوعدر
واکر خاطره کاورسه که مادامکه کلیتک خارجده وجودی یوقدر نه جهتله
تحقق ایشدر بوندن جوابده دینلشدرد که عقل اشخاصدن صور کلیه
مختلفه انتزاع ایدر عقلک بوجهله انتزاعیده بعضاذوات اشخاصدن و بعضا استعدادات
مختلفه و اعتبارات متفاوته حسبیه اعراض مکتفیه دن اوله رق صور مذکور دنک
وجودی انجق عقلده اوور مثلاً زیدی یا لکرجه رؤیتزده زیدک ذهنزده صورت
شخصیه سی حاصل اوله رق بوسورت هویت شخصیة زیده منطبق اولوب هویت
اخرايه تجاوز ایتمزوزید ايله برابر بی نوعدن عمرو و بکری رؤیتزده عندالعقل
صورت نوعیه انسانیه حاصل اوله رق افراد بی نوعه منطبق اولور و بونلرله
برابر فرس و بغلی رؤیتزده صورت جنسیة حیوانیه حاصله اوله رق زیدک و سایر ابناء
جنسک هویتنه منطبق اولور مافوقی دخی بویه اولوب اشنه کلی و جزئی بی
اشخاصدن انتزاع عقل بوندن عبارتدر قال رحمه الله (و الجزئی امامادی ان کان
جسمک زید او جسمانیاً کعوارضه المحسوسة و اما مجرد کالواجب تعالی عندالکلی
و کالعقول العشرة و النفوس الانسانية و الفلکیة عندالحکماء و لا یرسم صورة
جزئیة من الشئ فی الذهن مالم یدرک باحدى الحواس الظاهرة او بالوجود ان کالعطش
المحسوس و جدانا) و اما جزئی مادی و مجرد قسیمینه منقسم اوله رق اگر جسم و یاخود
جسمانی اولورسه مادیدر مثلاً زید اجسام متشکله دن اولسبيله جزئی مادیدر
شویه که حین رؤیت زیدده ذهنده حاصل اولان شی طول و عرض و عمق و افعال
و اشباهندن مابه الامتیازی اولان عوارض مشخصه سیله برابر صورت خارجیه سی
اولوب بواحر حاصل ماده جسمدن زیدک شکل معینی اوله رق ذهنده شجی و خارجده
ذاتیدر و عوارض محسوسه سی جسمانی اولسبيله بنه جزئی مادیدر بوده سواد و بیاض
کی تحیز بیه متخیزه و حسنی و قبحی امثالی موهوم اولمقدن اعمد زیرا بوعوارض
جسمده اولان شیة تعلق ایدن معانی جزئیة دن اولسبيله جسمانیدر

و مطلقاً تصور نک عدم جوازی تقدیرده دیرز که جزئییت و کلیت تصور محقق فرعی
اولیوب بلکه تصور مفروضک فرعی اولدیغی جهته جناب باریک هویتی هر تقدیر ایدر
و یاخود ضرورة تصور اولسه منسه ده بافرض متصور اولسه وقوع شرکندن
مانعه اوله جفنده شک و اشتباه یوقدر
وقول حکما اوزره عالم افلاک و عناصرک مبادی وجودی عدا اولسان عقول عشره
و حرکات نظریه و علمیه بشریه نك فاعلی اولان نفوس انسانیه ايله دوران ارادیة افلاکک
فاعلی اولان نفوس فلکیه دخی جزئیات مجرده دندر زبراعندلرته کرک عقول
و کرک نفوس اجسامدن مفارقه اوله رق نه تشکل و ابعاد ثلثه بی قابله اولان اجسامدن
ونده محل ایچون اعراض و هیولی ایچون صورت کی اجسامده حلول ایدن شیردندر
وقف ایدانه تعلقی بلادده اولان تصرفات ملوک امثالی تدبیر امر ایدان ايله بوساطة
الاکات اجرای حرکات مختلفه دن عبارتدر دیدیلر
و بونک خلاصه بیانی شوو جهله در که حکما اول مخلوق الهی عقل اولدیغی بیان ايله
بونى اثباتده جناب باری واحد حقیقی اولسبيله الواحد لا یصدر عنه الا الواحد
قاعدلری مقتضاسیجه حضرت واحد دن ابتداء انجق واحد صدور ایدر دیدیلر و ابتداء
صادر اولان شیک امتناع جسمیتنه قائل اوله رق جسمیت ترکیبی مقتضی اولسبيله
استدلال ایتدیلر و کذاک صادر اولک جسمک احد جزئی بی اولسنی دخی تجویز ایچوب
بونى اثباتده اگر احد جزئی بی اولقی لازمکسه جز آخر سن وجودده مستقل
اوله میهرق تأثیرده دخی مستقل اولسی ضروریدر دیدیلر و صادر اولک عرض دخی
و تأثیردن ایکسینده دخی مستقل اولسی ضروریدر دیدیلر و صادر اولک عرض دخی
اولدیغی بیان ايله زبر عرض محلی اولان جوهر سن وجود ايله مستقل اوله میه جفندن
جوهر دن مقدم موجود اولسی غیر متصوردر و کذاک صادر اول نفس دخی دکلدر
زیرا نفس اجرای حرکات مختلفه ده آلت اتخاذنه محتاج اولدیغی جسم سن مستقل
بالتأثیر اولما سیله مابعدنه سببیتی متمعدر مابعدنه سببیت ایه صادر اولده و اجبردر
و بوجوه نامعقوله ايله صادر اولک عقل اول اولدیغی تعین ایشدر دیو ذاهب
اولدیلر حاصلی عندلرنده صادر اول مستقل بالوجود و التأثیر اولسی واجب
اولوب بوايه عتک غیر یسنده غیر موجود اولدیغندن اول مخلوق عقل اول اولدیغی
اختیار ایشدردر ایدمى ترتیب موجود ایدمى رأی حکما شوو جهله در که صادر اول
عقل اولدیغی ثابت اولدیسه ایدمى اشیو عقل ایچون اوج اعتبار اولوب اول فی
نفسه وجودی و ثانی غیر ايله وجودی و ثالث لذاته امکانی اوله رق بوايه اعتبار ایدن هر بویه
اندن بر امر صدور ایشدر که فی نفسه وجودی اعتبار ايله عقل ثانی و غیر ايله وجودی
اعتبار ايله نفس اولی و امکانی اعتبار ايله فلک اول اولان جسم صادر اولشدر و کذاک عقل

ثانی در عقل ثالث و نفس ثانی و فلك ثانی صادر اوله رقی بوجله عقل عاشره دکن
منتهیدر واشبو عقل عاشره فلا کدن مرتبه ناسمه اولوب بوفلك فلك قدر و عقل
مذکور عقل فعال ايله مسمی اولوب هیولی عالم سفلیده مؤثر اولان و اوضاع
و حرکات فلکیه و اتصالات کوبیه دن انبعث ایلان استعداددن کندولرچون
حاصل اولان شی سبیلله عناصر بسیطه و مرکبات عنصریه اوزره صور و نفوس
و اعراضی افا ضه ایدن اشبو عقل عاشر در دیدیلر ۵ و عقول بسیطه اولدقاری
سبیلله قابل فساد اولیه رقی ابدیتنه قائل اولدیلر و حرکات افلاک ارادیه اولمسایله
افلاک ایچون نفوس مجرد نك وجودنه استدلال ایلدیلر شوو جهله که حرکت
ذاتی بی اوج قسمه حصرا یدرك برسی حرکات طبیعی اولوب طبیعتك
مقتضاسیدر که حرکت جهت اسفل حرکتی کی مبدای یعنی قوه محرکه سی ا مر خارج
اولیه رقی متحرک کندیده و شی متحرک شعور و اراده سنه مقارنتدن آزاده در
و ایکنجیسی قسری اولوب خلاف طبع اوزره اولان حرکت در که جهت فوقه مر می
اولان حرکت حرکتی کی مبدای خارجدن مستفاد اولان میل سبیلله واقعدر
و اوچنجیسی حرکت ارادیه در که حیواندن کندی اراده سیله صادره اولان حرکت
کی مبدای و محرکی متحرکدن خارج بر امر اولیه رقی شعور و اراده یه مقارندر و حرکات
افلاک طبیعی و قسری اولدیغنی اثبات ايله ارادی اولدیغنی تعین ایدوب و افلاک
حرکاتنه متعلقه اولان اراده سی ایسه تخیل محضدن ناشی اولوب و الا زلا و ابدابلا
تغیر و اختلاف نظام واحد اوزره دوام حرکات فلکیه نك امتناعی اقتضا ایده چکی
جهتله و تیره واحد اوزره حرت سرمدیه نك ترتب ایلدیکی اراده افلاک کندوسنده
امور غیر متناهی مندرج اولان تعقل کلیدن ناشی اولدیغنی تحقق ایلر محل تعقل کلی
ایسه مجرد در زیر بسیط دخی متعقلی اولوب تعقل بسیط ایسه بساطت محلی مقتضیدر
و الا انقسام محل انقسام حالی موجب اوله رقی بسیطك انقسامی لازم کور بوا یسه
ممتنعدر و عینیه بوسیدن ناشی نفوس انسانیه دخی مجرد اولوب نه ماده ده حلول
ایدن قوه جسمانیه و نه جسم اوله رقی بلکه لامکانیه اولوب اشارت حسیه بی غیر
قابلدر دیدیلر و بومذهب متقدمین و متأخریندن مشاهیر فلاسفه مذهبی اولوب اهل

ه انجق علمی واجب اولان تحقیقات نفیسدن در که حکما نك ظاهر مذهبی بوجه محرر اولوب اکثر
متأخرین بوجه عقل نقل و بیان ایشلر ایسه دوانی رساله خلق اعالمه بیور مشر در که حکما دخی جمیع
مکانات فاعل و مؤثری الله تعالی اولوب ماعدای اعنی وسائط مذکوره شرائط و لازمه سنده
اولدیغنی قائلدر و بومذکور هر نه قدر اقرارل حکمای انحال ایدن متأخرین پینده مشهور اولان خلاف
ایسه ده لکن انردن محققون حتی شیخ و رئیسای ابن سینا شفا سنده بویه تصریح ایشلدر و ابن سینا نك
تبیذ فاضلی عربین خیام ایچون بحث مذکورك تحقیقنده بر رساله مستقله وارد در که مقدمات دقیقه ایه بوقولی
انده اشباع و ایضاح ایشلدر (عبد الحمید)

اسلامدن امام غزالی و راغب ايله صوفیه مکاشفیدن جمع کثیر دخی بوقولی اختیار
ایشلدر و عند المتکلمین بونلر اجسام لطیفه اولوب مجردات دکدر تفصیلاتی علم
کلامده مسرود اولوب فقط ایضاح مقام ایچون بومقدارك ارادیه اکتفا ایشلدر
و خفی اولسونکه بر جو هر بر جوهره حلول ایدر ایسه محله هیولی و حاله صورت
و مجموعنه جسم طبیعی اطلاق ایدرلر و بویه اولوسه جوهر مفارق دیرلر و اکر تدبیر
و تصرفله تعلق ایدر سه نفس و تعقل ايله تعلق ایدر سه عقل تعبیر ایدرلر ایدر
مجرداته اطلاع عقله مخصوص اولوب یا وجدان ايله وجد جزئی اوزره بنفسها مطلع
اولمسایله اولور و یا خود مشاهده آثار ايله وجه کلی اوزره ادراک ایدر
و برشیدن صورت جزئی نك ذهنده ارتسامی یا حواس خمس ظاهره دن بریله ادراک
اولمسایله حاصل اولوب بوده سمع و بصر و شمع و ذوق و لمسدن عبارتدر ایدر
بصر ايله مبصراندن و سمع ايله مسموعاندن و شمع ايله مسموعاندن و طعم ايله مطعماندن
و لمس ايله ملموساندن برشی ادراک اولندقد حواس بوندن متأثر و عقلمده صوت
جزئی سی حاصل اولوب معقولات کی عقلمده مخزونه اولور بومذهب کوره کرک
کلی و کرک جزئی کافه معلومات نفس ناطقه ده مرتسمه اولمش اولور

و بوضو رقی محال عد ایدرلر حواس خمس باطنه قوای جسمانیه سنی اثبات ایدرک
دماغده بطون ثانیه بیانیه حواس مذکوره بی اشبو بطون ثانیه مجوفده اعتبار
ایشلدر در که حواس مذکوره حس مشترک و خیال و واهمه و حافظه و متخیله
اساسی سیه معبره در بونلردن حس مشترک حواس ظاهره دن آنفا نك ادراکات
منصب اولدیغنی محل اوله رقی جهت بطن مجوف اولك مقدمده واقعدر و خیال
اشبو حس مشترک خازنی اوله رقی مدرکات حس مشترک خیالده مخزونه و محلی
بطن اولك مؤخرنده در و واهمه محسوساندن معانی جزئی نك آخذی اولوب اشبو
معانی جزئی زیدك علم و حسنی و عروک جهل و قبحی و شائك ذبیدن ادراکیله
سبب هرب و نحاشیسی اولان عداوت جزئی و حیوان یا ویرلر نك اتانندن
ادراکیله موجب میلی اولان محبت جزئی اشالی اولوب اشبو واهمه نك محلی
جهت قهاده اولان جوفك مقدمدر و حافظه واهمه نك خازنی و محلی جوف مذکورك
مؤخری اوله رقی واهمه یه نسبتله حافظه حس مشترک نسبتله خیال مشابه سنده در
واکر اشبو ایکی خازن موجود اولسه مثلاً زید اوزره یکنده مشهود مز اولان
کسنددر دیو حکم ایدمیز و متخیله نك محلی بطن اوسط اولوب حال نوم و یقطه ده
دائما خیال و حافظه ده مخزونه اولان مدرکات و معانی نك تفصیل و ترکیبیه متصرفه
اوله رقی اشبو متخیله بی وهم مطلقا محسوسانده و عقل معقولانده استعمال ایدرک
بو حالده مفکره اسمیه موسوم اولوب حکمی صادق اولور و اکر وهم معقولانده

تصرفه قیام و تسلط ایلر سه عقلک مطلع اولدیغی شیئک خلافتده حکم ایدرک کاذب اولور
الحاصل بعض حکما کلیات و جزئیات مجردی مدرك اولان نفس ناطقه و جزئیات
مادیه نك مدرکی قوای جسمانیه در دبیلر و ذکر ایتدیگم مذهب ثانی بواجالک
تفصیلیدر و محققون کلیات و مطلقا جزئیاتک مدرکی نفس ناطقه اولوب ادراکک
قوایه نسبیتی قطعک سکینه نسبیتی نظیریدر دیدکدنصکره اشبو صورک محل
ارتسامنده اختلاف ایدرک بعضیلری جمله سنک نفس ناطقه ده و بعضیلری کلیات
و جزئیات مجردنک نفسده و صور جزئیات جسمانیه نك آلات یعنی قوای جسمانیه ده
ارتسامنه قائل اولدیلر

و یاخود صورت جزئیه نك ذهنده حصول ارتسامی وجدان ایله اولور مثلا
عطش وجدان ایله محسوس اولوب نفسمزده بوحالی بوله رق مطلع اولورزو حواس
ظاهره ایله حس ایتیز و مثلا عقاده وجدان ایله محسوسه اولان کلیات و جزئیات
جزئیه دخی بوقیلدندر بوده اگر هر شخصک نفسنده بوله جغی شی اولورسه
وجدان عام والاخا صدر

قال رحمه الله (ثم الکلیان ان کان بینهما تصادق فی الواقع بالفعل کلیاً من الجانبین
فتساویان کالانسان والناطق وکذا نقیضاهما کاللا انسان واللا ناطق)

مصنف رحمه الله کلینک تعریف و توضیحی اکمال ایله بیان احکامنه شروع ایتشد
خنی اولسونککه کلیات بیننده اولان نسبتلر تساوی و عموم و خصوص مطلق و عموم
و خصوص من وجه و تباین نسب اربعه سنه منحصره در شو یله که برکلی کای آخره نسبت
اولدیغی صورته اگر اشبو کلین بیننده ایکی جانبیدن تصادق کلی ایله واقعهه بالفعل
تصادق بولور یعنی ایدهمانک حلی صادق اولدیغی هر برشی اوزره آخرک دخی صدق
حلی واقعه موافق اولورسه اشبو کلین متساوی اولوب بونلرک نقیضلری دخی متساویدر
و بو بابده معتبر اولان کلیندن هر برینک جمیع افرادی آخر اوزره صادق اوله رق
زمان واحده ده تصادقلری لازمکلمبوب فی الجملة فی وقت ماصدقلری کافیدر مثلاً انسان
و ناطق لفظلرندن هر برینک صادق اولدیغی هر برشی اوزره آخری دخی صادق اوله رق
بیلرندنه تساوی اولدیغی مثلاً و نقیضلری اولان لا انسان و لا ناطق دخی بویله اوله رق
ایدهمانک صادق اولدیغی هر برشی اوزره آخری دخی صادق اوله جغندن متساویدر
مصنف مرحوم اشبو انسانک ناطقه مساوی اولمسی حقیقه حاشیه سنده دیمشدر که
بو قول حکمانک ملک و جن جوهر مجرد اولوب انلردن صدور نطق و ضحک ممکن
اولدیغنه مبیدر و اما مذهب متکلمینده بونلر اجسام لطیفه اولمسیله بومذهب کوره
ناطق و ضاحک انساندن اعدر و بعض ارباب تحقیق دیمشدر که حیوانیت انسان

ایله فرس بیننده مشترک اولدیغی کبی نطق دخی انسان ایله ملک بیننده مشترک اولمسیله
اگر حال انسان مثلاً فرس ایله اعتبار اولورسه حیوان جنس و ناطق فصل اولور
و اگر ملک ایله اعتبار اولورسه ناطق جنس و حیوان فصل اولور بوضورته
جزء واحد فی الماهیه برحاله قائده جنسی و حال اخراده قائده فصلی افاده ایدر

مصنفک تصادق کلینی واقعهه اولمسیله تقیددی کلی ایچون اشبو نسجه اولان
تقسیمک مداری بحسب تجویز العقل اولوب بلکه واقعهه صدق و عدم صدق
اولدیغنه تنبیه ایچوندن بوده استخراجده اولسون نته کیم انسان ایله حیوان بیننده
بو وجهله درواستردهنده اولسون نته کیم متمتع ایله معدوم بیننده بو وجهله درو صدق
و عدم صدق بحسب تجویز العقل اولمامسی شو جهتندر که اگر بحسب تجویز العقل
اولق لازمکسه یا مطلقا تجویز عقل قصد اولنهرق بوضورته عقل هر برشی اوزره
کلینک صدقنی تجویز ایده جکی جهته هر برکلین بیننده اولان نسک مساواتده
انحصارنی موجب اولور و یاخود بر برینه نسبت اولنان مفهومینک ذاتلری اوزره
قصر نظر ایتک شرطیله تجویز عقل مراد اولوب بوضورته توفیقاً تقسیم نسب
ایسه بشقه جه ایراد اولنه جغی وجهله صدق بیانده اولدیغم تقسیمک غیریدر

و مصنفک تصادق بالقوه اولوب بلکه بالفعل اولمسیله و مقابلنده اولان تضارقی
دخی دوام ایله تقیددن مرادی اهل فنک قائل اولدقلری شوشبه اشارتدر که
مساواتک مرجعی جانبیدن مطلقاً عامه اوله رق موجبین کلینک صدقه در
مطلقاً عامه بر قضیه در که انده محمولک موضوعه بالفعل ثبوت و یا سلبیه حکم اولور
مثلاً انسان ایله ناطق بیننده تساوی واردر دیرز شو جهتله که هر بر افراد
انسان اوزره ناطق و هر بر ناطق اوزره انسان بالفعل صادق اوله رق اطلاق عام
وجهله کل انسان ناطق و کل ناطق انسان موجب کیهلری صادق و عموم
مطلقک مرجعی جانب اخصدن مطلقاً عامه اوله رق موجب کیه نك و جانب اعدن
سالبه جزئیه دائماً ک صدقنه در یعنی اشبو موجب کیه نك موضوعی اخص و محمول
اعم و سالبه جزئیه نك موضوعی اعم و محمول اخص اوله رق مثلاً کل انسان حیوان
بالا اطلاق العام و بعض حیوان لیس بانسان دائماً صادق اولمسیله انسان ایله حیوان
بیننده عموم و خصوص مطلق اولدیغی تحقیق ایدر و تباین کلینک مرجعی دائماً
اولق اوزره سالبین کلینک صدقنه در مثلاً انسان ایله حجر بیننده لاشی من الانسان
بحجر دائماً و لاشی من الحجر بانسان دائماً سالبه کیهلری صادق اولمسیله تباین
تحقیق ایدر و عموم من وجهک مرجعی جانبیدن مطلقاً عامه اوله رق موجبین

جزئیاتینک و دائمه اوله رق سالبین جزئیاتینک صدقده در مثلا حیوان ایله ایض
بیننده اطلاق عام وجهله بعض حیوان ایض مادام حیوانا و بعض الایض حیوان
مادام ایض موجب جزیه لرله بعض حیوان ایس بایض دائما و بعض الایض ایس
بحیوان دائما سالبه جزیه لری صادق اولسایله عموم و خصوص من وجه متحققدر
و مصنفک تصادق یعنی عقد جلد به بالفعل قولیه اعتبار ایله دیکی فعلدن مراد مقابل
امکان اولوب فرض و تقدیره مقابل اولان فعل دکلدر حاصلی جل و صدقک
واقعه بالفعل اولسی حقیقی و فرضی اولقدن اعم اوله رق افرادی موجود اولان
کلیرده محقق و موجود اولمایانلرده مفروض و مقدردر و مفروضیتی طائرک عنقدن
اعم اولسی کی فرض ممکن ایله لاشی و لایمکن عامک مساواتی کی فرض محال اولقدن اعمدر
شویه که لاشی ایله لایمکن عام واقعه کلی اوله رق حکم ذهنی فرضی ایله متصادق اولوب
فرض اهرنوقت بر امر لاشی ایله متصف اولسه لایمکن عام ایله اتصاف لازمکلور
مصنفک حاشیه ده بیان ایدیکی وجهله بومقامده دینله مزکه مفهوم ایله متصف
اولان هر برشی شی و ممکن عام اولمق اقتضایدر بوتقدیرده لاشی ایله متصفک لایمکن ایله
متصف اولسنی تسلیم ایتیمز بلکه ممکن ایله متصف اولور زیرا لاشی مفهوم ایله متصف
اولسایله ممکن عامه داخلدر جوابنده دیرزکه ممکن اولسنک لزومی لایمکن دخی
اولسنک لزومه ضرور بر مز و عبارته اخری لاشی مفهوم ایله متصف اولان امر مفروضک
ممکن ایله اتصاف فی نقیض ممکن اولان لایمکن ایله ده اتصافی قدح الیازیرانه زمانکه
لاشی حقیقه محال اولدیسده موجود اولسنی و لاشی ایله اتصافی فرض و تقدیر
ایتدیکمز حینه واقعه نقیضین ایله اتصاف لازمکلور و حقیقه وجودی اولیان
امر محالک ایسه نقیضین ایله اتصافی غیر متعذر بوضورته مادامکه لاشی ایچون
مفروض اولان هر بر امر اوزره لایمکن عام دخی صادق لاشی ایله لایمکن عام
بیننده تصادق متحقق اوله رق مساوی اولور و بوا امر مفروض اوزره نقیضی
اولان ممکن دخی صادق اولسنده بر ضرر ترتب ایتیمز مصنف بوکلامدن صکره فتأمل
فیه قولیه بوکلام اوزره ترتب ایدن دیگر بر سؤال و جوابه اشارت ایتشد که مادامکه
امر مفروض نقیضین ایله متصف اولمق لازمکلور بوتقدیرده لاشی ایله لایمکن عام
اوزره تعریف تباین دخی صادق اوله رق لاشی من الالشی لایمکن دینلک صادق
اولور شویه که ممکن ایله اتصاف فی حینه لایمکن ایله بینلرنده تباین تحقیق ایدر بوندن جواب
تباینده دوام قیدی معتبر اولسایله تعریف تبایندن خارج اولور حاصل کلام لاشی
ممکن و لایمکن اولقدن ممکن اولسی لازمکه جکی مثلولا ممکن دخی اولسی لازمکلوب
بوقسه لاشی ایله متصف اولان امرک اصلا لایمکن اوله میه جعی صادق اولمایسایله
لایمکن ایله لاشی بیننده مساوی اولدیغی تحقیق ایدرته کیم نائم ایله مستقیظ بیننده

اولان مساوات دخی بوتقدیردن اولوب صدقده معتبر اولان طرفیندن هر برینک صادق
اولدیغی جمیع افراد اوزرینه صدقدر و بوندن هر برینک زمان واحده صادق
اولسی لازمکلور شویه که نائم ایله مستقیظک زمان واحده شخص واحده نسبتله
امتناع اجتماع لرله برابر متساوییندر دینلشد که تساوی نائم فی الجملة ایله مستقیظ
فی الجملة بیننده اولوب اولیقوده اولان کسنده حال نومنده فی الجملة و فی وقت ماستقیظدر
و کذلک اولانق اولان کسنده حال یقظه ده فی الجملة یعنی بروقده نائمدر دینلک
صادقدر اشته بوا اعتبار ایله متساویاندر هر بری آخرک زمان صدقده صادق اولور
عموم مطلق و من وجهلرده معتبر اولان صدقدر دخی بوجهله در
قال رحمه الله (اومن احد الجانین فقط قائم و اخص مطلقا کالحیوان و الانسان
و نقیضاهما بالعکس کالاحیوان و الانسان) و یاخود کلینک بالفعل کلی اوله رق
واقعه تصادق لری بالکثر احد جانیندن اولورسه بوضورته احد مفهومین اعم مطلق
و آخری اخص مطلق اوله رق بینلرنده نسب اربعه دن عموم و خصوص مطلق اولور
مثلا حیوان انساندن هر بر جهندن اعم اوله رق انسانک صادق اولدیغی جمیع افراد
اوزرینه واقعه بالفعل صادق و انسان حیواندن اخص اوله رق مثلا فرس و بغل امثالی
افراد حیوانده مفارق اولسایله حیوان ایله انسان بیننده نسبت عموم و خصوص مطلقدر
و اشباع و اخصک نقیض لری عینلرنک عکسی اوله رق نقیض اعم اخص و نقیض
اخص اعمدر شویه که نقیض اعمک صادق اولدیغی جمیع افراد اوزره نقیض اخص
صادق اولوب بالعکس نقیض اخصک هر بر افرادی اوزره نقیض اعم غیر صادقدر
چونکه نقیض اعمک جمیع افرادی اوزره نقیض اخص صادق اولماق لازمکلسه
افراد مذکوره دن بعضیسی اوزره عین اخصک صادق اولسی لازمکلورک بدون
العام صدق خاصی مستلزم اولور بوا یسه باطلدر و نقیض اخصک صادق اولدیغی هر بر
افراد نقیض اعمک صادق اوله مایسی اجتماع نقیضینی موجب اولسی جهندن در زیر نقیض
اخص خاصه مغایر اولان افراد عام اوزرینه صادق اولسایله نقیض عام نقیض
خاصک جمیع افرادی اوزره صادق اولدیغی تقدیرده افراد مذکوره اوزرینه دخی
صادق اوله رق بوا افراد اوزه صدقده عین عام ایله نقیض عام اجتماع ایش اولور
بوا یسه جمع نقیضیندر مثلا لایمکن ایله لایمکن حیوان ایله انسان نقیض لری
اولوب حیوان انساندن اعم و بالعکس لایمکن لایمکن مطلقا اخصدر مثلا مجرد
اجتماع ایدوب لکن حار لایمکن ایسه ده لایمکن دکلدر
قال رحمه الله (اوتفارق دائما کلایم من الجانین فتباین کلایم کالانسان و القرس و کعبین
احدا المتساویین مع نقیض الآخر و عین اخص المطلق مع نقیض الاعم)
واکر کلین بیننده ایکی جانبدن افتراق کلی ایله تفارق دائم بولور یعنی هر برینک

صادق اولدیغی شی اوزره آخری اصلا صادق اولمسه اشبو کلین تباین کلی
ایله متباین اوله رق بینلرنده نسبت مبیانت کلیه در مثلا انسانک صادق اولدیغی
افراددن هیچ برسی اوزره فرس و كذلك بالعکس صادق اولمیه رق متباینلردر
ومثلا احد متساوینک عینله آخرک نقیضی بیننده دخی تباین اوله رق انسان
وناطق متساو یلرندن عین انسان ایله نقیض ناطق اولان لانا طق و كذلك ناطق ایله
لا انسان یکدیگرک صادق اولدیغی افراد اوزره اصلا صادق اوله میوب متباینلردر
ومثلا عین اخص مطلق ایله نقیض اعم بیننده دخی تباین اوله رق انسان ایله لاجیوان
مفهوملری برشی اوزره صادق اولوبده هم انسان وهم لاجیوان اوله مز زرا
رفع اعم رفع اخصی مستلزم اولمسیله اعمک نقیضی اخصک دخی نقیضی اولمش اولور
قال رحمه الله (و بین نقیضیهما مبیانه جزئیة هی اعم من المبیانه الكلية کافی نقیضی
المتناقضین کالانسان واللا انسان ومن العموم من وجهه کافی نقیضی المتضادین وامثالهما)
واشبو متباینک نقیضلری بیننده مبیانت جزئیة واردر یعنی احد نقیضین آخرک
کلیسی اوزره صادق اولز والا نقیضین یا متساوی و یا خود اعم و اخص مطلق
اولمسی اقتضا ایدرک بوا یکی صورتده دخی عینلری بیننده تصادق کلی اولمق
لازمکور زرا بوتقدیرده نقیضین بیننده تصادق یا طرفیندن اولوب بوحالده متساوی
اوله رق اصلک دخی تساویسی اقتضا ایدر و یا خود تصادق احد طرفیندن اولوب
بوصورتده اصل اخصک اصل اعم اوزره تصادق کایسی مقتضی اولور اصل ایسه متباینین
اوله رق خلفدر و چونکه بینلرنده تباین اولان کلینک نقیضلری بعضا لا وجود ولا
عدم کبی برشی اوزرینه صادق اولمیه رق بوصورتده بینلرنده تباین کلی اولور
وبعضا طرفیندن هربری لا ایض ایله لا اسود کبی بر ماده ده تصادق و ماده نینده
تفارق ایدرک بینلرنده عموم و خصوص من وجه بولور بوسیدن ایچون هر ایکی
صورتده شامل اولمق اوزره بینلرنده تباین جزئی اعتبار ایدلشدر که اشبو مبیانت
جزئیة مبیانت کلیه ایله عموم من وجهدن اعدر بوجهندن و مبیانت جزئیة نسب
اربعة دن خارج کبی کورنمسندنناشی دفع اشکال ونسب اربعة ده ادخال ایچون
بیان اعمیتنه تعرض ایدرک مراد کلینک فی الجملة مفارقتی اولدیغنی بیلدر مشدر
وفی الجملة تفارق بوقت ماتصادق لیه اصلا عدم تصادق لرندن اعم اوله رق بوا یکی
صورتده دخی فی الجملة افتراق حاصلدر و بوقت ماتصادق لری عموم من وجه و اصلا
تصادق ایتملری تباین کلی اوله رق بوجهته بعضیسی عموم من وجه تحتند
وبعضیسی تحت تباین کلیده داخل اولمسیله تباین جزئیک نسب اربعة دن خارج

اولدیغی تباین ایدر و بوجهله ۵ تباین کلی و عموم من وجهدن هر برلرنده تحقندنناشی
مبیانت جزئیة مبیانت کلیده دن اعم اولوب هر نوقت مبیانت کلیه تحققی ایسه
ضمننده مبیانت جزئیة تحققی ایدر لکن عکسی بویله اولوب مبیانت جزئیة نک
تحققی ایلدیگی هر بر ماده ده مبیانت کلیه نک تحققی لازمکور
الحاصل انسان ایله لا انسان امثالی متناقضینک نقیضلری کبی بعض متباینک نقیضلری
بیننده اولان نسبت مبیانت کلیه اوله رق انسان ولا انساندن برسی آخرینک
افرادی اوزره صادق اوله مدق لری مثللو بونلرک نقیضلری اولان لا انسان ایله انسان
دخی بوجهله اولوب لا انسان مفهومک صادق اولدیغی شیدن هیچ برسی
انسان دکلدر دینک صادقدر و بونک ضمننده بعض لا انسان انسان اولدیغی دخی
تحققی ایدرک مبیانت جزئیة ایسه بوندن عبارتدر و ایض و اسود کبی متضادین ایله
امثالک نقیضلری بیننده اولان نسبت مبیانت جزئیة اوله رق ایض و اسود
مفهوملرنک نقیضلری اولان لا ایض ولا اسود مثلا جراحرده اجتماع و جرح
اسود ده یالکز لا ایض و جرح ایضده لا اسودک صدقیله برندن افتراق ایدرک
بینلرنده عموم و خصوص من وجه اولوب بونک ضمننده بعض لا ایضک لا اسود
و بعض لا اسودک لا ایض اولماسی تحققی ایدر بوا یسه مبیانت جزئیة در
و خفی اولسونکه بینلرنده تباین کلی بولنان مفهومیندن بعضا احدهما نک عینی انسان
ایله لا انسان کبی آخرک نقیضی اولور و بعضا انسان ایله لاجیوان کبی مطلقا
و یا خود من وجهه اخص اولور و بعضا ناطق ایله لا انسان کبی مساوی اولور زرا
نقیض ناطق لانا طق وله رق لا انسان ایله و نقیض لا انسان انسان اوله رق ناطق
ایله مساو یلردر واحدهما نک عینی نقیض آخره مبیان اولمق ممکن اوله مز والا
نقیضک عیندن برشیته صادق اوله مامسیله عین آخر اوزره عین نقیضک صادق
اولمسی لازمکور بوا یسه عینین بیننده مبیانت کلیه اولمسیله خلفدر مثلا انسان ایله
فرسدن اولک عینی اولان انسان ایله ثانینک نقیضی اولان لافرس بیننده مبیانت
فرض اولمسه لافرس انساندن برشیته صادق اوله میوب بوحالده عین نقیض اولان
فرسک عین آخر اولان انسان اوزره صدق لازمکور
قال رحمه الله (وان لم یکن بینهما تصادق ولا تفارق کلیان بل جزئیان من الجانین
فاعم و اخص من وجهه کالانسان والا یض و کعین الاعم المطلق مع نقیض الاخص و بین
نقیضیهما مبیانه جزئیة هی اعم ایضا اذین نقیضی مثل الحیوان واللا انسان مبیانه
کلیه و بین نقیضی مثل الانسان والا یض عموم من وجه)

(۵) مبیانت جزئیة مبیانت کلیه و عموم من وجهک هر برلرندن اعم اولوب هر نوقت مبیانت کلیه و عموم
من وجهدن برسی تحققی ایسه ضمننده جزئیة تحققی ایدر لکن عکس بویله اولوب مبیانت جزئیة نک
تحققی ایلدیگی هر بر ماده ده مبیانت کلیه نک تحققی لازم کور و کذا العموم من وجه (عبد الحمید)

واگر کلین بیننده تصادق و تفارق کلی اولیو بدیه بلکه هر ایکی جانبیدن تصادق و تفارق جزئی موجود اولورسه هر بررری من وجه اعم ومن وجه اخص اوله رق بینلرنده نسب اربعه دن عموم و خصوص من وجه تحقق ایدر مثلا انسان ایله ایض مفهوم کلیری انسان ایضده تصادق ایدوب انسان اسودده یالکز انسان و فرس ایضده یالکز ایض تصادق اوله رق افتراق ایتدکاری جهته بینلرنده عموم و خصوص من وجه اولوب انسان مفهومی مفهوم ایضدن من وجه اعم ومن وجه اخص حاصلی بعض شی هم انسان وهم ایض و بعض شی ایض اولیوب انسان اسود و بعض شی انسان اولیوب فرس ایض اولمسيله بوججهله ایدهمانك آخره و غیرینه شموله نظرا اعم و هر برینك آخریچون مشمول اولمسينه نظرا اخص اولدقاری ظاهر در و كذلك حیوان امثالی اعم مطلق عینیه انسان کی اخصك نقیضی اولان لا انسان بیننده دخی عموم و خصوص من وجه اولوب بعض شی یعنی فرس هم حیوان وهم لا انساندر و مثلا حجر حیوان اولیوب لکن لا انسان و مثلا زید لا انسان اولیوب حیواندر

و بینلرنده عموم و خصوص من وجه اولان کلینك نقیضلری بیننده مبیانت جزئیه اولوب اشبو مبیانت جزئیه دخی ذکر مرور ایتدیکی وجهله متباینك نقیضلری بیننده اعتبار اولنان مبیانت جزئیه کی کلیه دن اعم اوله رق بعضا مبیانت کلیه ضمنده و بعضا عموم و خصوص من وجه ضمنده اولور مبیانت کلیه ضمنده اولمی مثلا حیوان کی عامك نقیضی اولان لا حیوان ایله لا انسانك نقیضی اولوب عین خاص اولان انسان بیننده مبیانت کلیه اوله رق هر برشی اوزره لا حیوان و انسان مفهوملری تصادق ایتیوب لاشی من الا حیوان بانسان سالبه کلیه سی صادق اولدیغی مثللو بونك ضمنده دخی لیس بعض حیوان بانسان سالبه جزئیه سی صادق اولور و مبیانت جزئیه نك بعضاً عموم من وجه ضمنده اولمی مثلا لا انسان ایله لا ایض بیننده عموم من وجه اولوب لا انسان و لا ایض فرس اسودده تصادق ایدرك لا انسان فرس ایضده و لا ایض زید اسودده تفارق ایتمسيله بونك ضمنده من وجه مبیانت تحقق ایله رك لیس بعض الا انسان بلا ایض سالبه جزئیه سی صادق اولور و بینلرنده عموم و خصوص من وجه اولان مفهومیدن احد همانك عینیه آخرینك نقیضی بیننده مساوات اوله من والاعین بیننده مبیانت کلیه اولق لازمکور و تباین دخی اوله من والاعین بیننده مساواتی اقتضایدرك بلکه بینلرنده لا انسان ایله حیوان و ایض ایله لا اسودکی مطلقا و یاخورد من وجه عموم اولور زیرا لا انسان ایله لا حیوان و انسان ایله حیوان بینلرنده مطلقا و لا ایض ایله لا اسود و ایض ایله اسود بینلرنده من وجه عموم و خصوص وارد

قال رحمه الله (والجزئی الحقیقی اخص مطلقا من الکلی الصادق علیه و مبیان لساائر الکلیات) و جزئی حقیقی کندی اوزرینه صادق و محمول اولان کلیدن مطلقا اخصدر مثلا زید انساندن اخص اولوب انسان ضمن زیدده موجود اولدیغی مثللو انساندن افراد ساثره ضمنده دخی موجود اوله رق زید بعض من الانساندر و جزئی حقیقی اوزرینه صادق اولمیان ساثر کلیاته مبیاندر مثلا زید اوزرینه فرسك حلی صحیح اولماسيله زید فرسه مبیاندر

قال رحمه الله (واما الجزئان فهما اما متباینان کزید و عمرو و اما متساویان کما اذا اشرنا الی زید بهذا الضاحك وهذا الكاتب فالله ذینان متصادقان متساویان) و اما ایکی جزئی بیننده اولان نسبت یازید و عمرو کی تباین اوله رق یکدیگره متباین واحد همانك آخر اوزره حل و صدق غیر صحیحدر و یاخورد متساویلردر مثلا زیدده هذا الكاتب وهذا الضاحك دیواشارت ایتدیگر صورتده اشوایکی هادیت متصادقه اوله رق یکدیگره متساویلردر زیرا هر ایکی وجهله اشارت ایتدیگره واقعه شی واحد اولوب فقط اشارتده ضاحکیت و کاتبیت و صفیرینك اعتباری موجب تعدد اعتباری واحد همانك آخر اوزره صدق جلالی جهته بینلرنده اولان نسبت تساوی اولور کتاب تصور اتده جزئین حقیقین بیننده اولان نسبتی تباینه حصر ایله اما الجزئان فلا نهما لایکونان الامتبیانین دیدیکی کلامی تحشیده سید شریف بیوررلرکه اگر هذا الضاحك ایله مشارالیه زید و هذا الضاحك و هذا الكاتب ایله مشارالیه عمرو اولورسه بومحله ایکی جزئی متباین متحققدر و اگر هذا الضاحك و هذا الكاتب لفظلرندن ایکسيله ده اشارت اولنان مثلا زید اولورسه بوضورتده یالکز جزئی حقیقی اولان ذات زید موجود اولوب لکن بوزید ایله تارة ضحك ایله اتصافی و تارة کتابتله اتصافی اعتبار ایدلشددر و بوعتباردن طولابی جزئی حقیقی تعدد حقیقی ایله تعدد ایتیوب و حقیقه متغایرلردر دینه من بلکه بوضورتده اولان تعدد و تغایر برامر اعتباریدركلام قطب ایسه تغایر حقیقی ایله متغایرین اولان جزئینده اولوب کندوسی ایچون اعتبارات متعدده اولان جزئی واحدده دکلدر و اگر جزئی واحد بحسب الجهات والاعتبارات جزئیات متعدده عدوانسه جزئی حقیقینك کلی اولمی لازمکور زیرا بزیدده هذا الكاتب وهذا الضاحك وهذا الطویل وهذا القاعد دیواشارت ایلسك اشبو جهات حسبیه زیدی متعدد عد ایلدیگر تقدیرده هر بری ماعدامی اولان جزئیات متعدده اوزره صادق اوله رق کثیرین بیننده قرض اشتراکی مانع اولوبوب بوحالده قطعیا کلتبی لازمکور کلام سید بومر کزده اوله رق بوضورتده کلام مصنف محل اشکالدر

و مصنف حاشیه سنده دیمشدرکه جزئین بیننده ذکر اولدیغی وجهله مبیانت کلیه

ایله تساویك جریانى نوجهله ممکن اوله بیلورکه ذکرى مرور ایدیکى اوزره تساوی و تباينه تصادق و تفارق کلی معتبر اولوب بونلرک بین الجزئین اعتباری ایسه منتهدر دینلور ایسه قریباً اتیان ایدیه جکی وجهله موجب و یاخود سالبه اوله رق جانیندن صادق اولان قضیتین شخصیته قضیتین کلیته حکمنده اولوب بوصورته بین الجزئین جریان ایدن تصادق و تفارق حکم کلیده اوله جغندن بواسطه منتهدر قال رحمه الله (و هذه هي النسب الاربع بحسب الصدق والجل وقد تعتبر تلك النسب بحسب الصدق والتحقيق باعتبار الزمان والاضاع لا باعتبار الافراد بان يقال المفهوم ان كان بينهما اتصال كلي من الجانبين بان يتحقق كلي منهما مع الآخر في جميع الزمان والاضاع الممكنة الاجتماع معه فتساويان كطلوع الشمس ووجود النهار) صدق لفظی کذبیه مقابل اوله رق کلامک واقعیه مطابق اولمیدرکه برشیدن واقعیه اولدیغی وجه اوزره انبا و اخباردن عبارتدر بعضاً حق کبی اعتقاد و دین و مذهبده دخی مستعملدر و اصطلاح اهل فقهده صدق بعضاً برشی اوزره حل معناسنده استعمال اوله رق بوصورته علی ایله مستعمل اولور مثلاً الکاتب صادق علی الانسان قولندن مراد کاتب مفهومی انسان اوزره حله صالح دیمکدر و بعضاً تحقق و وجود معناسنده مستعمل اوله رق بوصورته فی ایله استعمال اولور مثلاً صدقت هذه القضية فی الواقع قولندن مراد شوقضیه واقعیه موجود و متحقق دیمک اولور و نسب اربعه اشبو معنیدن ایکسیله ده معتبر اولمسیله ابتداء معنای صدق و حل اوزره صورت جریاننی بیان ایدرک بوندن فراغتله بومحلده صدق و تحقق یعنی نفس الامرده وجود معنای ثانیه اوزره ده کیفیت جریاننی ابضاحه شروع ایلشدر و معنای صدق و حل اوزره نسب اربعیه دائر مرور ایدن مباحثک خلاصه سی مفهومینک واقعیه کلیاً و یا بعضاً افراد اوزره اجتماع و یا تفارق صدق و حللرندن عبارتدر شوبله که مفهومیندن برینک صادق و حلی صحیح اولدیغی هر برشی اوزرینه مفهوم آخرک دخی حلی صحیح اولورسه بوایکی مفهوم بیننده من جهة الجملة نسبت مساواتدر و اشبو و تساویینک نقیضلری بیننده اولان نسبت دخی مساواتدر و اگر مفهومیندن بری آخرینک صادق اولدیغی هر برشیته و غیر یسنه صادق اولوب لکن مفهوم آخر مفهوم اولک صادق اولدیغی شیلردن بعضیسنه صادق اوله رق جمعیسنه صادق اولورسه اول اعم مطلق و ثانی اخص مطلق اولوب بینلرنده نسبت عموم و خصوص مطلقدر و نقیضلری بیننده نسبت ینه عموم و خصوص مطلق اولوب شوقدر که اصلده اعم نقیضده اخص و اصلده اخص نقیضده اعمدر و اگر مفهومیندن هیچ بری آخرک صادق اولدیغی هیچ برشی اوزرینه صادق اولورسه بینلرنده نسبت تباين کلیدر و نقیضلری ایکی وجهله اولوب بعض مواده بینلرنده تباين

کلی و بعضیلرنده عموم و خصوص من وجه اوله رق بوایکی صورتی جمع ایچون عمومینده مبیانت جزئی اعتبار ایدلشدر که تباين کلی ضمنده دخی مبیانت جزئی موجوددر و اگر مفهومیندن هیچ بریسی آخرک صادق اولدیغی شیلرک جمعیسی اوزره صادق اولوب بعض ماده لرده ایکسیله صادق و دیگر ماده لرده مفترق اولور ایسه بینلرنده نسبت عموم و خصوص من وجهدر و نقیضلری بیننده اولان نسبت تباين کلینک نقیضلری بیننده اولدیغی وجهله مبیانت جزئیده در امثاله سی سبقت ایدرک تکرار دن مستغیدر و بوجهله حل طریقله اولان نسب اربعه مفردات ایله مفردات حکمنده اولان مفهومات بیننده جاری اولور

و اشبو نسب اربعه نك تحقق و وجود معناسنه مفهومینک صدق حسیله اعتباری شوطریق ایله درکه احد مفهومینک فی نفسه و یاخود برشی ایچون تحقق و وجودی حینده آخرینک دخی بوجهله موجود و متحقق اولوب اولیه جغنه نظر اوله رق اکاکوره بینلرنده نسب اعتبار اولور و بونک بیلنسیله مفهومات بسیطه و یا مرکبه ایچون اولان هل بسیطه و مرکبه بی معرفته توسل اولور هل بسیطه کندیله برشیک وجود و یاخود لا وجودی طلب اولنان هل استفهامیه اولوب مثلاً هل الحركة موجودة اوله موجوده قولی یا لکز فی نفسه وجود حرکدن استفهام اولمسیله بسیطه در هل مرکبه کندیله برشی ایچون برشیک وجود و یاخود لا وجودی طلب اولنان هل استفهامیه اولوب مثلاً هل الحركة دائمة اولادائمة قولنده مطلوب حرکه ایچون دوامک وجود و یا لا وجودی اولمسیله مرکبه در

و بوجهله بحسب الوجود نسبک عروضی ازمان و اضاع اعتبار یله اوله رق معنای حل حسیله اولان نسبه اولدیغی کبی افراد اعتباریله دکلدر اوضاعدن مراد برشی ایچون برطاقم اموریه مقارنتی سببیه حاصل اولان احوالدر مثلاً کماکان زید انسانا کان حیوانا قولزلله حیوانیتک انسانیتیه لزومی جمیع ازمان و اوقاته بایندر دیمک مراد ایدرز و بومقدار ایله اکتفا ایتوب بلکه قول مذکور ایله زیدک وضع انسانیتیه برابر اجتماعی ممکن اولان مثلاً زیدک قائم و یا قاعد اولسی و یاخود شمس طالعه و جارنا هق اولسی امثالی احوال غیر متشابهه نك جمعیسنه مقارنتی حالده دخی انسانیتیه لزوم حیوانیت متحقق اولدیغی خلاصه زید مادامکه انساندر استر قائم و استر قاعد اولسون و استر سه طلوع شمس و نرق حصاره و طنین ذبابه حال مقارنتیه بولسون بونلرک هیچ بریسیله حیوانیتدن آریله میه جغنی افاده ایلرز

حاصلی بحسب الوجود اولان نسبک اعتبار ازمان و اوضاع ایله اولمندن مقصود مفهومیندن بریسی قنغی زمانده و نصل اوضاع و احوال اوزره تحقق ایدرسه آخرینک دخی اوزمانده و اواحوال اوزره کلیاً و یا جزئياً تحقق ایدوب ایتسامی

اولوب بوده لزوم و یا اتفاق و یا خود فی الجمله افتراق و انفصال ابله اولمقدن اعدر خلاصه بواعبار ابله اولان نسبتلرده ازمان و اوضاع مفهومین ایچون افراد حکمنده اولوب معنای حمله نسلکه مفهومینک افراد اوزره صدق و حلی اعتبار نسبه مدار ایسه اشبو معنای تحقده دخی ازمان و اوضاع مدار اعتبار نسبدر

ایمدی بوجهله باعتبار الازمان و الاوضاع تصور بر نسبه دینلورکه اگر مفهومین بیننده جانیندن اتصال کلی اولورسه یعنی مفهومیندن هر بریسی آخریله هر بر ازمان و اوقانده و اجتماع ایتمی ممکن اوله جق جیع اوضاع و احوالده تحققی ایدرسه اشبو مفهومین مساویلدر امدی بومعناجه تساوی احد مفهومینک موجود و متحقق اولدبغی ازمانده و کندیله اجتماعی جائز اولان اوضاع و احوالک جمله سنده مفهوم آخرک دخی موجود و متحقق اولمسیله تحققی ایدر مثلا طلوع شمس ابله وجودنهار بیننده تساوی اولوب طلوع شمس هر نوقته و نصل اوضاع اوزره موجود و متحقق اولسه وجودنهار دخی اولوجهله تحققی ایدر عکسی دخی بویله اوله رق وجودنهارک جیع ازمان و اوضاعنده طلوع شمس دخی متحققدر

مصنفاک اوضاعی ممکنه اولمسیله تقیید ایدرک محققه اولسنی اختیار ایتماسی نسب لزومیانه عدم انطباقدن احترازه مبنیدر زیر اگر اوضاعک محقق الاجتماع اولمسیله مقید اولسه یالکز اتفاقیه منطبق اولوب لکن اوضاع ممکن الاجتماع محقق و مفروض اولمقدن اعم اولدبغی جهتهله لزومیات و اتفاقیاتدن هر صورته شاملدر امدی نسب اتفاقیات خاصهده اولان اوضاع ابله مراد محققه و نسب لزومیات و اتفاقیات عامهده اولان اوضاع ابله مراد محققه و مفروضهده اعدر و اوضاع مفرقوضه نك فی انفسها متمنه اولسی دخی جائزدر و بونك تفصیلاتی کله چکدر

قال رحمه الله (او من احدا الجانبین فقط فاعم و اخص مطلقا كاضائة المسجد و طلوع الشمس) و اگر مفهومین بیننده اتصال کلی یالکز احد جانیندن اولورسه اعم و اخص مطلق اولورلر شویله که احد مفهومین ازمان و اوضاع جهتندن آخرندن اکثر اولدبغی یعنی احد مفهومین آخرینک تحققی ایلدیکی ازمان و اوضاعده تحقیقه برابر بو اوضاع و ازمانک غیر یسنده دخی تحققی ایلدیکی صورتهده اشبو ازمان و اوضاعده وجودی اعتباریله اتم و ازید اولان مفهوم اعم اولوب انقص و اقل اولان مفهوم آخر اخص اولور مثلا اضائة مسجد ابله طلوع شمس بیننده من جهة التحقی عموم و خصوص مطلق اولوب اضائة مسجد لیل و نهاردده موجود اوله جغی جهتهله طلوع شمسن اعم و طلوع شمس نهاره مخصوص اولمسیله اضائة مسجد نسبهله اخصدر

قال رحمه الله (وان كان بينهما افتراق کلی من الجانبین بان لا يتحقق شيء منهما مع الاخر في شيء من الازمان والاضاع فبنا ان کلیا كطلوع الشمس و وجود اللیل)

واکر مفهومین بیننده افتراق کلی اولوب یعنی بونلردن بریسی ازمان و اوضاعدن برشیده آخریله برابر اصلا تحققی ایتمسه اشبو مفهومین بیننده نسب اربعهدهن تباین کلی اوله رق بر برینه متباین اولورلر مثلا طلوع شمس ابله وجود دلیل هیچ بر زمان و بر وضعده برلشه میوب جانیندن افتراق کلی متحقق اولمسیله یکدیگره متباینلردر قال رحمه الله (والاقام و اخص من وجهه كطلوع الشمس و هبوب الريح) و اگر مفهومین بیننده افتراق کلی اوله رق بلکه افتراق و اتصال جزئی بونلور یعنی بعض احیان و اوضاعده ایکیمی برلکده موجود و بعضا احد همانک وجودیله آخر مفقود اولورسه هر برلری من وجهه اعم و من وجهه اخص اوله رق بینلورده نسب اربعهدهن عموم و خصوص من وجه تحققی ایدر مثلا طلوع شمس ابله هبوب ریح بیننده بونسبت موجود اوله رق بعض احیان و اوضاعده ایکیسیده تحققی و بعض اوقات و احوالده احدهما آخردن تفارق ایدر

الحاصل اشبو نسب بحسب الوجودده معتبر اولان ازمان و اوضاع اولوب اگر احد مفهومین بدون الآخر تحققی ایتمز ایسه مساویلدر و اگر احد هماغه آخریله برابر و بدون الآخر تحققی ایدوبده آخری بدون الاول تحققی ایتمز ایسه او اعم و آخر اخصدر و اگر احد هماغه آخریله برابر اصلا تحققی ایتمز ایسه متباینلردر و اگر هر برلری آخریله و آخر سر تحققی ایدرلر ایسه هر بریسی من وجهه اعم و من وجهه اخصدر

قال رحمه الله (وهذه هي النسب المعبرة بين القضا يا الانها قد تعتبر بحسب تحققها وعدم تحققها في مادة واحدة كما بين المحصورات والموجهات ككون الكلية اخص من الجزئية والضرورة من الدائمة) و بین القضا یا معتبره اولان نسب اشبو بحسب التحققی ازمان و اوضاع اعتباریله اولان نسبدر یعنی انواع قضا یا بیننده افرادی تعیین ایچون اعتبار اولنان نسب بحسب الوجود اولوب ابتداء ذکر اولنان نسب بحسب الصدق و الحمل دکدر زیرا قضا یا ده برشی اوزرینه حل متصور او ایوب فلان قضیه صادقده در دینلور ایسهده مراد حکم قضیه نك واقع مطابقتی یاندر الحاصل قضا یا ده صدق استعمالی تحققی معناسنه فی کله سیله اوله رق هذه القضية صادقة فی نفس الامر دینلور متحققة فی نفس الامر معنای قصد اولنور حنا که کما صدق کل ج ب صدق بعض ج ب قولنك معنای هر نه زمان قضیه اولینک مضمونی نفس الامرده تحققی ایدرسه نفس الامرده مضمون قضیه ثانیه دخی تحققی ایدر دکدر و بر قضیه نك تحققی عندنده آخرینک دخی تحققدن مراد قضیه ثانیه مضمونک قضیه اولینک تحققی مضمونی ضمنده تحققی ایتمز ایدر بوده یا واقع محققده تحقیقه اولوب مثلا کما تحققی کل انسان ناطق تحققی بعض الانسان ناطق قولی واقع محققه نسبتله در زیرا بعض انسانک نطق جیع انسانک تحققی لطق ضمنده حقیقه و اتمده متحققدر

و یا خود واقع مفروضه تحقیقه او اوب مثلا کما تحقق کل جرانسان تحقق بعض الحجر انسان بوقیلدن اوله رق بعض انسانک جریقی کلیسناک تحقق جریقی ضمنده واقع مفروضه متحققدر

تحقق معناسنه صدق مقابل کذب اولان واقعه مطابقت معناسنه صدقندن مطلقا اخصدر زیر اهر نه زمان مضمون قضیه تحقیق ایتسه او قضیه کاذبه اولیه رق صادق اولسی لازم کلور لکن هر نه زمان قضیه صادق اولسه مضمونک واقعه تحقیق اقتضای ایز کور مز میسنکه طوفان نوح علیه السلام واقعدر قولز هر بر وقته صادق اولوب حالبوکه تحقق مضمونی طوفانک واقع اولدیغی وقت معینه مخصوص اوله رق هر بر وقته غیر متحققدر و بسببیدن ایچون نسب قضایاده اشبو مقابل کذب اولان صدق معتبر اولوب والاجبع قضایای صادق نك تساویسنی اقتضا ایدر ایدی زیر هر بر قضایای صادق ازلا و ایداً صادق اولوب لکن تحقق مضمونی تمیلدن معلوم اولدیغی اوزره بونک خلافتده در

اشته بین القضا یا معتبره اولان نسب ذکر اولدیغی وجهله اولوب لکن بعضا بین القضا یا نسب ماده واحده قضیتینک تحقق وعدم تحقیق حسیله اعتبار اولور یعنی ذکر اولدیغی اوزره بحسب تحقیق نسب باعتبار الزمان والواضع ایتسه ده بعضاً واقع اولورکه مفهومی نك ماده واحده ده تحقیق وعدم تحقیقه مقید اولور مثلا محصورات وموجهات بیننده بیان اولنان تحقق بوقیلدن اوله رق محصورانده کلیت جزئیندن اخصدر دینلسیله مراد هر نوقت قضایای کلیه دن بر قضیه نك مضمونی تحقق ایدر ایتسه قضایای جزئییه دن دخی بر قضیه نك مضمونی تحقق ایدر دیمک اولیوب والا عکسی متحققدر بلکه مراد هر نوقت بر ماده ده قضیه کلیه نك مضمونی تحقق ایدر ایتسه او ماده ده قضیه جزئییه نك دخی مضمونی تحقق ایدر دیمکدر زیرا کلیت کندی به کیفده موافقه اولان جزئیندن بحسب تحقیق مطلقا اخصدر و کذلک موجهاتده ضروریه دائمه دن اخصدر دینلسیله مراد هر نوقت بر ماده ده ضرورت تحقیق ایدر ایتسه دوام دخی تحقق ایدر دیمکدر

ضروریه نك دائمه دن اخص اولسی شوجهتدندرکه مفهوم ضرورت نسبیتک موضوعدن امتناع انفکاک اوله رق هر بر انسان بالضروره حیواندر قولزک معناسی انسانک جمیع اوقات وجودنده حیوانیتک امتناع انفکاکدر و مفهوم دوام ذات موضوعک موجود اولدیغی جمیع ازمنه و اوقاتده نسبیتک دوام شمولی اوله رق هر بر انسان دائماً حیواندر قولزک معناسی ذات انسان موجود اولدیقه حیوانیتک انسانه ثبوتدر ایدی نسبیتک موضوعدن امتناع انفکاک بالضروره موضوعک جمیع اوقات وجودنده تحقیق نسبیتی مقتضی اولوب لکن نسبیتک

جمیع اوقاتده متحققه اولسی موضوعدن امتناع انفکاک غیر مقتضیدر چونکه ممکنک واقع اولسی واجب اولدیغی جهته هر نقدر جمیع اوقاتده متحققه اولان نسبیتک موضوعدن عدم وقوع انفکاک درکار ایتسه ده بونکه برابر امکان انفکاک جازدر مثلا سکون افلاک ممکن لکن غیر واقعدر

قال رحمه الله (وقد تعبر بحسب تحقیقها وعدم تحقیقها مطلقا ولوقی مواد مختلفه کما بین طرفی الشرطیات لکن تحقیق وعدم تحقیق المعبرین فی نسب الاتفاقیات الخاصة ماهو بحسب الواقع المحقق اذ المعبر فیها الاتصال والافتراق اتفاقا وفی نسب غیرها من الاتفاقیات العامة والزمومات والعنادیات ماهو اعم منه واما بحسب الفرض اذ المعبر فیها الاتصال والافتراق لزوما و فرضاً وقد یكون طرفاهما او احدهما محالا) واشبو نسب بحسب تحقیق بمضادخی مفهومی نك ولو مواد مختلفه ده او اوریسه ده مطلقا تحقق وعدم تحقیق حسیله ده اعتبار اولور ته کیم شرطیاتک طرفینی بیننده اعتبار نسب بوجهله اولوب مثلا ان کانت الشمس طالعه کان النهار موجود اقضیه شرطیه سنک طرفینی بیننده کما تحقیق ان کانت الشمس طالعه تحقیق کان النهار موجوداً و کما لم یتحقق هذا لم یتحقق ذاك دینلسیله رک اعتبار نسبت طرفینک مطلقا تحقق وعدم تحقیق بیننده اولور

لکن قضایای اتفاقیه خاصه نك نسبتلرنده معتبر اولان تحقق وعدم تحقیق واقع تحقیق حسیله اولاندر زیرا اتفاقیات خاصه ده معتبر اولان اگر متصله اولورسه اتصال و منفصله اولورسه انفصال بحسب الاتفاقدر و اتفاقا انفصال و اتصال ایتسه واقع تحقیق حسیله اولسی ضروریدر و اتفاقیات خاصه نك غیر بیننده یعنی اتفاقیات عامده و لزومیات و عنادیاتده اولان نسبیلرنده معتبر اولان واقع تحقیق ایله واقع بحسب الفرضدن اعم اولاندر زیرا بونلرنده معتبر اولان لزوما و یا خود فرضا اتصال و افتراقدر مثلا ان کانت الشمس طالعه فالنهار موجود قواز واقع محققده وان کان زید فرساً فالجمار ناطق قولى واقع مفروضه تحقیق حسیله در

قضایای اتفاقیه متصله و منفصله به منقسم اوله رق اتفاقیه متصله موجه کند و سنده مقدمک صدق تقدیری اوزره تالینک صدقیه حکم اولنان قضیه اولوب فقط بوحکم برعلاقه دن ایچون اولیه رق بلکه مجرد مقدم و تالینک صدقلرندن ایچون اولور یعنی واقعه ایکیسیده صادق اوله رق اتفاق و تصادقلرندن ناشی حکم اولور شویله که علاقته نك قدانی سببیه عقل احد طرفینک بدون الآخر تحقیقنی تجویز ایده یلور مثلا ان کان الانسان ناطقا فالجمار ناطق موجه اتفاقیه سنده انسان ناطق اولدیغی تقدیرده جارده ناطق اولسییه حکم ناطقیات انسان ایله ناطقیات جمیع بیننده برعلاقه بولنسندن ایچون اولیوب بلکه یالکر صدق اوزره توافق طرفیندن

عبارت در حتما که عقل بولردن مثلا ناطقیت انسانك صدقیله برابر ناطقیت حمارك عدم صدقنی تجویز ایدر و سالبه متصلا اتفاقیه کند و سنده تالینك مقدمه سلب موافقیله حکم اولنان قضیه در مثلا لیس ان کان الانسان ناطقا فالحمار صاهل قولزده حکم صاهلیت حمارك ناطقیت انسانك سلب موافقیله در و منفصله اتفاقیه بر قضیه در که کند و سنده ابکی جزئك تنافسیله حکم اولنه رقی بوده جزئيك ذاتندن نشئت ایجاب بلکه مجرد اتفاق و تصادقندن ایچون او اور یعنی هر تقدیر احد جزئيك مفهومی مفهوم آخره منافاتی مقتضی اولسه ده مجرد بینلرنده منافات اولسك واقعه اتفاق و تصادقندن نشئت ایدر مثلا شخص اسود لا کاتب حقنه اما ان یکون هذا اسود او کاتب قولزده مفهوم اسود ایله کاتب بینده منافات اولوب لیکن تحقق اسود و انتفاء کتابتک اتفاق وقوعنداشی ایکسی ردن صادق اوله میه جفی مثللو کاذب دخی اولزلر حاصلی واقعه اسود موجود و کتابت منتقیدر و اتفاقیه بی برده مجرد تالینك صدقندن ایچون مقدمك صدقنی تقدیرده تالینك صدقیله تفسیر ایشلردر که بوتفسیر اوزره مقدمك صادق و کاذب اولسی جائزدر و بوتفسیر اوزره اولان اتفاقیه اتفاقیه عامه اطلاق اولنه رقی اتفاقیه خاصه دن ایدر زیرا هر نوقت مقدم صادق اولسه تالی صادق اولوب منعکس اولمز و لزومیله بر قضیه در که کند و سنده مقدمك صدقنی تقدیری اوزره تالینك صدقیله حکم اولنه رقی و بو وجهله صدق تالی ایله حکم بینلرنده علاقه موجب نک وجودندن نشئت ایدر و عنادیله بر قضیه در که کند و سنده ذات جزئین ایچون تنافی ایله حکم اولنور یعنی واقعدن قطع نظرله مجرد احد همانك مفهومی آخره منافیدر دیو حکم ایدیلور مثلا زوج ایله فرد و حجر ایله شجر بینده جاریدر قریبا تفصیلاتی معلوم اوله جقسده ایضاح مقام ایچون خلاصه ایراده مجبور اولمشدر

و بعضا اتصال و افتراقک طرفینی محال اولورلر مثلا لزومیله عنادیله اوکان زید حمارا کان ناهقا دینلور حالبوکه زیدك جاریت و ناهقیتندن ایکسی دخی مستحیلدر و یا خود احد طرفین محال اولور بوده بعضا مقدم و بعضا تالینك استحاله سیله اولور بو مقامده مصنف حاشیه سنده دیمشدر که طرفینك محال اولسی نسب لزومیات و عنادیانده واقع اوله رقی احد طرفینك استحاله سی دخی نسب لزومیات و عنادیات ایله اتفاقیات عامه ده اولور بو حالده اشبو طرفین و یا خود احد طرفینی محال اولان قضیه لره شامل اولمق اوزره بحسب التحقی نسبتده معتبر اولان اوضاعی محققه و مفروضه اولمقندن تعمیم اقتضا ایدر نه کیم بیان سابقندن دخی معلوم اولمشدر

قال رحمه الله (والنسبة بین نقیضی کل قسم منها و بین المختلفین کاسبق من غیر فرق فرق) و ذکر اولنان قضایان هر قسمك نقیضلریله احد همانك عینی و آخرك نقیضی

بینده اولان نسبت من غیر فرق نسب بحسب الجملی بیانده سبقت ایدن نسبتلرک مثلی اوله رقی فرقری یوقدر شویله که طلوع شمس و وجود نهاریکی متساوی اولان مفهومینك نقیضلری اولان لا طلوع شمس و لا وجود نهاریکی متساویدر و اضافت مسجود و طلوع شمس کی بینلرنده عموم و خصوص مطلق اولنلرک نقیضلری بینده دخی عموم و خصوص مطلق اولوب فقط عینلرک عکسی اوله رقی نقیض اعم اخص و نقیض اخص ایدر و طلوع شمس و وجود لیل کی بینلرنده تباین اولنلرک نقیضینی بینده نسبت مبیانیت جزئیله در و طلوع شمس و هبوب ریح کی بینلرنده عموم و خصوص من وجه اولنلرک نقیضلری بینده دخی کذلک مبیانیت جزئیله واردر واحد متساویینك عینیه آخرك نقیضی و عین اخص مطلق ایله اعم مطلقك نقیضی بینلرنده تباین و عین اعم ایله نقیض اخص بینده عموم من وجه اولوب و بینلرنده عموم من وجه اولنلردن احد همانك عینیه آخرك نقیضی بینده مطلقا یا خود من وجه عموم و خصوص جریان ایدر

قال رحمه الله (واعلم ان بین المفهومین مفردین کانا او مرکبین او مختلفین نسبا اخری بحسب تجویز العقل بمجرد النظر الى ذاتهما مع قطع النظر عن الخارج عنهما و تسمى نسبيا بحسب المفهوم بان یقال ان تصادقا بحسب ذلك التجویز کلیا من الجانبین متساویان کالحذ التام مع المحدود) و معلوم اولسونکه مفهومین بینده ایشتر ایکسیده مفرد و یا مرکب اولسون و ایسترسه مختلفین اوله رقی برسی مفرد و دیکری مرکب اولسون ذکر میروور ایدن وجوه نسبك غیری نسب معتبره اولوب بوده خارج مفهومیندن قطع نظرله برابر مجرد مفهومینك ذاتلرنه نظرا عقلت تجویزی حسیله اعتبار او انور و بو نوع نسبتلره نسب بحسب المفهوم تسمیه قلنور

مصنفك حاشیه ده بیانی وجهله بو محمله تجرید نظر کلیت کلیده معتبر اولان تجرید نظرک غیر بدر زیرا بو محمله معتبر اولان کلینك ماسوا سندن قطع نظرله ذات مفهومینه تجرید نظر اولدیغی جهته انسان و لا انسان کی متناقضین اولان مفهومینك هر برشی اوزره صدقنی تجویز ایدوبده مثلا انسان و لا انسان هر برشیله صادق دیمك جائز اوله مز زیرا اشبو مفهومین متناقضینك ذاتلرنه نظرله عقل عناده مفهومیندن هر برینك صادق اوله میه جفی شیلر تحقق ایدرک مثلا لاشیئك برشی اوزره تجویز صدقندن ابایلر لیکن کلیده مرور ایدن تجرید نظر بویه اولوب بالکرات ذات کلیه اوله رقی سائر جمیع ماعداسندن قطع نظر وجهله اولدیغندن کلینك کثیرین اوزره صدقنی و حتی تفصیلی کثران ایدیکی وجهله جمیع شئیك شئی اولدیغی لاشی مفهومیندن خارج اولدیغندن لاشی مفهوم کایسك شئی کثیرین اوزره صادق اوله بیلسنی عقل تجویز ایدر حاصلی بر مفهومك ذاتله حصص و تجرید نظر ایدرک ماعداسندن

قطع نظر اولمق ايله ايكي مفهومه تجريد نظر ايدرك مفهومينك ماعداسندن قطع نظر قلمسى بيشده فرق اولوب بلكه بوايكي اعتبار بيشده تبين اوله رق بر محله اجتماع ايتزل چونكه احد مفهومين ماعداده مفهوم آخر داخل اولمسيه بر محله هم مجتمع وهم خارج اولمسي اعتبار ايتك قابل اوله من

ايمدي نسبت بحسب المفهومك ملخص معناسي مفهوميندن خارج اولان هيچ بر شينه نظر اولمق سز يالكز مفهومينك ذاتلر ينه تجريد و حصر نظر ايله مفهومينك اتحادلر يني عقلك تجويز و عدم تجويزي اولوب بومعني اوزره بين المفهومين نسب اربعه نك صورت جرياني شو طريق ايله اولور كه اكر مفهومين تجويز عقل ايله جانيندن كلي اوله رق تصادق ايلر يعني عقل احد مفهومينك آخرك كليسي اوزره صدقني تجويز ايدرايسه مفهومين متساويلردر

ايمدي تساوي بحسب المفهوم عقلك طرفيندن كلي اوله رق صورت مشروحه ده مفهومينك تعاكسي يعني مفهوميندن هر برينك صدقني تجويز ايتديكي هر بر افراد اوزره مفهوم آخرك دخي صدقني تجويز ايتسندن عبارتدر مثلا محدود ايله حدتام بيشده اولان نسبت تساوي بحسب المفهوم اوله رق حدتام ايله محدوددن احدهماده اعتبار اولان شيلر آخرنده دخي معتبر اولمسيه تجويز عقل حسيه كلي اوله رق طرفيندن تصادق بولنديغي جهته متساويلردر نه كيم قريبا ايراد اولنه حق ايضا حاتدن دخي معلوم اولور

قال رحمه الله (او من احد الجانبين فقط قاعم و اخص مطلقا كالحذ الناقص مع المحدود) و اكر كلي اوله رق تصادق يالكز احد جانيندن اولور سه صدق كليسي بولسان جانب اعم مطلق و جانب مقابلي اخص مطلق اوله رق بيلرنده عموم و خصوص مطلق تحقق ايدر مثلا حد ناقص ايله محدود بوقسمدن اوله رق انساني الجسم الناطق حد ناقصيله تعريف ايتديكمز صورته محدود اخص و حد اعم اولور چونكه مفهوم انسانده حيوان مأخوذ اولوب حقيقي حيوان ناطقدر مفهوم حيوانده ايسه حساسلق داخل اوله رق بوحالده مفهوم انسانده جسم و ناطق ايله برابر برده حساسلق قيدي بولنش اولور بوجهته كندوسنده بوقيد مأخوذ اولمسان الجسم الناطق حد ناقصي جسم ناطق حساس ايله جسم ناطق غير حساسدن اعم اوله رق كل انسان جسم ناطق حكم كليسي صادق و بونك عكسي اولان كل جسم ناطق انسان قولي غير صادق اولمسي عقل تجويز ايدر زيرا خارجدن قطع نظرله الحيوان الناطق و الجسم الناطق مفهومينه نظر اولنديغي حينده هر نقدر في نفسه محال اولسده ده بر جسم ناطق غير حساس موجود اوله رق انسانك غيري اولمسي عقل جائز كورر و بوتقدير اوزره ناطق انساندن مطلقا اعم اولمش اولور حاصلي حدتام جنس

و فصل قريبلردن مركب اوله رق بوجهله محدوددي جميع ماعداسندن مير و كنددي به خاص اولان تمام ذاتيات اوزره اشتمالندن ايچون اغيار اجنيه نك دخولندن مانع اوله رق محدوددن غيري برشي اوزره صدقني عقل تجويز ايده مامسيه حدتام ايله محدود متساوي اولور لر و اما حد ناقص يالكز و يا خود جنس بعيد ايله برابر فصل قريب ايله اولديغندن ايچون كندديه محدودك بعض ذاتياتي مأخوذ اولمسيه محدوده شموليله برابر اشبو ذاتي غير مأخوذ كندديه موجود اوليان ديكر بر فردك وجودني عقل تجويز ايدرك حد بوفرد اوزره دخي صادق اولمسيه حد ناقص محدوددن اعم اولمش اولور

قال رحمه الله (وان تفارقا كليا من الجانبين فتباينان كلبان كالتنا قضين نحو الانسان واللا انسان والافاعم و اخص من وجه كالانسان مع الضاحك او مع الماشي) و اكر مفهومين جانيندن افتراق كلي ايله تفارق ايدر لر ايسه يعني عقل احد مفهومينك آخردن برشي اوزره صدقني اصلا تجويز ايتزه بومفهومين كليا متباينلردر مثلا انسان ايله لا انسان كي متناقضين بيشده تبين كلي واردر زيرا عقل مجرد مفهوم متناقضينه نظر ايتمسيه احدهماتك آخردن برشي اوزره صدقني تجويز ايده ميه رك جانيندن تفارق كلي متحققدر

و اكر مفهومين جانيندن تفارق كلي ايله افتراق ايتدرك بلكه عقل بعض شيده تصادق لر يني تجويز ايله بعض آخرده تجويز ايتزايسه اشبو مفهومين من وجه اعم و من وجه اخص اولور لر مثلا ضاحك و يا خود ماشي ايله انسان بيشده افراد انسانده تصادق ايدرك بعض انسان غير ضاحك و بعض ضاحك انسانك غيري اولمسي عقل تجويز ايتمسيه عموم و خصوص من وجه موجود اولور بلكه انسان ايله فرس بيشده دخي اشبو تجويز عقل اعتباريله عموم من وجه اولوب زيرا انسان حيوان ناطق و فرس حيوان صاهل اولمسيه هر بر لر نده آخردن خارج بر قيد معتبر اولديغندن عقل بونلرك مجرد ذات مفهوملرينه نظرا نه كليا تصادق و نه كليا تفارق لر يني تجويز ايتيوب بلكه جزئي اوله رق تصادق و تفارق لر يني تجويز ايتر شويله كه حيواندن هم صاهل وهم ناطق اوله رق بر نوعك وجوديله بونوعده انسان و فرس مفهوملرينك تصادق لر يني و افراد انسانده انسان و افراد فرسده فرسك تفارق لر يني عقل تجويز ايدر

قال رحمه الله (تنبيه قد يطلق الكلي على الاعم والجزئي على الاخص ويسميان كليا و جزئيا اضافيين) مصنف مرحوم ماسبقده كلي و جزئي حقيقيلرك معناسي بيان و ايراد ايدوب حابو كه بعضا كلي و جزئي افطري ديكر معناده دخي مستعمل اولمسيه موجب غلطو غفلت اولماق اوزره اشبو لفظين مذكورينك اطلاق اولنديغي معنای آخري صديد ايراده صدر كلامي عنوان تنبيه ايله تنويه ايدرك بيور لر كه بعضا كلي بطريق

الاشترک برشیدن اعم و جزئی برشیدن اخص اوزر بنده اطلاق اوله رقی کلی
اضافی و جزئی اضافی تعبیر اول نورل یعنی کلی و جزئی ایچون ایکیشر معنای
مختلف اوله رقی برسی حقیقی و دیگر اضافیدر

ایمدی کلی حقیقی مرور ایتدیکی وجهله تختنده فرض عقل حسبیه برشی مندرج
اولقلعه صالح اولان مفهوم مفرد اولوب فی نفس الامر تختنده اوشیئتک اندراجی
ممکن اولوب اولماقدن اعمدر و کلی اضافی فی نفس الامر تختنده برشی مندرج اولاندر
و کلیتک اعم اوزره اطلاقدن مراد بومعنادر چونکه نفس الامرده تختنده برشیئتک
اندراجی معتبر اولوب و برشی تختنده مندرج اولان شیدن اعم اوله جغندن کلی
اضافیتک اعم اوزره اطلاقدن مراد بومعنی اولوب یوقسه کلی حقیقیدن اعم اوزره
اطلاق اول نور دیمک دکلدر والا بالعکسدر و کلی حقیقی دخی اشبوا اعم من شی اوزره
اطلاق اول نور ایهده لکن یالکتر اعم من شی اوزره اطلاق اولنمبوب بلکه اطلاق
اولدیغی شیئتک بعضیسی اعم من شی دکلدر مثلاً لاشی مفهومیه اشخاصنده منحصره
اولان کلیات و افراد مفروضه جریه سنه نسبتله انسان کلی حقیقی اولوب لکن
نفس الامرده تختلرنده برشی مندرج اولدیغندن یعنی لاشیئتک تختنده مندرج
هیچ بر فردی اولدیغی و کلیات مذکوره شخصلرنده منحصر اولدیغی مثلاً انسان ایچون
دخی افراد جریه بولمیدیغندن بونلره کلی اضافی اطلاق اولنه من

قال رحمه الله (فکل جزئی حقیقی جزئی اضافی بدون العکس کافی کلی اخص من کلی
آخر و اما النسبة بین الکلی الحقیقی و الاضافی فبالعکس لان الکلی الاضافی اخص
مطلقاً من الحقیقی) ایمدی جزئی اضافی جزئی حقیقیدن مطلقاً اعم اوله رقی هر بر جزئی
حقیقی جزئی اضافی اولوب بالعکس هر بر جزئی اضافی حقیقی دکلدر اما اول یعنی هر
بر جزئی حقیقی جزئی اضافی اولمی ز بر هر بر جزئی حقیقی مشخصاتدن معرات اولان
ماهیتک تختنده مندرجدر نه کیم زیدی تشخص و تعیننی موجب اولان مشخصاتدن
تجربید ایتدی کیم حینده ماهیت انسانیه قلوب اشو ماهیت انسانیه ایه زیددن
اعمدر بوجهته هر بر جزئی حقیقی تحت اعمده مندرج اولوب تحت اعمده مندرج اولان
شی ایه جزئی اضافیدر بوتقد برده هر بر جزئی حقیقی جزئی اضافی اولدیغی تحقق
ایدر و اما ثانی یعنی هر بر جزئی اضافیتک حقیقی اولمامسی جزئی اضافی کلی اولمستک
جوازندن ایچوندر ز بر جزئی اضافی ذکر اولدیغی وجهله برشیدن اخص معناسنه
اولمسبیله کلی آخرک تختنده اولان کلی اولمی جائزدر لکن جزئی حقیقی بونک
خلافتده اوله رقی کلی اولمی غیر جائزدر مثلاً حیوان کلی حقیقی و اضافی اولدیغی
مثلاً جعمدن اخص اولمسبیله اخص من شی مفهومنده دخی داخل اوله رقی جزئی
اضافیدر و کثیرین ایه اشتراکی جهتیه کلی اولوب جزئی حقیقی دکلدر

و اما کلی حقیقی ایه اضافی بینده اولان نسبت جزئیه بینده اولان نسبتک عکسی
اوله رقی کلی اضافی حقیقیدن مطلقاً اخص و کلی حقیقی اضافیدن اعمدر و اطلاقدن
مراد بوجه دون وجه مقید اولمامسیدر و کلی حقیقی اعم و اضافی اخص اولمی
شوجهتنددر که حقیقی کلیات فرضیه و وجود ایه اتصافی بمنعه اولان افرادیه
نسبتله کلیات محققه الوجوده اطلاق اولوب لکن بونل فی الواقع برشیدن
اعم اولدقلری جهتله کلی اضافی دکلدر حاصلی کلی حقیقتک اعمیتی یعنی تختنده
برشیئتک اندارجنه صالح اولمی فرض عقل حسبیه و اضافیده نفس الامر حسبیه
اولوب و بوجهته بعضاً نفس الامرده تختنده برشی اندراجی ممکن اولمیه جغنی و بعضاً
اندراجی ممکن اولسه ده نه ذهنانه خارجاً مندرج اولمیه جغنی جهتله بومثلاً و مفهوم
کلی حقیقی اولوب اضافی اولمیه جغندن اخصدر و اما مختلفین بینده اولان نسبت کلی
حقیقی و اضافی ایه جزئی حقیقی بینده مابیت وارددر ز بر جزئی حقیقی نه کثیرین اوزره
محمول اولقلعه صالح ونهده اعم من شی اولمسبیله کرک کلی حقیقی و کرک کلی اضافی ایه
تصادقلری غیرممکندر و جزئی اضافی ایه کلی حقیقی و اضافی بینده عموم من وجه
اولوب کلیات متوسطه ده تصادق ایدر مثلاً انسان اعم من شی اولسنه نظراً کلی
اضافی و کثیرین اوزره حملنه نظراً کلی حقیقی و تحت اعمده یعنی تحت جنسده بولمسنه
نظراً جزئی اضافیدر و شی کی اعم کلیاته صدقه کلی حقیقی و اضافی جزئی
اضافیدن متفارق و جزئیات حقیقیه به صدقه جزئی اضافی مطلقاً کلیدن متفرقدر
و معلوم اولسونکه ایکی جزئی بینده برشیده اشتراکری جهتله صور ثانیة اشتراک
اولوب ایکسی برنوعده مشترک اولدقلری صورته تثلث و اشتراکری جنسده
اولورسه مجانست و کیفده اولورسه مشابهت و کده اولورسه مساوات و شکله
اولورسه مشاکلت و وضعده اولورسه موازات و اطرافده اولورسه مطابقت
و اضافده اولورسه مناسبت دینلور

و برده جزئیئتک بر برندن افتراقلری اعتباریه بینلرنده درت وجهله تقابل جاری
اولوب اول تضاد و ثانی تضایف و ثالث عدم و بلکه و رابع سلب و ایجابدر معنای
تقابل موضع واحده جهت واحدهدن شیئیئتک امتناع اجتماعی اولوب سواد
ایله بیاض امثالی موجودین بینده تقابل تضاد و بوتله بنوت کی هر بر لریئتک تعقلی
آخرینک تعقلانه نسبتله اولان موجودین بینده تضایف و بصر ایه عی کی برسی
وجودی و آخری عدمی اولوب و کندولرنده موضوع قابل الوجود معتبر اولان
یعنی امر وجودی بی قابل اوله جق برشیده نسبتلری اعتبار اولان امرین بینده
عدم و بلکه و فرسیت و لافرسیت کی شیشین بینده ایجاب و سلب وارد و عدم
و بلکه ده عدمیده قابل وجود اولان محل اعتبار اولمسبیله کندوسنده اشبوقید
معتبر اولمیان ایجاب و سلبدن متفارقدر

قال رحمه الله (فصل في الذات والعرضي الكلي المحمول على شيء آخر كلي
او جزئي نلزم يكن خارجا عن ذاته وحقائقه فذاتي له) بويح موصول ذاتي
وعرضي به دائر اوله رقي مبادي تصورات اولان بحيث كليات خسه مرتبطدر
شو بلكه هر شيك برطاقم خواص وعوارض مرتبه سي اولوب بوندن بعضي سي
اوشيئه خاص وبعضي سي آخر يله مشترك اولديغي مثلاو بعضي سي اوشيئك ذاتندن
غير خارج وبعضي سي خارجدر وبرشيئه كسب معرفت اشبو خواص وعوارضندن
تميزه كافي وياخود مدار اوللر واسطه سيله شيء آخر مغايرندن تميز نه متوقفدر
بناء عليه اهل فن اشبو خواص ومشاركات اشبابي كليت وجهله تقسيم وتبيين
وجنس وفصل وخاصه وعرض عام ونوعدن عبارت اولان كليات خسي تقريبي
وتعيين ايدرك بونلردن تركب ايدجك مقصد تصوري حدود ورسومه
مقدمه ساز اولمشلردر

ايمدي كرك كلي وكرك جزئي اولان برشيء آخر اوزر ينه حل اولنان كلي ياحل
اولنديغي شيك ذات وحقائقندن غير خارج وياخود ذات وحقائق شيدن خارج
اوللق اعتبار يله بالاستقراء ايكي قسمه منقسم اوله رقي اكر كليء محمول ذات وحقائق
شيدن خارج اولمزه شيء مذكور ايچون ذاتدر حاصل صوري ممكنه دن موجود
اولديغي حينده كلي اوله جق هر برشي ذهنده موجود اولو بده برشي اوزر ينه حل
اولندقدن بوجله شيء مذكور اوزر ينه حل اولنديغندن ايچون مادامكه محمولدر البته
اوشي ايچون ياحقيقندن خارج اولمهرق ذاتي وياخود خارج اوله رقي ذكر اولنه جغي
وجهله عرضيدر

ومصنفك موضوع كلام اولان كلي بي كليء محمول اولمسيه تقيددي شوسيدن ناشيدركه
ذاتيت وعرضيت متقابلله نك كلي به عروضي واو بطريق القرض والتقدير
اولورسده برشي اوزره حملندن ايچوندر والا كليتك ذاتيت وعرضيتدن خلويله
اوشيئه مبان اوله رقي نه ذاتي ونه عرضي سي اوللق جائدر مثلا حيوان حجره نسبتله
نه ذاتي ونه عرضي اوله رقي مباندر ومصنفك على شيء قولنده شيئي نكره ابرادي
كليتك اشبو ذاتي وعرضي به تقسيبي مطلقا برشي اوزره حلي اعتبار يله اولوب
محمول عليهي جميع اشيا وياخود واحد معين اوللق اعتبار يله اولديغنه نلبيدر

قال رحمه الله (سواء كان عين حقيقته كالحيوان الناطق للانسان او جزئها المساوي لها
مير الهاعن جميع ماعداها كالناطق له او جزئها الاعم مير الهاف الجملة كالخماس والنامي
او غير مير اصلا كالجوهر والحيوان) كليء ذاتي بالاشتراك ايكي معناه اطلاق اولنوركه
اول برشيئك ذات وحقائقندن داخل اولان وثاني برشيئك ذات وحقائقندن خارج

اوليان شي اولوب اول نالنده مندر جدر واشبو معنای ثانی اوزره ذاتي ماهيته متاولدر
زیر ماهيت نفسندن خارجه دكادر وكذاك جنس وفصله منقسم اولان اجزاء ماهيته
دخی متاولدر وهر نقدر ذاتيك معنای اول اوزره اطلاق اشبر ايسده
مصنف قصد شمول ايله معنای ثانی اوزره تفسير ايدرك تحتل اولديغي صورثله به
اشارتله بيوررلر كه كليء محمول استر محمول عليهي اولان شيك عين حقيقي واستر
جميع ماعداسندن ذات وحقائق شئي مير اوله رقي جزء مساوي سي واستر سه في الجملة
مير اولان وياخود اصلا مير اوليان جزء اعني اولسون بواقساك جمله سي حل
اولنديغي شيك حقيقته وذاتندن خارج اولمهرق ذاتيدر

وكليء محمولك شيء محمول عليحك عين حقيقي اولمسي انسانه نسبتله حيوان
ناطق كي اولوب بومفهوم عين حقيقته انساندر وجميع ماعدادن مير ي اوله رقي
جزء مساوي سي اولمسي انسان ايچون ناطق كيددر زيرا بومفهوم انساني جميع
اغياردن مير اوله رقي جزء مساويء حقيقيددر وجزء اعمدن في الجملة مير اولان مثلا
انسان ايچون نامي وحساس كيددر زيرا حس انسان ايله برابر سائر حيوانانده
وكذاك نموانسان وحيوانات سائر ايله برابر نباتانده موجود اولمسيه انسان ايچون
جزء اعم وكندوسنده حس اوليان اشجار واما اوليان اشجار وسائر دن مير اولوب
لكن جميع ماعداسندن مير اوله مدقري جهله تميرلري بعض اغياره نسبتله
في الجملة در واصل مير اوليان جزء اعم مثلا انسان ايچون حيوان ايله جوهر كيددر
زيرا بونلر حقيقته انساندن جزء اعم اولدقري معلومدر مصنف حاشيده ديمشدر كه
هر نقدر حيوان انساني حجره شجر دن وجوهر عرضندن مير ايسلرده اصطلاح
قومه ذاتي ايچون معتبر اولان تميردن مراد فوقنده بولنان جفده مشاركلردن
بالذات تمير ايتسي اولديغي جهله حيوان هر نقدر انساني حيوانك ماعداسندن
تمير ايسده بالذات مير عد اولنه مز چونكه حيوانك بومميزه مالكيته كنديده
مأخوذه اولان حساس ونامي وقابل ابعاد فصللري وساطتله اوله رقي بالذات دكادر
وبو فصللرله برابر حقيقته انسانده جنس عالي دخی مأخوذه اولوب جنس عالي
ايسده فوقنده جنس اولمسيه انسان ايچون مير اوله بطلبي قطعا متصور
اولنديغندن حيوانك انساني تمير ي بعض اجزاي واسطه سيله اوله رقي بالذات
اولديغي تحقق ايدر وبو وجهله حيوانك انسان ايچون اصطلاح قوم اوزره
مير عد اولنامسي تعليله ديتك ممكندر كه مير عد اولنان كلي اي شيء هو سؤالنه
جوابده مقول اولان كلي اولوب رسوال مذكور ايچون جوابده بالكر في الجملة مير
اولمسي كافي اوليوب بلكه في الجملة تمير ايله برابر مشترك تام اولماق شرط ايدمشدر

حيوان ايسه مشترك تام اولوب سؤال مذكوره جوابه صالح اوله ماسيله انسان
ايچون اصطلاح قوم اوزره مير اوله من
قال رحمه الله (والافعرضي له سواء كان مساويا لها او اخص ميراعن جميع ماعدادها
كالضاحك بالقوه او بالفعل او اعم ميرالها في الجملة او غير مير اصل كالمشي جميع ذلك
للانسان) واكر كلي محمول شي محمول عليهاك حقيقتندن خارج اولورسه اشبو كلي
شي مذكور ايچون عرضيدر حاصل بر شيتك عرضيسي ذات و حقيقتندن خارج اولان
كليدر بوده استر او شيتك حقيقتنه مساوي واستر جميع ماعداسندن مير اوله رق
حقيقتندن اخص واستر سه في الجملة مير اولق و ياخود اصلا مير اولماق اوزره
حقيقتندن اعم اولسون اشبو اقسام ثلثه نك جمله سي محمول عليها اولان شيتك
حقيقتندن خارج اولميرله عرضيدر مثلا ضاحك بالقوه انسان ايچون خاصه شامله
اوله رق حقيقت انساندن خارج مساوي و مثلا ضاحك بالفعل خاصه غير شامله
اوله رق خارج اخص اولوب ايكي سي دخي انساني جميع اغيار اجنبيه دن ميردر
و مثلا ماشي عرض عام اوله رق انسان و سائر حيوانده موجود و حيوانك غيري
اجماده مفقود اولميرله في الجملة مير اولان خارج اعمدر و مثلا شي حقيقت انساندن
خارج اعم اوله رق اصلا بر شيدن مير دكار زيراشي هر نقدر لاشيدن مير ايسده
شي مايمكن ان يعلم و يخبر عنه معناسنه اولوب بومعناجه واجب و ممكن و بمنع اولان
هر بر شيت عارض اولميرله نه مير ايله مقصود اولان مشاركات جنسيه دن ونه ده
بر شيتي بر شيدن مير ايلسي قطعا متصور دكار مصنفك جزء اعم ذاتي به مثال اوله رق
ايراد ايلديكي حساس و ناميدن اشبو عرضي اعم غير مير به مثال اولان شيتي دكين
ايراد ايلديكي امشله نك جمله سي انسانه نسبتله دركه انسان زيد و عمرو و سائر
جزئياتك حقيقتيدر

قال رحمه الله (ثم الذاتي المشترك بين الجزئيات ان اشتركت تلك الجزئيات في ذاتي آخر
خارج عنه فهو مشترك ناقص بينها كالحیوان بالنسبة الى افراد الانسان حيث اشتركت
في الناطق ايضا وكلنا طاق حيث اشتركت في الحيوان ايضا) ذاتي بي حقيقتنه مساوي
و حقيقتندن اخص و يا اعم اولق اقسام ثلثه سه تقسيمي متعاقبا افراد و جزئياتك
يا لكر كنديده اختصاص اشتركي و كنديدن خارج اولان ذاتي آخرده دخي
اشتركي جهتندن ذاتي ايچون تقسيم آخردر

ايمدي جزئيات بيننده مشترك اولان كلي ذاتي اكر اشبو جزئيات كلي مذكوردن
خارج اولان ذاتي آخرده دخي اشتركي ايدر ايسه جزئيات مذكوره بيننده مشترك
ناقصدر مثلا افراد انسانه نسبتله حيوان مشترك ناقصدر زير افراد مذكوره حيوانينده
مشترك اولدقلى مثلا ناطقينه دخي مشترك اولوب ناطق ايسه مفهوم حيواندن

خارج ذاتي آخردر و مثلا ناطق دخي افراد انسانه نسبتله حيوان كي مشترك ناقص
اولوب ناطقده اشتركي كي حيوانده دخي مشتركدر حيوان ايسه ناطقندن خارج
اوله رق انسان ايچون ذاتي آخردر حاصلي ذاتيك مشترك ناقص اولسي اشتركي
افرادده كنديدن خارج ديكر بر ذاتيك موجود اولسندن عبارندر

قال رحمه الله (والافشرك تام كالاتيان بالنسبة الى افراد و كالحیوان بالنسبة الى
مجموع افراد) واكر جزئياتك ذاتي خارج آخرده اصلا اشتركي اولوب
اشتركي بالكر كلي مذكوره منحصر اولور و ياخود اشتركي اولسده
مشترك اولدقلى كلي آخر اشبو كليدن خارج اولور سه بونوع ذاتي جزئيات
مذكوره بيننده مشترك نامدر زير ابو صورتده اشتركي جزئيات كنديده منحصر و خارج
غير منجاوذر مثلا فرادنه نسبتله انسان زيد و عمرو و بكر و سائر افراددن هر بيرك
تمام ماهيتي اوله رق اشتركي انسانده منحصر و ذاتي خارج آخره غير منجاوذر
اولميرله مشترك نامدر كذلك مجموع افرادنه نسبتله حيوان دخي مشترك تام اوله رق
زيد و عمرو و فرس و بكر و سائر ايچون ذاتي خارج آخرده اشتركي غير متصوردر
و حيوانك مشترك تام اولسني مجموع افرادنه نسبتله تفيددي بعض افرادنه نسبتله
اولمقندن احترازدر زير بعض افرادي اولان مثلا انسانه نسبتله حيوان مشترك
ناقص اولديغي بيان سابقدن معلوم اولميدر و حيوانك انسان ايله فرس و امشالي
بيننده تمام جزء مشترك اولسي زير انواع مذكوره بيننده هيچ بر جزء مشترك بوقدر
الا يانفس حيوان و ياخود حيواندن جزدر مثلا جوهر و جسم نامي و حساس و متحرك
بالاراده دن هر بر سي هر نقدر انسان و سائر انواع متباينه معلومه بيننده مشترك
ايسه درده لكن تمام مشترك اولوب بلكه تمام مشترك اولان حيواندن بعض اوله رق
حيوان بونلرك جمله سي اوزره مشتملدر شوبله كه حقيقت حيوان جسم نامي حساس
و متحرك بالاراده اوله رق ماهيت حيوانك جزليدر

قال رحمه الله (فكل ذاتي مير في الجملة فهو مشترك ناقص مطلقا ولو بالنسبة الى افراد
نفسه وكل ذاتي سواء فهو مشترك تام بالنسبة الى افراد نفسه و ناقص بالقياس الى
افراد ذاتي اخص منه ان وجد الاخص كالحیوان) ما قبلته تقرير ايمدي في الجملة مير
ماهيت اولان هرر ذاتي ولو افراد نفسه نه نسبتله او اورسده علي الاطلاق مشترك
ناقصدر و بونك ماعداسي اولان هرر ذاتي افراد نفسه نسبتله مشترك تام اولوب
و كنديدن اخص بر ذاتي موجود اولديغي تقريرده اشبو ذاتي اخصك افرادنه قياس
ايله مشترك ناقصدر مثلا حيوان زيد و عمرو و فرس و بكر كي كندي افراد نفسه نسبتله
مشترك تام و زيد و عمرو كي بالكر افراد اخصه قياس ايله مشترك ناقصدر

قال رحمه الله (فاعلم ان مطلوب السائل بكلمة ما عن الواحد تمام حقيقتنه المختصة به

معنی المختصه بنوعه وعن المتعدد تمام الذاتی المشترك بينهما فالسائل بما هو عن زيد طالب الانسان وعن الانسان طالب الحيوان الناطق وبما هما او بما هم عن زيد وعمر و اومع بكر طالب للانسان ايضا وعن الانسان والفرس طالب للحيوان وعنهما مع الشجر طالب للجسم النامي ومع الحجر طالب للجسم ومع العقل العاشر طالب للجواهر (بويحث لطيف دخی مبانئ کلیاتك صورت تأسیس منه متعلق در شویله که بر شیئی تعریف ایدوب بیلدر مک اوزره ایراد اولانه جق کلام البته یا حقیقه و یا خود ذهنده فرض و تقدیر ایدرک برسائل و طالبه جواب اولمق اقتضایده جکی جهتله اشبو مقام جوابده ایراد اولانه جق تعریفات سائلک موافق غرض و مرامی اولمق لازمه دندر اشیا دن سؤال و طلب ایسه طرق عدیده اوزره اوله رق مثلاً مسؤل عنه شیء واحد و یا خود اشیا متعده اولوب حقیقت مختصه و یا مشترک سندن و یا خود غیر یلرندن نه ایله تمیز اوله جفندن سؤال اولنور بناء علیه لسان عربده موقع استفهامده استعمال و ایراد اولانان ماوای اداتلری بوبابده استیفای طرق مطالب ایچون صورت کافیده ده بولنسیله مبادی تعریفات اولان کلیات خساک تعیین ماهیتلرند اخذ اولنمش اولدیغندن کلیات مذکورنک تعریفات و ایضاحاته شروعدن مقدم اشبو و ماوای لفظلریک مقام استعماللریله برابر بولنر و ساططیه اولنه جق سؤالره ذاتیات و عرضیاتدن قغیرلیله جواب ویرانک لازمکه جکک بحث مهمنی اهل فنک تحقیقاتنه توفیقا مباحث ذاتی و عرضی به ذیل الیشدر

مالفظی استفهامیه اولوب حقیقتدن استکشاف ایچون ایراد اولنور مدخولی اولان هو ضمیری مسؤل عنهن عبارتدرای لفظی دخیینه استفهام ایچون اولوب برامرده مشترک اولان شیئیندن برینی آخرندن تمیز ایدمه جکشدن سؤال مجملده اتیان ایدیلور اشته بوجکک تفصیلده بیوررکه مالک سیه شیء واحددن سؤال ایدن کسینهک مطلوبی واحد مذکوره مختصه اولان تمام حقیقتیدرو تمام حقیقتک واحده مختصه اولمسندن مراد واحدک نوعه اختصاصاصیدر شوجهلکه حقیقت مذکوره مسؤل عنه اولان واحدک نوعه مخصوص اولوب نوعیه نوع آخریننده مشترک اولیه مصنف مرحوم حقیقتک واحده اختصاصصنی اختصاص بالنوعه تصریح جلندن مرادی سؤال مقدره جوابدر چونکه اگر اختصاص اشبو معنای اختصاص بالنوعه جل ایدلیوبده ظاهری اوزره نفس واحده اختصاص معناسنده اولمق لازمکه دیله یلور دیکه انسان زیده مختصه اولان حقیقت اولیوب بلکه زید وعمر و وسائر عموم افرادیننده مشترکدر حالبوکه زیددن ماهوایله سؤاله جواب انسان اولدیغنی قوم تصریح ایدوب واحددن سائل ایسه تمام حقیقت مختصه بی طالبدر و حاصل جواب اگرچه اختصاص ایله مراد واحده اختصاص اولسه سؤال مذکورک ورودی در کار ایسه ده مراد بویه اولیوب بلکه واحدک نوعه اختصاصی اولسیله

سؤال مذکور غیر وارددر مصنف حاشیه سنده بوجهلکه اختصاصی اختصاص بالنوعه حاکم سببی بیان ایدکد نصکره دیشدرکه بر قائل طرفندن ایراد اولسه یلورکه بوجهلکه حقیقتک نوعه اختصاصی معناسنده جل ایدلی بر شیئک نفسنه اختصاصصنی مستلزم اولوب بوا یسه فاسد در و بواسلزام تمام حقیقت مختصهک معناسنی تأمل ایدن کسینه به غیر خفیدر زیرا تمام حقیقت دیکر انسان کی نوعدن عبارت اولوب بوضوئده حقیقتک نوعه اختصاصی عینیه نوعک کنیدی نفسنه اختصاصی دیمک اولور جوابنده دینک ممکندرکه تمام حقیقت مختصه نوع حقیقی ایله حدتامدن اعم اولوب بوتقدیرده تمام حقیقتک نوعه اختصاصی اعمک اخصه اختصاصی قبیلندن اولمش اولور بوا یسه فساددن عاریدر و یا خود جوابده دیلورکه اختصاصی اضافی اولسنه بناء تمام حقیقت واحدک نوعه اختصاصصندن مراد فرد نوعه مختصه در دیمک اوله رق محذوردن سالم اولور

ینه بوزیلده مصنف حاشیه سنده ماهوایله سؤاله جواب نوع وجفندن اعم اولوب یعنی محلله کوره بعضانوع و بعضا جنس ایله جواب ویریه جکته اشارته دیرکه ماهو ایچون جوابده مقول اقسام ثلثه اولوب قسم اول شرکت و خصوصیتدن ایکیمی حسبیه جواب اوله رق بوده انسان کی نوع حقیقتدر قسم ثانی ماهو ایچون جوابده خصوصیتدن یالکز بحسب الشریکه مقول اوله رق بوده حیوان کی جفسدر و قسم ثالث بونک عکسی اوله رق ماهویه جوابده شرکتدن یالکز بحسب الخصوصیه مقول اولندرکه بوده انسان ایچون حیوان ناطق کی محدوده نسبتله حدتامدر

وما هو عنوانیه ایکی ودها زیاده اوله رق متعدددن سائل و طالب اولان کسینهک مطلوبی اشبو متعددیننده مشترک اولان تمام ذاتیدر الحاصل ماهوایله برشیدن سؤال ایدلنکدن مطلوب اوشیئک تمام ماهیت و حقیقتی اولسیله اگر سؤال شیء واحددن اولورسه اوشیئ مختصه اولان تمام ماهیتی طالب اولور و اگر سؤالده شیئین و یا خود اشیا بیننی جمع ایدرسه بونلرک تمام ماهیته طالب اولور تمام ماهیت اشیا ایسه انجق یلنلرنده مشترک اولان تمام ماهیتدر و اگر سؤال شمس کی نوعی شخصنه منحصر اوله رق متعدد الأشخاص اولمایدن اولورسه ینه مطلوب تمام ماهیت مختصه اولوب جواب خصوصیت محضه حسبیه در ایددی ماهو لفظیه زیددن سؤال ایدن جوابده انسانی طالبدر زیرا ماهو ایله واحددن سائل اولدیغنی جهتله مطلوبی زیدک کنیدی به خاص اولان حقیقتی اولوب زیدک فرد نوعه مختصه اولان حقیقتی ایسه انساندر و عنوان مذکور ایله انساندن سؤال ایدن کسینه جوابده حیوان ناطق طالبدر زیرا الانسان ماهو قولیه انسان نه شیدر دیو سؤال ایدن کسینهک مطلوبی حقیقت انسانی معرفت اولوب انسانک تمام حقیقت مختصه می

ایسه حیوان ناطق و ماهما عنوانیه زید و عمرو و ماهم عنوانیه زید و عمرو و بکردن سؤال ایدن کسینه جوابده ینه انسانی طالبدر زیرا افراد انسانیه بیننده تمام مشترک ذاتی انساندر زیرا نوع افرادندن هر برینک تمام ماهیتی اواسیله بحسب الخصوصیة والشركة جوابه صالحدر و انسان ايله فرسندن سؤال ایدن کسینه جوابده حیوانی طالب اوله رق حیوان ايله جواب ویریلور زیرا انسان ايله فرس بیننده مشترک اولان تمام ذاتی حیواندر و شجر ايله برابر انسان ايله فرسندن ماهم عنوانیه سائل جسم ناهی بی طالبدر زیرا شجر و انسان و فرس بیننده مشترک اولان تمام ذاتی جسم نامیدرو شجر ايله برابر بونلردن ماهم ايله سائل یالکز جسم ايله جوابی طالبدر زیرا لفظ مذکور ايله سؤالدن مقصودی بونلرک تمام مشترک ذاتیسی اولوب انسان و فرس و شجر و شجرک تمام مشترک ذاتیسی ایسه جسم مطلقدر و ماهم ايله بونلردن عقل عاشر ايله برابر سائل اولان کسینه طالب جوهردر زیرا انسان و فرس و شجر و شجر و عقل عاشرک تمام ذاتی مشترکری جوهردر

قال رحمه الله (و مطلوب السائل بای شیء ما يميز الذاتي المطلوب بكلمة ماهناك تميزا في الجملة اما يميزه الذاتي ان قيده بقيد في ذاته او يميزه العرضي ان قيده بقيد في عرضه او المميز المطلق ان لم يقيده بشيء) وای شیء کلمه استفهامیه سیله سؤال ایدن کسینه نلک جوابده مطلوبی ما کلمه سیله مطلوب اولان آنف البیان ذاتی بی فی الجملة تمیز ايله میز اوله جق شیدر و ماسبقده ماهو ايله مطلوب اولان ذاتی واحدده تمام ماهیت مختصه و متعدده تمام ماهیت مشترکدر و فی الجملة تمیزدن مراد مشارکاتک جمیعینندن و یا خود بعضینندن میز اولی صورتینندن تعمیمدر

تمیزی فی الجملة اولسیله قید ایلسی حاشیهده بیان ایلدیکی اوزره بومقامده الجا ایدن لزومه مبیدر زیرا ای شیء طریقیه سؤال ایدن کسینه نلک مطلوب بی انسان ایچون ناطق کی جمیع اغیاردن تمیز ایده جک شیء اولسیده جائزدر و هر تقدیر تعریفدن قصود جمیع اغیاردن تمیز اولدیغی جهتله سائل مذکورک جوابی مجرد فصل بید ايله حد ناقص اولسی صحیح اوله مزسدهده انسان ایچون حساس کی بعض اغیاردن تمیز ایده جک شیء اولسیده جائزدر و حدود و رسوم ناقصدهده تعریف بالاعم جائز اولدیغی قریباً ذکر اولنور

و اشبو ای شیء ايله مطلوب سائل اولان میز اوج وجهله اولوب اگر سائل بوسوالی فی ذاته لفظیه قید ایدرک ای شیء فی ذاته دیرسه مطلوب میز ذاتیسی و اگر فی عرضه ايله تقید ایدرک ای شیء فی عرضه دیرسه مراد میز عرضیسی و اگر بونلردن بریله قید ایدیوبده یالکز ای شیء هو دیرسه مطلوب کرک ذاتی و کرک عرضی مطلقاً میز اولمش اولور و هر تقدیر اهل لغتک ذاتی و عرضییه و قوفلری اولدیغی

و بوجهته سؤالاری بونلردن برشی ايله مقید اولیه جفی درکار ایسه ده سباق سؤالاری اشبو وجوه ثلثه نلک برینی تعییندن حالی اولیه جفی غیر خفی و بوجهته بعض شراحت بو مقامده تعرض ایلدیکی مقال متعیدر و خصوصیه اهل عربیه نلک استعمال الفاظه دقیق و موافقه کال رعایتله اعتنایرینی اثباتده مطالعة فن بلاغت کانیدر

قال رحمه الله (فاسأل عن زید وحده او مع عمرو بای شیء هو فی ذاته طالب للناطق او الحساس او الناهی او القابل للابعاد و بای شیء فی عرضه طالب لمثل الضاحک و الماشی و السائل عن زید و هذا الفرس بای شیء هما فی ذاتهما طالب للحساس او الناهی او القابل و بای شیء فی عرضهما طالب لمثل التنفس او المنعير و قس علیه) اجمال سابقه توفیقاً لف و نشر طریقیه تمیز و ایضاحدر ایمدی یالکز زیددن و یا خود زید و عمرو و بونلردن ای شیء هو فی ذاته وای شیء هما فی ذاتهما ايله سؤال ایدن کسینه جوابده فی الجملة میز اولان ناطق و حساس و ناهی و قابل ابعاد ذاتیلردن برینی طالبدر زیرا سؤال مذکور ايله مطلوب بونلردن یالکز زیددن سؤالده تمام حقیقتک و عمر و ايله برابر زیددن سؤالده تمام ذاتیلرینک میز ذاتیسی اولوب و ذاتی ایچون میز ذاتی انجق فصلدر و اشبو فصولدن ناطق جمیع اغیاردن و حساس و قصوری بعض اغیاردن میز لردر

و زیددن یالکز و یا خود عمر و ايله برابر ای شیء هو فی عرضه وای شیء همان عرضهما ايله سائلک مطلوبی ضاحک و یا خود ماشی امثالیدر زیرا بونلر میز عرضی اولوب شو قدر که اول عرض خاص اوله رق جمیع اغیاردن و ذاتی عرض عام اوله رق بعض اغیاردن میزدر

و زید ايله فرس معیندن ای شیء هما فی ذاتهما عنوانیه سائل حساس و یا خود ناهی و یا قابل ابعاد جوابی طالبدر زیرا بونلر زید و فرس ایچون میز ذاتی اولوب حساس جسم نامیده مشارکاردن و ناهی قابل ابعادده مشارکاردن و قابل ابعاد ناقابلاندن میز لردر

و زید ايله فرس معیندن ای شیء هما فی عرضهما ايله سائل متنفس و یا خود متعیر امثالیه جوابه طالبدر زیرا بونلردن هر بریسی زید ايله فرس ایچون میز عرضیدر و سائر لریده امثله مذکوریه قیاس اولمق اقتضا ایلر

قال رحمه الله (اعلم ان ذاتی الماهية الحقيقية و عرضیهها مالم یکن خارجا عنها او کان خارجا عنها فی الواقع من غیر مدخل لاعتبارنا و لذا عسر التميز بينهما و اما ذاتی الماهية الاعتبارية و عرضیهها فیتاز بمجرد عدم خروجه و خروجیه عن الموضوع له و لذا سهل التميز بينهما) معلوم اولسونکه ماهیت حقیقیه ایچون اولان ذاتی

واقعه ماهیت از خارج اولیان و عرضی واقعه ماهیت از خارج اولان شیدر مثلا ناطق و نامی واقعه ماهیت زیددن غیر خارج اوله رقی ذاتی و صاحب و ماشی خارج اولسیده عرضی سیدر ایدی کلام مصنفه اولان عدم کون ذاتی و کون عرضی به ناظر اولوب لف و نشر مرتب طریقله اول اولک و ثانی ثانیک تعریفیدر او عاقله محدودی تقیدر

ماهیت مابه الشی هو هو ايله معبر در که مابه الشی نفسه دیکدر شرح موافقه بیان اولدیغی اوزره بر شیتک ماهیتی وجود غیر اصیل یعنی وجود ذهنی ايله منصفه اولان صورت عقیده سیدر بو صورته ماهیت حقیقتدن اعمدر زیرا ماهیت ماهیتی اولدیغی شی اوزره خارجده صدق معتبر اولیه رقی ماهیت انسان کی خارجده افرادی اولوب و یا خود ماهیت عنقا کی خارجده افرادی اولماقدن اعمدر ۲ حقیقت ایه خارجده صدق معتبر اولیه رقی موجودات خارجیه نیک ماهیتیدر ماهیت اعتباریه دن مراد حقایق موجوده دن اولوب مجرد اعتبار ناس ايله اولان ماهیتدیر شو وجهله که ناس اشیان بر طاقه ایچون بر مفهوم استحصالیه بو مفهوم بر اسم و یا اسمی عیدیه تخصیص ایدرلر و کذا و کذا دیگر بر طاقه ایچون بر مفهوم آخر استحصال ایدرلر مع القرینه مفهوم اولک اسمیه و یا خود بشقه بر اسم و یا اسمی عیدیه تخصیص ایدرلر کذا و کذا و بو وجهله ناسک بر طاقم اشیان طویلوب استحصال ایدرلر کذا ایچون اسم وضع ایدرلر کی مفهوم اشیان او طاقه نیک ماهیت اعتباریه سی اولور

و واقعه ذاتی ماهیتدن خارج اولوب عرضیک خارج اولسندن مراد بزم اعتبار من ایچون مدخل و سببیت اولیه رقی واقعه یعنی نفس الامر نسبتله خارج و غیر خارج اولسیدر نفس الامر نفس شی دیمک اولوب امرشیدن عبارتدر و بر شیتک واقعه وجودی حد ذاتده وجودی اولوب یعنی وجود و تحقق ثبوتی فرض قارض و اعتبار معتبره متعلق اولما سیدر مثلا طلوع شمس ايله وجودنها رینده اولان ملازمه کون بر قارض موجود اولسون و کون اولسون و استر فرض و اعتبار ایدلسون و کون ایدلسون حد ذاتده متحققدر

۲ مابه الشی هو هو تحقیق اعتباریه حقیقت و تخصیص اعتباریه هویت و بونلردن مع قطع الطر ماهیتدیر دینلدر لکن ماهیت و حقیقت الفاظ مترادفه اولق اوزره حقیقتک دخی مطلقا مابه الشی هو هو معناسنده اسمی شایع و ذایعدر حتی علماء کلامک حقائق الاشیاء کاتبه قوللنده کی حقیقتی علامه تفازاتی و غیر یلری بو معنا ايله نفسیه بر ایشلدر بعد ذاتیت حقایق اذهان اوله حق فوائده ندر که ماهیتک معنای مذکور مابه نیجاب عن السؤال بما هو معناسنک غیر ی اولوب لفظ ماهیت بو ایکی معنا بینه مشترک لفظیدر و معین بینه اولان نسبت عوم من وجهدر که اول نایس ماهیات جزیهده تحقیق ایدر و نای اولسن نوع قیاسله جنسه تحقیق ایدر و نوع قیاسله ایکی معناسنک دخی ماهیت نوعیده تحقیق ایدوب اجتماع ایدرلر معینیک بیلرینی عدم فرق جهته لیه لری غلطیده وادی قاط اولمدر فیه (عبدالحمد)

و بوجهله ذاتی و عرضیک ماهیت حقیقتدن غیر خارج و خارج اولسنده اعتبار معتبر ایچون مدخل اولیه رقی واقعه نسبتله اولسی معتبر اولدیغندن حقایق موجوده ذاتی و عرضیک بیتی تمیز ایتک معبر اولمدر و اما ماهیت اعتباریه یعنی ماهیات لغویه و اصطلاحیه نیک ذاتی و عرضی مجرد موضوع اهدن عدم خروج و خروج ايله ممتاز اوله رقی بوسیدن شای ماهیت اعتباریه نیک ذاتی و عرضی تمیز ایتک سهل و آساندر

الحاصل بر شیتک ذاتیه کسب اطلاع ایتک و ذاتیه ايله عرضیه بیتی فرق و تمیز ايله فلان شی ماهیت فلانیه نیک ذاتیه و فلان شی عرضیه سیدر دیو تعیین ایتک مفهومات اعتباریه یعنی مفهومات لغویه و اصطلاحیه ده سهل و آساندر زیرا لغت و یا اصطلاحده بر لفظ مفهوم مرکب ایچون وضع اولدیغی تقدیرده اشبو موضوعه اولان مرکبه داخل اولان ذاتیه اولوب مشترک اولورسه جنس و الافصل اولش او اور و مفهوم مرکبدن خارج مساوی و یا اعم و اخص اولورسه عرضیه اولور مثلا نجات کلمه بیتی لفظ وضع یعنی مفرد مفهومیه تعریف ایتدک لری جهته لیه داخل اولان لفظ و وضع و مفرد کله ایچون ذاتی و دخول لام و تنوین و اضافت امثالی تعریفدن خارج اولمدر عرضیدر

و اما حقایق موجوده ذاتیات ايله عرضیات بیتی تمیز ایتک معبر اولوب حد ندره و اصل اولمدر زیرا جنس عرض عامه و فصل خاصیه شیه اوله رقی مثلا ناطق ذاتی و صاحبکی عرضی عد ایتک تحکم صرفدر دینلدر بحددر و رئیس قومک تحدید اشیای استصعابی دخی بوندن نشئت المندر

و طریق تمیزده بعضیلر شو صورتی اختیار ایتلدر در که بر نوع ایچون خواص عیدیه مرتبه اولدیغی صورته اقدمی ذاتی اعتبار ایدرلر زیرا ذاتیک اقدمیتی معلومدر مثلا انسان ایچون ناطق و متعجب و صاحبک خواص عیدیه مرتبه اولوب و بو خواصدن ناطق انسان ایچون خواص مذکور نیک اقدم و اقرب اولسیده ذاتی عد اولور و ناطق اقدم و اقرب اولسی شو جهته ندر که ناطق انسانه اختصاصی متعجب و صاحبک اختصاصدن اقوادر زیرا بونلرک انسانه اختصاصی ناطقه تابع و متفرعدر شو جهته که نطق مطلقا ادراکدن عبارت اولوب انسان ایه مطلقا ادراک ايله متصف اولمدر بجه ادراک امور غریبه ايله متصف اولمدر تعجب ایه اشبو ادراک امور غریبه دن عبارتدر و کذاک امور غریبه بیتی ادراک عیدیه

الحاصل انسان مطلقا ادراک ايله متصف اولمدر بجه ادراک امور غریبه و یا ادراک امور غریبه تابع اولان اشغال ايله متصف اولمدر تعجب ایه اشبو ادراک امور غریبه و یا ادراک امور غریبه تابع اولان اشغال نفسدن عبارتدر و کذاک امور غریبه بیتی ادراک و یا خود ادراک مذکور تابع اولان اشغال سیه روحک دفعه شایع حرکتدن حاصل اولان کیفیت غیر ناشیه ایدره متصف اولمدر متعجب ایه اشبو کیمیدن عبارتدر لکن بو طریق بیه تمیز ایچون مفید بقیه نکدر (عبدالحمد)

انفعال و تأثر ایله ده متصف اوله من ضحك ايسه اشبو انفعال ديمكدر لكن بو طر يق
ينه تميز ايجون مفيد يقين اوله من زيرا بر شئتك بيله مديكمز ذاتي سي اولوب ده
عرضي به مائيس اولسي احتمل دن وارسته اوله من

و بعضيلر ديمشدر كه ذاتيات و عرضياتك معناسي شوندن عبارتدر كه مثلا زيد
كبي شئ واحد ايجون بر طاقم احوال اولوب بوده ابعاد و نمو و حس و حركه اراديه
و نطق اشاليدير بعده بواحد واله ديكر احوال دخي تابع اولوب بوده تحير و تغير
و انفعال و تعجب امثالدير ايمدي متبوعاتدن اخذ اولنان جسم و ناهي و حساس و ناطق
امثالي محمولات زيدا ايجون ذاتياتدرو توابعدن اخذ اولنان متغير و متغير و متعجب
اشالي زيد ايجون عرضياتدرو بو طر يق ايله ذاتي و عرضي بليني تميز و تعيين ايتك
سهلدر لكن بو كلام اوزر ينه دخي ابحاث شريفه اولوب حاصلي بيلر بني تميز
ايجون تميز طريقه تصدي ايدنلرك جله سي سهام جرح و اعتراضه هدف
اولمشلدر

قال رحمه الله (فصل في الكليات الخمس قد سبق ان الكلي اما ذاتي و اما عرضي
فالذاتي ان كان عين الحقيقة المختصة بجزئياته بحيث يكون محمولا في جواب السؤال
بما هو عن المتعدد من تلك الجزئيات و عن الواحد فهو نوع حقيقي كالانسان و الشمس)
بوفصل مبادي قول شارح اولان مباحث كليات خسته باب اولدن فصل ثالثدر كه
جنس و نوع و فصل و خاصه و عرض عامدن عبارت اولان اقسام خسته كلياتي
موضح و معرفدر كليتك ذاتي و عرضي قسمينه منقسم اولديغي سبقت ايتشيدى
اشته ذكر اوله حق كليات خستك مبناسي بونلر اوله رق كلي ذاتي ايجون اوج
قسم اعتبار ايدلشدرو شو بله كه اكر ذاتي جزئياتدن متعدد و يا خود واحد دن ماهو
مفهوم و بيه سؤاله جوابده محمول اولق حيثيت و اعتبارنه ملايس اوله رق حقيقت
مختصه نك عيني اولورسه بوقسم ذاتي به نوع حقيقي اطلاق اولنور

مصنف حاشيه سنده ديمشدر كه بوجهله ذاتي ني نوع و جنس و فصله تقسيم ايتكره
ذاتيك حقيقت مختصه نك عيني و يا خود جزئي اولسني اتيانه حاجت اولوب بلكه
ذكر اولنان حيثياته بناء تقسيم كافي اولديغي حالده قيد مذكوري ضم و علاوه دن
غرض هر ر نوع حقيقي كندى تحتنده اولان جزئياتك عين حقيقي و هر ر جنس حقيقت
مذكوره نك جزء اعني و هر ر فصل جزء مساوي سي و يا خود اعني اولديغه تاييه
ايتك قائده سني التزام ايجوندر

مثلا انسان زيد و عمرو و بكر و سائر افراد شخصيه سنده نسبتله نوعدر زيرا انسانكه
تفصيل حيوان ناطقدر ذاتي اولوب زيد و عمرو و امثالي جزئياتك حيثيت مختصه سي
اوله رق بونلردن ماهم لفظيله و يا خود يالكر بونلر ماهو ايله سؤال اولسه اوله نظرا

بحسب الشركة و الخصوصية و ثاني به نظر بحسب الخصوصية جوابده محمول اولق
حيثيتي حاملدر شو بله كه بوسؤالره جوابده هم انسان و يا خود هو انسان ديلور
چونكه ماهو عنوانيله افراد دن سؤال هر بر ر ينه مختصه اولان ماهيتي طلب
اولوب بونلرك ماهيت مختصه و مشتركه اري ايسه انسان و انسان جزئيات
مذكوره نك عين حقيقتلر بدر و مثلا شمس دخي نوع اوله رق ماهي ايله سؤاله
جوابده بحسب الخصوصية مقولدر زيرا نوعي شخصيه منحصر اوله رق خارجه
اشخاصي متعدد اولماسيله مطلوب سائل بوفردك ماهيت مختصه سي اولديغندن
ظاهره نظرا جواب بحسب الخصوصية اولور و اكر افراد ذهنيه سنده مبنى ذات
نوعه نظر اولنورسه بحسب الشركة دخي جواب اوله بيلور

قال رحمه الله (ويعرف بانه كلي مقول على كثيرين مختلفين بالعوارض لا بالحقيقة
في جواب ماهو بحسب الشركة و الخصوصية) نوع بر كليدر كه عوارض و مشخصات
ايله مختلفه و حقيقتلري متحده اولان جزئيات كثيره اوزره ماهو عنوانيله سؤال دن
جوابده شركت و خصوصيت حسييله مقول و محمولدر دبو تعريف اولنور يعنى شركت
و خصوصيتدن هرايكيسيله سؤال دن جوابه صالح اوله رق بوضورته افراد
متعدد دن شركت و خصوصيت حسييله و فرد واحد دن يالكن خصوصيت حسييله
جواب اولق قسمينه شاملدر مقول قولدن تكلم و تلفظ معناسه اولوب كلي يقال
و تلفظ مفادنده در و بعضيلر محمول معنای لازميسنه حل ايله جوابك سؤال اوزره
محمول اولديغني اعتبار ايتلشدرو كه مراد هو هو ايله حل بالواطئه در و كلي لفظيله
برابر اشبو مقول قيدني اتيان ايلسي كلي لفظي باسرها كلياتي مشتمل جنس اوله رق
كنديده معنای مشترك ملحوظ اولماسيله على لفظك تعلقه عدم صلاح حيه مبنى
متعلق جار اولق مقصدندن ايجوندر

كثيريك عوارضله مختلفه و حقيقتده منفقه اولسيله تفيدى تعريفدن جنسي و قى
جواب ماهو قبديله ماهو ايله سؤال دن جواب اوله ميان فصل و خاصه و عرض عامي
اخراج ايجوندر و بحسب الشركة و الخصوصية قيدى ذكر اولديغني اوزره معرفك قسمينه
قسمد شموله مبنيدر كه متعدد دن سؤاله جواب اولورسه بيلر ينده ماهيت مشتركه
و هر ر ايجون ماهيت مختصه اولديغني حيثيتدن بحسب الشركة و الخصوصية و واحد دن
جوابده ماهيت مختصه سي اولديغني حيثيتدن بحسب الخصوصية اولمش اولور
و افراد نوعك حقيقتده اتحادلري معلومدر كه مثلا افراد انسان عموما حيوان ناطق
اولمده متحدلدر و اختلاف عوارض و مشخصاتلري بالبداهه معلومدر و مشهوددر
قال رحمه الله (والافان كان جزأ اعم من اجزاء حقيقة من الحقائق بحيث يكون محمولا
في جواب السؤال بما هو عن المتعدد من جزئياته لا عن الواحد فهو جنس لتلك الحقيقة

کالحوان للانسان والجوهر للحيوان (و اگر کلی ذاتی حیثیت مذکوره ایله جزئیاته
مختصه اولان حقیقتک عینی اولمسه بوضوح اکر ذاتی حقایقندن بر حقیقتک
اجزاسندن جزء اعم اوله رقی جزئیات متعدده سندن ماهو عنوانیه سؤالدن جوابده
محمول اولوب جزئیاتندن واحدندن جوابده محمول اولماقی حیثیت واعتبارنه
ملابس اولورسه اشبو قسم ثانی ذاتی حقیقت مذکوره ایچون جنسدر و جنس بالکز
بحسب الشریکه مقول و جواب واحده غیر محمول اولمسیله بوبابده سؤال ماهما
وماهم ایله اوله جفی درکار ایسه ده ماهو ایله بیانی غرض مجرد مسئول عنک
تعینی اولدیغنه تنبیه ایچون عنوان سؤالی اتیانندن عبارتدر

ومصنفک حاشیه ده بیانی وجهله سابق کلامه موافق اولان ان کان جزءاً اعم من اجزائها
دینلوب ضمیرک حقیقت مسبوق الذکره ارجاعیه اکتفا اولتمسی ایکن من اجزاء
حقیقه من الحقایق اسلوب صریحیه تعمیم حقیقتی اختیار ایتسی جنس وفصلک نوع
حقیقی اولان حقیقت مذکوره به توهم اختصاصندن احترازه مینیدر زیرا جنسی
حقیقت مذکوره نك اجزاسندن جزء اعمه تخصیص ایتک باطل اولوب انواع حقیقت
ایچون اجناس وفصول اولدیغی مثلاً اجناس وفصول ایچون دخی اجناس
وفصول موجوددر مثلاً حیوان ایچون جسم نامی جنس وحساس فصلدر الحبوکه
حیوان نوع حقیقی اولوب جنسدر

وجنس مثلاً انسان ایچون حیوان و حیوان ایچون جوهر اولوب حیوان حقیقت
انسان اولان حیوان الناطق مفهومی نك جزء اعمیدر و بوجهله حقیقت انساندن
اعم اولمسه مبنی بالکز انساندن سؤالده جواب صالح اوله یوب بلکه مشارکدرندن
مثلاً فرس ایله برابر انساندن ماهما ایله سؤالده بحسب الشریکه جواب اولور و کذاک
جوهر دخی اجزاء حقیقت حیواندن جزء اعم اوله رقی جنس عالیدر

قال رحمه الله (و يعرف بانه کلی مقول علی کثیرین مختلفین بالحقایق فی جواب ماهو
بحسب الشریکه فقط) جنس برکلیدر که ماهو ایله بالکز بحسب الشریکه سؤاله
جوابده حقیقت و ماهیتلری مختلفه اولان کثیرین اوزره مقول و محمولدر دیو تعریف
اولور کثیرین قیدی جزئی بی اخراج ایچوندر زیرا شیخ شفا ده جزئیه دخی حل
جاری اولدیغنی تصریح ایتشد و هر نقیصه سید شریف جزئی حقیقی اصلاً برشی
اوزره حل اولمز زیرا جمله تغایر طرفینک لزومندشاشی جزئی بی کندی نفسی
اوزرینه حله مسامح اولدیغنی مثلاً بطریق الایجاب غیر یسی اوزره حلی دخی
حل اتحاد خارجی ایله مشروط اولمسیله متممدر دیو بیان ایتش ایسه ده جمهور
بالذات متحد و بالاعتبار تغایر اولدیغنی جزئی آخر اوزره حلی تجویز ایتشدر
مثلاً هذا الضاحک هذا الکاتب دینک جائزدر زیرا اشبو ضاحک و کاتبدن مراد

❖ ذات ❖

ذات زید اولمسیله متحد بالذات ایسه درده بالاعتبار تغایر اولدقلمی معلومدر و کذاک
جزئی حقیقتک قضیه جزئیه کلی اوزرینه حلی تجویز ایتشدر که مثلاً بعض
الانسان زید بوقیلندر الحاصل جزئی حقیقتک بحسب الظاهر محمول اولسی
متفق علیه و بحسب الحقیقه محمول اولسی مختلف فیه اولدیغنی جهته به ضلوع و وجهله
کثیرین قیدیه اشبو تعریف جنسندن اخراجنی توهم ایتش ایسه ده جنس اولان
کلیده جزئی غیر داخل اولمسیله قید مذکور ایله اخراجده حاجت یوقدر حقایق
حقیقتک جمعی اولوب کلیات فرضیه به شامل اولقی اوزره حقیقت و یا خود ذکر
مقید و اراده مطلق قیلندن اوله رقی مراد ماعیندر کثیرینی حقیقتلری مختلفه اولمسیله
تقییدی نوعدن احتراز اولوب ذکر اولدیغنی اوزره نوعک مقول علیه متفقین
بالحقایق در فی جواب ماهو قیدی فصول بعیده ایله عرض عام و سایر خواصی اخراج
ایچوندر زیرا بونلردن هیچ بریسی حقیقت مختصه و یا مشترکه ایله جوابی طالب
اولان ماهو عنوانیه سؤاله جواب اوله مزار

وجنسک ماهو ایله سؤاله شرکت محضه حسبیه جواب اولسی زیرا بر ماهیتله
برابر نوع آخردن سؤال اولدیغنی حینده مطلوب بو ایکی نوع بینده مشترکه
اولان تمام ماهیت اولوب تمام ماهیت مشترکه ایسه تمام جزء مشترکدر و سؤالده
ماهیتک افرادیه بالکز ماهیتدن سؤال اولمسه اشبو جزء مشترک نامک جوابده
مقول اولسی صحیح اوله مزار زیرا بوسؤال اوزره مطلوب تمام ماهیت
مختصه اولوب جزء مشترک ایسه تمام ماهیت مختصه اولیه رقی بلکه
ماهیت مختصه جزء مذکور ایله آخرندن مرکبدر حاصلی اشبو جزء
مشترک تام انجق بحسب الشریکه ماهو عنوانیه متعددن سؤاله
جواب اولوب و جنس ایله مراد اشبو تمام جزء مشترکدر مثلاً حیوان
ماهیت انسان ایله فرس بینده جزء مشترک کلی اولوب حناکه انسان ایله
فرسدن ماهما ایله سؤال اولمسه حیواندر دیو جواب و ریلور واکر بالکز
انساندن سؤال اولمسه تمام ماهیت انسان حیوان ناطق اولوب بالکز حیوان
اولدیغنی جهته بوندن ماهو ایله سؤاله حیواندر دینک صالح اوله مزار

قال رحمه الله (وان لم یکن جزءاً اعم کذاک بل جزءاً مبرها فی الجملة بحیث لایکون
محمولاً فی جواب ماهو بل فی جواب ای شیء هو ذاته فهو فصل لها مساو یا کان او اعم
کاناطق والحساس للانسان) و اگر کلی ذاتی جنسده ذکر اولان حیثیه جزء
اعم اولوب بلکه ماهو عنوانیه سؤالدن جوابده محمول اولیه رقی ای شیء هو فی
ذاته ایله سؤالدن جوابده محمول اوله جفی حیثیه فی الجملة جزء مبر اولورسه
ذاتیدن اشبو قسم ثالثه فصل اطلاق اولور

وفي الجملة ميز اولسيله مراد كرك فصل قريب كبي ماهيتك مشاركات جنسيه سندن اولان جميع اغياردن ماهيتي تميز ايتسون و كرك فصل بعيدده اولديغي كبي بعض اغياردن تميز ايتسون اشبوايكی صورتدن اعدرو اشبو كلكی ذاتی مسؤل عنده مساوی و یا خود مسؤل عندهن اعم اولسون بلا فرق فصلدر حاصلی فصلدن بمضیی ماهیة مساوی و بمضیی ماهیتدن اعم اولور مثلا انسان ایچون ناطق فصل مساوی و حساس مشاركات حیوانیه سنه شمولی جهته فصل اعدر ایددی یالکز زید و یا خود عمرودن ای شیء هو فی ذاته ایله سؤاله جواب صالح مساوی ماهیتی اولان ناطق ایله اعم اولان حساس و قابل ابعاددن برسیدرکه نه کیم فرسله برابر زیددن سؤال مذکوره جواب مساوی اولان حساس و یا خود مافوقی اولان فصول بعیده دن بریدر

قال رحمه الله (و يعرف بانه کلی مقول علی الشئ فی جواب ای شیء فی ذاته) یعنی فصل برشی اوزره ای شیء فی ذاته ایله سؤالدن جوابده مقول و محمول اولان کلیدر جنس و نوعک تعریفلنده التزام ایلدیکی مقول علی کثیرین تعبیندن عدول ایله مقول علی الشئ قولنی اختیار ایتسی شمس کبی خارجه فردی شخصیه منحصر اولان نوعک فصلنه قصد شموله میندر

وقصاك ای شیء مفهومیته جواب اولوبده ماهو عنوانیه جواب اوله مامسی مسؤل عنه ایچون ماهیت مختصه و مشترکه اولدیغندن ایچوندر و بوجهله ای شیء ایله سؤالدن جواب اولسيله تقیدی جنس و نوع و عرض عامی تعریفدن اخراج ایچوندر زبرا جنس و نوعک ماهو سؤالنه جواب اولقله مقید اولدقلری بیان سابقدن معلوم اولوب عرض عام ایسه اصلا جوابده مقول اوله من و فی ذاته قیدی خاصه بی اخراج ایچوندر زبرا خاصه دخی شیئی بمیزه ایدده فی ذاته اولوب بلکه فی عرضه اولسيله ای شیء فی ذاتهیه جواب اوله من

مصنف حاشیه ده دیمشدرکه بعض محقیقک تحقیقی و جهله نطق و حس و او بالقوه اولسون انسان و حیوانک عوارضندن اولدقلری جهته بونلر ایله فصلی تمثیل ایتک صحیح اوله من لکن اشبو عارضلر انسانک اقرب عوارضندن اولوب و چونکه اهل عقول انسانده جزء حیوانک و راستنده اوله رق سائر حیوانانندن تمیزی موجب اوله جق بر جزء جوهری اولدیغنی و كذلك حیوانده دخی سائر اجسام نامیده دن تمیز ایده جک بر جزء جوهریك وجودنی جزم ایله برابر بو امرینك كنهنی یعنی نه شی ایدوکنی بلوب تعیین ایده مدکاری جهته بو امرینك مقامه اشبو اقرب عوارضلرینی وضع ایدرك بونلر ایله مبدأ نطق و حس اواق لازم مکابیده کنه

واقف اوله مدقلری امرینی مراد ایتشدر نامی و قابل ابعاد و سائر مقام فصولده وضع ایتدکاری عوارض دخی بوبله در فصلک قریب و بعیده انفسامی شو جهتندرکه اگر جنس قریده اولان جميع مشارکندن ميز اولورسه فصل قریدر مثلا انسان ایچون ناطق فصل قریب اوله رق حیوانده مشارکری اولان فرس و طیور و امثالندن تمیز ایدر و اگر جنس بعیده اولان بعض مشارکندن تمیز ایدرسه فصل بعیددر مثلا انسان ایچون حساس فصل بعید اوله رق جنس نامیده مشارک اولان شجر و امثالندن تمیز ایدوب فقط فصل قریب کبی جميع مشاركات جنسیه دن ميز اوله میه رق فرس و بغل امثالی مشاركات حیوانیه دن تمیز ایده من

قال رحمه الله (والعرضی ان اختصاص بحقیقة واحدة من الحقایق میزاً لها عن جميع ماعداها بحيث یكون محمولا فی جواب ای شیء فی عرضه فهو الخاصة لها مساویا كان او اخص كالضاحك بالقوة او بالفعل للانسان والنفس للحيوان) ثم الذاتی قولنده اولان الذاتی اوزرینه معطوفدر یعنی کلی عرضی اگر حقایقندن بر حقیقه مختص و حقیقتی جميع ماعداسندن ميز اوله رق ذاتیاندن قطع نظرله ای شیء فی عرضه ایله سؤالدن محمول اولق حیثیه ملابس اولورسه اشبو عرضی استر مساوی و استر اخص اولسون حقیقت مذکوره ایچون خاصه در خفی اولسونکه بر شینک عرضی البیه اوشیئه مباین اوله من بو صورتده اگر او شیدن فی الجملة عام اولورسه شیء مذکور ایچون عرض عام والاخصدر بو شیده شخص واحد و یا افراد نوع و یا افراد جنس اولقدن و جنسده ولو جنس عالی اولسون جمله سندن اعدر بناء علیه بحقیقة واحدة تعبی ایدرك بتوع واحد تعبی رینك موهم اوله جخی صورت تخصیصدن احتراز ایتشدر و خاصه مساوی و اخص اولق اعتباریه ایکی قسمه تقسم اوله رق یا حقیقه مساوی اولوب مختص اولدیغنی حقیقتك جميع افرادنده موجود اولور و بو قسم خاصه شاملدر مثلا انسان ایچون عرض لازم اولان ضاحك بالقوه بو قسمدن اوله رق جميع افرادی بالقوه ضاحكدر و یا خود حقیقتدن اخص اولوب افراد حقیقتك بعضیسنده بونلور و بو قسم خاصه غیر شاملدر مثلا انسان ایچون عرض مفارق اولان ضاحك بالفعل بو قسمدن اوله رق بعض افرادی بالفعل ضاحك اولقدن خالی اولر حیوان ایچون متفلس دخی بالقوه و بالفعل اولق اعتباریه انسان ایچون ضاحكك مثلیدر یعنی جميع اوقانده البیه جميع حیوان بالقوه و بمضیی بالفعل متفلسدر

قال (رحمه الله و تعرف بانها کلیة مختصة بالشئ نقال علیه فی جواب ای شیء فی عرضه) یعنی خاصه بر کلیة عرضیه درکه بر شیده مختصه اوله رق ای شیء هو

فی عرضه سؤاله جوابده شیء مذکور اوزره مقول و محمول اولور دیو تعریف اولور اختصاص و خصوص و تخصیص بایله مستعمل اولوب و اختصاص ایچون صله اولان بابعضا مقصور اوزره داخل اوله رق و الله یختص بر حقه من یشاء قول شریفنده اولدیغی کبی امتیاز معناسنه اولور و اکثر استعمالده مقصور علیه اوزره داخل اوله رق خص المال بزید دینلور و بر شیئتک خاصه سی کندیده موجود اولوب آخرنده بولمیاندر و تعریفات ذاتیده مقول تعبیر یله بوتعریفده صیغه فعل ایله تقال لفظنه عدولی تجدد و عروضه تنبیه ایچوندر زیرا اسم ثابت و دوامی مشعر اولوب ذاتی ایسه ثابت و دائمدر و فعل تجدد و عروضی مشعر اولوب عرضی ایسه بویله در وقید اختصاص ایله عرض عام و فی عرضه قید یله جنس و نوع و فصل خروج ایدر و عرض عام جوابده مقول اولمامس یله ده خارجدر قال رحمه الله (وان عم حقایق مختلفه بحیث یکون محمولا علی کل منها فهو عرض عام اها کالتنفس للانسان و المنحیز للحيوان) و اگر کلی عرضی حقیقت واحدیه مختصه اولیه رق انسان و فرس امثالی حقایق و مواهی مختلفه عام اولوب بو حقایقندن هر بریسی اوزره محمول اوله جق حیثیتی حامل اولور سه اشبو کلی عرضی حقایق مذکوره ایچون عرض عامدر مثلا متنفس انسان ایچون عرض عام اوله رق انسان و سایر فرس و بقرا امثالی ذی روح اولان حقایق مختلفه ده تنفس موجود و جهله سنه عام و شاملدر و کذلک متحیز حیوان ایچون عرض عام اولوب اجسام کثیفه نک جهله سنه بر حیزده بولنقی ضروری و مقتضی اولمس یله حیوان و اجبار و امثال سائر سنه عامدر

مصنف حاشیه سنه عرض عامی فی الجمله حقایق میز اولوب اولمامقندن تعمیم ایتدکدنصکره بر بحث خامضه تصدی ایدرک بیور مشدرکه بر قائل طرفندن ایراد اولنه پیلورکه مادامکه عرض عام فی الجمله میز اولوب اولمامسی مساوی عد اولنیور بو صورتده عرض عامک ای شیء فی عرضه یه جوابده مقول اوله بطبیعی لازمکاور زیرا بیان سابقندن معلوم اولدیغی و جهله عنوان مذکور ایله سؤال فی الجمله میزدن سؤال و بونی طلبدر حالبوکه قوم عرض عامک نه ماهو ونه ده ای شیء هو ایچون جوابده مقول اوله مدیغنی تصریح ایتشدر و بو سؤاله جوابده عرض عامک ای شیء هو ایچون جوابده صالح کورنسی فی الجمله میز اولمس حیثیتندن اولوب عرض عام ایسه بو حیثیتندن عرض عام اولوب بلکه خاصه در دینله مز زیرا بونی منع ایله دیرزکه محلیده تحقیق اولدیغی و جهله خاصه ایکی قسم اولوب بری مطلقه و آخری مضافه در خاصه مطلقه که حقیقه دخی دینلور جمع اغیاردن میزه اولاندر و بعبارة آخری جمیع ماعداسنه قیاس ایله بر شیئه مختص

اولان خاصه در مثلا انسانه نسبتله ضاحک بو قیامندر و خاصه مضافه بعض اغیاردن میزه اولاندرکه بعبارة آخری اغیارندن بعضیسنه قیاس ایله بر شیئه اختصاصی اولان و صفدر مثلا انسان ایچون ماشی بو قیامندر و کلیات خسدن اربعه یه قسمه اولان خاصه مطلقه در بناء علیه بو مقامده مفهوم خاصه ده جمیع اغیاردن تمیز اعتبار اولمس یله خاصه اضافیه خارج قاهره یه یعرض عامده داخل و یاخود کلیات خمس یکنده واسطه اوله رق اچتده باقی اولور واسطه اوله رق بقاسی ایسه کلیاتک اقسام خسدده اعتبار انحصاری جهته باطل اوله رق خاصه دن اشبو فی الجمله میز اولان قسمک عرض عامده داخل اولدیغی تحقیق ایدرک ای شیء هو ایچون جواب اولمس یه اقتضا ایدر بو ایسه بوجه بحرر بیان قومده مخالفدر حاصلی فی الجمله میز اولان استر خاصه دن واسطه عرض عامدن بر قسم اعتبار اولنسون فی الجمله میز اولمس یه نظرا ای شیء هو فی عرضه سؤاله جوابه صالح اولمق اقتضا ایدوب بیان قوم ایسه بونک خلافتده در و بو ایراددن خلاصه مدار اوله جق شیء انجق ای شیء فی عرضه ایله سؤال جمیع اغیاردن میز اولمق صورتنی التزام ایتکدن عبارتدر و هر نقدر ای شیء فی ذاته ایله سؤال فی الجمله میزدن اولدیغی بیان سابقندن معلوم ایسه ده بوکا باقلیوب ای شیء فی عرضه یه ایراد مذکورندن و ارسته اولمق اوزره معنای مذکوره یعنی جمیع اغیاردن میزدن سؤاله حل ایتکدن بشقه چاره بولنه مز و حاصلی فی الجمله میز اولان خاصه و مرض عامک بو سؤاله جواب اوله مامسی مجرد ماهو فی عرضه سؤالک جمیع اغیاردن تمیزی طلبه اختصاصندن نشئت ایدر فقط ای شیء فی ذاته یی فی الجمله میزدن تعمیم ایله ای شیء فی عرضه یی یالکز جمیع اغیاردن میزه تخصیص ایتک تحکیم اوله جفی اعتراضندن و ارسته اوله مز و بعضیلر اشبو تحکیمه جوابا اولده سؤال ذاتندن اوله رق سائل بوجه من الوجوه فی الجمله تعینی طالب اولمس یله جواب فی الجمله میز اولمس یه کافیدر لکن ثانیده سؤال حقیقتک و صفندن اولوب وصف حقیقتک تعینی ایسه وصف مختص ایله جوابه محتاج اولدیغندن جمیع اغیاردن میز اوله جق شیء ایله جواب ویرلمسی لازمکاوردیمشدر و یاخود ایراد مذکورندن جوابده دینلورکه عرض عامک ای شیء فی عرضه سؤاله جواب اوله مامسی تعریف بالاعمی تجویز اتیان مذهب متأخرینه مبنی اولوب تعریف مذکوری مجوز اولان متقدمین مذهبده دکدر و بو وجهله ایراد مذکورندن خلاصه صعب دشوار اولمس یله مصنف عرض عامک مفهوم می یانده ماهو و ای شیء هو سؤالیه جراب اولوب اوله مدیغنی بیانده تعرضندن ابا ایتشدر قال رحمه الله (و يعرف بانه کلی یقال علی ما تحت حقایق مختلفه قولا عرضیا) و عرض عام بر کایدرکه حقایق مختلفه تحتنده اولان افراد اوزره قول عرضی ایله مقول و محمول

اولور و مقول علیہک تحت حقایقہ بولسان افراد اولیہ تفسیدی کلیت افرادہ
قیاس الہ اولدیغنه تنبیه ایچوندر و حقایق مختلفه قیسیله نوع و فصل و خاصه
وقولا عرضیا قولیله جنس خروج ایدر و اگر سوال اولنورسه که خواص اجناس
افراد خاصه دن اولوب عرض عامک افراددن اولدیغی حالده تعریف خواص
مذکوره اوزره صادق جوابده دیرزکه خواص اجناس هر قدر اجناسه نسبتله
خواص ايسه ده انواعه نسبتله اعراض عامه اولهرق بوعتبار ايله تعریفده دخول
مرصیدر و اما اجناسه نسبتله اجناسدن هر بری حقیقت واحده اولدیغی جهتله
حقایق قیدیه خروج ایدر و بوعتبردن عرض عامک جمله صالح اولدیغی فہمی
مابعدہ محمول اولہ میہ جغہ دائر اولان کلامه منافی دکدر زیرا عدم جملیه اولان
قولدن مراد ماہو و ای شیء هو سؤالرینه جوابده محمول اولدیغی و بورادہ مراد مطلقا
محمول اولسی ایدوکی جهتله نئی اخص اثبات اعمه منافی دکدر

قال رحمه الله (و اعلم انه قد تصادق هذه الکلیات فی مفهوم واحد باعتبارات مختلفه
کلامشی فانه خاصه للحيوان و عرض عام للانسان و کما قالوا الکلیات الخمس متصادقة
فی مفهوم الملون) و معلوم اولسونکه اشبو فصل مخصوصده تعریف و بیان اولتان
کلیات خسه که نوع و جنس و فصل و خاصه و عرض عامدن عبارتدر بونلر بعضا
اعتبارات مختلفه ايله تصادق ایدرک رشیده بحسب الاعتبارات بعضیسی و یا خود
جمله سی اجتماع ایدرک مثلا ماشی مفهوم حیوان ایچون خاصه و انسان ایچون
عرض عامدر و نه کیم اهل فن دیشلردر که کلیات خسه که جمله سی مفهوم ملونده
تصادق ایدرک اسود ایض ایچون بیلرندہ تمام جزء مشترک اولدیغی جهتله جنس
و مکیف ایچون نوعدر زیرا مکیف جنس اولهرق تحتندہ مشعوم و مطعوم و ملوس
و ملون انواعی مندر جدر و ملون سواد و حرث امثالی کیفیت لون ايله مکيفدر

و كذلك ملون کشف ایچون فصل اولوب کشف لطیفدن میردر چونکه کشف جسم
ملون و لطیف هوا کی جسم غیر ملوندر و کذلک ملون جسم ایچون عرض خاصدر
زیرا عقول و نفوس کی مجردات ایچون لون بوقدر و ملون حیوان ایچون عرض
عامدر زیرا جاداته دخی شاملدر ۸ ایدی کلیات اختلاف اعتبارات ايله مختلفه

مفهوم ملون اسود و ایض ایچون بیلرندہ تمام جزء مشترک اولدیغی جهتله جنسدر زیرا اسودک
ماهیتی ملون بلون قایض للبصر و ایضک ماهیتی ملون بلون مفرق للبصر و کذلک ملون مکیف ایچون
نوعدر زیرا مکیف ملون ایلہ مضی بیلندہ تمام جزء مشترک اولدیغی جهتله جنس اولوب ملونک
ماهیتی مکیف مبصر بالذات بشرط شیء در که ملونات مشخصه تک تمام ماهیتدر و مضیک ماهیتی مکیف
مبصر بالذات لا بشرط شیء در که مضیت مشخصه تک تمام ماهیتدر و کذلک ملون کشف ایچون فصل
اولوب کشف لطیفدن میردر چونکه کشف جسم ملون و لطیف هوا کی جسم غیر ملوندر و کذلک
ملون جسم ایچون خاصه غیر شاملدر زیرا جسمک ماهیتی جوهر قابل الایعاد اولمقلله ملون جسمک
ماهیتدن خارج اولوب عقول و نفوس کی مجردات صاق اولدیغی کی جسمک ماصدقندن لطیفه
دخی غیر صادق اولدیغی جهتله جسمدن اخصدر و کذلک ملون حیوان ایچون عرض عامدر چونکه
حیوانک ماهیتی اولان جسم نام حساس معرک بالاراده دن خارج و حیرانک صادق اولمیه جفی جاداته
دخی صادق اولمقلله حیواندن ایدر (عبد الحمید)

اولان امور دن اولسیله جمله سنک تعریفی من حیث هو قید مقدر ايله مقید اولهرق
حاصلی مفهومی ملونده قید حیثیت معتبردر و دیشلردر که کلیاتک بوجمله اقسام
خسه اعتبار ایدلسی ایچق افراد نوعیه و شخصیه قیاس ايله اولوب و اما حصه لرینه
نسبتله جمله سی عند المحققین نوعدر

قال رحمه الله (فصل فی اقسام الذاتیات النوع اما بسیط لاجزاه کأنواع المجرادات
او مرکب من الجنس والفصل کالانسان و کذا الاجناس والفصول فلما هیات بسیطة
و مرکبة) و فصل مباحث اقسام ذاتیانه اولوب و اقسام ذاتیات نوع و جنس و فصل
اقسام ثلثه سندن عبارت ایدوکی تفصیلات سابقه دن معلوم اولشدر ایدوکی نوع
بسیط و مرکب قسمینه منقسم اولهرق اگر کند و سیچون جز اولمزلده بسیطدر مثلا
عقول و نفوسدن انواع مجردات بوقمعدندر و ثانی جنس و فصلدن مرکبدر مثلا
انسان جنس اولان حیوان ايله فصل اولان ناطقدن مرکب اولهرق حقیقی حیوان
ناطق اولسیله بوقمعدندر و اجناس و فصول دخی بسیط و مرکب قسمینه انقسماده
نوعه شبیه اولهرق اگر جزری اولمزلده جنس بسیط و فصل بسیط و ذی جز و انلر
جنس و فصل مرکبدر ایدوکی ماهیاتک بعضیسی بسیط و بعضیسی مرکبدر زیرا
ماهیات نوع و جنس و فصلدن حلی اولیه جفی جهتله بونلرک بساطط و مرکباته
انقسامی انقسام ماهیاتی مستلزمدر

قال رحمه الله (ثم النوع قد يطلق على النوع الحقیقی كما تقدم والکلی الاخص منه
یسمی صنفا کالرومی والزنجی وقد يطلق على ذاتی بحمل علیه وعلى غیره الجنس
فی جواب ماہما کالحیوان والجسم ویسمى نوعا اضافیا) و نوع بعضا ذکرى تقدم
ایتدبکی وجهله نوع حقیقی اوزره اطلاق اولنور بوده تحتندہ اولان حریثاتک
نفس ماهیتی اولوب مثلا انسان کندی افراددن هر بریک حقیقی اولهرق بو
حقیقت اوزره افرادده اولان زیاده ک یا لکزر برندن مابه الامتياز لری اولان
عوارض مشخصه لریدر و اشبو حقیقیدن اخص اولان کلیر نوع اعتباری اولهرق
صنف تسمیه اولنور مثلا زنجی ورومی انساندن کلی اخص اولهرق مراد افراد
انساندن صنف و یا خود بلده لری اعتباریله بشقه بشقه طائفه عد اولندقلری جهتله
نوع انساندن برر صنف اولنوب نوع اعتباریدر صنعتلوی اعتباریله راز و خفاف
کی افراد مخصوصه لری اولان مفهومات کلییه دخی اصناف تعیری بونددر

وبعضا نوع بر ذاتی اوزره اطلاق اولنور که اشبو ذاتی ايله غیر یسی اوزره ماہما
ايله سوالدن جوابده جنس حل اولنور مثلا حیوان و جسم نوع حقیقیه نسبتله
جنس اولندقلری مثلا و اشبو معنای ثانی اوزره نوع اولوب مثلا حیوان ايله مجرددن
ماہما ايله سوالدن جوابده اوزر لرینه جنس قریب اولان جسم نامی حل اولنور

و جسم و عقل عاشق شدن ماهیایه جوابده جنس عالی حل اوله رقی جوهر در دینلور
بوجهتله کرک حیوان و کرک جسم معنای ثانی اوزره انسان کی نوع اولش اولور
و بوقسم نوعه نوع اضافی تسمیه اولور که بو مفهوم نوع اضافی منطق و ماصدق
علیهی نوع طبیعیدر

و اضافی تسمیه سی مافوقنده اولان جنسه اضافه ایله اعتبار ایدلسندن ایچوندر

قال رحمه الله (و بین المعنیین عموم من وجه لتصادقهما فی النوع الحقیقی المركب
من الجنس والفصل كالانسان وصدق الحقیقی بدون الاضافی فی النوع البسیط
كالنقطة وبالعکس فی الجنس المدرج تحت جنس آخر كالحيوان) ونوعك الشبو
معنایی بیننده عموم و خصوص من وجه اوله رقی انسان کی جنس و فصلدن مرکب
اولان نوع حقیقده متصادق در زیر مرور ایدیکی اوزره زید و عمرو و بکردن
ماهیم ایله سؤالدن جواب انسان اولوب انسان بو افرادك تمام ماهیتلری اوله رقی
یدنلرنده تمایز انجق اعراض مشخصه ایله در اشته بوجهتدن نوع حقیقی اولدیغی
مثلا و مثلا انسان ایله فرسدن ماهیایه جواب حیوان اولدیغی جهتدن دخی انسان
نوع اضافیدر و نوع حقیقی بسیطده حقیقی صادق و اضافی غیر صادق اولمسیله
حقیقی اضافیدن تفارق ایدر مثلا نقطه تحتنده اولان نقاطك عین حقیقتلری اولمسیله
نوع حقیقی اولوب فقط نقطه ایچون جز اولیه رقی بساطتی جهتیه فوقنده جنس
اولدیغندن اضافی دکلدر و جنس آخر تحتنده مدرج اولان جنسده اضافی صادق
و حقیقی غیر صادق اولمسیله بوضورته اضافی حقیقیدن تفارق ایدرک مثلا حیوان
مرور ایدیکی اوزره نوع اضافی اولوب لکن حقیقت افرادی مختلفه اولمسیله
نوع حقیقی دکلدر

قال رحمه الله (و جنس الماهیه ان كان مقولا علیها مع کل واحد من مشارکاتها
فی ذلک الجنس فی جواب ماهیایه فجنس قریب لها كالحيوان للانسان والجسم النامي
للمیوان وان لم یکن مقولا علیها مع الكل بل مع بعض دون البعض فجنس بعیدها
كالجسم للانسان والحيوان) بر ماهیت ایچون اجناس متداخله اولوق جائز اولمسیله
بر برینك فوقنده اوله رقی بکدیگره متداخله اولان اجناس ماهیت ماهیه قریب و ماهیتدن
بعید اولوق اعتباریه ایکی قسمه منقسمدر شویله که اگر جنس ماهیت اوزره او جنسده
مشارکندن هر برسیله برابر ماهیایه جوابده مقول اولورسه اشبو جنس ماهیت
مذکوره ایچون جنس قریبدر مثلا انسان ایله فرس و سائر حیوانیده مشارکینك
هر برلرندن ماهیایه و ماهیم ایله سؤالدن جوابده حیوان مقول و محمول اولمسیله انسان
ایچون حیوان جنس قریبدر کذلک حیوان ایله شجر و سائر نامی اولمده مشارکینك

هر برلرندن ماهیایه و ماهیم ایله سؤالدن جوابده جزء مشترکلی اولان جسم نامی
مقول و محمول اولمسیله حیوان ایچون جسم نامی جنس قریبدر

وا کر جنس ماهیت اوزره او جنسده مشارکندن هر برسی ایله برابر ماهیایه و ماهیم
ایله سؤالدن جوابده مقول و محمول اوله میوبده بلکه بونلردن بعضیسیله سؤالدن
جوابده مقول اوله رقی بعض آخریه مقول اوله مزسه بوقسم جنس ماهیت مذکوره
ایچون جنس بعیددر مثلا انسان و حیواندن هر برسیچون جسم مطلق جنس
بعید اولوب اولده بعدیتی بر مرتبه و ثابده ایکی مرتبه در زیر مثلا انسان ایله
جسمیده مشارکی اولان جردن ماهیایه سؤالدن جوابده جسم محمول اوله رقی
هما جسم دینلور لکن ینه انسان ایله جسمیده مشارکی اولان شجر و فرسدن جوابده
جسم حمله صالح اولوب بلکه صالح اولان شجر ایله جسم نامی و فرس ایله حیواندر
و کذلک حیوان ایله جردن سؤالده جسم مقول و حیوان ایله شجردن سؤالده
غیر محمولدر الحاصل تفصیلات سابقه دن معلوم اولمشدیکه جنسك ماهیتله
غیر سی بیننده مشترک اولمی واجبدر امدی بر جنس یا ماهیه جنسده مشارک
اولان هر برشیه قیاس ایله تمام مشترک اولوب و یا خود اولوقسم اولدن اولان جنسك
ماهیتدن و ماهیتك جمیع مشارکات جنسیه سندن جواب اولمی لایددر بوضورته
ماهیتله بعض مشارکندن جواب بوقسم جنس اولورسه ماهیتله ماهیتك جمیع
مشارکات جنسیه سندن جواب ینه عینیه بوجوابدر و ماهیت ایچون جنس قریب بودر
مثلا انسان ایچون حیوان جنس قریب اوله رقی کرک انسان ایله فرس و کرک
انسان ایله بغلدن و کرک سائر انسانك جمیع مشارکات حیوانیه سندن جواب حیواندر
و قسم ثانی یعنی یالکر ماهیتك بعض مشارکینه قیاس ایله تمام مشترک اولوب
بعض آخرلینه قیاسا تمام مشترک اولیان جنس ماهیتله بعض مشارکات جنسیه سندن
جواب واقع اولوب مشارکینك بعض آخرندن جواب اوله مز بوضورته ماهیتله
مشارکینك بعضی سندن جواب مشارک آخرلیه ماهیت مذکوره دن جوابك غیری
اولور مثلا جسم نامی ماهیت مشترکلی اولدیغی انسان ایله شجردن سؤالده
جواب اولوب لکن انسان ایله فرسدن جواب اوله مز زیرا انسان ایله فرس بیننده
ماهیت مشترک حیوان اوله رقی جواب حیواندر بوضورته جسم نامی انسان ایچون
بر مرتبه جنس بعید اولور لکن حیوان ایله جمیع مشارکات نباتیه دن جواب
جسم نامی اولمسیله حیوان ایچون جنس قریبدر و بوجهتله انسانه قیاس ایله
جسم نامی کی جنس بر مرتبه بعید اولدیغی محله ایکی جواب موجود اولوب
بری حیوان و آخری جسم نابیدر و اگر جنس ایکی مرتبه بعید اولورسه اجوبه
ثله موجود اولور مثلا انسان ایله جردن جواب جسم اولوب قصور مشارکات

حیوانیه و نباتیه سبیلہ انساندن جواب اوله مامسبیلہ ایکی مرتبه بعید اوله رق بوصورته انسانه قیاسا اجوبه ثلثه موجوددرکه حیوان و جسم نامی و جسمدر مافوقی دخی بوقیاس اوزره اولوب جنسک بعدیتی تزايد ایتدیکجه بعدک هر مرتبه سیچون بر جواب منظم اوله رق عدد اجوبه دخی تزايد ایدر زیرا ماهیت ایچون جنس قریب بر جواب اولوب بعددن هر بر مرتبه ایچون دخی بر جواب آخر موجوددر حاصلی هر بر مرتبه به نظرا بر جواب ملحوظ اولسبیلہ عدد اجوبه دن بر عددی تقیص اولسه باقی مرتبه بعیددر

قال رحمه الله (وفصلها ايضا اما فصل قریب لها ان میرها عن جمیع ما یشارکها فی الجنس القریب كالناطق للانسان والحساس للحيوان واما فصل بعیدها ان میرها عن مشارکاتها فی الجنس البعید فقط كالنامی للانسان والحيوان) و ماهیتک فصلی دخی جنسی کبی بالاسنقاء ایکی قسم اولوب زیرا اگر حقیقتی جنس قریبه اولان جمیع مشارکاردن تمیز ایدرسه فصل قریبدر مثلا انسان ایچون ناطق انسانی حیوانیتده مشارکاری بولنان فرس و بقر و سائر لریک جله سندن میر اولسبیلہ و کذلک حیوان ایچون حساس جسم نامیده مشارکاری بولنان شجر و سائرندن جله تمیز ایتسبیلہ فصل قریبدر

واگر جنس قریبه اولان مشارکاردن میر اولیوبده جنس بعیدده اولان مشارکاردن تمیز ایدرسه فصل بعیددر مثلا انسان و حیوان ماهیتلریچون نامی فصل بعید اولوب بوتلری یالکز جنس بعیدلری اولان جسمده مشارکاری اوله رق نامی اولیان جبر و امثالندن تمیز ایدرک حیوانیت ایلہ جسم نامیده اولان مشارکاردن میر اوله مز و نامینک فصل بعید اولسی انسانه نسبتله ایکی و حیوانه نسبتله بدرجه در

قال رحمه الله (والفصل ايضا مقوم للماهية التي كان جزأ منها ومقسم لما فوقها من الاجناس كالحساس مقوم للحيوان والانسان ومقسم للجسم النامي والجسم والجوهر فكل مقوم لاعالی مقوم لاسافل بدون العکس وکل مقسم لاسافل مقسم لاعالی بدون العکس) وفصل ایچون نوعه و نوعنک جنسنه نسبت اوله رق هر بر فصل جزئی اولدبغی ماهیتی مقوم وفوق ماهیتده اولان اجناسی مقسدر و بعبارة اخرى فصل صیغه مفعول اوزره میره نسبتله مقوم و میر عنده نسبتله مقسدر مقوم اولسی قوامنده دخولی سبیلہ ماهیتی نوع محصل فلسندن و مقسم اولسی میر عنده اولان جنس ایچون بر قسم حاصل ایتسندن عبارتدر مثلا ناطق انسانه نسبتله مقوم و حقیقتندن جز و حیوانه نسبتله مقسدر زیرا فصل جنسه منظم اولدبغی حینده جنس ایلہ فصلاک مجموعی جنسندن بر قسم تحصیل ایدرکه بوده او جنسک تحتده اولان نوعدر چونکه جنس عقده بر امر مهم اولوب وجودده هر بر لری عینی

اوله حق اشیاء کثیره بولسی محتملدر و پوشلر مخصله و یکدیگرندن فرزه اولدقلری جهتله هیچ بریک ماهیتی اوزره کالیلہ منطق اوله مز حنا که جنسه خارجدن فصل منظم اولدبغی حینده انی افراز و تعیین ایدرک بر ماهیت نوعیه مطابقی قیلوب بعده اشبو جنس ایچون لازم کله جک شیلر لازم و عارض اوله حق شیلر عارض اولور خارجه دخی جنس و فصلاک مبدلاری بویله در شویله که نفس ناطقه ایلہ معنات اولان قوه که مبدأ فصل ناطقده ماده حیوانیه ایتزان ایتسبیلہ بر ابر حیوان بوانضمام سبیلہ ناطق اوله رق آثار و خواص انسانیه بی قبوله مستعد اولمدر ایتدی فصل سبیلہ جنس نوعده حاصل اوله رق اشبو نوع فصل مذکور ایلہ کسب قوام ایدر

مثلا حساس مفهومی حیوان و انسانی مقوم اوله رق حیوانک حیوان اولسی ایچق حساس ایلہ در شویله که حیوان جسم نامی حساس اولوب حساس ماهیت حیوانده داخل و اتدن جزددر و ماهیت انسان حیوان ناطق اوله رق حساس مقوم حیوان اولق واسطه سبیلہ اشبو ماهیت انسانک دخی قوامنده داخلدر و حساس جسم نامی ایلہ جسم و جوهری مقسم یعنی محصل قسمدر زیرا حساس جسم نامی به نسبت اولدبغی حینده جسم نامی حساس اوله رق جسم نامیدن بر قسم حاصل اولور کذلک حساس جسمه و جوهره نسبت اولدبغی حینده بوتلری دخی مقسم اوله رق جسمندن جسم حساس اوله رق بر قسم و جوهردن جوهر حساس اوله رق بر قسم حاصل ایدر الحاصل حساس تحت جنسده اولان نوع ایچون فصل اولوب فصول انواع ایتسه مقسم اجناسدر

ایتدی نوع عالی بی مقوم اولان هر بر فصل نوع سافلی مقومدر زیرا نفس عالی قوام سافلده داخل و مقوم سافل اولوب و برشی مقومک مقومی البتہ مقومی اولدبغی شیکک دخی مقومیدر لکن عکسی کالی اوله رق بویله دکدر یعنی هر بر مقوم سافل مقوم عالی اوله مز زیرا جمیع مقومات عالی مقومات سافل اولدبغی ثابت اولسبیلہ اگر جمیع مقومات سافل دخی مقومات عالی اولق لازم کلسه عالی ایلہ سافل پیننده فرق بولمز ایدی حاصلی ناطق امثالی بعض مقوم سافل مقوم عالی دکدر زیرا ناطق مقوم انسان اولوب حیوان ایچون مقوم اولیه رق بلکه عوارضنددر و حساس امثالی بعض مقوم سافل مقوم عالی اولوب بوده بعینه مقوم عالی اولانددر چونکه حساس انسان ایلہ حیوانک ایکسینی دخی مقومدر چونکه انسانیت و حیوانیت حس ایلہ قائم اوله رق حساسلق بالذات و بالواسطه ماهیتلرند داخلدر

و مقسم جنس سافل اولان هر بر فصل مقسم عالیدر چونکه ماسندن معلوم اولدبغی اوزره تقسیم سافلک معنایی سافلی بر نوع محصل و میر فلندر بو تقدیرده مثلا حیوان کبی سافلی محصل اولان ناطق امثالی هر بر فصل جوهر کبی عالی بی دخی محصل

یعنی عالی او نوع محصلہ حاصل او اور معنای تقسیم ایسہ ہوندن عبارت در حاصلی فصل ناطق جنس سافل اولان حیوانہ انضمام و مقارنتکہ فصلکہ ہو جنس ایچون نوع انسانی افراز و حاصل قبلہ سہ حیوانک مافوقندہ جنس عالی اولان جوہر ایچون دخی اشہو نوع انسانی حاصل ایش اولور

لکن کای اوله رق عکسی بویله اولمیوب هر بر مقسم عالی مقسم سافل اوله مز زرافصل
سافل مقسم عالی اولمیله برابر سافل ایچون تحصیل قسم ایده میوب، بلکه سافلی
مقومدر مثلاً فصل نامی جسم مطلق ایله مافوقی ایچون مقسم لکن سافلی اولان
حیوان ایچون غیر مقسم اوله رق مثلاً حیوان نامی دینلسه حیوان ایچون هیچ بر قسم
مفرز حاصل ایدم زرا جمیع حیوان نایدرو بونک کای اولماسی بعض مقسم عالی
مقسم سافل اولدیغنه مبنی بر که بوده ناطق امثالی مقسم سافل اولاندر چونکه
هر بر مقسم سافل مقسم عالی اولدیغی ایضاحات سابقه دن معلوم اولمیله بونک
مقسم عالی اولسی جهتندن نظر اولندیغی حینده مقسم سافل اولدیغی درجه ثانیده
مشهود اوله رق بعض مقسم عالی مقسم سافل اولمیله حکم اولنور

قال رحمه الله (ثم الانواع تترتب نزولاً من النوع العالی كالجسم الى النوع الحقیقی السافل كالانسان ویسمى نوع الانواع وما بينهما انواعاً متوسطة) اولاً یبلغك لازم مدرکه انواع ایچون ذكر اولنه حق تعدد مراتب انواع اضافیه ده اولوب نوع حقیقیه بوا عتبار غیر جاریدر زیرا نوع حقیقی آحاد افرادنه نسبتله اولدیغندن فوقنده نوع آخرك وجودی اشبو نوع حقیقی فوقانیك جنس اولمسی مؤدی اولور بوا یسه مستحیلدر چونكه نوع حقیقی جمیع افرادك تمام ماهیتی اولمسیله اكر بزبونك فوقنده تمام ماهیت افراد اولق اوزره برکلی آخرك دخی وجودنی فرض ایلسك اشبو کلی مفروض افرادن هر بر فردك تمام ماهیتی اولق ممکن اوله من والابو کلیك تحتنده اولوب مع زیاده کلی مذکور اوزره مشتمل اولان کلیك حقیقت افراد اوزره زائد بر امر اوزره مشتمل اولمسی لازمكدرک بو حالده تحت کلی مفروضده اولان کلی نوع حقیقی اولمسیوب بلکه صنف اولور بوا یسه خلفدر بوجهتله فوقانیك تمام ماهیت مشترکه اوله رق تمام ماهیت مختصه اولدیغی تعین ایدر تمام ماهیت مشترکه ایسه جنس اولوب نوع حقیقی دكلدر حاله و كه مفروضه نوع حقیقی اولمسی اولوب بوا یسه محالدر مثلاً انسان افرادن هر بر فردك تمام ماهیتی اولدیغی کی حیوانی نوع حقیقی فرض ایتمش اولسق بو حالده حیوان دخی افراد انساندن هر بر فردك تمام ماهیتی اولمسی لازمكدرک هر بر فرد ایچون ایکی ماهیت مختلفه اولوب اشبو ماهیتندن هر بر یسی تمام ماهیت مختصه اولمش اولور بوا یسه محالدر بر اشی واحدك تمام ماهیتنده تعدد تصور اولنه من چونكه اكر ماهیتندن

بررسی ماهیت اخرا دن جزا و ائورسه ايكه بده تمام ماهيت اوله من ذرا تقه و مده
هر بر رايه احتياجي ضرور بدر بلكه ماهيت دن خارج اولد قئري جهنله ماهيت دن
جزا و لورلر و اكر بونلردن برسي آخري ايچون جزا و لورسه جز تمام ماهيت اوله من
و بو وجهله تعدد ماهيت مختصه نك ثبوت استحاله سيله ماهيت انجق بونلردن برسي اولمق
لازمكه چكي تحققيق ايتديسه ده بو تقديرده اكر تمام ماهيت يالكز فوقاني اولان حيواندر
ديئورسه تحتاني اولوب حيوان و زياده بي يعني ناطقي مشتمل اولان انسان ماهيت افرادي
اوزره زائد و ماهيت دن خارج اولان امر كلي بي اشمالند ناطقي صنف و يا خود صنف حكمنده
اولمق لازمك اور و اكر تمام ماهيت مختصه يالكز تحتاني اولان انساندر ديئورسه فوقاني
اولان حيوان افراد تحتاني به نسبتله ماهيت مشتركه اوله رق جنس اولمش اولور و ضرر
ايسه نوع حقيقي اولميدر اشته بو تحقيق شريف ايله نوع حقيقي نوع حقيقي آخرك
فوق و تحتنده اوله ميه جغفي ظاهر اولور و اما انواع اضافيه بوبله اولوب جنسه
قياس ايله مترتب اوله رق بو اعتبار ايله نوع اضافينك فوقنده ديكر نوع اضافينك
وجودي جائزدر مثلا انسان حيوان ايچون و حيوان جسم نامي ايچون نوع اضافيدر
و نوع اضافي به قياس ايله نوع حقيقي نوع اضافينك تحتنده اولمسي جائزدر مثلا
انسان نوع اضافي اولان حيوانك تحتنده در لكن فوقنده اعتباري جائز اوله من
ذرا بو نوع اضافي يا جنس و يا خود نوع حقيقي اوله جفتدن نوع حقيقيك بونلردن
هيچ برينك فوقنده بولمسي غير جائزدر

اشته مصنف مرحوم مراتب انواع اضافیه بی بیانه شروع ایدرک پوردر که انواع
جسم مطلق کی نوع عالیدن انسان کی نوع حقیقی ساقله نازل طریقاً به ترتیب
ایدرک اشبو نوع سافل نوع الانواع تسبیح اولنور و بو وجهه انواع اضافیده
اولان ترتیب متنازل یعنی عالیدن اسفله نازل اعتبار ایلمسی شو جهته دندر که ترتیب
انواع نوع ونوع ونوع ونوع نوع صور تبه اولوب نوع نوع ایسه نوعی
تختنده در زیر بر شینک نوعیتی مافوقه قیاس ابله اوله رق بر شینک نوع نوع اولمی
نوعی اولدیخی نوعی تختنده اولمیلله ونوع نوع نوع اولمی نوع آخری تختنده
اولان نوعی تختنده بولمس یله در بصورتده ترتیب انواع عامدن خاصه تنازل
طریقاً اولدیخی تحقیق ایدر

و بر شایسته نوع الانواع اولی جمیع نوعک تحتش بولسمایله او اوب نوع حقیقی
سافل ایسه بویله اولدیغندن نوع الانواع ایله تسمیه قلمیشدر و نوع عالی ایله نوع سافل
باینده انواع متوسطه موجوده در ایددی مراتب انواع اضافیه درت او اوب اول
اعم الانواع در که فوقنده یا لکز جنس او اوب نوع عالی اطلاق اولتان بود و ثانی
اخص الانواع در که اشاعیده اولان نوع حقیقی سافل اوله رقی نوع الانواع بود

وثالث بمضیسندن اعم و بعضیسندن اخص اولهرق فوقنده و تختنده نوع بولنان نوع متوسط بونلردر و رابع کلیسنه مبیندر که تختنده و فوقنده نوع اولیوب نوع مفرد تعبیر اولنور اشبو انواع اربعه دن اول یعنی نوع عالی به مثال جسم مطلق اولوب جسم نامی و حیوان و انساندن اعم اولهرق فوقنده نوع اولیوب بلکه بالکز جنس یعنی جوهر و وجوددر و ثانی یعنی نوع حقیقی سافل اولان نوع الانواعه مثال انسان اولهرق سائر انواعدن اخص اولوب تختنده دیگر نوع یوقدر و ثالث یعنی نوع متوسطه مثال حیوان اولوب جسم نامیدن اخص و انساندن اعمدر جسم دخی حیوان کبی نوع متوسط اولوب جسم مطلقدن اخص و حیراندن اعمدر حاصلی کرک حیوان و کرک جسم نامی نوع متوسط اولهرق فوق و تختلرنده انواع موجوددر و رابع یعنی نوع مفرد ایچون خارجهده مثال بولنه مامشدر فقط بعضیلر اکر عقل ایچون جوهر جنسدر و عقلک تختنده عقول اولهرق بونلر حقیقت عقلده متفکر دیو قائل اولندیغی تقدیرده عقل نوع مفردده مثال اولمش اولور شو جهته که بصورتده فوقنده بالکز جنس اولهرق نوع موجود اولماسیه نوع آخردن اخص اولیوب و تختنده اولان عقول حقیقتده اتفاقلرنده ناشی اشخاص اولهرق نوع اولدقلری جهتهله نوع آخردن اعم دخی اولیهرق نوع مفرد اولور دیدیلر

قال رحمه الله (وکذا الاجناس ترتب صعودا من الجنس القریب السافل کالحیوان الی الجنس العالی کالجوهر ویسمی جنس الاجناس وما بینهما اجناسا متوسطة) اجناس ایچون دخی انواع کبی مراتب اولوب شو قدر فرق موجوددر که انواعده ترتب عالیدن سافله تنازل و اجناسده اولان ترتب بالعکس حیوان کبی جنس قریب سافلدن جوهر کبی جنس عالی به تصاعد طریقله در واشبو جنس عالی جله سنک فوقنده اولمسیله جنس الاجناس تسمیه اولنور و جنس عالی ایله جنس قریب سافل باینده اجناس متوسطه موجوددر واشبو اجناس متوسطه ماتختنه نسبتله اعم و مافوقنده نسبتله اخص اولهرق فوق و تختلرنده جنس موجوددر که جسم نامی و جسم مطلق اشبو اجناس متوسطه دندر و جنس عالی فوقنده جنس اولیوب تختنده جنس موجود اولاند که جوهر جنس عالیدر و جنس قریب سافل تختنده جنس اولیوب فوقنده جنس اولان حیوان امثالیدر

و فوقده و تختنده جنس اولیان جنس مفرد اولوب ینه عقل ایله تمثیل ایدلشدن بوده جوهر عرضی عام اولوب و عقول عشره نیک متفقه بالانوع اولمسیله قوله مبیدر الحاصل اکر عقول عشره حقیقتده متفقه اولهرق و جوهر عقول مذکوره ایچون جنسدر دینلور سه عقل نوع مفردده مثال اولور و اکر عقول حقیقتده مختلفه اولوب و جوهر عقول ایچون جنس دکدر دینلور ایه عقل جنس مفردده مثال اولور

و معلومدر که تمثیل مجرد فرض و تقدیر ایله حاصل اولوب و انفعه مطابق و غیر مطابق اولسی منظور دکدر

مصنف حاشیه سنده تحقیق مقامده دیشدر که اهل فن متعلین اوزره موجب تسهیل اولاق غرضنه بناء تهیو توضیح و تمثیل ایچون صعود و نزول ایله مرتبه اولهرق کلیاتی وضع ایشلردر بو کلیاتک برنجیسی انسان اولوب عدلرنده حیوان ناطق مفهومیله محدود و معرفدر ایکنجیسی حیوان اولوب جسم نامی حساس و متحرک بالاراده ایله محدوددر واشبو حساس ایله متحرک بالاراده کلبلری مساوی اولدقلری حالده تعریف حیوانده ایکیسنک دخی اخذ و اعتباری حیوان ایچون فصل قریب بونلردن قنغیسی اولدیغنده تردد لرندن ثلثت ایشلدر و کلیات موضوعه دن اوچنجیسی جسم نامی اولوب هر تقدیر کلیات مذکوره اقسام مفرد ایهده بو کلیاتک مرکب وضع ایدلسی کلام عربده جسم نامی مجموعه موضوع اولهرق لفظ مفردده ظفر یاب اوله ماملری سیله وضع مرکبه الجاء ضرورتدن ایچوندر در دنجیسی جسمدر که جوهر قابل للابعاد الثابته ایله معروف اولوب ابعاد ثلثه دن مراد طول و عرض و عمقدر بشنجیسی جوهردر که ماهیه او وجودت فی الخارج کانت لانی موضوع ایله تعریف ایدلشدن و جوهری بو وجهله رسم ایدرک حد ایله تعریف ایتاملری جنس عالی اولهرق فوقنده جنس آخر اولدیغندن ایچوندر بوسیه مبنی تام و ناقص اولهرق تحدیدی و نام اولهرق رسمی ممکن اوله یوب بالکز آئیده اشارت اولنه دخی و جهله رسم ناقص ایله تعریف اولنور و قومک انواعده نزول و اجناسده صعود اعتبار ایتلری شو جهندندر که ذرعیث اضافیه تک ترتیبی باعتبار الخصوص و جنسیت اضافیه تک ترتیبی باعتبار العمومدر حتاکه نوع حیوان دینلده بو کلامدن حیواندن اخص اولان مفهوم فهم اولنور و جنس حیوان دینلده بوندن حیواندن اعم اولان مفهوم فهم اولنور بوسیه دینلده انواعده ترتیب انجق نزول طریقله و اجناسده ترتیب انجق طریق صعود و ترقی ایله در و صعود و نزول عبارده می شو و جهله مبیدر که برشیک تختنده اولان امر اغلبده اوشی ایله غیر یسته شامل ارمز لکن برشیک فوقنده اولان بونک خلافتده اولوب اوشی ایله غیر یسته شاملدر تکیم طبقات عنصرده مشهود اولوب هوام و اراضی حاوی اولهرق بونلرک فوقنده در و نار هوایی دخی حاویدر (۹) ایمی نارفوق الاسطقات اولان اسطقدندر و افلاک جله سنه اشل و حاوی اولهرق جله سنک

(۹) کذلک طبقات الملاکده مشهود اولوب فلک تالی فلک اولک فوقنده اولوب کسود می حاویدر و فلک ثالث فلک تالی به نسبتله و فلک رابع فلک ثالث نسبتله بوله اولوب و هکذا فلک سابعه قدر امر بوله در (بعد الحیدر)

فوقنده در اسطقس اصل مرکب اولوب عناصر اربعه به اسطقات تسمیه سی حیوانات و نباتات و معادن اولان مرکباتک اصولی اولدیغندن ایچوندن قال رجه الله (فین الجنس والنوع الاضافی عموم من وجه) ایدمی جنس ایله نوع اضافی پینده عموم و خصوص من وجه اوله رق اجناس متوسطه ده تصادق ایدرر مثلا حیوان بر اعتبار ایله جنس و اعتبار آخر ایله نوع اضافی در نوع حقیقی سافل اولان انسانده نوع اضافی تفارق ایدرک انسان نوع اولوب جنس دکلدر و جنس عالی اولان جوهرده جنس تفارق ایدرک جوهر جنس اولوب نوع اضافی دکلدر قال رجه الله (ولا یتکرر جزء واحد من الماهیه بعینه فیها ولا یترکب من امرین متساویین) دخی ماهیتدن بر جز عینیه ماهیتده تکرر ایتز شوبله که ماهیتک هر بر جزی آخردن خارج اوله رق آخر ایچون عرضی اولسی واجبدر والا یا آخرک عینی و یا خود جزئی اولوب ایکی صورته دخی ماهیتدن جزء واحدک عینیه ماهیتده تکرری لازمکله رک بوایسده باطلدر

مصنفک حاشیه سنده بیانی وجهله بعینه قیدی بر جزئک حیثیتیه بنایدرک ایکی دفعه جواز اعتبارنه اشارتدر مثلا ماهیت انسانده جوهر جنس عالی اعتبار ایدلمسی مفهوم عام اوله رق ماهیت انسانده بولان انواع جوهره عارض اولسی حیثیتندندر و مثلا ماهیت مذکوره ده ناطقک فصل اعتباری فرد خاص و معروض جوهر اولسی حیثیتندندر بو صورته انسان جوهریندن مرکب اولوب بری جوهر عام عارض و دیگری جوهر خاص معروضدر الحاصل قابل وناهی و حساس و ناطق امثالی بتون جواهر بسیطه خاصه اولوب و خاصده عام معتبر اولسیله بونلرک جمله سنده جوهر عام معتبردر بو جهته اشبو جواهر خاصه دن ناطق جوهر عام ایله برلشدیرلرک ماهیت انسان ترکیب ایتدیکی کبی بو ماهیتده جزء واحد اولان جوهر عام ایکی دفعه اعتبار ایدلمش اولور ایسه ده لکن عینیه اولوب بلکه بر دفعه سنده اعتبار جوهر مفهوم عام و عارض اولدیغی حیثیتدن و دفعه اخر سنده اعتباری خاص و معروض اولدیغی حیثیتدن اوله رق بوایسده جائزدر

وماهیت ایکی امر متساویندن دخی ترکیب ایتز و بونک بیان ابضاچی شو وجهله در که ماهیت مقوله امرین متباینیندن ترکیب ایتز زیرا هر بر جزئک ماهیت اوزره حلی واجب اوله رق مثلا ماهیت انسان اولان حیوان ناطقندن جزئیک انسان اوزره حلیله بعض حیوان انسان و الناطق انسان دینلور بو سببدن ناشی احد جزئیک آخر اوزرینه وجوب حلی لازمه که رک مبین اوله منزله و ماهیتدن اخص اولان شیء دخی جز اوله منزله و الا ماهیتک بدون الجز وجودی لازمکارر بوایسده محالدر بو صورته ماهیتک هر بر جزئی یا ماهیتدن مطلقا اعم اوله رق بو صورته

جزئین پینده نسبت تباین کلیک غیری اولور و یا خود هر بر جز ماهیه مساوی اوله رق جزئین پینده مساوات لازمکارر و یا خود احد جزئین ماهیه مساوی و آخر مطلقا اعم اولوب بو صورته جزء مساوی جزء اعمدن مطلقا اخص اولور

و جمیع حقایقه عدم اطلا عدنائشی امرین متساویندن مرکبه اوله رق بر حقیقتک وجودی معلوم اوله مدبغی کبی عدم امتناع اطلاع مبنی عدم وجودی دخی معلوم اوله مامشدر

و بو وجهله متساویندن مرکب بر حقیقتک مجرد عدم امتناع وجودی اعتبار وجودنده مدار حکم اوله مامسیله بالاستقراء مطمع اولدقلری درجه سنه بنایدرک ماهیتک متساویندن عدم ترکیبیه حکم ایتشدر بو تقدیرده ماهیتدن احد جزئین ماهیه مساوی و جزء آخردن مطلقا اخص اولوب و جزء آخر مطلقا اعم اولسی تحق ایدر و ماهیتک جزئین متساویندن امتناع ترکیبی اوزره بعضیلر شو طریق ایله استدلال ایتشدر که اگر جزئین متساوی اولسدر احد جزئیندن استغنا لازمکارر زیرا ماهیت فی نفسها سائر و وجودادن متمایزه اولسیله جزئین دخی بانفسهما ایکی ماهیت متمایزه اولوب بو صورته متساوی اولملری لازمکله احدشما ایله غرض تمیز حاصل اوله رق آخردن مستغنی اولور جزء عقلی ایسه مستغنی عنه اوله میه جفتدن بو تقدیرده ماهیت امرین متساویندن ترکیب ایده میه چکی تبین ایدر

قال رجه الله (ولا من اجناس وفصول غیر متناهیه لامتناعها بل تنهی الی جنس عال وفصل سافل بسیطین) و ماهیت اجناس وفصول غیر متناهیه دن دخی ترکیب ایتز زیرا بو وجهله اجناس وفصول غیر متناهیه دن مرکب بر ماهیت فی نفسها متمتعدر بلکه ماهیت جنس عالی ایله فصل سافل بسیطیه منتهی اولور مصنف حاشیه سنده بیان ایتشدر که اهل فن بساطت جنس عالی به قائل اولدیلر زیرا مراتب اجناس وفصول مشخصه بی حذف واسقاط ایله علو و ترقیده اولدیقه وفصول مشخصه کسب نقصان ایدرک بسیطه منتهی اولور و فقط بساطت فصل سافلدن سکوت ایدیلر حالبوکه ناطق کبی فصل سافلک دخی بسیطه اولسی جنس عالیده اولدیغی کبی واجبدر زیرا فصل سافلک ترکیب تقدیرده جزئیتی مساوی اوله میه جفتی تحقیقات سابقه دن معلوم و انسان جوهرک عرضله بطلان تقوی جهته مرکب اوله جفتی جنس عرض اوله میه جفتی مجزوم اولسیله و جنس قریبدن ترکیب صورته فصل عین نوع اولق لازمکله رک بو دخی جائز اوله مامسیله بو حاده ترکیب ایده چکی جنس یا انسان ایچون اولان اجناس بعیده دن و یا خود وفصول

بمیدهند اولی اقتضای دلبوب بوا یکی تقدیر اوزره دخی جنس و یا خود فصل واحد
ماهیت تکررنی مؤدی اوله رق بو ایسه ظاهر البطلان اولدیغی جهتله فصل
سافلک مرکب اوله مبوب و جوب بساطتی تحقق ایدر اگر دینلورسه که انسانک
فصل قریبی افراد جوهر دن بر جوهر اولوب جوهرک عرضله لزوم تقویمی
محدورندناشی افراد عرضدن دکدر بو حالده محذور تکرر عودت ایدر زیر اطلاق
جوهر ضمن فردنده متحققدر جوابنده دیرز که محذور تکررک بوندن طولانی عودتی
متعودر شوبله که محذور تکررک عودتی فصل بری جنس و دیگری فصل اولی
اوزره بر جوهر ایله مفهوم آخردن ترکی صورتده تحقق ایدر حاله که بوبله دکدر
زیر امدعامن فصولک بسیطه اولسیدر و فصلک جوهر ایچون فرد مطلق اولسیدن
جوهر دن ترکی لازمکمز والا جوهر مجرد ماهیات بسیطه دن اولماق اقتضا
ایدر مع انه عقول و نفوس عند الحکما ماهیات بسیطه دندر

قال رحمه الله (فصل فی اقسام العرضیات کل من الخاصة والعرض العام ان امتنع
انفکاکه عن الماهیه فی احد وجودیها الخارجی والذهنی اوفی کایهما فهو عرض لازم لها
ویسمى الاول لازم الوجود الخارجی کالخار للنار والثانی لازم الوجود الذهنی
کالکلی للعنقاء والثالث لازم الماهیه کالزوج للاربعه) بوقصده عرضیاتک اقسامی
بیان ایله مابعد تعریف وایضاح اولدیغی وجهله عرضینک قسمینی اولان خاصه
وعرض عامدن اعم اوله رق وجود ماهیتله برابر وجوددری اعتباریله تقسیم آخردر
شوبله که کرک خاصه وکرک عرض عام اولسون برکلی عرضی اگر ماهیتک وجود
خارجی وذهنیسندن برنده ویا خود ایکسینده ماهیتدن انفکاکی ممتنع اولوبده
اصلا افتراق یتزسه ماهیت ایچون عرض لازمدر و بونلردن اول یعنی یالکز وجود
خارجیده ماهیتدن انفکاکی ممتنع اولان عرضی به لازم وجود خارجی تسمیه اولنور
مثلا ماهیت نار ایچون حارکلی عرضیسی لازم وجود خارجی اولوب حرارتک
ناردن امتناع انفکاکی وجود خارجی به مخصوص اوله رق ذهنده قطعا موجود
دکدر و اقسام مذکورده دن ثانی یعنی یالکز وجود ذهنیه ماهیتدن انفکاک
ممتنع اولان عرض لازم وجود ذهنی ایله معادله مثلا ماهیت عنقا ایچون کلی لازم
وجود ذهنی اولوب کلینک خارجده وجودی اولیه رق فقط وجود ذهنیه مفهوم
عنقادن انفکاکی ممتنعدر

مصنف حاشیه سنده کلی انسان و حیوان کی ماهیات موجوده دخی یالکز وجود
ذهنی ایله موجود اولدیغی حالده خارجده وجودی اولیان عنقا به صورت
تخصیصده تمثیلی شو جهتندناشیدر که بعضا ماهیت وجوده حین احساسنده اذهاند
جزئیته مرتسمه اوله رق ماهیتدن کلیت افتراق ایش اوله جینی جهتله ماهیتک

اذهاند اولان بعض اوقات وجودنده کلیت لازم اولنر واما هیچ بر وقتده افراد
خارجیه سی اولیان عنقا و امثالی ماهیات بوبله اولوب وگندی به اصلا احساس
تعلق ایچوب اذهاندن بر ذهنده جزئیات وجهیه هیچ بر زمانده مرتسمه اولماسیله
ماهیت مذکورده ذهنده وجود اوله جینی هر بر زمانده بالضروره کلیت کندوسندن
منفک اولیه رق ماهیتک لازم ذهنیسی اولور

واقسام مذکورده دن ثالث یعنی وجود خارجی وذهنیدن هر ایکسینده ماهیتدن
انفکاکی ممتنع اولان عرضی لازم ماهیت تسمیه اولنور مثلا اربعه ایچون زوجیت
ماهیت مذکورده کرک وجود خارجی وکرک ذهنیسنده قطعا مفارق اولیه رق
لازم عرضی ماهیتیدر

قال رحمه الله (والافترض مفارق سواء فارق بالفعل کالضاحک بالفعل للانسان
اولا کالمالخ البحر) و اگر عرضی ماهیتک وجود خارجی وذهنیه ماهیتدن انفکاک
ممتنع اولوبوده بلکه مفارقتی ممکن اولورسه اشبو کلی عرضی عرض مفارقدر
بوده استر بالفعل مفارق اولسون مثلا انسان ایچون ضاحک بالفعل بوقیلدن اوله رق
بعضا انسان ضاحک اولیه رق بالفعل مفارق اولور و استر بالفعل مفارق اولوبوب
مجرد امکان ایله اولسون مثلا بحر ایچون مالخ بوقیلدن اوله رق بالفعل زوال
ملو حتی غیر واقع ایسه ده امر ممکن و بیا بحرک عند التقطیر عذوبته تبدلی اشبوا مکان
مفارقته مدار اثبات اوله جینی تحت اشتباهده غیر مستکندر الحاصل خاصه و عرض
عام قسمیندن اعم اوله رق عرضی اوج قسم اولوب اول وجودده ماهیه ملازمی
وتانی نفس ماهیه ملازمی وثالث ماهیتدن امکان مفارقیدر

قال رحمه الله (ثم الخاصة اما شاملة لجميع افراد الماهیه کالضاحک بالقوة او غیر شاملة
کالضاحک بالفعل) بو تقسیم عرضیدن یالکز خاصه به مخصوص اولوب ایدی خاصه
ایکی قسم اوله رق یا جمیع افراد ماهیه شامله در مثلا انسان ایچون ضاحک بالقوه
عرضی خاصه سی جمیع افراد انسانه شامل اوله رق انساندن هر بر فرد بالقوه
ضاحکدر و ذکر اولنه جی رسم تامده معتبر اولان اشبو خاصه شامله در و یا خود
جمیع افراد ماهیه غیر شامله در مثلا انسان ایچون ضاحک بالفعل بوقیلدن اوله رق
هر انسان دائما بالفعل ضاحک اولدیغی معلومدر

مصنف حاشیه سنده بیان ایش اولدیغی وجهله بر قائل ایچون دیمک وارد که خاصه
غیر شامله بی ضاحک بالفعل ایله تمثیل غیر صحیدر زیرا ضحک بالفعل نفس ناطقه
ایچون تعجب بالفعل واسطه سیله اولان هیئت انفعالیله اولوب تعجب ایسه ادراک
امور غریبه دن عبارت اوله رق انسانه مساوی و وجهیه ضحک بالفعل دخی مساوی
اوله رق جمیع افراد شامله در زیرا صریان و بلکه بشکده اولان اطفال امور غریبه بی

مدرک اولوب بوايسه معنای تجبدر ايمدی خاصه غير شامله ايجون مثال صحيح کاتب
بالفعلدر زيرا کاتب بالفعل انساندن اخص وجميع افراده غير شاملدر مکرکه
بوسؤالدن جوابده ضاحک بالفعل ايله آثار ظاهره محسوسه اراده ايدلمش اوله [۱]
قال رحمه الله (وهی ايضاً اما خاصة النوع كما تقدم واما خاصة الجنس كالتنفس
للحيوان والتميز للجسم وخاصة الجنس عرض عام للذاتي الاخص منه وخاصة
الذاتي الاخص خاصة الذاتي الاعم بدون العكس) وینه خاصه ايکی قسمه منقسم
اوله رق يا خاصه نوع اولور نه کيم ذکرى تقدم ايتشدركه انسان ايجون ضاحک
خاصه نوعدر زيرا حقيقت واحده تحتنده اولان شى قول عرضى ايله مقولدر
مصنفک حاشيه سنده بيانى اوزره خاصه فصل قريب اشو خاصه نوعده مندر جدر
زيرا مراد بالذات ويا خود جزء مساويسى واسطه سيله خاصه نوع اولقدن اعددر
وبو اعتبار ايله خاصه فصل بعید دخی ذکر اولنه جق خاصه جنسده مندر ج اوله رق
بونلر ايله قسمين منتقض اولار

ويا خود خاصه جنس اولور مثلاً متنفس جنس سافل اولان حيوانک و تمیز جنس
متوسط اولان جسمک خاصه لر بدر و خاصه جنس جنسندن اخص اولان ذاتى ايجون
عرض مایدر مثلاً متنفس حقيقت ناطقه غير داخل اولميسيله ناطق ايجون عرض
عام اولور وذاتى اخصک خاصه سى ذاتى اعمه خاصه در مثلاً متنفس ذاتى اخص
اولان ناطق ايجون خاصه اولديغى مثلاً اخص اعددن منفک اولميسه جنى جهته
ذاتى اعم اولان حيوان ايجون دخی خاصه در لکن عکسى مطلقاً بويله اوليوب
خاصه ذاتى اعم خاصه ذاتى اخص دکدر [۲]

قال رحمه الله (وقد تطلق الخاصة على قسم من العرض العام وهو ما يميز الماهية
عن بعض ماعداهها كالتميز للانسان والحيوان وتسمى خاصة مضافة وماسبق خاصة
مطلقة فالعرض العام قسمان مميز للماهية وغير مميز اصلاً كاشئ والممكن العام الشاملين
للاوجب والممكن والمنع) وبعضاً خاصه عرض عامک بر قسمه دخی اطلاق اولنورکه
بو قسم ماهيتى بعض ماعداسندن تمیز ايدن عرض عامدر مثلاً انسان ايله حيوان
ايجون تمیز عرض عامى بو قسمدن اولوب کرک انسان و کرک حيوانى تمیز اولميا نلردن

[۱] لکن کذا شذیذ اولدیغى وجهه ضحک روحک دفعه خارجه حرکتندن حاصل اولان کبريت
غير ثابتدن عبارت اولديغى مولانا سيد شريف قدس سره تصریح ایلایر تجب ادراك امور عریبه
ويا خود ادراك امور غریبه تابع اولان هیئت انفعاليه دن عبارت اولنده اختلاف علل واقع اولديغى
دخی محقق سیالکونى حاشیه شرح تفسیرده توضیح ایلدر (عبدالمجید)

[۲] ذاتى اخصک خاصه سى ذاتى اعمه خاصه در مثلاً ضاحک ذاتى اخص اولان انسان و كذلك
ناطق ايجون خاصه اولديغى مثلاً اعم اخصدن منفک اولميسه جنى جهته ذاتى اعم اولان حيوان ايجون
دخی خاصه غير شاملدر لکن عکسى مطلقاً بويله اولوب خاصه ذاتى اعم خاصه ذاتى اخص دکدر
مثلاً ذاتى اعم اولان حيوانک خاصه سى بولان متنفس ذاتى اخص اولان انسان و ناطق ايجون خاصه
دکدر (عبدالمجید)

تمیز و تفريق ايدر و بو خاصه بر شينه بعض اغیارنه نظراً اختصاصندن ايجون خاصه
مضافه اطلاق اولنور و ذکرى تقدم ايدن خاصه انسان ايجون ضاحک کي بر شينه
جميع ماعداسنه قياس ايله اختصاصندن ايجون خاصه مطلقه قسمه قلور
ايمدی عرض عام ايکی قسم اولوب بر قسمى مثلاً جسم ايجون تمیز کي ماهيتى
فى الجملة میز اولاندر و دیگر قسمى اصلاً میز اولميا ندر مثلاً شى مایصح ان یعلم
و تمیز عنه معنایستجه واجب و ممکن و منتهى شامل اوله رق قطعاً میز ماهيت اوله من
ممکن عام دخی بويله در چونکه ممکن عام احد طرفیندن ضرورت معنی وجوبى
سلب اولميسيله اکر سلب ضرورت طرف عدىدن اعتبار اولنورسه جانب وجود
عموم ايله مقید اوله رق معنی عدى غير واجب ديمک اولورکه وجودى واجب کي
واجب و ممکن کي غير واجب اولقدن اعم اولمش اولور و اکر سلب ضرورت
طرف وجوددن اعتبار اولنورسه جانب عدم عموم ايله مقید اوله رق معنی
وجودى غير واجب ديمک اولورکه عدى اجتماع ضدین کي واجب و انسان کي
غير واجب اولقدن اعم اولمش اولور بوجهته ممکن عام واجب و ممکن و منتهى
شامل اوله رق قطعاً میز ماهيت اوله من

قال رحمه الله (تنبيه الزوم الخارجى هو امتناع انفكاك اللازم عن وجود الملزوم
فى الخارج تحقيقاً كالزوم الحرارة لل نار او تقدير كزوم التميز للعقاء على تقدير
وجودها فى الخارج والازوم الذهنى هو امتناع انفكاك اللازم عن وجود الملزوم
فى الذهن تحقيقاً كالزوم الكاية للعقاء او تقدير كزوم الجزئية لكنه الواجب تعالى
على تقدير وجوده فى اذهاننا وان لم يمكن وبين الزومين عموم من وجه لتصادقهما
فى اوازم الماهيات وافتراق الخارجى فى اوازم الوجود الخارجى والذهنى فى اوازم
الوجود الذهنى) بو بحث ماقبله مربوط مباحث مهمه دن اولديغى جهته عنوان
تنبيه ايله اراد ايتشدرد شويله که خاصه و عرض عامى لازم وجود خارجى ولازم
وجود ذهنى ايله لازم ماهيته تقسيم ايتميسيله اشو لوازمه عايد بولان تفصيلاتک
ايرادى لازم کامشدر شو وجهله که لزوم خارجى لازمک خارجه وجود ملزومدن
امتناع انفکاکى اوله رق بوده يا حرارتک خارجه ناره لزومى کي تحقيقى و يا خود
خارجه وجود عتقائى فرض و تقدير اوزره بو کا تمیزک لزومى کي تقديرى اولقدن
اعددر زيرا حرارت محسوسه نک نار محسوسدن و خارجه بالعرض موجود اولق
لازمکسه اولينده تمیزک عتقادن سائب و انفکاکى تمیزدر زيرا عتقاد خارجه
فرض وجودنده جسم اولوب و هر بر جسم لازم التميز و اما حرارتک بو وجهله
وجود معروضه يعنى تارک خارجه وجودنه اعتبار لزوميله نفس معروضه
يعنى من حيث هى نفس ناره لزومک عدم اعتبارى زيرا بويله اولق

لازمی که هر برنار بالضروره حار در دینک لازمک اور بواسطه صدق نقیضی
جهتیه فاسد در چونکه نقیض ضرورت امکان عام اوله رق بمض النار لیس
بحارة بالامکان الامام دینک صادق چونکه هر نقدر حاره اولیان برنارک وجودی
بو غیسه ده امکانی غیر منکر در

ولزوم ذهنی لازمک دهنده وجود ملزومدن امتناع انفکاک اولوب بوده تحقیق
وتقدیری اولمقدن اعد در مثلاً عتایه دهنده کلیت لزومی متحقق اوله رق هیچ
بر زمانه افرادی خارجه موجود اولیوب واصل احساس ذلیق ایتماسیه
اذهانن بر دهنده هیچ پروفته جزئیات وجهیه مرتسمه اولیان ماهیاتن اولدیغی
و کلیت معقولات ثانیه دن بولندیغی جهته ماهیت مذکوره دن انفکاک ممکن
اوله رق بوماهیت اذهاند موجود اولدیجه کلیت آدن افتراق ایدم
وتقدیراً لزوم ذهنی جناب واجب الوجودک هر نقدر اذهان وعقوله وجودکنه
وحقیقتی غیر ممکن ایدم فرض وجودی اوزره اشبوکنه وحقیقت واجبیه
جزئیاتک لزومی کبیر حاصلی اگرکنه واجبک اذهاند وجودی فرض اولمسه
انکچون جزئیات لازمکارب لکن اذهاند امتناع وجودنه مبنی فرض وتقدیردن
عبارت اولمسیله لزوم تقدیردر

واشبو لزوم خارجی وذهنی بیننده نسب اربعه دن عموم من وجه اوله رق اربعه
ایچون زوجیت کی لوازم ماهیاتده تصادق ایدرلر زیرا بولوازم ذهناً و خارجاً
متحقق در و مثلاً نار ایچون حار کی لوازم وجود خارجه لزوم خارجی لزوم
ذهنن و کلیت عتاکی لوازم وجود دهنده لزوم ذهنی خارجه دن افتراق
ایدرلر

قال رحمه الله (وکل منهما قد یکون بین مفهومین متصادقین وهو المعتبر فی العرض
اللازم وقد یکون بین غیر متصادقین مفردین کانا کازوم الحرارة للنار او مرکبین
کازوم احدی القضیئین للآخری والنتیجة للدلیل او مختلفین کازوم المعارف
لتعريفات) ولزوم خارجی وذهنن هر برنارلی بعضاً مفهومین متصادقین بیننده اولور
وخاصه و عرض عامدن عام اوله رق عرض لازمه معتبر اولان اشبو مفهومین
متصادقین بیننده اولان لزوم در و بعضاً مفهومین غیر متصادقین بیننده اولور و علی الوجهین
اشبو مفهومینده یالفریدن اولور حرارتک ناره لزومی بوقیلدن اوله رق مفهومین
مفرد و احدهما آخر اوزره موافقه غیر صادق در و یاخود مفهومین مرکب اولورلر
احد قضیئینک آخره لزومی بوقیلدن اولوب مثلاً ان کانت الشمس طالعة
فالنهار موجود قوازمه طرفین مرکب اوله رق بین القضیئین حل معتبر اولدیغی
جهته احدهما آخر اوزره غیر صادق در و کذاک نتیجه نک دلیله لزومی دخی بویله در

و یاخود مفهومیندن بریسی مرکب و آخری مفرد اوله رق مختلفین اولورلر مثلاً
معارفک تعریفاته لزومی بوقیلدن اولوب معرف مفرد و تعریف مرکب اوله رق بینلرنده
تصادق دخی واقع در

مصنف حاشیه سنده مفردین کانا قولنده اولان ضمیرک مرجعی تعیین ابله مراد کرک
متصادقین و کرک غیر متصادقین اولان مفهومین اولوب بو تعمیم یالکز متصادقین
اولان مفهومینه ناظر اولدیغی بیان ایتشدر والا معرف ابله تعریف بیننده قطعیا
تصادق اولدیغی جهته معارفک تعریفه لزومیه تمثیل صحیح اولیوب و واقعده
متصادقین دخی مفرد و مرکب و یاخود مختلف اوله رق اقسام ثلثیه منقسم اولمسیله
غیر متصادقینه تخصیصده بر معنی اوله ماز

قال رحمه الله (وعلی التقادیر فکل منها ان احتاج الجزم به الی دلیل فغیرین کازوم
تساوی الزوایا الثلث للقائمین للثلث وکازوم النتائج للدلالة غیر البینه الانتاج
کالشکل الثانی والثالث کما سیجی والافین کازوم الزوجیه للاربعه خارجاً وذهناً)
واشبو تقادیر ثلثه اوزره یعنی لزوم خارجی وذهنن هر بری استر مفردین و استر
مرکبین و یاخود مختلفین بینلرنده اولسون بین و غیر بین قیمته منقسمدرلر بین تشدید
یا ابله کال ظهور یعنی واضح و آشکار معنانه اولوب سبب اطلاق تعریفلرندن
مبیدر ایدم اشبو انواع لزومدن هر بریسی اگرکندیله جزم عقل توسط دلیله
محتاج اولورسه لزوم غیر بیندر و دلیله احتیاجدن مراد مجرد تصور طرفین ابله
بینلرنده عقل ایچون جزم باللزومه وسطدن غناء ذاتیسی اولماقدن عبارتدر مثلاً
زوایای ثلثه نک قائمینده مساوی اولمسنک مثله لزومی لزوم غیر بیندر

زوایه خطینک تلاقیسی عندنده منتهای خطدر و بر خط مستقیم ایکی جانبین
ایکی زاویه متساویه حادثه اوله حق صورتده خط مستقیم آخر اوزره واقع
اولورسه اشبو زاویئیندن هر برینه زاویه قائمه تسمیه اولور رسمی قائمه
وبری بولک و آخری کوچک اوله رق بر برینه مخالف ایکی زاویه حاصله اوله حق
صورتده واقع اولور ایدم صغیره حاده و کبیره منفرجه دینلور رسمی حاده و منفرجه
و مثلث اوج خط مستقیم کندنی احاطه ایدن شکدر رسمی مثلث و رمان
هندسی دلالت ایتشدر که مثله اولان زوایای ثلثه زاویئین قائمینده متساویه در
ایدمی مثله اولان زوایای ثلاث قائمینده متساویسی کرک دهنده اولسون و کرک
خارجده موجود اولسون ماهیت مثله لازم اولوب لکن بینلرنده لزوم
ابله جزم عقل مجرد مثله تصور بله برابر قائمین ایچون تساوی زوایای تصور
ایتمسیله حاصل اولیوب بلکه حصول جزمده بر رمان هندسیدن لابد در

وان شاء الله تعالی باب قیاسده بیان اولنه جتی وجهله شکل ثانی و ثالث کی بینده

الاتحاج اولیان ادله به نتایجک لزومی دخی اشبو لزوم غیر بین افراد ندر
و اگر لزوم ایله جزم عقل دلیله محتاج اولزسه بولزوم لزوم بیندر مثلا زوجینک
خارجا و ذهنا اربعه لزومی لزوم بین اوله رق زوجیت ایله اربعه بی تصور ایدن کسسه
مجرد بولری تصور ایتسیله برابر زوجینک اربعه لزومی جزم ایله قطعاً توسط دلیله
محتاج اولز

قال رحمه الله (وقد يطلق لزوم على الاضواء البين بالمعنى الاخص بما سبق وهو ما يكون
العلم بالزوم موجبا بالعلم باللازم وكافيا في الجزم بالزوم بينهما كلزوم المعارف
لتعريفاتها والتسايح للدلالة البينة الاتحاج والطرفين للاعراض النسبية والملكات
للاعدام المضافة اليها مثل الجهل والعلمى وهو المعتبر في الدلالة الالتزامية عند اهل
المعقول واما عند اهل العربية فالمعتبر فيها الزوم الذهني في الجملة ولو معونة القرائن
ولذا ادرجوا جميع المعاني المجازية الخارجة في المدلولات الالتزامية (وبعض الزوم
ذكرى سبقت ایدن معنادن اخص اولان بر معنی ایله لزوم بین اوزره اطلاق اولنور
و معلومدرکه لزوم بین ایچون سبقت ایدن معنی بین المفهومین لزوم ایله جزم عقل دلیله
محتاج اولیوب مجرد طرفینی تصور جزم لزومده کافی اولسیدر واشبو معنای ثانی
یا لکز ملزومه علم علم باللازمی موجب و بینلرنده جزم باللزومده کافی اولسیدر

ومصنفك اشبو معنای اخصده تصور ملزوم جزم باللزومده کافی اولی قیدینی
علاوه ایتسی حاشیه صغرا ده مبین اولدیغی وجهله قید مذکورک فسدانی صورتده
بومعناجه لزومدن معنای سابق اوزره لزوم بینك اعمیتی ظاهر اوله میه جفته بیندر
زیرا بوضورتده بعضا تصور ملزوم تصور لازمده کافی اولوبده تصورینک جزم
باللزومده کافی اولمامسك وقوعی ملحوظدر معنای اول ایسه تصور طرفینك جزم
باللزومده کفایتیدر لکن مصنفك بیانی وجهله تفسیرده جزم باللزومده کفایت قیدنک
اخذی حینده بلاشبه اولدن اخص اولور و هر تقدیر بوقید تفسیر ارباب اصطلاحده
موجود دکل ایسه ده کأن مصنف سید شریفك کلامنه اعتضاد ایشدر و بومعناك
معنای اولدن اخص اولمی زیرا یا لکز ملزومی تصور حکم باللزومده کافی اولدیغی
صورتده تصور طرفینك لزومی ایجابی اولوبده و تصور ملزوم تصور طرفینك داخلده در
لکن عکسی بویه اولیوب تصور طرفینی جزم باللزومده کافی اولوبده یا لکز
تصور ملزوم تصور لازمی موجب اوله میه جق بر لزومك وجودی جائزدر حاصلی
هر بر واحدك کفایت ایتدیگی بر امره اثین کافی اولوب لکن هر بر اثینك کافی
اولدیغی شبنه بعضا واحد کافی اوله من

مثلا معرفاتک تعریفاته لزومی لزوم بین بالمعنی الاخصدر زیرا ملزومات یعنی تعریفاته
علم والتفات لوازمه یعنی معرفاته علمی موجب و بینلرنده لزوم اولسیله جزم عقلده

کافیدر کذلک بینة الاتحاج اولان ادله به نتایجک لزومی دخی بویه در وضرب و ابوت
و بنوت امثالی اعراض نسبيه ایچون طرفینك لزومی وملكات یعنی وجوداتک
کندی به مضافه اولان اعدامه لزومی بنه لزوم مذکور ندر شوبله که ملکاته مضافه
اولان اعدام جهل وعی امثالی اولوب جهل عدم علم وعی عدم بصر اوله رق
علم وبصر ملکاته مضافه اولان عدم لره علم اشبو ملکاته علمی موجب و بینلرنده
جزم باللزومده کافیدر حاصلی تصور علمی و جهل ملزوم اوله رق بولری تصور دن
تصور بصر وعلمه التفات لازمکه رک بینلرنده لزوم ایله عقل جزم ایدر

ومحققین اهل عقول بینده دلالت التزامیه ده معبر اولان لزوم اشبو معنای اخص اوزره
اولان لزوم بیندر شوبله که معنای موضوع الهی ادراک معنای لازمی به علمی موجب
و مجرد موضوع الهی تصور بینلرنده جزم باللزومده کافی اولمی معتبردر و معنای
اول اوزره لزوم بینی عدم اعتبار لری زیرا تصور ملزوم تصور لازمی موجب اولدیغی
صورتده بعضا لفظ ملزومدن علم باللازم حاصل اولمامی اقتضا ایدرک بوحالده دلالت
بولنوز و اما اهل عربیه عندنده دلالت مذکورده معبر اولان فی الجملة لزوم ذهیدر
زیرا عندلرنده تحقق دلالتده ولو معونة قرائن ایله اولسه ده بعض احیانده حصول
لزوم کافیدر و بوسیدن نشانی عندلرنده موضوع لهدن خارجه اولان جیسع معانی
مجازیه مدلولات التزامیه ده داخلدر

قال رحمه الله (الباب الثاني في القول الشارح وهو قول يكتسب من تصوره تصور
شيء آخر اما بكنهه او بوجه يميزه عما عداه فالقول الكاسب يسمى معرفا اسم فاعل
وتعريف والمكتسب يسمى معرفا اسم مفعول (بيان سابقدن مستبان اولدیغی وجهله
اهل فنك مطمح نظری قول شارح ایله حجت اولوب مباحث سائر مبادی و متفرعاتدن
عبارتدر و بومقامده مصنف مبادی تصوریه اولان کلیات خستدن فارغ اوله رق
مقاصد تصوریه به شروع ایله اشبو باب ثانی قول شارحده اولدیغی بیان ایشدر
قول شارح بر قوله اطلاق اولنور که بوقولی تصور دن یعنی کندی به توجه والتفاتدن
شیء آخرک تصویری اکتساب اولنور بوده یا شیء آخری کنه و حقیقتیه و یا خود
ماعداسندن تمیز ایده جک بوجه ایله اکتسابدن اعمدر و بونعمیدن غرض تعریفده
اقسام تعریفاتی ادخالدر زیرا تصویری تصور حقیقتی مستلزم اولان انجق حقیقام
اولوب حد ناقص و رسوم تصور حقیقتی مستلزم دکلدر بلکه بولنردن اکتساب اولنان
معرفك جیسع اغیاردن امتیازیدر تعریفدن قول ایله تعبیری عند القدا تعریفانك مرکب
اولسنه یعنی اولوب متأخریدن بعضی لری لفظ مفرد ایله تعریفك وقوع و صحنه قائل
اولرله بوضورتده قول اطلاق اغلب تعریفات مرکب اولسنه بنا ایدلش اولور
تعریفاته قول شارح تسمیه سی حقایق و مفهومات اشبابی ابضاح ایتسندن نشئت

ایدرك قول شارح لفظ مرکب موضح دیمک اولور بعضیله تعریفده اولان قولی تعریف بالمفردی ادخال ایچون مقول معناسنه جل ایله مفرد و مرکب دن صورت تعمیمی اختیار ایشلردر عرف فنده اکتساب فکر و نظر طریقیه تحصیل معناسنه اولوب مطلقا برشیئی تحصیل اتمک معنای لغو یسنده اولدیغی جهتله تعریف لوازم یئنه لرینه نسبتله ملزوماته صادق اولمز زیرا ملزوماتدن لوازمک کسب و تحصیلی فکر و نظر طریقیه اولمیهرق معرفدن خارج اولدیغی کبی تعریفدن دخی خارجدر من تصویره قیدیه تصدیقاتدن احتراز ایشلدر زیرا تصور دن متبادر اولان مقابل تصدیق اولهرق حکمه مقارن اولیان صورت حاصله عند العقلا

اشبو قول کاسبه قول شارح دینلیدیکی کبی اسم فاعل صیغه سیله معرف و کذلک تعریف دخی تسمیه اولنور و اکتساب اولنان شیئه اسم مفعول صیغه سیله معرف دینلور مثلا الکلمه لفظ وضع لمعنی مفرد قولزده اشبو لفظ وضع لمعنی مفرد قولنه ذهیز التفات وتوجه ایدرك بونی فکر و نظره تصور ایتدیگمز حینه کلمه نك دخی تصورنی کسب ایدرز یعنی عقلز عنده صورت کلمه حاصله اولهرق حاصلی اوله علمدن ثانی به تحصیل علم ایلرز و قول مذکور کلمه نك تصورنی کاسب اولمسیهله تعریف و کسر را ایله معرف اولوب کلمه فتح را ایله معرفدر

قال رحمه الله (فان كان بجميع الذاتيات المحضة وهو المركب من الجنس والفصل القرين فهو حد تام كالحيوان الناطق للانسان والجوهر القابل للابعد للجسم) معلوم اولسونکه تعریفات ایچون اقسام اربعه اعتباریه بیان حصرنده دینلشدركه تعریف یا مجرد ذاتیات ایله اولور یا خود مجرد ذاتیات ایله اولمز ایمدی اکر مجرد ذاتیات ایله اولورسه بوده یا جمیع ذاتیات ایله اولوب حد تام تسمیه اولنور و یا خود ذاتیاتدن بعضیهله اولوب حد ناقص دینلور و اکر مجرد ذاتیات ایله اولورسه بوده یا جنس قریب ایله خاصه دن ترکیب ایدرك رسم تام تعبیر اولنور و یا خود بونلرك غیر سیله اولوب رسم ناقص اطلاق اولنور اشته مصنف بو اقسامک تفصیلاتنه اشارتله بیوررکه ایمدی تعریف اکر مجرد جمیع ذاتیات ایله اولورسه حد تامدرکه جنس و فصل قریبلردن ترکیب ایدر حد لغتده منع معناسنه اولوب و اشبو ذاتیاتیه اولان تعریف اغیار اجنبیه سنك دخولندن مانع اولمسیهله تعریف مذکوره حد تسمیه ایدلشددر و بو وجهله تعریف مذکورده جمیع ذاتیات مأخوذه اولدیغی جهتله تام اولهرق حد تام اطلاقنه انسب اولشددر و حدك تمامیتی جمیع ذاتیات محوله سنك وجودنه متوقف اولوب و ماهیتك تمام مقومات مشترکسی جنس قریب و تمام مقومات مختصه سی فصل قریب اولدیغندن حد تامک ترکیبی جنس قریب ایله فصل قریب دن اولمق لازمک لور شویله که محدودك جمیع ذاتیاتی اجناس و فصول قریبه

و بعیده دن عبارت اولوب جنس قریب ایسه بونلردن فصل قریب دن ماعداسی اوزره مشتمل اولمسیهله حده جنس قریب ایله فصل قریب ذکر اولدیغی حینه ذاتیاتک جمله سی ذکر اولمش اولور مثلا حیوان جسم و جوهر و حساس و نامی و قابل ابعاد اوزره دلائی جهتیه اشبو مقومات مشترکک جمله سی اوزره مشتمل اولمسیهله برر ذکر و ایرادلرینه احتیاجدن مستغنی اولوب فصل قریب ایسه ماهیت واحده ایچون بردن زیاده دکلدر بو جهتله حد تامک جمیع ذاتیات محدود اوزره اشتالی امر واضحدر و هر بر مرکبات ایچون مقومات مشترک و مختصه اولمق تحت لزومه در چونکه هر بر مرکب یا جوهر و یا خود عرض اولهرق اجناس عشره دن بر نك تختنده مندرجدر و جنس مجرد ایچون خارجده وجود اولمسیهله فصله محتاجدر

مثلا انسانی حیوان ناطق ایله تعریف حد تام اولوب ماهیت انسانک تمام مشترکی و بو جهتله جنس قریبی اولان حیوان ایله ماهیت مذکوره نك تمام مختصی و بو سببیه فصل قریبی اولان ناطق دن مرکبدر و مجموعی انسان ایچون حد تام مساویدر ایمدی طبیعت حیوان افراد ناطقه سی ضمنده نطق ایله و سایر افرادی ضمنده عدم نطق ایله موصوف اولهرق انحصاری قید ایله در و کذلک جسمی جوهر قابل للابعد ایله تعریف حد تام اولوب جوهر جسمک جنس قریبی و قبول ابعاد فصلیدر

قال رحمه الله (او ببعضها المحض كالفصل القريب وحده او مع الجنس البعيد فحد ناقص كالناطق للانسان والجوهر الحساس للحيوان) و اکر تعریف مجرد ذاتیاتک بعضیهله اولورسه حد ناقصدر بوده یا لکز فصل قریب ایله اولمی کیدر مثلا انسانی یا لکز ناطق ایله تعریف بو قیدلندر و یا خود جنس بعید ایله برابر فصل قریب ایله اولمی کیدر مثلا حیوانی جوهر حساس ایله تعریف حد ناقصک بو قیدلندر جنس بعیده بعضاً بر واسطه ایله اولور مثلا انسان ایچون جسم نامی بویه اولوب انسان ایله جسم نامی بیننده واسطه یا لکز حیواندر و یا خود بعدی ایکی درجه اولور مثلا انسان ایچون جسم مطلق بیننده ایکی واسطه موجوددرکه بری حیوان و دیگرکی جسم نامیدر و یا خود بعدی اوج درجه اولور مثلا انسان ایچون جوهر بویه اولوب بینلنده حیوان و جسم نامی و مطلق و سائط ثلثه سی موجود در و جنس نه مقدار ابعده و سائطی ازید اولورسه حد دخی او درجه نقصانده ادخل اولور و اشبو بعض ذاتیات محضه ایله تعریفك حد ناقص اولمی کند و سندن بعض ذاتیات محذوف اولدیغندن ایچوندر و حاصلی بونلر ایله تعریفك جمیع ذاتیات اوزره عدم اشتالی شو و جهله درکه مثلا انسانی جسم ناطق ایله تعریف

ایندیکمز صورته جسم نامی ایله حساس اوزره مشتمل دکلدر زیرا عام ایچون
خاص اوزرینه دلالت اولدیغی معلومدر و هر نقدر بونلره ناطق بالالزام دلالت
ایدرسه ده تعریفده دلالت التزام مهجوره در

مصنف حاشیه ده دیشدرکه اشبو تعریف حد ناقص اوزره وارد اولورکه تعریف
بالاعمی تجویز ایدنلره کوره بری بعید و دیگرکی قریب و یاخود ایکسیسیده بعید
اوله رق فصلیندن ترکیب ایدن و تعریف بالاعمی تجویز ایله برابر تعریف بالمفرد دخی
جائزدر دینلره کوره مجرد جنس ایله اولان تعریفلرک حد ناقص اولسی لازم
کلور حالبوکه بونلردن هیچ بریسی حد ناقص دکلدر لکن جوابده دیرزکه بونلر
مجرد احتمال عقلی اولوب نه اولیه مرکب و نه جنس مجرد اوله رق بر تعریفک
وجودی متحقق اولدیغی جهته تعریف مذکور بونلرک دخولیه منتقض اولر
تسلیم ایده لکه وجودی فرض ایدلمش اولسون بو تعریفلرک اهل فن عندنده
حد ناقص عد اولنمسنده نه بأس و اودر اشبو سؤال و جواب عینیه رسم ناقصده
دخی جاری اوله رق فصل بعید ایله خاصه و یاخود عرض عامدن و بلیکه بونلردن
بریه فصل قریبدن مرکبک رسم ناقص اولسی مستلزمدر دینله بیلور و بوندن
جوابده بروجیه سابق احتمال عقلی اولسیله و تقدیر تسلیم اوزره رسم ناقص اوللرنده
بأس اولماسیله جواب و بریلور

قال رحمه الله (وان لم يكن بالذاتي المحض فان كان بالخاصة مع الجنس القريب كالحیوان
الضاحك للانسان اومع جميع الذاتيات كالحیوان الناطق الضاحك فرسم تام ویسمى
الثاني رسما تاما اكل من الحد التام) و تعریف مجرد ذاتی ایله اولیو بده اکر جنس
قریب ایله خاصه دن و یاخود جميع ذاتیات ایله برابر خاصه دن مرکب اولورسه
رسم تامدر مثلا انسانی حیوان ضاحک ایله تعریف جنس و خاصه دن مرکب اوله رق
رسم تامدر زیرا انسان ایچون حیوان جنس و ضاحک خاصه اولدیغی تفصیلات
سابقه دن معلومدر و كذلك انسانی حیوان ناطق ضاحک ایله تعریف جميع ذاتیات
و خاصه دن مرکب اوله رق رسم تامدر زیرا انسان ایچون حیوان ناطق جميع ذاتی
و ضاحک خاصه ایدوکی مستغنی بیاندر و رسم تامک اشبو قسم ثانیه یعنی جميع ذاتیات
ایله خاصه دن ترکیب ایدنه رسم تام اكل من الحد التام تسمیه اولنور بو تعریفه رسم
تعبیرلری چونکه رسمک معنای لغویسی اثر دار اولوب و بو تعریف معرفتک خارج
لازمیسیله اوله رق بر شینک خارج لازمیسی ایسه آثاری ایدو کندن معینین بیننده
حصول مناسبتیه ابنا ایدلمشدر و تام اولسی کندوسنده جنس قریب وضع و التزام
اولنمسنده طولای حد تامه مشابهندن ایچوندر و قسم ثانینک حد تامدن اکلیتی مع زیاده
جميع ذاتیات اوزره اشتمالندن نشئت المشر ايساغوجی صاحبی رسم تامک جنس

قریب ایله خواصدن ترکیبی بیانی صرعه خواصی خواص لازمه ایله تقیداتسیله
شارحی بو وجهله خواصک لازمه اولسیله وجه تقیدنده دیشدرکه بوقید بولنسه
بعض رسم تام افرادنی جامع اولماق لازمکلور زیرا انسانی حیوان کاتب بالفعل
ایله تعریفه شامل اولوب بو ایسه افراد انساندن اکثریسنه غیر شاملدر حد
و رسم تامده ایسه لزوم منع و جمع متفق علیه اولوب نزاع بالکثر ناقصینده در انجق
بو بایده خیلوجه کلام اوله رق مفصلانده مندر جدر

قال رحمه الله (والا فرسم ناقص ولو بالخاصة وحدها اومع العرض العام وان منع
المتأخرون العرض العام بناء على زعمهم بان العرض مما في التعريف اما التمييز
او الاطلاع على الذاتي والحق الجواز اذا لغيره الاصلی هو التوضیح ولذا جاز
الرسم الاكل و ايضا ربما يحصل به التمييز كما في قولهم في تعريف الانسان ماش على
قدميه عريض الاظفار بادی البشره مستقیم القامة ضحاک بالطبع) و اکر تعریف جنس
قریب و یاخود جميع ذاتیات ایله خاصه دن مرکب اولورسه رسم ناقصدر بوده ولوکه
بالکثر خاصه ایله اوله رق مثلا انسانی ضاحک ایله تعریف ایتک و یاخود عرض عام
ایله برابر خاصه دن مرکب اوله رق مثلا انسانی ضاحک ماشی ایله تعریف ایتک صورته
اولسون رسم ناقصدر و هر نقدر متأخرون عرض عام ایله تعریفی منع ایدوب و بومنی
تعریفده اولان قیوددن غرض یامعرفی اغیاردن تمیز و یاخود معرفتک جیعا و یا بعضا
ذاتیسی اوزره اطلاعدن عبارت اولوب عرض عام ایسه بو اغراضدن هیچ بری
مفید اوله مامسیله خاصیه ضمندن بر قائده ترتیب ایتیه چکنه بنا ایتشدر ایسه ده
بو وجهله خاصیه عرض عامک انضمامیه تعریف رسم ناقصدن بر قسم اولوب و حق
اولان عرض عامک تعریفده جواز اعتباریدر و اشبو مذهب مختار قول قدما اولوب
محقق تفقازانی مذهب متأخرینی اختیار ایتشدر و عرض عامک تعریفده جواز اعتباری
حق اولسی شوجهتنددرکه تعریفده ایتان اولان قیودک متأخرینک بیان ایتدکاری
وجهله ذکر اولنسان قائدینه انحصاری مسلم اولوب بعضا قید تعریفدن غرض
معرفی توضیح اوله بیلور و بوندن ایچون رسم اكل ایله تعریف جائز اولشدرکه
جمع ذاتیاتی ایراد دنصکره انضمام خاصه ده توضیحدن بشته بر قائده بولنه میه جفی
درکاردر و اجتماع عوارض ماهیت ایچون ابضاح مزیدی مؤدی و حقیقت اوزره
سهولت اطلاعی مفید اولدیغی چوق کره واقعدر و عرض عامک خاصیه انضمامی
بو وجهله مفید توضیح اوله جفی مثلا اکثره واقعه دخی واقع اولورکه بونکله
تمیز دخی حاصلی اولور مثلا انسانی تعریفده قدیمی اوزره ماشی و اظفاری
عریض و بشره سی بادی و ظاهر و قاطی مستقیم و بالطبع ضحاکدر دینلسه
هر نقدر حقیقتنی تعیین ایده مزسه ده اغیاردن تمیزه مدار اتم اوله رق قدیمی

اوزره ماشی قیدیه بقروفرس امثالی چارپار اولنر و عریض الاظفار قیدیه طیورکی
اظفاری عریض اولمیانلر و بادی البشره ایله بادی بدودن ظهور و بشره فحشینه ایله
ظاهر بدن معنارینه اولهرق ظاهر بدن شعردن مکشوف دیمک اولمسیله بشره لری
شعرایله مستور اولنر و مستقیم القامه قیدیه قامتلی فحشی اولنر خروج ایدر و فقط
صورت انسانده اولان نسانس تعبیر اولنور حیوان بحریده بوعوارضك جله سی
موجود اولهرق انسانه مشارك اولمسیله ضحاک بالطبع قیدیه اکتساب اختصاص ایدرك
انسانك جميع اغیارندن تمیزی حاصل اولور

الحاصل رسم ناقص برشیئی بعض آثاریه تعریفدن عبارت اولهرق معرفت تمام
حقیقته موجب اطلاع اوله من مثلاً انسانی جنس بعیدایله خاصه دن مرکب اولهرق
الجسم الضاحك ایله تعریف بعض آثاری اولان جسمیت و ضاحکیته رسم ناقص اولوب
بونکله حقیقت انسان نه شی اولدیغنه کسب اطلاع اولنه من فقط مفید توضیح
وبعضاً موجب تمیزدر کتب سائرده اولان تعریفدن مستنبان اولدیغی وجهله
رسم ناقصك ترکی مجموعی حقیقت واحده یه مختصه اولان عرضیاتدن اولوب
جنس بعیدایله خاصه دن مرکب اولان تعریفك رسم تام و یا خود ناقص اولسی
مختلف فییه اولهرق مختار جهور ثانیدر و عرض عام ایله خاصه دن و كذلك
عرض عام ایله فصلیدن و عرض عام ایله جنس و فصلیدن مرکب اولان تعریفك
عند المتأخرین غیر صحیح اولوب عندلرنده عرض عام تعریفدن جز اوله من نه کیم
ذکر اولمشیدی و اما فصل قریب ایله خاصه دن و كذلك جنس و فصل و خاصه دن
مرکب اولان تعریفات عند الاصفهانی حد ناقص و عند المحققین رسم تام اکل
و عند البعض رسم ناقصدر

قال رحمه الله (ومن قبل الرسم الناقص التوضیح بالمثال والنفسیم) مثال و تقسیم
طریقایله اولان تعریف غیر حقیقیلر دخی رسم ناقص قیلندندر یعنی هر قدر تعریف
حقیقده داخل دالار ایدسه ده رسم ناقصه مشاهلدر مثال ایله توضیحدن مراد
بر امر کلی بی جزئیاتندن بر امر جزئی ایله توضیح ایتدکدر که مثلاً انسانی طریق توضیحده
تفهیم ایچون مثل زید و عمر دینلور و كذلك مقایسه و مخالفت طریقایله ده اولهرق
مثلاً بصیرت بصیر کبیر شو قدر که بصر شمسیدن و بصیرت عقلیدن مستثنیدر
یعنی بصیرك اقتباس ایلدیکی ضیا شمسیدن و بصیرك عقلندن دینلور و تقسیم ایله
توضیح بر کلی بی جزئیاتنه تقسیم ایله او اور مثلاً حیواندن بعضیسی ناطق
وبعضیسی صاهلدر و كذلك کله دن بعضیسی اسم و بعضیسی فعل و بعضیسی
حرفدر دیو تقسیم ایدرك بو طریق ایله مقسملری اولان کلیدلردن بعض مرتبه
ایضاحات و بریلور

قال رحمه الله (ثم التعریف مطلقاً اما حقیقی ان قصده تحصیل صورة جدیدة و تنبیهی
ان قصده احضار صورة مخزونة و منه التعریف اللفظی و هو تعیین معنی لفظ
مبهم بلفظ اوضح منه فی الدلالة) مصنف اقسام اربعه تعریفی بیاندنکره مطلقاً
تعریفك حقیقی و تنبیهی به انقسامی بیانه شروع ایتددر اطلاقدن مراد لا بشرط
شی معناسیدر چونکه اطلاق ایچون ایکی معنای مستعمل اولوب معنای اول
مفعول مطلقده اولدیغی کی بشرط لاشی معناسیدر و ثانی جیع مفاعیل خسه یه
شامل اولان مطلق مفعولده اولدیغی کی لا بشرط شی معناسیدر بو صورته
مطلقاً تعریفدن مراد حد تام و ناقص و رسم تام و ناقص اولقله مقید اولمیان
تعریف اولهرق بونك ایکی قسمه انقسامی بیاند و اگر معنای اوله جل اولسه
مفادی حد تام و اخواتی اولماقله مقید اولان تعریف دیمك اولوب بوايسه
فاسددر

ایمدی تعریف اطلاق اولنان قول ایکی قسم اولوب اگر کندیله معرفی اولدیغی شی ایچون
صورت جدیده تحصیل قصد اولنور سه تعریف حقیقیلر ذرا حقیقه تعریف بودر و صورت
جدیده دن مراد قبل التعریف ذهنده حاصله اولیان صورته که حدودده ذی الصورتك
کنهی و حقیقی و رسموده وجه تمیزیدر و اگر تعریف ایله قبل التعریف بالفعل و یا خود
قوه قریبه ده ذهنده مخزونه اولهرق کسب جدیده محتاج اولیان صورتك
احضاری قصد اولنور سه تعریف تنبیهیدر و اشبو تعریف تنبیهینك نظیری خفی
اولان بر امر بدیهی اوزره دلیل ایله تنبیه اولمشیدر و تعریفات ایچون ذکر
مرور ایدن امثلهك جله سی اشبو حقیقی و تنبیهینك ایکینسه ده صالحدر ذرا
تعریفك حقیقی و یا تنبیهی اولسی صاحب تعریفك احضار ایدیه جك صورت
ذهن مخاطبه مخزونه و غیر مخزونه اولسی اعتقادی اوزره داردر

تعریف لفظی دخی اشبو تنبیهیدن بر قسمدر ذرا تعریف ایله احضاری قصد اولنان
صورت کند و سیچون لفظ موضوع اولوب اولماقدن ایدر و تعریف لفظی بر لفظ
مبهم معنایی من جهة الدلالة کندیدن اوضح اولان لفظ آخرله احضار الکبر
و معنای مذکور لفظ مبهم مذکورك معنایی اولقی عنوانیه تصور اولوب لفظ مبهم
بو معنایه وضع اولمش اولمسیله بو معنایك وجه آخرله تصور و تعیین صورت
جدیده بی تحصیل اولدیغی جهته تعریف تنبیهیدن بعض عدایدلشدر و لفظ
آخرله احضار بعضاً لفظ مبهمك مراد فی اولان لفظ ایله اولوب مثلاً غنفر
لفظك موضوع لهی اولقی اوزره متصور اولان معنایی تعیین ایچون اسد لفظیه
تعریف ایدلسی مراد فیله تعریفدر و بعضاً لفظ اعم ایله اولوب مثلاً سعدان لفظی
بر نیاتك اسمی اولدیغی تعیین ایچون سعدان تنبیهدر دینلور نیت ایدسه سعدان ایله

سائر نباتاتدن اعم ايسه ده مراد اولان تعيين مقصوده كافيدر چونكه سعدان هر قدر
نبتدن نوع مخصوص ايسه ده لكن معناسي اولان اشبو نباتدن نوع مخصوص
اوزره دلالتده نبتدن اخفادر و بعضا تعريف لفظي لفظ اخص ايله اولوب مثلا
اهوي تعريفده اللهو لعب دينلور لعبده لهودن زياده اوله رق برنوع لذت بولمق
لازم كله چكي جهته لهودن اخص اولوب افراد اهوي غير جامعدر

تعريف لفظيده تصور و يا خود تصديق قيلندن اولمسي تعيينده اقوال مختلفه
اوله رق سعدالدين نفتازاني تصور قيلندن اولمسي اختيار ايلشدر و بوجهته
تعريف لفظي مابقصده تفسير مدلول اللفظ وتفصيل معناه قوللريله تعريف
ايدلشدر كه مفهومي كنديله لفظك تفسير مدلولي وتفصيل معناسي قصد اولنان شي
ديمكدر وسيد شريف تصديق قيلندن اولمسي اختيار ايله مابقصده تعيين معنى
اللفظ من بين المعاني المعلومه قوللريله تعريف ايدلشدر كه مفهومي كنديله معاني
معلومه بيلندن معنای لفظك تعييني قصد اولنان شي ديمكدر محقق دواني اشبو
قولن بديني محاكمه ايدرك ديمشدر كه اگر غرض لفظ شو معنایه موضوعدر ديو
حال لفظي معرفت اولورسه بوضورته بحث لغوي اولوب مطالب تصوريه دن
خارج ومنعي قابل اوله رق مطاوب تصديقي اولور

واكر غرض معنای لفظي تصور اولورسه بوضورته بحث منطقي ومطلوب
تصوري اوله رق قابل منع اولاز حاصلی بواختلافك مبناسي اغراضده اختلافدر
قال رحمه الله (وايضا التعريف مطلقا اما حقيقي ان كان تعريفه لما علم وجوده
في الخارج كتعريف الانسان بواحد من الحدود والرسوم واما اسمي ان كان كاشفا
عما يفهم من الاسم من غير ان يعلم وجوده في الخارج سواء كان موجودا في نفسه
كتعريف شيء من الاعيان قبل العلم بوجوده او لم يكن موجودا فيه مع امكانه
كتعريف العنقاء او مع امتناعه كتعريف اجتماع الضدين وسائر الامور
الاعتباريه) وينه مطلقا تعريف حدود ورسومدن و حقيقي و تنبيهدن مطلق
اوله رق ايكي قسمه منقسم اولوب بري حقيقي و آخري اسميدر وما سبقده اولان
حقيقي تنبيهي به معادل و بوقسميده اسمي به مقابل اوله رق بشقه بشقه معنایه مجموعدر
ايمدي اكر تعريف خارجده يعني اعيانده ولو بعد التعريف اولسون وجودي
معلوم اولان شيئي تعريف اولورسه حقيقيدر مثلا انساني حدود دن بريله يعني
حدتام اوله رق حيوان ناطق ايله و ناقص اوله رق جسم ناطق ايله وكذلك
رسومدن بريله يعني رسم نام اوله رق حيوان ضاحك ايله و رسم ناقص اوله رق
قدميني اوزره ماشي وعريض الاظفار و بادي البشره و مستقيم القامه
وضحكك بالطبع اولمسيه تعريف تعريفات حقيقيه اولوب مقصود خارجده

وجودي معلوم اولان حقيقت انساني خارجده موجود اولديغي حقيقتدن تصوردر

واكر تعريف خارجده وجودي معلوم اوليه رق اسمدن فهم اولنان شيدن كاشف
اولورسه تعريف اسميدر بوده كرك في نفسه موجود اولويده وجودي معلوم
اولسون مثلا اعياندن برشيئي وجودي معلوم اولزدن مقدم تعريف بوقيلندن
ويا خود في نفسه موجود اولوب لكن وجودي ممكن اولسون مثلا عنقابي طويل
العنق برطير اولوب هواده تعيش ايدر ديو تعريف بوقسميدر زيرا عنقا برطير
غير موجود ايسه ده وجودي امر ممكندر و يا خود في نفسه موجود اولماسيله
برابر وجودي ممكن اولسون مثلا اجتماع ضديني وسائر امور اعتباريه بي يعني
اعتبار عقل حسيله اولان اموري تعريف بوقيلندن زيرا بوامورك خارجده
عدم وجودلريله برابر موجود اولملي دخی متمعدر

الحاصل تعريف اسمي ايله معرف اولان شيئي في نفسه موجود غير معلوم و يا خود
وجودي ممكن و يا متمنع اولمق اوزره معدوم اولمق اعم و تعريف حقيقي ايله معرف
اولان موجوداته مختصدر و بوجهته اشبو اسمي به مقابل اولان حقيقي تنبيهي به
مقابل اولوب ذكری مرور ایدن حقيقتدن اخصدر

معلوم اولسونكه موجودات ايچون حقايق و مفهومات اولديغي جهته بحسب
الحقيقة و بحسب الاسم تحديد و تعريف اولنور و اما معدومات ايچون يالذكر
مفهومات اوله رق حقيقتلري اولماسيله معدومات ايچون حدود انجق بحسب الاسم
اولور حتى ديدلر كه اشيا ايچون وضع اولنوب اثناء تعليله اشبو اشيا اوزره
برهان اتخاذا اولنان حدود انجق بحسب الاسم و وجود اشيا اشبو حدود اسمي ايله
مبرهن اوله رق ثبوتی معلوم و ثابت اولدقدنصكره حدود مذكوره بعينها بحسب
الحقيقة والذات حدود اولور و بوكلام شفادن مقولدر ايمدي بوكلامدن مستبان
اولوركه تعريف واحد ايكي شخصه و بلكه وقتينده شخص واحد قیاسا بحسب
الاسم و بحسب الحقيقة حد اولور حاصلی حدك حقيقي واسمي اولسي مخاطبك
حالنه قياس ايله اولوب عند مخاطبه وجودي ثابت اولان شيئي تعريف حد حقيقي
و وجودي ثابت اوليان شيئي تعريف حد اسمي اوله رق بوترعريف ايله اوشيك
وجودي ثابت اولدقدنصكره تعريف مذكور حقيقي به منقلب اولور

قال رحمه الله (وما هيئات الاصناف اعتباريه حاصلة باعتبار العوارض المخصوصة
مع الانواع فيكون تعريف الرومي بالانسان الابيض اسميا فالنوع الحقيقي جنس
اعتباري في الماهية الاعتبارية فلا اشكال بحدودها على حدود الحدود) نوعدن كلي
اخص اولان زنجي و رومي امثالك اصناف ايله معمي اولديغي ماسبقده بيان

ایدلشیدی اشو اصنافک ماهیاتی اعتباریه اوله رق نوع ایله برابر عوارض
مخصوصه نك اعتباری سبيله حاصلدر

و بوجه تداشی اصناف حدود و رسوم اسمیه ایله تعریف اولوب حدود و رسوم
حقیقه ایله تعریف اولنده من مثلاً رومی بی انسان ایض اولمسیله تعریف تعریف
اسمی او اور چونکه ماهیت رومینک ماهیت زنجی به مقابل اولمسی بزم انسان ایله
برابر بر دفعه بیاض و دفعه اخراده سواد عارضلری اعتبار ایدرک بعده لفظ رومی بی
اولک ازاسنه و لفظ زنجی بی ثانینک ازاسنه وضع ایتماسن ایله اولوب یوقسه بونلر
فی ذاتهما ماهیات متباینه دن دکلدر بلکه نوع واحد اولان انسانک تختنده
داخلدر بوسبيله حصول ماهیتلر بزم انسانه ایض واسودک انضمامی اعتبار
ایتمکله زک مدخلی اوله رق ماهیتلری اعتباری اولمش او اور لکن انسان ایله
فرس بونک خلافتده اولوب زرا بونلردن برنده ماده حیوانیه صورت ناطقیه
و دیگرنده صاهایت واقعه منظمه اوله رق صورت مذکور نك انضمامی بزم
اعتبار ایدوب ایتمکله مساویدر و بوندن ایچون انسان و فرس اعتبار معتبردن
قطع نظرله برابر واقعه ماهیات حقیقه موجوده دن اولدقلری تحقق ایلشدر
لکن ماهیات اصناف و سائر مصطلحات علوم و امثالی بونک خلافتده در شوقدرکه
فرق غایتله دقیق اوله رق محتاج تاملدر زرا رومیده دخی واقعه ماده انسانییه
ایض منضم اوله رق بزم اعتبار و عدم اعتبار مزه غیر متوققدر

بویاده مترجم حقیر ایچون لایح خاطر اولان بودرکه ماسبقده مصنف حاشیه سنده
نطق و حس عوارض انسان و حیواندن اولدقلری جهته بونلر ایله تمثیل فصل
جائز اولوب فقط انسانده سائر حیواندن تمیز ایده جک بر جزء جوهری اولدیغی
جزم ایله برابر کهنه عدم وقوفلر تداشی مقامنه اقرب عوارضی وضع ایدرک
بونلر ایله مبدأ نطق و حسی مراد ایلدکاری بی بیان ایشیدی رومی ایله زنجی بیننده
ایسه بیاض ایله سواد عارضندن بشقه یکدیگرندن تمیز ایده جک بر جزء جوهری
اولدیغی بالبداهه معلوم بولندیغندن بونلری بشقه بشقه ماهیت متمیزه عدیه وجود
خارجیلری ادعایه قطعاً محل اولوب فقط شو عارض سبيله ماهیات اعتباریه دن
اولدقلری معلومدر فالحق احق ان یتبع

مصنفک حاشیه ده بیانی اوزره اکر سؤال اولنورسه که رومینک خارجده وجودی
قبل التعریف معلوم اولمسیله تعریف رومی تعریف حقیقی اولوب اسمی اولماق
لازمکلور

شویله که اکر نفس رومی معروض کای اوله رق خارجده موجود دکلدر دینلده
کای طبیعینک وجودنه قائل اولانلره کوره مسلم ایسه ده انسان دخی بلا فرق بویله در

واکر افراد رومی موجود دکلدر دینلده ممنوع اولوب قبل التعریف وجود افرادی
معلومدر بوجهته اصناف حدود و رسوم اسمیه ایله تعریف اولوب مثلاً رومی بی
انسان ایض ایله تعریف اسمیدر دیو سبقت ایدن کلام حقیقت حالات خلافتده
اوله رق تعریف انسان کبی تعریف رومینک دخی حقیقی اولمسی اقتضایلر جوابنده
دینلورکه رومی ماهیات اعتباریه دن اولمسیله لنفسه وجود خارجیه برکسته قائل
اولوب حتی کای طبیعینک وجودنه قائل اولنلر دخی بوقوله ذاهب اولمش برکسته
موجود دکلدر و ماهیات حقیقه دن اولان انسان و حیوان امثالی مقیس علیه
اوله میوب هر بر ماهیت حقیقه خارجده وجود فردی مقتضیدر و عکسی بویله
اولوب زرا خارجده فی الجملة یعنی نوعنک فردی اولق اوزره فردک وجودی
بوفرد اوزره صادق اولان شینک ماهیات حقیقه دن اولمسی اقتضایلر نیز ته کیم
جزئی و واحد و کثیر امثالی مفهومات افراد نوعیه خارجیه اوزره صادق ایسه لده
ماهیات حقیقه اولمسی مقتضی دکلدر زرا بونلرک چله سی قطعاً اوور اعتباریه در
ایمدی نوع حقیقی ماهیت اعتباریه ده جنس اعتباری اولدیغی جهته ماهیات
اصنافه جنس اعتباری اولمسنه نظراً حدود تعریفات اوزره حدود اصناف ایله
اشکال ترتب ایتم وجه اشکال حدود مذکور نك اصناف ایچون اولان حدود
و رسوم تامه ایله انتقاضیدر

شویله که اصناف ایچون اولان حدود و رسومده مأخوذ اولان جنس اولوب بلکه
مثلاً تعریف زنجیده انسان ایض کبی محل جنسده مأخوذ اولان نوع حقیقیدر
بوصورتده حدود مذکور تعریفات افرادنی جامع اوله من خلاصه جواب هر قدر
انسان ماهیات حقیقه به نسبتله نوع حقیقی ایسه ده لکن ماهیات اعتباریه به نسبتله
جنس اعتباریدر و مفهوم واحدک اعتبارین مختلفین ایله جنس و نوع اولقلقنک
جوازی بیان سابقدن معلوم اولشدر بو حالده اشکال مندفع و حاصلی حدودده
اولان جنسک حقیقی و اعتباریدن تعمیه افراد مذکور بی جامعدر

قال رحمه الله (واعلم ان المعروف مطلقاً لا بد ان يكون معلوماً قبل التعریف بوجه ما
ولوباعم الوجوه لاستحالة التوجه نحو المجهول المطلق والتعریف یفید علمیه بوجه
آخر مطلوب) مصنفک بو کلامی بیان شرائط تعریفه مقدمه طریقه سنده شرط معرفی
بیاندر معلوم اولسونکه انواع حدوددن قنیه سبيله تعریف اولنورسه اولسون
مطلقاً معرف وجوه معرفدن بر وجهله قبل التعریف معلوم اولمسی لابددر و اوکه
بومعلومیت اعم وجوه ایله اولورسه ده کافیدر زرا اکر معرف قبل التعریف اجمالاً
معلوم اولسه ذهنک مجهول مطلق جائزده توجهی لازمکلور بویسه باطل اوله رق
قلبک مجهول مطلقه توجهی مستحیلدر زرا طلب معنایه توجه قلبده علم شرطدر

فقط قصد و تصور معناسنه توجه قلب بونك خلافتده اولوب اكر بونلرده دخی علم اجالی لازمكسه اشبو علم اجالی دخی قلبك توجه ایلدیکی تصور اوله رق بونك ایچونده دیگر بر علم اجالی لازمكله رك وهلم جرا تسلیل ایدر الحاصل بوجه مامعلوم اولقمیزین بر شئی تصور ایتك و قلب توجه و قصد ایتك ممکن اولوب فقط طلب معناسنه توجه قلب بوجه مامعلومیه متوققدر

و تعریف معرفه مطلوب اولان وجه آخرله افاده علم ایدر بوصورنده قبل التعریف بوجه ما معرفك اشتراط معلومیتدن طولانی تحصیل حاصل لازمكسی جای توهم اوله من شویله كه بوزوم علميك اتحادی تقدیرده اولوب بوراده اولان علمین ایسه بریسی اجمال و دیگری تفصیل اوله رق مغایرین اولدقلى جهته لزوم مذکور مندفعدر

قال رحمه الله (فصل و بشرط في الكل كونه اجلي من المعرف ومعلوما قبله اذ الكاسب علة يجب تقدمها على المعلول المكتسب فلا يصح التعريف بنفس الماهية المطلوبة كتعريف اللفظ باللفظ ولا بما هو اخفى منها كتعريف النار بما يشبهه النفس في اللطافة ولا بما يساويها في المعرفة والجهالة كتعريف الروح بما يوجب الحس والحركة) ما سبقدن تبين ايتديكي وجهله تعريف يا حد تام ويا ناقص اولوب اشبو اقسام اربعه بي شامل اولان مطلقا تعريف دخی یا حقیقی ویا تنبیهی اوله رق سكر قسمه منقسم اولور و بو اقسامك جمله سنی جامع اولان تعريف دخی تعريف حقیقی و اسمی به منقسم اوله رق مجموع اقسام تعريفات اون التي به بالغ اولور و هر نقدر بعض محققین تنبیهی اوزره اطلاق تعريف مجاز اوله رق حقیقت لغویه معناسنه حقیقی به مقابل قلندیغی اختیار ایدرك اشبو تنبییه حدیث و رسميك عدم جریانته قائل اولمشلر ایسه ده محققین سائر جانبدن منع ورد ایدلشدن و منشأ اختلافه دائر اولان ایضاحات سابقه تکراردن مستغنیدر اشته بو تعريفاتك جمله سنده اغلاط لفظیه و معنویه دن عاری اولملى اشتراط ایدلشدن تاكه خفا و یا خود تفر طبع سیبيله غرض سامعك افاته سنی موجب اوله

ایمدی هر بر تعريفك صحتی ایچون بحسب المعنی ایکی شرط اولوب شرط اول تعريفك معرفدن اجلی و اظهار اولسیدر زیرا تعريفدن غرض معرفی ایضاح اولوب البته موضوعك او ضحیتی لابددر و جلادن مراد نفس مفهوم و دلالتده جلا اولوب لكن لفظی و تنبییه یا لکز دلالتده و حقیقی و اسمیه مفهوم ایله دلالتدن هر ایکی سنده در و شرط ثانی قبل المعرف تعريفك معلوم اولسیدر زیرا تعريف معرفي کاسب اولوب کاسب ایسه علت اوله رق علتك معلول مكتسب اوزره تقدیمی واجبدر

ایمدی صحت تعريفده اشبو شرطینی اعتبار دناشی نفس ماهیت مطلوبه ایله تعريف

تعريف صحيح اولمى مثلا لفظي لفظ ايلاه تعريف ايدرك اللفظ ما ينلفظ به الانسان و ذلك غير صحيح و ماهيت مطلوبة مشعور به اذن اخفى اولان بر شئی ایله تعريف ایتك دخی صحيح اوله من مثلا ناری لطافتده نفسه شبیه اولان شیدر دیو تعريف ایتك بو قبیلندن زیرا نفس امر محسوس اولدیغی جهته بونی معرفت محسوس اولان نارك ماهیت مطلوبه سنی معرفندن اصعبدر و كذلك معرفت وجهالتده معرفه مساواتی اولان شئی ایله تعريف صحيح اواز و بو مساوات جلا و خفاده معرفك ماهیت مشعور به سنی مساوی اولقدن عبارتدر مثلا روحی حس و حرکتی موجب اولان شیدر دیو تعريف ایتك غیر صحيح زیرا تعريف ايلاه تصوری مطلوب اولان شئی بدنده موجب حیات اولان روح اولسیله بونك حس و حرکتی موجب بر امر اولسیله تصوری مطلوبی مفید اواز چونكه روحك موجب حیات اولدیغی معلومی اولان كسبندك موجب حس و حرکت اولدیغی دخی معلومی اوله رق عكسی دخی بویله در بو جهته تعريف معرفه جلا و خفاده مساوی اوله رق بر فائده حاصل اواز

قال رحمه الله (ولا بما لا يعلم قبلها سواء علم معها كما في التعريف بما يدور عليها دور امعيا كتعريف الاب بما يشتمل على الابن او بالعكس او بعدها كتعريف العلم بعدم الجهل اولا يعلم اصلا كما في التعريفات التي تدور عليها دورا تقدميا في نفس الامر) و كذلك ماهيت مطلوبة دن مقدم معلوم اولمیان شئی ایله تعريف صحيح اولمى و بو وجهله تعريفك ماهیتدن مقدم معلوم اولماسی یا معینله برابر و یا خود ماهیه علمدن صكره معلوم اولسی و یا خود اصلا معلوم اولماسی صور ثلثه سنده تحقق ایدرك ایمدی استر فی نفسه تصور اولنه میهرق ماهیت مطلوبه ایله برابر معلوم اولسون نه کیم دور معی ایله ماهیت مطلوبه اوزره دور ایدن شئی ایله تعريف بو قبیلندن مثلا ابن اوزره مشتمل اولان مفهوم ایله تعريف اب و یا خود اب اوزره مشتمل اولان شئی ایله تعريف ابن بو وجهله اوله رق غیر صحيحدر

بو مقامك وجه لا یبقی اوزره كسب و ضوح ایتسی بریده دوردن بحثه توقف ایدر شویله كه دور ایکی قسم اولوب اول دور تقدیمی و ثانی دور معیدر ایمدی دور تقدیمی توقف الشیء علی ما توقف علیه ایله تعريف ایدلشدن كه مفادی بر شئیك كندی اوزره توقف ایدن شیء توقفدن عبارتدر و بر شئیك موقوف علیهی اولدیغی شئی اوزره توقفه اسقاط واسطه ایله كندی نفسی اوزره توقفی لازمكور بود یارب مرتبه ایله اولوب دور مصرح تنبییه اولنور مثلا شمعی كو ك نهاری اولسیله تعريف صكره نهاری شمك طامه اولسیله تعريف ایتك دور مصرحدر و یا خود بر قاج مرتبه ایله اولوب دور مصرح اطلاق اولنور مثلا اثبانی زوج اول اولسیله تعريف صكره زوج مساوینه منقسم اولاندن و مساویان یكدیكری اوزره فاضل و زائد اولمیان شیدندر و شیشین اثبنددر

دینلسه دور مضمر او اور (۱) و دور تقدیمتک جهت توقفتری متحد اولورسه ایکی قسمیده مطلقا باطلدر و قسم ثانی اولان دور معی کون الشیء مع الاخرایله تعریف ایدلشددرکه برشیتک شیء آخر ایله برلکده اولمسی یعنی بدون شیء آخر متعقل اوله مامسیدر شوبله که احدهما نیک مفکرده حصولی آخرک دخی مفکرده معا حصولی مستلزم اولمیدر بوده اب و این امثالی متضایفین کبیدر (۲) و بودور محال اولمیوب بلکه جائز و واقع اولدیغی اختیار ایدلش ایسه ده سعد الدین تفتازانی معرف ایله اجزاء تعریفدن بری بینده اولورسه بطلانیه قائل اوله رقی شرح شمسیده دیمشدرکه احد متضایفینک تعریف آخرده اخذی جائز اوله مر زیرا حدک قبل الحدود تعقلی واجب اولوب متضایفین ایسه معنا متعقلدر و اکثر محققین دخی بونی اختیار ایتلدر

ایمدی دور معی ایله ماهیت اوزره دائر اولان شیء ایله تعریف ابی ابن اوزره و یاخود بالعکس ابی اب اوزره مشتمل اولان شیء ایله تعریف ایتک کبیدر مثلا تعریف ایده ماله الابن و تعریف ابنده ماله الاب دینلسه احدهما بدون الآخر تعقل اولنه میوب معا تعقل اولنه جغی جهته اشبو تعریفین صحیح اوله مر مصنف حاشیه ده ایضاح تمثیلده دیمشدرکه اب ایله ایندن احدهما نیک بدون الآخر تعقل اولنه مامسی زیرا اب من له الابوة و ابن من له البنوة یعنی ماهیت لرنده ابوت و بنوت عارضتری معتبره اولوب بونلر ایسه متضایفان اوله رقی بوسیلله احدهما بدون الآخر تعقل اولنه مر و بونلرک متضایفان اولمتری چونکه ابوت کون الحيوان بحیث خلق من مائه حیوان آخر مفهومنده درکه حیوانک ماء نطفه سندن حیوان آخر خلق اولمسی حیثیتنده اولمفلغندن عبارتدر و بنوت کون الحيوان الآخر بحیث خلق من ماء الحيوان الاول مفهومنده اولوب مفادی حیوان آخرک حیوان اولک نطفه سندن مخلوق اولمقی حیثیتنده اولمسندن عبارتدر و اشبو کونیندن هر بریسی نسبت مکرره یعنی نسبت اخرایه قیاس ایله معقوله و اقتضای تولد جهتیله اولی اوله و ثانیه ثانیه عارضه اوله رقی احد کونیدک بدون الآخر تعقلی ممکن اوله مر زیرا هر برینک مفهومی مفهوم آخری متضمندر و بونلردن احدهما نیک تعقلی تعقل آخره متوقف اولمیوب بلکه معا متعقلدر

امرینک متضایفین اولمسی دخی بوندن عبارتدر

- (۱) دور تقدیمی مطلقا ذاتنده باطل اولغله دور تقدیمی مستلزم اولان تعریف مطلقا معی کرک استلزامی تعریفک اجزاسندن برشیتک معرف اوزره توقفی طریقیه اولسون و کرک برشیتک کدوسنه متوقف اولان برشیء آخر اوزره توقفی اشعار طریق اوزره اولسون باطلدر (عبد الحمید)
- (۲) و اشبو دور معی برشیتک نفسی اوزره تقدیمی موجب اولمیوب بلکه برشیتک تشبیه برار اولمسی موجب موجب اولدیغی جهته ذاتنده باطل دکلدر پس تعریف بودوری مطاقا مستلزم اولغله باطل اولمیوب الحق اجزاء تعریفدن برشیتک معرفت بینده بونلور ایسه باطل اولور شدکیم سعد الدین تفتازانی شرح شمسیده دیمشدرکه احد متضایفینک آخرک تعریفده اخذی جائز اولور زیرا حدک قبل الحدود تعقلی واجب اولوب متضایفین ایسه معا متعقلدر (عبد الحمید)

و یاخود تعریفک ماهیت معرفدن مقدم معلوم اولمامسی ماهیت مذکوره دن مؤخر معلوم اولمسیله اولور مثلا علمی عدم جهل ایله تعریف اشبو قسم نایدندر زیرا جهل عالم اولمقی شانندن اولان شیدن عدم علم اولوب و اعدام مضایفه بی معرفت الحق ملکاتیه اوله جغندن عدم جهل تعریفنی تعقل تعقل علم متوقف و تعقل علمدن متأخر اولمش اولور و بو وجهله اشبو تعریفده توقف وجود اولمسیله توقفدن ماری اولان تعریف اب و ابنه مخالفدر و تعقل علم تعقل جهله متوقف اولمدیغی جهته توقف یالکز برجهندن اوله رقی دوردن دخی عاریدر حاصلی بو تعریفده اولان قساد علم بالتعریف معرفه علمدن متأخر اولمسندن ناشیدر

و یاخود تعریفک معرفدن مقدم معلوم اولمامسی تعریفک نه تصور ماهیتدن مقدم و نه معاونده بعده اصلا متصور و معلوم اولمامسیله اولور نه کیم ماهیات اوزره فی نفس الامر دور تقدیمی ایله دور ایدن تعریفات اشبو قسم نالدندر مثلا خبری صدق و کذب محتمل اولان کلامدر دیو تعریف ایدوب بعده صدقی تعریفده برشیدن علی ماهو به خبردر دینلدیکی صورتده تعریفین باطل اولور زیرا تعریف خبره نظر تصور صدقک تقدیمی و تعریف صدقه نظرا تصور صدقک تصور خبردن تأخری لازمکلوب بو حالده من جهة التصور تعریف ایله معرفت تقدم و تأخر لرینی موجب اوله جغی صورتده احدهما آخر اوزره توقف ایدرک بونلردن هیچ برینک تعقل اولنه مامسی مؤدی اولور تعقل تعریف ایسه و اجیدر و بو وجهله احدهما نیک آخر اوزره توقفی دور تقدیمی اوله رقی ذکر مروری تدیکی اوزره باطلدر لکن دور معنی بونک خلافتده اولوب دور معینک استلزام ایدیکی شیتک غایتی برشیتک مع نفسه اولمفلغندن عبارت اوله رقی بوايه فی نفسه باطل دکلدر و دور معینک تعریفده موجب بطلان اولمسی تصور تعریفک وجوب تقدیمندن نشئت ایدیکی بیان سابقدن معلوم اولمشدر و مصنفک تفسیدی و جهله تعریفک ماهیت اوزره دوری نفس الامرده اولمسیله مراد زعمده اولمامسیدر زیرا مجرد توهم دورایله تعریف باطل اولور زیرا توهم دور واقعده تعریف ایله معرفت معلوم اولمامسی مقتضی اولمیوب بلکه زعمده عدم علمی مقتضیدر مقصود ایسه نفس الامرده عدم علمدر

قال رحمه الله (و شرط التأخرون في الكل مساواته للعرق صدقا فلا يصح بالمباين ولا بالاعم والايخص والحق جواز الاعم في الحد الناقص والاعم والايخص في الرسم الناقص فيما يحصل به الغرض من التعريف وان الحد التام مشروط بالمساواة صدقا ومفهوما حتى يبطل بمجرد الاحتمال العقلي بخلاف ما عدا) متأخرون اهل فن تعریفانک جمله سی ایچون بر شرط ثالث التزام ایتلدر درکه بوده تعریفک معرفه من جهة الصدق مساواتدر و بو وجهله صدق و جل جهندن اشراط مساواته هر بر تعریفک مانع

و جامع و بعبارة اخرى مطرد و منعكس اولسي لازمك اور شويكه اشبو اشتراط مساواتك ايجابي اوزره جانب تعريفدن مثلا كل لفظ موضوع لفرد فهو كلمة يعني معنای مفردة موضوع اولان هر بر لفظ كده در دنلك صورتيله حكم كلي صادق اولديغي حينده تعريف مطرد اوله رق اندن حكم تخلف ايتزو اغياردن مانع اوله رق محدوددن خارج برشي تعريفده داخل اولمز و جانب معرفدن مثلا كل كلمة لفظ موضوع لفرد يعني هر بر كلمة معنای مفردة موضوع اولان لفظدر دنلك طريقيله حكم كليك صادق حينده اشبو عكس كلي ايله تعريف منعكس اوله رق جميع افراد محدودی جامع اولور

ایمدي بوجهله كرك حدین و كرك رسمینده عند المتأخرین صدقه اشتراط مساواتدناشی معرفه مباین و معرفدن اعم و یا اخص اولان شی ايله تعريف صحيح اولمز و متأخرینی بوشرطی التزامه مجبور ایدن شوسیدر كه تعريفدن مقصود یا حقیقت معرفك تصوری و یا خود جميع ماعداسندن امتیازی اولوب بونلری افاده ایده جاك شی ایسه انجق معرفه مساوی اولان تعريفدر بناء علیه معرفه مباین اولان شینك اصلا تعريفه صلاحیتی اولیوب اعم دخی اغیاردن موجب تمیز اولديغي و اخص دخی جميع افراد معرفك تمیزندن قاصر اولديغي جهته بونلر ايله دخی تعريف صحيح اوله من

لكن حق اولان تعريفدن غرض و مقصود اوله جق شینك حاصل اوله جغی موضوعه حده ناقصده اعم و رسم ناقصده اعم و اخصك جوازیدر زیر تعريفدن غرض متأخرینك ذكر ایلدكاری كبی یا لكز معرفك حقیقتنی تصور و یا خود جميع ماعداسندن تمیزه منحصر اولیوب بلکه بعضا واقع اولور كه تعريفدن غرض افراد مجبوت عنهایسنی بیان و یا خود عند مخاطب مشتبیه اولديغي شیدن تمیز اولور كور لمز میكه مثلا شكل مثلث عند مخاطب دائره مشتبیه اوله رق دائره دن تمیزی مراد اولديغي حينده انه شكل مضلع یعنی مثلث ضلعي اولان شكلدر دینلسه هر نقدر سائر ذی ضلع اولان اشكالدن اعم اولسه ده بوجهله دائره دن امتیازی موجب اوله جق وجهه مایله تصوری افاده ایلر ۲

و ینه حق اولان یا لكز حد تامك كرك صدق و حل و كرك مفهوم جهتلندن معرفه مساوی اولسیله مشروطیتدر زیر احداثم معرفك كنهته موصل اولسیله بحسب المفهوم محدودده مساوی اولوب و جميع اغیاردن تمیز اولديغي جهتهله بحسب الصدق دخی محدودده مساویدر ایمدی حد ايله محدودد بیننده بحسب الصدق اصلا فرق اولیوب مصداققری بیننده دخی فرق یوقدر چونكه حدك

۲ بوقامده بعض مدققین بیور مشر در كه كتب قومدن مفهوم اولان رشینك بیاندن غرض بعض ماعدادن تمیز اولديغي صورتده اعم مطلق ايله بیان ایتك و غرض بعض افرادنی تمیز اولديغي صورتده اخص مطلق ايله بیان ایتكده اصلا نزاع اولديغي بعض افاضل تصریح ایلدشدر پس قرین بیننده اولان نزاع مجرد تسمیه اولديغي درجه یقینه رسیده اولمشدر شویكه محققین متقدمین بیانات مذكوره در تعريف تسمیه ایده كلوب متأخرون و بعض متقدمین ایسه علی وجه الحقیقه تعريف تسمیه ایتدرك الواحق تعريف تسمیه ایتدرك و بونلره تعريف اطلاقنی اجازه حل ایلدشدر (عبدالجید)

مصداق مفهوم تفصیلیك و محدودك مصداق مفهوم اجمالیک صادق اولدققری شیدر حاصلی مفهومین و مصداقین بیننده اعتبار تساوی بری اجمال و دیگری تفصیل اولق جهتهله اولوب و اگر اجمال و تفصیله اعتبار ابدلسه بیننده اتحاد تحقیق ایدر بوضورتده تعريف ايله معرف بیننده اجمال و تفصیلی اعتبار حسیله تساوی و عدم اعتبار ايله اتحاد تحقیق ایتك اوزره اجزای حدنام كنه ايله تصور اولقنی اقتضا ایدر و اما حدنامك غیر بسی معرفك كنه و حقیقتنه موصل اولدققری جهتهله بحسب المفهوم معرفه مساوی اولیوب فقط جميع اغیاردن تمیز اوللر بی التزام ایتك جهتلندن عند المتأخرین بحسب الصدق مساواتقری اعتبار ایلدشدر

و حدنام بوجهله صدقا و مفهوما مساوات ايله مشروط اولسندن طولابی مساواتی نقض ایده جاك رشینك خارجده واقع و متحقق اولیه رق مجرد احتمال عقلی ايله وجودی حدنامی ابطال ایدر چونكه مفهومده مساوات عقلك مجرد مفهومه نظرا تجویزه مبتنی اولديغي بیان سابقدن معلومدر و بوجهله حدنامك مجرد احتمال عقلی ايله بطلاننی ایضا حده مصنف حاشیه سنده دیشدر كه مثلا انسانی حدنام ايله تحدید ایتك مراد ایلر و بده انه الجسم الناطق دیش و بوترقی حدنام عدا ایلمش اولسق بوترعريف باطلدر زیر الجسم ناطق غیر نامی و یا غیر حساس اوزره صادق اولوب و ایسه انسان دكادر زیر مفهوم انسانده جسم و ناطق ايله برابر نامی و حساس دخی معتبردر اویه اولجه هر بر انسان جسم ناطق اولوب هر بر جسم ناطق انسان دكادر بوضورتده حده مذکور محدوددن اعم اولوب تحدید بالاعم ایسه باطلدر دیواراد اولنور معاته ناطق غیر نامی و یا غیر حساس اوله رق بر جسمك خارجده وجودی غیر واقع اولوب مجرد احتمال عقلی ایدر و بوسؤالدن صدد جوابده بویه بر جسمك وجودی مجرد احتمال عقلی و بلکه محال اولوب تعريف ایسه انجق امر محقق ايله محال اولور دینلك مفهومده اشتراط مساواتدناشی مدار اندفاع اوله میوب بلکه بوجواب ايله سؤال مذکور حدنامك غیر بسندن مدفع اولور زیر احداثك ماعداسی حدنامك خلافتده

اوله رق بونلرده مفهومده مساوات غیر معتبردر ۳
قال رحمه الله (و شرط و اقیه ایضا تقدیم الجنس علی الفصل لکنه عند البعض شرط الاولایة لا الحجة) و ینه حدنامده اجزاسندن جنس قرینك فصل قرین بوزره تقدیمنی شرط ایلدیلر بوضورتده حدانسانده حیوان الناطق دینلوب الناطق حیوان دینلور

۳ بعد ذال تحقیق مذكوره مصنف حاشیه شرح خلاصه تعريف ایده رلشور مشر در كه بوقامدن مسیح و ادبكه تعريف ماهیت مطلقه ایچون اولق انجق حد ایدر واجب اولوب غیر بده واجب دكادر بوجهله قوی كورر سكه بعض محله بونلر افراد محقه ایچوندر و بعض محله بونلر افراد مشهوره ایچوندر درر حال كه تعريف ماهیت مطلقه ایچون اولق ايله افراد ایچون اولق بیننده ناطق بیدر فاحفظ هذا (عبدالجید)

لكن بوجبه تقديم جنسك اشتراطى عند البعض شرط او اويت اولوب شرط حتى
دكدر شوبله كه تعقل ناطق تعقل حيوانه متوقف اولمسيه بر شيئي من جهة التعقل
موقوف عليه اوزره تقديم ايله موقوف عليهنى تأخير ايتك نقيصة تعريفي موجب
اوله جعنه اشتراط تقديم بنايدنلر بوني حدك شرط حتى عدايلمشر درو عند العقل اعم
اظهر اولمسيه تقديم اعم اولي و اخص اعمي مخصوص اوله رقي قيد اعم اولديغي جهته تأخير
اخص انساب و احرا اولمسيه نظر ايدنلر تقديمك شرط اولويت اولمسيه اختيار
ايتشدر و بواشتراط دنشاشي انسان ايچون الناطق الحيوان تعريفي حدنا قص عد
و اعتبار ايداشدر انچق تحقيق محققين اوزره هرايكي صورت حدنا مدرز راحد تام
موصلي كنه اولمقدن عبارت اولوب و جنس ايله فصل هر نه صورته ملتئم اولورلر ايسه
اولسونلر ذات ايچون بونلر كغيري جز اولديغي جهته كنه ذاتي افاده ايدنلر شيخدن منقول
اولانده بودر قال رحمه الله (و يجب في الكل الاحتراز عن استعمال المجاز او المشترك من غير
قرينة ظاهرة وعن الاكتفاء بالدلالة الالتزامية على ما يجب اخذه في الحدود) و اقسام
تعريفاتك جمله سنده قرينة ظاهرة اولمفسرين مجاز و ياخود مشترك اولان الفاظي
استعمالدن احتراز ايدلمسي استحسانا و اجبدر بوضوح تعريفي انسانده اسد ناطق
وياخود عين ناطق دينك استحسانا جائز اوله من قرينة ظاهرة دن مراد معنای
مرادی تعيين ايدم جك قرينه در شوقدر كه اكر لفظ مشتركده معانی محتمله سنك
جمله سنی اراده ايتك جائز او اورسه من غير قرينة استعمالی تحت مساعده اولوب
تكلم تعريفات فنونده اخذ علم و تعريف قضيه ده معقول و ملفوظ بيننده مشترك
اولان قولي استعمال بو قبيلنددر شوبله كه قول ايستر معقول و ايستر ملفوظ معناسنه
حل اولسون تعريفه قطعا مورث خلل اوليوب جمله سنی اراده ايتك صحیحدر
زرا قضيه لفظده و معناده معتبردر

و كذلك حدودده اخذ و ارادی واجب اولان قيوددن دلالت التزاميه ايله
اكتفادنخي احتراز ايتك و اجبدر مثلا تعريف كلمه ده لفظ موضوع ديلوب
موضوعدن معنایه دلالت مراد اوله رقي اشبو دلالت التزاميه ايله اكتفادن
ايچون لمعنی قیدی ترك اولمسيه استحسانا غير جائزدر مصنفك بوشروطی حدودده
تخصيص المسمى رسومده دلالت التزاميه ايله اكتفالا بأس اولديغنه اشارتدر (۱)
وبوندن وجوب احتراز شو جهته ندر كه حدودده اخذ و ارادی واجب اولان
شير واجب الالتفات اولوب مداول التزامی ايسه بعضا ملتفت اليه اواز و مشهور
اولديغي اوزره حدودده مأخوذه اولان هر برقيده مختزه اولمسيه اشتراط ايله

(۱) پس بومقامده مقرر اولان مذاهب اربعه دن مختار مصنف مذهب نانی اولديغي دركادر كه مذهب اول
دلالت التزاميه مطلق تعريفاتده مجبور اولميدر مذهب نانی بطلافا حدره مذهب ثالث بطلافا نامده مذهب
رابع حدتامده مجبوره اولميدر

بوشروط اتخاذ ايدلمسيه قيد مأخوذك مستدرك اولمسيه موجب اوله جعنی ادنا
ايتك قطعا باطل اوله رقي ائمه نك تعريفاتده فصول و خواص مساويه بی اراد
ايدنلر معلومدر شوقدر كه قيد مذکورده قائده بولمسيه مستدرك اوله جعنی
بی اشتباهدر

قال رحمه الله (ولا يمكن تعريف البسائط الا برسوم ناقصة ولا تعدد الحد التام لشي
واحد) و جوهر كي بسائطی تعريف انچق رسوم ناقصه ايله ممكن اوله بيلوب
حدین و رسم تام ايله تعريف اوانه مرز را بونلر ايله ماهيات بسيطه نك امكان تعريفی
بسائطك تركينه متوقف اولوب بوايسه خلفدر حاصلی مقولات عشره دن جوهر
وكيف و كم و امثالي اجناس عاليه نك اجناس و فصولدن تركيبی جائز اوليوب
والا اجناس عاليه اولمسيه لازمك لور خفي اولسونكه بر ماهيت ايچون حيوان
ناطق كي جز اولورسه مركب و البسيطدر واشبو ماهيت مركبه و بسيطه دن
بعضیسي ماهيت اخري ايچون جز اولوب بعضیسي اولز مثلا حيوان انسان ايچون
جز اولوب انسان آخر بر ماهيت ايچون جز دكدر كذلك بسيطدن جوهر جسم
ايچون جز اولوب واجب هيچ بر ماهيت ايچون جز دكدر ايمدی ماهيت
مركبه دن آخر ايچون جز اولنلر غيریسي حدین ايله تعريف ايدرك كنديلر يده
حدتام و ناقص ايله محدود اولورلر و بو قسم مركب حيوان كي نوع متوسط
امثالي اوله رقي تركيب دنشاشي قابل تحديد اولديغي كي ماهيت اخري دخي كنديله
مركب اولمسيه اخري دخي تحديده صالحدر و آخر ايچون جز اوليانلر غيریسي
تحديد ايدم ميوب فقط هرايكي حد ايله محدود اولورلر و غيریسي تركيبه صالح
اوليان ماهيت مركبه انسان كي نوع سافل امثالي اولوب تركيب دنشاشي تحديدي
قابل و غيریسي تركيب ايدم ماسيله ديكريني تحديده غير صالحدر و ماهيات بسيطه قطعا
تحديد اولنه مرز را بر ماهيتك تحديدي او ماهيت ايچون فصل موجود اولمسيه متوقف
اولوب فصلی اولان ماهيت ايسه بسيطه اوله مرز و بسيطدن آخر ايچون جز اولنلر غيریسي
تحديده صالح اولور و كندوسدن ماهيت اخري مركب اولان بسيطدن مراد عند التحليل
مركبك كندی به منتهی اولديغي بسيطدر كه جوهر كي جنس بوقيلنددر مثلا جوهر جزء
جسم اوله رقي جسم جوهر ايله تحديد اولنور و آخر ايچون جز اوليانلر اخري دخي
تحديد ايدم مرز را و اجب هيچ رشيئك جزئی اوليوب رشيئ تحديد ايتنر حاصلی ماهيات
مركبه حدین ايله تعريف اولنوب ماهيات بسيطه بساطتی سبيله حدین ايله تعريف اولنه من
و مركب و بسيطدن هرايكي سي اخري ايچون جز او اورسه غيریسي تحديده صالح اولوب
والا هيچ رشيئ تحديد صالح اولز رسم تام دخي جنس قريب ايله خاصه دن
مركب اولمسيه انچق ماهيت مركبه بی تعريف ايدم بيلوب بسيطی بونكده

تعریف ممکن اوله مز و امارسم ناقص بسیط و مرکبی تعریفه صالحدر زیرارسم
ناقص جمله سی حقیقت واحده به مختصه اولان عرضیاتدن مرکب اولسیله مرکباته
مختص دکلدن

و شیء واحد ایچون تعدد حدتام جائز اولیوب بر ماهیتک انجق بر حدتامی اولور
والاحدیندن هیچ بریسی و یاخود بریسی جمیع ذاتیات اولماق لازمکاور حالبوکه
حد تام جمیع ذاتیات ایله اولق لازمکله چکی بیان سابقدن معلوم اولشدن الحاصل
بر ماهیتی ایکی حد تام ایله تعریف ایتک مراد اولسه حدثانینک ترکیبی حد
اولدن خارج بولنان ذاتینک وجودنه محتاج اولسیله بو صورتده احد حدینک
جزئی اولق لازمکلان ذاتی حد آخردن خارج اوله رقی ایکسیسیده ماهیتک جمیع
اجزاسنی جامع اوله میوب حدتام اوله مز لر و اگر احد حدین جمیع ذاتیاتی جامع
و آخری غیر جامع اولورسه یالکز جامع ذاتیات اولان حدتام اولمش اولور

قال رحمه الله (ولا تعریف الجزئی علی وجه جزئی ولو بقیود کثیره لان انضمام
الکلی الی الکلی لا یفید الجزئیة وان امکن تعریفه علی وجه کلی یخصر فیہ بحسب
الخارج کتعریف الله تعالی بواجب الوجود) و جزئینک ولو که قیود کثیره انضمامیله
اولورسه ده وجه جزئی اوزره تعریفی ممکن اولمز حاصلی بزم ایچون ادراکات
جزئییه ده احساسدن بشقه طریق بولمز زیرا هر بر جزئی آخرینه مباین اولسیله
بر جزئی جزئی آخری تعریف ایده میوب بو حالده کلی ایله تعریف ایدلمسی اقتضا
ایدر کلی ایسه ولو قیود کثیره ایله اولسه ده جزئی ایچون صورت جزئییه بی مفید
اوله مز چونکه کلینک کلی به انضمامی جزئیئی مفید دکلدن

مصنف حاشیه سنده دیمشدرکه اهل فنک تعریف انجق ماهیت ایچون اولوب بناء
علیه لام جنس ایله محلی اولور و تعریف افراد ایچون اولیوب بو سبب دناشی
کلیت و جزئیتله مسور اولمز دیدکاری کلام بو مقامدن کسب انضاح ایلر شو جهته که
کلینک کلی به انضمامی فرد ایچون جزئیئی مفید اولدیغی تقدیرده مفهوم تعریف
فرد معرفه مساوی اولیوب تعریف صحیح ایسه عند المتأخرین معرفه مساوی
اولاندر بو جهته عند المتأخرین فردی تعریف صحیح اولمز اشته بو بیان ایله تعریفی
ماهیته حصر ایله فرد ایچون دکلدن دیو قوللری متضخ اولور لیکن بر سوال
وارد اولورکه عند المتأخرین مدار تعریف صحیح صدقده مساوات اوزرینه اولوب
مفهوما مساوات معتبر اولدیغی جهته خارجه فردنه منحصر اولان کلینک او
فرد ایچون تعریف اولسی نیچون جائز اوله مز ایدی حق اولان حد تامده مفهوم
وجوب مساواندناشی جزئی حقیقتیک حد تام ایله تعریفی قابل اوله میوب
حدتامک غیرسیله جواز تعریفدر خصوصیه تعریف بالاعده قائل اولان متقدمین

مذهبی اوزره جوازی غیر خفیدر و بو سبب دین ایچون جزئینک بحسب الخارج
یعنی فی نفس الامر کنهیده منحصر اولان وجه کلی اوزره تعریفی ممکن اولدیغی
ایان ایله جناب باری تقدس ذاتهک واجب الوجود مفهومیه تعریفی معرض
تمثیلده ایراد اولشدن زیرا بو مفهوم شریف ذنده افراد کثیره اوزره صادق
اوله بیان کلی اولوب لیکن بحسب الخارج وفق نفس الامر جناب باری تعالی به
منحصردر حاصلی مصنف بو کلامیله جزئینک تعریف بالاعمی نیچون ایدن
متقدمین مذهبی اوزره حدتامک غیری تعریفات ایله وجه کلی اوزره جواز
تعریفدن فضله تعریف بالاعمی مجیز اولیان متأخرین مذهبی اوزره دخی وجه کلی
منحصر اوزره تعریفنک عدم امتناعنه اشارت اولشدن

هذا آخر حدود الکلمات الزامات بعونه وتوفيقه تعالی فی قسم التصورات

نسئله تیسر شرح المبادئ والمقاصد مع اللطائف الغزرة والفوائد

الكثيرة فی قسمه التصديقات نحمد علی توفیق اتمامه قولا

شارحا وحسن انتظامه سهلا واضحا والصلوة علی نبيه

الب الغغاية المنطق الفصیح و علی آله واصحابه

الواصلین فی کشف سرائر العلوم

اقصى مفاوز التلویح

و التوضیح

تم الجلد الاول و بلیه الثاني

- ۲ باب ثالث قضیه در ایله احکامندہ در
- ۳ فصل اول قضیه نك ملفوظہ و معقولہ بہ انقسامندہ در
- ۴ قضیه نك تعریفی
- ۵ قضیه نك حلیہ و شرطیہ بہ تسمی و حلیہ نك ضمن تسمیہ تعریفیہ حلیہ دہ محکوم علیہہ موضوع و محکوم بہہ محمول تسمیہ قلندیغک بیانی
- ۷ قضیه شرطیہ دہ محکوم علیہہ مقدم و محکوم بہہ تالی دینلدیکی
- ۷ قضیه شرطیہ نك متصلہ و منفصلہ بہ تسمیہ ضمن تسمیہ تعریف و امثالہری
- ۸ مقدم ایله تالیك بریدن صورت تمیزی
- ۸ قضیه نك حلیہ و شرطیہ بہ و شرطیہ نك متصلہ و منفصلہ بہ کیفیت انحصارلری
- ۹ حلیہ و متصلہ و منفصلہ نك موجبہ و سالبہ بہ انقسامی
- ۹ ہر بر قضیہ محکوم علیہ و بہ و نسبت تامہ خبریہ اجزاء ثلثہ سندن مرکب اولوب و نسبت بین بین دینلان نفس ثبوت و اتصال و انفصال قول معبر دہ اجزاء قضیہ دن خارج ایدوکی
- ۹ اشبو اجزاء قضیہ دہ متقدمین و متأخرین یلندہ اختلاف تفصیلی
- ۱۱ از عقیدہ قضیہ اجزاء مذکورہ بہ ادراکات اربعہ نك تعلقیہ متوقف اولوب بونلردن نسبتہ تعلقی ایدن ادراک اذعان ایدوکی
- ۱۳ اشبو اذعان نسبت مطلق اعتبار اولنورسہ تصدیق و حکم و وقوعہ تعلقی شرطیہ ایجاب و ایقاع و لا وقوعہ تعلقی شرطیہ سلب و انتزاع تسمیہ قلندیغی
- ۱۳ بعضا اصطلاح قومدہ ایجاب و ایقاع و وقوع و سلب و انتزاع لا وقوع اوزرہ دہ اطلاق اولندقلمی نہ کیم بونلرہ حکم دخی اطلاق ایدلدیکی
- ۱۴ وقوع و لا وقوعہ دلالت ایدن الفاظہ رابطہ تسمیہ اولندیغی
- ۱۷ رابطہ خارجہ بی مشتمل اولان قضیہ ر ثلاثیہ و الاثنائیہ ایله مسمی ایدوکی
- ۱۷ قضایادہ اولان موضوعلر ذکر و حقیقی بہ منقسم اولوب و موضوع ذکر کلی اولورسہ عنوان موضوع و وصف موضوع و نختندہ اولان افراد ذات موضوع ایله تسمیہ قلندیغی
- ۱۸ موضوع ذکر ایله حقیقی بعضا مختلف و بعضا متحد اولدقلمی
- ۱۹ ذات موضوع عنوانک عند الشیخ بالعمل و عند الفارابی بالامکان الذاتی ماصدق علیہی اولدیغی
- ۲۱ عنوان موضوعک ذات موضوع اوزرہ صدق عقد وضع و محمولک صدق عقد حمل تسمیہ اولندیغی

- ۲۱ محمول ایله قضایای متعارفه ده افراد مراد اولمیب مخرقانه مراد اولدیغی
- ۲۲ حلیه نك قضایای شخصییه و مخصوصه ایله طبیعیه و مهمله و محصوره و مسوره به تقسیمی و محصورانده کینه دلالت ایدن شیئه سور تسمیه قلندیغی
- ۲۵ محصورانك کایه و جزئییه به تقسیمی
- ۲۵ اشرف محصورات اربعه موجب کایه و بعده سالبه کایه و بعده موجب جزئیه و بعده سالبه جزئیه اولدیغی و بونلرک سورلری
- ۲۹ محصورانك اقسام اربعه سی بیننده اولان نسبك بیانی
- ۳۱ قضیه مهمله نك قضیه جزئییه قوه سنده اولدیغی
- ۳۱ قضیه شخصییه نك کایه حکمنده اولدیغی
- ۳۲ طبیعیات علوم حکمیه ده غیر مستعمل ایدوکی
- ۳۲ لام عهد خارجینك مدخولی اولان قضیه شخصییه و مدخول لام جنس من حیث هو طبیعیه و ضمن افرادده تحقیقی حیثیتدن مهمله و مدخول لام استغراق کایه و مدخول عهد ذهنی جزئییه اولوب اشبو لام استغراق ایله لام عهد ذهنی سور ایدوکی
- ۳۵ کل کله سی بعضا افرادی و بعضا مجموعی اولدیغی
- ۳۷ قضایای حلیه نك خارجیه و حقیقیه و ذهنیه به تقسیمی
- ۴۶ قضایای حلیه نك اقسام ثلثه سیله بونلرک نقیضلری بیننده اولان نسبتلر
- ۵۰ قضیه حلیه نك معدوله و محصله به تقسیمی
- ۵۱ بعضا محصله موجبیه تخصیص اولنهرق سالبه لره سالبه بسیطه دینلیدیکی و بونلرک بیننده اولان فرق لفظی و معنوی
- ۶۱ ایجاب معدول ایله سلب محصل بیننده شرح مطالعدن مترجم تحقیقات نفیسه
- ۶۶ فصل خاهس موجهاتده درکه مطلقا حلیه ده نسبت ایجابیه و یاساییه ایچون ضرورت و یاخود لا ضرورت و دوام و یاخود لا دوام و فعل و امکاندن نفس الامرده بر کیفیت اولسی لابد اولهرق بو کیفیتده ماده قضیه دینلیدیکی
- ۶۷ حلیه ده ذکر اولنان کیفیت بیان اولنرسه قضیه مطلقه و الاموجهه اولوب و بو کیفیت دلالت ایدن لفظه جهت دینلیدیکی
- ۶۸ قضیه موجهه نك کذب نسبك واقعه عدم مطابقتیه اولدیغی کبی جهتك ماده به عدم مطابقتیه ده اولدیغی
- ۶۹ موجهاتدن اول ضرورتیه مطلقه درکه بوده کنیدیسنده حکم مادام ذات الموضوع ضرورت نسبتله اولدیغی
- ۷۱ ثانی مشروطه عامه اولوب بوده کنیدیسنده حکم مادام وصف الموضوع ضرورت نسبتله ایدوکی

- ۷۷ ثالث و قتییه مطلقه درکه بوده کنیدیسنده حکم حاکم اوقات موضوعدن تعیین ایلدیکی بروقتیه نسبتك ضرورتیه اولدیغی
- ۷۷ رابع منتشره مطلقه درکه بوده کنیدیسنده حکم تعیین اولنمیان بروقت موضوعده ضرورت نسبتله ایدوکی
- ۷۸ خامس دائمه مطلقه اولوب بوده کنیدیسنده حکم مادام الذات نسبتك دوامیه اولدیغی
- ۷۸ سادس عرفیه عامه درکه بوده کنیدیسنده حکم مادام الوصف دوام نسبتله ایدوکی
- ۷۹ سابع مطلقه عامه درکه بوده کنیدیسنده حکم نسبتك فعلیه یعنی قوه دن فعله خروجیه اولدیغی
- ۸۱ ثامن ممکنه عامه اولوب بوده کنیدیسنده حکم نسبتك جانب مخالفندن سلب ضرورت ذاتیه ایله ایدوکی
- ۸۲ اشبو موجهات ثمانیه بسائط مشهوره اولدیغی
- ۸۲ بسائط مذکوره بیننده اولان نسبتلرک بیانی
- ۸۵ موجهات مرکبه دن اول مشروطه خاصه و ثانی عرفیه خاصه اولوب مشروطه عامه و عرفیه عامه ایله لا دوام ذاتیدن مرکب اولدقلری
- ۸۸ مرکباتدن ثالث و قتییه و رابع منتشره و خامس وجودیه لا دائمه اولهرق و قتییه مطلقه و منتشره مطلقه و مطلقه عامه ایله لا دوام ذاتیدن مرکب اولدقلری
- ۹۰ مرکباتدن سادس وجودیه لا ضروریه و سابع ممکنه خاصه اولوب مطلقه عامه و ممکنه عامه ایله جانب موافقده لا ضرورت ذاتیه دن مرکب اولدقلری
- ۹۱ چوق دفعه ممکنه خاصه ده بالامکان الخاص تعبیریه اکتفا اولدیغی و امکان خاص نسبتك هراییکی طرفندن سلب ضرورت ذاتیه ایدوکی
- ۹۳ اشبو مرکبات سبعة ایکی حکم بسیطدن عبارت اولوب بو حکملر موضوع حقیقیه و مجعوله و کتیسه متحد اولهرق کیده مختلف اولدقلر نك تفصیلاتی
- ۹۵ اشبو موجهات مشهوره دن بشقه تحت احتیاجده بولنان دیگر موجهات اولوب بوده وقت معین و یاخود وقت ماو یاخود بعض اوقات و صفده فعلیت نسبتله حکم اولنان مطلقه و قتییه و مطلقه منتشره و حیثیه مطلقه اولدقلری
- ۹۵ کذلک موجهات غیر مشهوره دن بری جانب مخالفندن سلب ضرورت و صفیه ایله حیثیه ممکنه و بری دخی وقت معینه و یاخود وقت ماده جانب مخالفندن

- سلب ضرورتله ممکنه وقتیه و ممکنه دائمه اوله رق بونلر بسائط سنده غیر مشهوره دن اولدقلى
- ۹۶ بعضا حینیة مطلقه لادوام ذاتی ايله تقييد ايديله رك حینیه لادائمه ذیلوب بوده مركبة غیر مشهوره دن اولدیغی
- ۹۶ مرکبات سائرتهك دخی اختراعی ممکن ايسه ده غیر معتبر ایدوکی
- ۹۷ تنبیه ضرورات و وجوبك اقسامی مبیندر
- ۹۹ ضرورت بشرط المحمول
- ۱۰۰ ضروراته مقابل اولان امكانك اقسامی
- ۱۰۴ فصل ثالث شرطیه نك ایراد اجزاسيله سرد اقسامنده اولوب شویله که اگر قضیه شرطیه ده حکم برعلاقه دن ایچون تالیك مقدمه وجوب اتصالی و یاخود بواتصالك سلبيله اولورسه لزومیه و اگر مقدمه دن وجوب انفصالیله و یاخود بوجوبك سلبيله اولورسه عنادیه اولدیغی
- ۱۰۷ و اگر شرطیه ده حکم علاقه مشعوریه اولیه رق اتصال و یا انفصالك اتفاق و یاخود بواتفاقك سلبيله اولورسه ایکیسنده اتفاقیه دینلدیکی
- ۱۰۸ اتفاقیه خاصه و اتفاقیه عامه نك بیانی
- ۱۰۹ منفصله نك منفصله حقیقیه و مانعة الجمع و مانعة الخلو اقسام ثلثه سنده اولوب اگر منفصله ده حکم صدق و کذب دن ایکیسنده انفصال ايله و یاخود بوانفصالك سلبيله اولورسه منفصله حقیقیه ایدوکی
- ۱۱۰ و اگر حکم یا لکز صدقه انفصال ايله و یاخود بوانفصالك سلبيله اولورسه مانعة الجمع اولدیغی
- ۱۱۱ و اگر حکم یا لکز کذبده انفصال ايله و یاخود سلبيله اولورسه مانعة الخلو ایدوکی
- ۱۱۲ و بعضا مانعتينك منفصله حقیقیه به شامل اولان معنای اعمه اطلاق اولدیغی
- ۱۱۳ اتفاقیه ده منفصلات ثلثه بی اعتبار واقعه اتفاقه نظرايمك طریقیله ایدوکی
- ۱۱۴ اقسام ثلثه منفصلاتك جیعیسی حلیه مرددة المحموده و بلکه مطلق تردیده جریان ایده جکی
- ۱۱۶ بعضا منفصلات ذات اجزاء ثلثه اولدیغی و متصلات انجق جزئیندن ترکیب ایده جکی
- ۱۱۶ عدد زائد و متساوی
- ۱۱۷ شرطیه کلیه
- ۱۱۹ موجب کليه نك متصلات و منفصلاتده سوری

- ۱۱۹ سالبه کليه نك سوری
- ۱۱۹ شرطیه جزئیه نك ایجابا و سلبا سوری
- ۱۲۰ شرطیه شخصییه
- ۱۲۰ شرطیه مهمله
- ۱۲۰ شرطیه ده بوجهله حلیه ده اولدیغی کبی محصورات اریسه ايله حکمنده اولان شخصییه و مهمله جاری اولوب شوقدر فرق وارد که شرطیه ده محکوم علیهك ازمان و اوضاعی و حلیه ده افرادی اعتبار ايله ایدوکی
- ۱۲۱ اقسام شرطیه قنغی محارده صادق اوله جفنگ بیانی
- ۱۲۳ شرطیه نك طرفینی اصلرینه نظرا قضیه اولسيله صور ترکیبیه سنك یعنی حلیتیندن و یاخود شرطیتیندن و یاخود احدهماندن ترکیب اولنه جقئرینك تفصیلی
- ۱۲۴ قضیه شرطیه نك طرفینی طرفین قضیه اوللرندن قطع نظرله یا صادق و یا کاذب اوله جقئریندن بونلرک ققیسنندن شرطیه نك ترکیبی تقدیرده صادق و یا کاذب اوله جفنگ تفصیلی
- ۱۲۷ شرطیه نك طرفینی یا موجب و یا عالبه اولوب و شرطیه نك ایجاب و سلبنده طرفینك ایجاب و سلبی معتبر اولوب بلکه بویاده اعتبار اتصال و یا انفصالك وقوع و لاوقوعنه ایدوکی
- ۱۲۸ بعضا شرطیه سالبه ده ادات سلبك ادات شرط اوزره تقدیمیه فرق لفظیه به اشارت اولدیغی
- ۱۲۸ هر ایکی حکمکه فرض اجتماعیندن محال لازم کلمه بینلرنده لزوم جزئی موجود اوله جفنگ بیانی
- ۱۲۹ هر حکمیکه بریندن انفاکارینی فرض ایتکدن محال لازم کلمه بینلرنده لزوم کلی تحقق اتمیه جکی
- ۱۳۳ فصل سابع تناقضده اولوب بومقامده تناقضدن مراد قضیتينك ایکیبی برین صادق و یا کاذب اوللرینك امتناعی اقتضا ایده جک حینیه ایجابا و سلبا مختلف اوللری ایدوکی
- ۱۳۴ تناقضده محکوم علیه و محکوم به ايله قیود ملحوظه ده قضیتينك اتحادی و کیف وجهته اختلافی مشروط ایدوکی
- ۱۳۵ قضایای محصوره ده ذکر اولنان اتحاد و اختلاف شرطیه برابر محکوم علیهك کلیت و جزئینده دخی اختلاف قضیتين مشروط ایدوکی
- ۱۳۵ تقیضین بیننده قومك اعتبار ایلدکاری وحدات ثمانیه نك تفصیلی
- ۱۳۷ نقایض المحصورات بحسب الجهات
- ۱۳۹ نقایض مرکبات تقیض جزئینی بیننده مفهوم مردد اولدیغنگ بیانی

- ۱۴۴ خارجیه و حقیقه و ذهنیدن هر بر نوعك نقيضي اصله اونوعده موافق و كيف وكده مخالف اولديغى
- ۱۴۴ شرطيهك نقيضي اتصال وانفصال جنسيه لزوم وعناد واتفاق نوعده موافق وكيف وكده مخالف ايدوكى
- ۱۴۴ هر بر شئيك نقيضي اوشئيك رفقى اولوب نقيض حقيقى به مساوى اولان شئيئه نقيض اطلاق ايتلى بطريق المجاز ايدوكى
- ۱۴۵ بعضا تناقض مفهومين مفردينك عدولا وتحصلا اختلافلى اوزره اطلاق اولنديغى
- ۱۴۶ فصل ثامن عكس مستويده اولوب بوده اصلك بقاء كيفى وجميع مواده صدقيه برابر قضيهك احد جزئىنى جزء آخره تبديل ايدوكى
- ۱۴۷ بعضا عكس اصل ايجون لازم واحد جزئىنى جزء آخره تبديل ايله حاصل اولان اخص قضايا اوزره اطلاق اولنديغى
- ۱۴۸ عكس منفصلات معتبر اولنديغى
- ۱۴۸ قنقى قضيه قنقى قضيه به منعكس اوله جفتك تفصيلى
- ۱۵۳ عقد وضعده اولان مذهب شيخ اوزره ممكنستين ايجون عكس اولنديغى
- ۱۵۶ قضايانك منعكس اولملىك اثباتى وجوه ثلثه ايله اولوب اول خلفدر كه بوده اصل قضيه به منافي اوله جق شئى انتاج ايدهك بر قياس منظم اولمىچون نقيض عكسك اصله ضم ايدلمى ايدوكى
- ۱۵۷ طريق ثانى افتراض اولوب بوده ذات موضوعى شئى معين فرضيله اوزرينه وصف محمول وعنوان موضوعى بشقه بشقه جلدن حاصل اوله جق قضيتيدن قياس ترتيبيله مطلوبى انتاج ايدلمى ايدوكى
- ۱۵۷ طريق ثالث عكس اولوب بوده اصله مناقض اولان شئيك حصولى ايجون عكسك نقيضى عكسك عبارت اولنديغى
- ۱۵۸ قضايانك راسا و يا خود اخص عكوسنه عدم انعكاسى بعض مواده تخلف ايتمبيله ثابت اوله جق
- ۱۵۹ فصل ناسع عكس نقيضده اولوب بوده عند القدا اصلدن محكوم بهك نقيضى محكوم عليه ومحكوم عليهاك نقيضى محكوم به قىلق ايدوكى
- ۱۶۱ عند المتأخرين عكس نقيض اصلدن محكوم بهك نقيضى محكوم عليه ومحكوم عليهاك عينى محكوم به قىلق ايدوكى
- ۱۶۲ باب رابع صور ادله و حججدين عبارت ايدوكى
- ۱۶۳ دليلك تعريفى
- ۱۶۴ دليل ايله اكتساب اولنان قضيه به مطلوب و ادعا و نتيجه تسميه اولنديغى

- ۱۶۴ دليلك صحتى صدقه متوقف اولان قضيه به ايسر دليلدن جز اولسون و ايسر خارج اولسون مقدمه دليل ديلوب فقط بعضا مقدمه صغرى وكبرى كبرى اجزاء دليل اولناره تخصيص قلنديغى
- ۱۶۴ بعضا مقدمات دليلدن بعضىنى طى وترك اولنديغى
- ۱۶۶ دليلك صحتى ماده و صورتك صحتربله مشروطه ايدوكى
- ۱۶۸ دليل درت قسم اولوب اول بالذات نتيجه به مستلزم اولان قياسدر
- ۱۶۸ دليلدن قسم ثانى مقدمه اجنبهك صدق واسطه سبله نتيجه به مستلزم ايدوكى
- ۱۷۰ دليلدن قسم ثالث مقدمه غريبه واسطه سبله نتيجه به مستلزم ايدوكى
- ۱۷۱ دليلدن قسم رابع كندى به علم نتيجه به ظنى مستلزم اوله رقى استلزام كلى ايله مستلزم اولنديغى
- ۱۷۲ استقراء ناقصك اشوقسم رابعدين اولنديغى
- ۱۷۳ عند الفقهاء قياس تسميه اولنان تمثيل دخی قسم رابعدين ايدوكى
- ۱۷۳ شئىن بيننده علميت جامع يادوران و ياترديد ايله اثبات اولنديغى
- ۱۷۵ نتيجهك اخس مقدمات دليله تابعه اولنديغى
- ۱۷۶ فصول سبعة دن فصل اول قياسى تعريف و اقترانى ايله استثنائى به تسميدهدر
- ۱۷۷ نظر صحيح عقبنده مطلوبه حصول علم نوجهله اولديغنده جريان ايدن اختلافك بيانى
- ۱۷۸ قياسك استثنائى و اقترانى به تقسيمى
- ۱۸۰ حد اصغر وحد اكبر وصغرى وكبرى
- ۱۸۱ حد اوسط
- ۱۸۱ قى الشكى والضرب
- ۱۸۲ فصل ثانى قياس استثنائى
- ۱۸۳ قياس استثنائى بجمع اقسامه بين الانتاج اولوب و بونك شرائطى
- ۱۸۴ نتايج قياس استثنائى
- ۱۸۸ فصل ثالث قياس اقترانده ايدوكى
- ۱۸۹ مطلقا اقترانينك متعارف وغير متعارفه تقسيمى
- ۱۹۴ فصل رابع قياس اقترانينك اشكال اربعه به صورت تقسيمده اولنديغى
- ۱۹۵ شكل اولك بين الانتاج اولوب اشكال باقيهك خلف وعكس طريقيله اثبات اولنده جق
- ۱۹۸ شكل اولك شرط انتاجى كذا ايجاب صغرى وكما كليت كبرى اولنديغى
- ۱۹۹ شكل اولك ضروب نتيجه سى درت ايدوكى

- ۲۰۱ شکل ثانیك شرط انتاجی كیفه اختلاف مقدمین و كایت كبری ایدوکی
 ۲۰۱ شکل ثانیك یالكز سالبین ایچون ضروب نابعه سی درت ایدوکی
 ۲۰۳ شکل ثالثك شرط انتاجی ایجاب صغری ایله احد مقدمینك كایتی اولوب
 و ضروب نابعه سی یالكز جزئین ایچون التي ضرب اولدیغی
 ۲۰۶ شکل رابعك شرط انتاجی یا كایت صغری ایله برابر مقدمینك ایجابی
 و یا خود احد مقدمینك کلی اولمسیله برابر کیفامقدمینك اختلافی اولدیغی
 ۲۰۶ شکل رابعك ضروب نابعه سی سکز اولدیغی
 ۲۰۹ فصل خامس مختلطانده اولدیغی
 ۲۱۹ فصل سادس اقترانیات شرطیه ده ایدوکی
 ۲۳۰ فوائده نافعہ
 ۲۴۴ قیاس مقسم ایله مرکباتدن سائر امثالی نفس الامرده مفصوله النتائج اولان
 اقیسه دن قیاس مرکب اولدقلری
 ۲۵۶ فصل سابع مطلقا اقیسه بی بسیط و مرکبه تقسیم ایله تفرعانده اولدیغی
 ۲۵۸ قیاس خلف
 ۲۶۰ قیاس حقی
 ۲۶۱ باب خامس موادادله اولان شك و تصدیق و اعتقاد و یقین و جهل مرکب
 و تقلید و ظن و وهم و تخیل و تفرعاتنی مبیندر
 ۲۶۲ یقینیاتك بدیهیه و نظریه به تقسیمی
 ۲۶۲ بدیهیاتك اولیات و نظائری اولان اقسام سته به تقسیمی
 ۲۶۳ مشاهدات و بوندن بر قسم اولان حسیات
 ۲۶۳ وجدانیات
 ۲۶۴ قضایا قیاساتها معها
 ۲۶۴ متواترات
 ۲۶۵ مجربات
 ۲۶۵ حدسیات
 ۲۶۶ نظریات
 ۲۶۷ تقلیدیه
 ۲۶۷ ظنیات
 ۲۶۸ جهلیه مرکبه
 ۲۶۸ قضایانك کتیدین ادله ك ترکی اعتباریله اقسام سبعة به تقسیمی اولوب اول
 یقینیات ایدوکی
 ۲۶۸ مشهورات

- ۲۶۹ مسلمات
 ۲۶۹ مقبولات
 ۲۷۰ مظنونات
 ۲۷۰ محیلات
 ۲۷۰ موهومات
 ۲۷۱ صناعات خمس
 ۲۷۲ برهان
 ۲۷۳ جدل
 ۲۷۳ خطابت
 ۲۷۴ دلیل شعری
 ۲۷۴ سفسطه مغالطه
 ۲۷۵ سوفسطائی و مشاغی
 ۲۷۶ علومك اقوی واضعفی
 ۲۷۶ دلیل لمی
 ۲۷۷ دلیل انی
 ۲۷۸ دلیل نقلی و عقلی
 ۲۷۹ خانه نحو و صرف امثالی اسمی علوم بعضا مسائل و بعضا ادراکات
 و بعضا ملکه اوزره اطلاق اولدیغی
 ۲۷۹ موضوع العلم
 ۲۸۲ بعضا مبادینك علومدن جز قلندیغی و مبادیدن بعضیسی تصویریه و بعضیسی
 تصدیقیه اولدیغی
 ۲۸۳ علوم متعارفه و اصول موضوعه و مصادرات

جلد نایبک سهو و صواب جدولی

صواب	سهو	سطر	صفحه
جنگ	جنگ	۱۲	۲
عکس	عکسی	۱۰	۳
وهمزه الفین	وهمزه نك الفین	۱۷	۳
اولمیدر	اولمیدر	۱۹	۳
البيان	الباق	۱	۴
وانشآت	واتشادن	۳	۵
اولمی	اولمق	۹	۸
حكم ایدیلورسه	حكم ایدیلورسه	۴	۹
اجزاء	اجزا	۱۳	۹
دخی اجزاء	دخی دخی اجزاء	۳۰	۱۰
استنادندنائی	استنادننائی	۱	۱۳
نسبت	نسبتی	۲۱	۱۶
شو وجهله	بو وجهله	۴	۱۷
ایسه ده	ایسه	۱۰	۲۰
قصددر	قصدر	۱۴	۲۳
مفید	مفیده	۳۰	۲۸
و حرفی	و حرفی	۱۲	۲۹
اوشیك کلیسنه ایجابی	سلبنه منافی او اوب	۲۳	۳۰
منافی اولوب			
افراددن خالی	افرادر خالی	۱۶	۳۳
تحقیق	تحقق	۶	۳۴
حیثیتنددر	حیثیتندر	۱۳	۳۴
داخل	اخل	۱۰	۳۶
بو یله او اوب لفظ مجموع	بو یله لفظ مجموع	۱۵	۳۶
حلیه	حلیه	۱۰	۴۲
سالبه	سالبه	۱۲	۴۳
موجبه ذهنیه	موجبه ذهنیه	۲۲	۴۳
سالبه	سالبه	۲۲	۴۳
وقسمینه	وقسمینه	۱۷	۴۹
اولمیدر	اولمیدر	۲	۵۳
وسالیه	وسالیه	۲۶	۵۴

صواب	سهو	سطر	صفحه
موجود	موجوده	۲۵	۵۶
موجود	موجوده	۳۰	۵۶
معدول	معدولی	۱۸	۶۱
کندیسی عدم موضوع	کندیسی عدم موضوع	۲۱	۶۲
ایله برابر تحقیق ایجابیه	ایله برابر تحقیق		
غیر راضی و موجب ده	ایجابیه راضی موجب ده		
وجود و موضوع ایله	وجود و موضوع ایله		
قاضیدر	برابر تحقیق ایجابیه		
	غیر راضی و موجب ده		
	وجود موضوع		
	لزومیه قاضیدر		
وسالیه	وسالیه	۵	۶۴
تعدد	تعد	۳۰	۶۶
مادام	مادم	۱۴	۷۰
اوله رق	اوله ق	۶	۷۵
ضرور یدر	ضرور یدر	۳۱	۷۵
اشبو وقت معینه	اشبو وقت وقت معینه	۳	۷۷
مجموعه	مجموعه	۱۳	۷۹
احدا زنده	احدا زنده	۲۵	۷۹
بالضروره	بالضروره	۱۴	۸۲
لادوام	لادام	۲۰	۸۵
وجزه نایبی	وجزه نائی	۲۸	۸۵
اشتباه	اشتبا	۱۴	۸۶
موجبیه	موجبیه	۲۲	۸۶
لادوام	لادام	۲	۸۹
ومتشیره	ومتشیره	۲	۹۰
عامه	عامه	۸	۹۰
و خاصیتندن	و خاصیتندن	۱۴	۹۰
مطلقه	مطلقه	۲۴	۹۰
جانبیدن لا ضرورت ضرورت	جانبیدن ضروره	۲۶	۹۰
لادوام	لادام	۱۵	۹۱
ایدر	ایدر	۱۰	۹۳

صحيحة	سطر	سهو	صواب
۹۳	۲۱	حكم شي	حكم شي
۹۴	۵	و محمولك	و محموله
۹۴	۲۹	بر جهته	جهاتدن بر جهته
۹۴	۳۰	ودوام	ودوامي
۹۵	۲۶	اوولوب	اولوب
۹۷	۱۵	لكن معتبر	لكن غير معتبر
۹۷	۲۰	موضوعك	بعضاً موضوعك
۹۹	۲۱	بوجهله	بوجهله
۹۹	۲۱	ثبوت	ثبوت قيام
۱۰۰	۲۵	منشائي	يعني منشائي
۱۰۲	۱۹	بوانده عدم قيامي تحقّق	بوانده الان عدم
		ايتش ايسه ده	قيامي متحقّق ايسه
۱۰۹	۱۱	تالينك صدق	تحقيقاً صدق تالينك
۱۱۳	۱۷	و قضيه	و قضيه
۱۱۵	۳۰	قرينه	قرينه
۱۱۶	۲۴	جزئبندن	جزئبندن
۱۱۶	۲۷	عددن	عددن
۱۱۸	۱۶	حيوانيت	زيددن حيوانيت
۱۱۹	۲۱	النهاد	النهار
۱۲۰	۳۰	افرده	افراده
۱۲۴	۱۵	جوهر	جوهر
۱۳۵	۹	قضيتندن كاذبه ايكي سيدة	قضيتندن ايكي سي ده
		كاذب اولوب	كاذبه اولوب
۱۳۵	۱۷	تناقص	تناقص
۱۳۵	۲۴	دخى اختلاف	دخى كا اختلاف
۱۴۵	۹	واللانسان	والا انسان
۱۴۷	۱۰	اخص قضايا اوزه	قضيه لك اخصي اوزره
۱۴۷	۲۶	قومنده	قومنده
۱۴۸	۲۷	انسان	كل انسان
۱۵۲	۲۵	مطقة	مطقة
۱۵۴	۳۰	اصابع	الاصابع
۱۵۴	۳۱	نقيض	نقيض

صحيحة	سطر	سهو	صواب
۱۵۶	۱۶	مذكورده	مذكورده
۱۵۶	۲۰	زيدا	زيد
۱۵۸	۴	اولي هو	اولي ماهو
۱۵۸	۲۵	من اجزا	من اجزاء
۱۵۹	۲۰	اولسه	اولسه
۱۶۰	۴	كافيدر	كافيدر
۱۶۰	۱۲	موجبه	موجبه
۱۶۰	۱۴	موجبه	موجبه
۱۶۱	۲	ايس بعض	ايس بعض ماليس
۱۶۱	۳	كل ماليس ماليس بحجر	كل ماليس بحجر ايس
		ايس بانسان	بانسان
۱۶۲	۲۶	تصديق	تصديق اولان
۱۶۳	۱	مصنعه	مصنّف
۱۶۴	۵	قضيه	قضيه
۱۶۶	۱۹	لدليل	الدليل
۱۶۸	۱	اولسونكه	اولسون
۱۶۹	۲۶	مطلوب	مطلوب ايسه
۱۷۰	۱۶	هر بر ماده	هر بر ماده ده
۱۷۰	۲۵	حد واسطك	حد اوسطك
۱۷۱	۱۳	اولديغندن	اولنديغندن
۱۷۱	۱۷	علمدن	علم
۱۷۴	۸	ترت	ترتب
۱۷۴	۱۹	مذهبي	مذهبي بني
۱۷۵	۸	اولديغنده	اولديغنده
۱۷۵	۱۷	اخسنده دليله تابعدر	اخسنه تابعدر
۱۷۵	۲۹	تابعه	تابعه در
۱۷۶	۲۴	ظاهرة	ظاهر
۱۷۸	۷	قولاري	قولاريه
۱۸۱	۱۲	وتقديرده	و بوتقيرده
۱۸۱	۱۹	ثابت	ثالث
۱۸۲	۹	واكبرني	واكبرني
۱۸۴	۱	ذامح	ذامح

صواب	سهو	سطر	صفحه
والزاما	والزما	۵	۲۲۵
كان بعض	كان بعض بعض	۱۱	۲۲۷
اتاج	اتاجي	۸	۲۲۹
المتصلة	المتصلة	۱۲	۲۲۹
مقدمين	مقدمي	۲۰	۲۲۹
تقديره	تقديره	۱۱	۲۳۰
احتمال	احتمالي	۱	۲۳۱
جزء	جز	۱۶	۲۳۱
واشوا	واشوا	۲۷	۲۳۱
متصله سي	متصله سي	۲۷	۲۳۱
فرد	فردا	۲۶	۲۳۵
اوسط	اوسط	۶	۲۳۶
مشاركك	مشاركك	۲۰	۲۳۶
تأليفندر	تأليفندر	۸	۲۳۷
جزئين مشاركين	مشاركين	۱۲	۲۳۷
كبراسنده	كبراسنك	۱۶	۲۳۷
كبراسي بينده	بينده	۱۱	۲۳۸
جزء	جز	۱۱	۲۳۸
شرطيه	شرطيه نك	۷	۲۳۹
بين المقدم الصغرى	بين المقدم والصغرى	۱۶	۲۴۱
مثال كلما كان	مثال كلما كان كلما	۲۳	۲۴۱
العالم	كان العالم		
حلية	حليه	۲	۲۴۳
مر كيدر	مر كيدو	۱۴	۲۴۴
القرديكا	القرديكا	۲۰	۲۴۶
تأليفاتندن	تأليفات	۱	۲۴۷
اجزاء	اجزاء	۱۵	۲۴۹
ثلاثة واردر	ثلاثة در	۹	۲۵۱
صغرى موجبة	موجبة	۳۱	۲۵۱
كبراي منفصلة	منفصلة	۲	۲۵۲
حدودا واسطده	حدودده	۱۳	۲۵۳

صواب	سهو	سطر	صفحه
مقدمة	مقدمة	۲۲	۱۸۶
كان ممكناً	كان ممكناً	۱۸	۱۸۷
اولوب	اولوب اولوب	۱۶	۱۸۸
واجباً او ممكناً بالذات	واجباً بالذات	۱۷	۱۸۸
اوليدن صادق اولان	اكر صادق اولان	۱۸	۱۸۸
اكر شيئك	شيئك		
ديو	ديو	۱۴	۱۹۰
مقدمة	مقدمة	۱۶	۱۹۰
منافيدر	منافيه در	۲۹	۱۹۳
اولسه	اولسه	۳۱	۱۹۶
كليه	كليه	۱۷	۱۹۹
وجزئيه	وجزئيه	۱۷	۱۹۹
الضرب الاول	الضرب	۲۶	۱۹۹
كليه	كليه	۲۶	۱۹۹
بالكز	بالكزي	۱۰	۲۰۰
عكسدن	عكسدن	۳	۲۰۶
بمظلم	بمعظم	۵	۲۱۶
بريسى انعكاس سالبه	بريسى اولسييله	۸	۲۱۸
اولسييله			
ووقتتين	ووقتتين	۱۳	۲۱۸
منعكسه دن	منعكسه در	۱	۲۱۹
واكر	واكر	۱۴	۲۱۹
سابعه عكس	سابعه عكس	۲۷	۲۱۹
برقياس	قياس	۳	۲۲۳
للمزوم	للمزوم	۴	۲۲۳
ثانيه	ثاني يي	۲۴	۲۲۳
معلومة قبل الترتيب	معلومة الترتيب	۳۱	۲۲۳
والزام	والزما	۲۲	۲۲۴
وقت	وقتكه	۲۳	۲۲۴
اولسه	اولديسه	۲۳	۲۲۴
هرنه زمان	هرنه زمانكه	۲۵	۲۲۴
اولسه	اولديسه	۲۵	۲۲۴

صواب	سهو	سطر	صفحة
تألي	تألي	١٨	٢٥٣
ماذتينك	باقينك	٢٩	٢٥٣
لازم اعم	لازم اعم	٣٠	٢٥٣
جليه	جلي	١٠	٢٥٥
جليه	جلي	١١	٢٥٥
جليه	جلي	١٢	٢٥٥
و بعضا	ونتيجه و بعضا	١٣	٢٥٥
جليه	جلي	١٤	٢٥٥
جليه	جلي	١٦	٢٥٥
جليه	جلي	١٧	٢٥٥
والاستثنائي	والاستثنائي	٦	٢٥٧
انسان	انسال	١٢	٢٥٧
عدم	عدد	٢٠	٢٥٧
عين	غير	٦	٢٥٨
الثاني	الاول	٢	٢٥٩
اولنور	اولور	١	٢٦٢
دكلردر	دكلار	٧	٢٦٢
امابديهيه	امابديهيه	١٦	٢٦٢
التقليديان	التليديان	١٧	٢٦٨
قسمينه	قسمنه	٩	٢٦٩
اشارتدر	اشاتدر	٢٧	٢٧٢
الاخلاط	الاختلاط	٢٧	٢٧٦
مفيددر	مفيدر	٤	٢٧٧
علمينه	علمنه	١٦	٢٧٧
نسبتي	نسبتي	٣١	٢٧٧
موضوعن	موضوعه	٥	٢٨٠
بواسطه	بواسطه	٢٠	٢٨٠
معلمه	معلمه	١٩	٢٨٣

(الجلد الثاني من ميزان)
(البرهان)

جلیدنك اقسام خارجیہ و حقہ و ذہنیہ سادہ و رابع عدول و تحصیلہ و نامہ
بحث غامض موجدانہ و فصل سادس شرطیانہ و سابع تناقضہ و ثامن عکس
مستوی و تاسع عکس نفیضہ در چہ و نکہ جلیدہ لردہ حکم بحسب الافراد
و شرطیہ لردہ بحسب الازمان و الاحول اولہرق بونلک بر بردن تقریبی لازمکہ چکی
کی حکم لک کلب و جزئیاتی و عنوان و یا خود بخندہ اولان افراد اوزرہ اولسی
وکل و بعض کی کینک ذکر اولنوب اولنمامی امثالی حکمچہ موجب تغییرات
اولان اسبابدن ناشی بونلک دخی تقسیماتی و حکمک افراد محققہ و یا مفروضہ
خارجیہ و یا ذہنیہ اوزرہ اجرائی و حرف سلیک بخولدن جز اولہرق معدول
و یا خود جز اولہرق محصل اولسی و بعض حکم لک ضروری و دائمی و موقت
اولق کی احد موجهات الہ مقید و بعضی لری مطلق بونلکی و قضیہ لک عکسی
و نفیض لری تبیین صحت و فساد لردہ میرانی حکمندہ عد ابداسی حسیلہ بوجہ تزلزلہ
دخی یا تفریق سرد ایضاحاتی تحت احتیاجدہ کورلشد

قضایا جمع قضیہ اولوب قضیہ فعلیہ بمعنی مفعولہ اولہرق مقضی فیہا و یا خود قاعلہ
اولہرق اسناد مجازی اوزرہ قضیہ دیمکدر و قضایا وزنی باعتبار الاصل فعالیت
اولوب اصلی یا بین الہ قضاییدر بدمہ یاہ اولی صحائف و رسائل اشکندہ اولان
قیاسہ بناء ہمزہ تبدیل اولہرق تخفیف و تایدک لہ قلب ابداسیہ توصل الیچون
مفتوح قلند قد نصکرہ ثانیہ الہ قلب ابدلشد و ہمزہ نک القین بیندہ وقوعدن
ایچون یاہ قلب اولہرق بوجہلہ اعمال اربعہ دمنکرہ قضایا اولشد قضیہ حکم
معناستہ قضادن اولوب سبب تسمیہ حکمی متضمن اولشیدر شویلہ کہ حکم قضیہ دن
جز اولہرق قضیہ حکمی مشتملدر

قال رحمه الله (فصل الفضية كالتعريف والدليل اما مملوطة وهي الجملة الخبرية
الحاكية عن الواقع وقد سبقت) باب ثالثدن اشبو فصل اولدہ حقیقت قضیہ دن
عبارت اولدینگی و جایہ و شرطیہ بہ صورت تقسیمی میندر اصطلاح اهل قندہ
قضیہ ایکی معنادہ مستعمل اولدیندن ابتداء بوجہلہ استعمالی بیان الہ بدمہ
معینہ شامل اولہ حق صورتدہ تعریف اولشد شویلہ کہ قضیہ تعریف و دلیل
لفظ لردہ دخی جاری اولدینگی اوزرہ یا ملفوظہ در یعنی بعضا قضیہ دینلوب
قضیہ ملفوظہ مراد اولنور قضیہ ملفوظہ دن مقصود زید قائم امثالی واقعدن
حکایہ ایدن جلہ خبریہ اولوب بونلک بیان و ایضاحاتی تحت الفاظدہ سبق الخلیلہ
تکرار و امجاددن مستغنیدر

قال رحمه الله (واما معقولة هي معناها المؤلف من المحكوم عليه وبه والنسبة التامة
الخبرية التي هي وقوع النسبة والاقوعها) و یا خود قضیہ معقوله در یعنی بعضا دخی

میزان البرهان

بسم الله الرحمن الرحيم

وحدانیت و صدائیه سادہ قاطبہ کلیات و جزئیات کائنات حجج و براهین و اضمات
اولان جناب رب مستمانہ هزاران حمد و تحیات و رحمت طالین اولان فخر
مرسلین و آل و اصحاب کز بنہ صلوات متواصلات الہ بسط لوازم تشکرات
اولنور کہ اشبو شرح لطیف عذب البیان یعنی میزان البرهانک حاوی حدود
و رسوم مباحث تصورات اولان جلد اولی بعونه و تسهیلہ تعالی حد ختامہ رسیدہ
اولہرق قلم شبدیز بوزمیندن قطع شکل مقال ایدوب مشارع تصدیقاتہ وضع قدم
شروع و توجہ الہ ابراز اشکال معارف پردازی ایچون غبار اندکیر آفاق دلائل
و براهین و استدعای تیسر حسن ختامیہ درکاه حضرت مہل الصعابدن مستعین
اولشد و منه التوفیق

قال المصنف رحمه الله تعالى (الباب الثالث في القضايا واحكامها) جناب مؤلف
مباحث قول شارحدن قطع رشتہ بیان الہ مبادی و مقاصد قیاس و حجتی صدد
ایماندہ اباحت غامضہ جینک تیسر معرفت و انحلالی اجزای اقیسہ اولان
قضیہ ل الہ احکامہ کسب و قوف و اطلاعه متوقف اولدیندن اراد مبادی
ایچون اشوباب ثالثی وضع ایدرک فصول تسعة اوزرہ ترتیب اولشد چونکہ فن
منطقدن مقصد اقضا و مطلب اعلا بحث قیاس اولوب قیاس استحصال مطالب
تصدیقہ دہ عمدہ و بحث قیاسہ شروعدن مقدم اجزای قیاس اولان طرفینیہ
طرفینی بیندہ اولان نسبت یعنی کیفیت ارتباطدن و تناقض و عکس امثالی احکامیہ
تعریفات و تقسیماتدن ایضاحات کافیہ اعطاسی اہمیت واضحه بخنددر

فصل اول قضیہ نک بیان حقیقتیہ جلیدہ و شرطیہ بہ صورت انقسامندہ و فصل
ثانی جلیدہ نک شخصیہ و طبیعیہ و مہملہ و محصورہ بہ تقسیمندہ و فصل ثالث

قضیه ایله قضیه معقوله مراد اولور قضیه معقوله مسبوق البیاق قضیه ملفوظه نك
معنای اولوب محكوم علیه و محكوم به و نسبت تامه خبریه دن مؤلفدر چونكه قضیه
حکمز اولور زیرا صدق و کذب محتمل اولان حکمز و حکم ایچون اوزرینه حکم ایله حکم
برشی ایله کندبیه حکم اولنه جق دیگر برشیك وجودی لابددر بوضورنده محكوم علیه
ایله محكوم به قضیه نك ماده سی و بونلردن برینی آخرینه ربط ایدن حکم دخی قضیه نك
صورتی منزله سنده در و مذهب مختارده نسبت تامه خبریه نسبت تقیدیه نك نفس الامرده
واقع اولوب اولمیدیغنی مفیددر كه اولدن وقوع نسبت و ثانییدن لاوقوع نسبتله
تعبیر اولور مثلاً زید قائمدر قولمز قضیه اولوب قیامی زید نسبت قیامك زید
ایچون ثبوتی تصور دن یعنی قیامك زید تعلق و ارتباطنی ملاحظه دن عبارت
اوله رق بونسبت نسبت تقیدیه در كه بلا حکم طرفینك حال تصورنده دخی موجود
و بیان اولنه جخی وجهله بونسبت اجزاء قضیه دن غیر معدوددر و زید ایچون
اشبو نسبت قیامك یعنی ثبوتك وقوعی نسبت تامه خبریه اولوب قضیه دن جز
اولان بونسبتدر و زید محكوم علیه و قائم محكوم بهدر

قضیه نك ملفوظه و معقوله استعمالی یا بطریق الاشتراك و یا خود معقوله ده حقیقت
و ملفوظه ده مجاز اولوب وجه ثانی موافق اعتبار ار باب عقولدر زیرا فنده معبر
اولان قضیه معقوله اوله رق ملفوظه بی اعتبارلری معقوله بی دلالت ایچوندر

قال رحمه الله (فالقضیه قول ملفوظ او معقول یصح ان یقال لقائله انه صادق فيه
او كاذب فيه) بولام ملفوظه و معقوله دن تعمیم و حقیقه معرفتی تقسیم طریقیه
مطلقاً قضیه بی تعریفدر یعنی قضیه بر قول ملفوظ و یا معقولدر كه قائلی حقیقه ده
بو قولنده صادقدر و یا خود كاذبدر دینك صحیح اولور قول لفظی عقلی و لفظی
معنینه مستعمل اولمسیله قول ملفوظی قضیه ملفوظه ده و قول معقولی معقوله ده
جنس اواق اوزره ایراد ایشدر ایدی قولدن مراد قضیه ملفوظه ده لفظ مرکب
و قضیه معقوله ده مفهوم عقلی اولان معنای مرکب اولوب اقوال تامه و ناقصه دن
اعمدر و صدق و یا خود كذب ایله قولدن مراد مجرد مفهوم قولك تصور یله لذاته
صدق و كذب احتمالیدر و مجرد تصور مفهوم دن مراد خصوص ماده و نفس الامر
و دلیلدن قطع نظر بالکثر مفهومی تصور و ملاحظه ایتکدر حاصلی مفاد قضیه كرك
ثبوت و كرك انتفا هر نه وجهله ایسه نفس الامرك طبقی اواق معتبردر مثلاً زید
قائم قضیه سی زید ایچون قیامك وقوع ثبوتی مفید اوله رق بوابسه واقعه ثابت
اولق اعتبارنی حامل اولمسیله فی نفسها مطابقت لازمك اور حاله كه نفس قضیه دن
واقعك حالی معلوم اوله میه جخی جهته نفس الامرده موافق اولمسیده محتمل موافق
اولمسیده محتمل اولور بو حالده اگر قضیه ده اعتبار ایدلیدی وجهله نفس الامرده

زید ایچون ثبوت قیام واقع ایسه قائلی بو قولده صادق دكل ایسه كاذب اوله رق
قائل مذکور حقیقه نفس الامر دن و خصوص ماده دن قطع نظر بو قولده یا صادق
و یا كاذبدر دینك صحیح اولور لکن تقیدات و انشادن و كذلك مفردات
و مرکباتدن سائر تصورات بونك خلا فنده اوله رق بونلرده مطابقت و غیر مطابقتدن
برشی معتبر دكلدر كه حتی صدق و كذب احتمالی اولسون ایدی تعریفده یصح
ان یقال الخ لفظی فصل اولوب بوقید ایله اقوال ناقصه و انشایه نك جمله سی یعنی
امر و نهی و استفهام و غیر سی خروج ایدر

قال رحمه الله (فان حکم فیها بوقوع ثبوت شیء اشیء اولاً و وقوعه سمیت حایة
و المحكوم علیه موضوعاً و المحكوم به محمولاً کقولنا زید قائم و زید ایس بقائم)
بولام قضیه فی حلیه و شرطیه قسمنه تقسیمدر چونكه قضیه لردن بمضمری بعض
آخرلرینه شبیه اولوب بونلرنده فرق کلی موجود اولمسیله ابکی قسمه تفریق
ایتمکله مجبور اولمشلردر و بونسبتده اکثر ارباب فن طرفینسه نظر ایدرلر اگر
قضیه دن ادوات ارتباطك حذف حینده طرفین مفرد اوله رق قاورسه حلیه
والا شرطیه در دیو بیان ایدیلر مثلاً زید هو عالم قولی حلیه اولوب ادوات ربط
اولان هو حذف اولنسه باقی زید ایله عالم اولوب ایکسیده مفرددر

وان كانت الشمس طالعة فالنهار موجود قولی شرطیه اولوب ادوات ربط اولان ان و فا
امقاط ایداسه باقی الشمس طالعة ایله النهار موجود اوله رق ایکسیده مرکبدر فقط بولام
الشمس طالعة یلزمه النهار موجود امثالی حلیه اولوب طرفینی مفرده محمول و لیانتر ایله
منقض اولمسیله مفردی مفرد یا فعل ایله مفرد یا قوه اولمشندن تعمیم ایدرلر مفرد یا قوه ایله
محملنده هذا ذاك و یا خود هو هو امثالی الفاظه مفرده ایله تعمیم ممکن اواق معنای
مراد ایشلردر چونكه شرطیه بویه اولوب محملنده ایدی ممکن اوله جق تعمیماتك
اقلی ان تحقق هذه القضية تحقق تلك القضية و یا خود اما ان تحقق هذه القضية
او تحقق تلك القضية اولوب بوابسه طرفینی الفاظه مفرده اولمیدیغنی معلومدر لکن
هذا ملزوم لذاك و یا خود ذلك معاند لتلك دینلی ممکن اولمسیله حلیه ده دخولی
لازمكه جکندن انحلال قیددن صرف نظرله اگر قضیه ده محكوم علیه ایله محكوم به
مفردین اولور ایسه قضیه حلیه و الا شرطیه در دیو بیان ایدلشدر بو بابده سید شریفك
حاشیه صغرا ده اولان تحقیقاتی شو وجهله در كه اگر بر قضیه نك طرفیندن هیچ
برنده نسبت موجود اواز ایسه مثلاً الانسان حیوان کی بوقضیه حلیه در و كذلك
نسبت موجود ایسه ده بونسبت تقیدیه اوله رق تامه اوازسه حیوان الناطق
جسم ضاحك کی بودخی حلیه در و كذلك نسبت موجود و تامه اولمی صحیح ایسه ده
لکن اجمالاً ملفوظ اولور سه زید قائم ناقصه زید ایس بقائم کی یله حلیه در

و اگر طرفینده نسبت موجود و تفصیلا ملحوظه اولورسه ان كانت الشمس طالعة
فالنهان موجود کی بصورتده قضیه شرطیه اولور ایدی بو تحقیقدن ظاهر اولور که
اطراف حلیه یا بالفعل و یا خود بالقوه مفرددر زیر ذکر اولدنبی اوزره مطلقا
نسبت تقییدیه و یا خود نسبت خبریه اوزره مشتمل اولوبده نسبت اجمالا ملحوظه
اولورسه دلالتی اجمالیله اولمندن طولابی موضعنده مفرد وضعی نمکندر لکن
اطراف شرطیات بوبله اولوب موضعلنده وضع مفردات ممکن اولمندن زیرا
مفرداتدن محکوم علیه و به ایله نسبت خبریه یک تفصیل اوزره ملاحظه لری غیر
ممکندر بصورتده تقییم قضیه ده ایسترا کر طرفینی بالفعل و یا خود بالقوه مفرددر
اولورسه حلیه و الا شرطیه در واسترسه اگر قضیه نك طرفینی تفصیلا ملحوظه اولان
نسبت تامه اوزره مشتمل اولورسه حلیه و مشتمل اولورسه شرطیه در دیناسون
مالری ممکندر و بمضیلک اگر قضیه نك طرفینی قضیتینه محل اولورسه شرطیه در
دینلندن مراد طرفیندن هر بری بالقوه قضیه و تفصیلا ملحوظه اولورسه دیمکندر
بو معنایه فعله قریبه اوله رق بالقوه قضیه اولوب بو وجهله ده تقسیم صحیحدر
چونکه شرطیه نك طرفیندن هیچ برنده حکم موجود اولوب بلکه حکمی
شرطیه نك بر قسمی اولان متصله ده فرض ایتمک ظاهر در لکن منفصله ده فرض
حکم انجق منفصله یه لازمکلان متصله نك ملاحظه سی تقدیرده ظاهر اولور مثلا
هذا العدد اما زوج و اما فرد منفصله سی ان کان هذا العدد زوجا لم یکن فردا
و ان کان فردا لم یکن زوجا متصله سی قوه سنده در سائر منفصلاند بو مثله قیاس
ایله معلوم اولور و مصنف رحمه الله بو وجهله طرفینک افراد و ترکیبده بناء تقسیمده
اولان تکلندن آزاده اولمق اوزره تقسیمی قضیتینده اولان حکمک جهتینده بناء
ایدرک بیور مشدرکه

اگر قضیه ده بر شیئ ایچون وقوع و یا خود لا وقوع ثبوتیه حکم اولورسه
بو قضیه حلیه تسمیه اولنور و محملنده مبین اولدنبی وجهله معنای حل موجبده
محقق اولدنبی جهتله فی الحقیقه حلیه موجب اولوب لکن چوق کره بطریق
الاتساع اعدام ملکاتیه تسمیه اولمسیله هر تقدیر معنای حل غیر موجود ایسه ده
سالبه یه دخی اطلاق اولمشدر و طرفیندن محکوم علیه موضوع و محکوم به محمول
دینلور حاصلی محکوم علیه و به طرفینی حلیه و شرطیه دن ایکسینده دخی موجود
و ایکسینده دخی بو تعبیر ایله مستعمل اولوب فقط موضوع ایله محمول تعبیر لری یالکز
قضایای حلیه یه خاصدر مثلا زید قائم قضیه سنده زید ایچون قیامت وقوع ثبوتیه
وزید لیس بقائم قضیه سنده ثبوت قیامت لا وقوع یعنی انفاسیه حکم اولنورق بو قضیه لر
حلیه در واحد طرفینی اولان زید محکوم علیه اوله رق موضوع و طرف آخر

اولان

اولان مفهوم قائم محکوم اوله رق محمولدر و بو وجهله حلیه یه خاص اوله رق
محکوم علیه نك موضوع تسمیه ایدلسی طریق اثبات و تقیددن بر یله اوزرینه حکم
ایچون وضع و تعیین قلمسی اعتبار یله اولوب فن معانی و نحو ده مستند ایله
و مبتدا اطلاق اولور قاعله دخی شمولی اوله رق قال زید امثالنده زید موضوع
وقال محمولدر زیرا محصل معنایی زید قائل و یا خود ذوقول فی الزمان الماضي ایله
مأولدر و محکوم به ذات اوزره حل اولمسی اعتبار یله محمول اطلاق اولنورق
مسند و خبر دخی تسمیه اولنور و محط قائده محمول اولمسیله قضیه بو جزئه
نسبت اوله رق حلیه دینلوب موضوعه نسبت ایدلما مشدر

قال رحمه الله (والاسمیت شرطیه و المحکوم علیه مقدما و المحکوم به تالیبا) و اگر
قضیه ده حکم بر شیئ بر شیئ ایچون وقوع و یا لا وقوع ثبوتیه اولورسه قضیه شرطیه
تسمیه اولنور بوده ذکر اولنور جفی وجهله ایکی قسم اولوب بر قسمی طرفین بیننده
وقوع و یا لا وقوع اتصال ایله و قسم آخری وقوع و یا لا وقوع انفصال ایله اولور
و اشبو اتصال و انفصال ایله حکم نفس قضیتین بیننده اولوب صدقده و یا خود
تباینده قضیتین بیننده توافق اولمسیله و یا خود موافقتک سلبیه در و اشبو قضیه
شرطیه ده محکوم علیه اولان قضیه اولی به مقدم و محکوم به اولان قضیه تالیبه یه
تالی تسمیه اولنور تالی تابع معناسنه اولوب محکوم به نك مقدمه لفظا و رتبه
تبعیتی معلومدر

قال رحمه الله (والشرطیه ان حکم فیها بوقوع اتصال مضمون قضیه مضمون
قضیه آخری اولو وقوعه سمیت متصله) قضیه شرطیه دخی ایکی به منقسمدر
شوبلکه اگر قضیه شرطیه ده بر قضیه مضمونک قضیه اخرا مضمونده یعنی مضمون
تالیبک مضمون مقدمه وقوع اتصال و یا خود لا وقوع اتصالیه حکم اولنورسه
بو قسم قضیه شرطیه به متصله تسمیه اولنور (نحو کما كانت طالعة فالنهان موجود)
اشته بوقضیه نك مفهومی هر نه وقت شمس طلوع ایدرسه نهار موجوددر دیمک
اولوب جزء اولک مضمونی اولان شمسک جمیع زمان طلوعنه مضمون ثانی اولان
وجود نهارک اتصالی واقع اولمسیله حکمی مفید اوله رق شرطیه متصله موجبده در
(اولیس کما كانت طالعة فاللیل موجود) بوقضیه نك مفهومی هر نه وقت شمس
طلوع ایدرسه لیل موجود دکادر دیمک اولوب جزء اولک مضمونی اولان شمسک
جمیع زمان طلوعنه مضمون ثانی اولان وجود نهارک لا وقوع اتصال یعنی انفاسیه
حکمی مفید اوله رق بودخی شرطیه متصله سالبه در و اشبو مثالینده اولان کلسا
كانت الشمس طالعة هر ایکسینده محکوم علیه اوله رق مقدم و فالنهان موجود
اولاده و فاللیل موجود تالیله محکوم به اوله رق تالیدر

قال رحمه الله (او بوقوع انفصال احدهما عن الآخر اولا ووقوعه سميت منفصلة)
واكر قضية شرطية ده حكم مضمون قضيتين دن برينك مضمون اخرا دن وقوع
وبالاول وقوع انفصاليه اولور سه منفصله تسميه اولور (نحو اما ان يكون هذا العدد
زوجا واما ان يكون فردا) بوقضيه نك مفهومي شو عدد يا چنت ويا خودتک اولور
يعني زوج ايسه فرد اوله من فرد ايسه زوج اوله من ديمك اولوب جزء اولك
مضموني اولان عدد معينك زوج اولسندن مضمون ثاني اولان فرد اولسندك وقوع
انفصاليه يعني تعاند طرفين ايله حكيمى مفيددر (اوليس اما ان يكون الشمس طالعه
واما ان يكون النهار موجودا) بومثالث مفهومي ياشمس طالعه ويا نهار موجود
اولق يعني برينك وجوديله آخرك موجود اولماسى اوله من ديمك اولوب جزء
اولك مضموني اولان طلوع شمس دن مضمون ثاني اولان وجود نهارك لاوقوع
انفصاليه حكيمى مفيد اوله رق مثالين دن ايکيسه يده اول موجب و ثاني سالبه
اوله رق شرطية منفصله در و جزء اوللرى مقدم و ثانيلرى تاليدر

خفي اولسونكه مقدم ايله تالينك يكد يكرندن تميزى متصله ده وضعاً وطبعاً ومنفصله ده
يالكز وضعا در شويله كه مقدم ايله تالى ايجون ايكي اعتبار اولوب اول بحسب
ما صدق عليه اوله رق كرك متصله و كرك منفصله ده مقدم ايله تالينك بو اعتبار ايله
يكد يكرندن امتياز لرى غير خفيدر و امتياز وضعيدن مراد بودر و اعتبار ثاني بحسب
المفهوم اولوب متصله ده مقدمك تاليدن امتيازي بو اعتبار ايله ده متحقق اوله رق
منفصله ده بو اعتبار ايله امتياز موجود دكلدر و امتياز بحسب الطبع ايله مراد بودر
اما متصله ده بو اعتبار ايله امتياز مقدمك تحققي زيرا اتصاله ده مفهوم مقدم ملزوم
ومفهوم تالى لازمدر حاله كه بعضا واقع اولور كه برشى آخرا ايجون ملزوم اولوب
عكس اوله من زير بعضا لازم ملزوم دن اعم اوله رق بو تقديرده لازمك ملزوم و ملزومك
لازم اولسى صحيح اوله من

ومعلوم اولسونكه قضيه نك حليه و شرطيه به انقسامى حصر عقلى اولوب لكن
شرطيه نك متصله و منفصله به انقسامى حصر عقلى ايله دكلدر زيرا ذكر اولنديغى
وجهله شرطيه نك طرفينى قوه قريبه ده قضيتين اولوب بانفعل قضيتين اولقلغه قريدر
وقضيتين بيننده نسبت احدهما نك آخر اوزرينه حليه اولسى ممكن اوليوب بلكه
بونده حلاك غيرى بر نسبتك وجودى لابددر و حلاك غيريله اولان نسبتك اتصال
وانفصاله حصرى لازمك ايجوب وجه آخر ايله ده اولسى تحت جوازده در وجهله
شرطيه نك متصله و منفصله به تقسيمى قسمت استقرايه اولوب علومده و متعارف
اولان لغتده اطراف قضاياده وجه آخر ايله نسبتك وجودنه ظريفاً اوله ما مشر در
نه كيم سيد شريف حاشيه صغرا ده بيان المشر در

قال رحمه الله (وكل من الحلية والمتصلة والمنفصلة اما موجبة ان حكم فيها بوقوع
النسبة واما سالبة ان حكم فيها بلا وقوعها) وقضية حليده دن و شرطية متصله
ومنفصله دن هر برى ايكي قسمه منقسم اوله رق اكر بوللردن بر قضيه ده طرفين بيننده
اولان نسبتك وقوعيله حكم اولور سه قضيه موجبدر و اكر لاوقوعيله حكم
حكم ايدلور سه قضيه سالبه در نه كيم امثله مى قرياً مرور ايشدر الحاصل ايجاب
وسلبه طرفينك حالى منظور اوليوب بلكه نظر بمحولات موضوعه و تالينك مقدمه
نسبت و ارتباطى بطريق الايجاب ايسه موجب و سلب و رفع طريقيله ايسه سالبه در
قل رحمه الله (فقد ظهر ان اجزاء كل قضية موجبة كانت اوسالية ثلثة المحكوم عليه
والمحكوم به والنسبة التامة التى هى الوقوع فى الموجبات واللاوقوع فى السوابب
وامانفس الثبوت والاتصال والانفصال المسماة بالنسبة بين بين فتخرجة عن الاجزاء
خروج البصر عن العمى عند اهل التحقيق من القدماء) ايمدى ايضاحات مسروده دن
متحقق و ظاهر اولديكه هر بر قضيه نك كرك موجب و كرك سالبه اجزائى او چدر
يعنى عموم قضيه لرى تركيب ايدن اجزا ثلثه اولوب بوده محكوم عليه و محكوم به
ايله نسبت تامة خبريه در كه بوده موجباته و وقوع و سواببه لاوقوع دن عبارتدر
يعنى ذكرى كذرا ن ايتديكى وجهله نسبت تامة حليه موجبده محمولك ذات
موضوعه و وقوع ثبوتى و متصله موجبده تالينك بحسب الصدق مقدمه و وقوع
اتصالى و منفصله ده وقوع انفصالى اولوب سالبه درده اشيوت ثبوت و يا اتصال
ويا انفصالك لاوقوعيدر و اما نسبت بين بين ايله تسميه اولان نفس ثبوت و اتصال
وانفصال اجزاء قضيه دن معدوده اوليوب بصر ك عادن خروجى كى خارجه در
وبو وجهله اجزاء قضيه اشيوت اجزاء ثلثه دن عبارت اولوب نسبت بين بين نك
خارج عد ايدلسى قول محققين قدما اوله رق مذهب منصوردر

چونكه اجزاء قضيه بين تميزده مقدمين ايله متأخرين اختلاف ايدرك متقدمين قضيه نك
اجزاء ثلثه مذكوره دن تركينه قائل و متأخرين نسبت بين بين نك دخى اعتبار افضلايه
اجزاء اربعه دن مركب اولسى جهته مائل اولمشدر در و مصنف بو وجهله بيان مذهب
متقدمين ايله مذهب مذكورى اختصارده ارباب تحقيقه تابع اولور قد نصكره قول
متقدمينى بيانده مشهور اولان كلام حليه صحندن عاقل ايدو كنى حاشيه شده ايضاح
ايدرك ديمشدر كه متنده مذكور اولان (و اما نفس الثبوت والاتصال والانفصال الخ)
قولى بويانده مشهور اولان كلامك بطلانه اشارتدر زيرا بيان مذهب متقدمينده
مشهور اولان كان قدما نسبت بين بين كيا انكار ايدرك وقوع و لاوقوعك اشيوت نسبت
تعاقبه قائل اولما مشر در شويكه وقوع و لاوقوعى جايله محمولك موضوع ايله اتحاد
و عدم اتحاد دن و متصله ده اتصال و لا اتصال دن و منفصله ده انفصال و لا انفصال دن

عبارت قبلوب جلیه ده اتحادك وقوع ولا وقوعی و متصله ده اتصال و منفصله ده انفصالك وقوع ولا وقوعی اولسنه قائل اولماشدر و آنجق بونی متأخرین اثبات ایدرك وقوع ولا وقوعی اشبو اتحاد و اتصال و انفصالدن برینك وقوع ولا وقوعدن عبارت قلمشدر بوذهاب اوزره زید قائم و زید ایس بقائم قضیه موجب و سالبه لرینك معناسی عند المتقدمین مفهوم قائم من جهة الذات زید ایله متحد و یاخود متحد کادر دینك اولوب عند المتأخرین قائمك زید ایله اتحادی واقع و یاخود واقع دکلدر مقادنده اولمش اولور

اشته کلام مشهور بوندن عبارت او اوب لکن قول متقدمینی بومعنايه جل ایتکده اولان فساد غیر خفیدر زیرا قدمادن بعضیلری تصدیق تعریفده تصدیق نسبتك واقع و یاخود غیر واقع اولدیغنی ادرا کدر دیو بیان ایتلری متقدمینك نسبت مذ کوره به قائل اولدق لرینی اثباته کافلدر چونکه آزاده اشتبا عدرکه وقوع ولا وقوع ایله اوزرینه حکم اولنان نسبت موجب ایله سالبه باینده مشترک اولان نسبتدن عبارت اولدق بوايسه اتحاد و اتصال و انفصالك غیر ی دکلدر تسلیم ایدملکه بو تعریف لازمه تعریف اولوبده قدمانك نسبت مذ کوره به قائل اولدق لرینی اثباته مدار اولسون دیرزکه مثلاً اتحادی تصور ایتکسزین عدم اتحاد ایله حکم مستحیلدر زیرا اعدام آنجق ملکاتیه بلنور بو صورتده کرک موجب و کرک سالبه باینده بالضروره اتحاد مشترک اولدق متصور اولوب نسبت مذ کوره بی انکار لری تقدیرده هارب و متمنع اولدق لری شیده وقوع لری لازم کور بوحالده نسبت بین بینینی نه کیفیتده انکاره بحال لری اوله بیلور

بلکه موافق صواب اولان کلام بودرکه قدمان نسبت بین بینك وجودنی انکار ایتوب انکار ایلدک لری نسبت مذ کوره نك ذهاب متأخرین کبی اجزاء قضیه دن اولمسیدر شویله که وقوع ولا وقوع ایله حکم نسبت مذ کوره نك تصوره توقف ایدم جکی غیر منکر او اوب فقط بو توقف نسبت مذ کوره نك اجزاء قضیه دن اولسنی مستلزم اوله من والا (العمی صفة عدمیه) قولزده موضوع اولان عمایی تصور بصری تصور متوقف اولسایله بو قضیه دن بصرک جز اولسنی اقتضایدر زیرا مفهوم عدم البصر او اوب تصور اعدام ایسه ملکاتیه اولدق بلا معرفت بصر عمی تصور اولنه من حالبوکه بصر قضیه مذ کوره نك اجزاسندن خارج اولسنده فریقین متقلدرر بو صورتده موضوع اولان عمانك تصور بچون لازم اولان بصر قضیه مذ کوره دن خارج اولدیغنی کبی تصور حکم بچون لازم اولان ثبوت و اتصال و انفصالك دخی دخی اجزاء قضیه دن خارج اولسنی اقتضایدر بومقامی وجه مشروح اوزره فهم و ادراک ایتك لازم کور که من الق اقدامندر

واشبو نسبت تقیدیه نك نسبت بین بین ایله تسبیعی موجب ایله سالبه باینده مشترک اولدیغنه مبنی اولدق صورت اشتراک لری یا جزئیات وجهله در ته کیم عند المتأخرین بویله در و یاخود خارج موقوف علیه اولسایله در ته کیم عند المتقدمین بو وجهله در (۱) قال رحمه الله (ولا تعقد القضية مالم يتعلق بهذه الأجزاء الثلاثة ادراکات اربعة تصور المحکوم علیه بکنه او بوجه صادق علیه صحیح المحکم علیه و تصور المحکوم به کذلک و تصور النسبة النامة الخبرية کذلک) و ذکر اولنان اجزاء ثلثه به ادراکات اربعة تعلق ایتدی که قضیه منعقد اولز و ادراکات اربعة دن بریسی محکوم علیه تعلق ایدر بوده محکوم علیه کتیه و یاخود اوزرینه صادق و محکوم علیه اولسنی صحیح اوله جق بوجه ایله تصورندن عبارتدر زیرا ذهنك توجه و التفاتی اولقسزین برشی اوزرینه حکم ایتك صحیح اوله من و بونعمیم واسطه سیه واجب الوجود اوزره حاکم و قادر در دیو حکم ایتد من و کذلک مسافه بعیده دن انسان و یا جزار لدیغنی فرق ایتدی کمز شیخ اوزرینه شاغل حیردر دیو حکم زایله نفسنه محل قالمز و ادراکات اربعة دن ثانی کذلک کنهیه و یاخود وجه صادق صحیح ایله محکوم بهی تصوردر و ثالث نسبت بین بینك وقوع ولا وقوعدن عبارت اولان نسبت ثلثه خبریه بی کنه و یا وجه مذ کور ایله تصوره در زیر محکوم بهک وجود و یا انفسا جهمندن محکوم علیه ایله اولان حالی نسبت مذ کوره ایله مشاهده اولور (۲) قال رحمه الله (ثم الاذعان بها جازما او غير جازم ثابثا او غير ثابت مطابقا للواقع او غير مطابق) ذکر اولنان ادراکات ثلثه دن صکره ادراک رابع اشبو نسبت ثلثه خبریه بی اذعان و قبولدرکه وقوع ولا وقوعدن بر طرفه نفسک سکون و اطمینانندن عبارتدر و بوده جزم و جسم صورتیه اولوب اولماقدن و حال ثبوت و رسوخده بولوب بولنماقدن و واقع مطابق و یاخود مخالف اولقدن اعدر (وهذا الاذعان مشروط بهذه التصورات الثلاثة) و اشبو ادراک اذعانی محکوم علیه و به ایله نسبت ثلثه خبریه نك تصور ایتله مشروطدر یعنی اذعان ادراک واحد بسیط او اوب کتدی بچون جزء یوقدر فقط اشبو تصورات ثلثه ایله مشروطدر الحاصل قضیه ده درت شی موجود او اوب اول محکوم علیه یعنی مثلاً زید و ثانی محکوم به یعنی مثلاً قائم و ثالث نسبت بین بین یعنی قیامك زیده ایجاب ایله سالی باینده اولان نسبت او اوب بو نسبت ذکر ی مرور ایتدی و وجهله عند المحققین اجزاء قضیه دن

(۱) ته کیم نسبت تقیدیه تسبیعی نور متصور وجهی اوزره یاخود اولدیغنه و نسبت حکمیه تسبیعی و لو بالواسطه مورد حکم اولدیغنه میندر (عبدالمجد خربوی)
(۲) بعضیلر نسبت کنه و یا وجه تصور ی طرفینك تصویریه تا بعدر دیدلر ایدده بو کلام حق اولدیغنی ظاهر در زیرا نسبتك طرفین ایله قائم او اوب طرفینك ارتباطنه آت اولسنی تصویری طرفینك تصویریه تابع اولسنی اقتضایدر که نسبت بچون حقیقت متحد و وجود و اعتبارات صادق خصوصه واردر (عبدالمجد)

معدود اولدیغی جهته مصنف بونستی وتعلق ایده جک ادراکی مذهب منصور
مقدمینه اتباعا انعقاد قضیه ده ذی مدخل اولان اجزا وادراکاتدن عد وابرار
ایتما مشدر ورابع بونستک وقوع ویاخود لا وقوعیدر که نسبت تامه خبریه
بودر واشبو درت شیء معلومات اولوب بونلردن اولیکی اوج شیء یعنی محکوم
علیه وبه ونسبت بینین بی ادراک قول شارحله اکتساب اولتی شانندن اولان
تصوراتدر وشیء اخیری یعنی نسبت تامه خبریه اولان وقوع ولا وقوعی ادراک
عندالحققین ایکی وجهله اولوب اول وجردا ویا انشاء محکوم بهک محکوم علیه ایله
اولان حالتی مشاهده ایچون نسبت مذکوره بی تصور والتفانندن عبارت اولوب
بو وجهله نسبت تامه بی تصور ذکر اولنان نسبت بینین بی تصور دن مغنیدر
ومصنفک بیان ایلدیکی ادراکات اربعه دن ثالث بوتصوردر ونسبت تامه به تعلق
ایدن ادراک ثانی اذعان یعنی وقوع ویا لا وقوعی قبول وقلبا اطمیناندر ونسبت
تامه به تعلق ایدن ادراکیندن اول قول شارحله وثانی بجهتله اکتساب اولنور
وبیان اولنه جغی وجهله حکم وتصدیق ایله مسمی اولان اشبو ادراک ثانیدر سید
شریف قدس سره حاشیه صفرا ده بیور مشدرکه حق اولان حکم ادراکدر زبرا
وجدانزه رجوع اینسک بیلورزکه بنسبت حکمیة حلیه ویاخود اتصالیه ویا
انفصالیه بی ادراک ایتدکن صکره بزم ایچون حاصل اوله جق شیء انجق بونست
واقعه در یعنی نفس الامرده اولان شیء مطابقه در ویاخود واقعه ونفس الامرده
اولان شیء مطابقه دکدر دیو ادراکدن عبارتدر

مصنف حاشیه ده اذعانی ادراک اذعانی ایله تفسیر ایدرک حاشیه صفرا دن تقلی
کذران ایلدیکی وجهله حکم ایله مسمی اولان اشبو اذعان ایله مراد ادراک اذعانی
اولوب بعضیلرک توهم وذهابی کی حکم نفسدن صادره اولان افعال نفسانیه دن بر فعل
اولدیغه اشارت ایلشدر وثم الاذعان قولنده ثم تراخی رتبی ایچون اولوب تراخی زمانی
ایچون دکدرزیرا ادراکات ثلثه اشبو ادراک اذعانی ایچون شرط اولوب رتبه مشروط
ایسه رتبه شرطدن متأخردر واکر تراخی زمانی به حل ایدلسه اولیاته مطرد اوله من
چونکه هر نقدر نظریات وبعض بدیهیانه ادراک اذعانیله تصورات ثلثه دن
تأخری زمان ایله اولسه ده اولیاته زمان ایله اولیوب بلکه ذکر اولندیغی
وجهله رتبه ایله در اولیادن مراد هر بر عقل سلیم مجرد ملاحظه طرفینله کندیه
حکم ایلدیکی شیدر تفصیلاتی خاتمه کتایده ذکر اولنور

معلوم اولسونکه ادراک نسبت اقسام سبعیه منقسم اولوب اول تخیلدر که تردد
وترجیح وجزمندن عاریدر ومع التردد ادراک شک ومع المرجوحیه وهم ومع الرجحیه
ظندر وجزم ایله اولورسه واقعه عدم مطابقی تقدیرده جهل مرکب وواقعه

مطابق اولورسه برهانه عدم استنادناشی ثابت اولندیغی حالده تقلید مصیب
ودایله امتداد ایله ثابت اولورسه بقیندر ومصنفک ابرار ایلدیکی وجه تعمیم اذعانک
جزم ایله رجحان اعمیتی یاندر وجزم یقین وجهل وتقلیده شاملدر ورچحان
عینله ظندر وشکیات ووهمیات ومخیلات قضیه دن غیر معدود در

قال رحمه الله (وهو علی اطلاقه یسمی تصدیقا وحکما وبشرط تعاقبه بالوقوع یسمی ایجابا
وایقاعا وبشرط تعاقبه باللا وقوع یسمی سلبا وانتراعا) واشبو اذعان یعنی
نفسک نسبت تامه خبریه بی انفعالی واضطراری اوله رقی قبولی علی الاطلاق یعنی
وقوع ولا وقوعدن برینه تعلق مغنیر ومظور اوله رقی بونلردن قفیننه تعلق
ایدر ایسه ایتسون تصدیق وحکم نسبه اولنور ووقوعه تعلق شرطیه ایجاب
وایقاع ولا وقوعه تعلق شرطیه سلب وانتراع دینور بوجهتندرکه معنای
ایقاع وقوعه جزم ذهنی اختیاری ومعنای انتراع لا وقوعه جزم ذهنی اختیاری
اولق اوزره تفسیر ایدلشدر الحاصل تصدیق وحکم ایقاع وانتراع قفیننه
شامل اوله رقی بونلر تصدیق وحکم ایچون وجهتدر حاصلی معنای ایقاع
وانتراع وقوع وعدم وقوعی ادراکدن عبارت اوله رقی نفس مدرک ایله قائمدر

قال رحمه الله (وقد یطاق الایجاب والایقاع علی الوقوع والسلب والانتراع
علی الاوقوع کما یطلق الحکم علی کل منهما) وایجاب وایقاع وسلب
وانتراع تعبیرلری ادراک اذعانی به یعنی وقوع ولا وقوعه تعلق ایدن اذعان وقبوله
اطلاق اولندیغی کی اهل فک بعض استعمالنده علمک اسمی معلومه اطلاق قیلندن
اوله رقی بونلردن ایجاب وایقاع نفس وقوعه وسلب وانتراع نفس لا وقوعه
دخی اطلاق اولنور نته کیم حکم دخی بوبله اولوب حکم دینلوب ایقاع وانتراع
معنای قصاد ایلدیکی کی بعضادخی نفس وقوع ولا وقوعدن هر بریمی اوزره در
حکم اطلاق استعمالرنده جاریدر (۲) حاصلی اصطلاح اهل فقه شو ایکی معناده
دخی مستعمل اولوب فقط معنای اولده استعمالی کثیردر الحاصل حکم ایکی
معناده مستعمل اولوب اول نفس وقوع ولا وقوع اولوب بومعناجه حکم
قضیه دن جزددر وقضیه ایچون حکمدن لایدر قوللرنده اولان حکمدن مراد
بودر ومعنای ثانی وقوع ولا وقوعی یعنی نسبت تامه خبریه بی ادراک واذعان
اولوب ایقاع وانتراع معناسنه اطلاق اولنور وبو معناجه حکم نفس مدرک ایله قائم
اوله رقی قضیه دن جزدکدر وبو معناده استعمالی کثیردر وورده حکم ایچون مصطلح

(۱) حکم اشبو معین اولورده اطلاق بر وقوع ولا وقوع معنای اوله رقی حینله ایقاع وانتراع
عیندر بر خبرک مدلول ایقاع وانتراع معناسنه اولان حکمدن عبارتیدر بوجه وقوع ولا وقوع معناسنه
اولان حکمدن عبارتیدر دیومده اولان تراخ تراخ مطردرکه محقق خیالکوی مشایخ مطولده
بیان ایتددر (عبدالحیدر)

اصولین اولان معنای ثالث او اوب بوده خطاب الله تعالی المتعلق بأفعال المكلفين بالافتضاء او التخيير يعني افعال مكلفينه اقتضاء وياخود تخيير ايله تعلق ایدن خطاب الهی معناسدن عبارتدرکه محمولات مسائل فقهیه واقع اولان احکام خمسة اصولیه اولوب وجوب وایباحه وندب وکراعت وحرمتدن عبارت اوله رق موضوعاتی افعال مکلفیندر

قال رحمه الله (واللفظ الدال على الوقوع والا وقوع ولو بالاتزام يسمى رابطة) وقوع ولا وقوع اوزره دلالت ایدن لفظ ولوکه دلالت التزامیه ايله اولسه دخی رابطه تسمیه اولنور چونکه قضیه اجزاء ثلثه دن مرکبه اوله رق بواجزائک ملحوظ اولسی لابددر لکن احدا جزا اولان نسبت مذکوره یالکزجه مجربیه اولقلغه غیر صالح وبلکه مفهومیته غیر مستقل اولسایله بوجزیه دال اولان لفظ انجق ادات اوله یلمور و محکوم بهی محکوم علیه ربط ایدن شیئه دال اولدیغی جهته رابطه دینلور مثلا لغت فارسیه ده است و نیست ادات ربطدر ولغت عربیه ده رابط بعضا کان و لیس و یجب و یمنع امثالی قالب کله ده اوله رق رابطه زمانیه اطلاق اولنور و بعضا زید هو قائم امثالنده اولان هوکی قالب اسمیه اولور زیرا هو یتده اتحاد دال اولوب بوا یسه وقوع معناسنه حکمدر و بوقسمه رابطه غیر زمانیه دینلور ته کیم مصنف بیان ایده جکدر

لکن بو کلام مورد بحث و اشکال اولسایله مصنفک ولو بالاتزام قولی بوسؤالدن معرض جوابده مورود اولدیغی حاشیه سنده بیان ایشدر شویله که زید هو القائم امثالنده اولان ضمیر فصل موضوعه عائد و افراد و تشبیه و جمع جهندن موضوعه مطابق و متحددر ته کیم تشبیه زیدان هما القائم و جمعه الزیدون هم القائمون قولری بو مدعایه شاهده در بوضورتده ضمیر فصلاک مدلولی نسبت یعنی وقوع و یاخود لا وقوع اولوب بلکه موضوعه دال اولسایله اسم اوله رق ادات دکدر هر بر رابطه ایسه ادات اولوب بوضورتده ضمائر مذکوره رابطه اوله من

حاصل دفع بوسؤالک ورودی عند القوم هر بر رابطه ادات اولمفلک ملتزم اولسی تقدیرده اولوب بوا یسه غیر مسلمدر بلکه مراد قوم نسبتبه دال اولان لفظ ولوکه دلالتی تضمن و التزام طریقیه اولسه ده رابطه تسمیه ایدرز دیکدر بولفظده ایست ادات اولسون ته کیم ادوات نفی بویله در و ایستر کله اولسون ته کیم قام زید امثالده رابطه بالتضمن نسبتبه دلالتی جهتیله نفس محمول بهی قامدر و ایستر اسم اولسون ته کیم زید هو عالم امثالنده ضمیر فصل بونوعندر کذلک عند النحاة خبر و یاخود حال و یا صفت واقع اولان روابط جل دخی اسم اولدق لری حالده روابطدر و رابطه نک بالمطابقه

معنای مستقل اوزره دال اولسایله بالاتزام معنای غیر مستقل اوزره ده دال اولسی بیننده قطعا منافات یوقدر

و عند القوم هر بر رابطه ادات اولقی ملتزم ایدوکنی تسلیم تقدیرده جواب آخره رجوع ايله دیرز که رابطه اداتدر دیه لم لکن اداتدن بعضی کله واسم اولقلده ته بآس وارددر که لفظ مفردک اسم و کله ايله اداته تقسیمی اداتدن بر قسمته نظر اتقسیم اعتباری به محمول اولسون و نه محذور وارددر که ضمیر فصل دلالت مطابقیه سی اعتباریه اسم و دلالت التزامیه سی اعتباریه ادات و کله معنای مستقل اوزره دلالت تضمینیه و بلکه مطابقیه سی اعتباریه کلمات و نسبت جزیه یعنی فاعل معینه نسبتدن عبارت اولان معنای غیر مستقل اوزره دلالت تضمینیه اعتباریه ادات اولمش اولسون

خلاصه جواب اول رابطه بی ادات و غیر بی اولقندن تعمیم و خلاصه جواب ثانی رابطه بی اداته تخصیص ايله تقسیم لفظ مفردی تقسیم اعتباری به حل ایدوب بر لفظک من جهة ادات و من جهة اسم و یاخود کله اولسنی تجویزدن عبارتدر اشته بوبیان ايله سؤال مندفع و علامه تفتاز اینک تهذیبده ذاعب اولدیغی و جمله قومک ضمیر فصلی نسبتبه دلالت ایچون استعاره ایتمش اولدق لری اعتباره احتیاج مرتفع اولور و بویله دینلک لازمکسه کلام عرب عرباده حقیقه رابطه بولتماسنی مستلزم اولور قوم ایسه لغاتک کایسه شامله اولان ابیات صد دنده در اشته حاشیه ده اولان کلام مصنفک ایضاحاتی بوجهله در

آنجق علامه تفتاز اینک کلامی فاراینک ذکر و تصریح ایلدیکی شیدر زیر ادیشدر که حکمت فلسفه نک لغت یونانیه دن عربیه حین نقلنده قوم لغت عربیه ده رابطه زمانیه موجود اولدیغی مشاهده ایشدر در که بوده افعال ناقصه در لکن لغت فارسیه ده است و یونانیه ده استین مقامه قائم اوله جق رابطه غیر زمانیه بی بوله مدق لریدن هووهی و امثالی اصلنده ادوات اولوب اسما اولان لفظ لری رابطه غیر زمانیه ایچون استعاره ایشدر در اشته کلام فارابی بوجهله اولوب علامه تفتاز اینک تهذیبده اولان بیانی بواصله اشارت اوله جی بی اشتباهدر و بعضا رابطه غیر زمانیه ایچون افعال ناقصه دن اسماء مشتقه دخی ذکر و اراد اولنور مثلا زید کائن قائما و او میرس موجود شاعر امثالنده اولان کائن و موجود بوقیلندر

قال رحمه الله (وهی فی الجملیات امانفس المحمول المرتبط بنفسه کافی قام زید و جزؤه کافی زید قائم ابوه او خارج عنه کافی زید هو الجسم و کادوات النقی فی محمول یقم زید و ایس زید قائما و کذا کان زید قائما و امثاله و مثل الاخیار یعنی رابطه زمانیه) و قضایای حاییه ده رابطه بر قاج و جمله او اوب یا بنفسه موضوعه مرتبط اولان

نفس محمول رابطه ار اور نه کیم قام زید امثالنده قام کله سی محمول اوله رقی بنفسه
وبلا واسطه موضوع اولان زیده مرتبط اولسه یله بومثال وامثالنده رابطه نفس
محمولدر مصنفک حاشیه ده بیانی وجهله قام وامثالک بنفسه موضوعه ارتباطی
شیخک شفاده اولان تحقیقاتی جله سندنر وائمه عربیه نک افعال حدث وزمان اباه
علی الاختلاف فاعل معین ویاخود فاعل مایه نسبتک مجموعته موضوعدر دیو بیانی
دخی ارتباط مذکور مؤیددر بوتقدیرده اگر هر بر رابطه ادات اولقی طرفی
الترام اولنورسه لفظک اقسام ثلثه به اولان تقسیمی تقسیم اعتباری به جل ایتک
لازمکولر واکر رابطه اداتن اعم اعتبار ایدیلورده ادات رابطه دن بعضدر
دینلورسه تقسیم اعتباری به جلته حاجت قلبوب بومثالو رابطه لراداتک غیراسی
اولش اولورنه کیم تفصیلاتی مرور ایتشد بر بصورتده محمول واقع اولان کله موضوعه
نسبتی اوزره دلالتی اعتباری یله رابطه وحدثه دلالتی اعتباری یله محمول اوله رقی
بوابتباطی افاده ایچون تقدیر ضمیره حاجت یوقدر

ویاخود رابطه محمولک جزئی اولور نه کیم زید قائم ابوه بوقبلدندر زیرا محمول
مجرد قائم اولوب بلکه قائم ابوه مجموعی و رابطه ابوه ضمیری اوله رقی مجموع
محمولدن جزدر زیرا بالمطابقه زید اوزره وبالترام جله نک زیده ارتباطنه دال
اولسه عندالنجات رابطه اولدیغی کبی اهل فن اصطلاحنده دخی رابطه در
ویاخود رابطه محمولدن خارج اولور مثلاً زید هو الجسم بوقبلدندر زیرا محمول
بالک الجسم لفظی اوله رقی رابطه اولان هو محمولک خارجنده در و رابطه اولان
ادات فی دخی بویه اولوب لم یقم زید قائماً امثالنده ادوات نغی رابطه
اوله رقی محمولدن خارجدر سید شریف لیس هو اداتنده لیس لفظ هو نک دلالت
ایندیکی نسبتی ایجابیه فی رفع ایچون اولوب ایس اباه هو مجموعی نسبت سلبیه نک
وضعه دال اوله رقی بصورتده بونلرک مجموعی نسبت سلبیه اباه محکوم بهی محکوم
علیهه رابط اولدیغی بیان ایتشد

وکذلک کان زید قائماً امثالی قالب کله ده اولان ادوات دخی محمولدن خارج اولوب
محصل معنای زید قائم فی الزمان الماضي دیمکدر واشبو کان زید قائماً امثالی زمانه
دلالتی جهتیه رابطه زمانیه تسمیه اولنور مصنف حاشیه ده دیمشدر که نجات
کان امثالنی معنای مستقله دلالت ایدن افعال ناقصه دن قلبوب منطقون ایسه
رابطه قلبیه قولین بنسبه اولان مناسقات غیر خفیدر و معرض جوابده تخالف
اصطلاحیه جل ایتک محل نظردر زیرا یا نجاتک بیانی وجهله معنای مستقله دلالت
ایدوب بوحالده اهل میرانک ادات اولسه یله ذهابی باطل اولور ویاخود معنای
مستقله دلالت ایتوب بوتقدیرده کلام نجات حلیه صحتدن طائل اولور و بو

اشکالدن مدار خلاص آتیقی ماسبقده ذکر اولان شیدر که بوده کلام اهل فنی
تأویل اوله رقی یاغندر نه هر بر رابطه ادات دکادرو یاخود اداتی اسم ونگهدن تعمیم اباه
لفظ فردی اسم وکله واداته تفسیری اعتباری دینلکدن عبارتدر شرح مطالعه
اولان کلامک خلاصه سی بوجهله در که کلمات وجودیه نسبتیه دلالتیه برار
نسبتک زمانیه دخی دلالت ایدر و کلمات وجودیه اباه کلمات حقیقیه بنسبه فرق
هر تقدیر محمول یعنی موضوع معینه نسبت ایچون موضوع اولقده مشترک
ایسه لرده کله حقیقیه بنفسها محمول معینه دلالت ایدوب کله وجودیه نه محمول و نه
موضوع معینه دلالت ایدر بوجهله موضوعک تصریحی حینده کله حقیقیه
نسبت حکمییه دلالت ایدیکی کبی کله وجودیه دخی موضوع اباه محمولدن
هر ایکسی تصریح اولدیغی حینده نسبتیه دلالت ایدر

قال رحمه الله (وفي الشرطيات ادوات الاتصال والاتصال وسلبها) ومطلقاً
شرطياتده رابطه ادوات اتصال وانفصال اباه بونلرک سلبیدر که ادوات اتصال
ان وفا وادوات انفصال ملواو وادوات سلب لیس امثالی اولوب عند النجات ادوات
شرط وجزا وادات تردید تعبیر اولنور و عند اهل المعقول نسبت اتصالیه وانفصالیه
دلالتی اعتباری یله رابطه دینلور

قال رحمه الله (فاقضية ان اشتملت على الرابطة الخارجية تسمى ثلاثية كما تقدم والا
فثنائية نحو زید جسم وامثاله) ایدی مطلقاً قضیه المفروضه یعنی کرک حلیه وکرک
شرطیه اگر رابطه خارجیه اوزره مشتمله اولورسه ثلاثیه تسمیه اولنور تنکیم
امثله سی گذران ایتشد الحاصل ایست نفس محمول ویاخود جزئی وایست خارجی
اولسون بونلرک جله سی ثلاثیه در واکر قضیه رابطه خارجیه اوزره مشتمله
اولزسه ثنائیه تسمیه اولنور مثلاً زید جسم بوقبلدندر بوده قضیه ده محمول اسم
جامد اولدیغی صورتده واقع اولوب زیرا بصورتده قضیه ده نسبتیه دلالت
ایده جک برشی بولمز

قال رحمه الله (واعلم ان الموضوع اما ذكرى هو ما يفهم من لفظ الموضوع كلياً او جزئياً
ويسمى عنوان الموضوع ووصفه في الكل والافراد المندرجة تحته يسمى ذات الموضوع)
ومعلوم اولسونکه قضیه حلیه نک اجزاء ثلثه سندن بریمی موضوع اولدیغی بیان
سابقدن معلوم اولسه یله اطلاق اهل فنده معنای موضوعک بیلغی لازمه که چکندن
بوکا اشارته بیوررلر که موضوع یاضم ذال اباه موضوع ذکریدر بوده قضیه ده
محکوم علمیه دال اولان لفظدن فهم اولان منادیر که کلی ویاخود جزئی اولقندن
اعدرو لفظک کندی به کسر ذال اباه موضوع ذکری دینلور چونکه لغته کسر اباه
ذکر لسان اوزره جاری اولان شی اولوب ضم اباه ذکر قلبیه اولان معانیدر

و اشبه موضوع ذکرى به کلی اولدیغی محالرده عنوان موضوع و وصف اطلاق اولور
و اشبه موضوع ذکرینک یعنی عنوان موضوع اولان مفهومک تختنده مندرجه
اوله رق شامل اولدیغی افراده ذات موضوع تسمیه قلور مثلاً کل انسان حیوان
قضیه سندده لفظ انسان کسر ایله موضوع ذکریدر بولفظک دلالت ایلدیکی مفهوم
انسان ضم ایله موضوع ذکرى اولوب کلی اولدیغی جهتله عنوان موضوع
و وصف موضوع دخی اطلاق اولور و مفهوم انسانک تختنده بولان زید و عمرو امثالی
افراده ذات موضوع دینلور .

قال رحمه الله (و اما حقیق هو ما یقصد بالحکم اصالة) و یاخود موضوع حقیقیدر که
بوده اوزرینه حکم ایله مقصود بالاصالة اولاندر یعنی موضوع حقیقیده معتبر اولان
اصالة مقصود بالحکم اولمیدر که قضیه ده حکمدن بالاصالة مقصود ذات موضوع
ایله مفهوم مدن قنغیسی ایسه موضوع حقیق اودر چونکه بعض قضیه لرده حکم
مفهوم اوزرینه و بعضیلرند تحت مفهومده اولان ذات موضوع اوزره اولور
بوصورنده موضوع ذکرى ایله موضوع حقیق بیننده عموم و خصوص من وجه
اولور اشته بوکا اشارتله مصنف رحمه الله بیوررلر که (فرما یختلفان فی القضية
فیما قصد الحکم علی ذات الموضوع و کان العنوان مرأة لملاحظته) یعنی اشبه
موضوع ذکرى ایله موضوع حقیق اکثر واقع اولور که یکدیگریله اختلاف ایدرلر
یعنی قضیه نک موضوع ذکرىسی بشقه و موضوع حقیقیسی بشقه اولور بوده
برقضیه ده تحقق ایدر که حکم ایله مقصود ذات موضوع اولوب عنوان موضوع
ذات موضوعی ملاحظه به مرأت اولور (نحو کل انسان اوزعضه حیوان) اشته
بوقضیه لرده موضوع ذکرى مفهوم انسان و موضوع حقیق افراد شخصیه اوله رق
مختلفلردر زیرا مقصود افراد انسانک کلیسی و یاخود بعضیسی اوزره مفهوم حیوان
ایله حکمدر که مفهوم انسانى ملاحظه ایدرک تختنده موجود بولدیغی زید و عمرو
امثالی افراد اوزرینه حیوانیتله حکم ایلز بو صورتده موضوع حقیق مقصود
بالحکم اولدیغی جهتله افراد انسان اولوب و مفهوم موضوع اولان حیوان ناطق
افراد مذکورده ملاحظه به مرأت اوله رق مقصود بالحکم اولماسیله موضوع
ذکرى اولوب موضوع حقیق دکادر (و ربما یخدان فیما عدها بما کان الموضوع
جزئاً حقیقاً او کلیاً قصد الحکم علیه) و چوق کرده واقع اولور که موضوع ذکرى
ایله موضوع حقیق متحد یعنی شیء واحد اولورلر بوده ذکر اولدیغی وجهله
حکم ذات موضوع اوزره اولوب عنوان موضوع مرأت ملاحظه اولان قضیه لردک
ماعداسنده تحقق ایدر بوده موضوع جزئی حقیق و یاخود مقصود بالحکم اولان
کلی اولدیغی صورتده اولور (نحو زید عالم و الانسان کلی) مثال اولده مفهوم

زید ذات مشخصه زید اولوب و مفهوم عالم ایله محکوم علیه اولان اشبه ذات زیددر
و مثال ثابده کلی اولسیله محکوم علیه اولان مفهوم انساندر زیرا هر تقدیر انسان
ایچون زید و عمر و امثالی افراد موجود ایسه ده لیکن بو بایده عنوان افرادک
غیربسی اولقلغنی اعتبار ایدوبده افراد اوزرینه حکمی قصد ایتمک جائز اوله من
والا افرادک کلی اولقله محکومیتنی اقتضا ایدر افراد ایسه جزئی اولوب عروض
کلیت بحسب العنواندر حاصلی کلیدر دیو اوزرینه حکم اولان شیء افراد ایله متحد
اعتبار ایدیلان مفهومدر بو جهتله مفهوم زید لفظ زیدک مدلولی اولسی حسییه
موضوع ذکرى و محکوم علیه اولدیغی جهتله موضوع حقیق اولوب کلی اولسیله
محکوم علیه اولان مفهوم انسان دخی مدلول لفظ انسان اولدیغی جهتدن موضوع
ذکرى و مقصود بالحکم اولسیله ده موضوع حقیق اوله رق بو امثال قضیه لرده
اتحادلری تحقق ایدر .

قال رحمه الله (و ذات الموضوع ما صدق علیه العنوان بالفعل ولو فی احد الأزمنة
عند الشيخ وهو الحق و بالامکان الذاتى عند الفسارابی) و قریباً عرض ایضاحات
ایدلیدیکی وجهله ذات موضوع ایله مراد عنوان موضوعک تختنده اولان افراد
در که عنوانک ماصدق علیهمدر الحق بووجهله ذات موضوع اوزره صدق عنوان
فعلی و یاخود امکانی اولق صورتینده محتمل اولسیله شیخ ابن سینا عندده بالفعل
صدق اولوب و لوازمته ثلثدن برنده اولور سهده بالفعل عنوانک وقوع صدق
مقتضی و بالکذا امکان صدق ذات موضوع اولقده غیر کافیدر حاصلی عندالشیخ ذات
موضوع بالفعل کندو سیچون عنوان موضوع ثابت اولان شیء اوله رق ایستراحی
و یاخو ذهنی اولسون و ایستدائی و بالادائی اولسون و ایستره ثبوت و صف مجملک
حین ثبوتده و یاخود مقدم و یا مؤخر بروقتده اولسون بورلری منظور اولوب چله سندن
مطلقدر بناء علیه هر بر نائم مستیظدر قضیه سی نائم حین نومده مستیظ اولدیغی حالده
صا دقندر و اصلاً عنوان ایله متصف اولیان شیء هر تقدیر اتصافی ممکن اولسده ده
افراد موضوعدن غیر معدود در و ابو نصر فارابی عندده معتبر اولان امکان
ذاتی ایله عنوانک صادق اولمیدر که بالفعل و بالقوة اولنلره متاولدر (فقولنا کل
مرکوب السلطان فرس صادق بالاعتبار الاول دون الثاني لامکان رکوبه علی الجمار)
بووجهله فارابی ایله ابن سینا بیننده اولان اختلافک عره سی بو مثالده ظاهر اولور که
مصطلح شیخ اولدیغی وجهله عنوانک ذات اوزره صدق بالفعل اولسنی اعتبار
ایدیکر صورتده سلطانک هر بر مرکوبی فرسدر دظلمک صا دقندر زیرا سلطانک
هیچ بروقتده اسبک غیرى رحوانه رکوبی واقع اولماسیله بالفعل مرکوب سلطان
اولقله متصف سائر رحوان موجود اولمیدیغندن کلیت اوزره قول مذکور

صادق قدر لکن مذهب فارابی اوزره صدق عنوانده امکان اعتباری جهته قضیه مذکوره کاذبه اولور زیرا فرسک غیری بر حیوانه دخی رکوبی هر قدر واقع اولسه ده ممکندر و شیخ کلامی قول متبع اولوب عرف ولغت رأی شیخه مساعددر شویله که مثلا کل ایض کذا دینلسه قول فارابی اوزره قطعا بیاض ایله متصف اولوب لکن اتصافی ممکن اولنره دخی متناول اولور حالبوکه مثلا بر تکفوری عربک بیاض اولسی ممکن ایسه ده هیچ بروقنده بیاض ایله متصف اولسی واقع اولماسیله عرف ولغته ایض اطلاق غیر جاریدر و شرح موافقده بیان اولندیغی وجهله بعضی مذهب فارابی به عرف ولغت مساعد اولندیغی کی تحقیقه ده مخالفدر زیرا مثلا نطفه نك انسان اولسی ممکن اولسیله اگر نطفه انسانده داخل اولسه کل انسان حیوان قولز کاذب اولوردی دیشلر ایسه بو کلام اسمک اشتراکی حسیله مغالطه در (۱) زیرا لفظ امکان بالاشتراك ایکی معنایه اطلاق اولنور که بریسی بالفعل مقابلی اولان قوه و دیگری مقابل ضرورت اولان امکان حامدر بوصورته اگر نطفه انسان اولسنک امکانیه بالقوه انسان اولندیغی مراد اولنورسه بو کلام صادق اولوب لکن مذهب فارابی اوزره ایراده صالح اوله من زیرا فارابینک امکان ایله مرادی امکان عام اولسیله نطفه اوزرینه امکان عام ایله انسانک صدق غیر مسلمدر

مصنف حاشیه ده دیشدر که کل مرکوب السلطان فرس مثالنک مذهب شیخ اوزره صادق اولسی بو قضیه قضیه خارجییه اعتبار اولندیغی تقدیرده اولوب و اگر حقیقییه جل اولنور ایسه هر ایکی مذهب و اعتبار اوزره کاذبه در چه ونکه قریبا بیان ایدیه جکی وجهله قضیه خارجییه ده حکم احد از منه ده موجود و محقق اولان ذات موضوع اوزرینه اولوب و شیخ عقد وضعده اعتبار ایلدیکی فعل قضیه خارجییه ده واقعده محقق اولان فعلدر یعنی ذات موضوع عنوان موضوع ایله واقعده بالفعل متصف اولسی لابددر چار ایسه واقعده و هیچ بروقنده مرکوب سلطان اولتی عنوانیه متصف اولمیه رقی مرکوبه چار داخل دکدر بوجهته مذهب شیخ اوزره کل مرکوب السلطان فرس قضیه خارجییه سی صادقدر لکن قضیه حقیقییه ده معتبر اولان افراد مفروضه اوله رقی مراد عنوان موضوع ایچون فرد اولدیغی حالده وجودی فرض و تقدیر ایدیلان افراددر بوصورته عقد

(۱) شویله که امکان ایکی معنایه اطلاق اولنور بریسی بالفعل مقابلی اولان امکان اعتباری و دیگری مجامع بالفعل اولان امکان ذاتی بری فارابینک امکان ایله مراد دخی شیخه فعل اولان ذاتی و ایله اطفه نك امکان مجامع بالفعل ایله انسان اولسی ممکن اولدیغی نظر اولدیغی مثال مذکوره واقع انسانک نطفه به مذهب فارابی اوزره دخی محمول اولدیغی در ناسخ (عبد الحمید)

وضعده شیخک اعتبار ایلدیکی فعل قضیه حقیقییه ده فعل محقق فی الواقع ایله فعل فرضیدن اعم اوله رقی چار ایسه فرد فرضی مرکوبه داخل اولوب بوجهته قضیه مذکوره حقیقییه ده جل اولندیغی تقدیرده مذهب شیخ اوزره ده صادق اوله من

قال رحمه الله (و صدق العنوان علی ذاته یسمى عقد الوضع و صدق المحمول علیه باحدى الجهات الآتیه یسمى عقد الحمل) و اصطلاح اهل قده عنوان موضوع ذات موضوع اوزره صادق اولسنه عقد وضع تسمیه اولنور و وصف محمول ضرورت و دوام امثالی بحث موجهانده ذکر اولنه جق جهتلردن برله موضوع اوزره صدقنه عقد جل تسمیه قلنور چونکه قضیه حلییه به نظر اندیکزده برشی ایله ایکی وصفک وجودنی مشاهده ایدرز بوجهته شی مذکور احد و صفین ایله بر ترکیب و وصف آخر ایله دیگر بر ترکیب اوله رقی محصل منهوی ایکی عقد رجوع ایدر و بوندن اول عنوانک ذات موضوع اوزره صدق اولوب عقد وضع بودر و ثانی جهاتدن برله وصف محمولک ذات موضوع اوزره صدق اولوب عقد جل بودر الحاصل عقدک معنای لغویسی ربط اولوب بوراده مراد ترکیب حاصل اوله رقی عقد اول قبل التركيب معلوم الثبوت اولسیله ترکیب تقیدیدر نه کیم (الاخبار بعد العلم بها اوصاف) قاعده می معلومدر و عقد ثانی ثبوت و یا خود ثقیی اعلام و اخبار ایچون اولسیله ترکیب خبریدر مثلا کل انسان حیوان قولزده حیوان مفهومیله حکم ایلدیکنز افراد انسان یعنی زید و عمرو ایچون ایکی وصف بولورز که بریسی ذاتا معلومز اواق لازمکلان انسان و ایکنجیسی خبر و مرکب استدیکنز حیوان و صفری اولوب اشو وصفیدن عنوان موضوع اولان انسانک افراد موضوع اولان زید و عمرو اوزره صدق یعنی بونلرک عنوان مذکور ایله اتصافی عقد وضع و بو افراد اوزره محمول اولان حیوانک صدق و ثبوتی عقد جلددر کأن حلییه ایکی ترکیبی حامل اولوب اول تقیدی و ثانی خبریدر

قال رحمه الله (ولا يراد بالمحمول الا افراد في القضايا المتعارفة بل في المتخرفات) و قضایای متعارفه ده محمول ایله افراد مراد اولنور یعنی موضوع کی مفهوم محمول ایله متصف اولان افراد موجود ایسه ده قضایای مستعمله و متعارفه ده مقصود بالجل افراد اولوب بلکه مفهومدر مثلا الانسان حیوان قضیه سیله مراد مفهوم حیوانیه افراد انسان اوزرینه حکم و افراد انسانک وصف حیوان ایله متصف اولدیغی اخبار اولوب یوخسه افراد حیوان ایله افراد انسان اوزرینه حکم دکدر بلکه بوجهته محمول ایله افراد مراد ایلدی قضاای متخرفه اولور

نحو الانسان كل ناطق بوقضية مخرفة اولوب مراد جميع افراد ناطق ايله مفهوم انسان اوزرينه حكمدر

مصنفك حاشیه ده بیانی وجهله بولامدن مراد شو مجتبه اشارتدر كه علومده مستعمله اولان قضایای متعارفه جانب موضوعدن افراد جانب مجبولدن مفهوم مراد اولنان قضایادر و بوقضیه لك غیر بسی جاده دن مخرفه و غیر متعارفه در وقضایای غیر متعارفه بعضا متعارفه لك عكسی اوله رق جانب موضوعدن مفهوم و جانب مجبولدن افراد مراد ایدلسیله اولور نه کیم منته ذکر اولنان مثال بوقیلنددر و بعضا جانبیدن افراد مراد اولنور و بوده یا طرفین سور کلی ايله مسور اوله رق مثلا كل انسان كل ناطق دینلوب هر بر افراد انسان عینیه هر بر افراد ناطق اولدیغنی افاده مراد اولنور و یا خود طرفین سور جزئی ايله مسور اوله رق مثلا بعض الحیوان بعض الجسم دینلوب افراد حیواندن بعضیسی افراد جسمدن بعض اولدیغنی افاده ایدر و یا خود احدهما سور کلی و آخر سور جزئی ايله مسور اوله رق مثلا كل انسان بعض الحیوان دینلور مراد افراد انساندن جمله سی افراد حیواندن بعضیسی اولدیغنی افاده اولور و یا خود بالعکس بعض الحیوان كل الانسان دینلوب معنای مذکور ی افاده ایدر و یا خود طرفینده سور موجود اولور و اعتبارانه سلب جهتی دخی ضم ایدلسه عدد مخرفات مقدار کثیره ترقی ایدر و بعض اهل فن بونلرک سرد تفصیلاتنی التزام ایتشرا یسه ده بونکله افاده اولنه جق بر فائده اولدیغنی جهته متون و بلکه اغلب شرو حده ترك اولمشدرو خفی اولسونکه جانبیدن مفهوم مراد اولنان قضیه لر مخرفه ده داخل اولیوب بلکه قضایای طبیعییه در مثلا الانسان نوع قولنده مراد مفهوم نوع ايله مفهوم انسان اوزرينه حکم اوله رق قضیه طبیعییه در قال رحمه الله (فصل الحلیة مطلقا و جبة كانت اوسالبة ان كان موضوعها الذکری جزئیا حقیقا سمیت شخصیة و مخصوصة نحو زيد او هذا عالم اولیس بعالم) فصول تسعة دن اشبو فصل ثانی قضیه حلییه بی باعتبار الموضوع اقسام اربعة به تقسیم ایچون موضوع اولوب قسم اول شخصییه و ثانی طبیعییه و ثالث محصورات اربعة و رابع مهمله در شو بلکه مطلقا قضیه حلییه ایستر موجب و ایستر سالبه اولسون اگر موضوع ذکر بسی جزئی حقیقی اولورسه بونوع قضیه شخصییه و مخصوصه تسمیه اولنور زیر موضوعی شخص مخصوص اولوب اشتراکه غیر محتملدر مثلاً زيد عالم و هذا عالم موجب لر یله زید لیس بعالم و هذا لیس بعالم سالبه لرنده موضوع متشخص و معین اوله رق جزئی حقیقی اولسیله بوقضیه لر قضیه شخصییه اولوب قضیه مخصوصه دخی اطلاق اولنور اگر ابراد ایدیاورسه که موضوعك جزئی حقیقی اولسیله مراد مد اول موضوعك شخصی اولسی ایه هدا کاتب و ناقم امثالی بویله اولیوب

على

على قول اسماء اشارات و مضمرات معانی کلیه ده موضوعه در جوابنده در بزرگه مراد موضوعك کنیدن اشتراکه محتمل اولیو جق صورتده شخص معین فهم اولنه جق حیثینده اولسیدر نه کیم شخص معین محسوسه اشارتله هدا کاتب و ناقم دینلیدیکی صورتده دخی بومعنی فهم اولنور سعدالدین نقضانی شرح تسمیه ده بوجهله بیان ایلمشدر (۱) ایدی قضیه شخصییه کنندوسنده موضوع جزئی حقیقی اولان قضیه حلییه در

قال رحمه الله (وان كان کلیاً فان كان الحكم على العنوان من غیر ان بقصد سرایته الى ذات الموضوع سمیت طبیعیة وان امکن سرایته فی نفسه) و اگر حلییه ده موضوع ذکر ی کلی اولورسه ذات موضوعه حکمک سرایتی مقصود اولوب و یا خود اولامسی صورتینده منقسم اوله رق اگر حکم ذات موضوعه سرایتی قصد اولنمشدین عنوان موضوع اوزرينه اولورسه بونوع قضیه به قضیه طبیعییه تسمیه اولنور زیرا بامثال قضیه ده مقصود بالحکم طبیعت یعنی حقیقت اولوب افاده سرایتی مقصود دکدر و بوحکمک فی نفسه افاده سرایتی ممکن اولسده مالع اولیوب معتبر اولان عدم قصد نحو الانسان حیوان ناطق اولکی اولیس یخمس مثال اول و ثانی ده ایجابا و ثالثه ملباحکم مفهوم انسان اوزرينه اولوب قضایای طبیعییه در و ایدله حیوان ناطق ايله حکمک زید و عمرو امثالی افاده سرایتی ممکن ایدسه ده بوسرایت مقصود اولیوب مراد حقیقت انسان حیوان ناطق اولدیغنی باندرو افراد کلی اوله میه جقنی جهته مثالی ثانیده افاده سرایت حکم غیر ممکندر ایدی قضیه طبیعییه کنندیده موضوع ذکر ی کلی اوله رق حکم افاده سرایتی قصد اولنمشدین عنوان موضوع اوزرينه اولان قضیه در

قال رحمه الله (وان كان الحكم عليه مع قصد السراية الى مانحه من الافراد الشخصیة او النوعیة فان لم یبین فیها کية الافراد کلا او بعضا سمیت مهملة نحو الانسان فی خمس اولیس فی خمس) و اگر موضوع کلیده عنوان اوزرينه حکم تحتده اولان افراد شخصییه و یا نوعیه سرایتی قصدیه اولورسه بوده ایکی قسم اولوب اگر کنندیده کلا و یا بعضا کیت افراد بیان اولنورسه بامثال قضیه مهمله تسمیه اولنور مثلاً ذکر اولنان الانسان فی خمس قضیه سنده موضوع اولان انسان کلی اولوب و مفهوم انسان اوزره خمس مرانده اولسیله حکمده بر معنا اولیه رق مراد افراد انسان خمس مرانده در دیک اولدیغنی و افرادك کلیسی و یا خود بضمیمی اولدیغنی دلالت ایدر چک

(۱) ابراد مذکورک و روی اسماء اشارات و مضمرات و شمع و موضوع عام اولدیغنه میبدر که مختار نقضانی و مذهب مشهور بودر اماه اولامه سعدالدین و ایضا اولان سائر محققین بوزره درشم عام و موضوع له خاص اولدیغنی اختیار اولدکری جهته آنلرک مذهب کوره ابراد مذکورک را اولامه اولدیغنی حق دکدر (عبراجرد)

سور کلی و جزئی موجود اولدییی جهته بوقضیه مهمله و وجهه و الا انسان ایس
فی خمس مدخی مهمله سالبه در امدی قضیه مهمله کند و سنده حکم افراده سرایتی قصد
اولنه رق و کلا و بعضا کتی بیان اولنه رق عنوان اوزرینه اولان قضیه جلیبه در (۴)
قال رحمه الله (والاسمیت محصورة ومسورة والدال علی التکمیة سور) و اگر کند و سنده
موضوع ذکر کلی و عنوان اوزره حکمدن مقصود افراده سرایتی اولمسلبه برابر
کلا و یا بعضا کیت افراد بیان اولنورسه بونوع قضیه محصوره و قضیه
مسوره تسمیه اولنور محصوره اطلاق کلا و یا بعضا افراد موضوعی اسنیمساب
ایتمندن و مسوره تسمیه سی سور اوزره اشتمالندن ایچوندنرته کیم امثله سی ابراد اولنور
ایمدی قضیه محصوره کند و سنده موضوع ذکر کلی اولوب و عنوان اوزرینه افراده
سرایتی قضیه حکم اولنه رق کلا و یا بعضا کیت افرادی بیان اولنان قضیه در و کیت
افراد اوزره دلالت ایدن کل و بعضی و امثالی لفظله سور تسمیه اولنور
متنده اولان من الافراد الشخصية او النوعية قولیه افرادی بونلردن تعمیم ایتمسک
سببی ایضاح ایله مصنف حاشیه ده دیمشدرکه افراد شخصیه کل انسان حیوان
قضیه سنه ناظر اولوب مراد زید و عمرو و سائر افراد شخصیه انساندر و افراد نوعیه
کل نوع کلی قضیه سنه ناظر اولوب مراد نوع انسان و نوع فرس و سائر افراد نوعیه در
زیرا قولیدن ایکسیده محصوره کلبه اولوب حالبوکه مثال ثانیه کلی اولمسلبه حکم
افراد شخصیه اوزرینه اولیه رق افراد نوعیه اوزرینه در بوجهته اگر افراد شخصیه
و نوعیه دن تعمیم ایدلسه بوا مثال قضیه لک خروجیه تعریف منقض اولور لکن
کل جنس کلی قولان امثالیله اشکال واقع اولور زیرا بوقول محصوره کلبه اولدیغی
حاله تحت عنوانده اولان افراده فرد شخصیه و نده فرد نوعی اوله رق بلکه
فرد جنسیدرکه حیوان و نبات امثالیدر مکرکه بوقامده نوع ایله نوع اضافی مراد
اولنورسه نوع اضافی تفصیلاتی مرور ابتدیی و جهله اجناسه شامل اولدیغندن مثال
مذکور امثالیله سؤل مندفع اولورسه ده نوع اضافیده داخل اولیان جوهر کی جنس عالی
ایله اشکالندن آزاده و انه من شوقدرکه نوعدن عنواندن اخص اولان مطلق کلی معناسی
مراد ایدیلرک جنس و خاصه و غیر یسندن تعمیم اولنورسه اولحاله اشکاله محل قال (۶)

(۴) بعد از اینی اوایه که مصنفک وان کان الحکم علی مدع قصد السراية الخ قولیده مذهب متقدمیک
اختیاریه اشارت و ایدرکه انله کوره قضیه محصوره و مهمله حکم مفهوم اوزره در اوله سرایت
ایندیکی حیدیه امانتاخرین عندده امر بالکدر (عبدالمجد)
(۶) بودخی خنی اولسده نکه مصنفک حاشیه منقولده اولان کلامدن متعهم اولدیکه من الافراد
الشخصية او النوعية قولی اختیار مذهب جمهوره اشارت اولوب بلکه مذهب محققیده واقع اولان
قصورک اکالده اشارتدر شویکه محققون قضیتین مذکور تیده حکم بالکرا افراد شخصیه اوزرینه
اولسبی اختیار اولسدر ايسر مذهب موضوع نوع و یا خود جنس قریب و یا جنس یعد اولسون و اما
جمهور تفصیل اولوب اگر مرضوع نوع سائل اولورسه حکم افراد شخصیه اوزرینه در و اگر جنس
قریب اولورسه حکم افراد شخصیه و نوعیه اوزرینه در و اگر جنس یعد اولورسه حکم افراد شخصیه
و نوعیه و جنس اوزرینه در دیشلدر (عبدالمجد)

قال رحمه الله (اما کلیة ان حکم فیها علی کل فرد و اما جزئية ان حکم فیها علی
بعض الأفراد) بوا کلام محصوراتی کلبه و جزئییه تقسیم اولوب شویکه اگر
محصورده حکم هر فرد موضوع اوزرینه اولورسه بونوع قضیه محصوره کلبه در
و اگر حکم بعض افراد اوزرینه اولورسه بونوع قضیه محصوره جزئییه در و کلبه
و جزئییه دن هر برسی وجهه و سالبه قسمینده تقسیم اوله رق بوجهته اقسام محصورات
درت قسم اولمش اولور

قال رحمه الله (فالمحصورات اربع اشرفها الموجبة الكلية وسورها تحوكل ولا تصدق
الا فيما كان المحمول مساويا للموضوع الذکری او اعم منه مطلقا) امدی محصورات
درت قسم اوله رق اوله وجبه کلبه و ثانی سالبه کلبه و ثالث موجب جزئییه و رابع
سالبه جزئییه در زیرا قضیه محصورده اگر افرادک کلیسی اوزره ایجاب ایله حکم
اولنورسه بوقضیه موجب کلبه در مثلاً کل انسان حیوان قواز بوقمندنر و اگر
افراد موضوعک کلیسی اوزره سلب ایله حکم اولنورسه سالبه کلبه در مثلاً
لاشی من الانسان یحجر بوقیلندنر و اگر بعض اوزره ایجاب ایله حکم اولنورسه
موجب جزئییه در مثلاً بعض حیوان انسان بوقمندنر و اگر بعض افراد اوزره
سلب ایله حکم اولنورسه سالبه جزئییه در مثلاً بعض حیوان ایس ناسان بوقیلندنر
و اشو اقسام اربعة محصوراتدن اشرفی ایجاب و کلبت شریفی حامل اولسندن
طولایی موجب کلبه در و موجب کلبه نک سوری کل لفظیه امثالیدرکه مثلاً لام
استغراق و اضافه استغراقیه دخی سوردن معدود در حاصلی لغت عرب و السنه
سائر ده کل لفظک مفادنی ادا ایدن هر برشی موجب کلبه ایچون سوردن مثلاً
فارسیده همه لفظی سور کلیدر و آئیده بیان مصنفدن دخی معلوم اوله جفی و جهله
کالندن مراد کل انسان لایحویه بیت امثالی کل مجموعی دکدر زیرا بوقضیه دن مراد
مجموع انسانی برینسک حاوی و مشتمل اولیه جفی افاده اولسلبه بوا مثال قضیه
مهمله و عندالبعض شخصیه در و کذاک مراد کل انسان نوع امثالی کلی معناسه
اولان کل دخی دکدر زیرا بوقضیه نک مفادی حقیقت انسان نوعدر دیمک اولوب
طبیعیه در بلکه مرادکل واحد من الافراد معناسه کل افراددر

و اشبو موجب کلبه ایچق قضیه نک محمولی موضوعه مساوی و یا خود موضوعدن
مطلقا اعم اولدیغی صورتده ضاده اولور زیرا موجب کلبه در حکم
موضوع ذکریده معتبر اولان هر فردک محمول ایچون فرد ضروری و یا اعمی اولسبی
مقتضی اولوب بوا سده محمول موضوعه مساوی و یا خود موضوعدن اعم اولسده متوقدر
(نحو کل انسان ناطق او حیوان) مثال اولده محمول موضوعه مساوی اولوب هر
بر افراد انسان ناطق و هر بر افراد ناطق انساندر بوجهته هر بر انسان ناطقدر دینک

صادق و عکسیده بویله در وکل انسان حیوان مثال ثانیه سنده حیوان مطلقا
انساندن اعم اولمسیله هر بر انسان حیواندر دینک صادق لکن حیوان ایچون
فرس و امثالی افراد موجود اولمسیله عکسی غیر صادقدر
قال رحمه الله (ثم السالبة النكبة وسورها لاشئ ولا تصدق الا فيما كانا متباينين
كليا) درجه ثانیده اشرف محصورات احد اشرفین اولان کلیه بی اشتمالند ناشی
سالبه کلیه در و بونک سوری لاشئ ولا واحد لفظا یدر و سالبه کلیه نك صادق
انجق موضوع ایله محمول یکدیگره تباین کلی ایله متباین اولدقلمری موضعه
مخصوصدر (نحو لاشئ من الانسان بفرس) ایدمی بوقضیه لاشئ سوریله
محصوره اولوب سالبه کلیه و انسان ایله فرس مقهورملری بیننده تباین کلی اولهرق
نه انساندن بر فرد فرس و نه فرسدن بر فرد انسان اولمسیله قضیه صادقده در و مرجعی
سالبتین کایتین اولوب لاشئ من الانسان بفرس صادق اولدیغی کی لاشئ
من الفرس بانسان دخی صادقدر

قال رحمه الله (ثم الموجبة الجزئية وسورها نحو بعض وتصدق فيما عدا المتباينين
كليا) و محصوراتدن درجه ثالثهده بولمان احد اشرفین اشتمالی جهتهله موجب
جزئیده در و سوری بعض لفظی امثالیدر و اشبو موجب جزئیه بینلرنده تباین کلی
اولان شیننک ماعداسنده صادق اولور (نحو بعض الحيوان انسان) بومثالده موضوع
محمولدن اعم اولمسیله افراد ایدم بعضی اعتباریله حیواندن بعضی انساندر دینک
صادق اولدیغی کی انساندن بعضی حیواندر دینک دخی صادقدر و مثلا
انسان ایله ناطق بیننده مساوات اولمسیله هر بر انسان ناطقدر دینک صادق اولدیغی کی
بعض انسان ناطقدر و یاخود بعض ناطق انساندر دینلمی دخی صادقدر یعنی ضمن
کلیده تحقق جزئی حقیقه مطابقدر لکن فرس ایله انسان بیننده مبانیت کلیه
اولمسیله بعض الانسان فرس و یاخود بعض الفرس انسان دینلمی غیر صادقدر
قال رحمه الله (ثم السالبة الجزئية وسورها نحو ليس وبعض وبعض ليس وكل
وتصدق فيما لم يكن المحمول مساويا للموضوع او اعم منه) و محصوراتدن درجه آخر
رابعهده واقع اولان سالبه جزئی اولوب سوری اوج لظدر که اول ایس بعض
و ثانی بعض لیس و ثالث ایس کل امثالیدر و اشبو سالبه جزئیه محمول موضعه
مساوی و یاخود مطلقا موضوعدن اعم اولمان مواضعده صادق اولور (نحو
بعض الحيوان ليس بالانسان) اشته بوقضیه سالبه جزئیه و محمول اولان انسان
موضوع اولان حیواندن اخص اولمسیله صادقدر لکن بالعکس بعض الانسان
لیس حیوان دینلمی محمول موضوعدن اعم اوله جغی جهتهله صادق اولمسیله جغی کی
بعض الانسان ایس بناطق قوی دخی طرفین بیننده مساوات اولمسیله غیر صادقدر

مصنفک حاشیهده یانی وجهله ایس کل سوری زیاده ایدمی اعتبار قومده رفع
ایجاب کلی سلب جزئیده مندرج اولدیغنه اشیاردر و بولمراجدن ناشی ذکر
اولنه جغی وجهله ایجاب کلیک تقیض حقیقیستی رفع ایجاب کلی ایکن سلب جزئی
قلمشدر در ایضاح تمام بوجهله در که ایس افظاک مدلولی حکم سلبی اولوب حکم سلبی
ایسه یا موضوعدن محمولی سلب و یاخود موضوع ایچون ثبوت محمولی ذی معینی بیننده
دائر اولهرق اول سلب حکمی و ثانی رفع ایجاب ایدمی موضوعدن مراد اگر
بعض افراد اولورسه حاصل معنی یا محمولک اشبو بعضدن انتقامی اولوب اشته
سلب جزئی بودر و یاخود بعض مذکور ایچون محمولک انتقام ثبوتی اولوب بوده
رفع ایجاب جزئی اولهرق سلب کلی به مساویدر و اگر موضوعدن مراد کل
افراد اولورسه حاصل معنی یا هر بر افراد ایچون محمولک انتقام ثبوتی اولهرق اشته
رفع ایجاب کلی بودر و اشبور رفع ایجاب کلی سلب جزئی به مساویدر و یاخود هر بر افراد
موضوعدن محمولک انتقامی اولوب بوده سلب کلیدر

اشته اهل فنک بو اساس اوزرنده سالبه جزئی نك اسوار ثلثه می بیننده اولان
فرق ایضاحده ایراد ایلدکاری کلام شایان بیان اولمسیله ترك واهیالی مناسب مقام
کوریه مامشدر شویله که اسوار مذکورده دن ایس کل سوری بالمطابقه رفع ایجاب
کلی به وبالالتزام سلب جزئی به دلالت ایدر زیرا مثلا کل حیوان انسان قولنک
معنای هر بر افراد حیوانه انسانک ثبوتی اولهرق ایجاب کلیدر و بوقضیه بی
سالبه به تحویل ایدرک ایس کل حیوان بانسان دیدیگر صورتده مفهوم صریحی
جیم افراد حیوانه ثبوت انسانیتی رفع اولهرق رفع ایجاب کلیدر بوجهتهله
ایس کل سوری نك مدلول مطابقی رفع ایجاب کلی اولدیغی تحقق ایدر و اما
بالالتزام سلب جزئی به دلالت ایدمی شو جهتندر که ایجاب کلیک ارتفاعی ایکی
وجهله اولوب شویله که یا محمولک جیم افراد موضوعدن مسلوب اولمسیله اولور
اشته سلب کلی بودر و یاخود بعض افراددن مسلوب و بعضی ایچون ثابت
اولمسیله اولور چونکه بعض افراددن مسلوب اولدیغی کی ایجاب کلی مرتفع اولور
اشته سلب جزئی بودر ایدمی بویاندن رفع ایجاب کلی سلب کلیدن اعم اولدیغی
معلوم اولور الحاصل سلب جزئی بعض افراددن سلب محمول اولوب بعض آخردنده
مسلوب و یاخود بعض آخر ایچون ثابت اولمسی ملتزم اولدیغی جهتهله سلب جزئی
رفع ایجاب کلیک محمول اولدیغی سلب کلی ایله بعض افراددن مسلوب و بعض
آخر ایچون ثبوت اواق صورتیاندن ایکیسی ایچونده لازمکولر یعنی سلب عن
الکل و سلب عن البعض شقیبندن ایکسینده دخی سلب جزئی تحقق ایدر و بولورم
شهو طریق ایله ده اثبات اولور که هر نه وقت ایجاب کلی مرتفع اولمسیله سلب

عن البعض صادق اولور زیرا اگر محمول افراد موضوع هیچ برندن مسلوب اولسه اولخالده افراد کایسه ثابت اولش اولور مقروضه ایه بونک خلاصه اشته بو تحقیقات ایه ایس کل سوری مفهومی ایه یکی احتمال اوزره سلب جزئی قطعیا متحقق اولوب سلب کای ایه احتمالده قلمسیله مقطوع معینی اخذ و محتمل مشکوکی ترک ایچون ایس کل سلب جزئی ایچون سوریته کسب رجحان ایشدر

ایس بعض سوری دخی هر قدر مفهوم صریحی رفع ایجاب جزئی اوله رق سلب کلی و سلب عن البعض محتمل ایه ده ایکی صورتده دخی سلب جزئی لازمه جکندن عینیه بودیلدن ناشی سلب جزئی ایچون سوریته اختیار ایشدر

ایمدی ایس کل سوری بوجهاله بالمطابقه رفع ایجاب کلی به وبالالتزام سلب جزئی به دلالت اتمسیله ایس بعض و بعض ایس سوزلندن افتراق ایدر زیرا بونک دلالتی بالعکس اوله رق بالمطابقه مدلولاری سلب جزئی اولدیغی ظاهر در شو جهته که بعض حیوان ایس بانسان و یا خود ایس بعض حیوان انسانا قولاریمزده بعضی تصریح ایه برابر حرف سلبی ادخال ایتدیکمز حینده صریحا فهم اولنه جق معنا بعض افراد حیواندن مفهوم انسانی سلبدر بوایه سلب جزئی در و بونک رفع ایجاب کلی اوزره دلالتی بالالتزام زیرا محمول بعض افراد موضوعدن مسلوب اولدیغی حینده جمیع افراد ثابت اوله مز بو صورتده ایجاب کلی مرتفع اولور

لیکن شرح مطالعه مبین اولدیغی وجهاله ایس بعض سوزنک بالمطابقه بعضدن سلب حکمه دلالتی محل نظر اولوب ایس کل سوزنک مفهوم صریحی رفع ایجاب کلی اولدیغی کی ایس بعض سوزنک دخی مفهوم صریحی رفع ایجاب جزئی اولسیله صواب اولان دینلکدر که ایس کل و ایس بعض سوزلنده اگر سلبلری قضیه به قیاس ایه اعتبار اولورسه ایس کل رفع ایجاب کلی به و ایس بعض رفع ایجاب جزئی به مطابقدر و اگر سلبلری محموله قیاس ایه اعتبار ایدیلور ایه بو صورتده ایس کل سلب کلی به و ایس بعض سلب جزئی به مطابقدر

و بعض ایس و ایس بعض سوزینی بیننده دخی فرق شو جهته دن متحققدر که ایس بعض سوری بعضا سلب کلی ایچون ذکر اولوب بوده حرف سلب موجب جزئی به رفع ایچون قلدیغی حینده اولور مثلا ایس بعض الانسان بحجر سلب کایدر زیرا بعض افرادی تعیین مفهوم جزیندن خارج اولسیله مراد بعض غیر معین اوله رق نکره نلک سیاق نفیده وقوعنه شبیه اولور و سیاق نفیده واقع اولان نکره عمومی نفیده اولدیغی کی بو محله دخی عمومی افاده ایدر شویله که افراد دن قتی بعضده اولورسه اولسون

سلب محمولی فهم ایتک محتمل اولوب بوایه سلب کایدر لیکن سید شریف بوکلام کلام ظاهری اولدیغی بیان ایه شوجهاله تحقیق مقال ایشدر که مثلا ایس بعض حیوان انسانا دیوب حرف سلب ایه موضوعدن محمولی سلب ایتک مراد اولورسه سلب جزئی اولور و اگر بوقضیه نفس الامرده متحقق دکادر مناسبه سلب ایتک مراد ایدیلورسه سلب کلی اولور زیرا سلب ایجاب جزئی سلب کلی بی مستلزمدر اشته بو تحقیقه بناء ایس کل سلب کلی و سلب جزئی به محتمل اولوب سلب کلی اولسی حرف سلب ایه محمولی موضوع مذکورک هر بر افراددن سلب ایتک قضیه اولور و سلب جزئی اولسی حرف سلب ایه سلب قضیه قصد ایدلسیله اولور و کائن سید علامتک مأخذ تحقیقی شرح مطالعه دن نقل ایتدیکمز کلامدر

واشبو ایس بعض سوری قطعیا ایجاب ایچون ایراد ایدلر زیرا حرف سلبک موضوع اوزره تقدیمیله برابر تصور ایجاب ممنوع و حرفی سلبک شانی مابعدی رفعدر و بعض ایس سوری بونک عکسی اوله رق لفظ بعضک وضعی ایس اوزره مقدم اولوب حرف سلب ایه وسطده وقوعی حینده کندندن تأخر ایدن شئی شئی متقدمدن رفعی مقتضی اوله رق شئی مقدم ایه بعض اولسه به انجق سلب جزئی ایچون ایراد اولور و هر قدر بودخی بعض غیر معین ایه ده سیاق نفیده واقع اولوب و سلب محمولده صریحدر و اشبو بعض ایس بعضا ایجاب عدولی ایچون ذکر اولوب مثلا تقدیم رابطه ایه بعض حیوان هو ایس بانسان دیلور بوایه ایجاب اولوب مراد بعض حیوانه لائنسانیتی اثبات اوله رق انسانیتی سلب دکادر

قال رحمه الله (فكل من الكليتين اخص مطلقا بحسب التحقق من الجزئية الموافقة لها في الكيف اعني الايجاب والسلب ومباينة الجزئية المخالفة لها وبين الكليتين مباينة كلية وبين الجزئيتين عموم وخصوص من وجه) بوکلام محصور ایتک اقسام ایه سی بینده اولان نسبتلری بیاندر که نسبتله دائر تفصیلات بحث مخصوصده مرور ایشدر ایمدی موجب کلیه و سالبه کلیه دن هر بری بحسب التحقق کیفده یعنی ایجاب و سلبده کندیلره موافقه اولان جزئی دن مطلقا اخص و مخالفلری اولان جزئی به مباینه در یعنی موجب کلیه موجب جزئی دن و سالبه کلیه سالبه جزئی دن مطلقا اخص اوله رق دینلنده نسبت عموم و خصوص مطلقدر و موجب کلیه سالبه جزئی به و سالبه کلیه موجب جزئی به مابین اوله رق دینلنده نسبت ثابندر و کلین بیننده نسبت مباينة کلیه اوله رق موجب کلیه سالبه کلیه به و بالعکس کلیا بحسب التحقق مبايندر و موجب جزئی ایه سالبه جزئی بیننده نسبت عموم و خصوص من وجه اوله رق بر ماده ده

تحقق و دیگر مادی درده افتراق ایدر و بونستلر مفهومات محصورانك صادق اولدیغی قضیه لر بینه بحسب الزمان و الاوضاع ماده واحده صدق و تحقق مضمونلری اعتباریه اولوب بوقسه محصورانك مفهوماتی بینه ديك دكلدر زيرا مفهومات مذكوره متباینه اوله رق موجب کلبه دن هیچ رشی موجب جزیه دكلدر ایدی موجب کلبه اولان قضیه نك موجب جزیه مسندن مطلقا اخص اولمی زیرا ایکی شی بینه هرنه زمان ایجاب کلی صادق اولسه ایجاب جزئی دخی صادق اولور لکن بالعکس ایجاب جزئی نك صدقندن ایجاب کلی دخی صادق اولمی لازمکلیوب بعضا واقع اولور که موجب جزیه ده مسکوت عنه اولان بعض آخر حکم دن خارج بولنور مثلا هر بر انسان حیواندر موجب کلبه سی صدقه اولدیغی کی بعض انسان حیواندر موجب جزیه سی دخی صدقه اولور لکن بعض حیوان انساندر موجب جزیه سی صدقه اولدیغی حالد حکم دن خارج بولن فرس و امثالنده وجودی جهته هر بر حیوان انساندر موجب کلبه سی غیر صدقه در و سالبه کلبه نك سالبه جزیه مسندن مطلقا اخص اولمی زیرا هرنه زمان سالبه کلبه صادق اولسه موجب جزیه دخی صدقه در لکن بالعکس سالبه جزیه نك صدقندن سالبه کلبه نك صدق لازمکلیوب سالبه جزیه ده مسکوت عنه اولان بعض آخر حکم دن خارج اولمی جائزدر مثلا انساندن هیچ بری حجر دكلدر سالبه کلبه سی صدقه اولمیله انساندن بعضیسی حجر دكلدر سالبه جزیه سی دخی صدقه اولوب لکن حیواندن بعضیسی انسان دكلدر سالبه جزیه سنك صدقه برابر حیواندن هیچ رشی انسان دكلدر سالبه سنك عدم صدق معلوم اوله رق بیلننده عموم و خصوص مطلق اولدیغی تحقق ایدر و کلیه سالبه نك جزیه موجبیه و کلیه موجب نك جزیه سالبه یه و کایتینك یکدیگرینه مایه نلری زیرا بر شیک شی آخر کلبه مسندن و کرک بعضی مسندن سالبه منافق اولوب عکسی دخی بولدر که بر شیک شی آخر کلبه مسندن سلبی اوشیک کلبه سنه و یا خود بعضیسنه ایجاب منافیدر مثلا هر بر حیوان جسمدر موجب کلبه سی صدقه اولمیله سالبه جزیه اوله رق بعض حیوان جسم دكلدر و یا خود سالبه کلبه اوله رق حیواندن هیچ بری جسم دكلدر دینك صدقه اوله مر و مثلا حیواندن هیچ رشی حجر دكلدر سالبه سی صدقه اولمیله هر بر حیوان و یا خود حیواندن بعضیسی حجر در دینك قضیه مذکوره یه مابین و غیر صدقه در که اول موجب کلبه و ثانی موجب جزیه در و موجب جزیه سالبه جزیه بینه عموم و خصوص من وجه اولمی موضوع اعمه ایکی سیده صدقه اولوب سلب کلبه سلب جزئی صادق و ایجاب جزئی

مفترق و بالعکس ایجاب کلبه ایجاب جزئی صادق و سلب جزئی مفترق اولدیغندن ایچوندر مثلا بعض حیوان انسان دینك صدق و بعض حیوان ایس بالنسان اولیده صدقه در که ایکی سیده ده موضوع اولان حیوان انساندن اعمدر و کل انسان حیوان موجب کلبه سی صدقه اولدیغی محلد بعض الانسان حیوان موجب جزیه سی صدقه و بعض الانسان ایس بحیوان سالبه جزیه سی غیر صدقه در کذلک لاشی من حیوان بحجر کلبه سالبه سی صدقه اولمیله بعض حیوان ایس بحجر سالبه جزیه سی صدقه و بعض حیوان حجر موجب جزیه سی کاذبه در قال رحمه الله (والمهملة في قوة الجزية) وقضية مهملة یعنی تفصیلاتی مرور ایندیکی وجهله موضوعی کلی و مقصود بالحکم افراده سرایتی اولیده مسور اولیان قضیه لر قضیه جزیه قوه مسنده در شوبله که موجب مهمله موجب جزیه قوه مسنده و سالبه مهمله سالبه جزیه قوه مسنده اولوب هر قدر کلبه اولمانده احتمالی وار ایسه ده اهل معقول مهمله نك مدلول مقطوعی اخذ الیه محتمل مشکوکی ترك ایچون مدلول قطعیسی اولان جزیه قوه مسنده اولمیسی التزام ایتملدر حاصلی برهانیانده البته جزیه در لکن مسائل علوم کلیات اولدیغی جهته مهملات مسائل علوم قوه کلبه ده اوله رق مثلا الفاعل مرفوع قولری کل فاعل مرفوع قوه مسنده در و کذلک جریانده کلی یه صالحدر مصنفك حاشیه ده بیانی وجهله قضیه مهمله نك قضیه جزیه قوه مسنده اولسنك معنای یکدیگره تلازم لیدر که هر قنق ماده ده مهمله صدقه اولسه جزیه دخی صدقه اولوب عکسی دخی بولدر ایدی مثلا الانسان فی خبر قضیه مهمله سی صدقه اولمیله بعض الانسان فی خبر قضیه جزیه سیده صدقه اولوب عکسیده بولدر اما مهمله نك صدق حینه جزیه نك دخی صدق زیرا مهمله ده حکم افراد موضوع اوزرینه اولدیغی جهته بو حکم یا افرادک جمعیسی و یا خود بعضیسی اوزرینه اوله رق بویکی تقدیر اوزریده بعض افراد اوزرینه حکم جائز و جاری اولور بواسته جزیه در و اما بالعکس جزئی نك صدق حینه مهمله نك صدق زیرا هرنه وقت بعض افراد اوزرینه حکم صادق اولسه مطلقا یعنی کایت و بعضیسی معتبر اولمیله رق حکم صادق اولور بواسته مهمله در قال رحمه الله (والخصیفة في حكم النکایة) وقضية تخصیفة یعنی بیانی مرور ایندیکی اوزره موضوع ذکر سی زید کاتب و هذا عالم کی جزئی حقیقی اولان قضیه لر کلبه حکمنده اوله رق شکل اول ایچون کبری واقع اولور مثلا زید و زید کاتب دینلوب هذا کاتب قوانی اناح ایدر ایدی شکل اولدر کایت کبری شرط اولدیغی

حاله زيد كاتب قضية شخصية كبرى واقع اولمشر كذلك قضية شخصية محمولي كلی اولديغی حينده عكس مستوی ايله موجبة جزئية منعكس اوله رق زيد انسان قضية شخصی بعض الانسان زيد موجبة جزئية منعكس اولور وكذلك عكس نقیض ايله موجبة کلیه منعكس اوله رق مثلا زيد انسان شخصية منك عكس نقیضه كل لانسان هولاز يدینلور بوايه موجبة کلیه معدولة الطرفیندر قضية کلیه دخی كرك عكس مستویسی موجبة جزئية وكرك عكس نقیضی موجبة کلیه اولمقده بو وجهله اوله رق قضية شخصية بو جهتلردن دخی حکم کلیه ده در واشبو قضية شخصية حکم کلی حکمیده دخی مندرجه اوله رق مباحث علم حکمته مستعمله در بوسیدن ناشی مقدمین دخی بوقضیه اعتبار ایدرك تقسیده ادخال ایشلردر نه کیم حواشدن بعضیلری بیان ایشلردر .

بوابده لایح خاطر اولان بودر که قضية کلیه ايله جزئية بیننده فرق معنوی اولده حکم بالمحمولک جمیع افراد موضوعه شمولى وثابده بوشمولى عدم اعتبار ايله افراددن بعض اوزرینه اجراسیدر بوضوئده شخصیته بعض افراد اعتبارنه قطعاً محل اولماسیله جزئیه حکمته اولنقلغه مساع معنوی اولیوب فقط هر نقدر افراد موضوع متعدد دکلیده حکم ذات موضوعی استیعاب ایدرك عینیه کلی کی حکمدن خارج بر فرد وجود اولماسیله شخصیته کلیه حکمته اعتباری حق کلام اوله رق شکل اولده کبری وقوعنک منشاى دخی بوجهت اولديغی امر ظاهر در .

قال رحمه الله (ولا استعمال للطبیعیات فی العلوم الحکمیة الباقیة عن احوال اعیان الموجودات) اقسام حلیه دن ذکرى مرور ایدن قضایای طبیعیه که موضوع ذکریلری کلی اولوب حکملری افراد سرایتی مقصود اولیه رق عنوان موضوع اوزرینه اولان قضیه لدن عبارتدر بو قضیه لك كرك کندیلری وكرك عکسملری عوارض موجودات خارجیه دن بحث ایدن علوم حکمیه ده مستعمل دکادر وعلوم حکمیه بی احوال اعیان موجوداتدن باخته اولماسیله تقیدی قید احترازی اولیوب بلکه حاشیه ده بانی وجهله طبیعیاتک علوم حکمیه ده عدم استعمالدن مراد علوم مذکوره مسائلنده عدم وقوع استعمالی اولوب یوقسه و اومیادی مسائلنده دخی غیر مستعمل دیمک اولديغی اشارتدر والا بوجهله علی الاطلاق عدم وقوع استعمالی محض نظر در بناء علیه خادمی مرحوم عرایسده طبیعیه دن بحث اولديغی بیان وکل جلس موصل بمید والحد التمام موصل الی کنه الشئ شاهدلرینی سردایلدکنمکره بلکه علوم حکمیه ده بحث اولديغی ابراد ایشلردر

قال رحمه الله (فائدتان احدهما ان لام التعریف فی نحو قولک الانسان کذا ان حلت علی المهد الخارجی الشخصی كانت قضية شخصية وان حلت علی المجلس من حيث

هو هو کانت طبیعیه اومن حیث تحقیقه فی ضمن الافراد مطلقاً کانت مهماله اوفی ضمن کل فرد کاهو الاستغراق کانت کلیه اوفی ضمن البعض النیر المعین کاهو المهد الذهنی کانت جزئیه فهی علی الاخرین سور) مصنف مسائل فن آخردن اولوب من جهة مقامه تعلقی اولان ایکی مسئله مفیده نک ابرادنی شو ایکی صورت اشارت ایشلردن عنوان فائده ايله معنون قلمشدر که برسی لام تعریفه و دیگری کل کله سته دایر در معلوم اولديغی وجهله علوم عربیه ده حرف تعریف استعمال اولديغی معاینک بیان اجمالیسی شو و وجهله در که علی قول لام تعریف تعیین حقیقه دال اولوب بوقضیه حیثیاتی اعتباریه تنوع ایدر شوبله که بعضاً تعیین حقیقت شخص و یا خود نوع معینک ضمیمه وجودی حیثیتدن اولوب بوجهله تعیین یا حاضر و یا سبوق بالذکر اولمسابله اولور مثلاً جانی رجل فا کرمت الرجل قولی وقسمدن اوله رق لام عهد خارجی تسمیه اولور و بعضاً تعیین حقیقت من غیر تعیین مخاطب معلومی اولان شخص و یا خود نوع مالک ضمیمه وجودی حیثیتدن اولور مثلاً ادخل السوق واشتر اللحم قولری بوقیلدن اوله رق لام عهد ذهنی تعبر اولور و بعضاً تعیین حقیقت عهد موجود اولديغی محله کاک ضمیمه وجودی حیثیتدن اولور مثلاً ان الانسان لقی خسر الاالدين آننوا بوقیلدن اوله رق لام استغراق اطلاق اولور و بعضاً تعیین حقیقت حقیقت من حیث هی یعنی اعتبار افراد خالی اولديغی حیثیتدن اولوب بوقسمه لام جنس و لام طبیعت و لام حقیقت دینلور حاصلی مفهوم لام جنسده افراد جنس منظور و معتبر دکادر و بر شیک عدم اعتباری عدمی اقتضا ایشیه چکی جهته ایکی به منقسم اولمش اولور بر قسمی امر حاصل فی العقل اولديغی حیثیتدن نفس حقیقه اشارت اولنادر که مثلاً الانسان نوع بوقیلدن اولوب مراد مفهوم انسان و اصل لام جنس بودر و بر قسمیه مطلقاً افراد ضمیمه وجودی حیثیتدن نفس حقیقه اشارت اولنادر که اطلاق افراد ايله مراد بیان کینته تفرض اولنماسیدر مثلاً الرجل خیر من المرأة بوقسمیدن بوقسمامک مطول ترجمه مزده تعریف مسند الیه بحثده ایضاحات بسوطة می اولماسیله طالب تفصیلات اولان ذواتک مراجعتی اخطار اولور

ایمدی فائدتیدن بر یعنی بودر که الانسان کذا قوالده قضیه نک ایجاب و مساعنه کوره اگر لام عهد خارجی شخصی به حل اولنوبده مثلاً انسان ايله زيد مراد اولور سه قضیه شخصیته او اور و معینک حاشیه ده بیانی وجهله ایشو لام عهد عهد خارجی نوعی به حل اولنوبده مثلاً انسان ايله رومی مراد اولور سه بوضوئده ایکی جهته محتمل اوله رق مراد اونوعک بلا اعتبار افرادن حیث هو و جنسی اولور سه قضیه طبیعیه و اگر مراد ضمن افرادده تحقیقی حیثیتدن جنسی اولور سه قضیه مهماله

اولور لکن طبعیه ده حکم نفس عنوان اوزرینه و مهمله ده مطلقا افراد و انواع
عنوان اوزرینه اولوب عهد خارجی ایسه شخص و یا خود نوع معین اعتباریه
اولسنه نظرا حاشیه ده اولان اشبو کلام مصنف محل نظر دقتدر
واکر لام مذکور من حیث هو و جنسه جل اولور یعنی ضمن افرادده اولمی
معتبر اولیه رقی نفس حقیقت قصد ایدیلورسه قضیه طبعیه اولور
واکر مطلقا افراد ضمنده تحقیق حیثیتدن جنسه جل اولورسه قضیه مهمله اولور
مصنفک حاشیه ده بیانی وجهله جنسک مطلقا افراد ضمنده تحقیقندن مراد کلا
و یا بعضا کیت افراده تعرض ایدلما سیدر و لامدن بوقسم لام استغراق و عهد ذهنی
کبی اقسام لام جنسندن برقسم اولوب لکن اهل عربیه بوقسمه تعرض و بشقه جه
برقسم اعتبار اتمیه رک لام جنسه ده ادراج ایشلردر و بوسیدن ناشی لام جنسی
الرجل خیر من المرأة قولیه تمثیل ایشلردر و معلومدر که مفهوم رجله خیریت مفهوم اولمی
حیثیتدن عارض اولیوب بلکه مفهوم مذکور عروضا ضمن افرادده تحقیق
حیثیتندر بوضورتده لام جنسک ذکر مرور ایدن اصل معاسنه حلی صحیح
اوله من و استغراقه جل ایدیلورده هر بر رجل هر بر مرأه دن خیرلو اولمی مراد
ایدلمی دخی تجویز اولنه من و عهد ذهنی به جل ایدیلورده رجالدن بعض غیرمعین
نسادن بعض غیرمعیندن خیرلوردر دینلکده دخی بر قائده معندها حاصل اوله من
بلکه مراد جنس رجل ضمن افرادده تحقیق حیثیتدن کذاک ضمن افرادده تحقیق
حیثیتدن جنس نسادن خیرلوردر دیمک اولوب و بومعنا به جلله کلامدن بمعونه
القرینه قائده جیده حصوله کاور شوبله که نسادن خیرلی بر فرد یوقدر الا جنس
رجالده اندن خیرلو کسنه موجوددر معناسنی مفید اولوب بوقائده ایسه آنجیق
جنسک بو وجهله جنس اوزرینه تفضیلندن مستفاد اوله یلوب ذکر اولدیغی
وجهله نه استغراقه و نه عهد ذهنی به جل ایلله استفاده اولنه یلور
واکر لام مذکور هر بر فرد ضمنده تحقیق حیثیتدن جنسه یعنی جنسندن برقسم اولان
استغراقه جل اولور ایسه قضیه کلیه اولور و اکر بعض افراد غیرمعین صحنده
تحقیق حیثیتدن جنسه یعنی جنسندن قسم آخر اولان عهد ذهنی به جل
اولورسه قضیه جزیه اولور ایدی لام تعریف اشبو استغراق و عهد ذهنی معنای
اخیرلری اوزره داخل اولدیغی قضیه ایچون سور اوله رقی اولده سور کلی
وثایده سور جزیدر اشته بویاندن معلوم اولور که ماسبقده سور کلی اوله رقی
مصنفک ایراد ایلدیگی لفظلر تمثیل قیلندن اولوب حتی سیاق نفیده واقع
اولان نکره و اضافت استغراقیه دخی سور کلیدن اولدیغی عرایس و امثالنده
پیان ایشلردر

کتاب عربیه ده مسرود اولدیغی وجهله لام تعریفده مذاهب ثلثه اولوب اول مذهب
جهوردر که بوده لامک عهد خارجی و جنس و استغراق و عهد ذهنی معانی اربعه سی
بینده مشترک موضوع اولسیدر و مذهب ثانی محقق برکونک مختاریدر که لام تعریف
لفظ خاص اوله رقی معنای واحده موضوع اولوب بوده جنسندن عبارتدر لکن
اشتراک معنوی ایلله معانی اربعه مذکوریه تنوع ایدرنه کیم ایضاح مقام ایچون
ایراد ایدیکمز تقسیم بومذهبه موافقدر و مذهب ثالث سعدالدین تفتازانی امثالی
محققینک مختاریدر که لفظ مشترک اولوب عهد خارجی ایلله جنسه موضوعدر بعده
جنس قصد حقیقت اعتباریه جنس و استغراق و عهد ذهنی به منقسم اولور کلام مصنف
بومذهبه مبتنی اوله رقی اشبو مذهب محققینی اختیار ایشلردر
قال رحمه الله (وثانیتهما ان کلمة کل قد تستعمل لافراد یا براده کل فرد من الافراد
الممكنة المحققة في الخارجیات او المقدرة في الحقیقات او من الافراد الذهنیه في الذهنیات
كما اضيفت الى النكرة فينبئذ تكون سور اکما سبق) قائد نینک ایکنجیبی بودر که
کل کلمه سی بعضا افرادی اوله رقی استعمال اولوب هر بر فرد مراد اولور شوبله که
قضایای خارجییه ده افراد ممکنه محققه دن و قضایای حقیقییه ده افراد مقدره دن
و قضایای ذهنیه ده افراد ذهنیه دن هر بر فرد مقصود اولور نه کیم تکریمه متضاف
اولان کل کلمه سندن مراد بومعنی اولوب بوضورتده ذکر سیبق ایلدیگی وجهله
سور اولور مثلا کل نارخاره قضیه خارجییه سنده مراد خارجهده محققه اولان
افراد ممکنه نار و کل عنقاء طائر قضیه حقیقییه سنده مراد خارجهده وجودی اولیوب
فقط مفروض و مقدره اولان افراد ممکنه عنقاء کل اربعه من الکلیات زوج قضیه
ذهنییه سنده مراد خارجهده نه حقیقه و نه فرضا وجودی اولیوب فقط ذهنده موجوده
اولان افراد اربعه کلیاتدر
قال رحمه الله (وقد تستعمل بجموع یا براده بجموع الاجزاء كما اذا اضيفت الى المعرفة
بحول الرمان اکانه فينبئذ لا تكون سور ایل عنوان الموضوع کافی قولک بجموع
افراد الانسان فان اريد المجموع الشخص كانت شخصية او کل بجموع او بضمه
كانت کلیة او جزئية على حسب الارادة) و بعضا کل کلمه سی کل بجموعی اوله رقی
استعمال اولوب بوضورتده مراد مدخولک بجموع اجزایی اولور نه کیم کلمه
مذکوره معرفیه مضاف اولدیغی حینده بومعنا بی افاده ایدر الحاصل لفظ کلک
موضوع لهی اولان معنای عمومک تأثیری مضاف الیهده ظاهر اولوب اکر مضاف
الیه نکره اولورسه اعموم افراد نکرده ظاهر اوله رقی مضاف الیهک افرادنه
شمول حکم اوزره دلالت ایدر و اکر مضاف الیه معرفه اولورسه اعموم معرفهک
اجزاء سنده ظاهر اوله رقی مضاف الیهک اجزاء نه شمول حکم اوزره دلالت ایدر

مثلا كل رمان اكلته ديناسه كل افردى او اوب اكلده احاطه افراد رمان مستحيل
اولسيله بوقضيه كاذبه او اور وكل الرمان اكلته ديناسه مضاف اليه معرف باللام
اولسيله مراد كل مجموعى اوله رق اجزاء رماندن مجموعى اكل ايلديكنى مفيد اولوب
واكلده رمانك احاطه اجزائى ممكن اولديغى جهته بوقضيه صادقده در نه كيم
رزوى مرحوم حاشيه سنده بيان ايشدر (۸) واسكجى زاده مرحوم ايساغوجى
حاشيه سنده جايدده موجه كايه نك سوري اولان كل كلمه سى كل افردى اوله رق
كل واحد واحد مناسبه اولوب بوده نكرهيه داخل اولان كل كلمه سيدر بوقسه معرفيه
داخل اولان كل مجموعى دكلدر وبوندن ايشون كل رمان ما كول كاذب وكل الرمان
ما كول صادق دينشدر ديوا اثبات ايشدر ومطول حاشيه سنده حسن چلبى مرحوم
لفظ كل نكرهيه اخل اولورسه احاطه افراد ايشوندر ومعرفه به اضافه اولورسه
احاطه اجزا ايشوندر دبو قوللرى كلى اوليوب بلكه اكثريدر زيرا نه كيفيته كلى
اوله سيلوركه كل الطعام كان حلايى اسرائيل نظم جليلنده مراد جزئيات اولوب اجزا
دكلدر دبو اجاله كيت براعه بيور مشلدر ايمدى كل كلمه سى مجموعى اوله رق استعمال
اولديغى حينده سور اوليوب بلكه عنوان موضوع اولور نه كيم مدلولى اولان
مجموع افراد الانسان لفظى موضوع اولديغى صورته ده بويله لفظ مجموع عنوان
قضيه در بوضورته اكر مراد انساندن مجموع مشخص اولورسه موضوع قضيه
جزئى حقيقى منزله سنده اوله رق قضيه شخصيه اولور واكر مراد اضافه به استغراقه
حل ايله مجموع كايى وياخود عهد ذهنى به اخل ايله مجموعك بعضيسى قصده
اولورسه اوله نظرا كايه وثائقى به كوره جزئيه اوله رق متكلم اراده سنده تابعدر
واكر مراد مفهوم مجموع من حيث هو هو اولورسه قضيه طبيعيه اولور زيرا

(۸) كل رمان ما كول ديناسه كل افردى اولوب اكلت اجزاء رمانه احاطه وعرفى افاده اولديكى
جهته بوقضيه صادقده او اور وكل مجموعى اوله رق اجزاء رمانك مجموعى اكل ايلديكنى مفيد اولوب
رمانك جميع اجزائى اكله غير صالح اولديغى جهته رمانك احاطه اجزائى ممكن اولديغى بوقضيه
كاذبه در لكن معرفيه داخل اولان كل لفظى كل مجموعى او اوب عموم اجزا افاده ايجى بين العالم قضاياى
مشهوره در ايسده كل الطعام كان حلايى اسرائيل وكثير آتيد يوم النفيه فردا آيت كرملى والناس
كاهم هلكى الا العالمون حديث شريفى وامثاليله متقضى اولديغى كيم بعضه ثابت اولان فرض كفايه مثلا
بمعده دخی من حيث هو - قيقدات اولديغى جهته اكر كل الرمان ما كول ده كل مجموعى اولسده قضيه مذكوره
كاذبه اولوب بوقسم تقرى الضيف ونعمى الحريم مثلا صادقده او اور ايدى دبو استكمال او ايشدر مولانا
شمس الدين فنارى فصول مدايمه برتو ايدار حقيقه تحقيق اوله رق طريق حل اشكالدن شوجنه رقع ظات حيرت
ايشدر كه كل مجموعى وكل افردى معاريفك ينده عموم وخصوص من وجه واردر كه من حيث الانفراد حكم اولان
محمده بالكله كل افردى صادق اولوب لامن حيث الانفراد حكم اولديغى رده بالكله كل مجموعى صادق
ايسر بوضورته من حيث الاجتماع حكم اولسون ايسر ايكي اعتباردن دخی حكم اطلاق اولسون
وايكي اعتبار يعنى من حيث الانفراد ومن حيث الاجتماع حكم بولديغى رده ايكي دخی صادق اولوب
صدقده اجتماع ايديشلدر وقومك مرادى الله اعلم معرفيه داخل اولان كل لفظى جزء متكر تدريله
لومعرفه نك اجزائنده عموم افردى ايتبار ايدر دينشدر بس قضيه مذكوره نك معناسى كل جزء من اجزاء
الرمان ما كول رمانك اولديغى كاذبه اولسده اشاء بوقدر هذا (عبد الجيد)

اشبو معانى اربعه بي لام تعريف مفيد اولديغى مثلاو هر تقدر اصل وضعلى عهد
ايشون ايسده بحسب الاستعمال اضافه وموصول دخی معانى مذكوره بي افاده
ايدر كذا نك بعض كلمه سى دخی مثلا بعض الزينى اسود امثالى كنديله بعض اجزا
مراد اولورسه كل مجموعى كى سور اوليوب بلكه عنوان موضوعدر
قال رحمه الله (فصل الحمله مطلقا ان حكم فيها بوقوع الثبوت الخارجى اولوقوعه
للموضوع باعتبار امكانه ووجوده فى الخارج تحقيقا ولو فى احد الازمنة سميت
خارجيه كما فى كل نار حارة) تفصيلات سابقه دن معلوم اولديغى وجهله قضايائى
جايدده حكم وصف محمول ايله موضوع اوزرينه اولوب برشيك بر امر ايشون
ثبوتى ايسده مثبت اهك وجودى اعتبار ايله اوله رق وجود ايسده محققا وياخود
بطريق الفرض والتقدير ظرف خارجيه وياخود بو وجهله ظرف ذهنيه اوله جفندن
بواعتبار ايله قضايائى حليه بي خارجيه وحقيقه وذهنيه حقيقه وقضيه به تقسيم
ايشون اولدقلى جهته مصله مصنف فصول سيمه دن اشبو فصل ثالثه اقسام
مذكوره نك تحقيقانى اراد ايشدر

ايمدى مطلقا حليه يعنى كرك موجه وكرك ساليه اكر كنديله موضوع ايشون
امكانى واحد ازمنه ده خارجيه وجود محققه وجودى اعتبار ايله ثبوت خارجى
محمولك وقوع وياخود لاوقوعيله حكم اولورسه قضيه خارجيه تسميه اولور مثلا
كل نار حارة لا بارده قضيه لى خارجيه اولوب نارك امر ممكن اولسى وقى وقت
من الاوقات خارجيه وجودى اعتبار ايله خارجيه حرارتك وقوع ثبوت وروندك
لاوقوع ثبوت ايله اوزرينه حكم ايشدر حاصلى قضيه خارجيه ده حكم موضوعك
محمول ايله خارجيه وقوع ويا لاوقوع اتصاف ايله اولوب بو ايسه موضوعك امكانى
وازمه دن بر زمانه خارجيه تحقق وجودى اعتبار ايله حاصل اولور زيرا
موضوعك ولو وقت حكمك غيرى بر زمانه خارجيه وجودى متحقق اولديغى
صورته خارجيه محمول ايله اتصافى مستحيل اوله رق بلا اعتبار وجود حكم
حليه صحتدن عاطل اولور

مصنفك حاشيه ده بيانى وجهله متنده اولان الموضوع باعتبار امكانه ووجوده
عباره سى محملنده ظاهرا مناسب اولان الموضوع الممكن الموجود ديشك ايدى زيرا
مقصود بالا فاده خارجيه ده موضوعك شى ممكن وموجود فى الخارج اولسى اولوب
بو معنائى افاده ده ايسه عبارت مذكوره كفايت ايدر لكن بو عبارت بى عدم اختيار
ايله اعتبارى زياده واختيار ايلسى شو سيدن متباعدركه قضيه خارجيه وحقيقه نك
موضوعى فى نفسه ممكن وخارجيه نك موضوعى خارجيه موجود محقق وحقيقه نك
موضوعى خارجيه تقديرا موجود اولسى غير واجيدر چونكه بويله اولمى لازم كاسه

خارجیه و یا خود حقیقه اولی اوزره کندیلرنده حکم متممات اوزرینه اولان قضیهلر
خارجده قاله رقی افرادی جامع اوله منزل شویله که خارجیه و حقیقه ده موضوعلری
فی نفسه ممکن اوللره و خارجیه ده وجود فی نفسه وجود محققه و حقیقه ده وجود مقدره
حصر اولندیغی صورته متممات ایچون فی انفسها امکانه محل اولدیغی کبی خارجده وجود
محقق دخی اوله بیه جغی و بناء علیه فرض وجود خارجیه دخی مسامح بولنه بیه جغی
جهتله بولر افراد دن اولدیغی حالده تعریف بولره شامل اوله میوب منتقض
اولوردی بناء علیه افظ اعتبارک علاوه سیه بوجمله کندیده متممات اوزرینه
حکم اولنان قضیهلر دخی تعریفده داخل اوله رقی موجبهلری کاذبه و سالبهلری
صادقه اولور

تحقیق مقام شو و جملله درکه قضیه خارجیه کندوسنده حکم خارجده وجود
محقق اولان افراد اوزرینه و قضیه حقیقه کندوسنده حکم خارجده وجودی
فرض و تقدیر اولسان افراد اوزرینه اولان قضیهلر دیو تعریف اولنمسیله
بو تعریفه کوره هیچ بر قضیه کلیه نیک صادق اولماسی لازمکه چکی ایراد ایدلشد
شو و جملله که مثلا هر بر انسان حیواندر موجب کلیه سی صادق اوله من دیرز زبرا
اگر حیوان اولمیان بر انسانک وجودی فرض ایدلسه ولو متممات ایسه ده وجودی
تقدیرده انسان اولوب حالبوکه فرض اولندیغی اوزره حیوان دکدر بو صورته
اگر موجود اولسه انسان اوله جق افراددن بعضیسی بر حیثیه ملابس اولور که
موجود اولی لازمکسه حیوانک غیری اولور بوا یسه هر بر انسان حیواندره موجب
کلیه سنه مناقضدر چونکه کلیک افرادی اوزره صدقده بحسب نفس الامر اولسی
معتبر اولیوب بلکه معتبر اولان مجرد فرض و تقدیر حسبیه صدقده بو حالده
حیوان اولمیان بر انسان فرض ایدلسه انساندر دیو فرض ایدلش اولدیغندن
افراد انساندن اولور کذلک لاشی من الانسان بحجر سالبه کلیه سی دخی صادق
اوله من زبرا اگر حجر اولان بر انسان موجود اولی لازمکسه هم انسان وهم
حجر اولور بو صورته اگر موجود اولسه افراد انساندن بعضیسی حجر اولور بوا یسه
سالبه کلیه مذ کوره مناقضدر زبرا مفهومی خارجده وجودی تقدیرده انسان
اوله جق شیدن هر بر فرد بر حیثیه ملابسدرکه اگر موجود اولسه هیچ بریسی
جردکدر دیکدر اشته قضیه حقیقه نیک وجه مشرح اوزره تعریفده وارد اولان
بواشکالدن خلاص اولی اوزره بعضیلر تعریفده مأخوذ اولان افرادی افراد
ممکنیه تخصیص ایله قید امکانی علاوه ایشلردر فقط بوقیدک علاوه سی تقدیرده
شریک الباری متممات و کل متممات معدوم امثالی موضوعاتی متممات اولان قضیهلر خارجده
قالمسیله بوندن تفصیده کلام ارباب تحقیق حال اضطرارده اولوب بعضیلر جوابده

قوام زعی جمیع قضایانک خارجیه و حقیقه ده انحصاری اولیوب بلکه علومده
مستعمله و اکثریت اوزره مأخوذ اولان قضیه بو ایکی اعتبار ایله اولدیغنی
بیان ایله علومده انتفاع ایچون بولری وضع و احکامی استخراج ایشلردر و بوا یکی
اعتبار ایله اخذی ممکن اوله میان قضیهلرک احکامی هنوز معلوم اوله ماشددر
و تعمیم قواعد طاقت بشریه مقداردر دیو بیان ایشلردر و بعضیلر بوشلر قضیهلری
قضایای ذهنیه دن عدا بدرک کل متممات معدوم قضیه سنک معنای هر بریسی که ذهنده
اوزرینه خارجده متممات دیو صادق اوله ذهنده اوشی اوزرینه خارجده معدومدر
دیو حکم صادق اولور دیکدر دیو اختیار ایدرک بوجمله قضایای اوج قسمه
تقسیم ایشلردر که بر قسمی حقیقه اوله رقی کندیده اولان حکم افراد خارجیه محققه
و مقدره نیک جمعیسنه متساول اولور و بر قسمی خارجیه اولوب بونده حکم بالک
افراد خارجیه محققه اوزرینه در و بر قسمیه ذهنیه اولوب بونده حکم بالک ذهنده
موجوده اولان افراد متساول اولور و بوزیلده سید علامه بیور مشلردر که اولی
اولان دیکدر که احوال اشیا اوج قسم اولوب اول کرک محققه و کرک مقدره اولسون
افراد خارجیه و ذهنییه دن جمله سنه متساول اوله رقی احوال دن بوقسمه اوازم
ماهیات نسبه اولنور مثلا اربعه ایچون زوجیت و ثلثه ایچون فردیت و قائمتین
ایچون اولان زوایای ثلاثک مثله تساویسی امثالی بوقسمدر و بر قسمی موجود
خارجیه مختصدر که حرکه و سکون و اضائه و احراق امثالی احوال بوقسمدر
و بر قسمی موجود ذهنیه مختص اولوب کلیت و ذاتیت و جنسیت و غیر بریسی
بوقسمدر بوجمله اوج قسم قضیه اعتباری موافق حالدر که برنجیسی کندیده حکم
کرک ذهنی کرک خارجی و کرک محقق و کرک مقدر اولان افراد موضوعات جمعیسی
اوزرینه اوله مثلا قضایای هندسیه و حسابیه کی و حقیقه ایله نسبه بلاق اولان
بوقسمدر و ایکنجیسی کندیده حکم کرک محققه و کرک مقدره مطلقا افراد خارجیه
مخصوص اوله قضایای طبیعییه کی و خارجیه ایله نسبه بمتاسب اولانده بوقسمدر
واوچنجیسی کندیده حکم افراد ذهنیه مختص اوله منطقه مستعمله اولان
قضایای کی و ذهنیه اطلاقه حسب ان اولان بوقسمدر

اشته بوسؤال و تکلفاتدن عاری و صورت تقسیم مختار قوم اوزره جاری اولی
مقتضیه مصنف رحمه الله تعریفده مأخوذ امکان و وجود خارجییه قید اعتباری
علاوه ایدرک امکاندن مراد امکان ذاتی و خارجده وجود دن مراد فی نفس الامر
وجودی اولیوب بلکه افرادک امکانی و خارجیه ده خارجده وجود محقق
و حقیقه ده وجود قدری اعتبار ایدرک حکم اولنمی طریقله تعریف و تقسیم بریسی
اختیار ایشلردر بو صورته کندیلرنده حکم افراد متممات اوزرینه اولان قضیهلر

دخی اعتبار امکانیه برار وجود محقق اعتباریه اولورسه خارجیه ده وجود مقدری اعتباریه اولورسه حقیقه ده مندرج اولور مثلا اجتماع النفیضین بصیر مثالده اجتماع نفیضینک امکانی و خارجیه وجود محقق اولق اعتباریه بصیر دیو حکم اولورسه بوقضیه خارجیه اولوب فقط عدم امکان ووجود خارجیسی جهته کاذبه و بو اعتباریه بصیر دکلمه در دیو سلب ابتدیکم صورتده خارجیه صادق اولور و بو وجهله امکان ووجود مقدر خارجیسی اعتباریه حکم اولدیغی تقدیرده قضیه حقیقه اولوب لکن اجتماع نفیضین ایچون امکان ذاتی اولما سیله کاذبه و سلب صورتده صادق اولور اشته بو وجهله اعتباری اعتباریه سوال مندفع واضطراب واقع مرتفع و تعریفلری افرادنی جامع اولور

قال رحمه الله (او تقدیر اسمیت حقیقه کافی هذا المثال وکافی کل عنقاء طائر بمعنى کل ما وجد من الافراد الممكنة کان نارا او عنقاء بالفعل هو علی تقدیر وجوده فی الخارج یکون حارا او طائرا فی الخارج) واکر قضیه جلیه ده موضوع ایچون امکانی و خارجیه فرضا و تقدیرا وجودی اعتباریه ثبوت خارجی محمولک وقوع و یاخود لا وقوعیه حکم اولورسه قضیه حقیقه تسمیه اولور کأن قضایای ثلثه دن بوقسم قضیه علومده مستعمل اولان قضیه لک حقیقه تقدیر بوده ایکی قسم اولوب اول افراددن بعضیسی موجود و بعضی آخری معدوم ممکن اوله رق کندیده حکم خارجیه ده اولدیغی کی یالکز خارجیه موجود افراد اوزرینه اولوب بلکه فرض و تقدیر وجودیه معدوم اولان افراد ممکنه ده دخی شامل یعنی افراد موجوده و معدومه بو حکمده داخلدر تکیم کل نار حار مثالی افراد موجودیه حصری اعتباریه خارجیه اولدیغی کی حقیقه اعتبار ایدلیدی تقدیرده بوقسمدن اوله رق افرادناردن بر طاقی موجود و قصوری امکان وجودلریله برابر معدوم اولسیله خارجیه حار اولق اوزره حکمده شوایکی نوع افراد داخلدر بو وجهله افراد معدومه نک دخی حکمده دخولی فرض وجود خارجیلی اعتباریه در وقسم ثانی افراددن هیچ برشی خارجیه موجود اولوب یالکز وجود خارجینک فرض و تقدیریه افراد ممکنه معدومه اوزرینه حکمدن عبارتدر تکیم عنقا اوزرینه خارجیه طائر دیو حکم ایدلمسی بوقیلدن اوله رق افراد عنقادن هیچ برشی خارجیه وجود اولدیغی حالده فرض وجودیه صرف افراد ممکنه معدومه اوزرینه حکم ایدلشدن و فرض وجودلرینه مجبور ایدن وجودی فرض اولقسمن استحالته تصدیق قدر ایددی مفاد مثالین خارجیه وجودلری حینه بالفعل نار و یاخود عنقا عنوانیه متصف اوله جق هربر افراد ممکنه خارجیه فرض وجودلری اوزره حار و یاخود

طائر در دیمک اولور و بالفعل قیدی هقد و ضعه مرور ایدن مذهب شیخه مبتدر

قال رحمه الله (وان حکم فیها بوقوع الثبوت الذهنی اولا وقوعه لما اعتبر وجوده فی الذهن تحقیقا و او فی احدا لازمه او تقدیرا سمیت ذهنية سواء کان موضوعها ممکنا یوجد فی الازهان بلا فرض کقولنا زید ممکن و اربعة من الکلیات زوج و تسمى ذهنية حقیقه او تمتعایحتاج وجوده فی الذهن الی الفرض کالحکم علی المحالات تخور و جیه الخمسة متصورة و اجتماع النفیضین محال و تسمى ذهنية فرضیه) واکر قضیه جلیه ده و لواحد از منده تحقیقا و یاخود تقدیرا ذهنده وجودی اعتبار اولان شی ایچون ثبوت ذهنی محمولک وقوع و یا لا وقوعیه حکم اولورسه بومثلا قضیه به ذهنيه تسمیه ایدلشدن بوده ایکی وجهله اولوب شوایکه ایست موضوعی فرض و تقدیر محتاج اولیه رق اذهانده موجود اوله جق شی ممکن اولسون بوضورتده ذهنيه حقیقه تسمیه اولور مثلا زید ممکن قضیه سی بوقسمدن اوله رق مفهوم امکان عوارض ذهنيه دن اولسیله زید ایچون امکان ایله حکم حکم ذهندر و زیدک فرضه احتیاجی اولیه رق خارجیه و ذهنده وجودی معلومدر کذلک اربعة من الکلیات زوج قضیه سی دخی ذهنيه حقیقه اوله رق کلیاتدن اربعة نک بلا فرض ذهنده وجودی ظاهر در و بو وجود دائمی و موقت اولور

و معلوم اوله که اصطلاح قومده امکان ایکی معناده مستعمل اولوب اول امکان خاصدر که وجود و عدم طرفیندن سلب و جوب معنانه در مثلا انسان ممکندر قولزده مراد اشبو امکان خاصدر زیرا انسانک وجودنده ضرورت اولوب و الا اصلا منعدم اولماسی لازمکور کذلک عدمده دخی ضرورت اولوب و الا اصلا موجود اولماسی لامکور و ثانی امکان عامدر که بوده احد طرفیندن سلب و جوب اوله رق اکر طرف عدمدن سلب و جوب اولورسه امکان عام مقید بجانب الوجود اولوب جانب وجودده عموم ایله مقید اولمش اولور مثلا الواجب و الانسان ممکنان قولارنده اولان امکان بومعنايه اولوب عدمی واجب دکل دیمکدر و عدمی واجب اولماسی یا وجودی واجب اولسیله اولور ته کیم واجب تعالی واجب الوجوددر و یاخود وجودی واجب اولماسیله اولور ته کیم انسان بویه اولوب نه وجود و نه عدمی واجبدر و اکر طرف وجود دن سلب و جوب ایله اولورسه امکان عام مقید بجانب عدم اوله رق جانب عدمده عموم ایله مقید اولمش اولور مثلا الانسان و اجتماع النفیضین ممکنان قوللری بویه در زرا بونده اولان معنای امکان وجودی واجب دکلدر دیمک اولوب بوده یا عدمی واجب اولسیله اولور اجتماع نفیضین بویه در و یاخود عدمیده واجب اولماسیله اولور انسان

بویله در امدی مصنفك حاشیه ده بیانی وجهله اشبو تعریف ذهینه ده اولان امکان ایله مراد بمنعه مقابله سی قرینه سیله امکان عامدن قسم اول اولان امکان عام مقید بجانب الوجود اوله رقی ذکر اولدیغی اوزره جانب وجود عموم ایله مقید اولوب مراد عدمی واجب دکل دیمکدر وعدمك عدم وجودی واجب وغیر واجب اولقدن تعمیمی وجهله در بوصورته ذهینه حقیقه نك تعریفی واجب تعالی یه شامل اوله رقی بعضیلك اعتراضه محل قائل

وایسترسه موضوع ذهینه زوجیه الخمسة متصورة واجتماع النقیضین محال امثالی محالات اوزرینه حکم اولدیغی کبی ذهنده وجودی فرض و تقدیره محتاج اولان شیئ متمنع اولسون بوصورته ذهینه فرضیه تسمیه اولنور

الحاصل حلیه ذهینه ده حکم تحقیقا و یا فرضا ذهنده وجودی اعتباریله افراد موضوع اوزرینه ذهنده ثبوت محمولك وقوع و یا خود لاوقوعیله اولوب یعنی موضوعی ممکن اولوبده بلا فرض ذهنده موجود اولسیله محال اولوبده ذهنده وجودی فرض و تقدیره محتاج اولسی صورتنندن اعمدر و بوتعمیدن ناشی ایکی قسمه منقسم اوله رقی موضوعی ممکن اولوبده ذهنده وجودی فرض و تقدیره محتاج اولمیان قسمه ذهینه حقیقه و محال اولوبده ذهنده وجودی فرض و تقدیره محتاج اولان قسم آخره ذهینه فرضیه دینلشد

مصنفك حاشیه ده ایضاح مقام ایچون ایراد ایلدیکی کلامك مفادی بودر که موضوعك بلا فرض اذهانده وجودندن مراد ذهنده وجودی تقدیرده فرض و تقدیر واسطه سیله اولیه رقی ذهنده حاصل اولسیدر و بو وجهله حصولك مبنی علیهی ماهیات ممکنات حقیقه اولوب فرضیه اولماسیدر و اما محالات بونك خلافتده اولوب مثلا خسه نك زوج اولسی فرض و تقدیردن عاری اوله رقی کندی حال و طبیعتیله خالی بر اقلسه بونك ایچون اذهانده هیچ بر ماهیت اولیه جفی و ذهنده ماهیتی بولنه بیلسی انجق لوکانت الخمسة زوجا یعنی بالفرض خسه زوج اولسه دینلکلکه متوقف اولدیغی قطعاً معلومدر امدی محالاتك ذهنده حصولیچون وجود خارجیسنی فرض ایتمکلکه محتاج اولورز لکن ممکنات بویله اولیوب وجود خارجیسنی فرضه قطعاً محتاج اولیه رقی ماهیاتی اذهانده حاصله اولور و آنجق ماهیات ممکناتك وجود خارجیسنی فرضه محتاج اولان خارجاً اوزرینه حکم ایچاید و بوسیدن ناشی ماهیات ممکنات حقیقه و ماهیات محالات فرضیه اولمشدر

قال رحمه الله (فقولك اجتماع النقیضین بصیر مثلاً ان كان بمعنى ان الاجتماع الموجود المحقق في الخارج بصیر في الخارج كان موجبة خارجية كاذبة و اذا سلمته بهذا المعنى كان سالبة خارجية صادقة لاستحالة كذب النقیضین معا) امدی موضوعی محالاتدن

اولق اوزره مثلاً اجتماع نقیضین بصیردر دینلسه اکر بوقولدن مراد خارجده موجود محقق اولان اجتماع نقیضین خارجده بصیردر دینك معنایه اولورسه بوقضیه موجبه خارجية كاذبه اولور زیرا حکم خارجده موجود محقق اولسی اعتباریله اولدیغی جهتهله موجبه خارجية و فقط اجتماع مذکور محال اوله رقی خارجده هیچ بر زمانده وجودی محقق اولماسیله کاذبه در

و بوقولی معنای مذکور ایله سلب ایدوبده اجتماع النقیضین لیس بصیر یعنی خارجده موجود محقق اولان اجتماع مذکور خارجده بصیر دکلدر دینلسه سالبة خارجية صادقه اولور زیرا نقیض اولان وجهه کاذبه اولسیله بودخی کاذبه اولق لازمکسه نقتضینك ایکیسیده کاذبه اولسی موجب اولوب کذب نقیضین ایسه ارتفاع نقیضین اوله رقی محالدر

قال رحمه الله (وان كان بمعنى ان الاجتماع الممكن في ذاته على تقدير وجوده في الخارج يكون بصیرا في الخارج كان موجبة حقيقية كاذبة و اذا سلمته بذلك المعنى كان سالبة حقيقية صادقة) و اکر قول مذکور ایله فی ذاته ممکن اولان اجتماع نقیضین خارجده وجودی تقدیرده بصیر اولور معنای مراد ایدیلور ایسه موجبه حقيقية كاذبه اولور زیرا حکم اجتماع نقیضینك ممکن و خارجده موجود اولسنی فرض و تقدیر اعتباریله اولدیغندن قضیه حقیقه واجتماع مذکور ممکن اولوب محال اولدیغی جهتهله کاذبه در و اکر اشبو معنی ایله سلب ایدوبده اجتماع مذکور ممکن و خارجده موجود اولدیغی تقدیرده بصیر اولور دینك مراد ایدلسه سالبة حقيقية صادقه اولور و الا بیان اولدیغی وجهله نقیضینك معا کذب لازمکوب بوايسه مستحیلدر

قال رحمه الله (وان كان بمعنى ان الاجتماع الموجود في الذهن تحقیقا و فرضاً بصیر في الذهن كان موجبه ذهنية كاذبة و اذا سلمته بذلك المعنى كان سالبة ذهنية صادقة) و اکر بوقول ایله تحقیقا و یا خود فرضا ذهنده موجود اولان اجتماع ذهنده بصیردر معنای مراد ایدلسه موجبه ذهنية كاذبه اولور زیرا بصیر عوارض وجود خارجیدن اوله رقی ذهنده بر شیئه عروضیله حکم واقعه مطابق اولور بوجهتهله ایجاب ذهنی فرضی و تحقیقیدن قنغیسنه حل اولنسه حکم مذکور کاذب اولور و مصنفك حاشیه ده بیانی وجهله ایجاب ذهنی حقیقیه حلی تقدیرده بو اعتبار ایله کاذب اولدیغی کبی اجتماعك تحقیقا ذهنده قید وجودی اعتباریله ده کاذبه اولور حاصلی ذهنی فرضیه حلی تقدیرده کذب جهت واحده دن و حقیقیه حلی صورته کذب جهتیندن مسائل دقیقه دن اولسیله مصنف تأمل ایله تنبیه الملشد

قال رحمه الله (فالوجود المعبر فی موجبة كل نوع فيها معبر فی سالبة ايضاً

ولذا وقع التناقض بينهما) اشتهر ببيان معلوم او اوركه خارجيه و حقيقه
و ذهنيه دن هر نوعك موجب سنده معتبر اولان وجود عينيه او نوعك سالبه سنده
دخی معتبر در و بوا اعتبار دناشی موجب ايله سالبه بیننده تناقض واقع اولمشدر
و مصنفك حاشیه ده بیانی وجهله موجب حقیقه نك موضوع سنده معتبر اولان امکان
دخی سالبه سنده معتبر اوله رق موجب ده حکم افراد ممکنه اوزرینه اولدیغی کبی
سالبه ده دخی بویه در

حاشیه ده مصنفك بیانی وجهله بوا کلام قومك صدق سلب وجود موضوعه
توقف ایتمز لکن صدق ایجاب بونك خلاف سنده در یعنی قضیه سالبه نك صدق
موضوعك وجود نه متوقف اولیوب بلکه صدق وجود موضوعه توقف ایدن
قضیه موجب در دیو اراد ایلد کلام اوزرینه واقع اولان سؤالدن جوابه
اشارتدر حاصل سؤال اگر موضوعك عدم وجودی سنده سلب صادق اولق
لازمکسه موجب ايله سالبه بیننده تناقض تحقق ایتمز زیرا بوقدر ده صدق ایجاب
جميع افراد موجوده و صدق سلب موجود اولیان بعض افراد معدومه اوزرینه
اولسی جائزدر و حاصل دفع هر نوعك موجب سنده هر فصل وجود معتبر ایسه
سالبه سنده دخی عینیه او وجود معتبر در بوضورتده سلبك فرد معدومه انصرافی
ممنوع اولور حاصلی قضیه خارجیه و حقیقه نك موجب لرنده محققا و یا فرضا
موضوعك خارجیه اعتبار وجودی لازمکله جکی کبی سالبه سنده دخی بوا وجود
معتبر اولوب ذهنيه دخی بویه در بوجهله موجب ايله سالبه بیننده تناقض تحقق
ایدرك احد هما نك صدق آخرك کذبی موجب اولور

و بوا اعتباردن سلبك وجود موضوعه توقفي لازمکله که حتی قومك کلام
مذکور یله بوا کلام بیننده منافات اولسون زیرا سلب ايله حاکم اولان کسه نك
موضوع سالبه ده اعتبار ایلدیکی وجود حیر نفیده واقع اولوب نفیک صدق ایسه
حیرنده واقع اولان قیودك تحققنه توقف ایتمز لکن صدق ایجاب بونك خلاف سنده
اولوب حیرنده بولسان قیودك تحققنه توقف ایدر مثلا ضربت زیدا بالسوط
دینلسه اشتهر موجب نك صدق ضربك قائلدن صدورنه وزید اوزره وقوعه
وسوطك وجود نه توقف ایدر و اما ماضربه بالسوط دینلسه اشتهر سالبه نك صدق
وجود سوطه متوقف اولیوب متکلم ایچون اصلا سوط اولسه یله یته صادقدر

قال رحمه الله (والوجود المعتبر مع موضوع الخاجیه هو الوجود الخارجی المحقق
ولو فی احد الازمنه ومع موضوع الحقیقه هو الوجود الخارجی المقدر الاثم من
المحقق ومن المفروض الغير المحقق ابدامع موضوع الذهنیه هو الوجود الذهنی
المحقق ولو فی احد الازمنه او المفروض الغير المحقق فی ابداء) وقضیه خارجیه نك

موضوعیه

موضوعیه معتبر اولان وجود ولو احد ازمنه ده اولسون وجود خارجی محققدر
زیرا خارجیه ده حکم تفصیلات سابقه دن معلوم اولدیغی اوزره موجود محقق
اولسی اعتبار یله افراد موضوع اوزرینه در لکن وقت حکمه وجودی معتبر
اولیوب بلکه احد ازمنه ده وجودی کافیدر وقضیه حقیقه نك موضوع سنده معتبر
اولان وجود وجود خارجی مقدر اوله رق وجود محقق ايله ایدا محقق اولیان
وجود ممکن مفروضدن ایدر وقضیه ذهنيه ده موضوع ايله معتبر اولان وجود
ولو احد ازمنه ده اولسون وجود ذهني محقق و یا خود ایدا احد ازمنه ده محقق
اولیان وجود ذهني مفروضدر که اول ذهنيه حقیقه و ثانی ذهنيه فرضیه در

قال رحمه الله (والمراد من الفرد المفروض ما فرض وجوده حال كونه فردا للعنوان فيدخل
الحمار في مركوب السلطان في الحقیقه والذهنيه لافي الخارجیه اذا الفعل الذي اعتبره
الشيخ في عقد الوضع فعل محقق في الواقع في الخارجیه واعم منه ومن الفعل الفرضی
في الحقیقه والذهنيه) وذكر اولئان فرد مفروضدن مراد عنوان موضوع ایچون
فرد اولدیغی حالده وجودی فرض اولئان افراددر بوسیدناشی حقیقه و ذهنيه ده
مركوب سلطانده حار داخل اولوب خارجیه ده داخل اولز زیرا مرور
ایندیکی وجهله شیخك عقد وضعده اعتبار ایلدیکی فعل قضیه خارجیه ده واقعه
محقق اولان فعلدر یعنی افراد موضوعك عنوان موضوع ايله واقعه بالفعل
متصف اولسی لابددر حار ایسه واقعه مركوب سلطان اولق عنوانیه قطعاً
متصف اولیه رق مرکوبده حار داخل اولز و حقیقه ايله ذهنيه ده عقد وضعده
معتبر اولان فعل محقق في الواقع ايله فعل فرضیدن ایدر بوضورتده فرد
فرضی مرکوبده حار داخل اولور

مصنف فعل محقق في الواقع تعبیر ایدرك في الخارج تعبیر ایتمدیکنك سببی پانده
حاشیه ده دیمشدر که واقع تعبیری اختیار ایتمی زیرا خارجیه ده عقد حل کبی عقد
وضعك خارجیه صدق واجب اولیوب بلکه بعضا صدق ذهني اولور مثلاً بعض
ممکن انساندر و یا خود جسمدر و یا جوهردر و یا خود حار و یا باردر دینلور امکان
ایسه ذهني اوله رق صدق خارجی به غیر صالح مع هذا بقضیه لر خارجیه اولدیغی
واضحدر حقیقه ده دخی کلام بویه در ته کیم ذهنيه ده دخی عقد وضع عقد
حل کبی ذهني اولسی واجب اولیوب بعضا خارجی اولور کل حار ممکن قضیه
ذهنيه سنده افراد اوزره حارك صدق ذهنيه اولیوب خارجیه بوسیده مبنی نفس
الامر کبی خارجی و ذهني اعم اولان واقع اختیار ایدمشدر

٦ پس بوندن مفهوم اولور که قضای مذکور نك یکدیگرلر دن فرق خصوص سنده معتبر اولان المحقق عقد
حل اولوب عقد وضع دکلدر (عبد الحمید)

قال رحمه الله (فالواجبات الكليات من الخارجية والحقيقية والذهنية كل منها اعم من وجه من الآخر لصدق الكل فيما كان الموضوع موجودا في الخارج والذهن والمحمول ثابتا له في الوجودين) تفصيلات سابقه متفرع اوله رق قضايای حليه نك اقسام ثلثه سيله بونلك نقيضلى بينده اولان نسيلى بياندر

ايمدى قضايای خارجيه وحقيقه وذهنيه دن موجبه كليہ اولنردن هر بر يسي آخرلندن من وجه اعمد زيرا موضوع خارجده وذهنده موجود اولوب ومحمول موضوع ايجون وجود خارجى وذهنيه سنده ثابت اولان موجبه كليده قضايای مذکورده دن هر بر يسي صادق اولور (نحو كل انسان حيوان وكل اربعة زوج) ايمدى بومثال قضايای ثلثه دن قنيسى اعتبار ايدلسه صادقدر زيرا بونلده موضوع اولان انسان واربعه خارجده وذهنده موجود اولوب و برشيك ذاتيات ولوازم ذاتياتى اوشى ايجون بحسب الوجودين ثابت اولديغى معلوم اولسيله انسان ايجون حيوانيتك واربعه ايجون زوجيتك خارجده وذهنده ثبوتلى غير خفيدر

قال رحمه الله (وصدق الخارجية بدونهما فيما انحصر العنوان والحكم في الخارج في بعض افراد الممكنة) وكنديده كرك عنوان موضوع و كرك حكم خارجده بعض افراد ممكنة موضوعه منحصر اولان محله خارجيه صادق اوله رق حقيقه ايله ذهنيه صادق اولوب صدقه افتراق ايدرلر زيرا عنوان موضوع ايله حكمدن هر برينك خارجده بعض افراد ممكنه اوزره انحصارى حقيقه وذهنيه نك صدقلى نه مانعدر (نحو كل مركوب السلطان فرس اذا انحصرا في الفرس) اشته بومثالده كرك عنوان اولان مركوب سلطان وكرك فرسيتله حكم خارجده افراد ممكنة مركوبدن فرسده منحصر اولديغى تقديرده خارجيه اولوب حقيقه وذهنيه اوله من حاصللى مركوب سلطان فرس مركوب و حمار مركوبدن اعم ايسده خارجده فرسده منحصر وثبوت حكم خارجى دخى فرسه منحصر و حماره غير منجاوز اولوب بوحالده قضيه خارجيه اعتبار اولنورسه صادق اولور

قال رحمه الله (وصدق الحقيقية بدونهما فيما كان الموضوع مقدرا محضاً والمحمول من عوارض الوجود الخارجى) وكنديده موضوع مقدر محض اولوب محمول دخى وجود خارجى به خاص اولان عوارض واحوالدن اولان ماده لده حقيقه صادق اولوب خارجيه وذهنيه افتراق ايدرلر (نحو كل عتقاء بطير) اشته بومثالده موضوع اولان عتقائك خارجده قطعاً وجودى اولوب مقدر محض اولسيله حقيقه صادق وخارجيه مفارق اولوب ومحمول اولان طيران عوارض وجود خارجيدن اولسيله ذهنيه دخى صادق اوله من

قال رحمه الله (وصدق الذهنية بدونهما فيما كان المحمول من المعقولات الثانية) وكنديده محمول معقولات ثانيه دن اولديغى ماده ذهنيه صادق اوله رق خارجيه وحقيقه افتراق ايدرلر زيرا معقولات ثانيه خارجيه هيج بر محاذى اوله من (نحو كل انسان ممكن) اشته بومثالده انسان اوزر نه حكم ايجق وجود ذهنى اعتبار يله در (٢)

قال رحمه الله (وكذا بين تقابضها اعنى السوالب الجزئية الخارجية والحقيقية والذهنية لصدق الكل في سلب بعض الانواع عن بعض وسلب العوارض عن غير موضوعاتها نحو بعض الفرس ليس بانسان او ضاحك لا في الخارج ولا في ذهن من الازهان) وقضايای خارجيه وحقيقه وذهنيه دن موجبه كليده نقيضلى اولان سالبه جزئية خارجيه وحقيقه وذهنيه بينده دخى اصللى كى نسب اربعه دن عموم وخصوص من وجه واردرلر زيرا نولندن بعضى سنى بعض آخرندن وعوارضى موضوعلر نك غير بسندن سلب صورتده بونلك جله سى صادق يعنى كرك خارجيه وكرك حقيقه وياخود ذهنيه دن قنيسى اعتبار ايدلسه بوجهله سلب جزئى واقعده مطابقدر مثلاً انواع حيواندن نوع انسانى نوع فرسدن سلب ايدرك بعض الفرس ليس بانسان وكذلك عارض يعنى صفت انسان اولان ضاحكى موضوعك غيرى اولان فرسدن سلب ايله بعض الفرس ليس بضاحك ديلسه بوقضيله وجودينده افراد محققه ومقدرده دن قنيسى اعتبار ايدلسه واقعده مطابق و بوجهله خارجيه وحقيقه وذهنيه دن قنيسى اعتبار اواقسه صادقدر شوبله كى فرس خارجده واذهاندن برذهنده انسان وضاحك اولديغى معلومدر مصنك حاشيه ده ياتى وجهله اشته عوارضدن مراد حرارت و برودت كى خارجيه وكليت وجزئيت كى ذهنيه وزوجيت وفرديت كى خارج ايله ذهن بينده مشترك اولقندن اعمد زيرا بونلك جله سنى اعتبارات ثلثه دن هر بر يله موضوعك غير بدن سلب ايتك جائز اوله جفى غير خفيدر

قال رحمه الله (وصدق الخارجية بدون الحقيقية في سلب عوارض الوجود الخارجى عن الموضوع المعدوم في الخارج) ووجود خارجى به مخصوص اولان عوارضى خارجده موضوع معدومدن يعنى وصف خارجى مقدر محضدن سلب صورتده خارجيه صادق اوله رق حقيقه صادق اولور (نحو بعض العتقاء ليس بصيرا في الخارج) بومثالده خارجيه اولسى اعتبار ايدلسه عوارض وجود

(٢) معقولات ثانيه درجه اوليك غير يده عقل اولوب كند يله خارجده هيج رامى محاذى ومتصف اوليان معانيدر امكان وامشاع ووجوب خارجده اصلاً وجودى اوليان امور اعتباريه دن اولسيله خارجده هيج رامى بونلك ايله متصف اوله جفى شرح موافق وامثال مطولانده مستدل ومقتلدر (عبد الحميد)

خارجیه دن اولان بصیر اولقلغی خارجه وجودی اولیان عنقادن سلبی مفید اولسیله صادقدر لکن حقیقه اعتبار ایدیلوبده عنقالتک افراد مقدره سندن سلب ایتلک صادق دکدر زیرا عنقالتک خارجه وجودی تقدیرده بصیر اوله جفی معلومدر

قال رحمه الله (وبدون الذهبية في سلب عوارض الوجود الذهني عن موضوعاتها) وعوارض وجود ذهني في موضوعاتندن سلبده خارجه صادق اوله رق ذهنيه صادق اولمز (نحو بعض العنقاء ليس بممكن في الخارج) بو قضيه ده عوارض وجود ذهني دن اولان امکان موضوعاتندن بوانسان عنقادن سلب اولمسيله خارجه حلی تقدیرده صادق وعنقالتک خارجه امکان ايله عدم انصاف في نفس الامر موافقدر لکن ذهنيه اعتبار اولسه امکان وجود ذهني به عارض اولان شیردن اولمسيله سلبی غیر صادقدر

قال رحمه الله (وصدق الحقيقة بدون الخارجية في مثل بعض المركوب ليس بفرس وبدون الذهبية في مثل بعض العنقاء ليس بممكن في الخارج) وبعض مركوب سلطان فرس دکدر امثالی ماده انحصاری سلبده حقیقه صادق اوله رق خارجه غیر صادقدر زیرا خارجه مرکوب سلطان فرسه منحصر اولمسيله بوندن بعض افراد محققه فرس دکدر دیتله من لکن افراد مقدره سنده فرسک غیریده داخل اولمسيله حقیقه اعتبار ایدلدیکی صورته صدق سلب غیر خفیدر وبعض عنقا خارجه ممکن دکدر قضیه سی امثالنده صدق حقیقه ايله ذهنيه غیر صادقدر زیرا امکان عوارض ذهنيه دندر .

قال رحمه الله (وصدق الذهبية بدونها في سلب عوارض الوجود الخارجي عن موضوعاتها نحو ليس بعض النار بحارة في الذهن) وعوارض وجود خارجی بی موضوعاتندن سلبده ذهنيه صادق اولوب قسیمینی غیر صادقدر مثلاً بعض نار ذهنده حاره دکدر دیتلوب ذهنيه حل ایدلسه نارك ذهنده حرارتله انصافی اولماسيله صادق اولوب فقط ناردن وجود خارجی سنده سلب حرارت غیر واقع اولمسيله خارجه حقیقه حلی تقدیرده غیر صادقدر .

قال رحمه الله (واما الموجبات الجزئيات الخارجية اخص مطلقاً من الحقيقة وهو ظاهر وتقيضهاها بالعكس لما سبق) واما خارجه حقیقه وذهنيه دن موجب جزئیله بینه اولان نسبه کلنجه موجب خارجه جزئیله موجب جزئیله حقیقه دن مطلقاً اخص اولوب بینه دنده عموم وخصوص مطلق اوله رق بوده ظاهر در زیرا موضوع حقیقه محقق و مقدر دن اعم و خارجه بالکرمحققه خاص اولمسيله خارجه دن موجب جزئیله صادق اولدیغی ماده لده حقیقه ده صادق اوله رق عکسی بویه

دکدر مثلاً بعض الانسان عالم وبعض مرکوب السلطان فرس قضیه لری خارجه اوله رق صادق اولدیغی کی حقیقه جلنده دخی بویه در لکن بعض العنقاء بطیر قوی حقیقه جلنده صادق و خارجه جلنده کاذبدر واشبو خارجه حقیقه جزئیله لک نقیضلری اصلریک عکسی اوله رق موجب جزئیله خارجه نک نقیضی جزئیله حقیقه نک نقیضندن اعمدر و موجب جزئیله نک نقیضی سالبه کلبه در نه کیم بحث مخصوصنده بیان اولنور ایددی موجب جزئیله حقیقه نک نقیضی اولان سالبه کلیله حقیقه موجب جزئیله خارجه نک نقیضی اولان سالبه کلیله خارجه دن اخصدر نه کیم بحث نسبه معلوم اولمشدر ایددی هرته زمان کل مقدردن سلب تحقق ایلسه کل محققدن دخی تحقق ایدوب عکسی بویه دکدر .

قال رحمه الله (وكل من الخارجية والحقيقة اعم من وجه من الذهبية لصدق الكل في نحو بعض الانسان حيوان وصدقها بدون الذهبية في نحو بعض النار حارة وبالعكس في نحو بعض الانسان ممكن) وموجب جزئیله خارجه حقیقه دن هرری موجب جزئیله ذهنيه دن من جه اعمدر زیرا بعض انسان حیواندر امثالنده جلده سی صادقدر شویله که انسان ایچون خارجه وذهنده ثبوت حیوانیت معلومدر وبعض نار حاره در امثالنده خارجه حقیقه صادق وحرارت عوارض ذهنيه دن اولدیغی جهتله ذهنيه حلی تقدیرده غیر صادقدر وبعض انسان ممکندر امثالنده امکان عوارض ذهنيه دن اولسيله ذهنيه حلی صورته صادق و قسینته جلنده غیر صادقدر (وكذا بين تقيضهما اعني الساليتين الكليتين الخارجية والحقيقة وبين تقيضها اعني السالبة الكلية الذهبية ويظهر ذلك بالامثلة السابقة في بيان العموم من وجه بين السوالب الجزئية لصدقها سوالب کلیات ایضا غیر مثال المركوب) وكذلك موجب جزئیله خارجه حقیقه نک نقیضلری اولان سالبه کلیله خارجه حقیقه ايله موجب جزئیله ذهنيه نک نقیضی اولان سالبه کلیله ذهنيه بینه نسبت عموم من وجهدر یعنی مرور ایتدیکی اوزره هر تقدیر سالبه کلیله خارجه ايله سالبه کلیله حقیقه بینه عموم مطلق وار ايسه ده بونلردن هر ربی سالبه کلیله ذهنيه دن من وجه اعم اولوب بو ايسه سوالب جزئیله بینه اولان نسبی پانده مسبق اولان امثله دن ظاهر اولور زیرا امثله مذکور دن بالکرمثال مرکوب دن ماعدامی سوالب کلیله اوله رق دخی صادق اولور .

شویله که امثله مذکور بی سلب کلی به تحویل ایدرک لاشی من الفرس بانسان ویاخود بضاحک دینلدیکی تقدیرده خارجه حقیقه وذهنيه دن قتیغی اعتبار ایدلسه چله سی صادق اوله رق هیچ بر فرس ذهنده و خارجه ووجود محقق و مفروضه انسان وضاحک اولدیغی معلومدر و لاشی من الانسان ویاخود من العنقاء بممكن

فی الخارج دینلوده خارجیہ و یا حقیقیہ اعتبار ایدلیدی صورتده امکان عوارض خارجیہ دن اولدیغی حسیله صادق ولکن عوارض ذهنیه دن اولسیله ذهنیه به جل اولسه غیر صادق حاصلی بونلر ذهنده امکان ایله متصف اولهرق سلبی نفس الامرہ مخالفه بقاء بالعکس ذهنیه اعتبارنده صادق وخارجیه وحقیقیہ به ذهنیه دن اولدیغنه بناء بالعکس ذهنیه اعتبارنده صادق وخارجیه وحقیقیہ به جلنده خارجده نار حرارتله متصف اولسیله غیر صادقدر واما امثله مذکورہ دن مثال مرکوبده سلب کلی ایله لاشیء من مرکوب السلطان بفرس دینلک هیچ بر اعتبار ایله صادق اوله من زیرا افراد منحصره خارجیہ سی اعتبار ایله کلیسی و افراد مقدره و ذهنیه سی اعتبار ایله بعضیسی فرس ایدوکی معلومدر .

قال رحمه الله (فصل فی العدول والتحصيل) باب ثالث فصول تسعة سندن اشبو فصل رابع مجت نافع عدول وتحصیلده درسبق ایدن تفصیلاتدن معلوم اولمشدرکه ایجاب وسلب وقوع ولاوقوع نسبتدن عبارت اولهرق بر قضیه نك موجبہ اولسی محمولك موضوع ایچون ایقاع نسبتیله وسالبہ اولسی نسبتك رفعیله در یوقسه طرفین یعنی موضوع و محمول اعتباریله دکلدر بوجهتله قضیه نك طرفینی و یاخود طرفیندن بریسی عدمی اولسیله برابر نسبت واقعه اولسه بوقضیه موجبہ اولور مثلا کل مالیس بحی فهو لاعالم قضیه سنده طرفینده لیس ولاحرف نفیلری موجود اولهرق ایکسیده عدمی ایکن حکم ایس بحی عنوانك صادق اولدیغی هر برشی اوزرینه لاطالیتك وقوع ثبوتیله اولدیغی جهتله بوقضیه موجبہ در کذلک طرفین و یا بریسی وجودی اولسیله برابر نسبت غیر واقعه اولسه قضیه سالبہ اولور مثلا لاشیء من المتحرك بساکن قضیه سنده طرفین یعنی متحرك وساکن وجودی ایکن حکم اوزرینه متحرك عنوانی صادق اولان هر برشیدن رفع ساکن ایله اولدیغی جهتله بوقضیه سالبہ در بناء علیه حرف سلبك طرفین و یاخود احد طرفیندن جزء اولوب اولماسی اعتباریله ده قضایای حلیه نك تفریق وینلرنده اولان فرق لفظی ومعنویلك تبیین وتحقیق لابد کورنشدر وحاصلی قضیه حلیه بی قضیه معدوله ومحصله به تقسیمدر .

قال رحمه الله (الجملة مطلقا ان كان طرفاها وجودین لفظا ومعنی تسمى محصلة) مطلقا قضیه حلیه یعنی كرك موجبہ وكرك سالبہ وكرك شخصیه ویا محصوره ویا مسهله اكر طرفینی لفظا ومعنی وجودی اولورسه بومثلا بوقضیه ر قح صاد ایله محصله تسمیه اولنور چونكه طرفین وجودی اولدیغی حلیه هر بری محصل ووجود اولور (نحو الانسان حیوان اولیس بفرس) مثال اولده موضوع انسان و محمول

حیوان اولوب ایکسیده وجودی اولهرق بطریق الایجاب انسان اوزره حیوانیتله حکم اولمش اولدیغندن بوقضیه موجبہ محصله در و مثال ثانیه موضوع انسان و محمول فرس اولوب ایکسیده وجودی اولهرق انساندن فرسیت سلب و رفع ایدلش اولدیغندن بوقضیه سالبہ محصله در الحاصل موجبہ محصله محمول وجودینك موضوع وجودی اوزره وقوع ثبوتیله وسالبہ محصله محمول وجودینك موضوع وجودی اوزره لاوقوع ثبوتیله حکم اولنان قضیه لر در

قال رحمه الله (والافعولة الموضوع او المحمول او الطرفين) واکر قضیه حلیه نك طرفینی لفظا ومعنی وجودی اولورسه بومثال قضیه لر معدوله تسمیه اولنور زیرا حرف سلب سلب نسبتہ موضوع اولسیله بومعنا نك غیر سنده استعمال اولدیغی حینده معنای اصلینندن معدول اولمش اولور بوده یا بالکثر موضوع قضیه عدمی اولسیله اولوب بوقضیه دره معدولة الموضوع تسمیه اولنور (نحو اللاحی جاد) اشته بومثاله للاحی اوزرینه جاد اولسیله حکم اولنوب موضوعی اولان لاجیدن لاحرف سلبی جز اولسیله عدمی و محمول اولان جاد وجودی اولهرق معدولة الموضوعدر

و یاخود بالکثر محمول عدمی اولسیله اولوب بومثاله معدولة المحمول تسمیه اولنور (والعقرب لاعالم اوامی) اشبو مثالنده موضوع اولان عقرب وجودی و اولده محمول اولان لاعالمدن حرف سلب جز اولسیله لفظا وثانیه اعمی عدم بصر معناسنه اولسیله معنا عدمی اولدقلرندن ایکسیده معدولة المحمولدر و یاخود موضوع و محمولدن ایکسیده عدمی اولوب بومثاله معدولة الطرفين اطلاق اولنور مثلا اللاحی لاعالم قولنده حرف سلب طرفیندن جز اولهرق ایکسیده عدمی اولسیله بوقضیه معدولة الطرفيندر و بومثال سهل الانتقال اولسیله مصنف تصریحه حاجت کورماشدر و بومثاله لکثره سی موجبہ اولوب سالبه لرنده اللاحی لیس بعالم والعقرب لیس بلا حیوان والاعمی ایس بلا حیوان دیر سین اول سالبه معدولة الموضوع وثانی سالبه معدولة المحمول وثالث سالبه معدولة الطرفيندر و خفی اولسونکه معنا عدمی اولنلرك معدوله دن عدی مختلف فیه در

قال رحمه الله (وقد تخص المحصلة بالموجبة منها وتسمى السالبة بسيطة) واصطلاح اهل فقهه بوجه محرر طرفینی لفظا ومعنی وجودی اولان حلیه لره كرك موجبہ وكرك سالبه علی الاطلاق محصله دینلیدی کبی بعضا دخی اشبو محصله اسمك موجبہ اولنلره تخصیصیله سالبه اولنلره سالبه بسيطة تعبیر ایدر لر زیرا سالبه معدوله به نسبتله حکم بسیطده اولوب بالکثر بر حرف سلبی مشتملدر

قال رحمه الله (والفرق بین الموجبة المعدولة المحمول و بین السالبة البسيطة لفظی

و معنوی) و موجبه معدوله المحمول اليه سالبه بسببه بينده اولان فرق لفظی و معنوی
اوله رق هر ايکي جهته ده بينرنده فرق و امتياز موجود در ا کر سؤال اولنور سه که
عدول جانب محموله اولديغي کبی جانب موضوعه دخي اولديغي بيان ايدلمشکن
بوراده کلامي يالکر معدوله المحموله حصر اتمسندده سبب ندر جوابنده دیرزکه
وجه تخصيص بودر که فن منطقده عدوله معتبر اولان جانب محموله اولان عدولدر
زیرا مناط حکم ذات موضوع ايله وصف محمول ايدوی تحقیقات سابقه دن
معلوم اولشددر و خفی دکلدر که برشی اوزرينه امور وجودیه ايله حکم امور عدمیه
ايله حکمه مخالفدر بوسيله قضیه نك عدول و تحصیل جهته ده اولان اختلافی مفهوم
قضیه به تأثیر ايدرک قطعيا مفهوم قضیه نك اختلافی موجب اولور مثلاً زيد کاتب
بر قضیه وزيد لا کاتب قضیه اخري اولوب مفهوم لری متخالفدر لکن وصف
موضوعه اولان عدول و تحصیل بويه اوليوب ذات موضوعدن عبارتدر
و معلومدر که برشی اوزرينه حکم اوشيدن هر نصل عباره ايله تعبير ايدلمسه
مفهوم قضیه ده موجب اختلاف اولز زیرا مثلاً بر شينک ايکي وصفی اولوبده
برسی جاد کبی وجودی و ديکری لاحی کبی عدمی اولسه و اوشيدن بر کره وجودی
ايله و ديکر دفعه ده عدمی ايله تعبير اولنور رق ايکي حالده ده اوزرينه برشی ايله حکم ايدلمسه
حقیقه مفهومده بر برينه مخالف ايکي قضیه حاصله اولز و تکرار سؤال اولنور سه که بيان
فرقه موجبه معدوله المحمول ايله سالبه بسببه بينده حصر کلامه باعث ندر جوابنده
دیرزکه عدولک محموله اعتباری جهته ده درت قسم حاصل اولوب بوده موضوعک
عدول و تحصیلدن صرف نظرله قضیه نك باعتبار المحمول یا معدوله و یا محصله و بونلرده
یا موجبه و یا سالبه اولمی اعتباریله در ایدی اول زيد کاتب کبی موجبه محصله و ثانی
زيد ليس بکاتب کبی سالبه محصله و ثالث زيد لا کاتب کبی موجبه معدوله و رابع زيد
ليس بلا کاتب کبی سالبه معدوله در و بوقضیه لردن هیچ بر قضيتين بينده التباس
اوليوب يالکر التباس سالبه محصله ايله موجبه معدوله بيننده در اما موجبه محصله
ايله سالبه محصله بيننده فرق ظاهر در که اولده حرف سلب مفقود و ثانیده موجوددر
و اما موجبه محصله ايله موجبه معدوله بيننده فرق كذلك معدوله ده حرف سلبک
وجودیله محصله ده عدمیدر و اما موجبه محصله ايله سالبه معدوله بيننده فرق سالبه
معدوله ده ايکي حرف سلبک وجودیله موجبه محصله ده حرف سلبک عدم
وجودیدر و اما سالبه محصله ايله سالبه معدوله بيننده فرق سالبه معدوله ده ايکي و سالبه
محصله ده يالکر بر حرف سلبک موجود اولسیدر و موجبه معدوله ايله سالبه معدوله
بيننده فرق سالبه ده ايکي و موجبه ده يالکر بر حرف وجودیدر و اما سالبه محصله
ايله موجبه معدوله دن ايکي سنده دخي بر حرف سلب اولسيله بينرنده التباس موجود

اوله رق بناء عليه بونلرک بيننده تعيين فرق و تمیزه احتیاج کور نمی بین القضا یا واجب
تخصيص اولشددر

قال رحمه الله (اما اللفظی فبان الغالب فی العدول مثل لا و غیر وفي السلب مثل ليس
و تقديم رابطه الايجاب على اداء السلب في المعدولة نحو زيد هو ليس بقائم
و تأخيرها في البسيطة نحو زيد ليس هو بقائم و بهذا يفرق بين موجبة الشرطيات
و سالبتها) اما موجبه معدولة المحمول اليه سالبه بسببه بيننده فرق لفظی ايکي
وجهله اولوب اول غالب استعمالده قضیه معدوله ده لا و غیر و سالبه بسببه ده
ليس امثالنک ايراد ايدلمسیدر مثلاً اکثر معدوله اوله رق زيد غير کاتب و يا خود
لا کاتب و سالبه بسببه اوله رق زيد ليس بکاتب دینلور و بوقضیه نك ثانیده
جاری اوله رق ثانیده غير معتبردر

و فرق لفظی دن ثانی معدوله ده رابطه ايجابیه نك ادات سلب اوزرينه تقديمیله زيد
هو ليس بقائم دینلور هو رابطه ايجابیه می ليس اوزرينه تقديم ايدلمی ربط
سلبه اشارت اولسيله معدوله اولديغنه قرينه لفظیه در و سالبه بسببه ده رابطه
ايجابک ادات سلبدن تأخیریه زيد ليس هو بقائم دینلور و بونکله سلب رابطه اشارت
اولنور رق قضیه سالبه بسببه ايدو کنه قرينه لفظیه اولور و بوقضیه نك ثانیده مطرددر
و اشبو رابطه ايجاب ايله حرف سلبک قضیه ده یکديکرندن تقديم و تأخیریه
شرطياتک موجبه و سالبه می بینی فرق اولنور رق مثلاً موجبه سنده ان کانت الشمس
طالعة فالليل هو ليس بوجود و سالبه سنده فالليل ليس هو بوجود دینلور
مصنفک حاشیه ده بانی اوزره بو محله ساثر اهل فن اشبو فرق ثانی بی رابطه نك
تقديم و تأخیری اولسيله صورت اطلاقده بيان ایتش اولدقلى حالده بوراده
رابطه بی قيد ايجاب ايله تقييد المسمى زیرا سالبه ده رابطه ادات سلب اوله رق
بو جهته سالبه ده ادات سلبدن رابطه سلبی تأخیر اوليوب بلکه ادادن تأخیر
اولنان رابطه ايجابدر

قال رحمه الله (و اما المعنوی فبان المعدولة حاكمة بوقوع ثبوت المحمول العدمی و هو
ربط السلب و البسيطة حاكمة بلا وقوع المحمول الوجودی و هو سلب الربط) و اما
موجبه معدولة المحمول اليه سالبه بسببه بيننده فرق معنوی شو وجهله در که
معدوله بحسب المفهوم محمول عدمینک موضوع ایچون وقوع ثبوتیه حاکه اولوب
و عدمینک وقوع ثبوتیه حکم ربط سلبدر مثلاً زيد هو ليس بقائم قولنده حکم قائم
اولما سلبک زيد ایچون وقوع ثبوتیه اوله رق سلبی ربطدر زیرا رابطه نك شانی
ما بعدنی ماقبلنه ربطدر بو جهته قضیه موجبه اولور و سالبه بسببه محمول
وجودینک موضوع ایچون لا وقوع ثبوتیه حاکه اولوب بو ایسه سلب ربطدر

مثلاً زید ایس هو بقاءم قولنده حکم قیامت زیددن انقاسیله اوله رق بو ایسه ربطی سلبدر زیر احرف سلبک شانی مابعدنده اولان شیئی سلب ایتکدر بو جهته قضیه سالبه در حاصلی معدوله ده حکم ایجاب ایله وبسیطه ده سلب ایله اولوب اولک مفهومی ربط سلب وثائیک مفهومی سلب ربط اوله رق من جهة المعنی بیلرلنده فرق تحقق ایدر قال رحمه الله (وایضا السالبة البسيطة من كل نوع من الخارجية والحقيقية والذهنية اعم مطلقاً من موجبة المعدولة المحمول لان صدق موجبة كل نوع يتوقف على تحقق الوجود المعتبر مع موضوعه في الواقع بخلاف سالبته) و بر فرق معنویه شو جهتندندر که قضایای خارجی و حقیقه دن هر بر نوعک سالبه بسیطه سی او نوعک موجبه معدوله المحمولندن مطلقاً اعمدر زیر قضایای مذکورده دن هر نوعک صدق موجبه سی موضوعیله معتبر اولان وجودک واقعه تحقنه متوقفدر والا وجود معتبر مطابق واقع اولیوب قضیه صادقه اولز لکن سالبه بسیطه بونک خلافتده اولوب صدق وجود معتبر موضوعک تحقنه توقف ایتز زیر موضوعیله معتبر اولان وجودک واقعه عدم تحقق حینده سلب اولی بالصدقدر

مصنف مرحوم ما سبقه اجالا اراد ایلدیکی برقائه مهمه بی ایضاح ایدرک حاشیه ده دیمشدر که وجود موضوعی وجود معتبر قیدیه تقييد ایدوبده سائرلری کی صورت اطلاقده يتوقف على وجود الموضوع تعبيره اکتفا ایتماسی بو مقامده ذهنه تبادر ایدن شیئی دفع ایچون تحقنه اشارتدر شوبله که موضوع قضایاده ایکی وجود اولوب بریسی قضیه ایله حاکم اولان کسنه نک موضوع ایچون اعتبار ایلدیکی وجود وثائی موضوعک فی نفس الامر تحققی معناسنه اولان وجود در واشبو وجودین بیننده عموم من وجه اولوب زیر حاکمک وجود موضوعی اعتبار ایلندن واقعه وجودی لازمکلمیه جکی مثالو واقعه وجودی اولقندن دخی حاکمک بو وجودی موضوع ایله اعتبار ایتسی اقتضا ایتیه جکی معلومدر اشته بو ایکی صورته افتراق ایتش اولورلر و بعضاً اولور که حاکم وجود موضوعی اعتبار ایدوب نفس الامرده دخی بو وجود متحقق اوله رق وجودیندن ایکیسیده اجتماع ایدر ایدمی اعتبار حاکم ایله اولان وجود اول موجبه وسالبه بیننده مشترک اوله رق بیلرلنده تحقق تناقض بو وجودی اعتبار ایله در وسالده خارجیته نک سالبه حقیقه و ذهنیه دن و بونلرک سالبه خارجیته دن امتیازلری دخی بو وجود ایله در و صدق موجبه نک موقوف علیهی اولوب صدق سالبه نک توقف ایتدیکی وجود ایله مراد وجود ثانی یعنی وجود نفس الامری اولوب وجود اعتباری دکدر اشته بو وجهله وجودین بیننده اولان فرقه مبنی قومک صدق سالبه وجود موضوعه غیر متوقفدر دیو تصریحلریله برابر سالبه ده حکم موضوع موجود

اوزرینه در دیو کلاملری بیننده تدافع اولدیغی معلوم اولور حاصلی صدق سالبه نک توقف ایتدیکی وجود موضوعک وجود نفس الامری سی وسالبه ده حکمک مقتضی اولدیغی وجود وجود اعتباری در که نفس الامرده موجود اولوب اولماقندن اعمدر بو مقام من الق اقدام اعلام اولمسيله بو وجهله یلتمی لازمه دندر قال رحمه الله (فیصدق السالبة البسيطة من الخارجية مع موجبتها المعدولة المحمول فيما وجد الموضوع في الخارج تحقياً وانفك عنه المحمول فيه) قضایای خارجی و حقیقه و ذهنیه دن هر نوعک موجبه معدوله سی موضوعیله معتبر اولان وجودک نفس الامرده تحقنه متوقف وسالبه سی بو وجوده غیر متوقف ایدوکی معلوم اولدیسه ایدمی موضوعی تحقناً خارجده موجود اولوبده محمول خارجده موضوعدن منفک اولان ماده لده کړک سالبه بسیطه و کړک موجبه معدوله المحمول صادقه اولور (نحو کل انسان ایس بقرس اولافرس) اول سالبه بسیطه وثائی موجبه معدوله المحمول اوله رق مفاد اول خارجده فرسیتک انسان ایچون لاوقوع ثبوتندن و مفاد ثانی لافرسیتک انسان ایچون وقوع ثبوتندن عبارت اولمسيله ایکیسیده صادقدن زیر مفهوملری خارجده فرسیتک انساندن انفکاک اولوب بوايسه واقعه مطابقدر (ویدونها فیما عداه سواء امکن الموضوع ولم يوجد في الخارج تحقياً) و خارجده موضوع تحقناً وجود اولان ماده نک ماعداسنه یعنی موضوعی خارجده موجود متحقق اولمیان ماده لده خارجیته دن سالبه بسیطه صادقه و موجبه معدوله المحمول غیر صادقه اوله رق افتراق ایدرلر و موضوعک خارجده تحقناً عدم وجودی یا موضوع فی نفسه ممکن اولوبده خارجده تحقناً موجود اولماسيله اولور (نحو لاشیء من العنقاء یجسم في الخارج) ایشته بو مثالده موضوع اولان عنقا معدومات ممکنه دندر (اولم یکن) و یاخود موضوعک ممکن اولماسيله اولور (نحو ایس شریک الباری تعالی بصیرا فی الخارج) بو مثالده موضوع اولان شریک معدومات غیر ممکنه دندر حاصلی کړک عنقا و کړک شریک اول ممکن وثائی تمتع اولمسيله برابر ایکیسیده تحقناً خارجده موجود اولیوب و صدق سلب موضوعک وجود تحقنه متوقف اولدیغی جهته بونلر ایله امثالندن جسم و بصیر امثالی مفهوماتی سلب ایتک صادقدن لکن بو ماده لده موجبه خارجیته معدوله المحمول اعتبار ایتک صحیح اوله من زیر معدوله حلی صورته معنی عنقا ایچون لاجسمیت و شریک ایچون لابصیریتک خارجده وقوع ثبوتی اولوب بر شیک شیء آخر ایچون ایجاب خارجیسی ایسه مثبت لهک فرع وجود خارجیسی اوله رق عنقا و شریکک خارجده وجودی مقتضی اولمسيله صادقه اوله من

قال رحمه الله (ومن الحقيقية مع موجبتها المعدولة فيما امکن الموضوع وانفك عنه

المحمول علی تقدیر وجوده فی الخارج) وقضية حقیقه در موضوع ممکن او او بدیه
خارجده وجودی تقدیرده اشبو موضوعدن محمول منفک اولدیغی ماده لرده سالبه
بسیطه وموجبه معدوله دن هرایکیسی صادقه اولور یعنی بومثالو قضیه کرک سالبه
بسیطه اعتبار ایدلسون و کرک موجبه معدوله المحمول اولسون هرایکی صورتده
صادقه اولور (نحو العناء والفرس لیس بکاتب اولاکاتب فی الخارج) یعنی
افرادى ممکن معدوم اولان عنقائک فرض وجود خارجى ايله سالبه بسیطه حقیقه
اولق اوزره لیس بکاتب فی الخارج ویاخود موجبه حقیقه معدوله المحمول اولق
اوزره لاکاتب فی الخارج دینلسه ایکیسیده صادقه در کذلک افراد ممکنه سندن
بعضیسی خارجده موجود وبعضیسی مفقود اولان فرسک افراد معدومه سنک دخی
فرض وجودیله جمیع افراد موجوده ومقدره سنه شامل اولق اوزره سالبه بسیطه
حقیقه اوله رق انفرس لیس بکاتب فی الخارج ویاخود موجبه حقیقه معدوله المحمول
اوله رق لاکاتب فی الخارج دینلسه ایکیسیده صادقه در زیرا حقیقه ده حکم
خارجده فرض وجودیله افراد ممکنه اوزرینه اولدیغی معلومدر (وبدونها فیالم ممکن
کافی سلب العوارض الخارجیه عن المحالات) وموضوعی ممکن اولیان ماده لرده
حقیقه دن سالبه بسیطه موجبه معدوله سندن افتراق ایدرک بسیطه صادقه ومعدوله
کاذبه در نه کیم محالاتدن عوارض خارجیه نک سلبی صورتنده بویله اوله رق مثلاً
لاشی من الشریک بصیر فی الخارج بسیطه حقیقه سی صادقه اولوب لکن شریکک
استحاله وجودی جهته له موجبه معدوله حقیقه اوله رق الشریک غیر بصیر دینلک
صادقه دکلدر .

قال رحمه الله (ومن الذهنیه الحقیقه مع موجبتها المعدوله فیما وجد الموضوع بذاته
فی الذهن تحقیقاً او تقدیراً وانفک عنه المحمول فیه) وذهنیه حقیقه دن ذهنده
تحقیقاً ویا تقدیراً موضوع بذاته موجود اولوب واشبو موضوعدن محمول ذهنده
منفک اولدیغی محله سالبه بسیطه وموجبه معدوله المحمولدن هرایکیسی صادقه
اولور (نحو الاربعه لیس بفرد اولافرد فی الذهن) بومثالده ذات اربعه احد ازمنده
تحقیقاً ذهنده موجوده اولوب وفردیت کندیدن منفک اولسیله ایکیسیده صادقه در
زیرا اعتبار حاکدن قطع نظرله اربعه نک ذهنده بعض ازمانده تحقیق وفرد اولقدن
انفکاکى معلوم اوله رق اوزرینه سلب وایجادن ایکیسیده حکمه صالحدر
مصنفک حاشیه ده بیانی وجهله بذاته ذهنده موجود اوله حق موضوع ايله مراد
کندوسچون ماهیت حقیقه اولان شیدر بوده ایستر ذهنده محققاً موجود اولسون
نه کیم احد ازمنده ذهنده موجوده اولان اربعه بوقیلنددر وایستر ذهنده مقدر
اوله رق موجود اولسون نه کیم واجب تعالی حضرت لرینک کنهی هر نقدر اید

اذهانه واقع اولرسه ده ذهنده امکان حصولیله بالفرض قائل اولق لازمکسه
بوقیلدن یعنی ذهنده وجودی مقدر اولان ماهیتدن اواش اولور ایدى بذاته
قولنده اولان ذاتدن مراد اذهانه حصولی تقدیرده وجود خارجىی فرضه
محتاج اولقمیزین ذهنده حاصل اوله حق ماهیت حقیقه در و ذکرى سبق ایلدیکی
وجهله ماهیات محالات بونک خلافتده در الحاصل بومحله تقدیردن مراد
موضوعک وجود ذهنی ممکنه متعلق اولان فرضدر و (بل بواسطه الفرض)
قول آتیسنده اولان فرضدن مراد موضوعک وجود خارجى مستحیله متعلق
اولان فرض و تقدیردر وفرضین اشبو تغایر دناشی متقابلین اولمشلدر
(وبدونها فیما لم یوجد فی الذهن بذاته بل بواسطه الفرض) وموضوع بذاته ذهنده
موجود اولیوبده فرض و تقدیر ايله موجود اوله یله حک ماده لرده ذهنی حقیقه دن
سالبه بسیطه صادقه اولوب موجبه معدوله صادقه اوله من و بذاته ذهنده
موجود اولیان شی ماهیات محالاتدر (نحو لاشی من المحالات بصیر فی الذهن
او بموجود فی نفسه) اشته بومثاللرک معانی بانفسها ذهنده اولان محالاتدن
بصیریتی ویاخود وجود نفس الامری بی سلب اولوب ونه زمانکه محالاتدن
هیچ بر شی بانفسها وحقیقه ذهنده موجود اولدیه بو سلب بطریق الاولی
صادقدر وموجبه معدوله اوله رق لابصیر فی الذهن ویاخود لاموجود فی نفسها
دینلسه معنی بانفسها ذهنده موجوده اولان محالات ایچون عدم بصیر ویاخود
عدم وجود نفس الامرینک وقوع ثبوتی اولوب واقع حال ایه محالات بانفسها
ذهنده موجوده اولدیغی جهته له اشبو محالات ایچون ذهنده بر شی موجود
اولسی ممکن اوله میوب بناء علیه حکم بالشوت مطابق اوله میه رق صادقه اوله من
قال رحمه الله (ومن الذهنیه الفرضیه مع موجبتها المعدوله فیما وجد الموضوع
فی الذهن بواسطه الفرض وانفک عنه المحمول فیه کما فی هذا المثال) وموضوع
واسطه فرض و تقدیر ايله ذهنده موجود اولوب وبو موضوعدن ذهنده
محمول منفک اولدیغی ماده ده ذهنی فرضیه دن سالبه بسیطه وموجبه معدوله نک
ایکیسیده صادقه اولور لر زیرا بوقضیه ده حکم ايله برابر معبر اولان وجود
فرضی ذهنده موجود اولسیله سلب وایجادن ایکیسیده صحیح او اور نه کیم مرور
ایدن مثال محالاتده بویله در یعنی لاشی من المحالات بصیر فی الذهن ویاخود لا
شی من المحالات بموجود فی نفسه سالبه بسیطه لر یله محالات لابصیر فی الذهن
ویاخود لاموجود فی انفسها معدوله لر قضیه ذهنی حقیقه اعتبار اولندقرى
تقدیرده سالبه صادقه ومعدوله کاذبه اولدیغى کی ذهنی فرضیه اعتبار
ایدلدرى صورتده ایکیسیده صادقه در (وبدونها فیما لم یوجد فی الذهن اصلاً)

وذهنده اصلا وجودی بولمیان ماده ذهنية فرضیه دن سالبه بسیطه صادق او اوب
موجبه معدوله صادق دکلدر (نحو لاشئ من المعدوم المطلق معلوم) اشبو
سالبه بسیطه نك صدقیله برابر المعدوم المطلق لامعلوم معدوله سی غیر صادقدر

مصنف حاشیه ده بیان ایتشددرکه معدوم مطلق ایله مراد خارجده وذهنلردن بر
ذهنده کندو سیچون اصلا وجود اولمیان معدومدر بوجهتدناشی معدوم مطلق
بالضروره معلوم اوله من زبرا علم وجود ذهني ایله مشروطدر واشبو لاشئ من
المعدوم المطلق معلوم قضیه سی مشروطه عامه در زبرا مراد معدوم مطلق مادام
مطلقا معدوم اولدقچه بالضروره معلوم دکلدر دیمکدر وهر نقدر بوقضیه ده معدوم
مطلق اشبو معدوم مطلق عنوانیله معلوم ومتصور ایسه ده بوعنوان ایله تصور معلوم
دکلدر دیو حکمه منافی وناقض اولیوب حکم مذکور صادقدر زبرا قضیه مذکوره
مشروطه وصفیه اولوب و مشروطه وصفیه ظاهرده حلیه ومعناده شرطیه در
وبومقامده هر نقدر طرفینی واقعه تمنع اولسه ده کلا کان الشئ معدوما مطلقا
یلزم ان لایکون معلوما یعنی هر نوقتکه رشی معدوم مطلق اوله معلوم اولماسی
لازم کور دینک طریقله شرطیه نك صدقی محل اشتباه اولدیغی غیر خفیدر

حاصل سؤال بوقضیه ده معدوم مطلق معلوم دکلدر دیو حکم نوجهله صحیح
اوله یلورکه معلوم اولماسیله اوزرینه حکم تصور موضوعه توقف ایدر بوضورته
معدوم مطلق عنوانیله اولسون معلوم اولش اولور وحاصل جواب معدوم
مطلق اوزرینه معلوم دکلدر دیو حکم ایدیله بیلسنک صحی معدوم مطلق عنوانیله
متصور اولسی جهتدن اولوب ومعلوم اولماسیله حکمک صحیح اولسی فی نفسه
وبحسب مفهومه ذهنده ثابت اولدیغی جهتدن درو برشیک ذهنده حصولی وجهدن
ذو وجهک حصولی لازم کلز وبوسیدرکه سلب ایله حکم صادق وایجاب ایله
حکم کاذب اولور زبرا ایجاب ایله حکم خارجده ویاذهنده موضوعک وجودنی
اقتضا ایلر اشبو معدوم مطلقده ایسه بالکز سلب حکمه مدار اولق اوزره عنوان
معدوم مطلق ایله تصور دن بشقه نه خارج نه ذهنده نه حقیقه ونه فرضا وجود
یوقدر وبوقضیه نك یعنی لاشئ من المعدوم المطلق معلوم قضیه سنک بوجهله
امتناع موضوعیله برابر صدقنی فهده اولان غوضتدناشی مشروطه عامه ده
انحصاری التزام ایدلشددر چونکه مشروطه عامه وصفیه معناده شرطیه اولوب
وشرطیه نك طرفی تمنع اولسه ده صدق قضیه ده محل اولدیغی تفصیلات آیه دن
معلوم اولور وبومقال علم کلامده تمایز معدوماتده اولان اختلافک مباحث
متفرعه سنددر

ومصنفک امکان رساله سنده بوکلامه مناسب اولان تحقیقاتک خلاصه سی بودرکه

بحسب نفس الامر اوزرینه مجهول مطلقدر دیو حکم صادق اوله جق هیچ برشیک
نفس الامرده وجودی اولدیغی وبوجهله بحسب نفس الامر اعتبار ایدلشددر امتناع
حکم ایله اوزرینه حکم ایتک صادق اوله میه جق معلوم ایسه ده فقط برشی
اوزرینه مجهول مطلق عنوانک بالفعل صدق تقدیرده اوزرینه برشی ایله حکم
ایتک تمنعدر دیو حکم ایدلسی صادقدر انکیچون شیخک عقد حلیه اعتبار ایدلیدی
فعل ایله مراد نسبتک بحسب نفس الامر قوه دن فعله خروجی اولسنی متأخرین
زعم ایتشیکن مذهب تحقیقه نسبتک بحسب القرض قوه دن فعله خروجی معنانه
فعل فرضیدن تعمیم ایدلشددر وسبب تعیمی یانده اکر متأخرینک زعمی وجهله
بالکز اعیانده فعل اعتباریله فعل فرضیدن تعمیم ایدلسه کل مجهول مطلق دائما تمنع
الحکم علیه امثالی ظاهرده حلیات ومعناده شرطیات اولان وصفیانه حکم صحیح
اوله مزیدی دینلشددر

قال رحمه الله (ولذا قالوا السالبة البسيطة والعدولة المحمول متلازمان فيما وجد
الموضوع) تحقیقات مبسوطه دن معلوم اولدیکه قضایای حلیه دن هر نوعک موجب سی
موضوعیله معتبر اولان وجودک واقعه یعنی قضیه خارجیه ایسه تحقیقا وحقیقه
ایسه تقدیرا خارجده وذهنية حقیقه ایسه تحقیقا وفرضیه ایسه تقدیرا ذهنده تحقیقه
متوقف وبونکله مشروطه اولوب سالبه بسیطه ایسه بوجهله تحقق وجود معتبره غیر متوقف
اولسیله وجود معتبر موضوع تحقق اولان محالدرده موجب معدوله وسالبه بسیطه دن
ایکیسیده صادق ووجود موضوع تحقق ایتیان محالدرده بالکز سالبه بسیطه نك
صدقیله موجب معدوله مفترق اولور اشته بوجهله وجود معتبر موضوع واقعه
متحقق اولان محالدرده سالبه بسیطه وموجب معدوله من جهة الصدق یکدیگرندن
افتراق ایتد کلرندن ایچون قوم موضوع موجود اولان محالدرده سالبه بسیطه ایله
معدوله محموله بررینه متلازمدر دیو قائل اولشدردر

قال رحمه الله (وكذا السالبة المعدولة المحمول اعم مطلقا من الموجبة المحصلة
ومتلازمة معها فيما وجد الموضوع) وسالبه بسیطه موجب معدوله المحمولدن
اعم اوله رق وجود معتبر موضوع تحقق ایدیکی محله متلازم اولدقنری کی
سالبه معدوله المحمول دخی عموم مطلق ایله موجب محصله دن اعم اوله رق وجود
معتبر موضوع متحقق اولدیغی محالدرده سالبه معدوله موجب محصله ایله متلازمه
یعنی بومحله ایراد اولنه جق قضیه کرك سالبه معدوله اولسون وکرك موجب
محصله اوله رق ایتیان ایدلسون ایکیسیده صادقدر (نحو لیس الانسان لانا طقا
والانسان ناطق) مثال اول سالبه معدوله وثانی موجب محصله اوله رق ایکیسیده
صادقدر محتی ریزوینک بیانی اوزره هر نوقت زید کاتب صادق اولسه ایس

زید بلا کاتب صادق اولور و بعضاً اول صادق اولیدرق ثانی صادق اولور
بوده زید معدوم حقنده اولور ایددی اشبو محصله ایله سالبه معدوله المحمول
بیننده دخی موضوع موجود اولدیغی ماده ده تلازم وارد

قال رحمه الله (تنبيه قد يحكم بثبوت حكم السالبة بموضوعها كان يقال اجتماع
التقيضين هو ليس بصيرا بمعنى انه متصف بعدم البصر وسماعها المتأخرون موجبة
سالبة المحمول) خفي اولسونكه بعضاً قضية حليه ده حكم سالبه نك موضوع
ايچون ثبوتيله اولور شوبيله كه برشي وضع اولنهرق بوشیدن بروصف سلب
اولندقد نصكره بوسلبك شي موضوع ايچون ثبوتيله حكم ايديلور و ذكرى سبق
ايدن معدولة المحمولده حكم محمول عدمينك موضوع ايچون ثبوتيله اولوب
بينلرنده فرق موجود در و مصنفك عنوان تنبيه ايله ارادى اشبو مغايرته اشارتدر
حاصلى معدوله ده حكم محمول عدمينك ثبوتيله و بوقضيه ده حكم حكم سلبك
ثبوتيله در مثلاً مثال المذكورك معناسى اجتماع تقيضين عدم البصر ايله يعنى بصرك
كنديدن انفاسيله متصفدر ديمكدر و بوقضيه ده متأخرون موجبة سالبة المحمول
تسميه ايتشدر (و حكموا بأنها مساوية للسالبة البسيطة و اعم من الموجبة المعدولة
المحمول حيث صدق عند عدم الموضوع ايضا دون المعدولة المحمول) و بوقضيه
نك سالبه بسيطه ده مساويه اولوب و موجبة معدولة المحمولدن اعم اولسيله
حكم ايتشدر شو جهتدنگه بوقضيه سالبه بسيطه كى موضوعك عدمى عندنده
دخی صادق اولهرق معدوله محمول صادق اوله مر (لكنها فى التحقيق موجبة
معدولة المحمول من الذهنية فيقتضى صدقها وجود الموضوع فى الذهن حال اعتبار
الحكم ان آنافان وان ساعة فساعة وان دائماً فداًم وهكذا بخلاف السالبة الذهنية
وان توقف انعقاد الكل على وجود الموضوع فى الذهن حال الحكم) لكن فاضل
دوا نينك تحقيق اوزره بوقضيه قضايى ذهنيه دن موجبة معدولة المحمولدر
بوتقدیرده صدق موضوعك ذهنده اعتبار حكمك حال و مقدارنه كوره وجودنى
اقتضايدير شوبيله كه اعتبار حكم آن ايسه وجود ذهنى موضوع دخی آن وساعت
ايسه ساعت و دائماً ايسه دائماً و هكذا هر فصل اعتبار ايديلور ايسه حال اعتباره
كوره در و سالبه ذهنيه بونك خلافتده اولوب صدق بوجهله وجود موضوعى
مقتضى دكلدرواقعا كرك موجبه و كرك سالبه بونك جله سنك انعقادى ذهنده وجود
موضوعه توقف ايدر سده بوجوده موجبه نك مقتضى اولديغى اعتبار حكمك حال
و مقدارنه كوره اولوب بلكه حال حكمده موضوعك ذهنده حضور و وجودندن

عبارتدر ۹ مثلاً الله تعالى موجود ازلا و ابداً قولارده ذهنده حكم ايچون موقوف
عليه اولان وجود يالكز حال ايقاعده اولوب و ثبوت محمول ايچون اولان وجود
ازلى و ايديدر حاصلى ايجادده وجود موضوع محمولك موضوع ايچون بوجهله ثبوتى
معتبر ايسه طبقيسى اولمى مقتضى اولوب سالبه ده يالكز وقت ايقاعده ذهنده
وجودى كافيدر و مصنفك حاشيه ده بيانى وجهله (انعقاد الكل) تعبيرنى اختيار
المسمى تصور موضوع اوزره توقف ايدن اتجق نفس انعقاد قضيه اولوب قضيه نك
صدق اولديغنه و كلام اولده يعنى انعقاد قضيه نك توقفده اولوب بلكه صدق
قضيه نك توقفده اولديغنه اشارتدر

بو كلامك صورت اتضاحى شو وجهله بسط مقاله توقف ايدرك شرح مطالعة
مبسوط اولديغى وجهله محصليندن رجاعت ايجاب معدول ايله سلب محصل بيتنى
فرقه ايجاب معدول وقت حكمده برامر ايچون ثبوت شانندن اولان شينك عدمى
وسلب محصل وقت حكمده ثبوتى شانندن اوليان شينك عدميدر دبديلر بوضورتده
كوسج اولان رجلدن حليه نك عدمى ايجاددر زيرا حليه دار اولقى شان رجليندر
و طفلدن حليه نك عدمى سلبدر زيرا حليه شان طفل اولديغى معلومدر و بعضيلر
بومعنادن اعم حل ايدرك ايجاب معدول فى الجملة يعنى وقت حكمده و ياخود وقت
حكمندن مقدم و مؤخر برامر ايچون ثبوتى شانندن اولان شينك عدمى وسلب
محصل برامر ايچون ثبوتى اصلاً شانندن اوليان شينك عدمى اولسيله تفسير ايتديلر
بومعنايه كوره طفلدن عدم حليه ايجاب معدولى و مرأدن عدمى سلب اولور زيرا
طفل ايچون وقت حكمدن نصكره يعنى سن رجليته بلوغنده حليه دارلق شانندن
اولوب نسا بويله دكلدر و بعضيلر بوتفسيردن دها اعم اولقى اوزره ايجاب معدولى
برامر ايچون اوامر ك و ياخود نوعك اتصافى شانندن اولان شينك عدمى ايجاب
معدولدر ديو تفسير ايتديلر بوتقدیرده مرأدن حليه نك عدمى ايجاب معدول اولور
زيرا حليه ايله اتصاف ولوبعض افرادنه خاص اولسده ده نوع انسانك شاننددر
لكن حليه نك حصاردن عدمى شان نوعى اولديغى جهته سلبدر و بعضيلر بوتدن
دها اعم اولهرق اخذ ايدوب ايجاب معدول برامر ايچون اوامر ك و ياخود نوعك
وياخود جنس قريبك متصف اولمى شانندن اولان شينك عدمى اولمى اختيار
ايتديلر بوضورتده حصاردن عدم حليه ايجاب معدول اولور زيرا حصارك جنس قريبي
حيوان اولوب حليه شانندن اولان انسان بوجنده داخلدر لكن شجر دن حليه نك
عدمى جنس قريبك شانندن اولديغى جهته سلبدر و بعضيلر ايجاب معدولك تفسيرنده

۹ اشو تقرر دن مفهوم اولديغى وجهله حال حكمندن مراد حال حكم عقل اولان حال ايقاع و انتزاعدر و حال
اعتبار حكمندن مراد حال ثبوت حيدر ك عندلرنده حال اعتبار حكم ايله معاددر (عبد الحميد)

جنس بعیدك شاندن اولان شیك عدمی دخی ادخال ایدرك تعمیده غایت درجانه
ابلاغ ایشدر بوتقدیده شجردن عدم لویه ایجاب معدول اولور زیرا لویه شان
جسمدر چونکه جسم شجر وانسان ایچون جنس بعیددر وجوهردن اشتداد
وضعفك عدمی سلب اولور زیرا بونلر نه جوهرك ونه نوعك ونه ده جنسی
اولدیغی جهته جنسك شاندر .

ایشته ایجاب معدول ایله سلب محصلی تفسیرده اقوال مختلفه اوله رق شیخ بونلر
جمله سنی ابطال ایله دیشدرکه بز شکل اولدن بر قیاس ترتیب ایدرك جوهر عرض
دکدر و عرض اولیان هر برشی موضوعدن غیدر دیدیکمز صورتده بوقیاس
جوهر موضوعدن غیدر قضیه سنی بالضرور انتاج ایدر زیرا اصغرK اوسطده
اندراجی بین و ظاهر در حالبوکه شکل اولك انتاجی ایجاب صغری ایله مشروطدر
بوجهته الجوهر لیس عرض قضیه سی سالبه اولیوب معدوله اولدیغی محققدر
مع ذلک عرض نه جوهرK ونه جنس قریب وبعیدك شاندر بصورتده ذکر اولنان
تعریفك جمله سی طرد اوعکسا منتقض اولور .

شیخ بوکلامی اوزره بری اجمالی و بری تفصیلی اولق اوزره ایکی نقض ایراد
ایدلشدرکه بونلردن نقض اجمالی صاحب کشفك ایراد ایلدیکی شیء اولوب بونك
تقریری شووجهله درکه جوهر عرض دکدر قضیه سنك موجه اولسنی اثبات ایچون
ایراد اولنان دلیل جمیع مقدماتیه صحیح اوله مزوالا ایجادده وجود موضوع مشروط
اولماسنی اقتضایدر زیرا بز اخلا لیس بوجود وکل مالیس بوجود لیس بمحسوس
دیدیکمز تقدیده بالضرور اخلا لیس بمحسوس نتیجه سنی افاده ایدر اگر
اخلا لیس بوجود قضیه سی موجه اولسه عدم موضوع ایله برابر ایجابك تحقیقی
لازمکور حالبوکه شیخ کنیدیسی عدم موضوع ایله برابر تحقیق ایجابیه راضی
موجه ده وجود موضوع ایله برابر تحقیق ایجابیه غیر راضی وموجه ده وجود
موضوعك لزومیه قاضیدر

ونقض تفصیلیك تقریری شووجهله درکه شکل اولده صغرای سالبه نك عدم
انتاجنی تسلیم ایتمیز بلکه سالبه نك عدم انتاجی نسبت سلبیه نك کبراده تکرر
ایندیکی صورتده درکه مثلاً لاشیء من الانسان بحجر وکل حجر جسم قوی بوقیلدن
اولوب اصغرK تحت اوسطده عدم اندراجی محذورند ناشی غیر متجدد لکن ذکر
اولنان مثالرده اولدیغی کبی نسبت سلبیه نك تکرری حینده منتج اولور وانتاجنه
بدا هت شهادت ایدر

وصاحب مطالع اشبو نقضیندن جوابده دیشدرکه شیخ ایله صاحب کشفك
کلامرنده مثال اوله رق سبق ایدن قیاسینك انتاجی صغری سالبه المحمول اولسبیه

برابر موجه اولدیغندن ایچوندر وموجه سالبه المحمول سالبیه مشابهند ناشی
وجود موضوعی اقتضایتمز الحاصل موجه نك وجود موضوعی اقتضای سالبه
المحمول اولدیغی صورتده در بصورتده نقض اجمالی متدفع اولور واما نقض تفصیلیك
دفعی زیرا شکل اولده سالبه صغری اصلاً نتیجه وبرمز و مثالین مذکور بنده اولان
قیاسك انتاجی صغری موجه سالبه المحمول اولوب سالبه محصله اولدیغندن ایچوندر
حاصلی صغری سالبه اولدیغی حینده کبراده نسبت سلبیه تکرر ایتمیوب اصغر
اوسطده مندرج اولمز ونسبت سلبیه نك تکرر ایلدیکی محله صغری سالبه اولیوب
بلکه موجه سالبه المحمول اولور

سؤال اولنورسه که مفاد تحقیقاتدن الجوهر لیس بعرض ویا خود اخلاً لیس بوجود
قضیه لری نه معدوله ونه ده سالبه محصله اولوب بلکه موجه سالبه المحمول
ایدیکی اکلا شیلور ایسه ده بوقضیه لری نوجهله قسمینك خارجنده اعتبار ایدلک
ممکن اوله یلور که اگر سلب محمولدن جز دینلور ایسه قضیه موجه معدوله
اولور واکر جز دکدر دینلورسه سالبه اولور بصوتده اشبو قسمینك خارجنده
سالبه المحمول تصور اولنه مز جوابنده دیرز که سلب کرک سالبه ده وکرک موجه
سالبه المحمولده محمولدن خارجدر لکن سالبه المحمولده سالبه دن زیاده اوله رق
براعتبار موجود در زیرا سالبه ده ابتدا موضوعی وبعده محمولی وبعده بینلرنده
اولان نسبت ایجابیه بی تصور ایدرک بعده اشبو نسبتی رفع ایدر وسالبه
المحموله نه بو اوج شیئی تصور وبعده نسبت ایجابیه بی رفع ایدر که تصکره
عودت ایدرک اشبو سلبی موضوع اوزرینه حل ایلر زیرا موضوع اوزرینه
ایجاب محمول صادق اولیان محله سلب محمول صادق اولور بوجهته موجه
سالبه المحمولده اعتبار سلب تکرر ایدوب سالبه ده تکرر ایتمز حاصلی ذکر اولدیغی
وجهله سالبه ده درت شیء موجود اولوب سالبه المحمولده ایسه برده سلبك
موضوع اوزرینه حلی معتبر اوله رق بشه بالغ اولور وسالبه الموضوعه دخی
اعتبار بوجهته اولوب عنوانك سلبیه موضوع اوزرینه حکم اولنور اشته
بوسبید ناشی کلام قومدن ایشیدر سنکه سالبه المحمولك معناسی (ج) رشیدر که (ب)
اندن مسلویدر دیمکدر وسالبه الطرفینك معناسی کنیدن (ج) سلب اولنان شی
رشیدر که اوشیدن (ب) مسلویدر دیمکدر وسالبه نك معناسی (ج) دن (ب) مسلویدر
دیمکدر وموجه معدوله نك معناسی (ج) اوزرینه لا (ب) صادق اولور دیمکدر دیو
تقریر ایدرلر و بویاندن معلوم اولور که سالبه وجود موضوعی اقتضای ایلدیکی کبی
سالبه المحمول دخی وجود موضوعی اقتضایتمز

ایشته بوقتیقات بسوطدن مستبان اوله جفی وجهله متأخرون دفع اشکال

ایچون الجوه رلیس بعرض و الخلاء لیس بوجود امثالی قضیه لری موجبده ادخال و سالبه به مشابهنه ناشی سائر موجب کبی وجود موضوعی مقتضی اولدیغنی اعتبار ایدرک موجب سالبه المحمول تسمیه سبیله قضایای موجبده دن قسم ثالث عدائشدر حاصلی بونوع قضیه نك موضوعی عدمی اولمسبیله برابر صدقنه قائل اولهرق موجب معدوله دن اعم و سالبه بسیطه به مساوی اولمسبیله حکم ایشلدر و بوجهمله قضایای موجبده دن معدود اولسی حسبیلله شکل اول ایچون صغری واقع اولسی اشتراط ایجابی محل اولمز ووجود موضوع ایله اشتراط صدق موجبده نك محصله و معدوله قسمینه تخصیص اولنوب اشبوسالبه المحمول بوشرطدن مستثنا حکمنده اولمش اولور

لکن متأخرینک بوجهمله موجب سالبه المحمول اعتبار ایلدکری قضایاده مادامکه حکم سلبی اثبات ایله اولوب مطلقا اثباتده ایسه تحقق صدق ایچون مثبت لیهک وجودی مشروط اولمسبیله محقق دوانی متأخرینک بوزهابنه الثفات ایتیهک بوامثال قضایانک قضایای ذهنیه دن موجب معدوله المحمول اولوب صدق لری وجود ذهنی موضوعی مقتضی اولدیغنی تحقیق و اختیار و مصنف دخی بوقوله اتباع و انتصار ایشدر و تحقیق مقام ایله حاشیه ده دیشدرکه بوقضیه لک ذهنیه اولسی شوجهتندرکه محمول قضیه حکم سالبه اولوب بوايسه نسبندر

شویله که حکم سالبه برشیک فی نفسه انتقامی اولیوب بلکه برشیک شیء آخردن انتقامی اولهرق بوايسه نسبندر وهرر نسبت معقول ثانی اولدیغنی تحقیقات سابقه دن معلوم اولمشدر و محمولاتی معقولات ثانیه دن اولان قضیه لر ذهنیه اولمسبیله اشبو سالبه المحمول تعبیر اولنان قضیه لک دخی ذهنیه دن اولسی لازم کاور وهرتقدر العقب اعمی ویاخود لا کاتب امثالی معدوله لرده دخی ادات نفی موجود ایسه ده کک خارجیه اولسون وکک ذهنیه اولسون بونلر ذکر اولنان قضیه سالبه المحمولات خلافده اولوب بونلرده محمول حکم سالبه دکدر چونکه اشبو معدوله لرده محمول بلا اعتبار نسبت مفهوم وجودی ایله مفهوم ادات سلبیدن مرکب اولان مفهوم عدمیدر بوضورتده معقولات اولی دن اولوب خارجه عقر ایچون اثبات ایدلشدر و بوجهمله العقب اعمی امثالی معدوله ده اولان ادات نفی نسبت ایجابیه بی سلب ایچون اولدیغندن طولانی معدوله تسمیه ایدلشدر شویله سلب نسبت ایچون موضوعه اولان ادات نفیک حقیقتدن عدول ایدلش اولمشدناشی اسم معدوله به حسابان اولمشدر

اگر بوکلام اوزره ایراد ایدیلورسه که اشبو مفهوم عدمی خارجه غیریمی ایچون نوجهله ثابت اوله بیلورکه خارجه ده مفهوم عدمینک نفسی معدومدر حالبو که

خارجده غیریمی ایچون ثابت اولان شیک خارجه وجودی واجبدر جوابده دیرزکه محنده تقریر اولدیغنی وجمله برشیک خارجه شیء آخر ایچون شویله اوزرینه حل ایله دلالت اولنان ثبوت رابطی معناسنددر بوشبوتک موقوف علیهی بالکثر مثبت لیهک خارجه وجودی اولوب ثابت اولان شیک خارجه وجودیه توقف ایتز

وبوسؤالدن جوابده فی الخارج لفظی قید محمول اولوب قید ثبوت دیکدر بوضورتده خارج نفس محمول ایچون ظرف اولهرق وجود محمول ایچون ظرف اولمز ووجود خارجی خارج وجودنه ظرف اولان شیء اولوب نفسی ایچون ظرف اولان دکدر وبوسبیدنناشی زید موجود فی الخارج قولمز وجود زیدک خارجه موجود اولسی اقتضا ایتیوب بلکه نفس زیدک خارجه موجود اولسی مقتضیدر نه کیم سیدشریف مطول حاشیه سنده تحقیق ایشدر دینک مداردفع اعتراض اوله من زید ایدرکه کلام ثبوت خارجی ایله حا که اولان قضیه خارجه ده اولمسبیله لامحاله فی الخارج قیدی قید ثبوت اولوب قید محمول اوله من

اگر دینلورسه که اشبو تقریر و بیانک غایتی عدمینک خارجه جواز ثبوتی اولوب حالبو که خارجه و یا حقیقه اولق اوزره مثلاً زید لا کاتب ایشلنده عدمینک بعضا خارجه بالفعل ثابت اولدیغنه دلیل ندر جوابده دیرزکه دلیل ارتفاع نقیضینی استلزامی اولوب بوايسه باطلدر شویله که مثلاً فرس وجود خارجی اعتباریه کاتب اولدیغنی جهته وجود خارجی اعتباریه لا کاتب اولسی لازم کاور بوجهته عدمی اولان لا کاتب خارجه فرس ایچون ثبوتی تحقیق ایدر والا امر موجود دن کاتب ولا کاتب نقیضینک ارتفاعنی مؤدی اولور وهمده موضوع اولان فرس امر موجود اولمسبیله بومحمله خارجه دن سالبه بسیطه موجب معدوله المحمولی مستلزم اولور زیرا موضوع امر موجود اولدیغنی حیده سالبه بسیطه ایله موجب معدوله متلازم اولدق لری تحقیقات سابقه دن معلوم اولمشدر بوضورتده الفرس لیس بکاتب فی الخارج صادق اولمسبیله الفرس لا کاتب فی الخارج دخی صادق

اگر سؤال اولنورسه که بودایل مفهوم امکالک خارجه شونده جاری اولور زیرا دیرزکه زید وجود خارجی اعتباریه لاممکن دکدر والا ممکن اولیوب بلکه واجب ویاخود متمتع اولسی اقتضایدر بوايسه محالدر ایددی زید وجود خارجی اعتباریه ممکندر والا امر موجود یعنی زید ممکن ولا ممکن نقیضینک ارتفاعنی لازم کاور وهمده موضوع موجود اولوب بوجهمله موضوع امر وجودی اولدیغنی مواضعه سالبه معدوله المحمولات موجب محصله بی استلزام

ایندیکی تحقیقات سابقه در معلوم اولیایه بصورتی زیدلیس لامکن فی الخارج
قولی صادق اولدیغی کی زیدلیس فی الخارج دخی صادق اولور حالیه که بویه
اولیوب مفهوم امکان معقولات ثانیه در اولدیغی جهته خارجه ثابت اولدیغی
معلوم در جوابنده دیرز که زیدوجود خارجی اعتباریه لامکن اولدیغی تسلیح
ایتمیر زیرا وجود خارجی اعتباریه لامکن اولسندن لازمکه جک محذورك
غایبی خارجه ممکن اولما مسیدر بوایس خارجه امکان ایله متصف اولماق
معناسه اولوب بوقسه واقعه ولودهنده امکان ایله متصف اولماق معناسه
دکدر که حتی واجب ویاخود منع اولسی لازمکسون ونه کیفیت وجود خارجی
اعتباریه لامکن اولز که امکان معقول ثانی اولهرق باعتبار الخارج برشی ایچون
ثابت دکدر وبوجهته مفهوم ممکن باعتبار الخارج ثابت اولدیس بواعبار ایله
بعضا مفهوم لامکن ثابت اولور والا ارتفاع نقیضین لازمکور

ایندی مفهومات عدمیه ایکی قسم اولوب بر قسمی معقول اول اولهرق بوندن
بعضیسی اعمی کی وجود خارجی به مختص وبعضیسی لایصیرولامکن وبونلرک
غیریسی اولوب احد وجودیه مختصه ویاخود وجودین بیننده مشترکه اولان
مفهوماتک نقیضلری کی وجودین بیننده مشترکدرودیکر قسمی معقول ثانی اولوب ممکن
ومتنع وغیریلری کی وجود ذهنی به مختصدر

قال رحمه الله (فصل الحلیة مطلقا لا بدلت نسبتها الايجابية او السلبية من كيفية الضرورة
او الا ضرورة والدوام او اللادوام والفعل والامكان في نفس الامر وتلك الكيفية
تسمى مادة القضية) فصول تسعة دن اشبو فصل خامس مباحث غایضه موجهاتده
اولوب قضایای حلیه بی جهتلری اعتباریه تقسیمدر چونکه بر قضیه ده محمولک موضوعه
نسبتی ایست وجود وایستراتفاایله اولسون بونسبت ایچون مطابق ویاخود غیرمطابق
اولدیغی برخارج بولمق لازمکه جکی معلومدر مثلا زید قائم قضیه سنده قیامک
زیده نسبتیچون مطابق ویاغیر مطابق اولدیغی برخارج اولوب بوده واقعه
قائم ایسه مطابق دکل ایسه غیر مطابقدر ایدی واقعه اولان اشبو نسبت ایچون
بونسبتک ضروری ویاخود غیر ضروری اولسی کی برجهتک وجودی لابد در
مثلا قیامک زید ایچون ثبوتی ضرورییدر بوقسه غیر ضرورییدر ویاخود دائمی
ویاغیر دائمییدر وبالفعل ویا بالامکانیدر البته بوجهاتدن برسی معتبر اوله جعی
وبواعبارات مطلقا اوقات اعتباریه ویاخود موضوعک جمیع اوقات ذات وصفاته
ویاخود بونلردن بعض معین ویاغیر معینه نظرایله اولمق صورتلردن خالی اولدیجی
جهتهلرک اشته بوسیلردن ناشی قضایای حلیه کسب تعد وانقسام ایلمدر

ایندی مطلقا حلیهک نسبت ايجابية وسایه سیچون نفس الامرده بر کیفیت اولسی

لابددرکه بر کیفیت ضرورت ویاخود لا ضرورت ودوام ویاخود لا دوام وفعل
وامکاندر واشبو نسبتدن مراد وقوع ولاوقوع معناسته نسبت تامه خبریه اولوب
کیفیت مذکوره ایله متصف ومتکلف اولان بونسبت اولهرق نسبت بینین دکدر
ووقوع ولاوقوع صفت محمول اولیوب بلکه صفت محمول اولان نسبتک صفتلریدر
زیرا صفت محمول اولان موضوع ایچون محمولک ثبوتی اولوب ووقوع ولاوقوع
اشبو ثبوتک وصفلریدر

نفس الامرده اولان اشبو کیفیتیه ماده قضیه وعنصر قضیه تسمیه اولنور
بوصورتده ماده لفظی قضیهک طرفینه اطلاق اولدیغی کی کیفیت مذکوریه
دخی اطلاق اولنهرق بینلرنده لفظ مشترک اولور و بیان اولنهرق جعی وجهه کیفیت
ضرورت ولا ضرورت محمولک موضوعدن امتناع وعدم امتناع انفکاکنه ودوام
ولادوام باعتبار الاوقات محمولک موضوع ایچون ثبوت وانقاسنه ناظر اولمایله
بینلرنده فرق ظاهردر وفعلدن مراد قوهیه مقابل اولهرق بالفعل حصول وتحقیدر
نفس الامردن مراد فرض فارض واعتبار معتبردن قطع نظریله حد ذاتده اولان
کیفیت ثابته دیمک اولوب وجود خارجی وذهندن اعدر

قال رحمه الله (فان لم یبین فی الحلیة كيفية النسبة تسمى مطلقة كالامثلة السابقة) ایندی
اکر بر قضیه حلیه ده نسبتک نه کیفیتده اولدیغی مبین اولز ایسه بوشالوره
مطلقه دینلور نه کیم شمدی به دکن مثال اولهرق اراد اولسان قضایای حلیه
بوقسمدن اولوب هیچ بریننده ضرورت ودوام امثالی برقید موجود دکدر من الجملة
کل انسان حیوان وکل انسان لیس بفرس حلیه لری هیچ بر کیفیتله مقید اولیوب
حلیه مطلقه در

قال رحمه الله (والافوجهة) واکر کندوسنده کیفیت مبین اولور سه مقید
بولندیغی جهتی اشتمالدن ناشی موجهه تسمیه اولنور وكذلك نوعی اوزره اشتمالندن
ایچون منوعه وذات اجزاء اربعة اولمایله رباعیه دخی تعبیر اولنور مثلا کل انسان
حیوان بالضرورة موجهه اولوب ضرورتله مقید وجهتی میندر

قال رحمه الله (وما به البیان من اللفظ الدال على الكيفية او حکم العقل بهامطابقین
المادة او غیر مطابقین جهة) وکنندیلر قضیهک کیفیتی بیان اولتان شی یعنی قضیه
ملفوظه ایسه کیفیت معتبره اوزره دلالت ایدن بالضرورة ودائما امثالی لفظ
ومعوله ایسه فلان کیفیتله دیوعهک حکمی ایست ماده قضیهیه یعنی نفس الامرده
اولان کیفیتیه موافق اولسون وایست اولسون جهت تسمیه اولنور بعضا نوع قضیه
دخی تعبیر ایدیور مثلا کل انسان حیوان بالضرورة قواننده بالضرورة لفظی
وکذاک بوقضیهک تصور معناسته عقلک انسان ایچون حیوانینک ضرورتله

حكم انفسى حيوانك انسان ايچون نفس الامرده نسبتنه دال و بوكيفيتى ميبين اولمسيه اشته بولفظ وحكم عقل جهت قضيه در و نفس الامرده دخى انسان ايچون ثبوت حيوان ضرورى اولمسيه ماده قضيه به يعنى نفس الامرده اولان كيفيت ضرورته دخى مطابقدر ومثلا كل انسان حجر بالضروره دنيلسه بوقضيه ده دخى بالضروره وكذا كل انسان ضاحك بالفعل دائما قضيه سنده دخى بالفعل دائما لفظلى جهت قضيه اولوب فقط نفس الامرده انسان حجر وبالفعل دائما ضاحك اولديغى جهتله ماده قضيه به غير موافقدر .

قال رحمه الله (وكذب الوجهة كما يكون بعدم مطابقة النسبة للواقع يكون بعدم مطابقة الجهة للمادة) وقضية وجهه نك كاذبه اولمسيه قضيه ده اولان نسبتك واقعه عدم مطابقتيه يعنى مثلا زيد قائم دينلويده واقعه زيدا قائم اولمسيه اولديغى كبي جهت قضيه نك ماده قضيه به عدم مطابقتيه ده اولور مثلا كل انسان حجر بالضروره قضيه سنده انسان ايچون ثبوت حجرية و ضرورت غير واقع اولمسيه قضيه مذكوره هرايكى جهتدن كاذبه در ومثلا كل انسان حيوان لا بالضروره قولنده نسبت واقعه مطابق اوله رقى هر بر انسان واقعه ده حيوان اولديغندن قضيه من جهة النسبة صادقه اولسده ده جهت قضيه لا ضرورت اولوب نفس الامرده ايسه انسان بالضروره حيوان اولمسيه ماده به عدم مطابقندن طولايى كاذبه در .

معلوم اوله كه قضايای وجهه نك عددی محصور اوليوب فقط كنديدن وعكس ونقيض امثالى احكامندن بحث اولمسيه اكثر ثبوت اوزره عادت قوم جارى اولنر اون اوج ومصنفك ايراد ايلديكى اون بش قضيه در وموجهات بسائطو مركباته منقسمه اوله رقى سكزى بسيطة وبديسى مركبه در شويله كه اكر ايجاب وسلب ايله مختلف ايكي حكمى مشتمله اولورسه مركبه وايجاب وسلبدن يالكز حكم واحد اولورسه بسيطة در حاصلى موجهة بسيطة ايله مراد حقيقتى يعنى معناسى يالكز ايجاب وياخود سلب اولان قضيه در مثلا كل انسان حيوان بالضروره قولى موجهة بسيطة ولاشئ من الانسـن بحجر بالضروره قولى سالبه بسيطة اولوب اولده بالضروره انسان ايچون حيوانيتى ايجاب وثابته انساندن حجرية سلبدن عبارتدر وقضية مركبه حقيقتى ايجاب وسلبدن ملتئم اولاندر مثلا كل انسان ضاحك لا دائما قولى مركبه اولوب معناسى انسان ضاحكدر لكن دائما ضاحك دكدر ديمك اولمسيه انسان ايچون ضحكى ايجاب ودوامى سلبدن مركب اولمش اولور و بوجهله مركبه نك ايجاب وسلبدن تركبى حقيقت قضيه ده اعتبار الظلرى بعضا لفظ قضيه ده ايجاب وسلبدن تركيب موجود اولمسيه برابر حقيقتنه نظرا مركبه اولديغندن ايچوندر مثلا كل انسان كاتب بالامكان الخالص مركبه مى بوقبلدن اولوب من جهة

اللفظ ايجاب وسلبدن مركب دكل ايسده امكان خاص نك ايجاب وسلب طرفيتندن ضرورت ذاتيه بى سلب اولمسيه معناسى ممكن تام سالبه ايله ممكن تام موجهدن مركب اوله رقى انسان ايچون كتابت وسلب كتابت ضرورى اولديغى مفيددر لكن لا دوام ولا ضرورته مقيد اولان قضيه در بويله اوليوب لفظا ومعنا تركيب موجوددر .

قال رحمه الله (فالوجهة ان حكم فيها بضرورة النسبة التامة الخبرية مادام ذات الموضوع موجودا او معدوما في الخارج تحقيقا في الخارجية او تقديرافى الحقيقية او في الذهن في الذهنية تسمى ضرورية مطلقة) بسائط ثمانية موجهاندى اولى ضرورية مطلقة در معلوم اولسون نكه ضرورته مراد بمجولات موضوعدن استحالة انفكاكى يعنى مجولات موضوعدن ابرلقلى تمنع اولسيدر بواستعاذه ايسر موضوعك ذاتندن نشئت ايلسون وابستر موضوعدن منفصل برامردن منبعث اولسون بوايكى صورتدن اعددر بناء عليه ضرورت بش قسمه منقسمدر وتفصيلات آتیه دن بونلر كجمله مى معلوم اوله جقسده در بر حديث اجمالى اولقى اوزره اقسام مذكوره نك ايتانى مناسب كورلمشدر شويله كه اولى ضرورية ازليه اولوب ازلا وابداحاصله در مثلا الله تعالى عالم بالضرورية ازليه كبي ازل ماضيه دوام وجود و ابد مستقبله دوام وجوددر ايكنجيمسى ضرورت ذاتيه در كه ذات موضوع مادام موجود اولدجه حاصله ديمكدر و بوده بامطلقة اولور كل انسان حيوان بالضروره كبي وياخود ضرورت ازليه نك نقييله وياخود دوام ازليتك سلبه مقيد اولور ضرورت ازليه ضرورت ذاتية مطلقة دن اخصدر زيرا هر نه زمان ازلا وابد ضرورت تحقق ايلسه ذات موضوع مادام موجود اولدجه ضرورت دخى تحقق ايلر لكن عكسى بويله دكدر فقط بينلرنده بونسبتك وجودى ايجابه منحصر اولوب سلبه متساويلدر زيرا موضوعك جميع اوقات وجودنده محمول موضوعدن مسلوب اولسه حال عدمه امتناع ثبوت نشائى ازلا وابد موضوعدن مسلوب اولمش اولور و ضرورت ذاتية مقيد نك هرايكيسنه ميانده در اوجنجيمسى ضرورت وصفيه در كه بوضرورت موضوعك وصفى اعتبار يله در بوده معانى ثلثيه اطلاق اولنور اول ضرورت مادام الوصف اولوب مراد ذات موضوعك وصف عنوانيله متصف اولديغى اوقاتك جميعيسنده حاصله اولسيدر مثلا كل كاتب انسان بالضروره مادام كاتب بوقعدن اولوب ذات كاتبك كتابته متصف اولديغى جميع اوقاتده انسان اولمسي ضرور يدر ديمك اولور ثانى بشرط الوصف اولوب يعنى وصف ايچون ضرورته مدخل اولديغى افاده ايدر كل كاتب متحرك الاصابع مادام كاتب بوقعدن در كه متحرك الاصابع اولمستك ضرورته كتابتك مدخلى اولديغى افاده ايدر ثالث ضرورت لاجل الوصف اولوب يعنى وصف

منشأ ضرورت اولور مثلا كل متعجب ضاحك بالضرورة مادام متعجبا بوقبله
درنجیسی ضرورت بحسب الوقت اولوب بوده یارقت معین حسبیه اولور
مثلا هر برقر وقت حیوانات ارضه متخلفه دینلور و یاخود غیر معین اولور
لکن مراد عدم تعیین معتبر دیمک اولیوب بلکه تعیین اعتبار اولمز دیمکدر
کل انسان متنفس بالضروره فی وقت ما بوقتمند و بویکی تقدیر اوزره ضرورت
یا مطلقه اولوب بوصورته اگر وقت متعین اولور سه وقتیه مطلقه و متعین اولور سه
منتشره مطلقه دینلور بشکی ضرورت بشرط المحمول اولوب بوده ثبوت
و یا سلب شرطیه محمول موضوع ایچون ضرورت ثبوتدن عبارتدر و بومعناجه
هر برمحمول موضوع ایچون ضروری اولمسیه بر قائده بی مفید دکلدر شرح
مطالعه اولان کلامک خلاصه سی بوندن عبارتدر

ایمدی اگر بر قضیه موجهه ذات موضوع قضیه خارجییه ده تحقیقا و قضیه حقیقه ده
تقدیرا خارجیه و قضیه ذهنیه ده ذهنیه مادام موجود و یا معدوم اولدجه نسبت تامه
خبریه نك ضرورتیه حکم اولنور سه ضروریه مطلقه تسمیه اولنور (نحو کل انسان
حیوان اولیس بفرس بالضروره مادام موجودا) مثال اول ضروریه مطلقه موجهه
اولوب انساندن هر بر فرد موجود ایچون جمیع اوقات وجودنده ثبوت حیوانینک انفاکی
متعذر دیمک اولور و بوقضید ایستر خارجییه به حل ایله تحقیقا و ایستر حقیقه به حلایله
تقدیرا خارجیه و یاخود ذهنیه به حلایله ذهنیه وجودی اعتبار اولنسون صادق
و واقع مطابقدر زیرا حیوان انسانک ذاتیاتدن اولوب و ذاتیاتدن بر شینک ذاتدن
سلبی ممکن اوله میه جغی جهتله حیوانک هر بر فرد انسان ایچون جمیع اوقات
وجودنده خارجیه و ذهنیه ثبوتی ضرور بدر و مثال ثانی ضروریه مطلقه سالبه
اولوب معنای انساندن هیچ بر فردک جمیع اوقات وجودنده فرسایتله موصوف
اولمامی ضرور بدر دیمک اولوب بودخی خارجییه و حقیقه و ذهنیه دن قنقیسی
اعتبار ایدیلور سه ایدلسون صادق اولور (و لاشی من المحالات بصیر فی الخارج
بالضروره مادام معدوما فی الخارج) بودخی ضروریه مطلقه سالبه اولوب فقط
بونده ذات موضوع معدوم اولمسیه ضرورت مادام الموضوع معدوما اعتبار
اولنور زیرا محال نه تحقیقا و نه تقدیرا خارجیه موجود اولمامسیه مادام موجودا
دیمک صحیح اوله من و محال اولان شیدن خارجیه جمیع اوقات عدمنده سلب بصیر
ضرور بدر

مصنفک تعریف ضروریه ده اشبوا و معدوما قیدنی علاوه و اختراع ایتمسندن طولانی
حاشیه ده سببی بیان ایله دیمشدر که بوز یاده دن مقصود قید مذکور ی ترک ایدنلر
حقند تعریفک لاشی من المحال بصیر امثالی موضوع معدومدن سلب ضرورتیه اولان

افراد ضرورییه به عدم شمولیه وارد اولان سؤالدن محافظه در زیرا بواسطه
قضیه خارجییه و حقیقه دن قنقیسه حل اولنسه تعریف مادام موجودا قیدیه
مقید اولدیغی تقدیرده صادق اوله من زیرا مادام موجودا قیدی کرک قید نسبتدر
دینلورده معنی بصیرک انتفاء متحقق محالات خارجیه جمیع اوقات وجودنده واجبدر
دیمک اولسون و کرک ضرورت نسبتک قیدی اولوبده انتفاء واجب بصیر محالات
جمیع اوقات وجودنده متحققدر معنای حل ایدلسون بویکی صورته دخی
وجود موضوعی مقتضیدر زیرا صدق سالبه نك موضوع ایله معین اولان وجودی
عدم استدعای نفی ایله منفی و یاخود نفی ایله منفیک قیدی اوله رقی حیرتقبیه دخولی
حینه اولور بوراده ایسه مادام موجودا قیدی بویه اولیوب علی کلا الاحتمالین
سلب قید مذکورک حیرتنده واقع اولمشدر شویله که اگر قید نسبت دینلور ایسه
نفیک قیدی و قید ضرورت اعتبار اولنور سه قید نفیک قیدی اوله رقی وقت
وجودایله موقت اولان نفی ایسه بدون الوجود تحقیق ایتمه چکندن وجوده موضوعی
اقتضای متحققدر بوحالده اگر مادام موجودا قیدی التزام اولنسه موضوع محالده
موجهه و سالبه دن ایکسیده کاذبه اوله رقی یلنرنده تناقض قائلز واقعا اگر
عبد الحکیم سلبکوتینک اختیاری وجهله قید مذکور یعنی وقت وجود نسبت
بین بین ایچون ظرف اولسی اعتبار ایدلسه بوصورته نفس ثبوت کی حیرتقبیه
واقع اوله رقی ضرورت سلب تحقیق وجود موضوعی استدعا ایتمه ده لکن
ظرف مذکورک نسبت بین بین ایچون قید اولسنی حاشیه تهدیده میرا و الفتح ابطال
و تحقیق بطلانده سوق مقال ایتمسیه مصنف محقق سلبکوتینک کلامندن اعراض
ایدرک سؤال مذکور دن هرب و توفی مقصدیه مادام موجودا فی الخارج قولنه
او معدوما فی قیدنی علاوه و بوقیدک اضافه سیله تعریفک موضوع معدومدن سلب
ضرورت ماده لرنده صدق ایچون اختراع چاره المشر تعریفات آیه ده اولان
کلامی دخی بو و تیره ده در و محشی ربزوی بوقیدک لزوم علاوه سه غیر قائل و سرد
ایلدیکی تحقیقات کلام سلبکوتینک انتصار نه کافدر

و اشبو مادام ذات الموضوع موجودا قیدنی التزام ایتملری ضروریات و قنیه
و وصفیه بی اخراج ایچوندن و ضرورییه دن بوقسمه ضرورییه ذاتیه اطلاق
اولنوبده مطلقه تسمیه ایدلسی زیرا بونده اولان ضرورت ذاتک علیقیه مقید
اولیوب بلکه ایستریالکر ذاتدن نشئت ایدلسون و ایسترامر آخر ایله برابر ذات
ایچون و یاخود امر آخردن ایچون اولسون بونترک جمله سندن مطلقه اوله رقی
وجوب لذاته صادق اولدیغندن ایچوندن

قال رحمه الله (او بضرورته مادام وصف الموضوع مشروطه عامه اما یعنی

ان النسبة ضرورية بشرط الوصف ووقته وان لم يكن نفس ذلك الوصف ضروريا
للذات في وقته (مرور ايدن بضرورة النسبة قولنه معطوف قدر يعنى واكر قضية
موجهه ده مادام وصف الموضوع محمولك موضوعه ضرورت نسبتيله حكم
اولنور سه بوقضيه مشروطة عامه تسميه اولنور اشبو مشروطة عامه بسائط
ثمانيه نك ايكجيسيدر ذكرى مرور ابتدكي اوزره ضرورت وصفيه اوج وجهله
اولوب اول مادام الوصف وثاني بشرط الوصف وثالث لاجل الوصف نسبتك
ضرورتى اولسيله مشروطة عامه بنى بعضا لاجل الوصف اولمق صورتن
اعم اولمق اوزره بشرط الوصف معناسيله وبعضا في وقت الوصف معناسيله اخذ
ايتش اولدقرندن مصنف اشبو معنيبنى بطريق التريدي ايراد ايتشدر شويله كه نسبتك
مادام وصف الموضوع ضرورتيله حكمه دن مراد يا هر نقدر نفس وصف
عنوانى ذات موضوع ايجون وقت وصفده ضرورى اولسه ده ذات موضوعك
وصف مذکور ايله اتصافى ووقت وصفده اولسى شرطيله نسبتك ضروريه
اولسيدر اشته مشروطة عامه ايجون بيان ايتدكرى معنيبنى بريسى بودر ايمدى
بومعناجه محمولك موضوعه ضرورت نسبتى ايكى اعتبار ايله مشروطة اولوب اول
وصف عنوانى ايله اتصافى وثاني وقت اتصافده اولسيدر وذايك وقت وصفده بو
وصف ايله ضرورت اتصافى معتبر دكلدر مثلا وقت ظهرده كاتب اولان كسسه نك
بالفعل كتابت ايتشى شرطيله وقت مذكوره متحرك الاصابع اولسى ضرورى
اولوب لكن وقت مذكوره كتابتى ضرورى اوليه رق كتابت ايتامسى جائز در
(نحو كل كاتب متحرك الاصابع اوايس بسا كنها بالضروره مادام كتابا اى
بشرط الكتابة في ذلك الوقت) اشته بومثال برى موجبه وديكرى سالبه اوله رق
معناى مذکور اوزره مشروطة عامه در مفهوم اول هر بر كاتب ايجون وصف
كتابته متصف اولمق شرطيله كتابته متصف اولديغى وقتده حركه اصابعك
بالضروره ثبوتى واقع ومفهوم ثاني سكون اصابعك بالضروره ثبوتى غير واقعدر
يعنى بالفعل كاتب اولان افراد موجوده كاتبدن هر بر فردك كتابت ايتك شرطيله
جميع اوقات كتابته اصبعلى ساكن اولسى اصلا ممكن دكلدر ديك اولوركه
حاصلى افراد كاتب ايجون وقت كتابته اولده حركه اصابعك ايجابا وثانيده
سكون اصابعك سلبا ضرورت نسبتده وصف كتابتك مدخلى اوله رق
بو وصف ايله بالفعل متصف اولسى حكم بالضروره ايجون شرطدر
مصنف حاشيده ضرورت بشرط الوصف ايله حكمه دن مراد ذات موضوعك
وصف موضوع ايله اتصافى شرطيله كنديده نسبتك ضرورتيله حكم ايدلسيدر
و ضرورتك وصف ايله مشروطة اولسبك معناسى موضوعك وصف ايله

اتصافى ايجون محمولك موضوعه ضرورت ثبوتده مدخل اولوب ضرورتك وصف
ايله اتصاف موضوعه توقف المسيدر بوده ايسترسه اقتضاء ضرورتده اتصاف
مستقل اولسون نه كيم كل كاتب متحرك الاصابع بالضروره مادام كتابا مثال مذكورى
بوقصدن اوله رق كاتب ايجون متحرك اصابعك ضرورت نسبتى اقتضاده كاتبك
كتابته اتصافى علت مستقلة در وايسترسه بو اقتضاده مستقل اوليوب شى آخر
ايله مشاركتى بولسون نه كيم بعض الحار ذائب بالضروره مادام حارا بو قيلدن
اوله رق بعض حاردن مراد دهن حاردن ودهنك اريسنى اقتضا ايدن يالكز
حرارتله اتصافى اوليوب بلكه حرارت ودهنيتك مجموعيدر واكر بويله اوليوبده
مقتضى ذوبان يالكز حرارت اولمق لازمكسه حجر حارك دخی وجود وصف
حرارتدناشى ذائب اولسى لازمكوردى
وينه حاشيده ديمشدر كه ووقته قيدى علاوه ايتشى موضوعك وصف ايله متصف
اولديغى وقتك غيرنده اولان ضرورت عندلرند مشروطة تسميه اولديغنه اشارندر
نه كيم محمول ايجون عنوان موضوع علت معده اولديغى محله بويله اولوب
مثلا كل حي مائت بالضروره قولنده عنوان موضوع اولان وصف حيات محمول
اولان موت ايجون علت معده اوله رق وصف ايله متصف اولمق شرطى موجود
ايسده موتك افراد حى ايجون ضرورت نسبتى مادام الحيات يعنى وصف حيات
ايله وقت اتصافده اوليوب بلكه بعد كونه حيا يعنى وصف حيات ايله متصف
اولديغى زماند نصكره ايدوكى معلومدر بناء عليه اشبو ضرورتده وقت وصفده
اولمق شرطك قعداندن ايجون مشروطة عامه معتبره دن غير معدود در بوجهته
قومك اهمال ايتش اولديغى اشبو اشتراط وقتك تعريفده لزوم وجودى تحقق ايدر
قال رحمه الله (او بمعنى انها ضرورية في وقت الوصف وان لم يكن الوصف
مدخل في الضرورة) وياخود مشروطة عامه بنى تعريفده مادام وصف الموضوع
نسبتك ضرورتيله حكمه دن مراد هر نقدر ضرورت نسبتده وصفك مدخلى
اولسه ده موضوعك وصف ايله وقت اتصافده نسبتك ضروريه اولسى معناسيه
اولوب اشته معناى ثاني بودر حاصلى بومعناجه مشروطة عامه بر قضيه در كه تحقق
ضرورت نسبتده وصف موضوعك مدخلى اولوب اولماسندن اعم اوله رق
موضوعك وصف عنوانى ايله وقت اتصافده نسبتك ضرورتيله حكم اولنور
(نحو كل كاتب حيوان بالضروره مادام كتابا) بومثال اشبو معناى ثاني اوزره
مشروطة عامه در شويله كه افراد كاتب ايجون وصف كتابته جميع اوقات اتصافده
حيوانيتك نسبتى ضرورى اولوب لكن بو ضرورتده وصف كتابتك مدخلى
اولديغى وكاتب اولان زيدايستر وصف كتابته متصف اولسون وايستر اولسون

ذات کاتب ایچون حیوانیت ضروری ایدوکی معلومدر و معنای اولده وصفک مدخلی مأخوذ اولمسیله بومثال معنای مذکور اوزره مشروطه عامه اوله من قال رحمه الله (فبین المعنیین عموم من وجه اذیتفارقان فی هذین المثالین و یصدقان معا فیما کان العنوان الذی له مدخل فی الضرورة ضرور یا لذات فی وقتیه) ایدی مشروطه عامه ایچون ذکر اولنان اشبو معنیین بئنده عموم و خصوص من وجه اولوب بر ماده ده تصادق وایکی ماده ده تفارق ایدرلر چونکه معنای اول اوزره مشروطه عامه ده محمولک موضوع ایچون ضرورت نسبتنده وصف موضوعک مدخلی مشروط اولوب فقط وقت و صفده موضوع ایچون ثبوتی ضروری اولوب اولماسندن اعمدر و معنای ثانی اوزره بالمعکس محمولک ضرورت نسبتنده وصفک مدخلی اولوب اولماسندن اعم اولوب فقط وقت و صفده ضرورت نسبت شرطدر بوجهته بئیلرنده عموم من وجه تحقق ایدر زیر مرور ایدن مثالنده افتراق ایدرک الاول الاول والثانی للثانی ماصدق اولور شویله که کل کاتب متحرک الاصابع مثالی اوزره معنای اول صادق اوله رق حرکت اصابعده وصف کتابت ذی مدخل اولمسیله ذات کاتب ایچون وصف کتابته اتصافی شرطیه نسبت تحرک ضرور ایدر و معنای ثانی غیر صادقدر زیر ذات کاتب ایچون ثبوت تحرک اصابع هیچ بروقتده ضروری اوله من چونکه تحرک شرط تحقق ضرورتی اولان کتابت هیچ بروقتده ذات کاتب ایچون اصلا ضروری دکادر که حتی بونکله مشروطه اولان حرکت اصابع ضروری اولسون زیر کتابت افعال اختیاریه دن اولوب افعال اختیاریه نک ایسه ذاته نسبتی ضروریه اوله میه جفی معلومدر و مثال ثانی اولان کل کاتب حیوان بالضروره قضیه سنده ذات کاتب ایچون وقت کتابته حیوانیتک نسبتی ضروری اولمسیله معنای ثانی صادقدر لکن ذات کاتب ایسترو وصف کتابته متصف اولسون و ایسترو اولسون حیوانیتک ثبوتی ضروری اوله رق بوضرورته کتابتک مدخلی اولدیغنه و معنای اولده وصفک ضرورته مدخلی بولمسی معتبر اولدیغنه بناءً مثال مذکور اوزره اشبو معنای اول غیر صادقدر و عنوان موضوعک ضرورت نسبتده مدخلی بولمسیله برابر وقت اتصافده ذات ایچون ضروری اولدیغنی ماده ده معنییندن ایکسیده صادق اولور زیرا معنای اولک مقتضی اولدیغنی ضرورت نسبتده مدخلیت وصف موجود اوله جفی کی وقت و صفده ذات ایچون شرط ضرورت نسبت اولان عنوانک تحقق ضرورتیه معنای ثانیک مقتضی اولدیغنی اشبو وقت و صفده ذات ایچون ضرورت نسبت دخی موجود اوله رق معنیینی استیعاب ایش اولور (نحو کل انسان حیوان وکل منخسف مظلم مثلاً) مثال اولده عنوان موضوع اولان وصف انسانیتک

افراد انسان ایچون ضرورت ثبوت حیوانیتده مدخلی معلوم اوله رق افرادک حیوان اولمسی انسانیتله اتصافی جهندن اولمسیله معنای اول اوزره مشروطه عامه اولدیغنی مثالو انسانیت و بونک ایجاب ایلدیکی حیوانیت انسانک ذاتیاتدن اوله رق افراد انسان ایچون انسان اولدیغنی وقتک جعیسینده حیوانیتک ثبوت و نسبتی ضروری اولمسیله معنای ثانی اوزره ده ضرور ایدر مثال ثانیه دخی منشأ اظلام انخساف اوله رق ایچون وقت انخسافده عنوان موضوع ذی مدخل بولمسیله معنای اول صادق اولدیغنی کی وقت حیوانیت ارضده قول حکما اوزره انخساف و اظلام ضروری اولمسیله معنای ثانی دخی صادق اوله رق بومثال دخی ایکی معنی اوزره مشروطه عامه اولمش اولور مصنفک حاشیه ده بانی وجهله ذاتیات ایله لوازم ذاتیات و لوازم وجود خارجی و ذهنیاتدن جمله سی ایچون ضرورت نسبتده مدخل اولوب و وقت و صفده ضرورت اولان شیلدر بر بحالده بونلردن قنقسی مشروطه عامه ده عنوان موضوع اواسه هر ایکی معنا تحقق ایدر و باقی قلان عرض مفارق اولوب بوده ایکی قسم اوله رق بر قسمی وقت و صفده موضوع ایچون ضروری اولاندر نته کیم ذات موضوعک افعال اختیاریه سندن اولیان عرض مفارقلر بویه در و قسم ثانی وقت و صفده ضروری اولیاندر نته کیم موضوعک افعال اختیاریه سندن اولدیغنی صورته بویه در ایدی عنوان موضوع قسم اولدن اولوب و کتدو ایچون ضرورت نسبتده مدخل اولورسه بوقضیه ده معنییندن ایکسیده صادق اولور نته کیم کل منخسف مظلم مثالنده اظلام منخسف بوقیلدن اوله رق ذات منخسف یعنی قرا ایچون انخساف عرض مفارق اولوب وقت انخسافده ضروری و اظلامک ضرورت نسبتنده ذی مدخلدر نته کیم بیان اولور و عنوان قسم ثانیدن اولدیغنی محله اکر ضرورت نسبتده مدخلی بولورسه معنای اول صادق اولوب لکن وقت و صفده ثبوتی ضروری اولمسیله معنای ثانی صادق اولمز مثلاً کل کاتب متحرک الا اصابع بوقسمدنر زیر کتابتک تحرک اصابعده مدخلی اوله رق معنای اول صادقدر لکن معنای ثانی صادق اوله من زیر وقت کتابته کرک کتابت و کرک بواک تابع اولان حرکت ضروری اولیوب کتابت افعال اختیاریه دن و ذات کاتب هر بر زمانده فعل و ترکنده مختار ایدوکی واضحه دندر و اکر وصفک ضرورته مدخلی اولمزسه معنای اول صادق اولیوب فقط وقت و صفده نسبت ضروری اولمسیله معنای ثانی صادق اولور مثلاً کل کاتب حیوان بالضروره بوقیلدنر زیر ذات کاتب ایچون ثبوت حیوانیتک ضرورته کتابتک مدخلی اولیوب لکن وقت کتابته و جمیع اوقانده ضرور ایدر

وكل منخسف مظلم مثالي ايضا حده ديمشدر كه قر ايله شمس بيننده ارضك حيلواتي
اولان وقت معينه قرك منخسف ومظلم اولسنك ضرورتيله قول حكمايك افعال
الهييه موجب اولديغني زعمرينه مبنيدر واما متكلميك جنساب خلاق عالم جميع
افعال صمدانيه سنده مختار ويفعل مايشاء ويختار اولديغني مذهب حق اوزره
انخساف واطلامدن هيچ برينده ضرورت موجود اولوب وقت حيلولت
ارضده قرده خلق اضائه وحيلواتي ازاله جائزدر تهكيم عبادك افعال
اختياريه سندن اولان كتابت بويله اولوب زمان كتابدن هر بر آنده كلا ويا جزءا
تركي ممكندر اشته بوتحيقات ايله بعضيك ضرورت في وقت الوصف ضرورت
بشرط الوصفدن مطلقا اعدر ديو ذهابلري مندفع اولوب معين بيننده عموم
وخصه وص من وجه اولديغني تحقق ايدر

بوابده سيد شريفك حاشيه صفراده اولان تحقيقاتي شووجهله دركه مشروطه
عامه بشرط الوصف اعتبار اولنديغني حينده محمولك ايجابا وياسلبا موضوع
ايچون ضرورت نسبي وصفيله برلكده مأخوذه اولان ذات موضوعه قياس
ايله در بصورته ضرورت انجق ذات ووصفك مجموعنه قياس ايله اولمش اولور
ومادام الوصف اعتبار اولنديغني حينده وصف اعتبار ضرورتك ظرفي اولق
اوزره اولوب بوقسه ضرورت كندى به نسبت اولنان شينه يعنى ذات موضوعه
جز اوله رق معتبر اولمز واكر بويله اولق لازمكسه وصف بركره ضرورت
كندى به نسبت اولنان شي ايچون جز و بركرده ضرورت ايچون ظرف اوله رق
ايكي دفعه اعتبار ايدمش اولسني موجب اولوب بوخالده معنى وصف ايله برابر
ذات موضوعك مجموعي ايچون محمولك نسبي جميع اوقات وصفده ضرورت
ديك اولوب طالبوكه بصورته اعتبار ظرفيت بر فائده بي مفيد اولمز بوجهته
مشروطه مادام الوصف اعتبار اولنديغني حينده محمولك ضرورت نسبي بالكر
ذات موضوعه قياس ايله اولديغني تعين ايدر بو تقديرده اكر كندوسيچون
نسبتك ضرورتده مدخل اولان وصف ذات موضوع ايچون حال ثبوتده
ضروري اولزسه مثلا وصف كتابت كي بصورته مشروطه بشرط الوصف صادق
اولوب مادام الوصف صادق اولمز واكر وصف مذكور وقت ثبوتده موضوع
ايچون ضروري اولورسه ايكي معنى ايله ده مشروطه صادق اولور مثلا كل منخسف فهو
مظلم بالضروره مادام منخسفاقواندن ايستبر بشرط كونه منخسفا معناسي مراد اولسون
وايستر اشبو اشتراطي اعتبار ايتدرك مادام منخسفا معناسي قصد ايدلسون ارضك
وقت حيلولنده قرايچون انخساف ضروري اولسنه مبنى ايكي معنى ايله ده
صادقدر زيرا قر ايله وصف انخسافك مجموعنه نسبت اظلام ضروري اولوب

كذلك وقت انخسافده ذات قره نسبي دخی ضروري اوله رق معين تحقق ايدر
زيرا زعم حكما اوزره اشبو وقت وقت معينه قرك بلا انخساف وجودي مستحيلدر
ايمدى ذات قر ذاتيله وصف انخسافدن مجموعي مستلزم اولوب وبو مجموع اظلامی
مستلزمدر ومستلزمي مستلزم اولمسيله ذات قروقت معين حيلولنده اظلامی
مستلزم اولمش اولور اشته بوتحيق ايله ظاهر اولوركه مشروطه نك معين بيننده
اولان نسبت آنجق عموم من وجه اولوب وبو كلام محقق اوله رق چوق كسندى
بونده خطا ايدرك معين بيننده نسبت عموم مطلقدر زيرا مادام الوصف بشرط
الوصفدن مطلقا اعدر ديو زعم ايتشدر

قال رحمه الله (او بضرورتها في وقت معين عينه الحاکم من بين اوقات الموضوع
فوقية مطلقة) واكر قضيه موجهده حكم ايدن كسندى اوقات موضوعدن
تعين ايلديكي وقت معينه نسبت تامه نك ضرورتيله حكم اولنورسه بوقضيه
وقتيه مطلقه تسميه اولنور ايمدى وقتيه مطلقه بر قضيه دركه كسندى اوقات
موضوعدن حاكم تعين ايلديكي وقته موضوع ايچون ثبوت محمولك ضرورت
وقوع ويا لاوقوعيله حكم اولنور الحاصل وقتيه مطلقه موضوعك اوقات وجودويا
عدمندن وقت معينه موضوعدن نسبتك امتناع انفكا كي اولوب بوده وقت وصف
اولوب اولماسندن اعدر ووقت معيندن مراد ذات موضوعك اوقات وجود
ويا عدمندن قضيه ده حاكم اولان كسندى نك تعين ايلديكي وقته بوده حيلوات ارض كي
بر حادثيه ويا خود كل منخسف مظلم بالضروره وقت الانخساف كي وصف غير
دائم اضافه سي طريقيله اولور

قال رحمه الله (اوفي وقت مالم يمينه وان كان متعينا في نفسه فمتشعبة مطلقة) واكر
اوقات موضوعدن حاكم تعين ايلديكي بروقته نسبتك ضرورتيله حكم اولنورسه
هر نقدر نفس الامرده وقت مذكور متعين اولسه ده مانع اوليه رق بوقضيه به متشعبة
مطلقه تسميه اولنور ايمدى متشعبة مطلقه بر قضيه دركه كسندى اوقات ذات
موضوعدن في نفس الامر متعين اولسه دخی بوجهتي منظور اوليه رق حاكم
تعين ايلديكي وقت ماده محمولك موضوع ايچون ضرورت نسبتيله حكم اولنور
حاصلی انتشار مطلق ذاتك اوقات وجود ويا عدمندن وقت غير معينه نسبتك
موضوعدن امتناع انفكا كي اولوب وقت غير معيندن مراد حاكم قضيه ده اوقات
ذات ييئندن تعين وتبديل ايلديكي وقته وعدم تعيني ياكل حيوان متفلس بالضروره
في وقت مالمالي عندنده عدم تعيندن ويا خود كل قر مظلم بالضروره في وقت ماكي
عندنده متعين ايسه ده قضيه ده تعين ايتامسندن ناشي اولور زيرا اكر متشعبه ده
مأخوذ اولان وقتك في نفسه عدم تعيني اعتبار ايدلسه افراددن هيچ بر فرد اوزره

صادقه اولیامسی اقتضا ایدر چونکه هر روقت موجود فی نفسه معیندر و کذاک
منتشرده مأخوذ اولان وقتک حاکم اولان کسسه عندیده معین اولیامسی مشروط اولسه
مواد و قتیبه صادق اولیه رقی منتشره ایله و قتیبه پیننده تباین کلی اولوردی بو ایسه
باطلدر نه کیم رساله امکانه بیان ایشدر (نحو کل قر منخسف او ایس بمضی بالضروره
وقت الحیلولة اوفی وقت مامن اوقاته) مثلاً کل قر منخسف بالضروره و یا خود کل قر
لیس بمضی بالضروره وقت الحیلولة قضیه لرنده شمس ایله قر پیننده حیلولت ارض
واقع اولدیغی وقت معینده اولده خسوفک ایجابا و ثانیده اضائه نك سلبا قر ایچون
ضرورت نسبتیه حکم اولوب وقتی تعیین ایدلمش اولدیغندن اول موجب و ثانی
سالبه اوله رقی و قتیبه مطلقه در و کل قر منخسف و یا خود لیس بمضی بالضروره
فی وقت مامن اوقات القمر قضیه لرنده خسوف و یا خود اضائه نك قر ایچون ضرورت
نسبتیه حکم اولوب و وقت تعیین اولنیه رقی اوقات قردن بروقتده اولمق اوزره
سکیم ایدلمش اولدیغندن اول موجب و ثانی سالبه اوله رقی منتشره مطلقه در مع هذا
ثبوت خسوف و انتفاء اضائه وقتی وقت حیلولت ارض ایدوکی معلومدر

قال رحمه الله (او بدوامها مادام الذات فدائمة مطلقة کمال الضرورية) خفی
اولسه و نکه مطلقا دوام عدم انفکا کدن عبارت اولوب بوده ضرورت کبی
بر قاج قسمدر که اول ازلی اولوب بوده موضوعدن ازلا و اید عدم انفکا کدر
ثانی دوام ذاتیدر که موضوعک جمیع اوقات وجود و یا عدم منده عدم انفکا کدر
ثالث جمیع اوقات وصفده عدم انفکا کدر و وقت معینده عدم انفکا کدن عبارت
اولان دوام وقتی بی اعتبار ایشامش لر در و اما وقت ماده دوام ایچون بر معنی
اولیوب وقت اطلاق عامده بویه در اشته بو کلام حدیث اجمالی اولوب ایددی
اگر نسبت تامه نك مادام الذات دوامیه حکم اولنورسه بوقضیه دائمة مطلقه
تسمیه اولنور یعنی دائمة مطلقه بر قضیه جلییه در که کندیسنده ذات موضوعک
جمیع اوقات وجود و یا عدم منده محمولک ذات موضوع ایچون وقوع و یا لا وقوع
ثبوتیه حکم اولنور و مثالی ضروریده مرور ایدن مثال کبی اوله رقی موجب سنده
کل انسان حیوان مادام موجودا دینلوب افراد انسان موجود اولدیقه
ذات انسان ایچون حیوانیتک دوام وقوع ثبوتیه حکم اولنور و سالبه سنده
کل انسان لیس بفرس مادام موجودا دینلوب مادام الوجود انسان ایچون
فرسیتک لا وقوع ثبوتیه حکم اولنور کذاک لاشی من المحالات بهیر فی الخارج
مادام معدوما فی الخارج دینلوب محالات خارجه معدوم اولدیقه خارجه محالات
ایچون بصرک لا وقوع ثبوتیه حکم اولنور

قال رحمه الله (او مادام الوصف فعرفیه عامة کمال المشروطة) و یا خود مادام

الوصف نسبتک دوامیه حکم اولنورسه عرفیه عامه تسمیه اولنور ایددی عرفیه عامه
بر قضیه در که کندیسنده موضوعک وصف عنوانی ایله جمیع اوقات انتصاف منده
محمولک ذات موضوع ایچون وقوع و یا لا وقوع ثبوتیه حکم اولنور مثالی مثلاً
مشروطه نك نظیری اوله رقی موجب سنده کل کتابت تحریک الاصابع مادام
کاتب دینلوب کتابتیه متصف اولدیغی اوقاتک جمعیسنده ذات کاتب ایچون تحریک
صابعک دوام نسبتیه حکم اولور و سالبه سنده لاشی من الکاتب بساکن الاصابع
مادام کاتب دینلوب کتابتیه متصف اولدیغی جمیع اوقات منده سکون اصابعک
انتصافیه حکم اولنور

حاشیه صغیرده مبین اولدیغی وجهله مشروطه ذکر می مرور ایدن معینیه
قیاسا عرفیه عامه ده دخی ایکی معنی اعتبار ایدلماسی شوجهنددر که محمول ذات
موضوع ایله وصفک مجموعی ایچون دائم اولدیغی حینده زمان وصفده ذات
ایچون دائم اولمش اولور زیرا معنای دوام محمولک استمرار و عدم انفکا کیدر
بو ایسه مجرعه قیاس ایلده حاصل اولور و زمان وصفده ذاته قیاس ایلده
حاصل اولور بوده ایستر مثال تحریک اصابعده اولدیغی کبی دوام محمولده وصف
ایچون مدخل اولسون و ایستر کل کاتب حیوان کبی مدخل اولسون پینلرنده فرق بوقدر
لکن ضرورت بویه دکدر

قال رحمه الله (او بفعليتها بمعنى خروجها الى الفعل ازلا و اید اوفی احد الارتمه
و او مرة فطلقة عامة) معلوم اوله که فعل قویه مقابل اوله رقی برشیتک حصول
شائندن او اوبده حاصل دکل ایسه بالقوه در و حاصل ایسه بالفعل در مثلاً ای اولان
شخص بالقوه کاتیدر زیرا هر بر انسان قابل صنعت کاتیدر و تحصیل کاتیدر نصکره
بالفعل کاتب اولور ایددی بیورر که

و یا خود قضیه موجهده نسبتک فعلیتیه حکم اولنورسه مطلقه عامه تسمیه اولنور
و نسبتک فعلیتیه مراد قوه دن فعله خروجی اولوب ازلا و اید و یا خود احدا ز منده
ولو بر دفعه اولسون تحقیقندن ایدر حاصلی موجهات بسیطة ثمانية نك بدیجیبی
اولان مطلقه عامه بر قضیه در که کندیسنده ازلا و اید و یا خود احدا ز منده و لو مرة
محمولک موضوعه بالفعل وقوع و یا لا وقوع ثبوتیه حکم اولنور (نحو کل حیوان
متنفس بالفعل) بوقضیه موجهه مطلقه عامه اولوب هرر حیوانک بالفعل متنفس
اولسیه حکم اولنور و لاشی من الحیوان متنفس بالفعل دینلکده صاقد
زیرا هرر حیوان اوقات وجودندن بعضیسنده بالفعل متنفس و بعضیسنده بالفعل
غیر متنفس اولدیغی غیر خفیدر

مصنعت حاشیه ده ازلا و اید قیدنی ایضا حده دیشدر که بوقید زمانی اولیان حکمک

جهته اشارت در مثلا الله تعالى حي بالفعل والله تعالى عالم بالفعل قولر بر بوقبلدن
اولوب حي وعلم صفت قدیمدر نك بالفعل ازلا وابدا جناب باری ایچون ثبوتیه
حكم اولوب بونده زمان ایچون علاقه یوقدر وفي احد الازمنة قیدی زمانه حادثه
اولان احكام زمانیه نك جهته اشارت اولوب زید قائم و یاخود قاعد بالفعل
بوقبلدنر ایدی بویان ایله فی احد الازمنة قولى ازلا وابدا قیدندن مستغنی
اولسیه سؤاله محل قالمز

الحاصل فعل نسبت ایجابیه و یاخود سلبیه نك نفس الامرده تحقیقندن عبارت
اولوب ایستر زمانیات حادثه ده اولدیغی کبی احدازمنه ده اولسون و ایستر زماندن
متعالی اولسون بویکی صورتدن اعدر ایدی حقیقت فعل نسبتك عدمدن تحقیق
نفس الامری به خروجی اولوب بویاسه زمانیا تده انجی زمان خروجنده
اوله یلوب نه قبل الخروج ونه ده بعد الخروج فعل اوله یلور والاطفالك كاتب
اولسی بالفعل اولوب بالقوه اولماسی لازمکولور ومادن منقلب اولان هوانك
بالفعل ما اولسنی اقتضا ایدر بویاسه باطلدر والافعل ایله قوه بیننده تباین کلی
اولماسی مؤدی اولوب بویاسه عندلرند باطلدر و بیانی قریبامرور ایدیکی وجهله
زعم متأخرین اوزره شیخك عقد جلد اعتبار ایدیکی بوفعالدر وشيخك قضیه
حقیقه ده اولان موضوعدن مراد ماضیده و یاخود حال و یا استقبالیده اوزرینه
عنوان صادق اولان شیدر دیوقولندن مقصود زمانیا تده زمان فعلیتی تعمیم اولوب
یوقسه مفهوم فعلده احد ازمنه معتبر دیمك دكلدر یعنی مرادی موضوع حقیقتك
فعلیت عنوان ایله اتصافی زمان حكم حاکمه و یاخود وقوع و یا لا وقوع معناسنه
حكمك زماننده اولسی واجب اولیوب بلکه انصاف حكم اوزره سابق و یاخود
حكم ایله مسبوق اولسی جائز اولور دیمكدر مثلا كل نائم مستیظ قولنده محكوم به
اولان استیقاظ عنوانده ثابت اولان نوم اوزره سابق و یاخود مسبوق اولسی جائز
اوله رق معنی احد ازمنه ده نومی فعله خروج ایدن هر برکسنه احد ازمنه ده
استیقاظی فعله خروج ایدن کسنه در دیمك اولوب یوقسه بالفعل حال نومنده
مستیظدر و یاخود حال استیقاظنده بالفعل نائمدر دیمك دكلدر

و بوقضیه به مطلقه تسمیه سی زیرا اصلده مطلقه جهاتدن برجهتله متیده اولیاندر
بویاسه فعلیات و ممکناته عام اولور لیکن عرفا ولغة قضیه دن نسبتك فعلیه اولدیغی
مفهوم اولسیه مطلقه فعلیه به تخصیص اولنهرق ممکنات خروج ایشدر ایدی
مطلقه معنای اصلیه یله وجهاتدن اولدیغی ظاهر اوله رق و اما بومعنی ایله
وجهه در زیرا فعلیت نفس نسبتده کیفیت زائده اولوب نفس نسبت بالفعل
و یاخود بالامکان اولمقدن اعدر تهکیم علامه تفتازانی تهذیب حاشیه سنده بیان

ایشدر وعامه اطلاق وجودیه لاضروریه ولا دائمه دن اعم اولدیغندن ایچوندر

قال رحمه الله (او بامکانها یعنی سلب الضرورة الذاتية عن جانبها المخالف لها
ممکنه عامه) واکر موجهه ده نسبتك امکانیه یعنی نسبتك جانب مخالفندن ضرورت
ذاتیه نك سلبیه حكم اولنورسه قضیه ممکنه عامه تسمیه اولنور حاصلی آخر بسائط
ممکنه عامه اولوب بوده بر قضیه درکه کندیده حكم نسبتك امکانیه یعنی نسبتك
جانب مخالفندن مادام وجود الموضوع سلب ضرورتیه اولور شویله که اگر
قضیه ده حكم ایجاب ایله اولورسه مفهوم امکان ضرورت سلبی سلب اولور
زیرا ایجابك جانب مخالفی سلبدر واکر قضیه ده حكم سلب ایله اولورسه مفهوم
امکان ضرورت ایجابی سلب اولور زیرا سلبك جانب مخالفی ایجابدر (نحو كل
انسان كاتب بالامکان العام) ایشته بوقضیه ممکنه عامه اولوب معنای هر برانساندن
سلب کتابت یعنی هر بر انسانك كاتب اولماسی ضروری دكلدر دیمك اولور

بیان سید علامه اوزره امکان عام بعضا ذکر اولدیغی وجهله حكم ایچون اولان
جانب مخالفندن سلب ضرورت ذاتیه ایله تفسیر اولنوب وبعضا جانب موافقندن
امتناع ذاتینك سلبیه مفسر اولور ایدی امکان ایجابك معنای ایجابك عدم
امتناعی و سلبك عدم ضرورتدر كذلك امکان سلبك معنای سلبك عدم امتناعیه
ایجابك عدم ضرورتدر بوجهتله متساوی اولدقلری غیرخفیدر الحاصل امکان
عام احد طرفیندن ضرورت مطلقه یعنی ذاتیه بی سلبدر واحد طرفیندن مراد
طرف وجود وعدمدن بریسی اولوب بوده قضیه ده اولان حکمك طرف مخالفدر
وبعضا امکان عام بو معنایه لازمکلان عباره ایله تفسیر اولنوب طرف موافقندن
سلب امتناعدر دینلور ایدی اگر حكم ایجاب ایله اولورسه امکان معنای اول
اوزره ضرورت سلبی سلب و تفسیر ثانی اوزره امتناع ایجابی سلب اولور واکر
حكم سلب اولورسه مفاد امکان ضرورت ایجابی سلب و یاخود امتناع سلبی
سلب اولور مثلا كل نار حارة بالامکان العام قولرك معنای تفسیر اول اوزره
ناردن سلب حرارت ضروری دكلدر و تفسیر ثانی اوزره نار ایچون ثبوت
حرارت متمتع دكلدر دیمك اولور ولا شئ من النار یارد بالامکان العام قولرك
معنای نار ایچون ایجاب برودت ضروری دكلدر و یاخود حاردن سلب برودت
متمتع دكلدر دیمك اولور

وامکان لاضرورت دیمك اولوب بالاشترك درت معنایه اطلاق اولور اول امکان
عامی اوله رق بیان اولنان امکان عامدر ثانی امکان خاص وثالث امکان اخص

ورابع امکان استقبالی اوله رق مصنف ذیل بحثده ایضاح ایدیه چکی جهنله بوراده بیاندن صرف نظر قلندی

مصنفک حاشیه ده بیانی وجهله بو مقامده بیللمسی اقتضا ایدرکه ذکر اولئان کل انسان کاتب بالامکان العام امثالی قضایاده اولان بالامکان قیدی اگر قید نسبت اعتبار ایدیلور ایسه قضیه ممکنه در واکر قید محمول اعتبار اولنور قضیه مطلقه اوله رق ضروریه مطلقه ضمننده تحقیقی ممکن اولور زیرا هر نقدر انسان ایچون بالفعل کتابت ضروری دکل ایسه ده انسانک کتابتی ممکن اولوق جمیع اوقات وجودنده ضروریدر

قال رحمه الله (وهذه الثمانية هي البسائط المشهورة) واشبو ابراد اولئان قضایای ثمانیه عند القوم مشهوره اولان بسائطدر وتقریر اجمالیهی اول ضروریه مطلقه اولوب بونده حکم جمیع اوقات ذاته محمولک موضوع ایچون ضرورت نسبتیه وکیفیت دلالت بالضروره مادام موجودا لفظیه در وثانی مشروطه عامه اولوب بونده حکم علی اعتبار المعینین جمیع اوقات وصفده ویاخود بشرط الوصف محمولک ضرورت نسبتیه وکیفیه دلالت بالضروره مادام کاتب امثالیله در وثالث وقیه مطلقه اولوب بونده حکم اوقات ذاتدن وقت معینده نسبتک ضرورتیه وکیفیه دلالت بالضروره وقت الحیلولة امثالی تعیین وقت قیدیه در ورابع منتشره مطلقه اولوب بونده حکم وقت غیر معینده وکیفیه دلالت بالضروره فی وقت مایله درخامس دائمه مطلقه اولوب بونده حکم جمیع اوقات ذاته نسبتک دوامیه وکیفیت دلالت مادام موجودا لفظیه در سادس عرفیه عامه اولوب بونده حکم مادام الوصف نسبتک دوامیه وکیفیه دلالت مادام متصفا لفظیه در سابع مطلقه عامه اولوب بونده حکم نسبتک فعلیه وکیفیه دلالت بالفعل ویاخود بالاطلاق العام لفظیه در ثامن ممکنه عامه اولوب بونده حکم نسبتک امکانیه وکیفیه دلالت بالامکان العام قیدیه در ایددی کل انسان حیوان بالضروره مادام موجودا ضروریه مطلقه وکل کاتب متحرک الاصابع بالضروره مادام کاتب معنای اول وکل کاتب حیوان بالضروره مادام کاتب معنای ثانی وکل انسان حیوان بالضروره مادام انسانا معینین اوزره مشروطه عامه وکل قر مخسف وقت الحیلولة وقیه مطلقه وکل قر مخسف فی وقت مامن اوقاته منتشره مطلقه وکل انسان حیوان مادام موجودا دائمه مطلقه وکل کاتب متحرک الاصابع مادام کاتب عرفیه عامه وکل حیوان متفلس بالفعل مطلقه عامه وکل انسان کاتب بالامکان العام ممکنه عامه در

قال رحمه الله (واعم الجهات الامکان العام ثم الاطلاق العام ثم الدوام) وموجهات

بسیطة ثمانیه ده اولان جهاتک اعمی امکان عام وبعده اطلاق عام ودرجه ثالثه ده قصورندن اعمی دوامدر اما امکان عامک اعم جهات سائر اولان اطلاق عامدن اعمی زیرا امکان عام جانب مخالفندن سلب ضرورت واطلاق عام فعلیت نسبت اولوب وهرنوقت ایجاب بالفعل صادق اولسه لااقل سلب ضروری اولوز وضرورت سلبی سلب امکان ایجابدر بوتقدیرده هرنوقت ایجاب بالفعل صادق اولسه ایجاب بالامکان صادق اولوب عکسی بویه دکلدزیرا ایجاب ممکن اولوبده اصلا واقع اولماسی جائزدر وکذلک سلب بالفعل صادق اولسه ایجاب ضروری اولوز ضرورت ایجابی سلب ایسه امکان سلب اولوب بو صورتده هرنوقت بالفعل سلب صادق اولسه بالامکان سلب صادق اوله رق عکسی بویه دکلدزیرا سلبک ممکن غیرواقع اولسی جائزدر واطلاق عام سائر جهاتدن اعم اولوب واعدن اعم اولسیله ممکنه عامه نک قصور موجهات بسیطه دن اعمیتی تحقیق ایدر

واطلاق عامک امکان عامدن ماعددا جهاتدن اعم اولسی زیرا اطلاق عامده نسبت بالفعل محکوم اولوب فعلیت نسبت ایسه بحسب الذات وبحسب الوصف ضرورت ودوامی مستلزم اولماسیله نسبتک فعلیه اولدیغی هرر محله ضروریه ویدائمه اولسی لازمکمز لکن عکسی بویه اولیوب هرته وقت بحسب الذات ویاخود بحسب الوصف ضرورت ویدوام صادق اولسه البته فعلیت نسبت تحقیق ایدر

ودوامک امکان عام ایله اطلاق عامدن ماعددا جهاتدن اعم اولسی زیرا مفهوم ضرورت نسبتک موضوعدن امتناع انفکاکی ومفهوم دوام جمیع ازمنه وواقته شمولی اولوب وهرنوقت نسبتک امتناع انفکاکی صادق اولسه جمیع اوقاته تحقیق ضروریدر لکن عکسی بویه اولیوب نسبتک جمیع اوقاته تحقیقندن امتناع انفکاکی لازمکمز چونکه برشیک برشیدن قطعا انفکاکی واقع اولماسیله برابر امکان انفکاکی جائز وحاصلی عدم وقوع امکانه غیرمانعدر زیرا هرر ممکنک واقع اولسی واجب دکلدز

قال رحمه الله (واخصها الضرورة لكن الضرورة الوصفية بكل من المعينين اعم من وجه من الدوام الذاتي وان كان اخص مطلقا من الدوام الوصفی) وبسائط مذکوره جهاتک اخصی ضروریدر زیرا دیکر لرینک اعمیتی ثابت اولسیله باقی ضرورت اولوب اخصیتی تحقیق ایدر شوقدرکه ضرورت وصفیه کرب بشرط الوصف ضرورت معناسنه حل اولسون وکرکسه وقت وصفده ضرورت معناسنه اولسون هر نقدر دوام وصفیدن مطلقا اخص ایسه ده دوام ذاتیدن من وجه اعمدر شویله که ضرورت ودوام ذاتیدن ایکسیده موجود اولان محله

تصادق ایدرک و دوام ذاتی بدن مجرد او او بده یالکز اوقات و صفده ضرورت اولدیغی محله ضرورت و صفیه موجود اولوب دوام ذاتی تفارق ایدر و ضرورتدن جاری اولان ماده دوامده بالعکس دوام ذاتی موجود اولوب ضرورت تفارق ایدر مثلا کل انسان حیوان قولزده ایکسیده صادق اولوب کل فلك متحرك قولنده یالکز دائمه صادق اولهرق مشروطه عامه غیر صادق وکل کاتب متحرك الاصابع قولنده بالعکسدر و ضرورت و صفیه نك معینینی دوام و صفیدن اخص اولمی زیرا اول ثانینی مستلزم اولهرق هر نوقت ضرورت مادام الوصف تحقق ایلسه دوام تحقق ایدر لکن مادام الوصف وجود نسبتدن ضرورت نسبتك تحقیق لازم مکلز

قال رحمه الله (وکل من الضرورتین الوقتین اعم من وجه من الدوامین) و ضرورت و قتیله و منتشره دن هربری دوام ذاتی و و صفیدن من وجه اعمدر شویله که وقت معین و یا خود وقت ماده ضرورتله برابر جمیع اوقات ذات و یا صفاتده دوام موجود اولدیغی محله ایکسیده تصادق ایدرک بحسب الوقت ضرورت موجود اولوبده بحسب الذات و یا خود بحسب الوصف دوام اولدیغی مادهده ضرورت و قتیله نك صدقیله دوام تفارق ایدر و ضرورتدن خالی اولان محله دوامك صدقیله ضرورت و قتیله تفارق ایدر

قال رحمه الله (واما النسبة بين الضرورتين والدوامين فالضرورة بشرط الوصف اعم من وجه من سائر الضرورات) واما ضرورتین و دوامینك کندی قسملری بیننده اولان نسبت شو وجهله درکه مشروطه عامه نك معنای اولی اولان ضرورت بشرط الوصف سائر ضرورتدن من وجه اعمدر شویله که اشبو ضرورت بشرط الوصف ایلله مشروطه عامه نك معنای ثانینی اولان ضرورت فی جمیع اوقات الوصف بیننده عموم من وجهك صورت تحقیق ایضاحات سابقه دن معلوم اولمشدر و ضرورت ذاتیه دن من وجه اعم اولمی زیرا ضرورت ذاتیه موجود او او بده ضرورتده و صفك مدخلی اولیان محله ضرورت ذاتیه صادق اولهرق ضرورت بشرط الوصف موجود اولمز و و صف حسبیه ضرورت او او بده ضرورت ذاتیه موجود اولیان محله ضرورت بشرط الوصف تحقق و ضرورت ذاتیه تفارق ایدر و انسان کبی وصف ایلله ذات متحرك اولوبده ضرورت نسبت بشرط الوصف اولدیغی محله ایکسیده صادق اولور و ضرورت و قتیله دخی بویله اولوب ضرورت و قتیله بشرط الوصف اولورسه تصادق و بشرط الوصف اولوبده و قتیله اولمز و یا خود و قتیله اولوبده شرط وصف بولمزسه تفارق ایدر

قال رحمه الله (و ما فی جمیع اوقات الذات من الضرورة والدوام اخص مطلقا)

فی بعضها کما ان ما فی وقت مخصوص اخص مطلقا ما فی مطلق الوقت) و جمیع اوقات ذاته اولان کرك ضرورت و کرك دوام بعض اوقات ذاته اولان ضرورت و دوام ذاتی بدن مطلقا اخصدر زیرا هر نوقت جمیع اوقات ذاته ضرورت صادق اولسه بعض اوقاتده دخی صادق اولوب لکن بعض اوقاتده صدقندن جمیع اوقاتده صدقی لازم کلز دوام دخی بویله در نه کیم وقت معینده اولان ضرورت وقت ماده اولان ضرورتدن مطلقا اخصدر زیرا وقت معین وقت ماده داخل اولمیله حاکمک تعیین ایلدیکی وقتده ضروری اولان شی وقت ماده ضروری اولوب عکسی بویله دکدر شویله که وقت ماده ضروری اولوب لکن وقتی معین اولمز

مسبوق اولان تحقیقاندن معلوم اولمشدیکه نسب اربعك بین القضا یا تحقیق قضیه لرك صدقی و تحقیق حسبیه اولوب یوقسه برشی اوزرینه حلی حسبیه دکدر زیرا بحسب الحمل نسبت مفردات ایلله حکم مفرداتده اولنله مخصوصدر غفلت اولنیه

قال رحمه الله (وقد تقيد بالادوام الذاتي المشروطة والعرفية العاشران قسمیان مشروطة خاصة وعرفية خاصة) موجهات بسیطه دن فراغته بیان مرکباته شروع ایلشددر و موجهات مرکبه لفظا و یا معنی نفی و اثباتدن مرکب اولوب و بین القوم معتبر و مجروح عنها اولان یدی قسم اولدیغی اول بحثده بیان ایلشددر اعمدی بساططده ذکرى مرور ایدن قضایادن مشروطه عامه که بشرط الوصف و یا خود اوقات و صفده ضرورت نسبتله حاکمه در و عرفیه عامه که مادام الوصف نسبتك دوامیله حاکمه در بعضا اشبو قضیتین لادام ذاتی قیدیله تقید اولهرق بوقید ایلله مقید اولمی سببیه مشروطه خاصه و عرفیه خاصه تحمیه اولنور الحاصل مشروطه خاصه بر قضیه موجهه درکه مشروطه عامه ایلله لادوام ذاتیدن مرکب اولور و عرفیه خاصه بر قضیه درکه عرفیه عامه ایلله لادوام ذاتیدن مرکب اولور

(نحو کل کاتب متحرك الاصابع بالضرورة اودائما مادام کاتب لادائما بحسب الذات) مثال اول کل کاتب متحرك الاصابع بالضرورة مادام کاتب مشروطه عامه سیله لادائما بحسب الذات قیدندن مرکب اولهرق جزء اولی بشرط الکتابه تحرك اصابعك ضرورت نسبتیه و جزء ثانى ذات کاتبك جمیع اوقات وجودنده نسبتك دائمی اولما سیله حاکمه در که محصولی مثلاً زید کاتب ایچون حرکت اصابعك ضرورتی بالفعل کتابت ایتمی شرطیه مشروطه اولهرق وقت کتابتده اولوب یوقسه زیدك جمیع اوقاتده دائمی دکدر دیمک اولور و مثال ثانى کل کاتب

متحرك دائما مادام كاتبه عرفة عامة سبيله لادائما بحسب الذات قيدندن مركب اوله رق جزء اولي جميع كاتب ايكون كتابته متصف اولديغي مدتجه حركه اصابعك دوام نسبيله وجزء ثاني ذات كاتبك جميع اوقات وجودنده نسبتك دائمي اولماسيله حاكمه در

لادوامي بحسب الذات اولمسيله تقيدي زير امشروطه عامه ضرورت وعرفيه عامه دوام بحسب الوصف اولوب بوتقديرده لادوام بحسب الوصف اعتبار اولنسه برشي اوزره هم دوام وهم لادوام وصفي ايله حكيمك اجتماعي موجب اولوب بوايه غير صحيحدر شويله كه عرفيه عامه دوام بحسب الوصف اولديغي كبي مشروطه عامه دخي ضرورت وصفي ايله حاكمه اولوب ضرورت وصفي ايسه دوام وصفي مستلزمدر لكن لادوام ذاتي ايله تقييده بوتقدير اولوب اصل قضيه نسبتك مادام الوصف ضرورت ودواميله ولادوام بحسب الذات بعض اوقات ذاته يعني وصف ايله عدم انصافي حينده لادواميله حاكم اوله رق اصل قضيه بلاكثير حاليه باقي وحكيم بيني منسافتدن تاري اولور وكائن ضرورت ويدوام وصفي ايله حكم اولنسي جميع اوقات ذاته دوامك موجود اولوب اولديغنده اشتبا وترددى داعي اولمسيله وصفك عدم وجودي حينده دوام موجود اولديغي تعيين ايكون قيدمذكور ايله قضيه نك تقييده احتياج مس اتمش اولور واشبو لادائما قيدلريك مقيدلري بولنان اصل قضيه به حال مقارنتلرند افاده ايلدككري مفهوملى بسائطدن برر قضيه نك مفهومته مطابق اولمسيله بونلر من جهة الماك برر قضيه عداولنهرق بسائط مركبه نك برى اصل قضيه وديكري مفهوم لادوام اولان ديكر قضيه اولمق اوزره ايكيشر قضيه بسيطه دن تركبي اعتبار ايتشدر واصل موجب ايسه مفهوم لادوام سالبه واصل سالبه ايسه مفهوم لادوام موجب اولمق اوزره تقرير ايتشدر

شويله كه اشبو موجب مشروطه خاصه نك جزء اولي موجب مشروطه عامه اولديغي كبي لادوام قيدى دخي من جهة المفهوم سالبه مطلقه عامه اوله رق ظاهري لادائما قيديله مقيد اوله رق مشروطه عامه وحقيقى مشروطه عامه ايله مطلقه عامه دن مركب ايكي قضيه اولوب اول بحسب الوصف نسبتك ضروريله وثاني نسبتك فعليته حاكمدر چونكه كل كاتب متحرك الاصابع بالضروره مادام كاتب لادائما مشروطه خاصه نك جزء اولي اولان مشروطه عامه نك مفهومى ذات كاتب ايكون حركه اصابعك بحسب الوصف ضرورت ايجابى اولمسيله جزء ثانيك افاده سنه صالح اوله حق معنى ذات كاتب ايكون ايجاب حركه اصابع دائمي اولديغي مفهومندن عبارت اولوب وجميع اوقات ذاته ايجاب تحقق ايتديكي حينده فى الجملة سلب تحقق ايله چكى معلومدر بوايه معنای سالبه مطلقه عامه اوله رق بوتقديرده

لادائما قيدى بحسب المفهوم لاشي من الكاتب متحرك الاصابع بالفعل مقامنده اوله رق ذات كاتبك بالفعل ولواحد ازمنه ده انتفاء تحرك اصابعى افاده ايدر وسالبه مشروطه خاصه يعنى مثلاً لاشي من الكاتب بساكن الاصابع بالضروره مادام كاتب لادائما قولى جزء اولي اولان سالبه مشروطه عامه ايله مفهوم لادوام اولان كل كاتب ساكن الاصابع بالفعل موجب مطلقه عامه سندن مركبدر زير جميع اوقات ذاته سلب تحقق ايتديكي حينده فى الجملة ايجاب تحقق ايدوب بوايه موجب مطلقه عامه نك مفهومى اوله رق هر بر ذات كاتبك ولواحد ازمنه ده بالفعل ساكن الاصابع اولسندن عبارتدر

وموجب عرفيه خاصه موجب عرفيه عامه ايله مفهوم لادوام اولان سالبه مطلقه عامه دن وسالبه عرفيه خاصه عرفيه عامه ايله موجب مطلقه عامه دن مركبه اوله رق مثال وايضا حات سابقه عينيله بونده دخي جاريدر

وخفي اولسونكه مشروطه وعرفيه خاصه لده وصف موضوعك كاتب كبي ذات موضوعدن مفارق اوله حق اوصافدن اولسي واجيدر زير بوجهله اوليويده عنوان موضوع ذات ايكون دائمي اولديغي صورتده نسبت محمول دخي دوام وصف ايله دائمه اوله رق ذات موضوع ايكون نسبتك دوامى مقتضى اولوب لادوام بحسب الذات ايله تقيدي خلف اولور

ومشروطه خاصه ايله دائمين بنشده تبين اولوب زير دائمه مطلقه دوام ذاتيله مقيد اولمسيله لادوامه مبان اولديغي مثلو ضروريه مطلقه دخي ضرورت بحسب الذات ايله مقيد ضرورت بحسب الذات دوام بحسب الذاتدن اخصدر نقبض اعم اولان لادوام ايسه عين اخصه يعنى ضرورت بحسب ذاته مبايت كليه ايله مبايندر ومشروطه خاصه لادوام ايله مقيد اولوب ومقيد مطلقدن اخص اولمسيله مشروطه عامه دن اخصدر وقضايى سائر مشروطه عامه دن اعم اولدقلى جهته مشروطه خاصه بونلر دن دخي بالطبع اخصدر وعرفيه خاصه مشروطه خاصه دن اعم اوله رق هر وقت ضرورت بحسب الوصف لادائما صادق اولسه دوام بحسب الوصف لادائما صادق اولوب لكن متعكس اولمز زير ذكرى سبق ايلديكي وجهله ضرورت دوامى مقتضى ودوام ضرورتى غير مقتضيدر وعرفيه خاصه دائمينه مبان اولوب كيقى مشروطه خاصه ده اولان بيان منفهمدر ومشروطه عامه دن من وجهه اعم اوله رق ماده مشروطه خاصه ده تصادق ايدوب ماده ضرورت ذاتيه ده بدون الخاصه مشروطه عامه ومن غير ضرورة دوام بحسب الوصف صورتده بدون العاده مشروطه خاصه صادق اولور وعرفيه عامه دن اخص اولوب زير عرفيه خاصه لادوام ايله مقيد ومقيد

ایسه مطلقاً اخصد ر وقصور قضایا عرفیه عامه دن اعم اولم ر یله بونلردن دخی
بالطبع اخصد ر

قال رحمه الله (والوقتین المطلقان والمطلقة العامة فتسمى وقتیه ومنتشرة ووجودیه
لادائمه) وموجهات بسیطه دن وقتیه مطلقه ومنتشرة مطلقه عامه دن
هر بری ذکر اولسان لادوام ذاتی ایله تقیید اولنه رق بوجهله بعد الترتیب
مطلقه سز اوله رق یالکز اوله وقتیه وثانی به منتشره وثالثه وجودیه لادائمه تسمیه
اولنور ایددی بساطدن وقتیه مطلقه که اوقات ذاتدن حاکم تعیین ایلدیکی وقتیه
نسبتک ضرورتیه حاکمه در ومنتشرة مطلقه که بونده حکم وقت غیر معینده نسبتک
ضرورتیه در و مطلقه عامه که بونده حکم نسبتک فعلیتیه در بعضاً اشبو قضایای
ثلاثه بسیطه لادوام ذاتی ایله قید ایدیلر که مقید اولمسی سببیه اطلاقدن عاری اولوب
بوجهتله وقتیه مطلقه به یالکز وقتیه ومنتشرة مطلقه به یالکز منتشره و مطلقه
عامه به وجودیه لادائمه دینلور (نحو کل قر منخسف بالضرورة وقت الخیلولة
اوفی وقت ماو بالفعل لادائمه) مثال اول موجه وقتیه اوله رق کل قر منخسف
بالضرورة وقت الخیلولة وقتیه مطلقه سببیه لادائمه جزلردن مرکبدر واشبو
لادوام من جهة الماک لاشی من القمر بمنخسف بالاطلاق العام مفهومده اوله رق
سالبه مطلقه عامه در زیرا جزء اول اولان وقتیه مطلقه حاکم تعیین ایلدیکی
وقت خیلولت ارضده انخسافک ذات قر ایچون ضرورت نسبتیه حاکم اولمسیله
مقاد لادوام جمیع اوقات قرده بالفعل منخسف اولدیغی اولور بوا یسه مطلقه عامه
اوله رق اشبو وقتیه موجه من جهة المفهوم وقتیه مطلقه موجه ایله مطلقه عامه
سالبه دن مرکب اولمش اولور ومثلاً لاشی من القمر بمنخسف بالضرورة وقت
التربع (۹) لادائمه دینلر وقتیه سالبه اولوب جزء اولی وقتیه مطلقه سالبه
و جزء ثانیه لادوام اوله رق مفهومی کل قر منخسف بالفعل اولمسیله من جهة الماک
موجه مطلقه عامه در که انخسافک احد از منده ولومره اولسون بالفعل ضرورت
نسبتیه حکمدن عبارتدر حاصلی موضوعدن انتفاء محمول دائمی اولدیغی حینده
فی الجملة ثبوت متحقق اوله رق بوا یسه مطلقه عامه موجه در

وقتیه وجودیه لادائمه ووجودیه لا ضروریه دن مطلقاً اخصد ر زیرا مع اللادوام
وقت معین حسبیه ضرورت قید لادوام ولا ضرورتیه برابر اطلاق مستلزم اوله رق

(۹) خنی اولیه که لاشی من القمر بمنخسف بالضرورة وقت التربع لادائمه مثالک معنای هر وقت
قرشمیدن اوج برج بعید اولور ایسه انخساف ضروری دکلدر دیکلدر زیرا صورت مذکوره ده قرایله
شمس بینده موجب انخساف اولان خیلولت ارضک رفوعی مشهور دکلدر بلکه خیلولت وقت تصیفک
یعنی قرشمیدن آتی برج بعید اولدیغی وقتیه وقوعه کلچیدر معین مذکور بندن ترتیب وتصیف
تعبیر لری روج اتی عشر لری بی ثلاثه ونصف سته اولمیدن نشأت ایچیدر (عبد الحمید)

منعکس

منعکس اولم حاصلی هر نوقت ضرورت بحسب الوقت لادائمه صادق اولسه
وجودیه لادائمه یعنی لادام ایله مقیده اولان مطلقه عامه ایله وجودیه لا ضروریه
یعنی جانب موافقدن لا ضرورت ذاتیه ایله مقیده اولان مطلقه عامه صادق اوله رق
منعکس اولم و مشروطه و عرفیه خاصه لردن من وجه اخص اوله رق بونلردن
جمعیسی مع اللادوام ماده ضرورت وصفیه ده وصف ذات ایچون بحسب
وقت ماضوری اولدیغی حینده تصادق ایدوب وصف فی وقت ماضوری
اولدیغی حینده مشروطه و عرفیه خاصه در صادق اوله رق وقتیه تفارق و جمیع
اوقات وصفیه ضرورت ودوام صادق اولدیغی محله وقتیه نک صدقیه مشروطه
و عرفیه خاصه در افتراق ایدر مثلاً کل منخسف مظلم لادائمه ماده سنده جمله سی
صادق و کل کاتب متحرک الا صایح لادائمه ماده سنده مشروطه و عرفیه خاصتین
صادق و وقتیه غیر صادق و کل قر منخسف وقت الخیلولة لادائمه ماده سنده اولینک
عدم صدقیه وقتیه صادق لکن بونسبت مشروطه نک ضرورت بشرط الوصف
ایله تفسیری تقدیرده اولوب و اما ضرورت فی وقت الوصف معنای مشروطه
خاصه وقتیه دن مطلقاً اخص اوله رق جمیع اوقات وصف بعض اوقات ذات
اولمسیله هر نوقت ضرورت فی جمیع اوقات الوصف تحقق ایسه ضرورت
فی بعض اوقات الذات تحقق ایدرک منعکس اولم دینلدر الحاصل بومعناجه مشروطه
خاصه ده معتبره اولان ضرورت زمان وصفیه ذات موضوعه قیاس ایله در
وبو زمان وقت معین اوله رق مشروطه خاصه صادق اولدیغی کی ضرورت وقتیه دخی
صادقه اولور زیرا ضرورت وقتیه وقت معینده ذاته قیاس ایله در اوله اولنجه
هر قنغی ماده ده معنای مذکور ایله مشروطه خاصه صادق اولسه وقتیه نک صدق
دخی تحقق ایدر و ضرورت وصفیه بولنمیان مثال مذکوره وقتیه نک صدقیه
مشروطه خاصه صادق اوله من بوجهتله وقتیه معنای مذکور اوزره مشروطه
خاصه دن اعم اولمش اولور لکن مشروطه خاصه بشرط الوصف بدون الوقتیه
مثال کتابت و تحریک اصابعده اولدیغی کی بدون الوقتیه صدق نمکندر زیرا بصورتیه
محمول زمان وصفیه ذات موضوعه قیاس ایله ضروری النسبه اولیوب بلکه
وصف ایله برابر مأخوذ اوله رق ذاته قیاس ایله در معنای وقتیه ایسه وقت معینده
یالکز ذاته قیاس ایله ضرورت اوله رق بومحله صادق اوله من نه کیم سید شریف
حاشیه صفرا ده بیان ایچیدر مثال ثانی موجه منتشره اولوب جزء اولی اولان
کل قر منخسف بالضرورة فی وقت ما موجه منتشره مطلقه سببیه مفهوم لادوام اولان
لاشی من القمر بمنخسف بالفعل سالبه مطلقه عامه سنندن مرکبدر و سالبه سنده
بالضروره لاشی من القمر بمنخسف فی وقت ما لادائمه دینلر سالبه منتشره

مطلقة ايله مفهوم لادوام اولان كل قر منخسف بالفعل موجبة مطلقة عامه سندن مركبه اولمش اولور ومنتشرة وقتيه دن اعم اولوب وقت معينده ضرورت لادائما تحقق اينديكي حينده وقت ماده ضرورت لادائما صادق اوله رق منعكس اولور زيرا ذكرى سبق ايلديكي وجهله منتشره ده معتبر اولان تعيينك عدم اشتراطى اولوب عدم تعيين مشروط دكلدر ومنتشرة ايله قضايای سائر بيننده اولان نسبت بلافرق وقتيه ده ذكرى مسبوق اولان نسبتدر

ومثال ثالث موجبة وجودية لادائمه اولوب جزء اولی اولان كل قر منخسف بالفعل مطلقة عامه موجبه سيله ليس كل قر منخسف بالفعل مطلقة عامه سالبه سندن مركبه اولوب سالبه سی دخی بونك عكسيدر زيراجزه اولده حكم بالفعل موضوع ايجون محمولك وقوع ثبوتيله اولوب مفهوم لادوام دخی بالفعل لاوقوعيله اولمش اولور ووجودية لادائمه وجودية لا ضرورية دن اخص اوله رق هر نه وقت مطلقين صادق اولسه مطلقة و ممكنه نك صدق تحقيق ايدوب منعكس اولور ووجودية لادائمه مطلقيندن مركبه اولديغي كبي وجودية لا ضرورية مطلقة و ممكنه دن مركبدر و خاصيتدن اعم اولوب هر نو وقت ضرورت و يا خود دوام بحسب الوصف لادائما بحسب الذات تحقق ايلسه نسبتك لادائما فعليتي تحقيق ايدرك منعكس اولور و دائمتينه ميانتي بيان مسبقدن معلوم اولمشدر و عاتيندن من وجه اعم اوله رق مشروطه خاصه ماده سنده تصادق ايدرك بدون الوجوديه عامتين ماده ضرورته و بدون العامين يالكز وجوديه لادوام بحسب الوصفه صادق اولور و مطلقة و ممكنه عاتيندن اخصيتي ظاهره در

قال رحمه الله (وقد قيد المطلق العامة والممكنة العامة باللا ضرورة الذاتية في الجانب الموافق فتسميان وجودية لا ضرورية وممكنة خاصة) وبعضها مطلقة عامه ايله ممكنه عامه نسبتبه موافق اولان جانبده يعنى موجبه ايسه ايجاب وسالبه ايسه سلب طرفنده لا ضرورت ذاتيه ايله تقييد ايديله رك مطلقة عامه مقيديه وجوديه لا ضرورية و ممكنه عامه لا ضرورية به ممكنه خاصه تسميه اولنور مطلقه عامه ده حكم نسبتك فعليته و ممكنه عامه ده حكم نسبتك امكانيله اولوب نسبتبه مخالف اولان جانبدن ضرورت ذاتيه بي سلب معنائنه ايدوكي آنفا ذكر ايدلشددر (نحو كل حيوان متنفس بالفعل او بالامكان العام لا بالضرورة الذاتية) مثال اول موجبة وجودية لا ضرورية اولوب جزء اولی اولان كل حيوان متنفس بالفعل مطلقة عامه و جزء ثانيى جانب موافقندن لا ضرورت ذاتيه درواش و جزء اولده اولان نسبت ايجاب ايله اولوب بصورتده جانب موافقندن لا ضرورتك معنائى ذات حيوان ايجون ضرورت ايجاب تنفسى سلبدر و ايجابك ضرورى اولماسى مفهوم ممكن عام سالب اوله رق

بوصورته جزء ثانى اولان لا بالضرورة قيدي من جهة المآل ممكنه عامه در وسالبه سنده لاشئ من الحيوان متنفس لا بالضرورة اولوب بونده مفهوم لا ضرورت ذات حيواندن سلب تنفس ضرورى اولديعنى مقيد اوله رق ضرورت سلبى ايسه ممكنه عامه موجبه در حاصل و وجودية لا ضرورية بر قضيده در كه جزء اولی مطلقة عامه و جزء ثانيى نسبتبه موافق اولان جانبدن لا ضرورت ذاتيه اوله رق من جهة المآل ممكنه عامه در و مطلقة عامه بي بحسب الوصف لا ضرورته دخی تقييد ممكن ايسده قوم بو تركيه عدم اعتبار ايله احكامنى دخی بيان اتمامشدر

ووجودية لا ضرورية خاصيتندن اعمدر زيرا هر نه وقت بحسب الوصف لادائما ضرورت و يا خود دوام صادق اولسه لا بالضرورة فعليت نسبت صادق اولوب لكن منعكس اولور ووجوديه لا ضرورته مقيد اولديغندن ضرورية به ميانده در و دائمه دن من وجه اعم اوله رق ضرورتدن خالى اولان ماده دوامده تصادق ايدوب ماده ضرورته لا ضرورية سز دائمه و ماده لادوامده بدون الدائمه وجودية لا ضرورية صادق اولور و مشروطه و عريفه عاتيندن دخی من وجه اعم اولوب ماده مشروطه خاصه ده تصادق ايدرك ماده ضرورته بدون الوجوديه عامه لا مادام بحسب الوصفه بدون العامين وجوديه صادق اولور و مقيد مطلقدن اخص اولديغي جهله مطلقة عامه دن اخص اولديغي كبي مطلقة عامه دن اعم اولان ممكنه عامه دن دخی اخصدر

ومثال ثانى موجبة ممكنة خاصة اولوب جزء اولی اولان كل حيوان متنفس بالامكان العام موجبة ممكنة عامه و جزء ثانيى جانب موافقندن لا ضرورت ذاتيه در كه من جهة المآل ممكنة خاصة برى موجبه و ديكرى سالبه اوله رق ايكي ممكنه عامه دن مركب اولوب مفهومي طرفيندن يعنى نسبتبه موافق و مخالف اولان هرايكي طرفدن سلب ضرورت ذاتيه در

(وكثيرا ما يكتفى في الممكنة الخاصة بعبارة اخرى بان يقال كل حيوان متنفس بالامكان الخاص لان الامكان الخاص هو سلب الضرورة الذاتية عن طرفي النسبة معا) ممكنه خاصه ذكر اولديغي وجهله ممكنه عامه ايله لا ضرورت ذاتيه دن مركب اولمسيله موارد استعمالده مثلا كل حيوان متنفس بالامكان العام لا بالضرورة عبارة سيله اراد ايدلديكي كبي چوق كره دخی قصد اختصار ايجون ديكر عبارته ايله اكتفا اوله رق كل حيوان متنفس بالامكان الخاص ديلور و بو عبارة ايله كالاول معنای مقصود افاده اولنور زيرا امكان خاصك محصول مقادى نسبتك طرفيندن يعنى جهت ايجاب وسلبندن ضرورت ذاتيه بي سلبدر كه جزء اولی اولان امكان عام جانب مخالفندن ولا بالضرورة الذاتية جزء ثانيى جانب موافقندن سلب

ضرورت اولسيله بالامكان الخاص عبارة مختصرة سی بو معنای مفید اولور

وممكنة خاصة لك موجبه وسالبة سی بينده فرق معنوی معتدیه اولوب بلکه فرق لری يالكز جهت لفظدن اوله رق اكر عبارة ايجابية ايله تعبير ايديلور ايسه موجبه وعبارة سلبية ايله معبر اولور سه سالبه در زيرا ايستر كل انسان كاتب بالامكان الخاص دينلسون وابستر لاشی من الانسان بكاتب بالامكان الخاص تعبير ايدلسون ايكي سنده دخي مقصود انسان ايچون كتابت وعدم كتابت ضروري اولديغنی بياندر شوقدر كه اولده ايجاب صريح وسلب ضمني وثانیده بالعكسدر

واشبو ممكنة خاصة سائر مركباتدن مطلقا اعمدر زيرا ممكنة خاصة لك تركبي آتيجق بری سائر موجباتدن اعم اولان ممكنة عامة موجبه ودیکری سوالب سائر دن اعم اولان ممكنة عامة سالبه اوله رق ايکی جزدندر ومفهوم ممكنة خاصة اولان مجموع جزئين موجبه وسالبه دن مركب اولان هر بر مجموعدن اعم اولور حاصلی ايجاب وسلب مركباتك جمله سنده موجود اولوب ايجاب وسلبك اقل مرتبه سی ايسه امکان عام ايله ممكنه اولسيدر بو حالده مركباتدن هر برينك صادق اولديغی محله

ممكنه ده صادق اولور لكن ايجاب وسلبك امكانندن بونلردن برينك بالفعل وياخود ضروري وبادائی اولسی لازم كليہ جكندن ممكنه لك صادق اولديغی محله بونلرك صدق لازم كلز و بسائطدن ضرورية مطلقيه مباينت وممكنة عامه دن اخصيتی ظاهر در وقصور بسائطدن من وجه اعم اوله رق ماده وجودیه لازمدر ضروريه ده تصادق ايدوب ممكن بالفعل واقع اولديغی محله من غير بسائط ممكنة خاصة وماده ضرورته ممكنة خاصة سز بسائط صادق اولورر خلاصة تفصيلات مركبات مشهوره سبعة دن اول مشروطة خاصة اولوب بوده لادوام ذاتی ايله جميع اوقات وصفده نسبتك ضرورتی وثانی عرفیه خاصة اولوب بوده لادوام ذاتی ايله برابر جميع اوقات وصفده نسبتك دوامی وثالث وقتیه اولوب بوده لادوام ذاتی ايله برابر وقت معينه ذات موضوع ايچون نسبتك ضرورتی ورابع منتشره اولوب بوده لادوام ذاتی ايله برابر وقت ماده نسبتك ضرورتی وخامس وجودیه لادائمة اولوب بوده لادوام ذاتی ايله برابر نسبتك بالفعل تحققی وسادس وجودیه لاضروريه اولوب بوده لاضرورت ذاتیه ايله برابر نسبتك بالفعل تحققی وسابع ممكنة خاصة اولوب بوده نسبتك ايجاب وسلب جهتيندن ضرورت ذاتیه لك سلبيدر

وذكر اولديغی اوزره اعم قضايای بسيطة ومركبه ممكنة عامه واعم مركبات

ممكنة خاصة اولوب وضروريه اخص بسائط واحد معين اوزره مشروطة خاصة اخص مركباتدر

وستير اولس-ونكه قوم روم اختصار ايچون ضروريه ودائمة ذاتیه لردن دائمتين ايله تعبير ايدرلر واثنتين اطلاق ايدرك مشروطة عامه ايله عرفیه عامه بی قصد ايدرلر وخاصتين تعبير لریله مشروطة خاصة وعرفیه خاصة بی مراد ايدر وممكنة عامه وخاصة ممكنتين ديرلر ووقتيتين بسيطتينه ووقتيتين ووقتيتين بسيطتين ايله برابر مركبتيه وقتيات اطلاق ايدرلر ووجوديات ثلثة ايله مطلقة عامه ووجودیه لاضروريه ووجودیه لادائمة اشارت ايتك ايسترلر واثنتين واثنتين وخاصيتك جمله سنده قصد اشارتله دألمات ستة منعكسة السوالب ديرلر ووصفيات اربعة ديوب اثنتين وخاصيتنی مراد ايدر

قال رحمه الله (وهذه السبع مركبات من حكيم بسيطين متوافقين في الموضوع الحقيقي والمحمول والكمية من الكمية والجزئية متخالفين في الكيفية من الايجاب والسلب) وذكر اولنان قضايای سبعة ايکی حکم بسيطدن مركبه اوله رق بو حکم موضوع حقیقده ومحموله وکیت یعنی کلیت وجزئیتده متوافق ومتحد وکیفیتده یعنی ايجاب وسلبده متخالفدر

موضوعی حقیقی ايله تقيیدی موضوعدن مراد اصالة مقصود بالحکم اولان موضوع اولوب موضوع ذکرى اولديغنه تنبيه ايچوندر زيراموضوع ذکریده اتحاد لری کافی اولماز والادائمة جزئیه لك قيد لادوام ايله صدق لازم كلور مثلا بعض الجسم حيوان لادائما ديئلوبده ايجاب دائم بعض جسم ايچون وسلب بالفعل اشبو بعض جسم اولمق عنواننده متوافق اولان بعض آخر ايچون اولمق طر يقيله بوقضيه لك صادق اولسی لازم كلور حالبوکه عندلرنده كاذبه در شوبله که جزئیتده حکم شی واحد اوزرينه اولسيله اكر بو مركبه صادق اولسه بعض وقتده حيوانیته متصف ووقت آخرده حيوانیته غير متصف بر جسمك وجودی لازم كلور بو ايسه باطلدر

قال رحمه الله (لان اللادوام اشارة الى مطلقة عامة واللاضرورة الى ممكنة عامة موافقتين للبسيطة المقيدة بهما في الموضوع والمحمول والكمية ومتخالفين لهما في الكيفية) ومركباتك بوجهله حكيم بسيطيندن مركب اولسی زيراقيد مركبات اولان لادوام بسائطدن مطلقة عامه يه ولاضرورت ممكنة عامه يه اشارت اولوب بوقضيه لادوام ولاضرورتله مقیده اولان بسيطه يه یعنی مركبه لك جزء اولسه موضوع ومحمول وکیتده موافقه وکیفیتده مخالفه در حاصلی بسیطة اولی ده هر فصل محمول ايله فصل موضوع اوزرينه حکم اولنور سه بسیطة ثانیه دخي بونك

طبقی اولوب واولی کلیه ایسه ثانیه دخی کلیه وجزئی ایسه جزئی در فقط کیفیتی
مخالفه اوله رق اولی موجب ایسه ثانیه سالبه و سالبه ایسه موجب در

مصنف حاشیه ده دیمشدرکه اشبو مفهوم لادوام ولا ضرورت اولان قضیه لک
موضوع و محمولک جزء اولر ایله اتحادی کتب سائرده غیر مقید ایکن بو وجهله
اعتبار الیسی قضیه نیک مجرد ایجاب و سلب ایله مختلفین اولان حکمین اوزره
اشتمالی عرف قومده مرکبه اولمده کافی اولدیغنه مبیدر والاعندلرنده
جیم احکام حصیه نیک قضایای مرکبه اولمسی اقتضا ایدر مثلا ما جاءنی الازید
قولزده جزئین بیننده ایجابا و سلبا اختلاف موجود اولمسیله برابر مرکبه اولوب
بو مثلاً قضایاده ایجاب و سلب جهندن مختلفین اولان حکمینک موضوعه عدم
اتحادلرندن ناشی بسیطه درلر زیرا کندیسیچون مجبی اثبات ایدیلان زید اولوب
و کندیدن مجبی سلب اولنان زیدک غیر یسی اوله رق موضوعه متخالفدر و بوسیلله
بوامثال قضیه ل حکمین اوزره اشتمالریله برابر بسیطه اولوب مرکبه دکلردر لکن
کل کاتب متحرک الاصابع بالفعل لادائماً قولنده لادائماً نیک معنای لاشی من الکاتب
بمتحرک الاصابع بالفعل اوله رق موضوع و محمول متحد اولدقلى جهته مرکبه در
بو مقامده ابضاحات نفیسه شریفیه دندرکه اولاً محمولک موضوع ایچون ایجابیله
حکم اولندقدنصرکه اشبو محمول ایله موضوع بیننده سلب ایله حکم اولنهرق
بو حکم ایسه عبارت مستقلة ایله اولیوب بلکه بینلرنده اولان نسبت ایجابیه نیک
کیفیتی اوزره دلالت ایده جک عبارت غیر مستقلة ایله اولسه بو صورته مجموعی
قضیه واحده مرکبه عد اولنور مثلاً کل انسان ضاحک لادائماً قولزده لادائماً
لفظی انسان ایله ضاحک بیننده اولان نسبت ایجابیه نیک دائمه اولدیغنه دلالت
ایدرك بو صورته بالفعل سلب واقع اولور والا ایجاب دائمه اولمق لازمکلور
ایمدی لادائماً لفظی نسبتک کیفیتنه دلالت ایتسی حیثیتدن جهت قضیه اولوب
و حکم سلبیه دلالتی حیثیتدن ترکیب قضیه بی موجب اولور و بو حکمک عبارت
مستقلة ایله اولماسنی اشتراطه سبب زیرا حکم سلبیدن عبارت مستقلة ایله تعبیر
اوانسه اولینده ایکی قضیه مستقلة اوله رق مجموعی قضیه واحده مرکبه اولم
و موضوع ایله محمول بیننده اولاً سلب ایله حکم اولنوبده بده اسلوب مذکور اوزره
تکرار ایجاب ایله حکم ایدلسه ینه حال ذکر اولندیغی وجهله در امدی هر بر قضیه
مرکبه بر جهتهله موجب اولوب لکن هر بر وجهه مرکبه دکلدر زیرا ضرورت
ودوام اعتبار ایتک ترکیب قضیه بی موجب اولم شو جهندنکه ضرورت ودوام
سببیه موضوع ایله محمول بیننده ایجابا و سلبا ایکی حکم مختلف حاصل اولم لکن

لا ضرورت ولادوامی اعتبار بونک خلافتده اولوب ایجاب و سلبده حکم سابقه
مخالف بر حکم آخری ایجاب ایدر

قال رحمه الله (واعلم ان ههنا موجّهات اخریما یحتاج الیه فی ابواب التناقض
والعکس والاختلاطات) ومعلوم اولسونکه ذکر اولنان احکام موجّهاتک خار جنده
اوله رق بو مقامده دیگر موجّهات دخی اولوب ابواب تناقض و عکس و مختلطاته
بونلره دخی احتیاج مس ایدر

قال رحمه الله (فان الحملیه ان حکم فیها بفعلیه النسبة فی وقت معین قسمی مطلقه و قیة
اوفی وقت ماضی مطلقه منتشرة اوفی بعض اوقات وصف الموضوع فحیثیه مطلقه) زیرا
اگر قضیه حلیه ده محمولک موضوع ایچون وقت معینه فعلیت نسبتیه یعنی وقت
فلانیده بالفعل نسبتک تحقیقه حکم اولنورسه بو قضیه مطلقه و قیة تسمیه اولنور
مثلاً موجب سنده کل قر منخسف بالفعل وقت الحیلولة و سالبه سنده کل قر لیس
بمضی وقت الحیلولة دینلور و یاخود حلیه ده فی وقت ماضی نسبتیه حکم
اولنورسه مطلقه منتشرة اطلاق اولنور مثلاً موجب سنده کل قر منخسف بالفعل
فی وقت ماضی اوقات وجود القمر و سالبه سنده کل قر لیس بمضی بالفعل فی وقت
ماضی اوقاته دینلور و ذکر ی سبق ایدن و قیة مطلقه ایله منتشرة مطلقه ده حکم
ضرورت نسبتیه اولدیغندن بینلرنده فرق ظاهر در زیرا بونلرده ضرورت معتبر
دکلدر و یاخود حلیه ده حکم وصف موضوعک بعض اوقات سنده فعلیت نسبتیه
اولورسه حینیه مطلقه تسمیه اولنور مثلاً کل مجنوب یسعل بالفعل فی بعض اوقات
کونه مجنوباً دینلور شویله که داء ذات الجنه مبتلا اولان کس سنده بو علتله معلول
اولدیغی اوقاتک بعضی سنده او کسور دیکنی افاده ایدر

قال رحمه الله (وان حکم فیها بسلب الضرورة الوصفیه عن الجانب المخالف قسمی
حیثیه ممکنه او بسلب الضرورة فی وقت معین عنه ممکنه و قیة اوفی وقت ماضی ممکنه
دائمه) و اگر حلیه ده جانب مخالفدن یعنی قضیه موجب ایسه سلب و سالبه ایسه
ایجاب جهندن ضرورت وصفیه نیک سببیه حکم اولنورسه حینیه ممکنه تسمیه
اولنور مثلاً کل مجنوب یسعل بالامکان العام وقت کونه مجنوباً قولی حینیه ممکنه
او اولوب بونده حکم داء جنه مبتلا اولنورک او کسور ماضی ضروری اولماسیله در
و یاخود حلیه ده اوقات وجود موضوعدن وقت معینه جانب مخالفدن سلب
ضرورت حکم اولنورسه ممکنه و قیة و وقت ماضی ضرورت حکم اولنورسه ممکنه
دائمه تسمیه اولنور مثلاً کل قر منخسف بالامکان العام وقت الحیلولة و یاخود فی وقت
ما دینلور

قال رحمه الله (وهذه الست بسائط غیر مشهورة) و ذکر اولنان اشبو آلتی قضایای

موجهه که اول مطلقه و قییه و ثانی مطلقه منتشره و ثالث حینیة مطلقه و رابع حینیة ممکنه و خامس ممکنه و قییه و سادس ممکنه دائمه اولوب بونلر بسائط غیر مشهوره در و آنف البیان بسائط ثمانیه علاوه اولند قلی حالده مجموع بسائط موروده اون درده بالغ اولمش اولور

قال رحمه الله (وقد تقيد الحينية المطلقة بالادوام الذاتي فتسمى حينية لادائمة وهذه مركبة غير مشهورة) وبعضها ما ر البیان بسائط غیر مشهوره دن حینیة مطلقه لادوام ذاتی ایله تقید اولنه رق حینیة لادائمة تسمیه اولنور واشبو حینیة لادائمة مركبة غیر مشهوره در مثلاً کل مجنوب یسعل بالفعل وقت كونه مجنوباً لادائمة حینیة لادائمة اولوب جزء اولی حینیة مطلقه موجبه و جزء ثانیهی مفهوم لادوام اولان مطلقه عامة سالبه در زیرا ایجاب محمول دائمی اولدیغی حینه معنای جمیع اوقات و صفده ایجابك عدم تحقق اولوب و جمیع اوقانده ایجاب تحقق ایتمدیکی حینه فی الجملة سلب تحقق ایدرك بوايه معنای مطلقه عامة سالبه در و سالبه سنده لاشی من المجنوب یسعل بالفعل وقت كونه مجنوباً لادائمة دینلور بو دخی حینیة مطلقه سالبه ایله مفهوم لادوام اولان مطلقه عامة موجبه دن مرکبدر زیرا سلب دائم اولدیغی حینه فی الجملة ایجاب تحقق ایدوب بوايه موجبه مطلقه در

قال رحمه الله (ويمكن مركبات اخر اذ يمكن تقيد ماعدا الضرورية باللا ضرورة الذاتية و ماعدا الدائمتين بالادوام الذاتي كما يمكن تقيد ماعدا المشروطة العامة باللا ضرورة الوصفية و ماعدا العامة بالادوام الوصفی و ماعدا الوقتية او المنتشرة المطلقة باللا ضرورة الوقتية المعينة او غير المعينة وان لم يعتبروا جميعاً) ودها سائر مركباتك اعتبار و اختراعی ممکن اولوب زیرا ضرورية مطلقه دن ماعداسنی لا ضرورت ذاتیه ایله تقید ایتمك ممکندر لكن ضروريه بی تقید بینلرنده تباین اولسبله ممکن اوله من و دائمة مطلقه ایله ضرورية مطلقه دن ماعداسنی لادوام ذاتی ایله تقید ایتمك ممکن اولور لكن مفهوم دائمتینده دوام معتبر اولسبله مبیاندن ناشی لادوام ایله مقید اوله من لرنه کیم مشروطة عامة نك ماعداسنی لا ضرورت و صفیه ایله قید ایتمك ممکن اولوب لكن مشروطة عامة ضرورت بحسب الوصف اولدیغی حسیبله لا ضرورته مبیان اوله رق بونلكه تقیددی ممکن اوله من و مشروطه و عرفیه عامتیندن ماعداسنی لادوام و صفی ایله تقید ممکندر و اما عامتینك مفهوم لرنده معتبر اولان دوام و صفیه مبیاندن ناشی لادوام و صفی ایله تقیددی ممکن اوله من و وقتیه مطلقه و یا خود منتشره مطلقه دن ماعداسنی لا ضرورت و قییه معینه و یا غیر معینه ایله تقید ممکندر زیرا بونلرك ماعداسبله لا ضرورت و قییه بیننده مبیانت اولیوب

فقط بونلرك مفهومده ضرورت و قییه مأخوذه اولسبله بینلرنده مبیاندن طولانی تقیدلری ممکن اوله من

مصنفك حاشیه ده بیانی وجهله عامتیندن ماعداسنده لادوام و صفی ایله امکان تقیدندن مراد بعض ماعداسنك امکایدن نا که اشبو ماعداده داخل اولان ضروريه و دائمة نك تقیددی ممکن اوله مامسبله ایراد سؤاله محل قلییه زیرا ضرورت و دوام ذاتیلر دوام و صفیدن اخص اولوب نقیض اعم ایسه عین اخصه مبیاندن سائر اخواتنده دخی اشبو قید بعضیتك اعتبار ایدلسی لازمکلور وینه حاشیه ده دیمشدر که او المنتشرة قوانده او منع خلوه محمول اولسبله بو صورتده منتشره مطلقه دن ماعداده داخل اولان و قییه مطلقه نك لا ضرورت و قییه غیر معینه ایله تقیددی ممکن اوله مبیانجی سؤالنه محل قلمز و فقط اعتبار بعضیتله منع جمعه ده حلی صحیح اولور

الحاصل قضایای مذکور نك بو وجهله تقید و ترکیلریله مرکبات سائر نك حصولی مراد اولنور سه مفهوم مقید ایله قیدیننده منافات اولیان محالدره ممکن الاعتبار اولوب لكن قوم بونلره اعتبار ایتما مشلدر سید شریفك حاشیه صفرا ده بیانی وجهله موجهانده ترکیب قضایا ایچون وجوه کثیره اوله رق بونلردن بعضیسی غیر صحیح و بعضیسی صحیح لكن معتبر و بعضیسی هم صحیح و هم معتبردر

قال رحمه الله (تنبيه الضرورة تطلق عندهم على الضرورة الناشئة عن ذات الموضوع وهى الوجوب الذاتى الذى هو ان يكون ذات الموضوع ماهية وآية عن انفكاك النسبة بحيث لو فرض الانفكاك انقلب الى ماهية اخرى) خفی اولسونكده اصطلاح قومده ضرورت معانی متعدده ده مستعمله در شویله که عندلرنده ضرورت موضوعك ذاتندن نشئت ایدن ضرورته اطلاق اولنور یعنی ضرورتك منشأی ذات اولوب حاصلی ضرورتی اقتضا ایدن ذات موضوع اولور و بو معناجه ضرورت وجوب ذاتیدر که موضوعك ذات و ماهیت مطلقه سی انفكاك نسبتدن آیه یعنی نسبتك ذات موضوع ایله اجتماعی ممکن اولدیغی جمیع احوال و تقادیر اوزره نسبتندن عدم انفكاكی موجبه اولسیدر بر حیتده که اگر نسبتك ذاتندن انفكاكی فرض و تقدیر ایدلسه او حالده موضوع دیگر بر ماهیه منقلب اولستی اقتضا و حاصلی نسبتندن انفكاكی تغییر ماهیتی استعدا ایدر (فسلب الفردية واجب لذات الاربعة و الا انقلب الى ماهية واحد من الافراد دون ثبوت الزوجية لها اذ لو فرض انفكاك الزوجية لم يلزم الانقلاب بل غاية ما يلزم ان لا تكون موجودة في شيء من الخارج والذهن ولا امتناع فيه اذ ليس الوجود في احدهما مقتضى ماهيتها) ایمدی مثلاً اربعة دن سلب فردیت ذات اربعة ایچون واجب اوله رق الاربعة لیست بفرد بالضروره قولزده اولان ضرورتدن مراد بو معنا اوزره ضرورت ذاتیه در زیرا اگر سلب فردیت واجب اولیوبده ذات اربعة نك بوسلبدن انفكاكی فرض اولسه ماهیت اربعة افراد دن ثلثه

و خسه کبی بر فردک ماهیتنه منقلب او اور بوجهته ذات اربعه ایچون سلب فردیت بومعنی ایله واجب والا افراددن برینک ماهیتنه انقلابی موجبدر لکن ذات اربعه ایچون ثبوت زوجیت بویله اولمیبو مثلا الاربعة زوج بالضرورة دینلسه بوضورتدن مراد معنای مذکور اوزره وجوب ذاتی اوله من چونکه ذات اربعه دن زوجیتک انفکاک فی فرض ایدلسه ماهیتی بشقه بر ماهیتنه منقلب اولمسی لازمکلیوب بلکه اشبو فرض انفکاکدن لازمکه جک شینک غایتی اربعه نك خارج و ذهن ظفرلندن برنده موجوده اولسا مقلعیدر بوزومده ایسه امتناع بوقدر زبرا خارج و ذهنندن برینسند و جودی اربعه نك مقتضای ماهیتی دکلدن ایددی ذات موضوع انفکاک نسبتدن آیه اولوب فرض انفکاکده انقلاب ماهیتی مؤدی اولمق معناسیجه وجوب ضرورت سلبده تحقق ایدهرک وجود موضوعه متوقف اولان ضرورت ایجادده تحقق ایتیبو بالکزموضوع واجب الوجود اولدیغی موضعده متحقق اولور مثلا الله تعالی عالم و یاخود حی بالضرورة قولزده اولان ضرورت ایجاب وجوب ذاتیدر

و بونی ایضاحده مصنف حاشیه ده دیشدر که زبرا علم و حیات امثالی صفات ذاتیه جناب بارینک لوازم وجود خارجیسندن اولمسیله اگر صفات مذکوره نك انتفاء ثبوتی فرض اولنسه بوصفانک ملزومی اولان وجودک منتفی اولمسی لازمکه رک اولخالده ماهیت واجب تعالی شأنه نك ماهیت ممکنه یه انقلابی مؤدی اولور زبرا بوجه من الوجوه کنیدن انتفاء وجود ممکن اولان هر بر ماهیت ممکنه در ایددی ماهیت واجب تعالی شأنه صفات مذکوره دن هر برینک انفکاکندن آیه و متمنع اوله رق صفات مذکوره نك واجب تعالی ایچون ثبوتی بالذات واجبدر لکن وجود موضوعه توقف ایتیان سلبده حکم حکم ایجابک خلافتده اوله رق وجوب ذاتی تحقق ایدر و بوسیدناشی مثلا کلا کان الشیء انسانا لم یکن فرسا بالضرورة قولنده انساندن سلب فرسیتک ضرورتی وجوب ذاتیدر چونکه انسان کرک خارجده و یا ذهنده موجود اولسون و کرک بونلندن برنده موجود اولسون بالضرورة فرس اوله من والا ماهیت انسانیه نك انقلابی مستلزم اولور و ایجادده موضوع واجب الوجود اولدیغی حینده وجوب ذاتینک عدم تحققناشی انسانک جمیع ذاتیایله لوازم ذاتیه سنک انسان ایچون ضرورت ثبوتی وجوب ذاتی دکلدن الحاصل ایجادده وجوب ذاتی آنجیق واجب الوجوده مخصوص اولوب ممکن و متمنعدن هیچ برشی ایچون برشینک ثبوتنده وجوب ذاتی معناسیجه ضرورت تحقق ایتز لکن برشینک برشیدن سلبنده کرک واجب و کرک ممکن و یا متمنع علی علی الاطلاق وجوب ذاتی تحقق ایدر

قال رحمه الله (وتطلق على الضرورة بشرط المحمول الواقع تحوزید قائم بالضرورة بشرط کونه قائما بالفعل اولیس بقاعد بالضرورة بشرط ان لا یكون قاعدا بالفعل اذا لم یکن بعد تحققه بعلمته الموجبة فی وقت لا یمكن ان لا یقع فی ذلك الوقت وان کان فعلا اختیاریا لا یجب ایقاعه علی الفاعل فی ذلك الوقت فهو بشرط ایقاعه ضروری فی ذلك الوقت لابدونه) و بعضا ضرورت محمول واقع شرطیه ضرورت معناسنه اطلاق اولنور بوده موجبده محمولک وجودی و سالبده عدمی شرطیه ضرورت دیمک اولور و وجود ایله عدمدن مراد محمولک حین وجود و یا عدمنده اولان وجود و یا عدمیدر زبرا مثلا زیدک یوم فردا قیامنده برکونه ضرورت بوقدر شویله که قیام هنوز واقع اولدیغی جهته وجود قیامده ضرورت اولدیغی کبی وقتی اولان غددخی هنوز تحقق ایتدیکنندن ایچون عدمنده دخی ضرورت بوقدر الحاصل هنوز واقع اولمیان قیامک ایجاب و سلب طرفینسندن هیچ برنده ضرورت موجود اولمیبو و اگر ضرورت ایچون محمولک وجود و یا عدمندن بریمی شرط ایدیلوبده مثلا زید ایچون وجود قیام شرطیه قیام ضروریدر دینلسه مراد شرط واقع اوله رق بوقسه و لو فرض وقوعیله اولقدن اعم اولان شرط دکلدن بوسیدن ایچون محمول واقع ایله تقیید ایشدر مصنفک ایضاح مقام ایچون اراد ایتش اولدیغی کلام بودر

ایمدی ضرورت بشرط المحمول نسبت ایجادیه نك بشرط ثبوت المحمول و نسبت ساییه نك بشرط سلب المحمول موضوعدن امتناع انفکاکی اولوب مثلاً نسبت ایجادیه زید قائم بالضرورة بشرط کونه قائما بالفعل و نسبت سلبیه ده زید لیس بقاعد بالضرورة بشرط ان لا یكون قاعدا بالفعل دینلور مفهوم اول زید مادامکه قائمدر بوجهله بالفعل قیامک ثبوت و تحقق شرطیه اشبو وقت تحققنده زید ایچون ثبوت ضروریدر و مفهوم ثانی مادامکه زید قاعد دکلدن بوجهله قعودک بالفعل ثابت و متحقق اولماسی شرطیه قعودک اشبو عدم تحقق حینده زیددن ارتقاعی ضروریدر دیمک اولور و بونک تحقیق چونکه ثبوت امر ممکن اولوب ممکن ایسه علت موجبیه سیله بروقتده تحققندن صکره هر نقدر وقت مذکورده ایقاعی فاعل اوزرینه واجب اولمیان فعل اختیاری دخی اولسه اشبو متحقق اولدیغی وقتده واقع اولماق غیر ممکن و کذلک علت موجبیه سیله متحقق اولدیغی وقتده دخی واقع اولمق غیر ممکندر بوجهته وقت مذکورده وجودا و یا عدما وقوعی ضروریدر شویله که ضروری اولماق لازمکله علتی علت موجبیه اولماق لغنی و یاخود ممکنک علت موجبیه دن مستغنی اولماق لغنی مقتضی اولور بونلرک ایسه هر بری باطلدر بوجهته ممکن ایقاعی شرطیه وقت مذکورده ضروری و بدون ایقاع غیر ضروریدر

قال رحمه الله (فالضرورة بشرط المحمول مساوية للفعل) اي مدى ضرورت بشرط المحمول قوه به قسيم اولان فعلة مساويه در يعنى فعل صادق اولديغي محمله ضرورت بشرط المحمول دخي صادقه اولوب عكسيده بويه در وفعل كون الشئ من شانه ان يكون وهو كائن وقوه كون الشئ من شانه ان يكون وليس بكائن ايله مفسر اولوب هر نقدر ايكسندده كينونته قابليت موجود ايسده مفهوم فعليه تحقق كينونت وقوه عدم تحقق كينونت مأخوذ اوله رق يكديكرندن افتراق ايله احدهما آخره قسيم ومقابلدر

قال رحمه الله (فلهم ضرورات ست الضرورة الناشئة عن ذات الموضوع والضرورة الذاتية اعني الضرورة في جميع اوقات الذات والضرورة الوصفية والضرورة الوقتية المعينة والضرورة الوقتية الغير الممثلة والضرورة بشرط المحمول) اي مدى اصطلاح قومده ضرورت التي قسم اولوب محله كوره لفظ ضرورتى بومعنا لدره استعمال ايدرلر بونلردن برنجيسى ذات موضوعدن نشئت ايدن ضرورتدر كه قريبا ذكرى مرور ايتديكي وجهله نسبت ايجابيه وياسلبيه نك انفكا كندن ماهيت مطلقة موضوعك آيه ومنتعه اولمسيدير ايكنجيسى ضرورت ذاتيه اولوب ذات موضوعك جميع اوقات وجود وياعدمده نسبتك ضرورت ثبوت وانتفاسيدير وجميع اوقات وجودده ضرورت حكم ايجابى وياسلبينك موجود اوزرينه اولديغي صورته اولوب وجميع اوقات عدمده ضرورت معدوم اوزره حكم سلبى صورته جاريدر ثالث ضرورت وصفيه اوله رق بوده ذات موضوعك وصف موضوع ايله اتصافى شرطيله اولان ضرورتدر رابع ضرورت وقتية معينة دركه ذات ايجون نسبتك وقت معينة ضرورتدر خامس ضرورت وقتية غير معينة اولوب وقت ماده ضرورت نسبتدر سادس ضرورت بشرط المحمول اولوب محمول واقع شرطيله ضرورتدر عبارتدر (ومطلق الوجوب كمطلق الضرورة شامل للكل والوجوب الذاتى مختص بالاولى والوجوب بالغير بما عداهما) ومطلق وجوب يعنى ذاتى وغير ذاتى اولقله مقيد اوليان وجوب لابشرط شئ مطلق ضرورت كى ضرورتك جله سنه شامل اولوب ووجوب ذاتى ضرورت اولى به منشأى ذات موضوع اولان ضرورته خاسدر ووجوب بالغير قصور ضرورات خسه به مختصدر

قال رحمه الله (فان سلب عن الطرف المخالف للضرورة بمعنى الوجوب الذاتى فالامكان ذاتى او مطلق الضرورة فالامكان وقوعى ويسمى امكانا بحسب نفس الامر او الضرورة الذاتية فالامكان عامى او الضرورة الوصفية فالامكان حيينى او الضرورة الوقتية المعينة فالامكان وقتى او الضرورة فى وقت ما فالامكان دواى) هر بر ضرورتك

مقابلنده برامكان محققدر زيرا نسبتك معنای امكانى نفس نسبتك تمتنع اوليه حق حيثيته ملابستى وياخود خلافتك عدم وجو پيدر ايمدى اكر حكمه مخالف اولان طرفدن وجوب ذاتى معنائه ضرورت سلب اولنورسه اشبو ضرورتك مقابلى امكان ذاتيدر حاصلى امكان ذاتى طرف مخالفى واجب بالذات اولمساندر مثلا ربه دن زوجيتك امكان سلبى امكان ذاتى اولوب ار به ايجون زوجيت بالذات واجب دكلدر واما ار به نك وجودى شرطيله وجوب زوجيت مانع اوليوب بوجوب وجوب بالغير اوله رق وجوب ذاتى يعنى مقتضای ذات دكلدر نه كيم تفصيلات سابقه دن معلوم اولمسيدير واكر طرف مخالفدن مطلق ضرورت سلب اولنورسه بوضورتده مقابلى اولان امكان امكان وقوعى اولوب امكان بحسب نفس الامر وامكان استعدادى دخي تسميه اولنور ايمدى امكان وقوعى طرف مخالفك كرك بالذات وكرك بالغير واجب اولمسيدير شويثيله كه طرف موافقك وقوعى فرض اولنسه بوندن هيچ بوجهله محال لازم كلييه واكر طرف مخالفدن ضرورت ذاتيه سلب اولنورسه بوضورتده امكان امكان عاميدر ضرورت ذاتيه دن مراد جميع اوقات ذاته ضرورت نسبت اولديغي مرور ايتمسيدير وبوامكان امكان عوامدر واكر طرف مخالفدن ضرورت وصفيه سلب اولنورسه بوقته معينة سلب اولنورسه بوضورتده مقابلى واكر جانب مخالفدن ضرورت وقتية معينة سلب اولنورسه بوضورتده مقابلى اولان امكان امكان وقتى اولور وياخود طرف مخالفدن وقت ماده ضرورت سلب اولنورسه بوحالده امكان امكان دواى اولور وبوامكان دواى بحسب الازمان كايدر مثلا يمكن ان يكون القمر منيرا دائما مادام ذاته موجودا وياخود يمكن ان لا يكون منخفا فى وقت اصلا من اوقات وجوده قضيه لرنده اولان امكان دوايدر

قال رحمه الله (وكل منها اما امكان عام كسابق) واشبو اقسام سنه امكاندن هر برى يامكان عام اولور نه كيم ممكنه عامه بمشده مرور ايلديكي وجهله امكان عام نسبتك طرف مخالفندن سلب ضرورت ذاتيه اولوب ايمدى اكر طرف مخالفندن وجوب ذاتى معنائه اوله رق سلب ضرورت مراد اولنورسه امكان عام ذاتى وبلا قيد مطلق ضرورتى سلب قصد اولنورسه امكان عام وقوعى وضرورت ذاتيه بى سلب اولورسه امكان عام عامى وضرورت وصفيه بى سلب قصد اولنورسه امكان عام حيينى وضرورت وقتية معينة بى سلب مراد ايديلورسه امكان عام وقتى ووقت ماده ضرورتى سلب مراد اولنورسه امكان عام دواى اولور

قال رحمه الله (واما خاص ان سلب الضرورة المأخوذة فى مفهومه عن الطرفين ويسمى الخاص من العامى امكانا خاصيا ومن الوقوعى امكانا استقباليا اذ لا يمكن سلب مطلق الضرورة الشاملة للضرورة بشرط المحمول عن الطرفين الا بالنسبة الى زمان الاستقبال

کقیام زید وعدم قیامه غذا وهو الامکان الصرف الخالی عن جميع الضرورات بخلاف البواقی فان احد طرفیها قد یشتل علی ضرورة ما وقلها الضرورة بشرط المحمول) ویاخود اقسام ستة امکاندن هر بریسی امکان خاص اولور بوده مفهومند مأخوذه اولان ضرورتك طرف مخالف وموافقك هرايكی سندن سلبی صورته تحقق ایدر مثلا كل انسان كاتب بالامكان الخاص قولك معنای انسان ایچون كتابت وعدم كتابتك سلب ضرورتیدر واسملى علی حالها اولوب فقط قسم مامیدن اولان امکان خاصه امکان خاصی ووقوعیدن اولان امکان خاصه امکان استقبالی اطلاق اولور ایمدی امکان استقبالی زمان مستقبله نسبتك طرفیندن مطلقا سلب ضرورتیدر زیرا امکان وقوعی بلاقید مطلق ضرورتی سلب اولوب ومطلق ضرورت ضرورت بشرط المحمولهده شامله اولمسيله بونك صورت اطلاقه طرفیندن سلب ایدیه بیلسی آنجق مثلا زیدك غذا قیامی و یاعدم قیامی کبی زمان استقباله نسبتله ممکن اوله یلور زیرا زمان ماضی وحالده واقع اولان شیئك سلب ضرورتی ضرورت بشرط المحمولك تحقیقه برابر ممکن اوله میوب بعد الوقوع عدم وقوع احتمالی ساقطدر

واشبو امکان استقبالی جميع ضروراتدن خالی امکان صرفدر مصنف بوكلامی ایضاح ایچون حاشیهده دیمشدرکه زیرا مثلا بوم فرداده قیام زیدك بوكون جانب ایجابنده ضرورت اولدیغی ظاهردر والا بوكون ویاخود ماضیده علتیه واقع اولسی لازمکاور كذلك اليوم جانب سلبنده دخی ضرورت بوقدر زیرا هر نقدر بوآنده عدم قیامی تحقق ایتش ایهده بوم فرداده عدم قیامی اليوم تحقق ایتمیوب بوم فرداده قیام وعدم قیامك تحقیق آنجق یارینکی کونده اوله جقدر بوجهته زیدك قیام مستقبلی ممکن صرف اولوب طرفیندن هیچ بریسنده یعنی قیام وعدم قیامنده ضرورت بوقدر لكن حال ویاخود ماضیده واقعه اولان امور باقیه امکان بونك خلافتنده در زیرا باقیك احد طرفینی بعضا ضرورت ما اوزره مشتمل اولور زیرا اشبو امور واقعه علل موجب لریله بالفعل وقلرنده متحققه اوله رق ضروریه در وبو ضرورتك اقلی ضرورت بشرط المحمولدر یعنی بومثلاو حال ویاخود ماضیده تحقق ایدن اموره سائر ضرورات موجود اولسه یله ضرورت بشرط المحمولدن خالی اوله مز ایشته بوجهله شیخ رئیس ابن سینا تحقیق ایدرك شارح مطالع نقل وایراد ایشدر وبو تقریر ایه بعضیك امکان وقوعی وقوعی مستلزم اولور دیو كلامینك بطلانی ظاهر اولور زیرا امکان وقوعینك وقوعی استلزامی آنجق امور حالیه وماضویهده اولوب اطلاق وجهله دكدر خلاصه كلام شیخ امکان استقبالی صرافت امکانك غایتیدر زیرا فرض اولنان هر شیئك وجود و یاعدمندن برطرفی

زمان ماضی وزمان حالده متعین اوله رق ضرورتدن خالی اوله مز و اقلی ضرورت بشرط المحمولدر لكن احد طرفینك ازمنه مستقبله دن بر زمانه تعینی آنجق اوزمانك حضورنه موقوف اوله رق اصلا بر ضرورت اوزره مشتمل اولمز بوجهته زمان مستقبله قیاس ایه اعتبار اولمسی امکان حقیق صرفك اوزمنندنر ایمدی امکان استقبالی زمان استقباله طرفیندن سلب ضرورت اوله رق بین الطرفين وسط حقیقهده در

ینه مصنف حاشیهده دیمشدرکه وقلها الضرورة بشرط المحمول قولیه اقلی تعبیر ایتسی چونکه ضرورت بشرط المحمول فعله مساوی اولمسيله سائر ضروراتدن اعم اولور فرد اعمك وجدانی ایه فرد اخصك وجدانندن اسهل ومن جهة المؤنه اقلدر زیرا فرد اعم اكثر وفرد اخص اقلدر و دینله مزکه بشرط المحمول ضرورت وقت محمولده ضرورت اولمسيله وقت ماده ضرورتدن اعم اوله مز زیرا جوابنده دیرزکه ضرورت بشرط المحمول ضرورت فی وقت مادن شو جهندن اعمدرکه ضرورت بشرط المحمول فاعل موجبك فعلنده تحقق ایلدیکی کبی فاعل مختارك فعلنده دخی تحقق ایلر لكن ضرورت فی وقت مابویله اولیوب فاعل مختارك فعلنده تحقق ایتزو بوسیدن ناشی كتابت وسائر افعال اختیاریه دن اولان امثالی فی وقتها واجبه الوقوع اولان ضروریه دن دكلدر نه کیم غیر خفیدر

الحاصل امکان خاص حکم قضیهده مأخوذه اولان ضرورتك ایجاب وسلب طرفیندن سلبی اولوب حاصلی محمولك ذات موضوع ایچون نه وقوع ثبوت ونه لاوقوع ثبوتنده ضرورت واردر دیمك معنایی افاده ایدر ایمدی مفهومند اقسام ستة ضرورتدن مأخوذه اولان وجوب ذاتی معناسنه ضرورت اولورسه امکان خاص ذاتیدر واکر مطلق ضرورت اولورسه امکان استقبالی اولور واکر ضرورت ذاتیه اولورسه امکان خاصی دینلور وضرورت وصفیه اولورسه امکان خاص حینی وضرورت وقتی معینه اولورسه امکان خاص وقتی ووقت غیرمعینه ضرورت اولورسه امکان خاص دوامی اولش اولور

قال رحمه الله (وقد يطلق الامکان علی سلب الضرورة الذاتية والوصفية والوقعية عن الطرفين وان وجدت الضرورة بشرط المحمول فی احدهما ویسمى امكانا اخص) وبعضا امکان اصطلاح اهل فنده طرف ایجاب وسلبدن ضرورت ذاتیه ووصفیه ووقتیتهك سلبی اوزره اطلاق اولنور وبونده هر نقدر احد طرفینده بشرط المحمول ضرورت بولسنده مانع اولمز وبومعناجه امکان امکان اخص ایه مسمی اولوب کائن امکان اخص امکان خواصدر وبو امکان امور حالیه وماضویه

واستقباله نك جمله سنده تحقق ابتدكي جهته امكان استقبالين اعم وامكان حاصلين
اخصدر زيرا طرفين ضرورات ثلثه بي سلب ضرورت ذاتيه نك سلبني مؤدى
اوله رق غير منعكدر

قال رحمه الله (فصل الشرطية ان حكم فيها بوجوب اتصال التالى للمقدم وانفصاله
عنه لعلاقة معلومة توجهه كعلية المقدم للتالى فى المتصلة او تنقيضه فى المنفصلة
او معلوليه لاحدهما او معلوليتهم لعل واحد او بسلب ذلك الوجوب سميت
المتصلة لزومية نحو كلما كانت الشمس طالعة يلزم ان يكون النهار موجودا ولا
يلزم ان يكون الليل موجودا والمنفصلة عنادية نحو لا محالة اما ان يكون هذا العدد
زوجا واما ان يكون فردا وليس اما ان يكون زوجا او منقسما بمتساويين) مباحث
قضايى حليه دن فراغته اشبو فصل ثالثه قضايى شرطيه نك اراد اجزاسيله
سرد اقسامه شروع ايشدر وسبق تعريف جهته اعاده سنده تعرضدن ابا ايشدر
ماسبقدن معلوم اولدبغى اوزره شرطيه ايكي قضيه دن مركب اولمسيله اكر
كنديسنده اشبو قضيتيندن بر قضيه مضمونك قضيه اخرى مضمونه وقوع
ويلا وقوع اتصاليله حكم اولنورسه شرطيه متصله ومضمون قضيتيندن احدهما نك
آخردن وقوع ويلا وقوع انفصاليله حكم اولنورسه شرطيه منفصلة تسميه
قلندر رق اشبو متصله ومنفصلة قسمين دخي كنديسنده اتصال وانفصال ايله حكم بر
علاقه دن نشئت ايدوب وايتامسى اعتباريله لزوميه وعناديه واتفاقيتين اقسامه
منقسم اولور

ايمدى اكر قضيه شرطيه ده وجوب اتصال ويا انفصالى موجب ومقتضى اوله جق برعلاقة
معلومه دن ناشى تالينك مقدمه اتصال ويا خود مقدمه انفصالنك وجوبيله ويا خود بو
وجوبك سلبيله حكم اولنورسه متصله ده علاقه لزومى اشتالندن ايجون لزوميه ومنفصله ده
علاقه تعاندى مشتمل اولديغندن عناديه تسميه اولنور مثلا كلما كانت الشمس طالعة آه
مثال مذكورنده وجود نهارك طلوع شمس وجوب اتصاليله حكم اولنديغندن بر قضيه
متصله لزوميه دن موجب ولا يلزم ان يكون الليل موجودا تاليسيله اراد اولنديغى
حينده وجود ليلك طلوع شمس وجوب اتصالنك سلبيله حكم اولنورسه متصله
لزوميه دن سالبه ولا محالة اما ان يكون هذا العدد آه مثالنده تالى اولان عدد فرد
اولقلغك مقدم اولان زوج اولقلغندن وجوب انفصاليله حكم اولنورسه منفصلة
عناديه دن موجب وايس اما ان يكون زوجا او منقسما بمتساويين مثالنده تالى اولان عددك
متساوينه منقسم اولقلغك زوج اولقلغندن انفصالنك سلب وجوبيله حكم اولنورسه
منفصله عناديه سالبه در وجوب ايله مراد لزوم اوله رق حقيقتى ويا ادعائى
اولقندن اعمدر

وذكر اولنان علاقه موجب مثلا مقدمك متصله ده تالى به ومنفصله ده تنقيض تالى به
عليتى ويا خود تالى ايله تنقيضندن بر سيجون معلوليتى ويا خود مقدم ايله تالى ويا تنقيضك
علت واحد ايجون معلوليتى كيددر الحاصل علاقه دن مراد مصاحبت ويا خود
مفارقتى طالب اولان شيددر ايمدى مثلا ان كانت الشمس طالعة فانها موجود
قضيه متصله سنده علاقه مقدم اولان طلوع شمسك تالى اولان وجود نهاره
عليتيدر وان كان النهار موجودا فالشمس طالعة متصله سنده علاقه مقدم اولان
نهارك تالى اولان طلوع شمس معلوليتيدر وان كان النهار موجودا
فالعلم مضى متصله سنده علاقه مقدم اولان وجود نهار ايله تالى اولان
علمك مضى اولقلغى علت واحد اولان طلوع شمسك معلوليتى اولنوريدر واما
ان يكون الشمس طالعة ولا يكون النهار موجودا منفصله سنده علاقه مقدم
اولان طلوع شمسك تالى اولان عدم وجود نهارك تنقيضى اولان وجود نهاره عليتيدر
سائر ليدو بونلره قياس اولنور

(۹) علاقك موجب اولمسيله تقييدى موجب ارتباط اوليان علاقك دن احترازدر
شويله كه بعضا علت واحدك معلوليتى بينده ارتباط بولنر بوده حكيمك علت
واحدك دن صدورى بشقه بشقه جهتلندن اوله رق تخالف جهت مانع ارتباط
اولمسندن نشئت ايدر

علت واحد ايجون معلولين اولقندن مراد بو علت سبيله بينلرنده مجرد حصول
مناسبت اوليوب بلكه حكيمك انفسكا كبرى تمنع اوله جق حيننده يكديكره
ارتباطى مقتضى اولمسيددر زيرا مراد كيف ما اتفق بينلرنده بر مناسبتك حصولى
اولمق لازمك سبه جميع موجودات علت واحد واجب ايجون معلول اولمسيله
جميع موجودات باسرها متلازمه اولمسنى اقتضا ايدر ايدى وشوراسيده ييلنك
ايجاب ايدر كه معلولين بينده مشترك اولان علت واحد عندلرنده علت تامه اوله من

(۹) علاقك موجب اولمسيله تقييدى مصاحبت ويا مفارقتى طالب ليكن احدهما غير موجب
اولان علاقك دن احترازدر علت واحد ايجون معلولين اولقندن مراد كيف ما اتفق علت واحد به معلولين
اوله ديك اوليوب بلكه بونكله برابر علاقه مذكوره احدهما نك آخر دن انفسكا كبرى تمنع اوله جق حينيله
بينلرنده ارتباطى اقتضا ايلك دخي لازمدر والا جميع موجودات واجب تعالى ايجون معلول اولقله موجودات
باسرها متلازمه اولمق لازمك سبه جميع موجودات واجب تعالى ايجون معلول اولقله موجودات
اولنورس بونقليله قضيه اتفاقيه اصله علاقه بولغا دى ظاهر اولقله لزوميه واتفاقيه بولرنده
اولان فرق محل اشتغال دكلر اما قطب الدين علامه قضيه اتفاقيه دخي مشتمله علاقه اولمسند واهب
اولوب لزوميه ده علاقه مشعور بها واتفاقيه بولنك علاقه غير مشعور بها دى مشعور بها بولنك فرق
ايشدر بس مصنف سرحزم بولغا دى معلومه وآئيدو غير مشعور بها دى مشعور بها بولنك
لحققه مذهب علامه يد تقييد واتفاقيه ويا خود بعض حواشى قاريدو بسط وبيان اولنديغى وجهه
ما آن وحصل كلام علامه ايله تحقيق طوسيك اتحاديه اشارت ويا ايشدر (عيد الجيد)

والا معلولینک اتحادنی موجب او اور شو جهتدنگه عندلرنده الواحد لا یصدر عنه
الا الواحد قاعده سی مطرده در

مصنف حاشیه ده دیمشدرکه اکثر کتبده مذکور اولدیغی حالده عداد علاقه بینده
تضایقی ایراد ایتماسی ذکر اولنانلر میانده داخل اولدیغندن ایچوندن زیر
متضایقین علت واحدک معلولینی او اوب بوده مثلا ابوت و بنوته معینه اولان
نطفه دن ولدک انجسادیدر کلام مصنف بوندن عبارت او اوب تضایف امرینک
بر حیثیه ملابس اولسیدرکه اجدهمانک تعقلی آخرینه قیاس ایله اولوران کان زیدابنا
نعمروفعمرو ابله شرطیه سنده علاقه تضایفدر زیر ابوت و بنوتدن هر برینک
تعقلی آخرینه قیاس ایله در صاحب قسطاس تضایفی علیته مندرج قلهرق مصنف
دخی بوکا اتباع ایلشدر شویله که متضایقین علت واحد ایچون معلولین اولوب
مثلا ابوت و بنوتک علی انسانک نطفه انسان آخردن تولدیر

ایمدی شرطیه متصله لزومیه کندیسده علاقه معلومه و موجب دناشی تالینک
مقدمه وجوب اتصال و یاخود سلب وجوب اتصالیه حکم اولنان قضیه در
و بووجهله وجوب و یاخود سلب وجوب اتصال ایله مقصود مقدمک صدق
تقدیری اوزره تالینک صادق اولسیله حکمدر و بوتعریف لزومیه کاذبه شاملدر
شویله که برعلاقه دناشی بووجهله حکم اگر واقعیه مطابق اولورسه حکم
وعلاقه دن ایکیسده متحقق اولهرق قضیه صادق و اگر حکم واقعیه مطابق اولر
ایسه بوده یا واقعیه حکمک عدم تحققندن و یاخود بین الطرفين علاقه موجود اولیه رق
حکمک ثبوتندن نشئت ایدرک ایکی صورته دخی حکم بالعلاقه کاذب اولش
اولور

ومتصله لزومیه تعریفدن مستبان اوله جغی وجهله موجب و سالبه قسمینه منقسم
اوله رق اگر حکم وجوب اتصال ایله اولورسه قضیه موجب در نه کیم مرور
ایدن کما کانت الشمس طالعه یلزم ان یكون النهار موجودا مثالی متصله لزومیه
موجب در شویله که مقدمک علاقه علیتیه تالی اولان وجود نهارک مقدم اولان
طلوع شمس اتصالیه حکم ایدلشدر و اگر حکم وجوب اتصالی سلب ایله
اولورسه متصله لزومیه سالبه اولورکه مقادی سلب لزوم اولوب لزوم سلب
دکدر مثلا کما کانت الشمس طالعه لا یلزم ان یكون النهار موجودا مثالی لزومیه سالبه
اولوب مقدمک نقیض تالی اولان وجود نهاره علیتی علاقه سیله تالی اولان وجود
لیلک مقدم اولان طلوع شمسدن سلب وجوب اتصالیه حکم ایدلشدر

و شرطیه منفصله عنادیه کندیسنده برعلاقه موجب دناشی تالینک مقدمدن وجوب
انفصال و یاخود سلب وجوب انفصالیه حکم اولنان قضیه در و بووجهله وجوب

و یاخود سلب وجوب انفصالدن مقصود ذات جزئین ایچون تنافی ایله حکمدن یعنی
واقعدن قطع نظرله احد قضیتیک مفهومی مفهوم آخره تنافی و یاخود غیر تنافی
اولسیله حکم اولنمدن عبارتدر مثلامرور ایدن لاحاله اما ان یكون هذا العدد زوجا
واما ان یكون فردا مثالی موجب عنادیه اولوب عددک زوج اولسی نقیض تالی اولان
لا فردیتی استلزامدنناشی مقدمک نقیض تالی به علیتی علاقه سیله تالی اولان فردیت
عددک مقدم اولان زوجیتدن انفصالیه حکم ایدلشدرکه محصولی عددک زوجیتیه
فردیتی بینده لذاتهما تنافی ایله حکمدر و لاحاله لیس اما ان یكون العدد زوجا
او منقسما بمساویین مثالی منفصله عنادیه سالبه اولوب نقیض مقدم اولان زوجیت
عدد عددک مساویینه علت انقسامی اولسی علاقه سیله تالینک مقدمدن سلب
انفصالیه حکم ایدلشدرکه بوده عددک زوج اولسیله مساویینه انقسامی بینده
مناقضات اولماسیله حکمدن عبارتدر

قال رحمه الله (وان حکم فیها باتفاق الاتصال والاتصال من غیر علاقه مشهور
بها اوبسلب ذلك الاتفاق سمیتا اتفاقین) و اگر شرطیه ده بر علاقه مشهور بها
اولیه رق اتصال و یاخود انفصالت اتفاقیه و یاخود باتفاقک سلبیه حکم
اولورسه ایکیسده اتفاقیه تسمیه اولنور یعنی ایجابا و یا سلبا اتفاق اتصال ایله
حکم اولنانه متصله اتفاقیه و اتفاق انفصال ایله حکم ایدلته متصله اتفاقیه
دیلور

مصنفک حاشیه ده بیانی وجهله اتفاق اتصال ایله حکمدن مراد اتصالی ایجاب
ایدجک علاقه دن عاری و مجرد اتفافی و تصادفی اولهرق صدق تالینک صدق
مقدمه متصل اولسیله حکم ایدلسیدر و مقدم ایله تالینک صدق لرندن مراد واقعیه ولو
احدازمنده تحقق مضمونلیر ایددی مثلا اذا طلعت الشمس غدا یجی عمرو دینلسه
بوکلام اتفاقیه خاصه در بویان اوزره معنای انفصال دخی جزئین بینده موجب
تنافی اوله جق بر علاقه موجود اولدیغی حالده مجرد اتفافی اولهرق صدق تالینک
صدق مقدمدن منفصل و مفارق اولسیدر

علاقه نک مشهور بها اولسندن مراد اتصال و یا انفصال ایله حکم ایدن کسسه نک
علاقه به تعلق شعور و ادراکی اولوب فی نفس الامر بین الطرفين علاقه موجود
اولوب اولماسی غیر منظوردر حاصلی علاقه نک مشهور بها اولسی ایکی شی
بینده اتصال و یا انفصال ایله حاکم اولان کسسه علاقه به ملاحظه ایدرک حکمی
اشبو علاقه اوزرینه بنا ایتمسندن و مشهور بها اولماسی ملاحظه و حکمی بوکا بنا
ایتمسندن عبارت او اوب علاقه غیر ملحوظه حاکم معلومی اولوب اولماسندن
اعم ایدوکنی اسکیجی زاده مرحوم بیان ایلشدر سعدالدین تفتازانی دخی اتفاقیه

کنند پسندۀ علاقه اعتبار ایدلمان قضیه او اوب عدم علاقه معتبر اولان قضیه اولدیغنی شرح شمسیدۀ تصریح ایشدر لکن سید شریف حاشیۀ صغیر اده اکر حکم بالاتصالده اتصالک لعلاقه اولدیغنی اعتبار اولنور سه متصله لزومیه و لا لعلاقه اولدیغنی اعتبار اولنور سه متصله اتفاقیه و اکر بونلردن بریسی اعتبار اولنور سه متصله مطلقه اولدیغنی تصریح ایشدر و موضع آخرده متصله موجب بر قضیه در که کنند پسندۀ بر قضیه نک تحقیق قضیه آخرانک تحقیقۀ اتصال ایل حکم اولنور و اکر بونده مطلق ایشو اتصال ایل حکم اولنور سه متصله مطلقه تسمیه اولنور و اکر اتصال لزومیه اولمسیله تقييد اولنور سه متصله لزومیه و اتفاقیه اولمسیله تقييد ایدیلور سه متصله اتفاقیه دینلور و متصله سالبه کنند پسندۀ بواتصالک سلبیله حکم اولنان قضیه او اوب بوده یا مطلق و یا لزومیه و یا خود اتفاقیه اولور و منفصله موجب بر قضیه در که کنند پسندۀ قضیتین بیندۀ تنافی ایل حکم اولنور بوده یا معا تحقیق و انتفاده و یا خود بونلردن برنده اولور ایدی اکر مطلق تنافی ایل اکتفا اولنور سه منفصله مطلقه تسمیه اولنور و اکر تنافی ذاتی اولمسیله تقييد ایدیلور ایسه منفصله عنادیه و اتفاق ایل تقييد ایدیلور سه منفصله اتفاقیه تسمیه اولنور و منفصله سالبه بر قضیه در که کنند پسندۀ بواتصالک سلبیله حکم اولنور بوده یا مطلق و یا خود عناد و اتفاقدن بریله مقید او اور دیوسر دایضاحات ایشدر ۹

(نحو کما کان الانسان ناطقا فالفرس صاهل واما ان يكون الانسان موجودا واما ان يكون العنقاء موجودا) مثال اول متصله اتفاقیه اولوب تالینک مقدم یعنی صاهلیت فرسک ناطقیات انسانۀ اتفاق وقوع اتصالیله حکم ایدلشدر و ناطقیات انسان ایل صاهلیت فرس بیندۀ یکدیگری مقتضی و مستحب اوله جق بر علاقه او ایوب عقل بونلردن هر برینک بدون الآخر تحقیقنی یعنی انسان ناطق اولوبده فرس صاهل اولماسنی و بونک عکسنی تجویز ایلر لکن واقعده بونلر صدق اوزره متوافق یعنی انسانک ناطق و فرسک صاهل اولدیغنی صادق قدر و مثال ثانی منفصله اتفاقیه اولوب وجود انسان ایل وجود عنقا بیندۀ تنافی موجب بر علاقه اولوب اتفاق و تصادفی اولق اوزره بینلرنده انفصال واقع اولشدر یعنی انسان موجود و عنقا غیر موجوددر

قال رحمه الله (فالمتصلة الاتفاقية بهذا المعنى ما يحكم فيه باتفاق التالي للمقدم في الصدق المحقق بالفعل او بسلب ذلك الاتفاق ويسمى اتفاقية خاصة) ایدی ذکر اولان معنی ایله متصله اتفاقیه بر قضیه در که کنند تالینک مقدمه بالفعل صدق تحقیقۀ اتفاق و یا خود سلب اتفاقیه حکم اولنور و بومعنی اوزره اتفاقیۀ خاصه تسمیه قلنور

(۹) و مولانا عصام مدقق متصله لزومیه و اتفاقیه اولان تقسیم و حصریته متصله مطلقه ایل نقض ابراد ایلوب بوبایدۀ واقع اولان کلام شریفینک منادات و سبب ایشدر (عبد الجبار)

صدقندن مراد تحقیق و محققدن مراد مجرد صدق مفروض او ایوب بالفعل تحقیق و اتفاقدن مراد تصادق و بالفعل اولمسی فی وقت من الاوقات طرفینک صدقده تصادق فیلدر مثلا مرور ایدن کماکان الانسان ناطقا فالفرس صاهل قولى اتفاقية خاصة او اوب انسانک بالفعل ناطق اولمسنک صدق و تحقیقۀ ینۀ بالفعل فرسک صاهل اولمسنک صدق و تحقیق اتفاق و تصادفی اوله رق ایکسیدۀ واقع و صادق قدر و بوجیهله بینلرنده قطعا علاقه مشعور و معتبر اولمیه رق صاهلیت فرسک صدقده ناطقیات انسانۀ اتفاقیه حکم اولشدر

قال رحمه الله (وقد يطلق على المعنى الاعم وهو ما يحكم فيه باتفاق صدق التالي تحقيقا لصدق المقدم فرضا وان لم يصدق في نفسه او بسلب ذلك الاتفاق وتسمى اتفاقية عامة) و بعضا متصله اتفاقیه ذکر اولنان معنادن اعم اولان معنی اوزرهده اطلاق اولنور بوده بر قضیه در که کنند تالینک صدق مقدمک هر تقدیر فی نفسه صادق اولمسهده فرضا و تقدیرا صدقده اتفاقیه و یا خود بواتصالک سلبیله حکم اولنور و بومعناجه متصله به اتفاقۀ عامه تسمیه اولنور حاصلی ایکی معنی اوزرهده مناط اتفاقیه صدق اوزر بده اولوب فقط خاصهده معتبر اولان صدق تحقیق اوله رق ذکرى مرور ایشدر و عامهده معتبر اولان تالینک صدق محققیه مقدمک صدق مفروضیدر (نحو کما کان) و یا خود ایس کماکان (الفرس کاتبا فالانسان ناطق) بومثال اتفاقیۀ عامه اولوب مقدم اولان کانتیت فرسک کذبیه برابر فرض صدقیه تالی صدق اولان ناطقیات انسانک اتفاق و یا سلب اتفاقیه حکم اولشدر ایدی اتفاقیه کاذبیتدن و مقدم صادق ایله تالی کاذبیدن ترکیب ایتوب یا صادقیتدن مرکب اولوب خاصه و یا خود فرض صدق مقدمه تالی صادقندن مرکب اولوب عامه در و برشینک فرض صدق فی نفسه صادق و یا خود کاذب اولق جهتینه شامل اولمسیله عامه خاصه دن اعمدر و شوراسیدۀ بیلنک لازمک لکه علامۀ تقناز اینک شرح شمسیدۀ بیانی وجهله تقدیر صدق مقدم اوزره تالینک صادق اولمسی واجب اوله رق حتا که اکر مثلا ان لم یکن الانسان ناطقا فالانسان ناطق امثالی تالی صادق مقدمه منافی اولسه اتفاقیه صادقۀ اوله من

قال رحمه الله (ثم المنفصلة مطلقا ان كانت حاكمة بالانفصال في الصدق والكذب معا او بسلب ذلك الانفصال سميت منفصلة حقيقية كما سبق) بومکلام منفصله بی اقسام ثلثه به تقسیمدر ماسبقدن معلوم اولدیغنی اوزره منفصله کنندۀ بری مقدم و دیگری تالی واقع اولان ایکی قضیه بیندۀ منافات ایل حکم اولنان قضیه شرطیه اولوب بوجیهله حکم ایسه یا صدق و کذبیدن ایکسیدۀ دخی منافات ایل اوله رق بوضور بده ایکسیدۀ صادق و ایکسیدۀ کاذب اولوب احدهما صادق اولدیغنی کی آخری

كاذب اوله جعنى افاده ايدرو ياخود منافات يالكز طرفيك صدقده اوله رق بو صورتده
ايكيسي بردن صادق اوله ميوب يالكز بعضا ايكي سيده كاذب اوله بيله جكنى مفيد
او اورو ياخود منافات يالكز كذبده اوله رق بو صورتده ايكي سي بردن كاذب اوله ميوب
لكن بعضا ايكي سيده صادق اوله بيله جكنى افاده ايلر ايشته بونلر منفصله موجب
اولوب حكم بو منافاتدن برينك سلبيله اولورسه منفصله سالبه اولور
امدى اكر مطلقا قضيه منفصله يعنى كرك عناديه وكرك اتفاقيه اكر صدق وكذبك
ايكي سيده انفصال يعنى جزئى بيننده صدقا وكذا تنافى ايله وياخود بو انفصال
وتنافىك سلبيله حاكه اولورسه منفصله حقيقه تسميه اولور مثلا ذكرى سبق
ايلديكى وجهله اما ان يكون هذا العدد زوجا او فردا مثالى منفصله عناديه دن
موجب حقيقه اولوب عددك زوج ويا فرد اولسي بيننده صدقا وكذا تنافى ايله
حاكم ريمنى بر عدد فرد اولورسه زوج اوله من وزوج اولورسه فرد اوله من
بو حالده صدقا تنافى متحققدر والبتة عدد يافرد وياخود زوج اوله رق احدهما دن
خالى اوله من بوجهته ده كذا تنافى موجوددر بناء عليه هذا العدد زوج قوليله
هذا العدد فرد قولى نه ايكي سي بردن صادق ونه ده ايكي سي بردن كاذب اولور
وسالبه سنده ليس البتة اما ان يكون هذا الشئ انسانا او حيوانا ديلوب جزئى بيننده
صدقا وكذا منافات اولديغى افاده ايدرو بر شى هم انسان وهم حيوان ونه انسان
ونه حيوان اولور بناء عليه بر شى اولور كه حقده هذا الشئ انسان وهذا الشئ
حيوان قضيه لر ينك ايكي سيده صادق وشئ آخره نسبتله ايكي سيده كاذبه اوله رق
بينلرند صدقا وكذا منافات بو قدر

قال رحمه الله (اوفى الصدق فقط او بسلبه سميت مانعة الجمع) وياخود قضيه منفصله
اكر جزئى بيننده يالكز صدقده انفصال ايله وياخود بو انفصالك سلبيله حاكه
اولورسه مانعة الجمع تسميه قلنور زيرا جزئى بيننده منع جعنى مفيددر حاصل
مانعة الجمعده حكم صدقا تنافى وكذا عدم تنافى ايله اولوب جزئى اولان قضيه لر
معاصاده اوله من لكن معا كاذبه اوله بيلور (نحو اما ان يكون هذا الشئ حجرا او شجرا)
بو مثال مانعة الجمع اولوب بر شى هم حجرو هم شجر اوله من بوجهته هذا الشئ حجرو هذا
الشئ شجر قضيه لر بيننده صدقا تنافى متحقق اوله رق بر شى اوزرينه معا ايكي سيده
صادق اوله من لكن حجر ويا شجر دن بر شى اوله رق احدهما صادق وآخري كاذب
اوله جعنى مثالا مثلا حيوان اولويده ايكي سيده كاذب اولمريده جائزدر بوجهته
كذا عدم تنافى تحقق ايدر وسالبه سنده ليس اما ان يكون هذا الانسان حيوانا واسود
دينلور زيرا الانسان اسود اوزره هذا الانسان حيوان وهذا الانسان اسود ديلك صادق
اوله جعندن بينلرند صدقا تنافى سلب ايتك صادقدر لكن ارتفاعلى جائز اوليوب

والانسانك لحيوان اولسي لازم كاور كذلك ايس اما ان يكون هذا الشئ
لاجرا او لاشجرا قولى دخى سالبه مانعة الجمع اولوب بر شى هم لاجرو هم لاشجر
اوله رق مثلا حيوان اوله بيله جكندن هذا الشئ لاجرو وهذا الشئ لاشجر ديلك
صادق اوله جعندن صدقا سلب تنافى واقعدر

قال رحمه الله (اوفى الكذب او بسلبه سميت مانعة الخلو) وياخود قضيه منفصله
اكر يالكز كذبده انفصال ايله وياخود سلب انفصال ايله حاكه اولورسه مانعة
الخلو تسميه اولنور زيرا واقع احد جزئى دن خالى اوله من حاصل مانعة الخلوده حكم
كذبده منافات وصدقده عدم منافات ايله اولوب جزئى دن ايكي سيده كاذب اوله رق البتة
بر شى صادق اولور نحو اما ان يكون هذا الشئ لاجرا او لاشجرا بو مثال موجب مانعة
الخلو اولوب بر شى هم حجر وهم شجر اوله ميه جعندن بر شى ايجون هذا الشئ لاجرو هذا
الشئ لاشجر دينلويده ايكي سي بردن كاذبه اولمى ممكن اوله من والاتقى ضررى اولان هذا
الشئ حجرو هذا الشئ شجر قضيه لر ينك صدق لازم كلور بو ايسه محال اوله رق كذبده
منافاتلى تحقق ايدر لكن صدقده منافاتلى اولديغى معلوم اولشدر ومثلا ايس اما
ان يكون هذا الانسان روميا اوزنجيا دينلور زيرا بر انسان نه رومى ونه زنجى
اوله رق ايكي سينكده ارتفاعى جائز اولمريده بينلرند كذبده منافاتى سلب متحققدر
لكن هم رومى وهم زنجى اوله ميه جعندن صدقده سلب منافات ممكن اوله من
مصنف حاشيه ده ديمشدر مانعة الجمع ايله مانعة الخلوى تعريفده مأخوذ اولان فقط
لفظلى قيد حكم اوليوب قيد انفصالدر والا بو تعريف مانعنده منفصله حقيقه يه
شامل اولان معنای اعم لر نه مساوى اولور زيرا قيد حكم اولديغى تقديرده تعريف
مانعة الجمعك مفهومى كذبده انفصال ايله عدم حكمى مفيد اولوب كذبده انفصال
ايله عدم حكمدن ايسه كذبده عدم انفصال لازم كلر لكن لفظ مذكور صدقده
انفصال ايجون قيد اولديغى صورتده بونك خلافتده اولور شوبله كه فقط صدقده
انفصالك معنای كذبده عدم انفصال اوله رق بو صورتده معنى اكر صدقده
انفصال وكذبده عدم انفصال ايله حكم اولنورسه مانعة الجمع وبالعكس كذبده
انفصال وصدقده عدم انفصال ايله حكم اولنورسه مانعة الخلو تسميه قلنور ديلك
اولور الحاصل اشبو معنای اخص اوزره مانعنده ايكي شئ ايله حكم معتبر اوله رق
بوده مانعة الجمعده صدقده انفصال وكذبده عدم انفصال ومانعة الخلوده كذبده
انفصال وصدقده عدم انفصال ايله حكم اولنورسيدر

خفى اولسونكه موجب مانعة الجمع صادق اولديغى هر بر ماده ده سالبه مانعة الجمع
كاذبه وسالبه مانعة الخلو صادق اولور مثلا ذكرى مرور ابتديكى وجهله اما
ان يكون هذا الشئ حجرا او شجرا قولر موجب مانعة الجمع اولوب بر شى هم شجر

وهم حجر اولسك استحالته سی جهته صادقه و بونی سلب ایدرك ليس اما ان يكون هذا الشيء حجرا او شجرا دینلوده سالبه مانعة الجمعه جل اولسه برشيك شجر ايله حجر اولسی بینده تنافی یوقدر ديمك اولوب بوايسه كاذبدر لكن منع خلوه جز ایدلسه برشيك هم شجر وهم حجر اولماسنده منافات یوقدر ديمك اولوب صادقه و كذلك موجبه مانعة الخلو صادقه اولديغی هر بر ماده ده سالبه مانعة الخلو كاذبه و سالبه منع جمع صادقه اولور و بو اعتبار سالبين جهندن دخي عينيله جريان ايدر و هرايكي شيك عينلری بینده منع جمع صادق اولسه نقیضی بینده منع خلو صادق اولوب عكسی دخي بويله در فقط ایجاب و سلبده توافقلی شرطدر

قال رحمه الله (وقد يطلق الاخيرتان على المعنى الشامل للمفصلة الحقيقية بحذف قيد فقط عنها) و بعضا مانعة الجمع و مانعة الخلو مفهوم لمرندن فقط قيدلريك حذف و اسقاطيله مفصلة حقیقه یه شامل اولان معنایه اطلاق اولور بو معناجه مانعة الجمع بر قضیه اولور كه كندیسنده بین الجزئين مطلقا صدقه تنافی ايله و یا خود بوتنافینك سلبيله حکم اولور و مانعة الخلو بر قضیه اولور كه كندیسنده مطلقا كذبده تنافی ايله و یا خود بوتنافینك سلبيله حکم اولور و اولده مطلقا صدق و ثانیده مطلقا كذبدر مراد اولده كذب و ثانیده صدقه تنافی و عدم تنافیدن تعمیم اوله رق بوجهته صدق كی كذبده دخي تنافی تحقق ایلدیكى ماده لرده مانعة الجمع و كذب كی صدقه دخي تنافی تحقق ایلدیكى محله مانعة الخلو مفصلة حقیقه ايله اجتماع ایش اولور و بوحالده فرق حقیقه ده صدق و كذب جهتینده تنافی معتبر اولوب مانعیتینده یالکز بر جهت معتبره اوله رق جهت اخرى منظور اولماقندن عبارت اولمش اولور حاصلی فقط لفظيله مقید اولان معنای سابق معنای اخص و بوقیددن عاری اولان اشبو معنای ثانی معنای اعم اوله رق اقبسه ده معتبر اولان اشبو معنای ثانی اعمدر

خلاصة تحقیق مقام بودر كه قضیه متصله نك لزومیه و اتفاقیه قسمیننه و قضیه مفصلة نك عنادیه ايله اتفاقیه صورت انقساملری معلوم اولدیغی كی مفصلة نك حقیقه و مانعة الجمع و مانعة الخلو اقسام ثلثه سنه انقسامی صورت اطلاقده اوله رق عنادیه و اتفاقیه قسمینك ايكیسنده دخي ایجابا و سلبا معتبر اولدیغی ابضاحات مبسوطة دن مستبان اولمشدر ایمدی قضیه مفصلة عنادیه اولدیغی صورته موجبه حقیقه نك معاصدق و كذبلی تمنع اولان جزینندن ترکیبی واجب اولسيله اشبو حقیقه عنادیه بر قضیه ايله بوقضیه نك نقیض و یا خود مساوی نقیضندن ترکیبی مقتضیدر مثلا امان يكون هذا العدد زوجا اولازوجا و كذلك امان يكون هذا

العدد زوجا او فردا قوللری حقیقه اولوب اول كون العدد زوجا ايله نقیضی اولان كونه لازوجادن و ثانی زوجك مساوی نقیضی اولان كونه فردادن تركب المتشدر و هیچ بر عدد اوزرینه بونلردن یعنی زوج و لازوج و یا خود زوج و فرددن ايكیسی معا صادق اوله میه جغی كی احدهما دن دخي هیچ بر عدد خالی اوله مز و عنادیه دن مانعة جمعك فقط صدقلی تمنع اولان جزینندن ترکیبی واجب اولسيله بر قضیه ايله بوقضیه نك اخص نقیضندن ترکیبی واجب اولور مثلا امان يكون هذا شجرا او حجرا قولزده حجر ايله شجر یكدیكرل نقیضندن یعنی حجر لا شجر دن و شجر لا حجر دن اخص اوله رق بر شی هم شجر وهم حجر اوله من لكن نه شجر و نه حجر اوله رق مثلا انسان اولور و عنادیه دن مانعة الخلو فقط كذبلی تمنع اولان جزینندن ترکیبی واجب اولسيله بر قضیه ايله بوقضیه نك اعم نقیضندن ترکیبی واجب اولور مثلا اما ان يكون هذا لا شجرا او لا حجرا قولزده لا حجر او لا شجرا یكدیكرل نقیضندن اعم اوله رق البنه لا شجر حجر دن و لا حجر شجر دن اعمدر و بر شی هم حجر وهم شجر اوله میوب لكن لا حجر و لا شجر اوله رق انسان اولور و اشبو مانعیتینده ذكر ایتدیكیز صورت معنای اخص ايله اخذی تقدیرده اولوب معنای اعم ايله اعتباری تقدیرده بونلردن هر بریسی اشبو ایراد اولان قضیه لر ايله حقیقه نك مركبه اولدیغی شیلردن یعنی بر قضیه ايله بونك نقیض و یا مساوی نقیضندن دخي تركب ایدرلر

و قضیه مفصلة اتفاقیه اولدیغی صورته چونكه اتفاقیه ده حکم مجرد اتفاق ايله یعنی احد جزینك مفهومی مفهوم آخره منافی اولقلغی مقتضی دكسه ده مجرد جزین بیننده واقعه منافات اولقلغك اتفاق و تصادق ایتسيله اولدیغندن بونده مفصلات ثلثه یی اعتبار واقعه اتفاقه نظر اوللق طریقله در مثلا اسود لا كاتب ایچون اما ان يكون هذا اسود او كاتبا قولز حقیقه اتفاقیه اولور زیرا اسود ايله كاتب مفهوملری بیننده منافات اولیوب فقط واقعه سواد ايله انفاء کتابك اتفاق تحقیقلی جهته سواد ايله کتابت معاصدق اولیه جققری كی وجود سواد دنشایی ايكیسی بردن كاذب اوله مز بوايسه حقیقه دیمكدر و اما ان يكون هذا اسود او كاتبا دینلیدیكى تقدیرده اتفاقیه مانعة الجمع اولور زیرا هذا ايله اشارت اسود لا كاتب اولسيله جزینك ايكیسی بر لكده صادق اوله میوب لكن واقعه لا سواد ايله کتابتدن ايكیسیده منتفی اولسيله ايكیسیده كاذب اولور بوايسه مانعة الجمعدر و اما ان يكون هذا اسود او لا كاتبا دینلسه اتفاقیه مانعة الخلو اولور زیرا واقعه سواد ايله لا کتابك تحقیق دنشایی كاذب اوله میوب معاصدق اولورلر بوايسه مانعة الخلودر

سالبه لرده بونلره قیاس ايله معلوم اولوب شویله كه اگر بر مفصلة ده بین الجزئين

رفع عناد ايله حکم اولنورسه منفصله سالبه عناديه اوله جغندن اکر بو حکم صدق و کذبدن ايکيسنده رفع عناد ايله اولورسه سالبه عناديه حقيقيه و اکر صدقه رفع عناد ايله اولورسه سالبه عناديه مانعة الجمع و اکر کذبده رفع عناد ايله اولورسه سالبه عناديه مانعة الخلو اولور و منفصله اتفاقيه ده حکم اتفاق منافاتی سلب ايله اوله جغندن حکم انحاء مذکوردهن قنيسيله اولورسه اکا کوره يا سالبه اتفاقية حقيقيه و يا مانعة الجمع و يا خلو اولمش اولور

قال رحمه الله (ويجرى جميع الاقسام الثلاثة في الجملة المرددة المحمول بل في مطلق التردد اذا التردد كما يكون بين القضايا كما في المنفصلات يكون بين المفردات المحمولة على شيء كما في العمليات المرددة المحمول وفي التقسيمات وغير المحمولة كما في سائر القيود والكل لا يخلو عن احدها في الاغلب) واشبو اقسام ثلثه دن جيعيسى يعنى حقيقيه ومانعة الجمع ومانعة الخلودن هر بريسى جليله مردده المحمولده وبلکه مطلقا ترديدده دخي جريان ايدر زيرا ترديد منفصلاته اولديغي کبي فصلکه قضايابيننده جريان ايدرسه برشي اوزرينه حل ايديلان مفردات بيننده دخي اولور نه کيم العدد اما زوج و اما فرد امثالي محمولارنده ترديد بولنان قضاياي جليله ده و تقسيماتده بويله در و برشي اوزرينه حل اولنيمان مفرداتده دخي اولور نه کيم مفاعيل و حال امثالي قيودده دخي ترديد ايله اراد اولنديغي واردر واشبو جليله و غيريسنده اولان ترديدلرک جليله سي اغلبيت اوزره احد اقسام ثلثه دن خالي اوليوب يا حقيقي و يا خود جمع و خلودن برينک منعي اعتبار اولنور

مصنفک حاشيه ده بياني وجهله اغلب اولمسيه قيد ايلسي بعضا ترديد اقسام مذکوره دن خالي اولديغنه اشارتدر نه کيم اهل معانينک مثلا تقديم مسنده اولان اغراضى بيانده اما تقديم المسند فلنخصيصه بالمسند اليه والتبنيه من اول الامر على انه خبر لا نعت او التناول قولارنده نه حقيقيه و نه مانعيتدن برى موجود دکادر زيرا نکتين بيننده منع جمع اوليوب بين النکات تراحم اولديغنى بيان ايتمشلردر بوصورته تقديم ذکر اولنان نکتهدن ايکيسندن و يا خود اوچندن ايچون اولسي جائزدر و کذلک نکتين بيننده منع خلودن اوليوب تقديم ايچون ذکر اولنان اغراضده انحصار قصد ايتدکلى جهتله سائر اغراض دخي موجود اولسي و حاصلى بيان اولنان اغراضدن هيچ بريسى ايچون اوليوب ديگر برغرضدن نشئت ايلسي جائزدر و بو ايکيسندن خالي اولديغنى کبي حقيقيه دن دخي خلوى طبيعيدر

تحقيقات شريفيه دندرکه مثلا هذا اما واحد او کثير ديلوبده هذا واحد و هذا کثير قولرى بيننده منافات اراده اولنورسه بوقضيه ايکي قضيه دن مرکه اوله رق منفصله اولور و بوقضيه ده منع جمع جزئى اولان قضيتين بيننده صدق و تحقق اعتباريله اولوب

ذات واحده اوزر نه مفهومينک جليله دکادر و اکر هذا اوزر نه صدق و جليله واحدايله کثير مفهومينى بيننده منافات مراد ايديلور ايسه قضيه جليله اولوب موضوع واحدن مرکه اوله رق فقط محمولده اولان ترديد ناشى جليله شبيهه بالمنفصله اولور و بعضا منافات مثلا سواد ايله بياض کبي مفهومينک محل واحده وجودى اعتباريله اوله رق بوصورته اشبو منافاتن السواد و البياض متناقضان بحسب الوجود فى محل واحد عبارته سي امثالي سواد ايله بياض محل واحده وجودلى حسييله متنافى اولدقلىنى افاده ايدجک برعبار ايله تعبير ايديلور ايسه صرف جليله اولور و اکر اشبو منافاتن اما ان يكون السواد موجودا فى هذا المحل او يكون البياض موجودا فيه امثالي عبارته ايله اراد اولنورسه قضيه منفصله اولور و اکر الموجود فى هذا المحل اما سواد او بياض اسلوبنده اراد ايديلور ايسه جليله شبيهه بالمنفصله اولور حاصل کلام بعضا جليله طلوع الشمس ملزوم لوجود النهار کبي معناده و ما آله متصله ايله مشترکه اوله رق لکن صريح مفهومده متصله به مخالفى لابد اولديغنى مثالو بعضا دخي هر نقدر مفهوم صريحلرنده اختلاف اولسه ده محصول معناده و ما آله منفصله ايله مشترکه اولور

وينه سيد علامه رساله مخصوصه ده بيور مشترکه ترديد انفصالي تقسيمه غير مشتهدر زيرا انفصالده ترديد قضيه نك نفس الامر ده صدق و تحقق حسييله قضيتين بيننده دائر اولوب تقسيمده اولان ترديد ايسه بونک خلافتده اوله رق الحيوان اما انسان و اما فرس امثالي تقسيماتده طرفينى مورد قسمته مندرج اولدقلى اعتباريله مفهومين بيننده در و کذلک ترديد حلى دخي اکر جزئى حقيقى و يا خود کلى مسوره متعلق اولورسه تقسيمه مشته اولمز لکن کلى غير مسوره تعلق حينده تقسيمه مشته اولور مثلا العدد اما زوج او فرد قولر تقسيم و يا خود جليله اولقلغه محتمل اوله رق اکر ترديد حلى اولسي قصد اولنورسه حقيقه قضيه اولوب کنديسنده مفهوم عددک صادق اولديغنى شي اوزرينه احدا مبرين ايله حکم اولنش و فقط سورى اولان لفظ کل اهمال ايدلمش اولور و اکر بوقول ايله تقسيم قصد ايديلور ايسه بونکله عددن برقم حاصل اوله رق قضيه اوليوب صورت قضيه ده اولور و فاضل دارنده وى به منسوب اولان رساله ده شو و جهله ابضاح ايدلمشدرکه قضيه انفصاليه ايله مردده المحمول و تقسيم بينلرنده فرق شو و جهله درکه انفصاليه صورة و معنأ مردده المحمول ايله تقسيمه مغايره در زيرا منفصله قضيه مرکه اولوب جليله و تقسيم بويله دکادر و قضيه جليله ايله تقسيم صورته متحده و اعتبارده مختلفه اوله رق اکر موضوع کلا و يا بعضا ادات سورايه و يا خود قرينه داله ايله مشخص اولورسه جليله مردده المحمول و الا تقسيدر و بعضا جليله ايله منفصله يکديکره شبيهه اولوب بوده امين

مقابلین ایله موضوع واحد اوزره حل اولدیغی تقدیرده واقع اولور بوضورنده
اگر مثلا العدد اما زوج و اما فرد کی موضوع حرف عنادا اوزرینه تقدیم اولور ایسه
قضیه جلیه شبیهه بالمنفصله در واکر اما ان یکون العدد زوجا و فردا کی
موضوع حرف عناددن تأخر ایدر ایسه قضیه منفصله شبیهه بالجملیه اولور

قال رحمه الله (وقد یکون کل من هذه المنفصلات ذات اجزاء ثلثة فصاعدا نحو العدد اما زائد
او ناقص او مساو) و منفصلات ثلثة یعنی حقیقه و مانعة الجمع و مانعة الخلودن هر بررری
ذوات جزئین اوله رق العدد اما زوج او فرد دینلدی کی بعضاً دخی اجزاء ثلثة ودها
زیاده بی حامل اولور مثلا العدد اما زائد و ناقص او مساو قولز اوج جزدن ترکیب
ایشدر که منفصله اعتبار ایدلدی تقدیرده اما ان یکون العدد زائدا و اما ناقصا و اما مساویا
دینلور (۹) اصطلاح اهل حسابده اکر بر عددده موجود اولان کسور تسعه نك
موجودی او عدددن زیاده اولور سه عدد زائد و مساوی اولور سه عدد مساوی و ناقص
اولور سه عدد ناقصدر مثلا اون ایکی عددده نصف الی و ثلث درت و ربع اوج
و سدس ایکی اولوب مجموعی اون بشه بالغ اولمسیله اصل عدددن اوج زیاده سی اوله رق
اون ایکی عدد زائد درو مثلا اربعه ده نصف ایکی و ربع بر اولوب کسور اتدن بشقه برشی
موجود اولمسیله مجموعی اولان اوج اصل عدددن بر نقصان اوله رق درت عدد
عدد ناقصدر و مثلا آلتیده نصف اوج و ثلث ایکی و سدس بر اوله رق مجموعی اولان
اللی اصل عددده مساوی اولمسیله الی عدد عدد مساویدر ایشته عددك زائد و ناقص
و مساوی بینده تردیدنن مراد بومعنی اولوب یوقسه اعدادك یکدیگره نسبتله زائد
و ناقص و مساوی اولسی معناسنه حلی اصطلاح اهل حسابدن غفلته مبنی ظن غیر
واقعدر ته کیم مصنف حاشیهده بو وجهله تحقیق ایدرک مثال بومعنی اوزره مبنی
ایدو کنی بیان ایشدر (۶)

ینه حاشیهده دیشدر که منده کل من هذه المنفصلات عباره سنده کل لفظنی تصریح
ایتمی بعضیلرک منفصله حقیقه نك جزئیندن اکثر اجزادن ترکیبی جائز اوله من
والا هر جزئینی بینده صدق و کذبیدن ایکسینده معا انفصال اوله من دیو کلامرینی
رده اشارتدر و حاصل رد قضیه حقیقه نك هر جزئینی بینده انفصال حقیقی بولمسی

(۹) بومثاله عددن اصطلاح اهل حسابده ما کان له احد الکسور التسعة تعریف ایله معرف اولان منطق
مراد اولوب مطلق و باخود منطق قسمی اولان اسم مراد دکلدر پس بولرایله نقصك عدم و رودی
غیر خفیدر (عبد الحمید)

(۶) بعضیلر دخی کسور دن مجتمع و موجود اوزره زائد اولان عددده زائد و اتدن ناقص اولانه ناقص و اتا
مساوی اولانه مساوی دینلور دیو بیان اصطلاح اهل حساب ایش ایشده مشهور اولان مصنفك
بیانیدر (عبد الحمید)

واجب اولوب بلکه اجزاء ثلثة و یا اربعه سنك مجموعی بینده وجودی کافیدر
ته کیم مثال مذکورده بویه اولوب عدد واحد هر تقدیر اقسام ثلثة مذکورده نك
ایکسیندن خالی اوله رق مثلا زائد و ناقص اولوبده مساوی اولور سه ده اقسام
ثلثة نك مجموعدن خالی اوله من

مصنفك رد ایلدی کی بعضدن مراد صاحب مطالع اولوب شارح مطالع مصنفك بیان
ایلدی کی وجهله رد ایشدر و بومقامی تحقیق و ایضا حده علامه تفقاز اینك شرح شمشیده
اولان کلامی شو و وجهله در که حق اولان اکر بر ظاهره اعتبار ایدر ایسك حقیقه
دخی مانعین کی بعضا جزئیندن اکثر دن ترکیب ایدر مثلا اللفظ المفرد اما اسم او کلمه اوادات
و كذلك الشكل اما اول او ثان او ثالث و کذا الکلی اما نوع او جنس او فصل او خاصه
او عرض عام امثالی کندیلرنده جمیع اجزائك صدق و کذب اوزره اجتماعی تمتع اولان
تقسیمات بو وجهله در و اکر جانب تحقیقه رجوع ایدر ایسك مطلقا منفصله آنجق جزئیندن
ترکیب ایدر زیرا منفصله نك تحقیق انفصال واحد ایله اولوب نسبت واحدده ایسه آنجق
شیئین بینده اولور بو صورتده اجزاء اثینیدن زیاده اولدیغی حینده منفصله تعدد
ایدر ایمدی مثلا اللفظ اما اسم او کلمه اوادات قولز ایکی منفصله حقیقه اوله رق
اللفظ اما اسم او غیره و غیره اما کلمه اوادات معناسنه محمول اولور و مثلا اما ان یکون شجر
او جرا او انسانا قولز اوج منفصله مانعة الجمع و اما ان یکون لا شجر او لا جرا او انسانا
قولز اوج مانعة الخلو اولمش اولور و حاصلی هر بر امرین بینده اعتبار انفصال ایله
تعدد ظاهر در

قال رحمه الله (بخلاف المتصلات) لکن قضایای متصله منفصلانك خلافتده اولوب
آنجق جزئیندن ترکیب ایدرک اجزاء ثلثة و مافوقدن مرکبه اوله من
قال رحمه الله (ثم الحكم في الشرطية مطلقا ان كان على جميع الازمان والاضاع الممكنة
الاجتماع مع المقدم وان كانت متمتع في نفسها فكلية) بو کلام قضیه شرطیه بی
جلیهده اولدیغی کی محصوره و مخصوصه و مهمله اقسام ثلثه سنه تقسیدر

شارح مطالع دیشدر که بعضیلر شرطیه نك حصر و اهمال و شخصیتی اجزاسیله
اولوب اکر جزای کلیه ایسه شرطیه دخی کلیه و مهمله ایسه شرطیه دخی مهمله
و شخصیه ایسه شرطیه دخی شخصیه اولسنه قائل اولدیلر لکن عین تحقیق ایله نظر
ایشدر حقیقت امری بونك خلافتده بولورلر زیرا جلیه نك کلیه اولسی موضوع
و محمول کایتیندن ایچون اولوب بلکه حکمك کایتیندن ایچوندر و جلیهده حکم
جملدر و شرطیهده حاکم نظیری اتصال و عناد در ایمدی جلیهده اجزایه نظر
اولوب بلکه حکمه نظر ایشك واجب اولدیغی کی شرطیهده دخی احوالک

حکمه لزوم و عنادیه صورت ارتباطه نظرائک واجب در حاصلی منشأ تقسیم حکمدر

ایمده مطلقا شرطیه یعنی کړک متصله و کړک منفصله ده اگر حکم جمیع ازمان و مقدم ایله اجتماعی ممکنه اولان جمیع اوضاع اوزرینه اولورسه هر تقدیر بو اوضاع واحوال فی نفسه ممنوعه اولسه دخی بو امثال شرطیه لر کلیه در حاصلی شرطیه نځ کلیتی انجق جمیع ازمان ایله مقدمه حصولی ممکن اولان اوضاعک جمله سی اوزره متصله لزومیه ده تالینک مقدمه لزومیه و منفصله عنادیه ده تالینک مقدمه عنادیه حکم ایدلسیه اولور واشبو اوضاع ممکنه دن مراد مقدمه برابر اجتماعی ممکن اولان اموره مقدمه اقتزانی سببیه حاصل اولان وضع و هیئتدر مثلا کلا کان زید انسانا فهو حیوان قولزک معناسی حیوانیت زیدک انسانیت زیده لزومی انسانیت زیدایله اجتماعی ممکن اولان هر بروضع و جمیع زمان اوزره ثابتدر دیمک اولور و بو وضع مثلا زیدک قائم و یاخود قاعد و یاخود کاتب و ضاحک اولسی و شمس طالعه و یاخود غیر طالعه اولسی مثالیدر که زید انسان اولدقجه بو امورک جمله سنه مقارنتی ممکن اوله رق بونلره مقارن اوله جفی ازمانک و بو مقارنتلردن حاصل اوله جق اوضاعک جمیعسنده زید ایچون حیوانیت ثابت اولوب هیچ بر زمان و وضع ممکنه حیوانیت مفارقت ایتماسیه اشبو حکم بالازوم صادقدر و بالکز عموم اوقات و یاخود فقط عموم اوضاع ایله اکتفا ایتمیوبده علی جمیع الازمان و الاوضاع اولسنی اعتبار الیسنک سببی بعضا نسبتده یعنی لزوم و عدم لزوم و عناد و عدم عنادده خصوص وقتک مدخلی اولیوب خصوص وضعک مدخلی اولسی و بعضا بالعکس خصوص وقتک مدخلی اولوب وضعک مدخلی اولماسیدر و اوضاع مذکورنک فی انفسها امکانی عدم اشتراطه سبب مقدم کاذب اولدیغی صورته قصد شمولیدر مثلا کلا کان الفرس انسانا فهو حیوان قولز متصله کلیه اولوب معناسی فرسک انسان اولقلغیه اجتماعی ممکن اولان مثلا ضاحک و کاتب و ناطق اولسی کی اوضاعک جمعیسیله برابر حیوانیتک انسانیت فرسه لزومیدر حالبوکه بونلرک جمله سی فی انفسها محالدر و اوضاعک مقدم ایله ممکنه الاجتماع اولسیله تقيیدی زیرا بعض اوضاع بونلور که کنديله لزوم صحیح اوله من مثلا تالینک عدمیه و یاخود تالینک مقدمه عدم لزومیه و کذلک تقيض تالینک مقدمه لزومیه مقدمه فرض ایدلسی دخی جمله اوضاعا عدندر و اولین ایله لزومک عدم صحتی معلوم اولدیغی کی برشیک تقيضی امتناع استلزامند ناشی صورت ثالثه ده دخی تالینک مقدمه لازمکاید چکی بی اشتباهدر کذلک بعض

• اوضاع •

اوضاع وارد که کنديله مقدم ایله تالی بینده عناد صحیح اوله من مثلا مقدم ایله برابر تالینک وجودی فرض اولسه و یاخود مقدمه تالی به عدم عنادی فرض ایدلسه و یاخود مقدمه تقيض تالی به عنادی مفروض اولسه اشبو اوضاعک هیچ بر ایله تالی مقدمه معاند اوله من زیرا بونده دخی اولین معلوم اولوب ثالثه دخی برشیک تقيضه امتناع معانده سی بی اشتباهدر بو صورته اگر امکان اجتماع قیدی معتبر اولسه اوضاع مذکوره جمله اوضاع مقدمدن اولسنه نظرا کلیه شرطیه نځ قطعاً صادق اولماسی اقتضا ایدر دی

قال رحمه الله (اماموجه و سورها فی المتصلات نحو کلا و مهمومتی و فی المتصلات نحو دائما و البتة) شرطیه کلیه ده یاوجه اولور و موجب کلیه متصله نځ سوری کلا و مهمومتی لفظی امثالیدر مثلا مرور ایدن کلا کان زید انسانا کان حیوانا قولی موجب کلیه متصله اولوب سوری کلا لفظی اوله رق انسانیت زیده حیوانیتک جمیع اوقاتده و اوضاع ممکنه نځ جمله سیله لزومی افاده ایدر و موجب کلیه منفصله نځ سوری دائما و البتة لفظی امثالی اولوب مثلا دائما اما ان یکون العدد زوجا او فردا قولز منفصله کلیه موجب اوله رق سوری لفظ دائما در که جمیع ازمانده و زوجیت عددله اجتماعی ممکن اولان اوضاعک جمعیسی اوزره فردیت عددک زوجیت عددده منافی اولسیله حکمی مفیددر

قال رحمه الله (و اما سالبه و سورها فیها نحو ایس البتة و دائما ایس) و یاخود شرطیه کلیه سالبه اولور واشبو شرطیه کلیه سالبه نځ متصلات و منفصله سوری ایس البتة و یاخود دائما ایس لفظی ایدر مثلا سالبه متصله ده ایس البتة و یاخود دائما ایس اذا كانت الشمس طالعة فاللیل موجود و سالبه منفصله ده ایس البتة و یاخو دائما ایس اما ان تكون الشمس طالعة و اما ان يكون النهار موجودا دینلور

قال رحمه الله (او علی بعضها المطلق جزئیة) و اگر شرطیه ده حکم لاعلی التعیین بعض ازمان و اوضاع اوزره اولورسه شرطیه جزئیة در یعنی متصله و منفصله نځ کلیتی جمیع ازمان و اوضاع ایله اولدیغی مثلاً جزئیتی دخی اشبو ازمان و اوضاعک بعض غیر معینی اوزره لزوم و یا عناددن بریله حکم اولمسیه اولور و مطلق یعنی غیر معین اولسیله تقيیدی ذکر اوله جق شخصیه دن احترازدر

قال رحمه الله (اماموجه و سورها فیها قدیکون و اما سالبه و سورها فیها نحو قد لا یکون) واشبو شرطیه جزئیة یا موجب اوله رق متصله و منفصله ده سوری قدیکون امثالی اولور مثلاً قدیکون اذا کان الشی حیوانا کان انسانا قولی متصله موجب جزئیة اوله رق شیک حیوان اولقلغه بعض احیان و اوضاع غیر معینه

اوزره لزوم انسانیتله حکم ایدلشدن بده ناطق اولسی وضعیدر کذلک قدیکون اما ان یکون الشیء نامیا اوجادا قولى منفصله جزئیة در زیراشیئت نامی ویاخود جاد اولسی بیننده عناد بعض اوضاع اوزره اولوب بده عنصر یادن اولسی وضعندن عبارتدر زیرانامی وجاد آنجق اجسام عنصریه اوزرینه اطلاق اولنور ویاخود شرطیه جزئیة سالبه اولوب وسوری بومعنائی افاده ایده جک قدلا یکون امثالیدر مثلا متصله ده قدلا یکون اذا كانت الشمس طالعة کان الابل موجودا ومنفصله ده قدلا یکون اما ان یکون الشمس طالعة واما ان یکون النهار موجودا دینلور وبعضا سالبه جزئیة ده حرف سلب ادخالیه سور ایجاب کلی استعمال اولنورق متصله ده لیس کلا ولیس مهمل ولیس متی ومنفصله ده لیس دائما لفظلری سور اولور زیرا مثلا کلا کان کذا قولنک مفهومی ایجاب کلی اولسبله حرف سلب داخل اولوبده لیس کلا کان کذا دینلدیکی حینده لامحاله معناسی رفع ایجاب کلی اولور وایجاب کلی مرتفع اولدیغی کبی سلب جزئی تحقیق ایدر باقیلریده بوسیاقده در

قال رحمه الله (او علی بعضها المعین فخصیة نحو اذا حلت الشمس بنقطة الحمل فی السنة الآتية کان کذا) ویاخود شرطیه جزئیة ده حکم بعض ازمان و اوضاع معین اوزره اولور یعنی خارجا ویاخود ذهنا تعین شخصی ایله معین اولان بعض اوضاع اعتباریله حکم اولنور بوصورتنده قضیه شخصییه اولور مثلا ذکر اولنان اذا حلت الشمس آه قضیه سی شخصییه در کذلک ان جئنی الیوم ویاخود را کبا اگر متک مثالی دخی بوبله در حاصلی جلیه ده فرد معین اوزرینه حکم اولدیغی صورتنده جلیه شخصییه اولدیغی کبی شرطیاینده اوضاع وازمنه جلیاینده افراد منزله سننده اولدیغی جهته شرطیه ده ده اگر اتصال ویاخود انفصال ایله حکم وضع وزمان معین اوزره اولورسه شخصییه اولور

قال رحمه الله (والافهملة كالمصدرة بلفظان واذا اولوبدون تعیین الوضع لانها لاهمال هناك) واکر شرطیه ده حکم ازمان و اوضاع نه کلیسی و نه بعضیسی اوزره اولورسه مهمله در مثلا مقدمک وضع وحالی تعیین اینکسزین متصله ده ان واذا ولو ومنفصله ده یالکز اما لفظلریله مصدره اولان قضیه مهمله در زیرا بومقامده الفاظ مذکوره اهمال ایچوندن مثلا ان کان الشیء انسانا فهو حیوان قولى مهمله در

قال رحمه الله (فيجری فیها المحصورات الاربع وما فی حکمها ایضا لکن فیها باعتبار ازمان المحکوم علیه و اوضاعه و فی الجملیات باعتبار افراده) ایدی تفصیلات مسروده دن معلوم اولدیکه موجب کلبه و جزئی و سالبه کلبه و جزئی محصورات

اربعة سبله بونک حکمده اولان شخصییه و سبله جلییه ده جاری اولدیغی کبی شرطیه ده ده جریان ایدر لکن جهتلری مخالف اوله رق شرطیه ده جریان ایدن کلیت و جزئیت و غیرسی محکوم علیه اکتان و اوضاعی اعتباریله و جلیاینده محکوم علیه اکتان افرادی اعتباریله در ایدی ماک شرط تالینک مقدم ایله برابر بوضع وزمانده اجتماعی و ماک حل محمولک موضوع ایله بر فردده اجتماعی اولش اولور

و بود کر اولنانلرک جلییه سی لزومیات ایله عنادیانه مخصوص اولوب اما اتفاقیات تحصیل مطالبده کثیر النفع اولدیغی جهته بوندن بحثه تعرض اینامشدر آنجق شومقدار معلوم اولسی لازم کورکه اتفاقیه ده معتبر اولان جمیع اوضاع ممکنه الاجتماع اولوب معتبر اولان فی نفس الامر اوضاع کلیه در شوبله که اتفاق تحقیقه مصاحبیدن عبارت اولسبله بونده معتبر اولان اوضاع مجتمعه بالفعلدر والا صلا کلیه صادقه اولور شوبله که متصله ده نقیض تالینک مقدم ایله یعنی مثلا عدم ناهقیت جبارک ناطقیت انسان ایله اجتماعی ممکن اوله رق بو تقدیرده صدق اوزره توافق تحقیق ایتمز و منفصله ده عدم تنافی طرفین ممکن اولوب و بوحالده تنافی تحقیق ایتمز و نفس الامرده اولان اوضاع اعتبار اولدیغی حینده اگر حکم تقدیر جمیع اوضاع اوزره اولورسه اتفاقیه کلبه و بعضیسی اوزره اولورسه جزئی و اوضاعدن معین اوزره اولورسه مخصوصه و الامهمله اولور

قال رحمه الله (وانما تصدق الموجبة الكلية من المتصلة فيما كان التالى مساويا للمقدم او اعم منه مطلقا) بو کلام اقسام شرطیه نک قنق محالده صادق اوله جغنی میندر شوبله که شرطیه متصله دن موجب کلبه آنجق نالی مقدمه مساوی ویاخود مقدمدن مطلقا اعم اولدیغی ماده درده صادقه اولور مثلا کلا كانت الشمس طالعة کان النهار موجودا قولر شرطیه متصله دن موجب کلبه اولوب هر وقت ونصل وضع اوزره شمس طلوع ایتسه وجودن رتحقق ایدرک عکسی دخی بوبله اوله رق دینلرنده مساوات اولسبله بو قضیه صادقه در کذلک کلا کان هذا الشیء حیوانا کان انسانا متصله کلبه سننده مقدم تالیدن اعم اولسبله بینه صادقه در

قال رحمه الله (ومن مانعة الجمع فيما اذا كان بينهما تباین کلی ومن مانعة الخلو فيما كان بین نقیضهما تباین کلی) و منفصله مانعة الجمع دن موجب کلبه آنجق مقدم ایله تالی بیننده تباین کلی اولان ماده ده صادقه اولور مثلا دائما اما ان یکون زید ضاحکا اوبا کیا قولنده ضاحک ویاکی اولق بیننده تباین کلی اولسبله صادقه حاصل زید بروقنده هم ضاحک وهم باکی اوله من لکن نه ضاحک و نه باکی اولور بو ایسه مفهوم مانعة الجمعدر و مانعة الخلو دن موجب کلبه آنجق مقدم ایله تالینک نقیضلری بیننده تباین کلی اولدیغی ماده ده صادقه اولور مثلا دائما اما

ان يكون زيد في البحر واما ان لا يغرق قولي موجبة كلية مانعة الخلو اوله رق زيدك بحرده اولماسيله غرق اولمسي بينده تباين اولديغي جهته صاقددر حاصلی زيد بحرده اوليوب و غرق اولمسي واقع وصادق اوله من لكن هم بحرده اولوب همده غرق اولماسي واقع او اور بو ايسه مفهوم مانعة الخلودر قال رحمه الله (والسالبة الجزئية من كل نوع منها تصدق في مادة لم تصدق فيها الموجبة الكلية) ومتصله ايله مانعیندن هر نوعك سالبه جزئیه سی كندیده او نوعدن موجبة كليه صادقه اولمیان مادهده صادقه اولور متصله دن قد لا يكون اذا كانت الشمس طالعة كان الليل موجودا صادقه اولوب لكن كلية موجبه اولمق اوزره كلما كانت الشمس طالعة كان الليل موجودا دینلسه صادقه اوله من ومثلا قد لا يكون اما ان يكون هذا الشيء لا حجرا ولا شجرا قولي مانعة الجمع اولوب بر شيك لا حجر اولمسي له لا شجر اولمسي بينده صدقا منافات اوليوب بعضا نه حجر ونه شجر اولمسي صاقددر لكن كلي اوله رق دائما اما ان يكون هذا الشيء لا حجرا ولا شجرا ديلوب مانعة الجمع اعتبار ايداسي صاقد اوله من ومثلا قد لا يكون اما ان لا يكون زيد في البحر واما ان يغرق ديلوب جزئية مانعة الخلو اعتبار اولنسه صادقه در زيرامفهومي كندیده منافاتی سلب اولوب زيدك بحرده اولماسيله غرق اولمسي بينده كذباً منافات اوله رق هم بحرده اولور و همده غرق اولور لكن كلية موجبه اوله رق دائما اما ان لا يكون زيد في البحر واما ان يغرق دینلسه صادقه اوله من زيرا بحرده اولماسيله غرق اولمسي بينده كذباً منافات بو قدر

قال رحمه الله (وانما تصدق السالبة الكلية من المتصلة فيما كان بينهما تباين كلي ومن مانعة الجمع فيما كان بينهما مساوات ومن مانعة الخلو فيما كان بين تقيضيها مساوات) ومتصله دن سالبه كليه مقدميله تاليسي بينده تباين كلي اولان محله صاقد او اور مثلاً ليس البتة ان كانت الشمس طالعة فالليل موجود قولي سالبه كلية صادقه اولوب طلوع شمس ايله وجود ليل بينده تباين كلي ظاهر در ومانعة الجمع دن سالبه كليه بينلرنده مساوات اولان مادهده صادقه در مثلاً دائماً ليس اما ان يكون النهار موجودا او تكون الشمس طالعة سالبه كلية مانعة الجمع اوله رق صادقه اولوب وجود نهار ايله طلوع شمس متوافق ويكديكردن غير مفارق اوله رق بينلرنده مساوات معلومدر بوجهته بينلرنده قطعاً عناد اولماسيله سلب كلي صاقددر ومانعة الخلودن سالبه كلية تقيضي بينده مساوات اولان مادهده صادقه اولور مثلاً ليس البتة اما ان يكون زيد في البحر واما ان يغرق قولنده مقدم ايله تالينك تقيضلري اولان بحرده اولماسيله غرق اولمسي بينده مساوات اوله رق مانعة خلودن سلب كلي صاقددر

شوبله كه بحرده اولماسيله برابر غرقدن دخی سالم اوله رق طرفينك كذبى بينده عناد موجود اولماسيله كندیده سلب عناد واقع موافقندن قال رحمه الله (والموجبة الجزئية من كل نوع منها تصدق في المواد التي كذب فيها سالبه الكلية) ومتصله ايله مانعیندن هر نوعك موجبة جزئیه سی كندیده او نوعك سالبه كليه سی كذب اولان موادده صادقه اولور يعنى متصله دن طرفین بینده تباين كلي اولمیان مادهده موجبة جزئية متصله ومانعة الجمع دن بينلرنده مساوات اولمیان مادهده موجبة جزئية مانعة الجمع ومانعة الخلودن طرفينك تقيضي بينده مساوات اولمیان مادهده موجبة جزئية مانعة الخلو صادقه اولور قال رحمه الله (وطرفا الشرطية في الاصل قضيتان اما حليتان كالاتمة المقدمة) وچونكه قضية شرطيه نك طرفيني نسبت تامة خبريه اولمقلعه صلاحيتي بولسان نسبتی مشتمل اولمسي جهته ذاتا واصلاً قضييه اولوب لكن شرطيه جز واقع اولدقرلندن ايجون بالفعل قضيه اولمق حكم اصليسنندن ساقط اوله رق بالقوه قضيه اعتبار ايدلذكرى حسيله اشبو طرفينك اصلارينه نظراجليه وشرطيه اولملي جهتندن قضايای شرطيه نك تفصيل صور تركيبه سنندن بحث اولمق مناسب مقام عد ايدلشدر

شوبله كه شرطيه نك طرفيني اصلده يعنى شرطيه ايجون مقدم وتالی اولقصرين يا ايكي سيده حليه اولوب تهكيم مرور ايدن مثالرو نوعدنر مثلاً كلما كانت الشمس طالعة فالنهار موجود متصله سننده مقدم الشمس طالعة وتالی النهار موجود اوله رق بينلرنده اعتبار اتصالدن قطع نظر اولديغي كبي هر بر يسي مستقلاً بر قضية حليه در كذلك اما ان يكون هذا العدد زوجا او فردا منفصله سی هذا العدد زوج وهذا العدد فرد طرفیندن مركب اولوب بينلرنده اعتبار انفصالدن قطع نظر اولنسه هر بر يسي مستقلاً بر قضية حليه در وقس على ذلك

قال رحمه الله (او متصلتان) وياخود قضية شرطيه نك طرفيني اصللري اعتبار ايله شرطيتين متصلتين اولور (نحو كلما ثبت انه كلما كانت الشمس طالعة فالنهار موجود يلزم انه كلما لم يكن النهار موجودا لم تكن الشمس طالعة) ايمدی بوقضيه من حيث المجموع متصله اولديغي كبي طرفيني دخی بينلرنده اعتبار لزوم واتصالدن قطع نظر بشقه بشقه برر قضية متصله در شوبله كه مقدم اولان كلما كانت الشمس طالعة فالنهار موجود قولنه آريجه نظر ايتديكرده وجودنهارك طلوع شمس اتصاليله حكمی شامل بو اورز بو ايسه قضية متصله اولوب تالی اولان كلما لم يكن النهار موجودا لم تكن الشمس طالعة دخی بوبله در لكن بولر مقدم وتالی اوله رق اشبو قضيتين بينده بيان اتصال ايله ايكي سنندن مركب بر قضيه تركبي جهته نظر

ایتدیکمز صورتده بالفعل قضیه اولی اعتبارندن سقوطی مشاهدہ ایدرز
قال رحمه الله (او منفصلتان) و یاخود شرطیه نك طرفینی قضیه منفصله اوله رق
منفصلتیندن مرکبه اولور (نحو کما ثبت انه دائما اما ان يكون هذا العدد زوجا
او فردا يلزم انه دائما اما ان يكون هذا العدد منقسما بمتساويين او ان لا يكون) ايمدی بومثال
قضیه متصله اولوب طرفینی منفصله در شوبله که مضمون مقدمک ثبوت و تحقیقه مضمون
تالینک لزوم ثبوت و تحقیقی افاده دن قطع نظرله بشقه اعتبار ایتدیکمز صورتده مقدم
اولان دائما اما ان يكون هذا العدد زوجا او فردا قولى مستقلا بر قضیه منفصله وتالی
اولان اما ان يكون هذا العدد منقسما بمتساويين او ان لا يكون منقسما بمتساويين دیگر
بر منفصله اولدیغی ظاهر در

قال رحمه الله (او مختلفتان) و یاخود شرطیه نك طرفینی مختلفه اوله رق بری حلیه
ودیکری متصله و یا منفصله و یاخود بری متصله و دیکری منفصله اولور مثلا کما ثبت
ان الشمس علة لوجود النهار فقی كانت الشمس طالعة كان النهار موجودا شرطیه
متصله سی الشمس علة لوجود النهار حلیه سیله متی كانت الشمس طالعة كان النهار
موجودا متصله سندن مرکبه در و مثلا کما ثبت ان العالم حادث فهو اما ان يكون
جوهر اوعرضا متصله سی العالم حادث حلیه سیله اما ان يكون العالم جوهر
اوعرضا منفصله سندن مرکبه در و مثلا متی ثبت انه کما كانت الشمس طالعة فالنهار
موجود فدا اما ان يكون الشمس طالعة و اما ان لا يكون النهار موجودا متصله سی
مقدم اولان متصله ایله تالی اولان منفصله دن مرکبه اولدیغی ظاهر در

قال رحمه الله (فهذه ستة اقسام لكن ادوات الاتصال والانفصال اخرجتهما
عن حد القضية بالفعل) ايمدی اشبو ذکر اولنان شرطیه لر طرفینی یا حلیتین
و یاخود متصلتین و یا منفصلتین و یاخود احد طرفین حلیه و آخری متصله و یاخود
برسی حلیه و دیکری منفصله و یاخود بری متصله و آخری منفصله اولی اوزره
آلتی قسمدر و بونلرک تقدیم و تأخیری امثالی اعتبارات ایله برچوق اقسامک حصولی
معلومدر لکن طرفین اولان قضیتین بینده ادوات اتصال و انفصال بونلری بالفعل
قضیه اولی حد و اعتبارندن اخراج و اسقاط ایشدر

قال رحمه الله (وهما ايضا اما صادقتان نحو کما كان زيد انسانا كان حیوانا
او کاذبتان نحو کما كان زيد فرسا كان صاهلا او مختلفتان بان يكون المقدم
کاذبا والتالی صافا نحو کما كان زيد فرسا كان حیوانا او بالعکس کعکس الاخير مستویا)
قضیه شرطیه نك صدق و کذب تالینک مقدمه اولان اتصال و یاخود انفصال ایله
اولنان حکمک نفس الامر مطابقت و عدم مطابقتیله اولوب طرفینک صدق
و کذبیه اولدیغی و ادات شرط طرفینی صدق و کذبیه اعتبارندن بشقه بالفعل
قضیه لکدن بیله اخراج ایلدیکی بیان سابقندن معلوم اولمشدر لکن بوجهندن

قطع نظرله خارجدن یاقلدیغی حلیه جزئی بیئده مشهود اولان حکمک نفس
الامر بسنه مطابقت و عدم مطابقت و نفس الامرده تحقیق بیته نظرا صدق و کذب
صالح اولدقنری جهته طرفین صادق و یا کاذب و یا مختلف اولی اقسامک ثلثه سنه
منقسم اولور

ايمدی شرطیه نك طرفینی یا صادق اولور ته کیم ذکر اولنان کما كان زيد
انسانا كان حیوانا متصله سنده اعتبار اتصالدن صرف نظر کرک مقدم اولان
زيد انسان و کرک تالی واقع اولان زيد حیوان حلیه لرندن ایکسیده صادقدر
و یاخود شرطیه نك طرفینی کاذب اولور مثلا کما كان زيد فرسا كان صاهلا متصله
سنده کرک مقدم اولان زيد فرس و کرک تالی اولان زيد صاهل حلیه لرندن ایکسیده
کاذبدر و یاخود طرفین مختلف اوله رق بونلردن بری صادق و دیکری کاذب اولور
شوبله که یا مقدم کاذب و تالی صادق اولسیله اولور ته کیم کما كان زيد فرسا كان
حیوانا بویله اولوب مقدم واقع اولان زيد فرس حلیه سی کاذب و تالی واقع اولان
زيد حیوان صاقدر و یاخود بالعکس مقدم صادق و تالی کاذب اولسیله اولور
مثلا کما كان زيد فرسا كان حیوانا مثانک عکس مستویسی اولان قدیكون اذا كان
زيد حیوانا كان فرسا بوقیلدن اوله رق مقدم واقع اولان زيد حیوان صادق
و تالی اولان زيد فرس کاذبدر

قال رحمه الله (لكن الموجبة الكلية من المتصلة لازمية لا تصدق في الرابع بل مختصة
بالثلاثة الاول) لکن متصلة لزومیه دن موجه کلیه طرفینک محتمل اولدیغی اشبو
وجوه ار بعه دن وجه رابعده یعنی مقدم صادق و تالی کاذب اولدیغی ماده ده
صادق اولوب بیکه صدق اولی وجوه ثلثه به مختصه در اما رابعده صادق
اوله مامسی ز بر صدق تقدیرده صادق کاذبی مستلزم اولمی لازمک لور بوايه
ممتنعدر و الا صادق کذب و کاذبک صدق مؤدی اولور اما صادق کذب مؤدی
اولمی ز بر لازم کاذب اولوب لازمک کذب ایسه ملزومک کذبی مستلزم اولور
و اما کاذبک صدق مؤدی اولمی ز بر بونده ملزوم صادق ملزومک صدق ایسه
صدق لازمی مستلزم اولور ته کیم مصنف حاشیه ده بیان ایشدر

ينه مصنف حاشیه ده تحقیق مقام ایله دیشدر که بوجهله متصلة لزومیه دن موجه
کلیه نك قسم رابعده یعنی مقدم صادق و تالی کاذب اولدیغی ماده ده عدم صدق اهل
فک قائل اولدقنری شیدر لکن متصلة لزومیه دن موجه جزئییه ده احتمالات
اربعة نك جریانی و موجه کلیه نك احتمالات ثلثه اوله اختصاصی کلام ظاهر در
و تحقیق اولان متصلة لزومیه دن کرک کلیه و کرک جزئییه مطلقا موجه صادقین
ایله کاذبیتیه مختصه در ته کیم قریبا کتب اطلاع ایدیه جکدر که مثلا کما كان زيد

فرسا كان حيوانا قولنده تالی ضمن فرسیده حیوان اولسیده مقید اولوب مطلق حیوانیت دکدر والا اشبو موجب کله قد یكون اذا كان زید حیوانا كان فرسا موجب جزیه سنه منکس اوله من زرا زیدک فرس اوله بیلدی ضمن فرسیده حیوان اولدیغی تقدیرده اولوب بوقسه ضمن انسانیتده حیوان اولدیغی تقدیرده فرس اوله میده جغی ظاهر در وزیدک ضمن فرسیده اولسیده برابر حیوانیتی اجتماعی متمعه اولان اوضاعندر الحاصل بو تقدیرده عکس مقدمی زیدک مطلقا حیوانیتی اولوب بو ایسه معیتی ممکن اولان اوضاعدر بوضع اوزره زیدک فرسیتی مستلزم اوله میوب آنجق اشبو مقدم اولان حیوانیت زیدک ضمن انسانیتده اولیه رق ضمن فرسیده حیوانیتی حالد مستلزم اولور وضمن فرسیده اوله برابر حیوانیت زیدک ممکن الاجتماع دکدر بوضوئده اکر تالی مقید اولیه رق اطلاق ایدلسه یعنی ضمن فرسیده حیوانیتله تقبید اولیه رق مطلقا حیوانیت محمول اولسه مقدم ایله تالی بیننده لزوم بعض اوضاع متمعه اوزره اولسنی مقضی اولوب کلیت وجزیتده معتبر اولان اوضاع ممکنه اوزره اولماش اولور واکر تالی ضمن فرسیده حیوانیتله قید اولورسه مفادی زید ضمن فرسیده حیوانیتله متصفدر دیمک اوله رق بو صورتده تالی دخی مقدم کی کاذب اولوب طرفین کاذبین اولور

قال رحمه الله (کا ان مطلق الموجبة الانفاقية الكلية او الجزئية منها مختصة بالصادقين او بتال صادق) نه کیم متصله دن مطلقا موجب اتفاقیه کړک کله وکړک جزیه مقدم وتالیدن ایکسیده صادقین ویاخود تالی صادق اولسنه مختصه در وتالینک صادق اولسنی مقدمک صادق ویا کاذب اولسنی صورتیندن اعمدر ومصنفک حاشیه ده بیانی وجهله اعتبار صدق طرفین اتفاقیه خاصه اولدیغی صورتده اولوب ومقدمک صدق وکذبی منظور اولیه رق تالینک اعتبار صدق اتفاقیه عامه اولسنی حینده در

الحاصل اتفاقیه خاصه ده صدق طرفین لابد ومعتبر اولوب اتفاقیه عامه ده لازم ومعتبر اولان تالینک صدق اوله رق مقدمک فی نفس الامر صادق ویاخود کاذب اولسنی غیر منظور ویا لکز فرض صدق کافیدر

قال رحمه الله (ومطلق الموجبة كلية كانت او جزئية عنادية كانت او اتفاقية من المنفصلة الحقيقية مختصة بالمتخلفين) ومنفصله حقیقه دن مطلق موجب ایستر کلیه وایستر جزیه اولسون وکړک عنادیه ویاخود اتفاقیه اولسون ذکر اولنان احتمالات اربعه دن یالکز مختلفینه مختصه در که احد طرفینی صادق وآخری کاذب اولور مثلا دائما ویاخود قد یكون اما ان یكون زید حیوانا رجارا قولارنده مقدم صادق وتالی کاذب وعکساری بالعکسدر

قال رحمه الله (ومن مانعة الجمع مختصة بعير الصادقين ومن مانعة الخلو بعير الكاذبين) ومنفصله مانعة الجمع دن مطلق موجب صادقینک غیریه مختصه در یعنی طرفینی کاذبین ویاخود احدهما کاذب وآخری صادق اوله رق مختلفین اولق احتمالات ثلثه سنه مانعة الجمع صادق اولوب فقط طرفینی صادقین اوله من ومنفصله مانعة الخلو دن موجب کاذبینک غیریه مختص اوله رق طرفینی صادقین ویاخود مختلفین اولق احتمالات ثلثه سنه صادق اولوب فقط طرفینی کاذبین اوله من

مصنفک حاشیه ده بیانی وجهله مانعة الجمع موجبک صادقینک غیریه اختصاصی زرا عنادوا یا اتفاقا صدقه اجتماع اتمان قضیتین یا ایکسیده کاذبه ویاخود بری کاذبه وآخری صادق اولور مانعة الخلو ده دخی کلام بو وجهله اولوب عنادوا یا اتفاقا کذب اجتماع اتمان قضیتین یا ایکسیده صادق ویاخود احدهما صادق وآخری کاذبه اولور بو ذکر اولنان حکم وجبات اولوب واما سالبه موجبک کاذبه اولدیغی ماده درده صادق وصادقه اولدیغی محله کاذبه اولور زرا اتصال ویاخود انفصال ایله حکم صحیح اولدیغی حینده عدمیه حکم صحیح اوله من عکسی دخی بویه در تکیم علامه سعدالدین شرح شمسیه ده بیان ایشدر

قال رحمه الله (وايضا طرفاها كطرفي المحصلة والمعدولة اما وجبتان كما سبق او سالتان) كذلك شرطیه ک طرفینی حلیه محصله ومعدوله ک طرفینی کی یا موجب اولور لرتکیم موجب وسالبه دن موجب الطرفین اوله رق اتمله متعددده مرور ایشدر ویاخود طرفینی سالبه اولور (نحو کلام تکن الشمس طالعة لم یکن النهار موجودا) بوقضیه موجب متصله اولوب طرفینی سالبه در (او مختلفان) ویاخود طرفینی ایجابا وسلبا مختلفه اوله رق احدهما موجب وآخری سالبه اولور (نحو کلاما كانت الشمس طالعة لم یکن الليل موجودا) بوقضیه دخی موجب متصله اولوب مقدمی موجب وتالی سالبه در ومثال عکس نکس مثالدر

قال رحمه الله (ولا عبرة في ايجاب الشرطية وسلبها بايجاب الاطراف وسلبها ايضا بل بوقوع الاتصال والانفصال ولا وقوعهما فالحكم بل بوقوع السلب بايجاب وبسلب الزوم سلب) وقضیه شرطیه ک صدق وکذبده طرفینک صدق وکذبده اعتبار اولدیغی کی شرطیه ک ایجاب وسلبده دخی طرفینک ایجاب وسلبده اعتبار اولوب بلکه اعتبار طرفین بیننده اولان اتصال وانفصال وقوع ویاخود بونلرک لا وقوعه در اعمدی لزوم سلب ایله حکم ایجاب وسلب لزوم ایله حکم سلبدر وشرطیه ده موجب ایله سالبه بیننده اولان فرق معنوی بودر بوسیدنشای بعضا وقوعه اولور که

طرفین سالبه و شرطیه موجب اولور مثلا کلاما تکن الشمس طالعة لم یکن النهار موجودا قولز بوقیلدن اوله رق انتفاء وجود نهارك انتفاء طلوع شمسه اتصالیه حکم اولدیغندن طرفین سالبه و قضیه موجب در و بعضا طرفین موجبه ایکن قضیه سالبه اولور مثلا لیس البتة اذا کان الانسان حجرا کان ناطقا بوقیلدن اوله رق ناطقیت انسانك حجر اولقلغه لاوقوع اتصالیه یعنی طرفین بیننده اتصالات انتفاسیه حکم اولمسبله طرفین موجب و قضیه سالبه در

قال رحمه الله (وقد اشیر الى الفرق اللفظی بتقدیم ادات السلب علی ادات الشرط فی السالبة نحو لیس ان كانت الشمس طالعة فاللیل موجود) و بعضا شرطیه ده سالبه ده ادات سلبك ادات شرط اوزرینه تقدیمیه اشارت اولمشدر مثلا ایس ان كانت الشمس طالعة فاللیل موجود قولى سالبه اولوب ایس ادات سلبی ان ادات شرطی اوزرینه مقدمدر

مصنف حاشیه ده دیمشدر که بتقدیم ادات السلب فی السالبة قوایله اکتفا یعنی بیان فرقی یالکز سالبه جهتیه حصرا یدرک و تأخیرها فی الموجبة عدیلنی اراد اجتماعی زیرا ادات سلبك تقدیمی سلب اوزره دلالتیه کلی و مطرد اولوب لیکن تأخیر ادات سلبك ایجاب اوزره دلالتی بعضا تخلف یدرک غیر مطرددر شویله که شرطیه متصله بعضا ادات سلب مؤخر اولدیغی حالده سالبه اولور مثلا ان كانت الشمس طالعة لا یلزم ان یكون اللیل موجودا قولنده ادات سلب اولان لا ادات شرطدن مؤخر اولمسبله برابر قضیه سالبه در زیرا مفهومی سلب لزوم اولوب لزوم سلب ایله حکم دکلدر بوصورته مثلا ان جاءنی زید لم یجئ عمرو قولنده اگر یلزم ان لا یجئ عمرو معنای قصد اولنوسه یعنی عمروك کلامی لازم کاور دینلک مراد ایدیلورسه موجب اولور و اگر لا یلزم ان یجئ عمرو معنای قصد اولنور یعنی عمروك کلمی اقضا ایتمز دینلک استلورسه سالبه اولور حاصلی حصول فرق ایچون ادات سلبك تالیدن جز اولوب اولماسنی اعتبار ایتمز لازم کاور

قال رحمه الله (تنبیه کل حکمین لا یلزم من فرض اجتماعهما فی الواقع محال فینهما لزوم جزئی علی بعض الاوضاع الممكنة هو وضع وجوده مع الآخر وان لم یجتمعما فی الواقع اصلا) لازم التیقظ مسائل فنندر که هر ایکی حکمکه واقعه اجتماع لری بنی فرض ایتمکدن محال لازم مکملیه اشبو حکمین هر نقدر واقعه اصلا اجتماع ایتمیه لری بیننده بعض اوضاع ممکنه اوزره لزوم جزئی موجوددر و اشبو بعض اوضاعدن مراد احد حکمینک آخریه وضع وجودیدر چونکه سالبه کلیه لزومیه نك صدق مقدم ایله تالی بیننده بحسب اللزوم تباین کلینک وجودنه متوقف اولمسبله مجرد بحسب الواقع تباین موجود اولمسندن طولانی لزوما سلب کلی صادق اوله مر بوجهته خارجه وجودی اولیان برشینک

شی آخرایله قطعا اجتماعی اولماسندن ناشی هر نقدر ظاهرده بینلنده مبادیت کورینور ایسه ده لیکن مادامکه اگر وجودی اولوبده اجتماع لری فرض اولنوسه محال لازم مکملیه اشبو وضع وجود اوزره بینلنده لزوم جزئی تحقق یدرک سلب کلی صادق اوله مر و مصنفك حاشیه ده بانی وجهله حکمین مذکورینك وضع وجود فرضیه لزوم لری یا حکمیندن ایکسنی علت واحد اقضا اجتماعیه و یا خود علت لری بشقه ایسه ده هر برینك علتی بیننده برجهندن اقضا موجود اولمسبله اولور زیرا حکمیندن هر برینك ذاتی وضع مذکوردن ابا و امتناع ایتمز بوصورته بعضیلرک احد حکمینک آخریه وضع وجودك غایتی بین الحکمین مقارنتدن عبارت اولوب لزوم دکلدر زیرا عندلرینه مطلق لزوم امتناع انفکاک ایله مفسردر دیو کلام لری وارد اولمز و حاصل سؤال مقدمك بوضع اوزره فرضی مقدمك بوضع ایچون ملزوم اولمسنی اقضا ایتمز بلکه او وضع ایله مجامع اولمسنی اقضا یدر بوتقدیرده وضع مذکورك غایتی مقارنت اولوب لزوم اولمز و حاصل جواب احدهما آخریه وضع وجوددن مراد علت لری متحد و یا خود علت لری بیننده اقضا موجود اوله رق احدهما آخرینی مستلزم اوله حق صورته آخریه فرض وجودی اولوب و بوجهله فرض اولمسنك منشائی ایسه ذات حکمینك بوشللو وضعدن آبی اولماسیدر (کوجود الانسان و وجود العنقاء) مثلا وجود انسان ایله وجود عنقا بویه اولوب واقعه عنقائك وجودی متحقق اولماسبله واقعه اصلا اجتماع ایتمز ایسه ده عنقائك موجود اولسی فرض ایدلسه انسان ایله وجودده اجتماع لری مستحیل اولوب و ذات لری بوندن آبی و متمنع اولدیغندن وضع وجودده بینلنده لزوم اولدیغی و بودخی اوضاع ممکنه الاجتماعدن بوضع اولمسبله لزوم ایجابا لزوم جزئی ایدوکی درکاردر (فلا یصدق هناك السالبة الكلية وان صدقت من الاتفاقية) بوصورته بینلنده وجه مشروح اوزره لزوم جزئی اولان محله لزومیه دن سالبه کلیه صادق اوله مر زیرا سالبه کلیه نك مفادی اوضاع ممکنه دن هیچ بوضع اوزره لزوم و اتصال اولماسیدر ماده مذکوره ده ایسه بعض اوضاع ممکنه اوزره لزوم موجوددر نه کیم حاشیه ده بیان ایتمشدر لیکن واقعه اصلا اجتماع ایتمز لری جهته اتفاقیه دن سالبه کلیه صادقدر

قال رحمه الله (وكل حکمین لا یلزم من فرض انفکاک احدهما عن الآخر محال فلیس بینهما لزوم کلی وان لم یفکک احدهما عن الآخر ایدا کناطقیه الانسان و ناطقیه الحمار لچواز الانفکاک علی بعض الاوضاع الممكنة هو وضع وجوده بدون الآخر) و هر بر حکمینکه احدهما نك آخردن انفکاکنی فرض ایتمکدن محال لازم مکملیه هر نقدر واقعه احدهما آخردن ایدامنفک اولسه ده اشبو حکمین بیننده لزوم کلی

تحقق اینست مثلا ناطقیت انسان ایله ناهقیت جاز بویه اولوب واقعه بر برندن افتراق
ایتمه لده فرض افتراق برندن محال لازمگیمه جکندن لزوم کلی ایله کلا کان الانسان
ناطقا فالجار ناطق دینک صحیح اوله مز زرا بعض اوصاع ممکنه اوزره تفکاکری
جائز اولوب بوده ادهمانک بدون الآخر وضع وجودیدر حاصلی جاز ناهق
اولیه رق انسانک ناطق اولسی امر مستحین دکلدر مصنف حاشیه ده دیشدر که
بونک بدون الآخر وضع وجودی بیه نه حکمین بینده ونه ده علتی بینده بوجه
اقتضا اولماسنک جواز نه میندر زرا حکمیندن هر بررلی اشبو عدم اقتضادن
آبی اولماسیله هر بررلیله اشبو بدون الآخر وجودی وضعنک اجتماعی ممکن اولور
بوصورته مرور ایدن سؤال کی بونک اوزرینه ده سؤال وارد اولور حاصلی
احد حکمینک بدون الآخر موجود اولسی وضعندن ذات طرفین آبی اولوب
بدون الآخر موجود اولقی وضعیله اجتماعدن ابا و امتناع اتمکلی نه کندیبری
ونه علتی مقتضی اولماسی جائزدر بوتقدردر بونلرنده لزوم کلی اوله یوب
سائلک ذهابی کی بوندن لازمکه جک یالکز عدم مقارنتر یوقسه لزوم کلی به
مانع اوله مز دینله مز زرا بدون الآخر موجود اولقی وضعندن امتناعی
اقتضا ایده جک نه کندیبرنده ونه علتی برونده بوجه بولمیدنی صورتده او وضعده
بیلرنده لزوم تحقق ایتمه جکی درکاردر

(فلا تصدق هناك الموجبة الكلية من الزوم وان صدقت من الاتفاقية) بوجهته
احد حکمینک آخرندن فرض انفکائی مستلزم محال اولیان ماده ده موجهه کلیه صادقه
اوله مز زرا بعض اوصاع ممکنه اوزره بیلرنده لزوم موجود اولیه رق لزوم کلی به
مانعدر لکن اتفاقیه دن ایجاب کلی صادق و ایدا بر برندن منفک اولمقدری جهته واقعه
مطابقدر

قال رحمه الله (وكذا الكلام في العنادية الكلية والجزئية) قضية کلیه و جزئیة
عنادیه ده اولان کلام دخی ذکر اولمیدنی وجهله در شویله که مصنفک حاشیه ده
بیانی وجهله هر بر حکمینکه ادهمانک آخرندن صدقه انفصالی ممکن اوله
هر تقدیر بیلرنده عدم انفصال دائم و مستمر اولسه ده اشبو حکمین بینده بعض
اوضاع ممکنه اوزره عناد جزئی موجوددر و اشبو بعض اوضاعدن مراد ادهمانک
بدون الآخر وضع تحقیدر مثلا ناطقیت انسان و صاهلیت فرس بویه در اعدی
بوماده ده هر تقدیر مانعة الجمعدن سالبه کلیه اتفاقیه صادقه اولسه ده سالبه کلیه
عنادیه صادقه اوله مز زرا بحسب الاتفاق ناطقیت انسان ایله صاهلیت فرس بینده
واقعه و هیچ بر اوقات و اوضاعده قطعا انفصال اولمیدنی جهته اتفاقیه دن سلب
کلی صادق لکن ادهمانک بدون الآخر وجودی ممکن اولسیله بوضعده تحقق

انفصال لرندن ناشی

انفصال لرندن ناشی عنادیه مانعة الجمعدن سلب کلی غیر صادقدر
و هر بر حکمینکه صدقه ادهمانک آخرندن عدم انفصالی ممکن اوله هر تقدیر بیلرنده
واقعه انفصال دائم اولسه ده صدقه عناد کلی بولنر مثلا وجود انسان ایله
وجود عنقا بویه در شویله که هر تقدیر عنقا موجود اولمیدنی جهته دوام
انفصال لرندن ایچون مانعة الجمعدن موجهه کلیه اتفاقیه صادقه اولسه ده موجهه
کلیه عنادیه صادقه اولمیز زرا وجود عنقا امر ممکن اوله رق وجود انسانک بونکله
تحقیق تحت امکاندر و مانعة الخلوه کنجیه حکمین بینده ادهمانک آخرندن کذبیه
انفصالنده اولان کلام دخی بوسیاقده در و منفصله عنادیه حقیقیه نک حالی اشبو
مانعینک مجموعندن متضح اولور زرا حقیقیه مانعینی مشتمل اولمیدنی تحقیقات
سابقه دن معلوم اولمیدر

قال رحمه الله (ومقال الکاتبی من ان بین کل شیئین حتی النقیضین لزوما جزئیا
یرهان من الشکل الثالث بأن یقال کلا تحقق النقیضان تحقق احدهما وکلا تحقق
النقیضان تحقق الآخر فدیكون اذا تحقق احدا النقیضین تحقق النقیض الآخر ففسطه)
عمر کاتبی هر بر شیئین و حتی نقیضین بینده لزوم جزئی اولمیدنی بیان و شکل ثالثدن
اقامه برهان ایله هر نوقت نقیضان تحقق ایسه احد نقیضین تحقق ایدر و هر نوقت
نقیضان تحقق ایسه نقیض آخر تحقق ایدر صغری و کبرای بعضا اولور که احد
نقیضین تحقق ایدر یکی حینده نقیض آخر تحقق ایدر مطلوبی انتاج ایدر دیوقائل اولسی
فسطه و و هیاتدن مرکب اوله رق مقلطه در

مصنف حاشیه ده دیشدر که بودلیلک نتیجه سی دلیلله لازمکورد و یا خود کلز یعنی
بومقدمتین یا بونتیجه بی استلزام ایدوب یا خود اجتماعدن خالی اولمیز اگر نتیجه بی
مستلزم اولور سه کاتینک مدعای اولمیدنی وجهله نقیضین بینده ملازمه جزئی
لازمکوب بوحالده سالبه کلیه لزومیه نک هیچ بر ماده ده اصلا صادقه اوله مامنی
مستلزم اولور بو ایسه باطلدر و اگر دلیل مذکور نتیجه بی مستلزم اولمیزه بوجهله
عدم انتاجی یا شکل ثالثک فساد هیئتدن و یا خود فساد ماده دن یعنی کل جزئی
کلیا مستلزم اولماسندن نشئت اتمی اقتضا ایدرک بونلر دن ایکیمی دخی باطلدر
بو صورتده اشبو دلیل قدحی لازمکله رک بونی یانده برورلر که (لان الاصغر
والاکبر ان قیدا بقید و حدت المقدمتان وان قیدا بقید مع الآخر و فی ضمن المجموع
صحته و صحته النتيجة لکن اللازم حیث قد یكون اذا تحقق احدا النقیضین مع الآخر
تحقق الآخر معه و هو غیر المطلوب) یعنی کلک مستلزم اولمیدنی آنجق ضمیمه
اولان جزدر نه کیم جزئینک مستلزم اولمیدنی آنجق ضمیمه بولمیدنی کلیدر
بوصورته دلیل مذکور مقدمتینک نالیبری اولان اصغر ایله اکبراکر و حده

قیدیه تقید اولنوبده کما تحقق النقيضان تحقق احدهما وحده وكما تحقق النقيضان تحقق الآخر وحده ديمك اولور سه مقدمه لرفاسد اوله رق نتیجه ده فاسد اولور زیرا کل مفرد اجزائی مستلزم اولوزوا کما اصغر ابله اکبر مع الآخر و یا خود فی ضمن المجموع قیدلرندن بریله تقید اولور سه مقدمه لرفساددن وارسته اوله رق نتیجه دخی صحیح اولور سه ده لیکن مطلوبی منتج اولوزر یا بوتقدیرده لازم کلان نتیجه قدیکون اذا تحقق احد النقيضین مع الآخر تحقق الآخر معه اولوب بوايه مطلوبك غیریدر

مصنف حاشیه ده بوکلامی ابضاح ایدرک دیمشدرکه بوتیجه مطلوبك غیری اولمی زیرا مطلوب بین النقيضین احدهما بعض اوضاع ممکنه ده آخری مستلزم اولوق معناسیجه اثبات لزوم جزئیدر ته کیم شکل ثالث ابله استدلال اولنمکنك مقتضاسیده بودر و ظاهر درکه نقیضیندن احدهما کما آخری استلزامی آنجق نقیض آخر ابله برابر وضع تحقق اوزره اولور بووضع ایسه احد نقیضینك کنیدیه اجتماعی ممکنه اولان اوضاعندن دکدر شویله که نقیضین ایکیمی بردن تحقق ایده مز بصورتده اشبو نقیضین ماده سنده موجب جزئیة لزومیه صادقه اوله مز زیرا فصلیکه کلیه ده حکم جیمع اوضاع ممکنه اوزره اولدیغی کی موجب جزئیة لزومیه ده دخی حکم بعض اوضاع ممکنه اوزره در چونکه اسکر کلیه ده حکم جیمع اوضاع ممکنه اعتباریله اولسه کما موجب و کما سالب حکم کلی لزومی صادق اولوز و ذکر اولدیغی وجهله اکر مع الآخر قید ثانیسه یله تقید اولنوبده اذا تحقق النقيضان مع الآخر تحقق احدهما تقدیرنده اولسه بیان مذکورک خلافتنده اولور زیرا بوتقدیرده آخریله برابر تحقق اوضاع مقدم ممکندن اولیوب بلکه مقدم محالک نفسی اولور و بونك جزئی و بلکه کلی اوله رق آخری استلزامنده شک یوقدر اکر دینلور سه که مراد کاتبی دخی بودر یعنی آخریله برابر اواقله مقید اولان نقیضین بعضا آخری مستلزم اولور دیمکدر جوابنده دیرزکه نقیضیندن هر بریسی آخریله برابر فرضی اعتباریله شی اولدیغی کی بوفرض موجود اولیه رق دخی شیدر حالبوکه مع الآخر قیدیه مقید اولدیغی صورتده شکل ثالث ابله ثابت اوله جق شیئی باعتبار الاول یعنی مع الآخر فرض وجودی تقدیرده بینلرنده لزوم جزئینك تحقق اولوب ثانی اعتباریله یعنی مع الآخر وجودی فرض اولمیه رق بینلرنده لزوم جزئی متحقق دکدر بوضوئده کاتبینك ادعای وجهله هر برشئین بیننده لزوم جزئی ثابت اولیوب وجه آخردن تقریب تام اولوز

قال رحمه الله (وكذا اذا لم يقيدا بقيد لان المقدمتين حيثئذا انما تصدقان اذا انصرف المطلق الى القيد الثاني فهما مقيدان به معنى والا لبطل انعكاس الموجبة الكلية اللازمة الى الموجبة الجزئية اللازمة وسيتضح) وكذلك ذكر اولان قیوددن بریله

اصغر و اکبر تقید اولنسه کلام بته مرور ابتدکی وجهله در شویله که مقید اولیه رق کما تحقق النقيضان تحقق احدهما مطلقا وكما تحقق النقيضان تحقق الآخر مطلقا دینسه کل جزء مطلقنی استلزام ابتدکی جهته شرطیه لکاذبه اوله جفی مثالو نتیجه دخی کاذبه اولور زیرا احدهما وضع موافق اوزره آخری بنی مستلزم اوله مز واقعا آخریله برابر فرض تحقق اوزره مستلزم اولور سه ده لیکن بووضع اجتماع اجتماعی ممکنه اولان اوضاع ممکنه سندن اولامسیله موجب جزئیة لزومیه صادقه اولوز بو جهته مقید اولدیغی حینه آنجق مع الآخر و یا خود بومفهومده اولان فی ضمن المجموع قید ثانیسه ضما مقید اولوق جهته مطلقک انصرافته توقف ایدر بوحالده مقدم ابله تالی هر تقدیر صورت اطلاقده ایسه لرده معنا قید مذکور ابله مقید اولمش اولورلر و اکر بوقید اعتبار ایدسه موجب کلیة لزومیه ک موجب جزئیة لزومیه به انعکاسی باطل اولور ته کیم عکس مستویده اولان فان قلت فلاعکس للموجبة الكلية الى آخره قولندن کسب ابضاح ایدر وحاصلی اکر مقدمین مع الآخر قیدیه مقید اولزایسه مقدم ممکن اشبو وضع بحالده اجتماع ایدرک آخری مستلزم اوله مز که حتی موجب جزئیة صادقه اولسون و اکر مقید اولور سه مقدم محالندن جز اولوب اولخالده آخر بنی استلزام ابله موجب جزئیة صادقه اولور

قال رحمه الله (فصل في التناقض وهو اختلاف القضيتين بالانحساب والسلب بحيث يقتضي لذاته امتناع صدقهما معا وكذاهما معا) فصول تسعة یابدن اشبو سابع بحث تناقضده در مرور ایدن ابحات تعریف و اقسام قضایایه دارا اوله رق مصنف بونلردن اشباع قلم تحقیقات ابله لواحق و احكام قضایایه شروع ایدرک بونلردن بحث تناقضله بدأ ایشدر معلوم اولسونکه تناقض قضایاده و مفرداتده شابع اوله رق قضیتین بیننده معتبر اولدیغی کی مفرداتده دخی انسان ابله لایسان و فرس ابله لافرس کی مستعملدر ته کیم مباحث نسب اربعه ده مساویینك نقیضلری حقنده کلام سبق ایشدر و هر بر شیئك نقیضی رفیدر دیملری دخی بونی مؤیددر فقط بو مقامده مقصود تناقض قضایادر زیرا کلام احكام قضایاده در و همده قیاس خلف قضایا بیننده اولان تناقضی معرفته متوقف اولوب قیاس خلف ایسه علوم حقیقه ده اثبات مطالبده و بلکه بونلرک احکامی اولان عکوس و انتاج اقیسه بی اثباتده عمده اولمسیله بین القضایا اولان تناقضه تخصیص نظر ایشدردر و اما مفردات اطراف قضایاده اولان تناقض مقایسه ابله بیننده جکی جهته بومقامده بین المفردات اولان تناقضی تعریف تناقضده ادراج حاجت کورما مشدردر انکیچون مصنف دخی اختلاف القضیتین ابله تعریف ایشدر (۸)

(۸) اشتباهه اقرب اولان بودر هر تقدیر بعضیلری مفردین بیننده حقیقه تناقض بونلرک بونی مفردین بیننده اولان تناقض قضیتین اربعه اعتباریله در درجی ایسه ده (عبد الحمید)

ایندی اصطلاح اهل فنده تناقض ایکی قضیه نك ایجاب و سلب ایله بر حیشنده اختلاف لیدر که بو اختلاف لذاته قضیتینک معامتناح صدق لیه معامتناح کذب لیه یعنی ایکی قضیه نك بری موجب و دیگری سالبه اولوب و بوندن بریمی صادق و دیگری کاذب اوله رق نه ایکیسی بردن صادق ونه ده کاذب اولسه لر و بو وجهله معامتناح صدق و کذب لیه مجرد سلباً و ایجاباً اختلاف لیدن نشئت ایله اشبو ایکی قضیه یئنده تناقض تحقق ایدوب احدهما آخره مناقض اولور الحاصل تعریفده اولان لفظ اختلاف جنس بعید در شویله که ذکر اولدیغی وجهله اختلاف قضیتین و مفردین و قضیه ایله مفرد یئلرنده بولنه جعندن قضیتین ایله تقیید اولنه رق ماعدامی خروج ایشدر و ایجاب و سلب ایله مقید اوله رق عدول و تحصیل امثالیله اولان اختلاف دخی اخراج ایدلشدر و ایجاب و سلب ایله اختلاف علی الاطلاق تناقض اولوب بلکه بو اختلاف احد قضیتینک صدقیه قضیه اخرا نك کذبنی مقتضی و بعضاً غیر مقتضی اوله جغی و مقتضی اولدیغی صورته دخی بو اقتضا ذات اختلافدن و یا خود خصوص ماده دن نشئت ایتمی احتمال لیدن خالی اولیه جغی جهته معامتناح صدق و کذب لذاته مقتضی اولمق حیثیتیه تقیید ایدرک دیگر صورته اولان اختلاف تناقضدن معدود اولدیغی یلدر مشدر شویله که ایجاب و سلب ایله قضیتینک اختلافی اشبو قضیتینک ایکیسی بردن صادق و یا خود کاذب اوله میوب احدهما صادق ایسه آخرینک کاذب اولسنی اقتضا ایدرک و بو اقتضایه اختلاف مذکورک ذات و شکلی منشأ اولسی لازمدر مثلاً زید قائم وزید لیس بقائم قضیه لری بری موجب و دیگری سالبه اولوب بو وجهله اختلاف لیدن ناشی ایکیسی بردن صادق و یا کاذب اوله میه جق لری حسیله یئلرنده تناقض متحققدر

قال رحمه الله (و بشرط التناقض في الكل باتحاد القضيتين في المحكوم عليه الذكري والمحكوم به وقيودهما الملحوظة بأسرها) وقضايای مخصوصه و محصوره نك جمله سنده تحقق تناقض قضیتینک محكوم علیه ذکریده و محكوم بهده و بأسرها قیود ملحوظه لرنده اتحادیه مشروطدر حاصلی جمیع قضایاده تحقق تناقضک شرطی اوج شی اولوب اول مفهوم موضوعه قضیتینک اتحادیدر زیرا اگر مفهوم موضوعه اختلاف ایسه لر ایکیسی بردن صادق و یا خود کاذب اولم لری جائزدر مثلاً زید قائم و عمر و لیس بقائم بولله اولوب ایکیسیده قائم و یا خود غیر قائم اولم لری جائزدر و وجهله اشراط اتحاد لازمکلور و بو اتحادک مفهومده اعتباریه ذات موضوعه اعتبار ایدلما سی زیرا کلیه ده ذات موضوع جمیع افراد و جزیه ده بعض افراد اوله رق اختلافک وجودیه برابر تناقض موجوددر و شرط ثانی

قضیتینک محموله اتحاد لیدر زیرا محموله مختلف اوله رق مثلاً زید شاعر و زید ایس بعاشق دینسه تناقض بولمز و شرط ثالث قیودک وحدتی اولوب زیرا مثلاً زید قائم فی الصباح و زید قائم فی العصر دینسه یئلرنده تناقض تحقق ایتمز قال رحمه الله (واختلافهما في الكيف والجهة) وقضایانک کلیسده کیف و جهته اختلاف لری دخی مشروطدر یعنی قضیتینک ایجاب و سلبده و دوام و ضرورت و فعل کی جهته اختلاف لری لاددر زیرا کیفده متحد اولوبده مثلاً زید قائم زید قائم دینسه احدهما آخرک عینی اولور و جهته متحد اولسه لر مثلاً ضرورتیینه ایکیسیده کاذب و ممکنینه ماده امکان خاصده ایکیسیده صادق اولورل مثلاً زید کاتب بالضروره وزید لیس بکاتب بالضروره قضیتیندن کاذبه ایکیسیده کاذب اولوب زیدک کتابت و عدم کتابتی ضروری اولدیغی معلومدر و مثلاً زید کاتب بالامکان وزید لیس بکاتب بالامکان قضیتیندن ایکیسیده صادقدر

قال رحمه الله (وفي المحصورات معهما باختلاف في كمية المحكوم عليه للكذب الكليتين وصدق الجزئيتين معا فيما كان الموضوع اوالمقدم اعم) و محصوراته ذکر اولنان اتحاد و اختلاف شرطیه برابر کده یعنی محكوم علیها کتبت و جزئیته دخی اختلاف قضیتین ایله مشروطدر زیرا قضایای جمله ده موضوع و قضایای شرطیه ده مقدم اعم اولدیغی ماده لده کلیتین معا کاذبه و جزئیته معا صادق اولورل و وجهله یئلرنده کما اختلاف اولماسیله تناقض تحقق ایتمز (نحو کل حیوان انسان ولاشی من حیوان با انسان) اشبو قضیتین محصورتینده شرائط خسه نك وجودیه برابر یالکز کما شرط اختلاف موجود اولوب ایکیسیده کلیه و موضوع لری اولان حیوان انساندن اعم اولسیله ایکیسیده کاذبه اوله رق تناقض تحقق ایتمشدر (و بعض حیوان انسان و بعضه لیس بانسان) اشبو کلیتین جزئیته دخی شرائط خسه موجود اولوب فقط کیتده اختلاف لری اولدیغندن ایکیسیده صادق اوله رق یئلرنده تناقض یوقدر (و نحو کما كانت الارض مضيئة فالشمس طالعة و دائماً اذا كانت مضيئة فالشمس طالعة) شرطیه کلیه لرنده دخی اختلاف مقدم شرطی موجود اولوب و مقدم اعم اولسیله ایکیسیده کاذبه لر زیرا بعضاً ارض مضيئه اولوب شمس طالعه اولمز و بعضاً اولور و وجهته کلیتیندن ایکیسیده کاذبه اوله رق تناقض تحقق ایتمز (و قد يكون اذا كانت مضيئة كانت طالعة وقد لا يكون اذا كانت مضيئة كانت طالعة) اشبو جزئیته دخی کما اختلاف اولوب و مقدم اعم اولسیله ایکیسیده صادق اوله رق تناقضدن سالمدر

خفی اولسه ونکه قوم بین التقيضين وحدات ثمانية اعتبار ایشدر در که اول وحدت

موضوع و ثانی وحدت محمول و ثالث وحدت زمان و رابع وحدت مکان و خامس وحدت شرط و سادس وحدت اضافه و سابع وحدت جز و کل و ثامن وحدت قوه و فعلدر شویله که احد قضیتینده اشبو و حداندن موجود اولان شویله دیگر قضیه ده دخی رعایت اولنقی لازمکلور تا که سلب ایجابک اثبات ایلدیکی شیئی رفع ایدرک تناقض تحقق ایلله و الاقضیتینک صدق و یاخود کذبیری جائز اوله رق تناقض تحقق اینتز مثلا زید قائم و عمر و ایس بقائم و کذا زید کاتب و زید لیس بحافظ و کذا زید قائم لیل و زید لیس بنائم نههار او کذا زید چالس فی الدار و لیس چالس فی السوق و کذا الجسم مفرق للبصر بشرط کونه ابیض و ایس بمفرق بشرط کونه أسود و کذا زید غلام عمر و و ایس بغلام بکر و کذا الزنجی اسودای بعضه او ایس بأسودای کله و کذا الخمر مسکرای بالقوه و ایس بمسکرای بالفعل مثالیرینه نظر اولنسه هر برنده وحدات مذکورده دن برینک عدم اعتباری جهته قضیتیندن ایکیسینکده جواز صدق و کذبیر یله بینلرنده تناقض اولدیغی معلوم اولور و قارایی یالکز وحدات ثلثه اعتبار ایدرک موضوع و محمول و زمانده اتحادلرینه حصر یله شرطده و جز و کله و وحدتی وحدت موضوعه و مکله و اضافه ده و قوه و فعلده و وحدتی وحدت محموله الحاق ایلله اولینک اختلافیه موضوع و وحدات ثانیه نک اختلافیه محمول مختلف اوله جغی جهته و حدتینک تحتیده اندراجلرینی بیان ایلشدر و بعضیلر وحدت زمانی دخی وحدت محموله الحاق ایدرک ذکر اولنان زید قائم لیل قضیه سینده محمول لیل قائم و زید لیس بنائم نههار قضیه سینده محمول نههارا قائم اولدیغنی بیان ایلله یالکز وحدتینی اختیار ایتشدر و بعضیلر جمیع وحداتک وحدت واحده یه ردی ممکن اولوب بوده نسبت حکمیته نک وحدتیدر دیو غایت تقلیله ابلاغ ایتشدر و بونی بیانده چونکه سلبک و ورودی ایجابک مورود علیهی اولان نسبت ایجابیه اولوب هر نه زمان ذکر اولنان امورده یعنی موضوع و محمول و سائر محروده اختلاف یوانسه نسبت حکمیته مختلفه اولور مثلا احد متغایرینه برشینک نسبتی اشبو متغایریندن آخرینه نسبتک غیری اولمسيله اختلاف موضوع اختلاف نسبتی موجب اوله رق وحدت نسبت بولنمز کذلک احد متغایرینک برشینیه نسبتی اشبو متغایریندن آخرینک اوشیته نسبتک غیری اولمسيله اختلاف محمول ایلله نسبتک دخی اختلافی تحقق ایدر و کذا احد شیتینک آخرینه بر زمانده نسبتی زمان آخرده نسبتک غیری اولمسيله اختلاف زمان ایلله ده نسبتک اختلافی واضحدر دیو اثبات مدعا ایتشدر و ذکر اولدیغنی وجهله مصنف موضوع و محمول ایلله قیودک اتحادی تعبیری اختیار ایدرک وحدات سائر هی وحدت قیود تعبیر موجزنده درج ایتشدر قال رحمه الله (فالمنافض للموجبة المخصوصة هو السالبة المخصوصة وبالعکس والموجبة الكلية هو السالبة الجزئية ولا السالبة الكلية هو الموجبة الجزئية) اولان

خفی اولسونکه مصنفک اثناء بخنده اولان کلامندن دخی معلوم اوله جغی وجهله هر برشینک نقیضی اوشینک رفعیدر و بومقدار بر قضیه اینچون اخذ نقیضده کافیدر مثلا هر بر انسان حیواندر قولنک نقیضی بونک رفعیه هر بر انسان حیوان دکدر دینلسیدر سائر قضایاده ده بویه اولوب لیکن اکثر ماده ده بر قضیه نک نفس رفعی کندیسچون عند العقل مفهوم محصل معین اولان قضایای معتبرده دن اولور سه ده بعض ماده لرده دخی نفس رفع قضیه کندیسچون عند العقل مفهوم محصل معین اولان قضایای معتبرده دن اوله مامسیله بومثالورک عند العقل مفهوم محصلی اولان لازم مساویلی اخذ اولنهرق اشبولازم مساوییه احد متلازمینک اسمی آخره مجاورت علاقه سبیله اطلاق قیلندن اوله رق تجوزا مفهوم نقیض اطلاق اولنور ایلدی بوفصلده نقیض ایلله مراد احد امرین اوله رق نقیض ذکر اولنوب محله کوره بعضا نفس نقیض و بعضا نقیضک لازم مساویسی قصد اولنور استعمالده دخی بویه اوله رق جای تنبهدر ایلدی قضیه موجبه مخصوصه نک نقیضی قضیه سالبه مخصوصه اولوب وبالعکس سالبه مخصوصه نک منافضی موجبه مخصوصه در مثلا زید انسان موجبه مخصوصه اولوب نقیضی زید لیس بانسان سالبه مخصوصه می اوله رق عکسی دخی بویه در و موجبه کلیه نک نقیضی سالبه جزئییه در و تحقیقات سابقه دن معلوم اولدیغنی وجهله سالبه جزئییه دن مراد لری رفع ایجاب کلیدن اعم اولاندر و ایجاب کلینک نقیض حقیقیسی رفع ایجاب کلی اولدیغنی غیر خفیدر نه کیم مصنف حاشیه ده بیان ایتشدر مثلا کل انسان حیوان موجبه کلیه سینک نقیضی بعض الانسان لیس بحیوان سالبه جزئییه سی اولوب نقیض حقیقیسی اولان رفع ایجاب کلی مفهومی سلب جزئییه مندر جدر و سالبه کلیه نک نقیضی موجبه جزئییه اولوب مثلا لاشی من الانسان بحیوان سالبه کلیه سینده منافض بعض الانسان حیوان موجبه جزئییه سیدر زیرا کلدن انتقای رفع آنجق نبوتدن برشی ایلله تصور اولنه یلور قال رحمه الله (واما بحسب الجهة فالمنافض للضرورة هو الممكنة العامة المخالف في الكيف واللدائمة هو المطلقة العامة) واما جهت حسبیه یعنی موجهاتده ضروریته نک منافضی کیفیه یعنی ایجاب و سلبده مخالفی اولان ممکنه عامه در مصنف حاشیه ده دیمشدر که کیفیه مخالفی اولمسيله قید المندی بوقید تعریف تناقضده مأخوذ اولسنده نظرا مستغنی عنه کورینور ایسه ده لیکن قید مذکور ذکر وتصریحی دفع توهم اینچوندر شویله که ممکنه عامه اعم موجهات اولمسيله نه کیفیته ضرورییه نقیض و مابین اوله یلور که هر نه محله ضرورت صادق اولسه امکانده صادق اوله رق تناقض موجود اولمز دیو توهم اولنه یلور و حاصل دفع ضرورییه دن اعم اولان

ممكنة عامة كيفه موافقه اولان ممكنة عامة اولوب نقيض ضروريه اولان ممكنة عامة ايسه كيفه ضروريه به مخالفه اولاندر و دائمه به مناقض اولان مطلقة عامة در ومطلقة عامة دخي دائمه دن اعم اولوب لكن مناقض اولان كيفه دائمه به مخالف اولاندر بناء عليه بونده دخي توهم محل بوقدر

وممكنة عامة نك ضروريه به مناقض اولسي شو جهتدندركه بر جانبك ضروري او جاتبدن رفع ضرورته مناقضدر بوايسه بعينه امكان خلافيدر بوجهته ضروريه ذاتيه نك مناقضي كيفه كندى به مخالف اولان ممكنة عامة سى اولور زيرا اوقات ذاتن هر بر وقته بر جانبك وجوبى اوقات ذاتن بعضيسنده امكان خلافيه مناقض اولدقلى غير خفيدر الحاصل امكان عام طرف مخالفدن سلب ضرورت اولوب و ضروريه به كيفه مخالف اولان ممكنة نك طرف مخالفى اشبو ضروريه اولسييله بوندن سلب ضرورت اثبات ضرورته منافي اوله رق بينلرنده تناقض تحقق ايدر مثلا كل انسان حيوان بالضروره مادام موجودا قولنك نقيضى بعض الانسان ليس بحيوان بالامكاندر زيرا معناسى انسانك حيوان اولسي ضرورى دكلدر ديمك اولوب بوايسه مادام الذات انسان بالضروره حيواندر قولنزه مناقضدر و دائمه نك نقيضى مطلقة عامة اولسي زيرا دائمة مطلقة نسبتك دواميله ومطلقة عامة فعليته حاكه اولوب وكيفه مخالف بولنه جقلى جهته بر جانبك مفهومي دوام نسبت وجانب آخرك مفهومي بعض اوقانده وقوع سلب نسبت و يا خود بالعكس اوله رق يكديكره منافيدر مثلا كل انسان حيوان مادام انسانا دائمه سنك نقيضى بعض الانسان ليس بحيوان اولوب بينلرنده اولان مناقات غير خفيدر

قال رحمه الله (وللمشروطة العامة هو الحينية الممكنة والعرفية العامة هو الحينية المطلقة) مشروطة عامة به مناقض حينية ممكنة در چونكه مشروطة عامة حكم مادام الوصف ضرورت نسبتله وحينية ممكنة در حكم وقت ماده جانب مخالفدن سلب ضرورت وصفه ايله اوله رق يكديكره مناقضدر مثلا كل منخسف مظلم بالضروره مادام منخسفا مشروطة عامة سنك نقيضى بعض المنخسف ليس بمظلم بالامكان العام وقت كونه منخسفا اولوب اول مادام الانخساف ضرورت اظلام ايله وثاني بعض اوقات انخسافه سلب ضرورت اظلام ايله حاكه اوله رق بينلرنده اولان تنافي غير خفيدر وعرفية عامة ايچون مناقض حينية مطلقة در زيرا عرفية عامة جميع اوقات اتصافه دوام نسبتله وحينية مطلقة بعض اوقات وصفه فعليته نسبتله حاكه اولدقلى جهته بعض اوقات وصفه سلب نسبت جميع اوقات وصفه اثبات نسبتله مناقضدر مثلا كل من به ذات الجنب يسعل مادام مجنوبا

قوله بعض من به ذات الجنب لا يسعل بالفعل في وقت ما من اوقات كونه مجنوبا قولى بينده تناقض متحققدر

ايعدى حينية ممكنة نك مشروطة عامة به نسبتى ممكنة عامة نك ضروريه مطلقة به نسبتله نظير اوله رق نه كيم بحسب الذات ضرورته بحسب الذات سلب ضرورت مناقض اولديغى كى ضرورت بحسب الوصفه دخي بحسب الوصف سلب ضرورت مناقضدر وحينية مطلقة نك عرفية عامة به نسبتى مطلقة نك دائمه به نسبتى كى اوله رق نه كيم دوام بحسب الذات اطلاق بحسب الذاته منافي اولديغى كى دوام بحسب الوصف دخي بحسب الوصف اطلاقه منافيدر

قال رحمه الله (وللوقية المطلقة هو الممكنة الوقية وللنشرة المطلقة هو الممكنة الدائمة) ووقية مطلقة نك نقيضى ممكنة وقية در چونكه وقية مطلقة حاكك تعيين ايلديكى وقت معينه ضرورت نسبتله وممكنة وقية جانب مخالفدن وقت معينه سلب ضرورت وصفه ايله حاكه اولوب وقية مطلقة نك كيفا مخالفى اولان ممكنة وقية نك جانب مخالفى ايسه عينيله وقية مطلقة اولان قضيه اولسييله بر طرف وقت معينه ضرورت نسبتله وطرف آخر سلب ضرورته حاكه اوله رق بينلرنده تنافي متحققدر مثلا كل قر منخسف بالضرورة في وقت الخيلولة قولى وقية مطلقة اوله رق نقيضى بعض القمر ليس بمنخسف بالامكان وقت الخيلولة ممكنة وقية سيدر ومنتشرة مطلقة نك نقيضى ممكنة دائمه در چونكه منتشرة مطلقة في وقت ماضى ضرورت نسبتله وممكنة دائمه وقت ماده جانب مخالفدن سلب ضرورته حاكه اوله رق بينلرنده مناقات متحققدر مثلا كل قر منخسف في وقت ما من اوقاته قولى منتشرة مطلقة اولوب بعض القمر ايس بمنخسف بالامكان العام في وقت من اوقاته ممكنة دائمه سى اوله مناقضدر ايعدى ممكنة وقية نك مطلقة به وممكنة دائمه نك منتشرة مطلقة به نسبتلى ممكنة عامة ايله حينية ممكنة نك ضروريه مطلقة ايله مشروطة عامة به نسبتلى كيدر وبونلرك جله سنك عكسليده بويله اولوب بر طرفدن ايجاب وطرف آخردن سلب اعتباريله متضخ اولور ايشته بو ذكر اولنانلر تقايض بساططدر قال رحمه الله (واما نقائص المركبات فهو المفهوم المردد بين نقيضى جزئها) واما قضايى مركبه نك نقيضلى جزئيك نقيضلى بينده مفهوم مردد در يعنى قضية مركبه نك جزئيندن هر برينك نقيضلى اخذ اوله رق اشبو نقيضين بينده اما هذا واما هذا ايله ترديد اولتقى صورتيه اولور (فقيض كل كاتب متحرك الاصابع بالضرورة مادام كاتبالا دائما) اشبو مشروطة خاصة دن موجبة كليه نك جزء اولى مشروطة عامة موجبه ومفهوم لادوام اولان جزء ثانيسى مطلقة عامة اولوب ومشروطة عامة نك نقيضى حينية ممكنة اوله رق بوده بعض

الکاتب ليس يتحرك الاصابع بالامكان الحيني قوليد و مطلقه عامه نك نقيضي
دائمه مطلقه اولوب بوده بعض الكاتب متحرك الاصابع بالدوام الذاتيد ايمدى
قضيه مركبه مذكوره نك نقيضي (قولك اما بعض الكاتب ليس يتحرك الاصابع
بالامكان الحيني واما بعض الكاتب متحرك الاصابع بالدوام الذاتى) يعنى نقيضيندن
بوجهله بطريق التريدي ترتيب اولنان قضيه مانعة الخلود حاصلى ذكر اولنان
مشروطه خاصه نك نقيضي اشبو حينه ممكنه ايله دائمه مطلقه دن مرتب قضيه
منفصله مانعة الخلود

ايضاح مقال شو وجهله دركه قضيه مركبه من جهة المفهوم ايجاب و سلب ايله
مختلفه اولان قضيتيك مجموعى اولسيه نقيضي بوجوعك رفعى اولوب مجموعك
رفعى ايسه آتجق لاعلى التعيين احد جزئييك رفعيله اولور زيرا جزئيندن هيج
برى رفع اولميويده ايكسیده تحقق ايتسه مجموعى تحقق ايدر بوايسه خلاف
مفروضدر و تعيين باطل باطل اولسيه احد جزئييك رفعى لاعلى التعيين جزئييك
نقيضيندن برى اولوب بوحالده لاعلى التعيين احد نقيضين نقيض مركب اولان رفع
مجموع ايجون لازم مساوى اولمش اولور لاعلى التعيين احد نقيضين ايسه اشبو نقيضين
بينده مفهوم مردد اولوب بين النقيضين ترديد و تقسيم اولنه رق يا بودر و يا خود
بودر دينك صورتيله حاصل اولور

ايمدى نقيض مركبه نك طريق اخذى مركبه نك بسيطريني بر رندن ايزوب
بونرك نقيضلر ينى اخذ ايله نقيضيندن بر منفصله مانعة الخلو تركيب ايدلسيله
حصوله كاور و بومنفسله قضيه مركبه ايجون نقيض اولمش اولور زيرا هر نوقت
اصل قضيه صادق اولسه منفصله كاذبه اولور شويكه اصل صادق اولديغى
حينده جزئين صادق اولور و جزئييك صدق حينده كذب نقيضلر تحقق ايدرك
بوجهله تحقق كذب جزئيندناشى منفصله مانعة الخلو كاذبه اولور و هر نوقت
اصل قضيه كاذبه اولسه منفصله صادق اولور زيرا اصلك كذبى حينده منفصله دن
احد جزئين صادق اوله رق منفصله نك صدق تحقق ايلر الحاصل مركبه نك صدق
جزئييك صدقيه و كذبى احد جزئييك و يا خود هرايكى جزئييك كذبيله اولوب
بوصورنده اكر مركبه نك كذبى احد جزئييك كذبيله اولور سه نقيضى اولان
منفصله نك احد جزئين صادق و آخرى كاذب اولور و اكر جزئييك كذبيله
اولور سه نقيضك جزئين صادق اولور بوصورنده نقيضده حكم بر صورنده
اولسى لازمكوره احد جزئييك و جزئيندن ايكسینك صدق محتمل اوله تاكه
مركب ايله نقيضى بينده تمنع موجود اوله بوجهله حكم ايسه آتجق منفصله نك

منفصله حقيقه شاملى اولان معنای اعم اوزره مانعة الخلو اولسيه ميسر
اوله يلور

قال رحمه الله (ويسهل ذلك بعد تحقيق نقايض البساط على ماسبق) وقضايى
بسيطره نك تفصيلاتى مرور ايتديكى اوزره نقيضلر تحقيق اولندقدن صكره اشبو
مركباتك نقايضنى تعيين ايتك سهل اولور نه كيم ذكر اولنان مثال اوزرينه بيان
ايديلان ايضاحاتدن معلوم اولور الحاصل مركبه نك برى اصل قضيه و ديكرى
مفهوم لادام يا خود لا ضرورت اولان جزئييك نقيضلرندن بر منفصله مانعة الخلو
ترتيبيله اشبو مفهوم مردد مركبك نقيضى اولور ايمدى مركباتدن عرفيه
خاصه نك جزء اولى عرفيه عامه موافقه و مفهوم لادوام اولان جزء ثانيسى مطلقه
مخالفه اولسيه بوصورنده عرفيه خاصه نك نقيضى اشبو جزئييك نقيضلر اولان
حينه مطلقه مخالفه ايله دائمه موافقه بينده مفهوم مردد اولور و مشروطه
خاصه مشروطه عامه ايله مطلقه دن مركبه اولسيه نقيضى اشبو جزئييك نقيضلر
اولان حينه ممكنه ايله دائمه بينده مفهوم مردد اولور و وقتيه مطلقه ايله
مطلقه عامه دن مركبه اولسيه نقيضى ممكنه وقتيه ايله دائمه بينده مفهوم مردد
اولور و منتشره منتشره مطلقه ايله مطلقه عامه دن مركبه اولديغدن نقيضى ممكنه
دائمه ايله دائمه بينده مفهوم مردد اولور بوطريق اوزره وجوديه لادائمه نك نقيضى
دائمه مخالفه ايله دائمه موافقه و وجوديه لا ضروريه نك نقيضى دائمه و ضروريه
و ممكنه خاصه نك نقيضى ضروريه مخالفه ايله ضروريه موافقه بينلرنده مفهوم
مردد اولور

قال رحمه الله (لكن التريدي في نقايض المركبات الجزئية بالنسبة الى كل فرد فرد
بمعنى ان كل فرد لا يخلو عن حكمي نقيضيهما على ان يكون حلية كلية مرددة
المحمول) و ذكر اولنديغى وجهله مركبه نك نقيضى منفصله مانعة الخلو اولق
اوزره نقيضى جزئين بينده مفهوم مردد اولسى قضيه كليده ظاهر ايسه ده
مركبه جزئييك نقيضى وجهه مذكور اوزره اولديغدن بويرلر كه نقايض
مركبات جزئيه ده اولان ترديد حلية كلية مرددة المحمول اولق اوزره هر بر فرد
نسبتله در شو معناه كه موضوعك هر بر فردى نقيضيك حكمتندن خالى اولزديك
اولور (لا بالنسبة الى نفس النقيضين الكليتين على ان تكون منفصلة مانعة الخلو كما
في نقايض المركبات الكلية لان تلك المنفصلة كاذبة مع الجزئية المركبة فيما كان
المحمول ثابتا لبعض الافراد دائما مسلوبا عن البعض الآخر دائما) بوقسه مركبات
كليده نك نقايضنده اولديغى كى منفصله مانعة الخلو اولق اوزره ترديد نفس
نقيضين كليتيه نسبتله دكلر زيرا اكر بويله اولق لازمكسه محمولك بعض افراد

موضوع اینجا چون دائما ثابت و بعضی آخر در دائما مسلوب اولدیغی ماده لرده جزئیة مرکبه ایله برابر اشبو کلیة منفصله دخی کاذبه در (کافی بعضی الجسم حیوان بالفعل لادائما و هو کاذب مع کذب قولنا اما لاشئ من الجسم بحیوان دائما و اما کل جسم حیوان دائما) اشته بو مثاله مرکبه جزئیة اولان بعضی الجسم حیوان بالفعل لادائما کاذبه اولمسیله برابر بونک نقیضی مانعة الخلو اولق اوزره اما لاشئ من الجسم بحیوان دائما و اما کل جسم حیوان دائما اولمسی اعتبار اولنسه بو دخی کاذبدر شویله که مصنفک حاشیه ده بیانی وجهله ماسبقدن معلوم اولدیغی اوزره مرکبه ده حکم موضوع واحد اوزرینه اولوب قضیئین موضوعه متحده اولق لازمدر بو تقدیرده اشبو بعضی الجسم حیوان بالفعل لادائما مرکبه جزئیة سنک مفهومی بعضی جسم بروقتده حیوان اولوب وقت آخرده حیوان دکلدر دیمک اولور شو جهتدنکه بعضی جسمک بالفعل حیوان اولمسیله حکم ایدلد کدنصرکه لادائما قیدیه جسم مذکورک وقت آخرده حیوان اولمسیله حکمی افاده ایدر چونکه حکمیک موضوعه اشتراط اتحاد لری جهتیه حکم ثانیک قضیه اولیده حیوانیتیه حکم اولنان بعضک غیری دیگر جسم اوزرینه اولمسی اراده ایتک غیر محتملدر بونک کذب ایسه غیر خفیدر الحاصل جسمک بعضیسی انسان و فرس کبی دائما حیوان و بعضی آخری حجر و شجر کبی دائما لیس بحیوان اولهرق یوقسه افراد جسمه بعضا حیوانیتیه و بعضا لا حیوانیتیه متصف بر جسم موجود دکلدر که حتما مرکبه جزئیة مذکوره بویله بر فردک وجودنه نظرا صادقه اولمش اولسون بو وجهله مرکبه جزئیة نک صدق انجق قیاس و قعود امثالی محمولک عرض مفارق اولمسی حینده تصور اولنه یلور زیر بعضا قائم و یا خود قاعد و بعضا لاقائم و یا لقاعد اولهرق افرادک وجودی معلومدر واقعا بعضی الجسم حیوان دائما و بعضی الجسم لیس بحیوان دائما جزئیئینی صادقه اولوب و بونلر موضوع ذکریده متحد ایسه لرده صدق لری موضوع حقیقیده عدم اتحاد لردن منبعتدر شویله که ثانیده اولان بعضی جسمدن مراد اولده اولان بعضک غیریدر لکن مرکبه جزئیة بویله اولیوب جزئیئینی موضوع حقیقیده متحددر ته کیم لادوام ایله حکمک مقتضای بودر حاصلی مرکبه ده اصل قضیه ده حکم قنق بعضی اوزرینه ایسه لادوام و یا ضرورتله اولان حکم دخی او بعضی اوزرینه ایدوکی غیر خفیدر ایشته بو تحقیق ایله ذکر اولنان بعضی الجسم حیوان بالفعل لادائما جزئیة مرکبه سنک کذب تحقیق ایتشددر بونکله برابر نقیضی اولمسی فرض اولنان اما لاشئ من الجسم بحیوان دائما و اما کل جسم حیوان دائما منفصله سی دخی کاذبه اولوب نه هیچ بر جسمک دائما حیوان اولدیغی ونه ده هر بر جسم دائما حیوان اولدیغی صادقدر زیرا هر بر جسم یادوام حیوانیت و یادوام لا حیوانیتدن خالی

اولدیغی معلومدر حالبوکه اصل ایله نقیضدن ایکیسیده کاذبه اولمسی باهر البطلاندر ایشته بو سبب دناشی مرکبات جزئیة نک نقیضی منفصله مانعة الخلو اعتبار ایتک ممکن اوله من (بخلاف تلك الحلیة المرددة المحمول اذ کل جسم لا یخلو عن دوام الحیوانیة او دوام اللاحیوانیة فهی صادقة مع کذب الاصل) لکن مرکبات جزئیة اینجا چون نقیض اولمسی معتبر اولان حلیة مرددة المحمول منفصله نک خلافده اولهرق محذور مذکوردر سالددر زیرا هر بر جسم یادوام حیوانیت و یا خود لادوام حیوانیتدن خالی اولدیغی جهتله اصل قضیه نک کذبیه برابر اشبو حلیة مردده صادقه اولور شویله که مصنفک حاشیه ده بیانی وجهله حلیة مذکوره نک مفهومی ایکی شی بیننده تردیددن عبارتدر که اول حیوانیت دائمه و ثانی حیوانیتک سلب دائمیدر ایددی بو مفهوم جسمدن هر بر فرد یادائما حیوانیتله و یا خود دائما لا حیوانیتله متصف اولقدن خالی اولمز معنا سنجه جسمدن هر بر فرد اوزره حکم اولدیغی صورتده ایستر هر بر جسم دائما حیوان اولسون و ایستر لا حیوان اولسون و کر که جسمدن بعضیسی دائما حیوان و بعضی آخر دائما لا حیوان اولسون حکم مذکور علی کل الاحتمال صادق اولهرق بو جهتله اصلک کذبیه برابر اشبو احتمالات ثلثیه شامل اولان معنی اوزره صدق نقیض تحقق ایلر مطلوب دخی اصل ایله نقیضدن بر نک صدقیه آخرینک کذبیدر و لادوام ایله مقید اولان اصل انجق بر ماده ده صادق اولور که مثلا بعضی الانسان کاتب بالفعل لادائما قولزده اولدیغی کبی محمول کتابت امثالی عرض مفارق اولور و بو تقدیرده جزئیئیده دوام اخذ اولندیغندن معنای مذکور ایله نقیض کاذب اولور شو بویله که بو تقدیرده معنای مذکور ایله نقیض هر بر انسان یادائما بالفعل کتابتله و یا خود دائما بالفعل عدم کتابتله متصف اولقدن خالی اولمز دیمک اولوب بویسه کاذبدر زیرا اگر صادق اولسه باهر بر انسان کاتب اولمسی و یا خود انساندن هیچ برشی دائما کاتب اولمسی و یا خود انساندن بعضیسی دائما کاتب اولوب و بعضی آخر دائما کاتب اولمسی احتمالات ثلثیه سندن بریسی واقع اولق اقتضا ایدر حالبوکه بوا احتمالاتک جمله سی باطلدر حاصل کلام محمول عرض مفارق اولان محالدره اصل قضیه صادق و نقیض کاذب اولهرق اولکینک عکسی اولمش اولور

واشبو تفصیلاتدن مرکبه جزئیة نک اخذ نقیضی اینجا بر طریق آخر مستفاد اولور بوده منفصله بی ذات اجزاء ثلثیه قیلهرق مثلا مثال مذکوره اولدیغی کبی اما لاشئ من الجسم بحیوان او کل جسم حیوان دائما و بعضه حیوان دائما و البعض الآخر لیس بحیوان دائما دینلسیدر بو صورتده مرکبه جزئیة نک نقیضی حلیة مرددة المحمول

اولدینگی کبی منفصله ذات اجزاء ثلثه دخی اوله ییله جکی معلوم اولور وینه بو تحقیقاتدن مستفاد اولور که بینرنده تردید واقع اولان حکمین ایله مراد اصلدن جزئیات کیفیت نقیضینه مکلف اولان حکمین اولوب مطلقا حکمین دکلدر حاصلی اصلات جزء اولی ایجاب ایسه حکم اول سلب واصلدن جزء ثانیه لادوام کبی سلب ایسه حکم ثانی ایجاب اوله رق عکسی دخی بویه در

قال رحمه الله (ونقیض کل نوع من الخارجیه والحقیقه والذهنیه موافق له فی ذلك النوع ومخالف له فی الکیف والکم) وقضیه خارجیه وحقیقه وذهنیه دن هر بر نوع نقیضی او نوده اصله موافق اوله رق موضوعه معتبر اولان وجوده اصل ایله نقیضاتحادلری واجبدر وکیف وکده یعنی ایجاب و سلب ایله کلیت وجزئیته مخالفدر حاصلی قضیه خارجیه ده حکم خارجیه موضوعات افراد محققه خارجیه سی اوزرینه وحققیقه ده افراد مقدره وذهنیه ده افراد ذهنیه اوزرینه اولسبیه نقیضلرنده دخی اصللرینک عینی اولوب بوجهندن متحد واصل موجب ایسه نقیض سالبه وبالعکس واحدهما کلیه ایسه آخری جزیه اولقده مخالفدر

قال رحمه الله (کما ان نقیض الشرطیه موافق لها فی الجنس من الاتصال والانفصال وفی النوع من الزوم والعناد والاتفاق ومخالف لها فی الکیف والکم) نه کیم شرطیه نک نقیضی جنسده یعنی اتصال وانفصالده اصله موافق اولوب اگر اصل متصله ایسه نقیض دخی متصله ومنفصله ایسه نقیض دخی منفصله اولور وكذلك شرطیه نک نقیضی نوده یعنی لزوم وعناد واتفاقده دخی شرطیه موافق اولوب اصل شرطیه لزومیه ایسه نقیض دخی لزومیه وعنادیه ایسه نقیض دخی عنادیه واتفاقیه ایسه اتفاقیه اولور وکیف وکده اصل قضیه نقیض مخالف اولوب احدهما موجب ایسه آخر سالبه وکلیه ایسه آخر جزیه اولور

قال رحمه الله (جیع ذلك بناء علی ان نقیض کل شیء فی الحقیقه رفعه وان اطلقوه مجازا علی ما یساوی النقیض الحقیقی ولذا جعلوا الاطلاق العام نقیضا للدوام الذاتی مع ان نقیض الحقیقی رفع الدوام) وصور مشروحه دن جمله سی هر بر شیئت نقیضی فی الحقیقه او شیئت رفعی اولدینغه مبنیدر مثلا کل انسان حیوان بالضروره قولارک حقیقه نقیضی بویه دکلدر دیمکدن عبارتدر هر نقدر قوم اسم نقیضی نقیض حقیقیات لازم مساویسی اوزره اطلاق ایشلر ایسه ده بواطلاق بطریق النجوزدر وبواطلاق مجازی بی اعتبار ایشلرینک سببی ذکرى مرور ایتدیکی وجهله بعضا قضیه نک نقیض حقیقیسی اولق لازم کلان نفس رفع ایچون عندالعقل قضایای معتبره دن عداولتقلعه صالح بر مفهوم

محصل اولیوب بلکه اشهور فک عندالعقل مفهوم محصلی اولان لازم مساویسی بوانمسبیه لازم اخذ اوله رق نقیض حقیقی محله اعتباریه اوزرینه مجازا اسم نقیضی اطلاقدن عبارتدر و بوجهله نقیض حقیقیات لازم مساویسی اوزره نقیض اطلاق ایتدکلرندن ایچون دوام ذاتینک نقیض حقیقیسی رفع دوام ایکن دوام ذاتی ایچون اطلاق عامی نقیض اعتبار ایشلردر زیرا اطلاق عام رفع دوام ذاتی ایچون لازم مساویدر وایضاحی والدائمه هو المطلقه العامه قولنک ترجمه سندن مستبان اولشد (۶)

قال رحمه الله (وقد یطلق التناقض علی اختلاف المفهومین المقدرین عدولا وتحصیلا بحيث لا یصدقان معا علی شیء واحد ولا یرتفعان معان موجود فی ظرف الثبوت وان جاز ارتفاعهما عن المعدوم فیه کالانسان والانسان فیسمى کل منهما نقیضا للآخر کما سبق فی باب کلیات) وبعضا تناقض ایکی مفهوم مقدرک عدول وتحصیل جهندن بر حیثیه اختلافلری اوزره اطلاق اولنکه مفهوم ایکیسی بر دخی شیء واحد اوزرینه صادق اولیوب ذات اختلافدن ناشی شیء واحد ایچون معابوتلری متمنع اولور کذلک هر نقدر ظرف شونده معدوم اولان شیدن ارتفاعلری جائز اولسده ظرف مذکورده موجود اولان شیدن ایکیسی بر دخی مرتفع اولنر مثلا انسان ایله لانسان مفهومینی بویه اولوب عدول وتحصیل جهندن مختلف اوله رق برشی اوزرینه هم انسان وهمده لانسان اولق صادق اوله میه جعی کبی اشیاء موجوده دن هیچ برشی یا انسان یا خود لانسان اولقندن خالی اوله میه جعندن ناشی اشیو مفهومین مقدریندن هر بری آخری ایچون نقیض تسبیه اولنور نه کیم باب کلیاتده ثم کلیات ان کان بينهما تصادق فی الواقع آه قولنده مرور ایشلر

قال رحمه الله (واما التقیضان بالمعنی الاول فلا یجتمعان ولا یرتفعان لاعن موضوع موجود ولا عن موضوع معدوم) واما معنای اول ایله یعنی اختلاف بالایجاب والسلب معنایله اولان نقیضین قطعا اجتماع ایشلر زیرا اجتماع وجود وعدمی موجب اولوب بوايه تمناع ذاتی ناشی ممکن اوله من کذلک نه موضوع موجود ونه ده موضوع معدومدن مرتفع اوله منر شوبله که ذکرى مرور ایتدیکی وجهله احدهما نک صدقیه آخرینک کذبی مقتضای ذات اختلاف اوله رق ارتفاع

(۶) بوندنصرکه حتی اولیه که مقدمه مذکوره اعنی نقیض کل شیء رفعه سلب نقیضی اولان ایجاب عدم شمولی حمله عام اوزرینه حاصل حکم قیلندن اوله جعندن حکم دکلدر دیوسید شریف عقی حاشیه صفرا ده استشکال واولی اولان عام ایله خاص اوزرینه حکم قیلندن اوله رق رفع کل شیء نقیض دیکدر پیوروب ختم مقال ایشلر وصرکه کلان فضیله متأخرین اشکال مذکورک حلی استصعاب وخلصه هر بری بطریق استصواب ایشلر ایرادینه مقابلک مساویسی اولدینندن بوباید مؤلف بولان رساله مستقله مطالعه سی توصیه ایله اکتفا اولدی فلوعذر (عهده الجید)

نقیضین محالدر معلوم اولسونکه معنای اول ایله اولان نقیض نقیض سلی
و معنای ثانی ایله اولان نقیض عدولی تسمیه اولنور

قال رحمه الله (فصل فی العکس المستوی) فصول تسعه دن اشبو فصل ثامن عکس
مستوینک تعریفیله بیان احکامنده در عکس اوج معنایه اطلاق اولنوب اول عکس
مستقیم اوله رق بوده اشبو فصلده ذکر اولنان عکس مستویدر ثانی قدما ایچون
اولان عکس نقیض وثالث مختار متأخرین اولان عکس نقیضدر نته کیم بیان اولنور

قال رحمه الله (وهو تبدیل احد جزئی القضية بالآخر مع بقاء کیف الاصل و صدقه
فی جمیع المواد) عکس مستوی اصلک بقاء کیفی و جمیع مواده صدقیله برابر
قضیه نک احد جزئیینی جزء آخره تبدیل اتمکدر مثلا کل انسان حیوان قولنک
عکسی بعض الحیوان انسان ولاشی من الانسان بحجر قولنک عکسی لا شیء من الحجر
بانسان در اصلک بقاء کیفندن مراد اصل موجبیه ایسه عکسک دخی موجبیه
وسالبه ایسه عکسک دخی سالبه اولمسیدر و عکس ایچون بوشرطی انخادری
مجرد اصطلاح ایله اولیوب بلکه قضایای مستعمله بی تتبع ایدرک اکثر مواده
بعد التبدیل صادق و لازمه اولنلرینی آتیق کیفده موافقه بولمندن نشئت المشددر
و اصلک بقاء صدقیله مراد اصل ایله عکسک بالفعل صدقی دیمک دکدر زیرا
مثلا کل حجر انسان قولنک عکسی بعض الانسان حجر اولوب وثانی اوله لازمکاور
حالبوکه ایکسیده کاذبلدر بلکه مراد اصلک فرض صدقندن عکسک دخی
صدق لازمکسی حیثیتنه ملابس اولمسیدر یعنی اصلک صدقیله برابر عکسی دخی
صادق اولور دیمک اولوب بوصورنده اگر کل حجر انسان صادق اولسه بعض
الانسان حجر دخی البته صادق اوله جعی بی اشتباهدر و بوصدق مجرد معیت مطلقه
اولیوب بلکه صدق علی وجه الازومدر و عکسی بقاء صدق ایله مشروط قلمری
زیرا عکس لوازم اصلدن لازم خاصدر و ملزومک صدقیله برابر لازمک کذبی مستحیلدر
آنکچون بقاء کذبی شرط ایتامشددر زیرا ملزومک کذبیه برابر لازمک صدقی جائزدر
و بقاء صدقک جمیع مواده اولمسیه تقییدی بعض مواده تخلفی تقدیرده
عکس اوله میه جغندن ایچوندر بوسید ناشی درکه موجبیه کلیه نک هر نقدر بعض
مواده صدقی باقی اولسه ده مواده تخلف ایتسیه موجبیه کلیه ده انعکاسی صحیح
عدا و انیوب بلکه موجبیه کلیه نک عکسی موجبیه جزئییه اولمسیه حکم ایتشددر مثلا
کل انسان حیوان موجبیه کل حیوان انسان موجبیه کلیه سنه تبدیل ایدسه
عکسده بقاء صدق تخلف ایلدیکندن ایچون کل انسان ناطق قولنری کل ناطق انسان
قولنره تبدیل ایتدیکم زده هر نقدر صدق باقی اولسه ده عکسی اوله میوب بلکه عکسی

بعض الناطق انسان جزئییه سیدر حاصلی سید شریفک شرح مختصر اصولده
تصریحی وجهله قوم عکوس قضایاده مواد جزئییه نظر انیوب بحثلری وجه
کلی اوزره در

جزئیندن مراد جزء ذکرری اولوب جزء حقیقی دکدر زیرا اصلده جزء حقیقی ذات
موضوع ایله وصف محمول اولوب حالوکه تبدیل ایله عکسده محکوم به قلنان
وصف موضوع اوله رق وصف محمول دخی عکسده ذات موضوع ایچون
مرآت اولور

قال رحمه الله (وقد يطلق علی اخص القضايا اللازمة للاصل الحاصلة بالتبدیل)
وبعضا عکس اصل ایچون لازمه و وجه مشروح اوزره احد جزئیینی آخره تبدیل
ایله حاصله اولان اخص قضایا اوزره اطلاق اولنور حاصلی عکس ایچون ایکی
معنای مستعمل اولوب معنای مصدریسی اولان نفس تبدیل اوزرینه اطلاق
اولنلرینی کبی تبدیل مذکوردن حاصله اولان قضیه ده دخی مجازا اطلاق اولنور
مثلا موجبیه کلیه نک عکسی موجبیه جزئییه در دینلور و بومعناجه عکسی (انها اخص
قضیه لازمه للقضية بطریق التبدیل موافقة لها فی کیف والصدق) قولنرله
تعریف ایتشددرکه مفهومی بطریق التبدیل قضیه ده لازمه و کیفده و صدقه موافقه
اولان اخص قضیه در دیمک اولور بوصورنده اثبات عکسده ایکی امر لابد اولوب
بوندن بریسی عکس اوله جق قضیه نک اصل ایچون لازمه اولمسیدر بوده جمیع
مواد اوزرینه منطبق اولان برهان ایله اولور و ایکنجیسی عکس اوله جق قضیه دن
اخص اولانک اصله لازمه اولماسیدرکه بوده بعض صورده تخلف ایتسیه ظاهر
اولور چونکه بر قضیه نک معنای انعکاسی تبدیلدن حاصله اولان اخص قضیه
قضیه مذکوره ده لازمه در دیمک اولدیفندن بونی اثبات اتمک جمیع مواد اوزره
منطبق اولان برهانه محتاج اولور لکن بر قضیه نک دیگر قضیه ده عدم انعکاسک
معنای او قضیه ده لازم کار دیمک اولوب بونی اثباته یالکز ماده واحده حسیه
نقض کافی اولور و عکسک اصله لازمه اولمسیه تقییدک سبی اشبو ایضا حاتدن
معلوم اولور الحاصل اشبو تبدیلدن حاصله اولان قضیه معنای عکس اصطلاح
قومنده لوازم قضیه دن اولوب هر نقدر بر قضیه اصله موافقه اولسه ده لزوم
بولنلر فجه اشبو اصل ایچون عکس اوله من و بوجهله اصل ایله عکس بیننده
اعتبار اولنان لزوم ایله مراد تلازم خارجی اولوب احدهما آخردن منفک
اوله رق هر نوقت اصل تحقق ایلسه آنکه برابر عکس دخی تحقق ایدر دیمکدر
و بوسیددن یعنی لزومدن مراد بومعنی اولدیفندن ایچون عکسده لزوم اتحاد منزله
سنده یعنی عکس اصل ایله متحد اوله رق قطعا منفک اولور مؤدا سنده در

مصنف حاشیه ده عکس بعضا اخص قضایای لازمیة اطلاق اولور دیو قضایای لازمیة نك اخصه وجه تخصیصی بیانده دیشدر که زیرا مثلا لاشیء من الحجر بانسان امثالی سالبه کليه ایچون تبدیل جزئین سببیه حاصله اولان قضایادن لوازم عدیده اولوب بوده نفس قضیه کبی لاشیء من الانسان بحجر سالبه کليه سی و بعض الانسان لیس بحجر سالبه جزئیة سیدر چونکه جردن هیچ برشی انسان اولماسیله حکم انساندن هیچ برشی و کذلک انساندن بعضیسی حجر اولماسیله حکمی مستلزم اولوب واشبو قضیتین قضیه اولینک احد جزئیاتی آخره تبدیل سببیه حاصله در حالوکه سالبه کليه نك عکسی بونلردن اول یعنی لاشیء من الانسان بحجر سالبه کليه سی اولوب سالبه جزئیة دن اخصدر کذلک هر بر قضایای منعکسه ایچون تبدیل جزئین سببیه حاصله اولان لوازم عدیده واردر که جهت سببیه عکسارندن اعمدر مثلا کل انسان حیوان بالضرورة قولزه حینیة اوله رق بعض حیوان انسان حین هو حیوان ومطلقة عامه و ممکنه عامه اوله رق بعض حیوان انسان بالاطلاق وبالامکان قضیه لری لازمکاور حالوکه قول مذکورک عکسی بونلردن حینیة مطلقة اولوب نه مطلقة عامه و نه ممکنه عامه در بونلر حینیة مطلقة دن اعمدر باقیلریده بونلر قیاس ایله معلوم اولور

قال رحمه الله (ولا اعتبار لعكس المنفصلات لعدم امتياز احد جزئها عن الآخر بالطبع ولا فائدة في عكس الاتفاقيات فالمعتبر المفيد ليس الا عكس الحمايات والمنتصلات اللزومية) وقضایای منفصله ده دخی عکس جاری اوله یلور سه ده اعتباردن مهجوردر زیرا احد جزئیاتك جزء آخرندن بالطبع امتیازی اولیوب جزئیاتی بیننده ترتیب طبیعی غیر موجوددر و قضایای اتفاقیه نك عکسی قائده دن عاریدر ایدمی معتبر و مفید اولان انجق حلیات ایله متصلات لزومیة نك عکساریدر

قال رحمه الله (فالوجبة كلية كانت او جزئية لا تنعكس الى موجبة كلية لصديق الاصل بدونها فيما كان المحمول او التالي اعم) عكسك وجه اجمالیسنی بیاندنصرکه تفصیلنه شروع ایدرك دیر که ایدمی قضیه موجبه ایستركلیه و ایستركژیة اولسون موجبه کليه به منعكس اولمز زیرا حلیه ده محمول و شرطیه ده تالی اعم اولدیغی ماده ده اصل صادق اوله رق موجبه کليه صادق اولمز و عكس جمیع مواده بقاء صدق ایله مشروط اوله رق بعض مواده تخلفی مانع انعكاسدر (نحو انسان حیوان) اشبو قضیه حلیه ده محمول واقع اولان حیوان انساندن اعم اوله رق صادق و عكس کلیسی اولان کل حیوان انسان قولی کاذبدر حالوکه ذکر اولندیغی وجهله عكس صدقه اصله موافق اولمق لازمکله جکندن وقوع تخلفه مبنی کليه به عدم انعكاسی تحقق ایدر (و کما كانت الشمس طالعة فالمجید مضی) اشبو

قضیه شرطیه ده دخی تالی اعم اوله رق صادق و عكس کلیسی اولان کما كان المجید مضی فالشمس طالعة قولی کاذبدر (ولا یصدق عكسها الکلی) واشبو مثالیک اصلری صادق اولمسیله برابر عكس کلیری صادق اولمز نه کیم بیان اولندی و بوجهله محمول و یاخود تالی اعم اولدیغی صورتده عكسك کاذب اولمی زیرا عند التبدیل محمول اعم موضوع و موضوع اخص محمول و یاخود تالی اعم مقدم و مقدم اخص تالی اوله رق حلیه ده اخصك افراد اعم اوزره صدقنی و شرطیه ده اخصك تحققی اعمك استلزام تحققنی موجب اولور و ایسه محالدر (بل الى موجبة جزئية فقط) بلکه موجبه کليه و جزئیة فقط جزئیة به منعكس اولور مثلا کل انسان حیوان و بعض الانسان حیوان موجب لریك عکسی بعض حیوان انسان در زیرا کل انسان حیوان دیدیمکمز حینه موضوع ایله محمولك صادق اولدق لری افراددن عنوان موضوع اولان وصف انسان و کذلک وصف محمول اولان حیوان ایله متصف ذات انسان کبی برشی بولورز بو صورتده بعض حیوان انسان اولور واشبو بعض وصفین مذکورین ایله موصوف اولان شیدر بوجهله كرك طرف موضوع و كرك طرف محمولدن جزئیة صادقه اولور و موجبه جزئیة نك موجبه جزئیة به انعكاسی دخی بوجتله تحقق ایدر حاصلی موجبه ده موضوع ایله محمولك شیء واحد اوزره تصادق عنوانلری و بوشیك اشبو عنوانین ایله اتصافی واجب اولمسیله طرفیندن جزئیة صادق اوله رق کل انسان و یاخود بعض الانسان حیوان صادق اولدیغی کبی بعض حیوان انسان دخی صادق اولور

قال رحمه الله (فن الدائمين والعامتين تنعكسان الى حينية مطلقة فاذا قلت كل انسان او بعضه حیوان باحدى الجهات الاربع من الضرورة والدوام مادام الذات او مادام الوصف ینعكس الكل الى قولنا بعض الحيوان انسان بالفعل حين هو حیوان) ایدمی دائمین و عامتیندن قضیه موجبه لری حینیة مطلقة به منعكسه اولور یعنی موجهاندن موجبه ضروریة مطلقة و دائمة مطلقة که اول موضوعك جمیع اوقاتده ضرورت و ثانی دوام نسبتله حا که در و کذلک عرفیه و مشروطة عامه که در اول جمیع اوقات و صفده دوام و ثانی جمیع اوقات و صفده ضرورتله حا که در اشبو موجهاات اربعة حینیة مطلقة به منعكس اولور زیرا عكسك صالح اوله جق دائمة حینیة و دائمة ذاتیه اولوب بونلر انعكاس ایسه مطرد اولمز زیرا کتابت کبی اوقات عنوان اقل و انسانیت کبی اوقات محمول اکثر اولمی جائز اولوب بو حالده نه مادام الذات و نه ده مادام الوصف ذات ایچون عنوان دائم اوله یلور بلکه انجق حینیة مطلقة به منعكس اولور

حیثیه مطلقه ذکر می مرور ابتدایی وجهه موجهات غیر مشهوره دن اوله رق وصف
موضوعك بعض اوقاتده فعلیت نسبتله حاکمه در امدی مثلاً موجه کایه و یا جزئی اولی
اوزره کل انسان و یا خود بعض الانسان حیوان قولم جبهات اربعه دن بر یله تقید
اوله رق ایستر ضروریه مطلقه اولوبده بالضروره و یا خود دائمة مطلقه اولوبده
دائماً مادام الذات و ایستر عرفیه عامه اوله رق دائماً و یا خود مشروطه عامه اوله رق
بالضروره مادام الوصف ایله مقید اولسون بونلرک جمله سی بعض الحیوان انسان
بالفعل حین هو حیوان حیثیه مطلقه جزئییه سنه منعکس اولور چونکه هر وقت
انساندن کلیسی و یا خود بعضیسی حیوان اولدیغی حینده حیوان اولان بر فرد
موجود اولمش اولوب فرد مذکور حیوان اولدیغی حینده انسان اولور بو
صورته بعض حیوان حیوان اولدیغی حینده بالفعل انسان اولدیغی تحقق
ایدر و بوجهته هر نه وقت کل انسان و یا خود بعض الانسان حیوان بالضروره
ودائماً قولم صادق اولسه بعض الحیوان انسان بالفعل حین کونه حیوانا قولم
دخی صادق اولور

و بونی طریق عکس ایله اثبات ایدرک دیرزکه اگر عین عکس صادق اولسه نقیضی
اولان لاشی من الحیوان بانسان مادام حیوانا صادق اولمق لازم کلور
والا ارتفاع نقیضینی مؤدی اولور بونک عکسی ایسه بالبدهه سالبه اولوب اصله
منافی اولان شینک صدق لازم کلور زیرا نقیض مذکورک عکسی لاشی من الانسان
بحیوان مادام انسانا اولوب اصل قضیه ایسه کل انسان و یا خود بعض
الانسان حیوان بالضروره و یا خود دائماً اوله رق بینلنده منافات ظاهر در

وکذلک طریق خلف ایله ده اثبات ایدر زبرهان خلاف مصنف دخی قریباً بیان
ایده چکی وجهه عکسک نقیضی اصله ضم ایتمکدرکه شکل اولدن بر شینک
نفسندن سلبی موجب اولور بو ایسه نقیضک استحاله سندن نشئت ایدرک عکسک
صادق اولدیغی تحقق ایدر امدی دیرزکه اگر بعض الحیوان انسان بالفعل
حین هو حیوان حیثیه مطلقه سی صادق اولسه بونک نقیضی اولان لاشی
من الحیوان بانسان مادام حیوانا صادق اولمق لازم کلور بو تقدیرده اشبو نقیضی
کبری و اصلی صغری ایدرک شکل اولدن کل انسان حیوان بالضروره و یا خود دائماً
ولاشی من الحیوان بانسان بالضروره و یا خود دائماً قیاسی ترتیب ایتدیگمزه
لاشی من الانسان بانسان بالضروره و دائماً قولی منج اولور بر شینی نفسندن
سلب ایسه محالدر و شکل مذکورک اشبو محالی اثباتی کبری اولان نقیضک عدم
صدقندن نشئت ایتمیله اشبو نقیض کاذبک اصلی اولان عکسک یعنی حیثیه
مطلقه جزئییه صدق تحقق ایدر وهو المطلوب

قال رحمه الله (ومن الخاصین الى حیثیه لادائمه) وقضایای مرکبه دن مشروطه
خاصه ایله عرفیه خاصه که اول لادوام ذاتی ایله برابر جمیع اوقات وصفده ضرورت
وثانی لادوام ذاتی ایله برابر جمیع اوقات وصفده دوام نسبتله حاکمه در بوا یکسندن
موجه در حیثیه لادائمه به منعکس اولور لر حیثیه لادائمه لادوام ذاتی ایله مقیده
اولان حیثیه مطلقه اوله رق مع اللادوام الذاتی بعض اوقات وصفده فعلیت نسبتله
حاکمه در مثلاً بالضروره کل کاتب متحرک الاصابع مادام کاتب لادائماً قولم
مشروطه خاصه بالضروره قیدی اولمدرق عرفیه خاصه اولوب جزء اولری
اولده مشروطه عامه وثانیده عرفیه عامه در جزء تأییدی اولان لادائماً
معناده سالبه مطلقه عامه اوله رق لاشی من الکاتب متحرک الاصابع بالفعل
اولوب تفصیلاتی مرور ایتمشدر و بونلرک عکسی اولان حیثیه لادائمه بعض
متحرک الاصابع کاتب حین هو متحرک الاصابع لادائماً اولوب اصلری صادق
اولدیغی کی اشبو عکس دخی صادقدر و بونک اثباتی عکسک جزئییه نظر ایله
تحقق ایدر

ایمدی دیرزکه عکسک جزء اولی اولان بعض متحرک الاصابع کاتب حین هو متحرک
الاصابع حیثیه مطلقه سی اصلدرک جزء اولری اولان عامتیه لازمکلور چونکه هر بر
کاتبک کاتب اولدقجه متحرک الاصابع اولمی متحرک اصابعدن بعضیسنک کاتب
اولمی مستلزم اولور و عکسک جزء ثانیه سی اولان لادوامک مفهومی ایسه بعض
متحرک الاصابع ایس بکاتب بالفعل اولوب بوقضیه صادق اولمق لازمکله
نقیضی اولان کل متحرک الاصابع کاتب دائماً صادق اولمی لازم کلور
حالبو که بو نقیضک صدق و یا کذبنی تبیین ایچون اصلک جزء اولنه ضم
ایدرک شکل اولدن بر قیاس ترتیبله کل متحرک الاصابع کاتب بالضروره
و یا دائماً و دائماً کل کاتب متحرک الاصابع ما دام کاتب دیرز و اشبو
مقدمتینک نتیجه حاصله سی کل متحرک الاصابع متحرک الاصابع دائماً
اولور و اصلدن مفهوم لادوام اولان جزء ثانیه به ضم ایله یه شکل اولدن
کل متحرک الاصابع کاتب دائماً و لاشی من الکاتب متحرک الاصابع بالفعل مقدمتینی
ترتیب ایتدیگمزه نتیجه سی لاشی من متحرک الاصابع متحرک الاصابع بالفعل اولور
بوا یکی نتیجه ایسه بر برینه منافی اوله رق بو صورته اگر عکسندن جزء ثانیه
نقیضی اولان کل متحرک الاصابع کاتب دائماً قضیه سی صادق اولسه اشبو کل
متحرک الاصابع متحرک الاصابع دائماً و لاشی من متحرک الاصابع متحرک الاصابع
بالفعل نتیجینندن ایکسیده صادق اولمق لازمکلور بوا یسه اجتماع نقیضین اولوب

بوجهته نقیضك تحقق كذيله اصلك یعنی عكسدن جزء ثانینك صدق ثابت اولور

وخاصتین جزئیاتینك دخی حینیه لادائمهیه انعکاسنی اثباتده اشبو طریق خلف ایله بیان کافی اوله من زبرا شکل اولك کایت کبراسی شرط اولوب جزئییه غیر منجدر بناء علیه بونی اثباتده طریق افتراضه مراجعت اولور طریق افتراضدن مراد ذات موضوعی شیء معین فرض ایدوب اوزرینه وصف موضوع ایله وصف محولی بشقه بشقه حل ایدرك نتیجه حاصله مفهوم عکس اولسایله اولور ایمدی مانحن فیهمز اولان مشروطه خاصه وعرفیه خاصه دن موجب جزئییه لرك حینیه لادائمهیه انعکاسلرینی اثباتده اولاجزه اولنه نظر ایدرك موضوعنی زید فرض ایدوب عنوان موضوعز اولان متحرك الاصابع وبعده وصف محول اولان کاتبی حل ایله زید متحرك الاصابع وزید کاتب حین هو متحرك الاصابع قولنی منتج او اوب بوايسه عکسدن جزء اولك عینی اولسایله صدق تین ایدر وجزء ثانینسی اثباتده زید متحرك الاصابع وزید لیس بکاتب بالفعل دینلوب نتیجه سی بعض المتحرك لیس بکاتب بالفعل اولور بودخی مفهوم لادوامك عینی اوله رق اشبو جزء ثانینك دخی صدق تحقق ایدر واشبو زید لیس بکاتب بالفعل کبراسی محتاج اثبات کورلسمایله بونی دخی اثباتده دیرزکه اگرچه بو کبری صادق اولسه زیدك دائما کاتب اولسی و دائما کاتب اولسه اصل قضیه ده کاتب اولدقجه متحرك الاصابع اوله جفایله حکم ایتش اولدیغیمزدن دائما متحرك الاصابع اولسی لازم کور حالبوکه متحرك لادائما در بو حالده کاتب بالفعل اولدیغی تین ایدرك صدق کبری دخی اشتباهدن سالم اولور

قال رحمه الله (ومن الوقتین والوجودین والمطلقة العامة الى مطلقة عامة) ووقتینکه برسی وقیه مطلقه و دیگرى متشبهه مطلقه اولوب اول وقت معینه وثانی وقت ماده ذات موضوع اوزره ضرورت نسبتله حالبوکه کذلک وجود دینیکه برسی وجودیه لادائمه و دیگرى وجودیه لاضروریه اوله رق اول لادوام ذاتی وثانی لاضرورت ذاتیه ایله مقیده اولان مطلقه عامه در و کذلک مطلقه عامه که تحقق نسبت بالفعلین عبارتدر اشبو موجهات خسه دن موجب مطلقه عامهیه منعکسه اولور مثلا جهاتدن بریله مقید اوله رق کل انسان حیوان قولمرك عکس لری بعض الحیوان انسان بالفعل مطلقه عامه سیدر والا لاشیء من الحیوان بانسان دائما نقیضی صادق اولوب بوايسه اصله ضم اولنوبده کل انسان حیوان و لاشیء من الحیوان بانسان دینسه لاشیء من الانسان بانسان قولنی منتج اولور بوايسه شیء موجودی نفسندن سلب اوله رق بطلانی ظاهر در

قال رحمه الله (ولا عکس للممكنین على مذهب الشيخ في عقد الوضع) وعقد وضعه اولان مذهب شیخ اوزره ممکنه عامه و خاصه ایچون عکس بوقدر ممکنه عامه جانب مخالفدن سلب ضرورت معناسنه امکان نسبت اولوب اگر جانب موافقه لاضرورت ذاتیه ایله مقید اولورسه ممکنه خاصه در وتفصیلی مرور ایدیکی وجهله ذات اوزره عنوانك صدقته عقد وضع نسبه اولتور وعنده الشيخ ذات موضوع بالفعل ولواحد ازمنه ده عنوانك ماضق علیهی وعنده الفارابی امکان ذاتی ایله ماضق علیهدر مثلا کل مرکوب السلطان فرس مذهب اول اوزره صادق ومذهب ثانی اوزره فرسك غیریه امکان رکوبندشاشی غیر صادق قدر قدما موجبین ممکنینك ممکنه عامهیه منعکس اولسینه قائل اوله رق بونی اثباتده دیمشدرکه مثلا کل انسان متنفس بالامکان اگر بعض المتنفس انسان بالامکان ممکنه منعکس اولسه نقیضی اولان لاشیء من المتنفس بانسان بالضروره صادق اولوب وبونك عکسی لاشیء من الانسان بمتنفس بالضروره اوله رق بوايسه خلفدر ویاخود اصله نقیض عکس اولان لاشیء من المتنفس بانسان بالضروره ضم اولسه شکل اولدن نتیجه سی بعض الانسان لیس بانسان اولور بودخی باطلدر ویاخود طریق فرض ایله زید متنفس بالامکان وزید انسان دینلوب شکل ثالثدن نتیجه سی بعض المتنفس انسان بالامکان او اور مطلوبده بودر انجق اشوادله دن اولك تمامیتی سالبه ضروریه نك مثل نفسه انعکاسك ثبوتنه متوقف اولوب حالبوکه ثابت اولان انجق دائمهیه انعکاسیدر وثانی وثالثه تمامیتی شکل اول وثالثه ممکنه صغرائك ثبوت اتاجنه منوط اولوب حالبوکه بونلر عقیقه اولدیغی محلنده میندر وکاتبی بونلرک جمله سنده توقف ایتشدر لکن حق اولان مذهب شیخ اوزره عدم انعکاسلریدر زبرا مفهوم ممکنین ذات موضوع ایچون وصف موضوعك بالفعل ووصف محولك بالامکان ثبوتنی افاده دن ومفهوم عکس اشبوزات موضوع ایچون وصف محولك بالفعل ووصف موضوعك بالامکان بیان ثبوتدن عبارت اولوب ومفهوم اولك مفهوم ثانوی عدم استلزامی ظاهر در چونکه بعضا برشی ممکن اولسایله برابر اصلا فاعله خروج ایتز حاصلی برشیک ممکن اولسندن بالفعل وجودی لازم کلزته کیم نوعین ایچون برصفت ممکن اولدیغی حالده احد نوعین ایچون بالفعل ثابت اوله رق بو وصف نوع آخر ایچون ثابت اولوب بالکزامکانده قالور بوضورتده نوع ثانینك صادق اولدیغی افراد اوزرینه وصف مذکور بالامکان صادق اولوب بالفعل وصفك صادق اولدیغی افراد اوزره نوع ثانى صادق اولمز زبرا وصفك بالفعل ماضق علیهی اولان هر برشی نوع اولدر مثلا مرکوب زید وصفی فرس و حاردرن هر برشیچون ممکن اولوب لکن بالکزام فرس ایچون ثابت اولسایله کل حار مرکوب زید بالامکان دینك صادق اولوب لکن

بعض مرکوب زید بالفعل حمار بالامکان العام دینک صادق اوله من زیر لاشی
من مرکوب زید بالفعل بحمار بالضروره صادق قدر چونکه کل مرکوب زید بالفعل
فهو فرس صادق اولوب حالبوکه فرسدن هیچ برشی بالضروره حمار اولدیغی
معلومدر لکن مذهب فارابی اوزره عقد وضعی بالامکان اعتبار ایتدیگمز حینده
ممکنه نفسی کبی ممکنه به منعکسه اولور زیر اوصورتده مفهوم اصل ماهو (ج) بالامکان
هو (ب) بالامکان اولوب بحالده ماهو (ب) بالامکان لاحاله (ج) بالامکان اولور ایشته
مصنف حاشیه ده یو تحقیقاته بجملا اشارتله دیمشدرکه متنده مذهب الشیخ قولی ممکنه
عامه وبلکه جزء ایجابی اعتبار یله کذلک ممکنه خاصه عقد وضعده اولان مذهب
فارابی اوزره ممکنه عامه به منعکس اوله جفته اشارتدر و ممکنه عامه نك نفسه
وسالیه ضروریه نك ینه نفسه انعکاسلری متلازم و بو وجهله یکدیگری استلزاملری
طریق عکس ایله متحقق اولوب و مذهب فارابی اوزره صفرای شکل اولده ممکنه نك
انتاجی معلوم اوله رق بوشیلرده کانتینک توقفی ایچون بوجه یوقدر

قال رحمه الله (والسالبة الكلية تنعكس الى نفسها فن الدائمین الى دائمة كلية)
وسالیه کلیه نفسی کبی سالیه کلیه به منعکسه اولور ایدری دایمین یعنی ضروریه
مطلقه ایله دائمه مطلقه دن سالیه کلیه لک عکسلری دخی دائمه کلیه اوله رق مثلاً
بالضروره ویاخود دائماً لاشی من الانسان بحجر قولمزلک عکسی دائماً لاشی من الحجر
بانسان در وهر نوقت اول صادق اولسه ثانینک صدق لازم کلور والانقیضی
اولان بعض الحجر انسان بالاطلاق العام صادق اولور واشبو عکسک صدقیله
نقیضک کذبنی اثبات ایچون نقیضی صفری واصلی کبری ایدرک شکل اولدن بعض
الحجر انسان بالاطلاق العام و دائماً لاشی من الانسان بحجر دبرز نتیجه سی بعض
الحجر لیس بحجر دائماً اولوب بوايه محالدر حالبوکه مقدمین اصولنه موافق
واصل مفروض الصدق اولس یله محالی انتاجی صفرای قیاس اولان نقیض عکسک
کذبندن نشئت ایلدیکی تعین و بو جهته لصدق عکسی تبین ایدر

قال رحمه الله (ومن العامين الى عرفة عامة كلية) ومشروطه وعرفیه دایمیندن
سالیه کلیه سالیه عرفیه عامه کلیه به منعکس اولور مثلاً بالضروره
ویاخود دائماً لاشی من الکاتب بساکن الاصابع مادام کاتب قولمزلک عکسی دائماً
لاشی من ساکن الاصابع بکاتب مادام ساکن اصابع اولوب هر نوقت اول
صادق اولسه ثانیه دخی صادق اولور والانقیض اولان بعض ساکن الاصابع

کاتب حین هو کاتب صادق اولمق لازمکوب بونی اصله ضم ایدرک بعض ساکن
الاصابع کاتب حین هو کاتب و دائماً لاشی من الکاتب بساکن الاصابع مادام
کاتب قیاسی ترتیبزده بعض ساکن الاصابع لیس بساکن الاصابع حین هو ساکن
الاصابع قولی منتج اولور بوايه محال اولوب ومنشأ محال نقیض اولس یله کذبی
واوخالده عکسک صدق تحقیق ایدر

قال رحمه الله (ومن الخاصتين الى عرفة عامة كلية مقيدة بالادوام الذاتی فی
البعض) ومشروطه وعرفیه خاصتیندن سالیه کلیه لادوام ذاتی فی البعض ایله
مقیده اولان سالیه عرفیه عامه کلیه به منعکس اولور مثلاً بالضروره ویاخود دائماً
لاشی من الکاتب بساکن الاصابع مادام کاتب لادماً قولمزلک عکسندن دائماً لاشی
من ساکن الاصابع بکاتب مادام ساکن فی البعض دینلور وهر نوقت اول صادق
اولسه ثانیه دخی صادق اولور اما اشبو عکسندن جزء اول اولان عرفیه عامه نك
صدق زیر عرفیه عامه مذکور عاتینه لازم اولوب لازم عام ایه لازم خاصدر
واما قیدی اولان لادوام فی البعض صادق اولسی زیر اکر صادق اولسه
نقیضی اولان لاشی من ساکن الاصابع بکاتب دائماً اوله رق لاشی من الکاتب
بساکن الاصابع دائماً به منعکس اولور لادوام اصل ایه کل کاتب ساکن الاصابع
بالاطلاق اولوب ومفروض الصدق اولس یله خلفدر واما لادوام فی الکک عدم
لرومی زیر لاشی من الکاتب بساکن الاصابع مادام کاتب لادماً صادق اولس یله
برابر لاشی من الساکن بکاتب مادام ساکن لادماً فی الککل کادیدر چونکه لادماً
فی الککل کل ساکن کاتب بالاطلاق مفهومده اولوب حالبوکه ارض کبی بعض ساکن
دائماً کاتب دکادر و بونک سری زیر سالیه ده بولنان قید لادوام موجبیه اولوب
موجبیه ایه انجق جزیه به منعکسه اولور بوجهته لسالیه کلیه مذکور نك
عکسی دائماً لاشی من ساکن الاصابع بکاتب مادام ساکن الاصابع فی البعض
اولدیغی تحقیق ایدرک مادام ساکن الاصابع فی البعض قیدنک مفهومی بعض ساکن
الاصابع کاتب بالاطلاق اولدیغی معلوم اولور

قال رحمه الله (وهذه هي القضايا الست المنعكسة السوالب ولاعكس لبواق التسع)
اشته سالیه لری منعکسه اولان قضایای سته اشبو ذکر اولسان دایمین وعامین
وخاصتین اولوب قصور قضایای تسعه نك سوالب کایه سیچون عکس جریان ایتز
واشبو باقی اولنر وقتیتین ووجودیتین و ممکنین ایله مطلقه عامه ووقتیه مطلقه
ومنشتره مطلقه و بونلرده عکس اولمامسی زیر قضایای مذکور نك اخصی وقتیه
مطلقه اولوب بونده ایه عکس جاری اوله من و اخص منعکس اولدیغی کبی
اعم دخی منعکس اولور اما وقتیه نك عدم انعکاسی زیر مثلاً لاشی من القمر منعکس

بالضرورة وقت الترتیب لادائما قولمصدق ایکن بعض المنخسف ایس بقهر بالامکان العام غیر صادقدر امکان عام ایسه اعم جهاتدر و بولک عدم صدقی زیرا بالضرورة هر منخسف قدرر و اما اخص منعکس اولما مسندن اعمک دخی منعکس اوله مامسی شو جهتندرکه اعم منعکس اولدیغی کی اخص دخی منعکس اولور زیرا بوتقدیرده عکس لازم اعم و اعم لازم اخص اوله رق لازم لازم اوله جغی معلومدر

قال رحمه الله (والسالبة الجزئية لا عكس لها الا في الخاصتين تنعكس فيهما الى العرفية الخاصة الموافقة لهما في الكيف والكم) وسالبة جزئية ایچون اصلا عکس اولمیوب یالکز مشروطه خاصه ایله عرفیه خاصه دن کیف وکده کندیلره موافقه اولان عرفیه خاصه یه منعکس اولور لر حاصلی اشبو خاصتین سالبه و جزیه اولمده نفسلری کی اولان عرفیه خاصه یه انعکاس ایدر شوبله که مثلا بالضرورة و یاخود دائما بعض الکاتب لیس ساکن الاصابع مادام کاتب لادائما قولمصدق اولدیغی حینده دائما بعض ساکن الاصابع ایس بکاتب مادام ساکن الاصابع لادائما دخی صادق اولور زیرا ذات موضوعی معین یعنی مثلاً زید فرض ایتدی که زده عقد وضع حکمیه زید اوزرینه احيانا کاتبدر دیو حکم ایش اولدیغیز کی لادوام قیدی حکمیه ده زید اوزره احيانا ساکن الاصابعدر دیو حکم ایش اولور زیرا قضیه مذکوره مد لادوام بعض الکاتب ساکن الاصابع بالاطلاق مفهومیده در بو صورتده ذات زید کاتبدر بعض اولدیغی کی ساکن الاصابع دخی بعض اولمش اولور و چونکه وقت کتابتده ساکن الاصابع اولمی ممکن اولما مسیله کتابتله سکون اصابع زیدده ایکی وصف متنافین اولور و بو وجهله هم زید اوزرینه کاتب و ساکن الاصابع دینلک صادق و همده اشبو وصفین متنافین اولمسیله بعض ساکن الاصابع لیس بکاتب قولنک صدقی متحقق اولور مطلوبیده بودر

قال رحمه الله (وانعكاس القضايا الى عكوسها عكسا مستويا او عكس نقیض ثابت بالخلف وهو ان يضم نقیض العكس الى الاصل لينتظم قياس منافی الاصل) وقضاياك عكس مستوی و یاخود عکس نقیض ایله عکس لرینه منعکس اولملری وجوه ثلثه ایله ثابت اولوب اول طریق خلف ایله بتوتیدر و خلف اصل قضیه یه منافی اوله جق شیئی منبج برقیاس منتظم اولمیچون نقیض عکسک اصله ضم ایدلمسیدر یعنی بر قضیه ایچون عکس اولمی اعتبار ایدیله جک قضیه نك نقیضی اخذ ایله اصل قضیه ایله برلشدیریلور بری صغری و دیگر کی کبری اولاق اوزره مثلا شکل اولدن برقیاس نظم ایدیلور تا که بو قیاسک نتیجه سی مفروض الصدق اولان اصله منافی

اولمسیله نقیضک فسادی تحققی ایدرک عکسک صدقی تین ایدر مثلا کل انسان حیوان قولنک عکسی بعض الحيوان انسان اولوب هر وقت اول صادق اولسه ثانی دخی صادق اولور و الاشبو عکسک نقیضی اولان لاشی من الحيوان بانسان صادق اولمی لازم کلور حالبوکه بو نقیضی اصله ضم ایدرک شکل اولده ایجاب صغری شرط اولمسیله اصلی صغری و کلیتی جهتیله نقیضی کبری ایتدی که صورتده منبج محال اولور شوبله که کل انسان حیوان و لاشی من الحيوان بانسان دینلوب نتیجه سی لاشی من الانسان بانسان اولور بوایسه محال اولوب انسان اولان شیئی دائما انساندر و شکل اولک بو وجهله منبج محال اولمی صورت قیاسدن نشئت ایتدی کی معلومدر که ایجاب صغری و کلیت کبری کی شرطلری موجود اوله رق صورت قیاس صحیحه در بلکه منشأیت ماده جهتده اولوب صغری ایسه مفروض الصدق بولنان اصل قضیه اولمسیله موجب اخلاص کبری اولدیغی تعین ایدر بو صورتده کبری واقع اولان نقیض مستلزم محال اوله رق کاذبه اولدیغی تحققی ایتمسیله مناقض اولدیغی عکسک صدقی ثابت اولور زیرا ارتفاع نقیضین محالدر

واثبات عکسده وجه ثانی طریق افتراضدر بوده ذکر می مرور ایتدی کی وجهله ذات موضوعی شیئی معین یعنی مثلاً زید فرض ایدرک بر کره وصف نحولی جل ایله عقد جلدن زید حیوان و کذا عنوان موضوعی جل ایله عقد وضعدن زید انسان حاصل اولمسیله اشبو قضیتیندن هیئت شکل ثالث اوزره زید حیوان و زید انسان قیاسک ترتیب ایدلمسیدر که اشبو مقدم متیندن حد اوسط اولان زیدک اسقاطیله بعض الحيوان انسان مطلوبی انتاج ایدر

واثباتده وجه ثالث طریق عکس اولوب بوده اصله مناقض اولان شینک حصولی ایچون عکسک نقیضی عکس ایتکدن عبارتدر شوبله که مثلا کل انسان حیوان قضیه سنک عکسی بعض الحيوان انسان اوله رق اشبو عکس صادقدر و الا بو عکسک نقیضی اولان لاشی من الحيوان بانسان قولنک صدقی لازم کلوب بودخی لاشی من الانسان بحيوان قولنه منعکس اولور بوایسه مفروض الصدق اولان کل انسان حیوان اصله مناقض اوله رق خلفدر دینلور و بو وجهله عکس نقیض باطل اولدیغی کی نقیضک بطلانی دخی تحققی ایدرک اصل ایچون عکس اولان بعض الحيوان انسان قولمصدق صدقی ثابت اولور

واشبو وجوه ثلثه دن خلف موجبات و سوالب بسیطه و مرکبه نك جمله سنده جاری و لزوم دور کی محذور دن سالم و غاری اوله رق جیعیسندده خلف ایله بیان انعکاس ممکن اولمسیله مصنف بومقامده طریق خلقی اختیار ایتشددر و طریق عکس ایله

انعكاس موجبانی بیان انعكاس سوالی معرفته و انعكاس سوالی بیان معرفت انعكاس
موجبانه متوقف اولسندن طولانی ایهام دوردن غیر عاری اولدیغی کبی طریق افتراض
دخی مرکباته جاری اولماسیله قاصر در

قال رحمه الله (وعدم انعكاسها رأسا اوالی هو اخص من عكوسها ثابت بالتخلف
فی بعض المواد) وقضایانك رأسا عدم انعكاسی ویاخود عكوسی اولان قضایانك
اخصنه منعكسه اولماسی بعض مواده تخلف ایتمسیله ثابت اولور شوبله که قوم بیان
عكوسده هیچ بر ماده ده تخلف ایتمیه جك صورته کلیتی التزام ایتمش اولدقلرندن
بعض مواده اصله لزومدن تخلف ایدنلری عكوسدن عد و اعتبار ایتمامش لر در
ایمدی بوبایده ایکی شیئه احتیاج کورینور که اول عكس واقع اوله جق قضیه نك
اصله لزومك هیچ بر ماده ده تخلف ایتمامسی وثانی عكس اوله جق قضیه نك اصله
لازمکله جك عكوسدن اخص اولسیدر بناء علیه بر قضیه نك بر قضیه یه منعكس
اوله یه جفنی اثبات ایتمك بیان تخلف ایله اولور

قال رحمه الله (فان قلت فلا عكس للوجبة المتصلة ایضا لصدق الاصل بدون
العكس فی قولنا کما تحقق النقيضان تحقق احدهما نعم علی تقدیر کون تحقق احدهما
مع الآخر یصدق عكسه الجزئی لكن ذلك التقدير من الاوضاع الممتعة الاجتماع
مع ذلك المقدم الممكن) اكر دینلور سه که مادام عدم انعكاس قضایا بعض مواضعده
تخلف ایله ثابتدر بوتقدیرده موجبه متصله ایچونده عكس موجود اولماسی لازمکله
زیرا کما تحقق النقيضان تحقق احدهما قولمزه اصل صادق اولوب لكن عكس
اولان قد یكون اذا تحقق احد النقيضین تحقق النقيضان صادق اولمز بوده ظاهر در
واقعا احدهما نك تحقق آخریله برابر اولمق تقدیری اوزره اولوبده او تحقق
احدهما مع الآخر لتحققا معادینك مراد ایدلسه عكس جزئی و بلکه کلیك
صدقی مسلمدر لكن بوتقدیر اشبو مقدم ممکن ایله ممکنه الاجتماع اولان اوضاعدن
اولیوب بلکه اوضاع متمتع الاجتماعدنر مقدم ممکن ایله مراد احدهما نك تحقق
وتقدیردن مراد مع الآخر فرض تحقیق (قلت لما كان تالی الاصل مقیدا بقید مع
الآخر اوفی ضمن المجموع کما عرفت كان ذلك التقدير من اجزا المقدم المحال لا
من الاوضاع الممتعة الاجتماع مع المقدم الممكن فلا اشكال) جوابنده دیرز که مع
الآخر قیدینك تالی اصل اولان مقدم عكسدن وضع خارج اولدیغنی تسلیم ایتمز
زیرا اکثر متصله لر ده تالیلر مقیده اولوب مثلا کما كان زید فرسا كان حیوانا
قضیه سنده تالیسی كان حیوانا فی ضمن الفریسیه تقدیرنده اوله رق فی ضمن الفریسیه
قیدیه مقید ایدوکی میندر ایمدی نه زمانکه بو قضیه ده دخی اصلاک تالیسی اولان
تحقق احدهما قوی مع الآخر ویاخود فی ضمن المجموع قیدیه مقید اولوب

❖ واصلدن ❖

واصلدن اشبو تالی تمامه عكسده مقدم اولدیسه قید مذکورك افاده ایلدیکی تحقق
مع الآخر تقدیری اجزاء مقدم محالدن اولوب بوقسه مقدم ممکن ایله متمتع الاجتماع
اولان اوضاع خارجیدن دکلدر بو صورته اشكال مندفع اولور

مصنفك حاشیه ده بیانی وجهله كان ذلك التقدير قولنده اولان تقدیر مع الآخر
قیدندن مستفاد اولوب بوده احد تقيضينك تحققى نقيض آخرك تحقيقه و لكنده
اولسیدر بو صورته عكس قد یكون اذا تحقق احدهما مع تحقق الآخر لتحققا
مفهومنده اولسیدر تقدیر مذکور مقدم محالك جزئی اولور و بی بیان ایله بعضیلر
تقدیر مذکور مقدم محالك عینی اولوب مقدم محالك اجزاسندن دکلدر دیو
ایرادلرندن آزاده اولور

قال رحمه الله (فائدة لما كان مطلق العكس مستويا كان او عكس نقيض لازما
للاصل فتی انعكس الاعم من بین هذه القضايا انعكس الاخص منها ایضا ومهما لم
ینعكس الاخص لم ینعكس الاعم) اشبو عنوان فائده ایله مصدره اولان مهمه
شوندن عبارتدر که مطلقا عكس ایستر عكس مستوی اولسون و ایستر عكس نقيض
نه زمانکه اصل ایچون لازم اولدیسه اصل عكس ایچون ملزوم اوله رق بوجهته
هر نوقت اشبو قضایا بینندن اعم اولان منعكس اولسه اخص اولان دخی منعكس اولور
زیرا اعم هر تقدیر بعض مواده اخصدن منفك اولسه ده دیگر بعض مواده اخص ایله
تحقق ایتمسیله اكر انعكاس اعم انعكاس اخص لازمکله اعمك انعكاس کلی
مطرد ایله منعكس اولماسنی موجب اولور حالبوکه عكسك جیع مواده کایت
وعدم تخلفی مشروطدر وهر نوقت اخص منعكس اولسه اعم دخی منعكس اولمز
زیرا اعمك انعكاسی اخصك انعكاسنی مستلزمدر شو جهته عكس لازم اعم و اعم
لازم اخص اولوب لازم لازم ایسه لازم اولسیدر اشبو مقدمه اجتیبه و ساطتیه
عكس لازم اخص اولور الحاصل انعكاس وعدم انعكاسی اثباته بودخی بر طریق
سهل اوله رق انعكاس اعم ایله قضیه نك انعكاسی وعدم انعكاس اخص ایله عدم
انعكاسی اوزره استدلال اولور

قال رحمه الله (فصل فی عكس النقيض هو عند القدماء جعل نقيض المحكوم به
محکوما علیه ونقيض المحكوم علیه محکوما به مع بقاء الصدق والكيف) فصول تسعه دن
اشبو فصل ناسع عكس نقيض یخشنددر قدمای اهل فن عندنده عكس نقيض
اصلدن محکوم بهك نقيضنی محکوم علیه و محکوم علیهك نقيضنی محکوم
به قلمدر و بقاء صدق و کيف ایله مشروطدر یعنی اصل قضیه صادق
اولدیغی کبی بونك دخی صدق واصل موجب ایسه عكس نقيض دخی موجب

وسالیه ایسه سالیه اولمی مقتضیدر ایسته بو وجهله بقاء صدق وکیف ایله برابر اصلده محکوم بهک نقیضنی محکوم علیه ومحکوم علیهم نقیضنی محکوم به قلاق طریقله حاصل اولان قضیه به قدما عکس نقیض اطلاق ایشلردر نه کیم عکس مستویده مرور ایدن صراحت بو بیانی دخی کافیدر

قال رحمه الله (وحکم الموجبات من الخلیات والشرطیات ههنا حکم السوالب فی العکس المستوی وبالعکس) وعکس نقیضک جملیات وشرطیاتدن قضایای موجبہ نک حکمی کرک کلیه وکرک جزیه عکس مستویده اولان سالیه لک حکمیدر وعکسی دخی بویه اولوب عکس نقیضده حکم سوالب عکس مستویده اولان حکم موجباتدر

قال رحمه الله (فالواجبة الكلية تنعکس الى نفسها فقولا کل انسان حیوان ینعکس الى قولنا کل لایحیوان هو لا انسان) امدی موجبہ کلیه عکس نقیض ایله نفسی کبی موجبہ کلیه به منعکس اولور نه کیم عکس مستویده سالیه کلیه نک نفسی کبی سالیه کلیه به انعکاسی بیان سابقدن معلوم اولمدر مثلا کل انسان حیوان قولی عکس نقیض ایله کل لایحیوان لا انسان موجبہ معدولة الطرفینده منعکس اولور شـ ووجهله که اصلده موضوع اولان انسانک نقیضی اولان لا انسانی محمول واصلده محمول اولان حیوانک نقیضی اولان لایحیوانی موضوع ایدرک اشبو عکس نقیض حاصل اولور واشبو عکس نقیضک بقاء صدقیله انعکاسی اثباتده دیرزکه اگر اشبو عکس صادق اولسه لازم نقیضی اولان بعض مالیس بحیوان انسان صادق اولمی لازمکوب بوايه عکس مستوی ایله بعض الانسان ایس بحیوان قولنه منعکس اولور حالبو که کل انسان حیوان اصلی مفروض الصدق اوله رق خلفدر ویاخود نقیضی اصله ضم ایدرک بعض مالیس بحیوان انسان وکل انسان حیوان مقدمیننی ترتیب ایتدیکمز صورتده بعض مالیس بحیوان حیوان نتیجه فاسده سنی انتاج ایدر

قال رحمه الله (ولا عکس للموجبة الجزیة الا فی الخاصتین تنعکس فیهما الى عرفة عامة جزیة) وعکس مستویده سالیه جزیه دن خاصیتک غیریمی منعکس اولدیغی کبی عکس نقیضده دخی موجبہ جزیه ایچون عکس اولوبوب بالکز خاصیتنده جاری اوله رق خاصیتنده موجبہ جزیه عرفیه عامه جزیه به منعکسه اولور مثلا بعض الحیوان لا انسان صادق وعکس اولمی لازم کلان بعض الانسان لایحیوان کاذبدر

فالرحمة الله (والسالبة كلية كانت او جزیة تنعکس الى سالبة جزیة علی التفصیل المذكور) وعکس مستویده مطلقا موجبہ موجبہ جزیه به منعکس اولدیغی کبی عکس

نقیضده دخی مطلقا سالیه کرک کلیه وکرک جزیه اولسون سالیه جزیه به منعکسه اولور مثلا لاشی من الانسان ویاخود ایس بعض الانسان بحجر قولنک عکس نقیضی ایس بعض بحجر ایس بانسان سالیه جزیه سیدروالا اشبو سالیه جزیه نک نقیضی اولان کل مالیس مالیس بحجر ایس بانسان موجبہ کلیه معدولة الطرفین صادق اوله رق بودخی عکس نقیض ایله کل انسان بحجر قولنه منعکس اولور حالبو که اصل اولان لاشی من الانسان ویاخود ایس بعض الانسان بحجر مفروض الصدق اوله رق خلفدر

حاصلی عکس مستویده موجبہ نک احکامی عکس نقیضده سالیه نک احکامی اولوب عکسی دخی بویه اولسایله هرر وجهه نک صور انعکاس وعدم انعکاسنده سبق ایدن تفصیلاتنه توفیق اجرا آت اولتمی اقتضا ایدر چکندن سرمد ایضا حات زائده به حاجب کورنمز

قال رحمه الله (وعند التأخرین هو جعل نقیض المحکوم به محکوما علیه وعین المحکوم علیه محکوما به مع بقاء الصدق دون الکیف حتی تكون عکس قولک کل انسان حیوان قولک لاشی من اللایحیوان بانسان) وعند التأخرین عکس نقیض اصلدن محکوم بهک نقیضنی محکوم علیه ومحکوم علیهم عینی محکوم به قلددر وصدق بقاسی وکیفک عدم بقاسیله مشروطدر حتاکه بوجعل سیبیلہ کل انسان حیوان قضیه سنک عکس نقیضی لاشی من اللایحیوان بانسان اولور حاصلی اصلدن حیوانی اخذ ایدرک نقیضی اولان لایحیوانی جزء اول وانسانی اخذ ایدرک عینی جزء ثانی قلدیغمز حینده قضیه مذکوره حصوله کله رک رأی متأخرین اوزره عکس نقیض بوقضیه اولور واصل ایله اشبو عکسندن هرایکسی صادق اولوب واصل موجبہ وعکس سالیه اوله رق کیفده مخالف اولدیغی معلوم اولور

قال رحمه الله (وحکم الموجبات ههنا ایضا حکم السوالب فی العکس المستوی لکن بدون العکس فالوجبات منعکسة الى ما انعکست الیه بالعکس المستوی) وقضایای موجبہ نک حکمی اشبو رأی متأخرین اوزره اولان عکس نقیضده دخی ینه عکس مستویده اولان سالیه لک حکمیدر یعنی بوجهندن مذهب قدما اوزره اولان عکس نقیضدن فرقی یوقدر لکن عکسی بویه اولوب اشبو رأی متأخرین اوزره اولان عکس نقیضک حکم سوالبی عکس مستویده اولان حکم موجبات دکدر زیرا جهتری مختلفه در امدی علی الاصطلاحین موجبہ کلیه ل سوالبک عکس مستوی ایله منعکسه اولدقلمری قضایایه منعکسه اوله رق دائمتین کلیه به وعامتین عرفیه عامه به وخاصتین عرفیه دائمه فی البعضه منعکسه اوله رق غیر یلرند

انعكاس جریان اتمز و موجبة جزئیه در يالكز خاصتين عرفیه عامه يه منعكسه اولور

قال رحمه الله (واما السوال فكلية كانت اوجزئية تنعكس الى موجبة جزئية فن الخاصتين الى حينية لادائمة ومن الوقتيتين والوجوديتين الى مطلقة عامة والشرطية الموجبة الكلية تنعكس الى سالبة كلية ولاعكس للواقى من الحملات والشرطيات) واما سالبه لرك كليه وكر ك جزئيه اولسون عكس نقيض ايله موجبة جزئيه يه منعكسه اوله رق خاصتين سالبه لرك عكسى حينية مطلقة لادائمة جزئيه ووقتيتين ووجوديتين مطلقة عامة جزئيه در و بذكر اولنان احكام احكام جليات اولوب شرطية متصلة لزوميه در موجبة كليه سالبة كليه يه منعكسه در ايمدى كذا كانت الشمس طالعة كان النهار موجودا موجبة كليه سالبة كليه يه منعكسه در ايمدى كذا كانت قدما اوزره كذا لم يكن النهار موجودا لم تكن الشمس طالعة ومذهب متأخرين اوزره ايس البتة اذ لم يكن النهار موجودا كانت الشمس طالعة ديرسن

متصلة اتفاقيه ايله منفصلات مذهب متقدمين اوزره عكس نقيض ايله اصلا منعكسه اوليوب مذهب متأخرين اوزره يالكز موجبة متصلة اتفاقيه منعكسه اولور وعلى الاصطلاحين عكس نقيضه عكوس اوزره استدلال دخى عكس مستويده اولديغى كى خلف وعكس واقراض طرق ثلثة سى ايله اولور

وذكر اولنان قضايادن باقى كرك جليات وكر ك شرطيات ايجون عكس يوقدر وخفى اولسونكه علومده مستعمل اولان عكس نقيض طريق قدما اوزره اولوب مذهب متأخرين اوزره دكلدر حتى متأخرون قدمايه مخالفتر يله برابر علومده استعمال ايتدكلى يه انجق عكس نقيض قدما در زيرا علومده بحث احوال موجوداتدن اولوب وعكس قدما كليات صادقه ده ثابتدر ومتأخرونك سبب مخالفترى كليات فرضيه ده عدم ثبوتدن نشئت ايدوب بوايه علومده اعتباردن معزولدر

قال رحمه الله (الباب الرابع فى صورة الادلة والحجج) تفصيلات سابقه دن معلوم اولديغى وجهله منطقونك نظرى تصديق موصول اولان شيدده اولوب بوده ياموصلات موقوف عليهنده اولوب بونلرك مرد بيانيله فارغ اولمشدر ويا خود نفس موصولده اولوب بوده مقصود بالذات اولان اشبو باب جتدر وموصل تصديق شيه دليل وحت ديلور زيرا لغته دليل مرشد معناينه اولوب وموصل تصديق اولان شيدده مطلوبه ارشاد موجوددر واشبو موصوله تمسكه خصم اوزر يه غلبه اولسى جهتندن معنای لغوى حجتى دخى حائردر واحتجاج يا كلى ايله جزئى ويا كلى اوزر يه اولوب بوايكى صورته قياس ديلور ويا خود جزئى ايله جزئى اوزره اولوب تمثيل تعبير اولور ويا خود جزئى ايله كلى اوزر يه اولوب استقراء

ديلور واستحصال مطالب تصديقيه ده عمده قياسدر بناء عليه مصنفه ابتداء اقسام موصاله شامل اولان دليلى تعريف واقسامنى بيانه شروع ايدرك بيورركه (الدليل قول مؤلف من قضيتين فصاعدا يكتسب من التصديق به التصديق بقضية اخرى ولو فى الادعاء ظاهرا) اصطلاحده دليل بر قوله اطلاق اولنور كى ايكى ودها زياده قضيه دن مركب اوله رق بوقولى تصديقدن قضيه اخرا نك تصديق اكتساب واستحصال اولنور ووده ظاهرا ادعاه اولمقدن اعددر من قضيتين قولى جليات وشرطياته متناول اولوب عكس مستوى وعكس نقيضنى مستلزمه اولان قضيه واحده دن احترازدر كى دليل اطلاق اولنور وقضيتين قيدى قياس بسيطه وفصاعدا قيدى قياس مركبه قصد شموله مبيندر وولو فى الادعاء قيدى مصنفك حاشيه ده بيانى وجهله ماده ويا خود صورة فاسده اولوب ده فسادى معلوم اوليان ادله يه تعريفده ادخال ايجوندر كذا ظاهرا قيدى فسادى مستدللك معلومى ايسده خصمك تغليطنى قصد ايلديكى مغالطاتك وبلكه قياس شعر بلك تعريفدن عدم خروجى مقصوده مبيندر شوبله كه مستدللك ظاهرا ادعاسى حصول تصديق مفيد اولديغى كى شاعر دخى مغالطه كى ظاهر حالده ايراد ايلديكى شى ايله تصديق مطلوبك تحصيلنى مدعيدر زيرا مراد شاعر هر نقدر تخيلدن عبارت ايسده ده ظاهر كلامه نظرا موصول مطلوب اوله جق طريقه افراغ ايتمى حصول تصديق ادعاسى اشراب ايدر مثلا محبوبى قردر ديو ادعا ايدرك دعواسى اثباتده تخيل ايلديكى فلان حسن وكل حسن قىياس شعريسى ظاهرده بومقدميندن مدعاسى اولان فلان قردر قضيه سنك تحصيل تصديقى معتقد اولديغى افهام ايدر لكن حق اولان قياس شعري حقيقة دليل اوليوب بلكه مجازا دليل اولمسيه تعريفدن خروجنده بأس اوليوب بلكه خروجى واجيدر (سواء كان له استلزام كلى لتلك القضية بالذات او بواسطة مقدمة اجنبية او غريبة اولم يكن وسواء اكتسب منه اليقين كما فى البراهين او الظن كما فى الامارات او غيرهما كما فى السفطة) مفاد تعريفدن مستبان اولديغى وجهله دليليك مناطى دليل اوله جق قول مؤلفك تصديق وتحققنه على قضيه اخرا نك تحققتى علمه ذريعه قلمدر ايسر قول مذكور كى نفسه تحققتى بالذات قضيه اخرا نك تحققتى استلزام كلى ايله مستلزم اولسون ته كيم بر شيتك حال كليسيه اوشيتك حالى اوزره استدلال بوقيلندر ويا خود بالذات مستلزم اوليوب بلكه مقدمة اجنبية ويا خود مقدمة غريبة واسطه سيله مستلزم اولسون اول متعلق كليسنك وثانى حال كليسنى مستلزم اولان نقيضك حاليه بر شيتك حالى اوزره استدلال كيدر ويا خود كليا مستلزم اولسون نكيم بر شيتك حال جزئيه ويا خود حال مثليه اوشيتك حالى اوزره استدلال بوجهله در وايسر قول مؤلف مذكوردر براينده اولديغى كى يقين

اكتساب اولنسون وياخود امارانده اولديغي كي ظن وياخود سفسطه ده اولديغي كي يقين وظنك غيري سي اكتساب ايدلسون بونرك چله سي دليلدن معدود اوله رق صره سيله ايراد اولنه جغي جهنله سرد ايضاحاته حاجت يوقدر

قال رحمه الله (وتلك القضية المكتسبة تسمى مطلوبا ومدعى ونتيجة له) وقول مركبدن مكتسبه اولان قضية اخرايه مطلوب بالدليل اولسي حيثيتدن مطلوب ودليل ايله ادما اولنديغي حيثيتدن مدعا وداييله تفرع ايدوب دليلدن تحصيل قلنديغي جهتدن دليل ايجون نتيجه تسميه اولنور حاصلي مقامنه كوره بواسطه ايله تسميه و ايراد اولنور (وقد تطلق النتيجة على اخص القضايا اللازمة) وبعضا نتيجه دليل ايجون لازم كلان قضايانك اخصي اوزرينه اطلاق اولنور مصنف حاشيده ده بوجهله نتيجه نك اخص قضاياي لازمه يه اطلاقي بيانده ديمشدر كه تكيم باب مختلطانده بومعنايه اطلاق اولنورق نتيجه صغرايه وياخود كبرايه تابعه در ديرلر وقوم اطلاق عكسده يالكز اخص قضاياي لازمه بي اعتبار ايله اعملر بني عكس عد ايتدكاري حالده اطلاق نتيجه ده دليله لازم كلان قضايانك على الاطلاق اخصني اعتبار ايله بوكا قصر ايتمالري بعضا اخصي مستلزم اولان دليلدن اعم استنتاج اولنديغنه مبنيدر لكن عكس بويه دكلدر

قال رحمه الله (والقضية التي يتوقف صحتها على صدقها تسمى مقدمة له سواء كانت جزءا منه كالصغرى والكبرى او خارجة عنه كالمقدمة الاجنبية والغريبة وكالحكم الضمني بايجاب صغرى الشكل الاول وكلية كبراه ونحوهما) وصحت دليل صدق اوزره توقف ايدن قضيه يه مقدمه دليل تسميه اولنور حاصلي قنقي قضيه كه كاذبه اولسي صحت دليلك اخلاقي موجب اوله رق صحت دليل انك صدقنه توقف ايدنه اشبو قضيه مقدمه دليل اولوب بوده صغرى وكبرى كي دليلدن جزء اولقدن ومقدمه اجنبية وغريبة وشكل اولك ايجاب صغرى وكلية كبراسي ايله حكم ضمنى امثالي دليلدن خارج اولقدن اعم اوله رق مقدمه دليل اطلاقنده مساويلدر ايشته بومعنى مقدمه ايجون معنای اعمدر (وقد تختص المقدمة بالقضايا الاجزاء) وبعضا مقدمه صغرى وكبرى كي اجزاء دليل اولان قضايه مختصه اولور (وقد تطوى بعضها لظهورها او يشار اليها بلفظ) وبعضا مقدمه لردن بعضي سي ظهور وحضور دنناشي طي وترك اولنورق ذكر ايداز تكيم امثله سي قريبا ايراد اولنور وياخود اشبو مقدمه مطويه يه بلفظ ايله اشارت اولنور

مصنفك حاشيده بياني وجهله مثلا مقدمه يه اشارت ايدن قيودات ومثلا وقوع مقدمه دال اولان اذ وتاليك انتفاسته دلالت ايدن لولفظلري بويه در وبوندن ايجون اقيسه استثنائية يالكز بر مقدمه شرطيه ايله اكتفا اولنور مثلا نظم جليلده لوكان

فيها الهة الا الله لفسدنا يوريلوب رفعدن ادات شرطك انتفا اوزره دلالتيه اكتفا اولمشدر زيرا مقام استدلالده ادات شرط انتفاء نايدناشي انتفاء اول ايجوندر حاصلي طي وترك اولنان لكنهما لم تقسدا فلا تعدد الاله مقدمه استثنائية سنك مفادى فسادك انتفاستيه جناب باريدن غيري الهه نك انتفاسي اولوب لوكله سي بومعهومه اشارتي كافلدر وبومعناجه لولو منطقيه ايله معبر اولوب عربيون لوجتني لاكرمك امثالنده عكسني يعنى انتفاء اولدنناشي انتفاء ثاني ايجون اولسي اختيار ايتشدر ولفظ مذکور مقامنه كوره هرايكي معناده مستعمل اولور ونظم جليلده اشبو لوكان فيها الهة الا الله لفسدنا كريمة سي معنای اول اوزره وارد اولديغي كي فلو شاء لهديككم اجمعين قول شريفنده معنای ثاني به محمول اولوب خارجه هدايت جيمك انتفاسته علت هدايت جيمه مشيتك انتفاء تعلق اولديغني افاده ايدر و علماء عربيه نك اشبو معنای ثاني به اقتصارلري كلة مذكوره بي علم بالنتائجي تحصيل ايجون قياسانده عدم استعمالرينه بناءدر ومنطبقون قياسات مذكوره ده استعمال ايتدكاري جهنله معنای اوله حمل ايتشدر وبونك ايجون مطول ترجمه مرده تفصيلات مزیده مندرجه در

خفي اولسونكه تفصيلات آتیه دن معلوم اوله جغي وجهله مطلوبك موضوعي شكل اول وثانیده صغرانك موضوعي وشكل ثالث ورابعده محمولدر ومطلوبك محمول شكل اول وثالثده كبرانك محمول وشكل ثاني ورابعده موضوعيدر ايمدي بر مقدمه موضوع مطلوبي كنديده دخي موضوع اوله رق مشتمله اولورسه بومقدمه ياشكل اول وياشكل ثاني ايجون صغرى اولور واكر بر مقدمه موضوع مطلوبي محمول اوله رق مشتمله اولورسه بومقدمه ياشكل ثالث وياخود رابع ايجون صغرى اولور وبر مقدمه محمول مطلوبي محمول اوله رق مشتمله اولورسه بومقدمه شكل اول وياخود ثالث ايجون كبرى اولور واكر محمول مطلوبي موضوع اوله رق مشتمله اولورسه شكل ثاني وياخود رابع ايجون كبرى اولور وبعضا مقدمات قياسدن بعضي سي طي وترك اولنورق عبارده ذكر و ايراد اولنر اما كبرانك ترك اولنسي مثلا عالمك حدوتني ايتانده العالم محدث لانه مؤلف دينلوب وكل مؤلف محدث كبراسي ذكر اولنسيه رق ظهور دنناشي طي اولنور واما صغرانك تركي مثلا العالم محدث لان كل مؤلف محدث دينلوب لانه مؤلف صغراسي طي اولنور بوضوحه قياس جليله يالكز بر مقدمه موجود اولوب مقدمه اخري مطويه اولديغني كورد يكز مجلده اشبو مذکور اولان مقدمه يه نظر ايدرزا اكر موضوع مطلوبي كنديده موضوع اوله رق مشتمله اولورسه بومقدمه بي نمكن اولديغني حالده شكل اولدن والاشكل نايدن صغرى اعتبار ايلرز واكر اشبو مقدمه مذكوره موضوع مطلوبي محمول اوله رق مشتمله

اولورسه شكل ثالث وياخود رابع ايچون صغرى ايدرز و بو ايكي صورتده
كبراي قياس مطويه اولمش اوله جفندن اثبات مطلوبه لازمكه جك كبراي تقديره
محتاج اولورز و اكر مقدمه مذكوره محمول مطلوبى محمول اوله رق مشتمله اولورسه
شكل اول وياخود شكل ثالث ايچون كبرى ايدرز و اكر محمول مطلوبى موضوع اوله رق
مشتمله اولورسه شكل ثاني وياخود رابع ايچون كبرى عد ايلرز واشبو ايكي
صورتده صغراي قياس مطويه اولمش اوله جفندن تعيين صغرايه احتياج مس
ايدر و اكر مقدمه مذكوره مطلوب اولان قضيه نك صغرى و كبراسندن هيج
بريسى موجود اولورسه بوصوته قياس قياس مركب اولديغى معلوم اوله رق
قياسينك مقدمات مطويه سنى بولوب تنظيم و تركيب ايتكملكه محتاج اولورز مثلا
عالم ايچون بر مؤثر اولديغى اثباته العالم له مؤثر لان كل متغير حادث دنياسه كل
متغير حادث مقدمه سنده مطلوب اولان العالم له مؤثر قضيه سنك نه موضوعى اولان
عالم ونه محمولى اولان مؤثر لفظلى موجود اولماسيله بوصومه بر قياس مركبه
اشارت و اندن جزء اولديغى فهم ايلرز بوده قياسين اوله رق اول لان العالم متغير و كل
متغير حادث ثاني العالم حادث و كل حادث له مؤثر اولوب مطلوب اولان العالم له
مؤثر قضيه سنى انتاج ايلر و بعضا مقدمه استثنائيه و كذلك مقدمه شرطيه دخى طى
اولور مثلا اعمال ايمانده داخل اولديغنه استدلالده لان حقيقه الايمان هو التصديق
القلبي ديلور مراد لو كانت الاعمال داخله في الايمان لم يكن حقيقه الايمان هو التصديق
لكن حقيقه الايمان هو التصديق ديمك اولوب مقدمه شرطيه طى ايدلشدر
قال رحمه الله (وصحة دليل مشروطة بصحة مادته و صورته اما صحة الصورة فبان
تكون مستجمعة لشرائط تذكرها بعد) و دليلك صحتى ماده و صورتك صحتيله
مشروطه اولوب بونلر صحيح اولدقجه دليل اوله من اما صورت دليلك صحتى بحث
قياسه ذكر و ايراد اولنه جق شرائطى جامعه اولسيله تحقق ايدر

قال رحمه الله (و اما صحة المادة فبان تكون صادقة و مناسبة للمطلوب بحيث ينقل
من العلم بها مع الصورة الصحيحة الى العلم المطلوب) و اما ماده دليلك صحتى ماده نك
في نفسها صادقة و مطلوبه مناسبة اولسيله اولور و مطلوبه مناسبى بر حيثته
اولمق اقتضا ايدر ككه صورت صحيحه سيله برابر مادهيه علمدن مطلوب
اولان علم نتيجيه انتقال اولنور (فلا يصح المادة الغير المرتبطة كزوجية الاربعة
بالنسبة الى حدوث العالم) و بو وجهله ماده دليلك مطلوبه اشتراط مناسبندن
ناشى حدوث عالمه نسبتله زوجيت اربعه كبي مطلوبه ارتباطى اولميان ماده صحيح
اولرز شوبله كه حدوث عالمى اثبات ايچون اتيان اولنه جق دليله زوجيت اربعه ماده
اولمق لازم كاسه ييشلرنده علم بالحدوثه انتقالى اقتضا ايدله جك بر كونه ارتباط

و مناسب اولماسيله ماده صحيحه اوله من (و لا المادة التي لا يمكن ان تعلم بالعالم المناسب
المطلب كالمقدمة الظنية في البرهان اذ لا يكتب اليقين الا من اليقين) و كذلك مطلبه
مناسب اولان علم ايله معلوم اولسى ممكن اولميان ماده دخى صحيحه اولرز مثلا برهانه
مقدمه ظنيه بويله اولوب مفيد ظن اولان مقدمه مقام برهانه صحيحه اوله من زيرا
يقين انجق يقيندن اكتساب اوله جفنى جهتله ظنيات واسطه سيله اكتساب يقين
ممكن اوله من (و لا المادة التي لا تعلم قبل المطلوب سواء علمت مع كالمادة التي تدور
عليه دورا معيا كما في الاستدلال باحد المتضايقين على الآخر) و كذلك مطلوبدن
مقدم معلوم اولميان ماده دخى صحيح اولرز يعنى ماده قياس اولان مقدمه لاثباتى
مطلوب اولان شيدن مقدم معلوم اولسى لايدر زيرا في نفسه مجهول اولان برشى
اكتساب علمه واسطه اوله من و ماده نك قبل المطلوب معلوم اولماسى ايستر
مطلوبدن مقدم معلوم اوليويده مطلوب ايله برلكده معلوم اولسون تكيم مطلوب
اوزره دور معى ايله دور ايدن ماده بو وجهله اولوب مثلا احد متضايقين ايله آخرى
اوزره استدلال ايدلسى يعنى هذا بن لانه ذواب و كل ذواب بن دنيلى صحيح
اوله من زيرا بن ايله اب تضاييف مشهورى ايله متضايقلر دركه احد همالك تعقل
آخرينك تعقلنه متوقف اولان امرين متقابليندر مصنفك حاشيه ده بيان و جهله
احد متضايقين ايله آخرى اوزره استدلال اولنه مامسى زيرا بونلر ذهنا و خارجا
متكافئين اوله رق بونلردن بريسى بدون الاخرته علم تصورى و نه علم تصديقى ايله
معلوم اوليويوب بلكه معا معلوم اولورلر و شريف محقق بواسطه لاك عدم صحتى
بعض كتبهنده تصريح ايلشدر (او علمت بعده كواد الادلة المشتملة على المصادرة
بلا دور باطل) و ياخود ماده قياس بعدا المطلوب معلوم اولسون بودخى غير صحيحه
در تكيم دور باطلدن عارى اوله رق مصادره على المطلوب اوزره مشتمله اولان
ماده لر بو وجهله در مصنف حاشيه سنده بونى ايضاحده ديمشدر كه زيرا مصادره
هر نقدر مشهور اولان عين نتيجيه و ياخود ملزومى جزء قياس قلقى اولوب
بو محتاجه دوره مساوى ايسه ده بو محله مراد دليلك مدعا اوزره توفقى اولوب
بو تقديرده علم بالدليل مدعايه علمدن متأخر اولور ايمدى مصادره اوزره مشتمله
اولان ادله نك بطلانى قبل المطلوب معلوم اولمق شرطنك ققدانندن ايچون اولوب
يوقسه بعضيلرك توهم ايلدكارى كبي دور باطلى استلزامندن ايچون دكلدر زيرا
بو قبيلدن اولان دليلك منشأ ابطالى مجرد دليله علم مطلوبه علم اوزرته توقف ايتمى
اولوب ايستر بو توقف جانب مطلوبدن دخى منعكس اوله رق علم بالدليل علم بالمطلوبه
توقف ايتديكى كبي علم بالمطلوب دخى علم بالدليله توقف ايلسون تهكيم دليل
مطلوب اشبو دليله منحصر اولديغى صورتده بويله اوله رق دور باطل بودر و ياخود

جانب مطلوب بدن منعكس اولمستونكه نه كيم مطلوب ايچون دليل آخر صحيح اولديغي حينده جانب مطلوب بدن توقف موجود اولمستورق بوصورته دور بولنر حالبوكه بوتقديرده دخی دور باطلك عدم وجوديله برابر ماده غير صحيحه در (اولم يعلم اصلا كوادادله التي تدور عليه دورا باطلا) وياخود ماده دليل ايله مطلوب بدن ايكمسوده اصلا معلوم اولمستون نه قبل المطلوب معلوم اولمستوب ماده صحيحه دكلدر نه كيم مطلوب اوزره دور باطل ايله دور ايدن موادادله بووجهله درشوبيله كه مطلوب ايچون اراد اولسان دليله علم مطلوبى علمه متوقف اولوب ومطلوب ايچون دليل مذكور دن يشقه بر دليل اولديغي كى علم بالمطلوب دخی اشبو دليلى علمه متوقف اوله رق طرفين دن تحقق توققه دور باطل موجود وبو حالده ماده ايله مطلوب بدن ايكسندده دخی تحقق علم مفقود اولور (اذالعلم الكاسب علة تجب تقدمها على المعلوم المكتسب) وبوجهله قبل المطلوب معلوم اولمسان ماده دليلك عدم صحى زيرا علم كاسب علت اوله رق معلوم مكتسب اوزره تقدى واجيدر

قال رحمه الله (فالدليل اربعة اقسام قسم مستلزم للنتيجة بالذات وهو القياس وسيجيء تفصيله) اقسام دليله شامل اولمق اوزره تعريف دليلى بعدالاراد تفصيل اقسامنه شروع ايتشدر ايمدى دليل درت قسم اولوب بوندن بر قسمى بالذات نتيجة بى مستلزمدر بوده قياس اولوب قريبا تفصيلى كلسه كركدد (وقسم مستلزم بواسطة صدق المقدمة الاجنبية هى مقدمة خارجة عن الدليل غير لازمة لاحدى القضايا المأخوذة فيه فى كل مادة كما فى القياس المساوات كقولنا الدرة فى الحقة والحقة فى البيت فالدرة فى البيت بواسطة صدق ان ظرف الظرف ظرف فى الظروف الخارجية) وقسم ثانى نتيجة بى مقدمة اجنبية نك صدق واسطه سيله مستلزمدر كه بمقدمه دليل بدن خارجه اولوب ودليلده مأخوذه اولان قضايان بريسنه هر بر ماده ده غير لازمه در نه كيم قياس مساواتده حال بويله اولوب مطلوبى اتاجى بر مقدمه اجنبية واسطه سيله اولور مثلا ذكر اولنان الدرة فى الحقة والحقة فى البيت مقدمه لريك فالدرة فى البيت مطلوبى اتاجى ظرف الظرف ظرف مقدمه اجنبية سنك ظروف خارجه ده صادق اولمى واسطه سيله در قياس مساوات ايكى قولدن مركب اولوب قول اولك متعلق محمول قول ثانى ايچون موضوع اولان قياسدر وبونده اتحاد محمولين شرطدر ومقدمه اجنبية واسطه سيله صورت اتاجده بعضيلر بو مقدمه نك مقدمانه ضم اولنهرق وسطك قياس صحيح منتج هيئى اوزره اولمستنى اعتبار وبوبابده برطاقم تكلفاتى اختيار ايتشدر ايسده ده محقق رازى بولنرى رد ايدرك توسط مذكوره حاجت اولديغى بيان

ايتشدر شو جهته كه بلا واسطه مقدمتينه لزوم نتيجة نك معناسى مجرد تعقل مقدمتينك تعقل نتيجة ده كافى اولمستيدر وواسطه ايله لزومك معناسى تعقل نتيجة ده بالكز مقدمتينى تعقل كافى اولمستوب بلكه تعقل واسطه ايله برابر اولمستيدر الحاصل استلزام نتيجة ده تكرر وسط ايچون اختيار تكلفه حاجت اولمستوب مقدمه اجنبية صادق اولديغى محله بالكز مقدمه اجنبية نك تعقل كافيدر مثلا مساويل وب مساويل مقدمتيله برابر كل مساوالمساوى لشي مساو لشي مقدمه غريبه مى ملاحظه اولنديغى كى فامساويل نتيجة سته جزم حاصل اولور لكن مقدمه اجنبية صادق اولنديغى حينده نتيجة حاصل اوله من انصف اب وب نصف لج دينلويده بو كا نصف النصف نصف مقدمه مى منضم اولسه فانصف لج نتيجة سنى مستلزم اوله من زيرا نصفك نصفى نصف اولمستوب بلكه ربع اولمستيله مقدمه مذكوره كاذبه در

مصنف حاشيه ده منته اولان فى الظروف الخارجية طرق صدقه متعلق اولوب ومقدمه مذكوره نك صدق ظروف خارجه ده اولمستيله قيدالمسى ظروف دن بعضيسى ظرف ذهن اولديغى حينده اشبو ظرف الظرف لشي ظرف لذلك لشي مقدمه مى صادق اوليه جفته اشارتدر مثلا اجتماع النقيضين موجود فى الذهن والذهن موجود فى الخارج قولزده مقدمتين صادق اولوب لكن نتيجة سى اولان اجتماع النقيضين موجود فى الخارج كاذبدر ومنشأ كذب صفرا ده ظرف وجودك ذهن اولمستيدر (وكما فى الادلة النتيجة لنتيجة غير موافقة للمطلوب فى الاطراف كقولنا كل انسان جسم لانه حيوان وكل حيوان حساس فانه يستلزم المدعى بواسطة صدق قولنا وكل حساس جسم) وكذلك دليلك مقدمه اجنبية نك صدق واسطه سيله نتيجة بى مستلزم اولمى اطرافده مطلوبه موافقه اولمسان نتيجة بى اتاج ايدن ادله ده واقعه در يعنى بو مثلاو قضيه لردن حاصل اولان نتيجة لك طرفينى مطلوبه موافق اولمستوب بو جهته مطلوبى استلزام ايتماش اولور سده بر مقدمه اجنبية ضم اولنديغى كى عين مطلوبى استلزامى تحقق ايدر مثلا كل انسان جسم مطلوبى اثباته لانه حيوان وكل حيوان حساس دينلوه نتيجة فكل انسان حساس اولور مطلوب كل انسان جسم اولوب مطالبه غير موافقه زيرا مطلوبه محمول جسم و نتيجة ده حساسدر وبو مقدمه لك مدعى استلزامى وكل حساس جسم مقدمه خارجيه غير لازمه سنك صدق واسطه سيله واشبو مقدمه اجنبية نك مجرد تعقل ذكر اولنديغى وجهله استنتاج مطلوبه كافى كورينورسه قياس مفرد وكا فى عد اولمستوبده نتيجة صغرى ومقدمه اجنبية كبرى اولمق اوزره كل انسان حساس

جسم مقدماتیه فکل انسان جسم نتیجه سنه توصل اول نور سه قیاس مرکب او اش اولور
وقد تکذب تلك المقدمة المشتبهة على الاكبر كما اذا سبق هذا الدليل لدعوى ان كل انسان
رومی كما تکذب في قياس المساوات في نحو اجتماع النقيضين موجود في الذهن
والذهن موجود في الخارج (وبعضا حدا کبر اوزره مشتبه اولان اشبو مقدمه اجنبیه
کاذبه اولور اکبر دن مراد مطلوبه اولان محکوم بهدر ومقدمه مذکور هک کذب مثلا
ذکر اولان دایل کل انسان رومی دعواسنی اثبات ایچون سوق و ایراد اوله رقی لانه
حیوان وکل حیوان حساس دینسه و بومقدمه لره کل حساس رومی مقدمه اجنبیه سی
ضم اولنسه بومقدمه اکبر اولان رومی اوزره مشتبه در لکن کاذبه اوله رقی کل
انسان رومی مدعاسنی غیر مستلزم در نه کیم قیاس مساواته دخی اجتماع النقيضين
موجود في الذهن والذهن موجود في الخارج امثالنده مقدمه خارجیه اولمق لازم کلان
ظرف الظرف ظرف مقدمه سی کاذبه در ومنشأ کذب احد ظروف ذهن اولمی
ایدوئی حاشیه دن نقل ایله مرور ایشدر

قال رحمه الله (وقسم مستلزم بواسطة المقدمة الغربية هي مقدمة خارجة عن الدليل
لازمة في كل مادة لاحدى القضايا المأخوذة فيه غير موافقة لها الاطراف)
وادلده دن قسم ثالث مقدمه غریبه واسطه سیله نتیجه بی مستلزم اوله رقی اشبو مقدمه
غریبه دلیل دن خارجه اولوب ودلیلده مأخوذه اولان قضایان برینه هر بر ماده
لازمه و اطرافده اشبو قضایایه غیر موافقه اولان مقدمه در مصنفک حاشیه ده بیانی
وجهم له مقدمه مذکور هک دلیل دن خارجه اولمسیله تقيیدی صغری و کبری کبی
اجزادن و هر بر ماده ده لزوم قیدیه مقدمه اجنبیه دن ودلیلده اولان قضایایه اطرافده
لاموافقت قیدیه محکوم علیه و محکوم بهده اصله موافق اولان عکس مستلزم دن
احتراز در زیرا اشبو عکس مستوی نه مقدمه اجنبیه و نه ده غریبه اولوب بواسطه ایله
نتیجه بی مستلزم اولان دایل بالذات مستلزم اولان قیاسدن معدود در شوق در وارکه
بعضا مجاز اوله رقی مقدمه اجنبیه اوزره مقدمه غریبه اطلاق جاریدر و عکس مستوی ایله
استلزامک بالذات استلزامدن معدود اولمسنده ملخص کلام چونکه بالذات استلزام
نتیجه ده حد واسطک وجوب تکرری معتقد اهل فن اولوب اشبو تکرر ایسه
عکس مستوی ایله مبین اولانده حاصل و عکس نقیض و قیاس مساوات ایله اولاندرده
غیر حاصلدر شوجهته که قیاس مساوات و عکس نقیضه حدود دایل تغیر ایدوب
عکس مستویده تغیر ایتیه چکی امر یلندر (و هو الادلة المستلزمة بواسطة عکس
النقيض نحو كل انسان جسم لانه حیوان وکل لاجسم هو لا حیوان فانه انما يستلزمه
بواسطة عکس نقیض الکبری لیرتد الى الشكل الاول) و نتیجه بی مقدمه غریبه
لازمه واسطه سیله مستلزم اولان اشبو قسم ثالث عکس نقیض واسطه سیله

نتیجه بی مستلزمه اولان دلیلدر مثلا کل انسان جسم مطلوبی اثبات ایچون لانه حیوان
وکل لاجسم هو لا حیوان دینسه بومقدمه لک مطلوب مذکور ای استلزامی آتیق
کبر انک عکس نقیضی واسطه سیله اوله یلور شوبه که عکس نقیضی توسط ایله
شکل اوله ارتداد ایدرک مطلوبی منتج اولور و کبر انک عکس نقیضی کل حیوان
جسم اولوب صغرای مذکور ه ضم اولندیغی کبی کل انسان حیوان وکل حیوان
جسم دیمک اوله رقی بوايه شکل اول اولمسیله مطلوب اولان کل انسان جسم قولنی
استلزام و انتاج ایدر و مشهور اولان مثال جزء الجوهر بوجب ارتفاعه ارتفاع الجوهر
وکل مالیس یجوهر لایوجب ارتفاعه ارتفاع الجوهر مقدمه لری اولوب زیرا
مقدمه ثانیه ک عکس نقیضی اولان کل مایوجب ارتفاعه ارتفاع الجوهر فهو جوهر
واسطه سیله جزء الجوهر جوهر مطلوبی مستلزم اولوب و بومثال اوزره قیاس
مذکور شکل ثانیدن اولمسیله نوجهله قیاسدن خارجه اوله یلور دیو سؤاله مقدمه
ثانیه موجهه اولمق اوزره ایراد ایدل سیله شکل ثانیدن اولندیغی جوابی اعطا
اولدیغندن مصنف کبراسی صریحا موجهه معدوله اولان مثال مذکور ای
اختیار ایشدر

قال رحمه الله (وقسم غیر مستلزم کلیا وان استلزم العلمیه الظن بالنتیجه بناء على ان حصول
الظن بالشئ من الشئ لا يتوقف على الاستلزام الکلی بينهما كما في الظن بالمطر عند
استقبال السحاب المظلم مع التخلف كثيرا) وادلده دن قسم رابع هر تقدیر کندی به علمدن
نتیجه به ظنی مستلزم اولور سه ده استلزام کلی ایله نتیجه بی مستلزم اولمیاندر شوجهته مبینکه
برشیدن برشیه حصول ظن اشبو شینین یلنده بلا تخلف استلزام کلینک وجودنه
توقف ایتز مثلا سیاه و مظلم اولان بر سحابک حین توجه و استقبالنده نزول مطره
ظن حاصل اولور حالبوکه چوق کره تخلف ایدرک سحابده امطار ایچون
استعداد تام مشاهده و همان نزول ایده جکنه انتظار اولنور ایکن بر قطره
یله نازل اولمیه رقی هوا منکشف و ظنلر متصرف و دلیل ظن متخلف اولور
مصنف حاشیه سنده دیشدر که بوکلام تعریف قیاسده استلزامک استلزام کلی
و جزئیدن اعم اولان استلزامه حل ایتیه رک استلزام کلی اوزره حل ایدل سنه
مبیدر والاقید استلزام ایله استقرار و تمثیل تعریف قیاسدن خروج ایتز حالبوکه
قوم بونلری قید استلزام ایله اخراج ایدوب و قیاس مساواتی قید استلزام
ایله اخراج ایتیه رک لذاته قیدیه اخراج ایشدر در بزدخی بومحله آنلرک کلامی
اوزره ایتفا و جریان ایدرک نتیجه بی مقدمه اجنبیه واسطه سیله مستلزم اولان
دلیلی مستلزم کلی قیاسدن قلدق حالبوکه مستلزم کلی اولیوب بلکه خصوص
ماده واسطه سیله مستلزم در بومصورته قوم ایچون صواب اولان تعریف

مذكورده مأخوذ استلزامی منبأ در اولدیغی وجهله استلزام کلی به حل ایدرك
بوقید ايله استقراء و تمثیلی و قیاس مساوات مثلثی و لذاته قیدیه مقدمه غریبه
واسطه سیله مستلزم اولان دلیلی اخراج ایتلیدر و یا خود استلزامی مطلق استلزامه حل
ایدرك بونرك جمله سنی لذاته قیدیه اخراج ایتلیدر مگر که قوم استلزامی استلزام
کلی به حل ايله برابر وحده یعنی مستقلا و یا خود مقدمه اخری انضمامیه
مستلزم اولقندن تعمیم اتمش اوله نه کیم میرا بوالفتح بوصورنه اشارت
ایتلیدر لکن بوتأویل اوزرینه هر نقدر مساواتی قید استلزام ايله اخراج ایتلیدر
لذاته قیدیه اخراجلرنده مصیب اولورلر ایسه ده قید استلزام ايله استقراء
و تمثیلی اخراجلرینه توجیه کلام اولنور شوبله که اشبو صورت تعمیمده اولان
استلزام کلینک استقراء و تمثیلده عدمی محل نظر اولدیغی ظاهر در زیر استقراء
اتفاق جمیع افراد و تمثیل علیت جامع ضمیمه لریله کلیا مستلزم لردر و بوضیمه لری
اعتبار اولنمیویده وحده عد اولنقدری تقدیرده کلیا مستلزم دکلر ایسه ده
قیاس مساواتدخی بوبله در بوصورنده استقراء و تمثیلک قید استلزام ايله اخراجی
حاصل اوله مز و بو ایراددن قوم ایچون مخلص و مقر اولیوب مگر که استلزامی
وحده و یا خود ضمیمه مقدمه ايله اولقندن تعمیم ايله برابر استلزام کلی مقطوعه
حل اتمک طریقیه تخلص ایدلش اوله زیرا استقراء و تمثیلده حکم ضمیمه
ایله استلزام کلی به قطع و جزم ممکن اولیوب لکن مساواتده ممکندر بوحالده
استقراء و تمثیل قید استلزام ايله تعریفدن خروج ایدرك اخراج مساواتده لذاته
قیدنه مراجعت اولنمی اقتضا ایلدیکی تحقق ایدر

قال رحمه الله (ومن هذا القسم الاستقراء الناقص وهو الاستدلال على الحكم
الكلي بتبع اكثر جزئياته كقولات كل حيوان غير التمساح يحرك فكه الاسفل
عند المضغ لان الانسان كذلك والفرس وغيرهما مما رأناه من الحيوانات كذلك)
واستقراء ناقص دخی اشبو قسم رابعدن اولوب کلی و جمیع مواده مطرد
اولق صورته نتیجه مستلزم دکلر استقراء ناقص حکم کلی اوزره اشبو
حکم کلینک اکثر جزئیاتی تتبع اتمک طریقیه استدلالدر شوبله که حیوان کی
یر کلینک انسان و فرس و بقر امثالی جزئیاتی تفتیش و تتبع ایدرك محکوم به
ایله حکم اولقده متفق بولدیمزده حکم مذکور اوزرینه اشبو تبعیازی دلیل اتخاذ
ایلر مثلا کل حیوان غیر التمساح يحرك فكه الاسفل عند المضغ یعنی تمساح
دیدکری حیوان بحریدن ماعدا جمیع حیوان کوش کتوردکری وقت آلت
چکه لرینی تحریک ایدرلر دیو دعوا ایدرك بونی اثباتده زیرا انسان بوبله در
وفرس ايله دهها سار کوردیکر حیواناتده بوبله اولوب عند المضغ فک اسفلرینی

تحریک ایدرلر دیو استدلال ایدرسن لکن جمیع حیوانه و بونرك کیفیت مضغه اطلاع
مکن اولیوب تحلیلی جائز و غائی شاهده قیاس اوله رق ملازمه طلبه اولسیله نتیجه ایچون
آنجق ظنی مفید اولوب افاده یقینه غیر منجأ و زدر و اکثر ايله تقییدی استقراء نامدن
احترار در زیر استقراء نام ذکر اولنجهنی وجهله قیاس مقمدر
قال رحمه الله (ومنه التمثيل المسمى عند الفقهاء قیاسا وهو اثبات حكم في شيء لوجوده
في مثله بعلمية الجامع بينهما كقولنا العالم كالكثير في التأليف والبيت حادث فالعالم
حادث) عند الفقهاء قیاس و عرف عامده قیاس قههی تسمیه اولنان تمثیل دخی اشبو
قسم رابعدنلر بوده برشیتک مثلنده بر حکمک وجودندن ایچون یئلرنده اولان
جامعک علتیله حکم مذکوری اوشیده اثبات ایتلیدر حاصلی برشی ايله اوشیتک
نظیری اولان شی آخریننده بر معنای مشترک موجود اولوب و بومعنا اشبو شیتین
بینی جمع اتمش اوله جفندن بومعناک علتیله شی آخرده موجود اولان بر دیگر معنایی
اوشی ایچون اثبات ایتلیدر و بعبارة اخری بر جزئی بی یئلرنده مشترک اولان
بر معناده جزئی آخره تشبیه ایدوب و بوشبیهدن ایچون معنای مذکور ايله
معلل اوله رق مشبیهده ثابت اولان حکمی مشبه ایچون اثباتدن عبارتدر مثلا
حدوث عالمی اشبو طریق تمثیل ايله اثباتده العالم حادث لان العالم کالیت فی التألیف
والبيت حادث فالعالم حادث دینلور اشته بومثالده شیتین عالم ايله بیت اولوب
ایکیسنک بینی جامع یعنی هرا یکسند موجود اولان تألیفک علتیله بینده موجود
اولان حکم حدوث عالم ایچون اثبات ایدلشدر ایددی تمثیل ایچون ارکان اربعه
اولوب برسی مشبهدر که فرع تسمیه اولنور و ثانی مشبهیه اولوب ثبوت حکمه
اصغرك مبنا علیهی اولسیله اصل تعبیر ایدلور و ثالث طرفین بیننده جامع اولان
معنای مشترک اوله رق علت دینلور و رکن رابع تشبیه کندیده اولان شیدر که
بورکنه دخی عندلرنده حکم اطلاق اولنور مثال مذکورده فرع عالم و اصل بیت
و حکم حدوث و علت معنای مشترک اولان تألیفدر و اگر یزونی طریق تمثیلدن
صرف نظره صورت قیاسه ردایلسک جامعی اوسط قله رق العالم مؤلف و کل مؤلف
حادث فالعالم حادث دبرز (واثبتوا علیه الجامع اما بالدوران هو ترتب الشيء على
ماله صلوح العلية وجودا وعدما ويسمى الشيء الاول دائر او الثاني مدارا كأن
يقال علة الحدوث هو التأليف لانه يدور عليه وجود الكا في البيت وعدما كما
في الواجب تعالى) و جامعک علتی اثباتده طرق عدیده بیان اولنوب مصنف مشهور
اولنلری ایراد ایدرك دیر که علیت جامعی بعضا طریق دوران ايله اثبات ایدلر
دوران کندوسچون وجودا وعدما علته صلاحیت اولان شی اوزرینه برشیتک
رتیلدر و اشبو شیتیندن شی مرتبه دائر و ثانی اولان شی مرتب علیه مدار تسمیه

اولنور مثلا مثال مذکورده جامع تالیف اوله رق بونک علت حدوث اولدیغنی اثباتده دیرزکه علت حدوث آنجق تالیفدر زیر حدوث وجود او عدا تالیف اوزرینه دأر اوله رق مؤلف اولان شیدن حدوث و غیر مؤلفدن عدم حدوث غیر مفار قدر نه کیم بیتده تالیف موجود اولدیغنی کبی حدوث دخی موجود و واجب تعالی تالیف وحدو ثدن منز و متعالیدر خلاصه طریق دوران مدار اولان شیئک ثبوتی حینده حکمک ثابت و انتفاسی عندنده منتفی اولمسیدر و دوران مدارک دأر ایچون علت اولسنه اماره و علامت اوله رق بوا یسه یقین افاده ایتموب بلکه مفیدظن سدر زیر بعض صورده وجود او عدا مراتب علیتی مفید اولوب و جمیع صورده ترت آنجق استقراء تام ایله اوله رق بوا یسه متعذر و یا خود متعسر در و همده مدار بعضا دأر ایچون علت اولمز (و اما بالتردید کان یقال علة الحدوث اما التالیف و الاکان و الثانی باطل لصفات الواجب تعالی فتعین الاول) و بعضا علت جمعی طریق تردید ایله اثبات ایلدیلمر مثلا مثال مذکورده جامع اولان تالیفک علت حدوث اولدیغنی اثباتده دینلور که علة حدوث یا تالیف و یا خود امکاندر امکاندن مراد وجودنی مقتضی اولماقی معناسنه امکان ذاتیدر و ثانی یعنی علت حدوث امکان اولسی باطلدر زیرا صفات واجب تعالی ایله منتقصدر (۸) بو صورده اول یعنی علت حدوث تالیف اولدیغنی تعین ایدر لکن بودخی مفید یقین اولوب علیه علامت اوله رق افاده ظندن تجاوز ایتز زیر تقسیم حاصر اولوب علت ذکر اولنان شیرک غیر یسی اولسی جائزدر و بالفرض وجهینک تام اولسی و جامعک اصلده علت اولدیغنی ثبوتی تسلیم

(۸) مصنف فاضلک بمقامده اولان کلامده متأخرین محققینک مذهب لری ترجیح و انلره ورودی متوهم اولان سؤالک جوابنه تلویح واردر شوبله که هر بر ممکن حادث اولوب واجب تعالی نک صفات علیه سی ایسه قدیمه اولغله ممکنه اوله یه جفته هر قدر بعض متکلمین ذاهب اولدی ایسه ده ممکن ایله واجب بیتده واسطه اولدیغندن مذهب مذکور صفاتک واجب اولسی موجب و واجب لذاتک تعددی مستوجب اولغله منظور فیه اولدیغندن محققون صفات واجبک ممکنه اولسی اختیار و علة حدوث امکان اولسنک منعیله بطریق الاختیار صدور ایدن هر بر ممکن حادث اولسی اقرار و صفات اللهک صدور بطریق الایجاب اولغله امکاندن حدوث لازم کلیه جکفی اشعار ایشلدر آنجق بومذهب عرضک تعریفی بولنان مایقوم بالغیرده مالکده سی ممکندن عبارت اولوب قیامک معناسی دخی تحقیقده اختصاص الناعت بالنعوت اولغله صفات اللهک عرض اولماسی لازم کلور دیو اعتراض اولنوب اعتراض مذکورک جوابده بعضیلری صفات اللهک عرضده دخولنی تسلیم اولوب عرض اطلاقک حائده شیوعندن ناشی خلاف مقصودی بهام اللهک صفات اللهه اطلاق جائز اولماسی عرضده دخوانده منافی دکلدر دیو جواب محقق سیالکوتینک مختاری اولدیغنی حاشیه شرح عقائد نسفیده سوق کلانندن مستفاد اولمشدر اما مصنف مرحوم حاشیه شرح عقائد عضدیده تحقیق کلام و تبیین حقیقت مرام ایدرک بیور مشلدر که اشاعره نک بقاء الاعراض بتجدد الامثال و صفاته تعالی باقیمه باعیانها ازلا و ایدا غیر متجدده لاستحالة قیام الحوادث بذات تعالی قوللرندن متفهم اولدیغنی وجهله جوهر و عرضه مقسم اولان آنجق ممکن حادث اولدیغندن عند الاشاعره عرضک تعریفی حادث یقوم بالغیر و یا خود ممکن یقوم بال ممکن اولدیغنی درکار اولغله تعریف مشهورده واقع مالکده سی حادثدن عبارتدر و یا خود غیر ایله مراد ممکن اوله جقندن صفات ذاتیه الهیه عرضده داخل اولیده جفته اصلا اشباه یوقدر قاحظ هذا (عبدالحید)

اولسنه فرعه دخی حکم ایچون علت اولسنک لزومی غیر مسلمدر زیر خصوصیت اصلک علمیه شرط و یا خود خصوصیت فرعک علیه مانع اولسی جائز اوله رق بو حالده انتفاء شرط و یا خود وجود مانع دانشی فرعه علت جامع منتفی اولور لکن بو ذکر اولنان کلاملر علت ایله حکمده فی الجملة مؤثر اولقی معناسجه علت مراد اولدیغنی تقدیرده اولوب و اگر اصلا بر قید اوزره توقف ایتمه جک حاشیه مؤثر تام مراد اولنورسه بو صورده علت ثابت اولدیغنی تقدیر اوزره اصل حشو و تمثیل قیاس اوله رق اوسطی جامع اولور نه کیم بیانی مرور ایشدر و خفی اولسونکه استقراء ایله تمثیل آنجق مفید ظن اولوب مفید یقین اولدیغنده بر کسه نزاع و مخالفت انعامشدر (فظهر ان الاستلزام الکلی من مقدمات البرهان دون الامارة) ایدی بو تفصیلاتدن ظاهر اولمشدر که من حیث التحقق نتایج ایچون استلزام کلی مقدمات رهاندن اولوب کندیله ظنه توصل اولنان مقدمات اماره دن دکلدر زیر اماره نک صحی استلزام کلی یه غیر متوقفدر شوبله که ذکر مرور ابتدکی وجهله بر شیدن بر شیئه حصول ظن شیئین بیننده استلزام کلی یه توقف ایتز

قال رحمه الله (واعلم ان نتیجه الدلیل تابعة له لآخس مقدماته بمعنی الاعم کیفا و کما و علما) و معلوم اولسونکه نتیجه دلیل معنای اعم ایله مقدمات دلیلک کیف یعنی ایجاب و سلب و کم یعنی کلیت و بعضیت و علم یعنی یقین و ظن جهندن اخسنده دلیله تابعدر یعنی مشهور اولدیغنی اوزره نتیجه آخس مقدماته تابع اولسندن مراد دلیلک معنای اعم اوزره مقدمدر لکن بر سی سالبه و یا خود جزئی و یا ظنیه اولورسه نتیجه سی دخی بو وجهله اولور دیکلدر ایدی مصنفک حاشیه ده بیانی وجهله اگر مقدمات ایچنده سالبه بولنورسه نتیجه دخی سالبه اولور و اگر جزئی بولنورسه نتیجه دخی جزئیه اولور و اگر مقدمه ظنیه بولنورسه نتیجه دخی ظنیه اولور و چوق کره نتیجه بولنردن ایکیسندن و یا خود کلیسندن تابعه اولور حاصلی مقدماته موجود ایکی آخس ایسه نتیجه اشبو ایکیده و مجموعی موجود ایسه مجموعنده تابعه اولور و بودخی اکثری اولوب آخسک موجود اولدیغنی دلیلدره نتیجه ده دخی موجود اولمز مقدمی معنای اعم ایله تقدیری مقدمات دلیل بری اعم و دیکری آخس اوله رق ایکی معناده مستعمل اولدیغنی ماسبقده بیان ایدلشدی بوراده مراد معنای اعم اوله رق نتیجه اشبو کیف و کم و علة اجزا اولان مقدمه لره تابعه اولدیغنی کبی مقدمات خارجیه ده دخی تابعه نه کیم شکل ثالث و رابعدن ضرب اولک نتیجه سی عکس مستوی یه تابعه اوله رق و قوف علیه اولان عکس مستوی جزئی اولسنیله نتیجدری دخی جزئیه اولوب عکس نقیضده دخی بوبله در کذلک بر اهینده استلزام

کلی قطعی اولدیغی حینده نتیجه دخی قطعی اوله من استلزام ایسه مقدمه خارجه اولوب اجزاء دلیلدن دکلدر
قال رحمه الله (فصل القیاس دلیل يستلزم النتيجة لذاته) اقسام ادله بیننده احتیاج واستدلalde عمده اولان قیاس اولمسیله بو بحث اصلی بی فصول سابعده سردویانه شروع ایدرک اشبو فصل اولده قیاسی تعریف ایله برابر استثنائی واقترانی به تقسیمی وثانیده قیاس استثنائیک احکامی ثالثه قیاس اقترائیک اقسامی ورابعده اشکال اربعه سنی وخامسده بحسب الجهات مختلطاتی وسادسده اقترائیات شرطیه بی وسابعده مطلقا قیاسک بسیط ومركبه انقسامی ایراد الملشدر

اقسام دلیلی بیانده دلیلدن بر قسمی نتیجه بی بالذات مستلزم اولوب بوده قیاس اولدیغی ذکر ایتشیدی بووجهله ضمن تقسیمده معلوم اولان تعریف قیاسی تصریح ایدرک بیوررکه قیاس بر دلیلدرکه نتیجه بی لذاته مستلزم اولور شویله که هر نه وقت مضمون دلیل تحقق ایسه مطلوب اولان مضمون نتیجه ثابت اولور وتعریف قیاسده مشهور اولان قول مؤلف من اقوال متى سلمت لزم عنها لذاتها قول آخر یعنی قیاس ایکی وما فوقی اولان قضیه لردن مؤلف بر قولدرکه هر نه زمان بوقضیه لر تسلیم وتصدیق اولنسه ذات قضایادن ایچون بوقضیه لردن قول آخر لازمکلور عبارته سی اولوب لکن مصنف مقام جنسده قول ایراد ایتیبوب دلیل ایراد ایتسیله لفظ دلیل سبق ایدن تعریفندن مستبان اولدیغی وجهله قیود سائر دن مستغنی اولمسیله یالکز ادله نک اقسام سائر سندن تمیزده کافی کورینان لذاته استلزام نتیجه ایله اکثفا الملشدر (والمراعاة من الاستلزام لذاته ان لا يكون بواسطة مقدمة اجنبية او غريبة وان كان بواسطة اخرى كالعكس المستوی فی الاشكال الغير البينة الانتاج) واستلزام ذاتیدن مراد تفصیلاتی قریبا مرور ایلدیکی وجهله مقدمه اجنبیه و یاخود غریبه واسطه سیله مستلزم اولماسی اولوب سائر واسطه ایله اولسه ده بآس بوقدر نه کیم ظاهرة الانتاج اولیمان شکلک انتاجی عکس مستوی واسطه سیله اولوب بونلر ایسه قیاسده داخلدر مصنف حاشیه ده بیان ایتشدرکه بومقامده قولک لذاته قوللردن مراد لری استلزام کلینک ثبوتده واسطه بی نفی اتمک اولیبوب زیرا هر بر قیاس ایله نتیجه سی بیننده واسطه نک انتقاسی معلوم دکلدر شویله که هر بر قیاس ایچون نتیجه بی استلزام کلینک ثابت اولسی لذاته میدر و یاخود جزئه میدر و یاخود بونلرک غیری برامردن ایچونمیدر بوراسی معلوم اولوبده تعیین ایدیه مامشدر بلکه مراد لری اثباتده واسطه بی نفی اولوب اشبو استلزام کلینک اثباتده مقدمه اجنبیه و یاخود غریبه واسطه اولور

هرنقدر بعضی شکلدرده استلزام مذکورک اثباتده بعضی مقدمات ایچون عکس مستوی واسطه اولور سده دیکلدر (۷)

معلوم اولسونکه نظر صحیح عقبنده یعنی صورتاً وماده شرائطی مشتمل اوله رقی مقدمات قیاسک استحضاری متعاقب مطلوبه علك حصولی بوجهله اولدیغنده اختلاف آرا اوله رقی تفصیلاتی کتب کلامیه ده مبسوط اولوب صورت اجمالیه بودرکه اهل سنت وجاعت عندنده نظر صحیحی علم بالمطلوب ترادف المسمی عایددر شومعنا به که بعدالنظر الصحیح علم بالمطلوبک خلقی اوزره عادت الهیه جاری اولوب ایسترسه خلقی ایتیمدرک عدم حصولی غیرمتممدر وعادت فعلک تکریرندن ودائماً و یاخود اکثریا وقوعندن عبارتدر و بوکلام مسئله خلقه متفرع اولوب نه زمانکه عند اهل الحق مطلقا جمیع حوادث جناب باری تعالی نک خلقیه اولدیه حصول علك دخی نه بووجهله اولمی دائرة وجوبده در ومعتزله عندنده حصول علم تولیددر شومعنا به که عقل ترتیب مقدمات واسطه سیله علی تواید وایجاب ایدر و بوقولک مناسبی عندلرنده بعضی حوادثک جناب باریک غیری به استنادیدر بعضیلر نتیجه بی تولید ایدن نظر صحیح اولمق اوزره بیان ایتشدر ایسه ده لکن تقریر اول تولیدی تفسیرلر نه اقرب وانسیدر زیرا تولیدی فاعلک بر فعلی فعل آخر واسطه سیله ایجاد ایتسیله تفسیر ایتشدر در حاصلی ترتیب مقدمات مباشرته فعل مستدل اولوب واستلزام نتیجه بوقدر اوزره اثر مرتب اولمسیله فعل بالتواید اولمش اولور چونکه تولید فاعلدن فعلک حصولی فعل آخرک توسیطیه اولمیدر ته کیم حرکت مفتاح حرکتید واسطه سیله در ومباشرت فعل آخرک توسیطی اولمق سزین فعلک حصولیدر ته کیم حرکتید بویله در و اهل سنت عندنده جمیع افعالت استنادی بلا واسطه جناب باری به اوله رقی متولداده عیدک صنعی اولیبوب خالق وموجدی الله تعالی اولمسیله عندلرنده تولید بوقدر

وعند الحكماء حصول علم اعدادیدر شومعنا به که نظر صحیح ذهن ناظری اوزر نه فیضان نتیجه ایچون معدومستعد ایدرک اولجیده قابل وفاعل تمام اولسی ضرورتیه حصول نتیجه واجب واضطراری اولمش اولور

(۷) مصنف مرحومک رساله مستقلده بیان ایلدیکی وجهله واسطه ایکی قسم اولوب رقیمی واسطه فی الثبوت دیکری واسطه فی الایاتدر واسطه فی الثبوت اول برشیدر که عارضک معروضه ثبوت وعروضده واسطه اوله ایسترسه واسطه مذکور عارض مذکور ایله مصنف اولسون آله نقاش لولک عندلر لحوقده واسطه اولدیکی کی ایسترسه مصنف اولسون لحوق مذکور نفس نقاشک واسطه اولمی کی اوله واسطه فی العروض دیلور یس واسطه فی العروض واسطه فی الثبوت بر قسم اولوب لایخص مطابق ایله الخمس اولور واسطه فی الایات عندلرنده دایله اطلاق اولنور که تقریری سبقت ایلدی بومقامده تفصیل مراد ایللر سالد مذکورده مراجعت ایلسونلر (عبد الحمید) حسن چلیبک بطول حاشیه سنده مصنفک ویمصر فی ثانیة ابوابه قولی تمثیلده دخی اشبو اقسام واسطه یه دایره اشحای موجوددر فیلراجع (لترجم)

سید علامه تقریر هذا عبده دینشدر که نظر صحیح ایلہ علم بالمطاوبہ توصل یا ضروری
اولوب بوده یا طریق اعداد ایلہ اولہرق مذهب حکما بودر و یا خود طریق تولید ایلہ
اولہرق مذهب معتزلہ بودر و یا خود ضروری اولوب بلکہ بطریق العبادہ در کہ
مذهب اهل سنت بودر و محقق دوانی شرح عضدیہ ده شو و جہلہ تحقیق دینشدر کہ
حصول علم عند الاشاعره عادی و عند المعتزلہ تولیدی و عند الحکما اعدادی اولوب
امام الحرمین ایلہ ابوبکر باقلانی عند رندہ لزومی ضروریدر و امام رازینک بعض
کنندہ اولان کلامی اشبو امام الحرمین ایلہ ابوبکر باقلانینک قوللری متفق اولوب
لکن عندندہ مشہور اولان لزومی عقلی نظری اولسیدر و امام اوزرینہ اعتراض
اولندہرق دینشدر کہ اگر لزوم ایلہ مرادی لزوم عادی اولورسہ مذهب اهل سنتہ
رجوع ایدر و اگر لزوم ذاتی مراد ایدرسہ قول حکمایہ رجوع ایدر لکن
جوابدہ دینشدر کہ شق ثانی بی اختیار ایلہ دفع محذور ممکندر شو و جہلہ کہ
عند الاشاعره بین الاشیا استلزام ذاتی غیر منکر اولوب و اشبو استلزام ذاتی واجب
تعالانک مضطر اولسینی ایجاب ایتیوب وجود استلزام ذاتی ایلہ برابر جناب
بارینک نتیجہ یہ علم اعطا ایدوب و یا خود مسببی اولان نظر صحیحی عدم اعطاسیلہ
علم بالنتیجہ بی اعطایتماسندہ ینہ مختاردر

قال رحمه الله (فالقياس ان اشتمل على مادة النتيجة و صورتها معا او صورة نقيضها
يسمى قياسا استثنائيا) قياس هيئت اجتماعية عينية اعتبارية ايكي به منقسم اولهرق
اكر مادة نتيجة اولان طرفيني ابله معا صورت نتيجة و يا خود صورت نقيض
نتيجة اوزره مشتمل اولورسہ قياس استثنائي تسميه اولنور ايمدی قياس استثنائي
نتيجه نك عيني و يا خود نقيضي صورت و هيئتيه بالفعل كنديدہ مذکور اولان
قياسدر و بوجہلہ نتيجه نك بالفعل مذکور اولسندن مراد اجزاء نتيجده اولان
ترتيب اوزره قياسده ذکر اولسیدر بوتقدردہ نتيجه مقدم وتالیدن مرکبه اولان
مقدمه شرطيدن ظاهرده جزاولمش اولور جزایسہ کلہ مغایر اولهرق قياس ایلہ
نتيجه ینندہ واجب اولان مغایرت تحق ایدر و نتیجہ حکم اوزره مشتملہ اولان
قضیہ مستقلہ اولوب و قياسده مذکور اولان شرطيدن برطرف واقع اولهرق
حکمدن ماری اولسیلده مغایرت حاصلدر و استثنائي تسميه سی حرف استثنا
اولان لکن اوزره اشتمالندن ایچوندر و اهل ميزانک نظری معانی یہ اولسیلہ لفظ

(۶) زوا واجب اولان مغایرت نتیجہ قياس اقترانینک مقدمه لی اولان صغری و کبری و قياس
استثنائیک مقدمه لی بولان شرطیه و مقدمه واضعہ و بارافعه دن هیچ برشیک ضعیفی اولامندن عبارت
اولوب ایچہ قياس مستندلندن دخی جز اولامسی باقرام دکلدر (عبد الجبار)

مذکوری حقیقه حروف استثنادن عدایدوب لکن عند النحویین حرف استثنا
اولسی حقیقی اولوب مجازدر
قال رحمه الله (و اشتمل على صورتها مستقيا كقولنا كلما كان العالم متغيرا كان حادثا
لكنه متغير فهو حادث) تعریفدن مستبان اولدیغی و جہلہ قياس استثنائي ايكي
و جہلہ اولوب بر قسمی صورت نتیجہ اوزره مشتمل و دیگر قسمی نتیجہ نك صورت
نقيضي اوزره مشتمل اولهرق بولندن صورت نتیجہ اوزره مشتمل اولان قسم
قياس استثنائي مستقيم تسميه اولنور مثلا العالم حادث مطلوبی ایلندہ كلما كان العالم
متغيرا كان حادثا لکنہ متغير قولن قياس استثنائي اولوب قالعالم حادث مطلوبی
انتاج ایدر و جزء قياس اولان کان حادثا صورت نتیجہ بصورتها قياسده مذکورہ
اولسیلہ قياس مستقیدر و ان كانت الشمس طالعة فالنهار موجود لکن الشمس طالعة
فالنهار موجود مثالی دخی بویلہ اولوب نتیجہ اولان النهار موجود قياسده
مذکوردر

قال رحمه الله (وعلى صورة نقيضها غير مستقيم كقولنا لولم يكن حادثا لم يكن متغيرا
لكنه متغير فيكون حادثا) و نتیجہ نك صورت نقيضي اوزره مشتمل اولان قياس
استثنائي به غیر مستقيم تسميه اولنور مثال مذکور بوقیلدن اولوب فيكون حادثا
نتيجه سنك صورت نقيضي اولان لم يكن حادثا قياسده مأخوذدر و مثلا ان كانت
الشمس طالعة فالنهار موجود لکن النهار ليس بموجود فالشمس ليست بطالعة
قولی دخی بویلہ اولوب الشمس ليست بطالعة نتیجہ سنك نقيضي اولان
الشمس طالعة قياسدن جزد

قال رحمه الله (والمقدمة التي ربما تصدر بكلمة لكن مقدمة استثنائية مطلقا
وواضعة في المستقيم ورافعة في غير المستقيم والمقدمة الاولى شرطية) و اشبو
قياس استثنائية بوضا لکن کلہ سبلہ مصدره اولان مقدمه یہ مستقيم و غیر مستقیدن
مطلق اوله رق مقدمه استثنائية وخاصة استثنائي مستقيده مقدمه واضعہ و غیر
مستقيده مقدمه رافعه و مقدمه اولی یہ شرطیه تسميه اولنور مثلا مرور ایدن ان كانت
الشمس طالعة فالنهار موجود مقدمه می مقدمه شرطیه و مثالیدہ اولان لکن الشمس
طالعة و كذلك لکن النهار ليس بموجود مقدمه لری مقدمه استثنائية و بولندن اول
واضعہ و ثانی رافعه در حاصلی وضع اثبات و رفع نقي معانسدہ اولهرق ايمدی مقدمه
استثنائية یا شرطيه دن احد جزینک وضعی یعنی اثباتی اوزره دالہ اولوب بوصورتده
مقدمه مذکورہ واضعہ اولور و یا خود احد جزینک رفعی یعنی نفی اوزره دلالت
ایدوب بوصورتده مقدمه مذکورہ رافعه دینلور ايمدی قياس استثنائي دائما

ایکی مقدمه دن مرکب اوله رق بریسی شرطیه و دیگرى اشبو شرطیه دن احد جزینک وضع یعنی اثبات و یا خود رفعی اولوب بو واسطه ایله جزء آخرک وضع و یا خود رفعی لازمکور شوبله که ذکر اوله جفی وجهله متصلاتده وضع وضعی و رفع رفعی و منفصلاتده وضع رفعی و رفع وضعی منتج اولور

مصنفک حاشیه ده بیانی وجهله مقدمه استثنائیهنک لکن کله سیله تصدیق بنی ادات تقلیل اولان ربما ایله ایراد الیسی اکثر مباحث کتیده کلمه مذکوره ایله مصدره اولدیغنه اشارتدر وینه حاشیه ده دیمشدرکه مقدمه اولی به شرطیه تسمیه اولنمی دایما شرطیه اولدیغنه مبنیدر لکن مقدمه استثنائیه بونک خلافتده اوله رق بعضا شرطیه و بعضا حلیه اولور بوجهتله اشبو مقدمه استثنائیه شرطیه تسمیه اولنسه حامی بعض افرادنه تخصیص قیلندن اوله جفی خفی دکلدر

قال رحمه الله (وان اشتمل علی مادتها فقط یسمى اقترانیا کقولنا لان العالم متغیر وکل متغیر حادث فالعالم حادث) واکر قیاس نتیجهنک یا لکزماده سی یعنی موضوع و محمولی اوزره مشتمل اولورسه قیاس اقترانی تسمیه اولنور مثلا حدوث عالمی اثباتده لان العالم متغیر وکل متغیر حادث قولز قیاس اقترانی اولوب فالعالم حادث مطلوبی نتیج و بونتیجهنک ماده لری اولان عالم و حادث جزلری قیاسده متفرقا مأخوذ اوله رق قیاس استثنائیه اولدیغی کبی نه عین نتیجه ونه ده نقیضینک هیئت اوزره مشتمل دکلدر و قیاس اقترانی تسمیه سنه سبب حدوثنک یعنی حد اصغر و اکبر و اوسطک بلا استثنا اقترانیدر و یا خود بوقیاسده مقدمه نیک جمعی جمع و اقترانه دال اولان و او عاطفه ایله اولسیدر

قال رحمه الله (والمحکوم علیه فی المطلوب حد اصغر والمحکوم به حد اصغر والمقدمه التي فيها الاصغر صغری والتي فيها الاکبر کبری) مطلوب اولان قضیه ده واقع محکوم علیه حد اصغر و محکوم به حد اکبر تسمیه اولنور شو جهتله که محکوم علیه اغلب واقعه ده اخص اولسیله قلیل الافراد اوله رق محکوم به نسبتله اصغردر و محکوم بهنک افرادی اکثر اوله رق محکوم علیه نسبتله اکبردر ایدمی مثلا حدوث جسمی اثبات مراد اولنسه مطلوب الجسم محدث قضیه سی اوله رق محکوم علیه اولان جسم حد اصغر و محکوم به اولان محدث حد اکبردر و قیاس اقل مرتبه ایکی مقدمه دن مرکب اوله جهندن اشبو مقدمه لردن قنقیسنده حد اصغر بولنورسه بومقدمه یه صغری و قنقیسنده اکبر موجود اولورسه کبری تسمیه اولنور مثلا مطلوب مذکورى اثباتده لان الجسم مؤلف وکل مؤلف محدث دینسه مطلوبی ده

اصغر اولان جسم مقدمه اولیده مأخوذ اوله رق ذات اصغر اولسیله صغری و مطلوبی ده اکبر اولان محدث مقدمه ثانیه ده مأخوذ اوله رق ذات اکبر اولسیله کبرادر

قال رحمه الله (والجزء التکرر المشترك بین الصغری والکبری حد اوسط لتوسطه بین المطلوب فی الشکل الاول المعیار للبواقی اوتوسطه بین العقل والنتیجه ولذا یطرح عند اخذها) و صغری ایله کبری بینده مشترک اولان جزء متکرره حد اوسط تعبیر اولنور مثلا ذکر اولنسان الجسم مؤلف وکل مؤلف محدث مقدمتینده افظمؤلف صغری و کبراده اعاده و تکرار ایدلسیله حد اوسطدر زیرا شکی اولده مطلوبک طرفینی بینده متوسطدر شکل اول ایسه نظم طبیعی اوزره اوله رق اشکال ساره شکل مذکوره راجعه در و یا خود عقل ایله نتیجه بینده توسطندن ایچوندر و بون سیدنتاشی نتیجهنک اخذی حینه جزء مذکور طرح اوله رق نتیجه ده تکرار اولنر نه کیم شان وسائط بودر و بو تقدیرده قیاس اقترانیدن نتیجه نوجهله اخذ واستنتاج ایدیه چکنک طریقه اشارت وارددر چونکه محصول کلام مطلوبک طریقتندن بریسی بر مقدمه ده و دیگرى مقدمه اخراجه اولوب برده خارجدن بینلرنده مشترک و متکرر بر واسطه ارتباط اوله رق بعده بو واسطه بی طرح ایتمکله نتیجهنک حصولی افاده ایدر شرح مطالعه اشبو حد اوسطی بیانده دیمشدرکه هر بر قیاس حلی بسیطده بر حده اشتراکری اولان ایکی مقدمه نیک وجودی لایدر زیرا نه زمانکه محمول مطلوبک موضوعنه نسبتی مجهول اولدیه بونسته علی موجب اوله جفی بر امر ثابت بولنمی لازمکور والانسبته علمه تصور طرفین کافی اوله رق نظری اولمماش اولور اشبو بین المقدمتین مشترک اولان امر ثالث ایسه ذکر اولنسان حد اوسطدر حاصلی حد اوسطدن غرض احد مقدمتینک مقدمه اخراجه ارتباطی اولوب اگرچه مقدمتین بینده اشبو حد اوسط تکرر ایتمه بینلرنده اولان ارتباط ونسبت معلوم اولنر قال رحمه الله (والهیئة الحاصلة من اقتران الحد الاوسط بالآخرین حالا او وضعایسمی شکلا ومن اقتران الصغری بالکبری کیفا او کما ضربا) و حد اوسطک حد اصغر و اکبره حلا و یا خود وضع اقترانندن یعنی اشبو حدیه و یا خود بونلردن برینه محمول و یا خود موضوع اولاق جهندن حاصله اولان هیئته شکل تسمیه اولنور شوبله که شکل جسم ایچون کرو یانده حد واحد یعنی نهایت و احدهنک ومضامات امثالنده حدودک امتداد طولی وعرضی وعمقیدن عبارت اولان مقدار ایله احاطه سندن حاصله اولان هیئدر بونقدیرده هیئت حاصله قیاسه شکل اطلاق معقولی محسوسه تشبیه اوزره مبنی اولش اولور و صغرنک کبرایه کیف یعنی ایجاب و سلب جهندن و یا خود کم یعنی کایت و بعضیت جهندن اقترانه قرینه

و ضرب تسمیه اول نور حاصلی مقدمتینک یکدیگرینه کلیه و جزئی و یا سالبه و موجبه
اوله رق مقارنتی اشکال قیاسک موجب تاوخی اوله رق آئیده ذکر اوله جغی
وجهله هر بر شکل منج و غیر منج اولی اوزره ضروب عدیده به منقسمدر

قال رحمه الله (وقد يطلق الصغرى على المقدمة الاولى والكبرى على ما بعدها وان
لم تشتملا على الاصغر والاكبر) وبعضا اصطلاحا حارنده صغرى برنجی مقدمه به و كبرى
ما بعدی اولان مقدمه به اطلاق اولنوب بو مقدمه لهر نقدر حد اصغر و اكبرى مشتمله
اولسه لدره بوجهته نظر اولنر الحاصل صغرویت و كبرویت اصل اعتبار تقدیم
و تأخیر ايله اولیوب بلکه نظر مطلوبك حد اصغر و اكبرى اشتماله ایسه ده بعضا
هر نقدر مقدمه اولی حد اصغری مشتمل اولیه رق اكبرى مشتمل اولسه ده مقدم
اولسه نظر صغری و درجه ثانیه ده بولانه كبرى تسمیه سی دخی متعارفدر نه کیم
حاشیه ده بیانی وجهله قیاس استقرائینك صغری و كبراسنده و عكس نقیض واسطه سیله
مستلزم اولان قیاسه بویه در و كذلك ذات اجزا اولان منفصله ايله اجزاء انفصال
عددیجه جلیتندن مرکبات اولان اقیسه نك كبر الرنده دخی بویه در

قال رحمه الله (فصل القیاس الاستثنائی مطلقا لا یتركب من جلیتین بل من جلیه
و شرطیه اومن شرطیتین) بو فصل قیاس استثنائیده اولوب حاشیه ده بیانی وجهله
سائر متونك خلافتده اوله رق قیاس استثنائی بی قیاس اقترانی اوزره تقدیم الملی
قیاس استثنائی جمیع اقسامیله بین الاتاج او اوب قیاس اقترانی بویه اولدیغنه و شكل
اولدن ما عدا سنك خلف و عكس و انراض طریق لیه اثبات اتاج لدره محتاج ایه
اولدیغنه مبنیدر مطلقا قیاس استثنائی ایکی قضیه جلیه دن تركب ایتیموب بلکه
بری جلیه و دیگرى شرطیه اوله رق مختلفیتندن و یا خود ایکی شرطیه دن تركب ایدر
حاصلی یا مقدمتیندن بری جلیه و دیگرى شرطیه و یا خود ایکی سیده شرطیه اولوب
ایکی سیده جلیه اوله من چونكه ماسبقدن منهم اولدیغی وجهله قیاس استثنائی ده
نتیجه و یا خود نقیض نتیجه مذکوره اولسه یله بو وجهله قیاسه مذکوره اولان نتیجه
ایکی احتمالدن خالی اولیوب یا قدمات قیاسدن مقدمه تامه اولور بو ایسه محالدر
زیرا برشیئی نفسیله و یا خود نقیضیله اثباتی مستلزمدر و یا خود مقدمتیندن جز اولور
نتیجه ایسه حکمی متضمن اوله رق قضیه او اوب و جزئی قضیه اولان مقدمه
شرطیه در بو صورتده قیاس استثنائی ایکی مقدمه دن مركب اوله رق بولردن
برسی شرطیه متصله و یا منفصله و مقدمه ثانیه استثنائیدر و اشبو مقدمه استثنائیه
مقدمه شرطیه مذکوره نك احد جزئینك عینی و یا خود نقیضیدر و شرطیه جلیتیندن

و شرطیتیندن و یا خود بری جلیه و دیگرى شرطیه اوله رق مختلفیتندن تركب ایدر جکی
جهتله مقدمه استثنائیه جلیه و شرطیه اوله یلور
قال رحمه الله (وهو یجمع اقسامه بین الاتاج و شرط الاتاج کون المقدمة الشرطیه
موجبه لزومیه او عنادیه) قیاس استثنائی جمیع اقسامیله بالجمله جزئیاتده اتاجی
بین و ظاهر اوله رق اصلا محتاج بیان دکلدر و قیاس استثنائینك اتاجنده اوج
شرطك وجودی معبر اوله رق بولدن برسی قیاس مذکوره استعمال اولسان
قضیه شرطیه نك موجبه اولسدیر زیرا اكر سالبه اولسه هیچ برشیئی اتاج ایدر من
چونكه شرطیه سالبه نك معنای لزوم و یا خود عنادی سلب او اوب و امرین بینده
لزوم و یا خود عناد اولدیغی صورته احدهما نك وجود و یا خود عدمدن آخرك
وجود و یا خود عدمی لازم كاز شرط ثانی مقدمه مذکوره نك متصله ده عنادیه
اولسدیر زیرا متصله اتفاقیه نك نه وضع مقدمی عین تالی بی و نه رفع تالی بی رفع
مقدمی اتاج ایتز اما وضع مقدمك عین تالی بی اتاج ایتامسی زیرا اتفاقیه ده وجود
تالی به علم وضع مقدمی علمه توقف ایتیموب بلکه وضع مقدمه علمدن مقدم حاصلدر
و همداه اتفاقیه نك صدقنه علم صدق تالی به علمدن استفاد اولسه صدق تالی به علم صدق
اتفاقیه به علمدن استفاده اولمقی لازم كلسه دوری مستلزم اولور و اما رفع تالینك رفع
مقدمی منتج اولماسی زیرا اتفاقیه نك نقیض طرفینی بینده نه طریق لزوم ايله و نه ده
طریق اتفاق ايله اتصال موجود اولدیغی معا و مدر متصله اتفاقیه دخی بویه او اوب
احد طرفینك نه وضعی و نه رفعی منتج اوله من زیرا احد طرفینك صدق و یا خود
كذبى قبل الاستثنا معلوم اولسه یله استثنادن معلوم اولمش اولمز (و كون احدی
مقدمیه کلیه باعتبار الزمان و الاوضاع ان لم یحد حکمهما فی الوقت و الاوضاع)
شرط ثالث مقدمتیندن برینك جمیع الزمان و اوضاع اعتباریله کلیه اولسدیر الحاصل
شرطیه و یا خود استثنائیه دن برینك کلیتی شرطدر زیرا بو شرطك انتظامی تقدیرده
وضع لزوم و یا خود عناد وضع استثنائك غیرى اولمسی محتمل اوله رق بو حواله شرطیه نك
احد جزئینى اثبات و یا خود نقیدن جزء آخرك ثبوت و یا خود نقی لازم كلسه لیکن
اشبو احد مقدمتینك اشراط کلیتی مقدمتینك جکملری وقت و وضعده متحد اولدقلى
حینده اولور (و الا فی نتیجه دون کلیه شئینهما کقول المنجم اذا اقترن السعدان فی هذه
السنة مع طلوع نجم كذا یكون سلطان الاسلام غالباً لکنه اقتران مع طلوعه فیکون غالباً
ان شاء الله تعالى) و اكر حکم مقدمین وضع و وقتده متحد اولور ایسه اولخالده
مقدمتیندن هیچ برسی کلیه اولیه رق قیاس استثنائی منتج اولور الحاصل شرط
ثالث امور ثلثه بینده متردد او اوب اول شرطیه نك و ثانی مقدمه استثنائیه نك کلیتی
و ثالث اتصال و یا خود انفصالت وقت و وضعی بعینهما استثنائك وقت و وضعی

اولمیدر مثلا بحکم اکبر بو سنه مبارکده سعد ذالح وسعد السعود نام بحکم
کوکب ذی ذبک طوعیله برابر اقترا ایدرر ایسه سلطان اسلام اعداسی اوزرینه
غالب اولور لکن بو سنه نجم مذکورک طلوعیله برابر سعدین اقترا ایتدیلر ایدی
ان شاء الله تعالی سلطان اسلام غالب اولور قوی قیاس استثنائی اولوب مقدمتیندن هیچ
برسی کلیه اولدیغی حالده حکمینک وقت ووضعه اتحادلرندناشی منج اولمدر
ومثلا ان قدم زید فی وقت الظهر مع عمر واکرمته لکن قدم مع عمر وفی ذلك
الوقت فاکرمته مثالی دخی بویه در و بوباده مشهور اولان یالکز مقدمه شرطیه نک
اشراط کلیتی اولوب صورت تردید شمسیه صاحبندن واقع اولمدر وفاصل عصام
رحه الهک شرح شمسیه ده بیانی وجهله مارآه المؤمنون حسنا فهو حسن کلام
بدیعی بومقامده دخی جاریدر زیر کلیت استثنا و اعتبار اتحاد علومده و متعارف
ناسده مستعمله اولان قضایادن دکلدر

مصنف حاشیه ده دیمدرکه کلیت شرطیه آنجق باعتبار الزمان والاوزاع اولدیغی
معلوم ایکن متنده باعتبار الاوزاع قولنی تصریح واتیانه داعی اولان سبب بودرکه
مقدمه استثنائییه بعضا حلیه اولوب و ماسبقدن معلوم اولدیغی اوزره حلیه ده
کلیت باعتبار الافراد اوله رق زمان و اوضاع اعتباریله اولدیغی جهته بوقید ایله
تقیید ایدلسه قیاس استثنائییه شرط اولان مقدمه شرطیه نک باعتبار الزمان
والاوزاع و مقدمه حلیه نک باعتبار الافراد کلیتی اولدیغی توهمنه باعث اولوردی
حالبوکه بویه اولوب بلکه استثنائییه شرط اولان کرک شرطیه و کرک حلیه
ایکینک دخی باعتبار الزمان والاوزاع کلیتیدر و ازمان اوزره اوضاعی عطف
ایدرک یالکز ازمان ایله اکتفا ایللمسی یالکز باعتبار الزمان کلیت کافیله اولوب
بلکه اوضاع ممکنه الاجتماع اعتباریله ده کلیت لزومنه اشارتدرینه حاشیه ده ان لم
یتحد حکمهما قولنده دیمدرکه قوم بو وجهله قائل اولدیلر ایسه ده خفی دکلدرکه
شکل اولک کبر اسنده شرط اولان کلیتی شخصیه دن تعمیم ایتدکری کبی بو مقامده
دخی باعتبار الزمان والاوزاع اولان کلیتی شخصیه بی مشتمل اولسی ایچون
حقیقه و یا حکما کلیه اولاندن تعمیم ایتش اولمدر ایدی قید مذکور دن و مایندن
مستثنی اولورلر ایدی

قال رحمه الله (فان كان الشرطية فيه متصلة فاستثناء عين المقدم ينجم عين التالي
دون العكس واستثناء نقيض التالي ينجم نقيض المقدم دون العكس) قیاس استثنائییک
مقدمه سی شرطیه اولوب و شرائطی ندن عبارت ایدوکی معلوم اولدیسه ایدی
اکر قیاس مذکورده اولان مقدمه شرطیه قضیه متصله اولورسه بوضورتده مقدمک
هیننی استثنا قیاس مستقیم اوله رق عین تالی بی اتناج ایدر زیرا مقدم ملزوم تالی و تالی

لازم مقدم اولمسيله اکر عین تالی بی منج اولمسده لازمک ملزومدن انفکاک
لازمکاور لکن عکسی بونک خلافتده اوله رق عین تالی بی استثنا عین مقدمی اتناج
ایمز زیرا لازم اولان تالینک ملزوم اولان مقدمدن اعم اولسی جائز اولوب وجود
اعم ایسه وجود اخصی غیر مستلزمدر و نقیض تالینک رفع واستثناسی قیاس غیر
مستقیم اوله رق نقیض مقدمی اتناج ایدر

والابدون اللازم ملزومک وجودی لازمکوب ملازمه باطل اولور لکن عکسی
بویه اولیوب نقیض مقدمی استثنا نقیض تالی بی منج اوله من زیرا ملزومک لازمدن
اخص اولسی جائز اولمسيله اخص اولان ملزومک انفکاسی اعم اولان لازمک
انفکاسی غیر مستلزمدر (وقد تقدم مثالهما المؤلف من شرطية وحلیة) و یوایکی
قسمک حلیه و شرطیه دن مؤلف اوله رق مثالی فالقیاس ان اشتل آه قولنی ایضاحده
مرور ایتددرکه مثال اول کما کان العالم متغیرا کان حادثا مقدمه متصله سیله لکنه
متغیر مقدمه حلیه سندن و مثال ثانی لولم یکن العالم حادثا لم یکن متغیرا متصله سیله
لکنه متغیر حلیه سندن مؤلف اوله رق اول عین مقدمک استثناسیله عین تالی اولان
فهو حادث وثانی نقیض تالینک استثناسیله نقیض مقدم اولان فیکون حادثا قوللربی
اتناج ایتددر و ماسبقدن معلوم اولشیدیکه قیاس استثنائییک مقدمه اولیسی دائما
شرطیه اولور و بوشروطیه نک ایسه یاجزینندن ایکسیده شرطیه و باخود احد جزئی
حلیه اولور بوضورتده مقدمه استثنائییه اکر شرطیه اولان جزئی و باخود نقیضی
استثنا ایدرسه مقدمتین شرطیه و اکر حلیه اولان جزئی استثنا ایدرسه مقدمه
استثنائییه حلیه اولور (والمؤلف من الشرطيتين فكقوانا کما ثبت انه کما لم یکن
حادثا لم یکن متغیرا یثبت انه کما کان متغیرا کان حادثا لکن ثبت الشرطية الواقعة
مقدما فیثبت الواقعة تالیا اولکن لم یثبت الواقعة تالیا فلا یثبت الواقعة مقدما)
و متصله اولق اوزره شرطیتیندن مؤلف اولان قیاس استثنائی اشبومتده ذکر
اولسان مثال کیدرکه مقدمه اولی کما ثبت انه کما لم یکن حادثا لم یکن متغیرا یثبت
انه کما کان متغیرا کان حادثا متصله سی اولوب جزئی دخی شرطیه متصله در
و مقدمه استثنائییه کرک وضع و اثبات مقدمه لکن ثبت الشرطية الواقعة مقدما
دیلسون و کرکسه رفع تالی ایله لکن لم یثبت الواقعة تالیا اعتبار ایدلسونینه شرطیه
متصله اولوب شرطیتیندن مؤلف اوله رق اول فیثبت الواقعة تالیا وثانی فلا یثبت
الواقعة مقدما قوللربی اتناج ایدر

مصنفک حاشیه ده بیانی وجهله بومثالده استثنائی شرطیه نک جزء اولنی تصریح
ایله لکن ثبت انه کما لم یکن حادثا لم یکن متغیرا دیموبده لکن ثبت الشرطية الواقعة
مقدما لفظیله ایراد ایتسنده مثال مذکور دخی من جهة المعنی حلیه و شرطیه دن

مؤلف اولدیغنه اشارت واردر زیرا معناسی کماثبت هذه الشرطية ثبت تلك الشرطية یعنی هر وقت کما لم یکن حادثا لم یکن متغیرا شرطیه سی ثابت اولسه کما کان متغیرا کان حادثا شرطیه سی ثابت اولور که اشو شرطیه ثانیه شرطیه اولینک عکس نقیضیدر لکن ثبت الاولی فیثبت الثانية ویاخود لکن بطلت الثانية فیبطل الاولی دیمکدر بوصورنده قیاس مذکور من جهة المفهوم شرطیه ایله حلیه دن مؤلف اولمش اولور حاصلی استثناء حلیه اولوب موضوعی هذا القول ویاخود هذه الشرطية تأویلله مقدمه شرطیه ده مقدم ویاخود تالی اولان قضیه شرطیه وحمولی ثبوت ویاخود بطلاندر دیمک مراد ایدر

قال رحمه الله (وان كانت منفصلة حقيقية فاستثناء عين ای الجزئين ینتج نقیض الآخر كانهما لجمع نحو هذا الشيء اما حجر او شجر لكنه حجر فليس بشجر اولكنه شجر فليس بحجر واستثناء نقیض ایهما ینتج عين الآخر كانهما لخلو نحو هذا اما لا حجر ولا شجر لكنه حجر فیکون لا شجرا اولكنه شجر فیکون لا حجرا) واکر قیاس استثنایده مقدمه شرطیه منفصله حقیقیه اولور سه مقدم وتالیدن قنقیسنک عینی استثناء اولنور سه مانعة الجمع کی آخرک نقیضی انتاج ایدر زیرا معاندین بینی جمع ممتنع اولسبيله احدمعاندینک وجودی آخرک عدمی مستلزم اولور مثلا هذا الشيء اما حجر او شجر مقدمه شرطیه منفصله سندن جزء اولی استثناء ایدرک لكنه حجر دینسه جزء ثانینک نقیضی اولان لیس بشجر قولنی منتج اولور وجزء ثانسی استثناء اولنورق لكنه شجر دینسه جزء اولک نقیضی اولان لیس بحجر قولنی انتاج ایدر وینه منفصله حقیقیه اولوبده مقدم وتالیدن قنقیسنک نقیضی استثناء اولنسه مانعة الخلو کی جزء آخرک عینی منتج اولور زیرا کذا معاندیندن برینک عدمی امتناع خلودنشای آخرک وجودنی مستلزم اولور مثلا هذا اما لا حجر ولا شجر مقدمه منفصله سندن جزء مقدمک استثناء نقیضیه لکن حجر دینسه جزء تالینک عینی اولان فیکون لا شجرا قولنی انتاج ایدر وجزء تالینک استثناء نقیضیه لکنه شجر دینسه جزء مقدمک عینی اولان فیکون لا حجرا قولنی منتج اولور حاصلی قیاس استثنایده اگر شرطیه موضوعه منفصله موجب عنادیه اولور سه منفصله حقیقیه اولدیغی صورتده بونده استنادرت وجهله متصور اولورق بونلرک جله سی متجه درکه بوندن ایکسی جزئینک استثناء عینی وایکسی جزئینک استثناء نقیضی اعتبارله اولورق احد جزئینک عینی استثناء جزء آخرک نقیضی واحدهماک نقیضی استثناء آخرک عینی انتاج ایدر ومانعة الجمع اولدیغی صورتده بین الجزئين امتناع جعدهنشای احد جزئینک عینی استثناء آخرک نقیضی منتج او اوب انتاجی اشو وجهینده جاری اولورق بونده نقیض احد جزئینی استثناء عین آخری انتاج

ایتمک وجهینی جریان ایتمز زیرا مانعة المجمعه خلو جزئین جائزدر ومانعة الخلو اولدیغی صورتده بین الجزئين امتناع خلودنشای احد جزئینک نقیضی استثناء آخرک عینی منتج اولورق بونده احد جزئینک عینی استثناء آخرک نقیضی انتاج ایتمک وجهینی جریان ایتمز زیرا مانعة الخلو ده جمع جزئین جائزدر

یوصورنده قیاس استثنایده قضایای متجه اون اولوب ایکسی متصله ده اولورق اول عین تالی بی انتاج ایچون عین مقدمی استثناء وثنای نقیض مقدمی انتاج ایچون نقیض تالی بی استنادر و سکزی ذکر اولدیغی وجهله منفصله ده در وحتمل اولدقاری وجوه دن متصله ده ایکی ومنفصله مانعینده درت وجه عقیم اولورق عقیبات دخی آتی به ومنتجات وعقیماک جله سی اون آتی به بالغ اولور

قال رحمه الله (فصل الاقترانی ان ترکب من حلیات صرفة یسمى اقترانا حلیا کما تقدم) اشو فصل ثالثه قیاس اقترانی ایراد ایدلشددر قیاس اقترانی اگر صرف قضایای حلیه دن ترکب ایدر سه اقترانی حلی تسمیه اولنور ته کیم العالم متغیر وکل متغیر حادث فالعالم حادث قولیه تمثیلی کدران ایتمشدر و اشو اقترانی حلی اقسام اقترانی بیننده اصل وقصوری من جهة الانتاج بوقسمه نسبتله قلیل التفعدر زیرا مسائل علوم حلیات اولوب شرطیاندن اولنر دخی تأویل حلیانده در

قال رحمه الله (والافشرطیا سواء ترکب من متصلین نحو کما کان العالم متغیرا کان کان ممکنا غیر لازم لذات الواجب تعالی وکما کان ممکنا كذلك کان حادثا ینتج انه کما کان متغیرا کان حادثا) واکر قیاس اقترانی صرف حلیاتدن ترکب ایتمز سه باقیدن جله سه اقترانی شرطی تسمیه اولنور بوده متصلین ومنفصلین ویاخود متصله وحلیه ویاخود منفصله وحلیه ویاخود متصله ومنفصله دن مؤلف اولورق اقسام خسه به بالغ اولسبيله اقسام مذکوره بی ایراد ایله پوررلر که ایستر متصلیندن ترکب ایلسون مثلا ذکر اولنان مثاله کما کان العالم متغیرا کان ممکنا غیر لازم لذات الواجب تعالی صغری وکما کان ممکنا كذلك کان حادثا کبری اولورق ایکسیده متصله اولسبيله بوقیاس متصلیندن مؤلف اولوب کما کان العالم متغیرا کان حادثا متصله سی انتاج ایدر مصنف ممکنی ذات واجب تعالی ایچون غیر لازم اولسبيله تنقید ایتمسک سببی حاشیه ده بیان ایتمشدر که بوقید صفات الهیه دن احترازدر زیرا صفات الهیه نک وجودی ذات صفاتک مقتضاسی اولیوب بلکه مقتضای ذات باری اولدیغی جهله قدیمه اوللریله برابر ممکنات اولور ومصنفک اشو کلامی بعض محققینک قولی اولوب صفات الله مع

قدمها ممکنه اولدیغی بیان ایدلشددر و فقط اثر مختار آنجق حادث اوله جفتدن صفاتک مقدور اتدن اولسی غایت اشکالده بولندیغدن جناب باری تعالی نك حق صفات الهیه سنده موجب بالذات اولسیله قوله مضطر اولمشدر نویه شارحی قرصینک بیانی وجهله جهور سلف و اکثر خلف صفات ذاتیه نك واجبات بالذات اوله رق وجودلری مقتضیات ذواتی اولوب اصلا اثر علت و مسبوق بالعدم اولدق لرینه و جناب باری جمیع افعالنده فاعل مختار اولدیغنه و صفاتک قیامده ذاته احتیاجلری وجوب ذاتی به منافی اولیوب بلکه منافی اولان وجودده علتیه احتیاج ایدوکنه قائلدر و بعض اشاعره ممکنات بالذات و واجبات بالغیر اولوب جناب باریدن بالاحباب صادره اولدیغنی ظن ایشلدر و آمدی بالاخیار صادره اولسنی تجویز ایدرک صفات اوزره تقدم اختیار تقدم ذاتی اولسیله حدوث لازم مکملیه جکنه بنا ایشدر (۳) (اومن منفصلتین نحو الشئ اما ان يكون واجبا بالذات اولا يكون والثاني اما ان يكون ممكنا بالذات او ممتنعا بالذات ينتج ان الشئ اما ان يكون واجبا بالذات او ممكنا بالذات او ممتنعا بالذات) و یاخود منفصلیتدن مرکب اولسون ینه اقترانی شرطیدر مثلا مثال مذکورده الشئ اما ان يكون واجبا بالذات اولا يكون واجبا بالذات مقدمة اولسیله الثاني اما ان يكون واجبا بالذات او ممكنا بالذات او ممتنعا بالذات مقدمة ثانیه سی منفصله اوله رق منفصلیتدن مؤلف اولوب اولوب الشئ اما ان يكون واجبا بالذات او ممتنعا بالذات منفصله سنی انتاج ایدر زیرا منفصله اولیدن اکر صادق اولان شئیك واجب بالذات اولسی ایسه اقسام نتیجه دن برسی بو اولوب نتیجه صادقده و اکر صادق اولان شئیك واجب بالذات اولماسی ایسه واجب بالذات اولماق یا ممکن بالذات و یاخود ممتنع بالذات اولق قسیمینده منحصر اوله رق بودخی نتیجه نك دیگر شق اولسیله ینه نتیجه صادقده

قال رحمه الله (اومن متصلة وحلية نحو كلما كان العالم متغيرا كان ممكنا غير لازم وكل ممكن غير لازم فهو حادث ينتج انه كلما كان متغيرا كان حادثا اومن منفصلة وحلية نحو الموجود اما واجب بالذات او مالا يقتضي ذاته شيئا من الوجود والعدم وكل مالا يقتضيه فهو ممكن ينتج ان الموجود اما واجب بالذات او ممكن)

(۳) قارصیدن منقول اولان کلام بر قاج وجهله منظور فیه در اما اولاصفات ذاتیه به واجبات بالذات دیمک قدیم بالذاتک تعددی قائل اولغی مستلزمدر که بطلاقی ظاهر در نه کیم سابقا تحریر اولندی و اما ثانیاهر بر کلاک معدی اولان وجوب الوجوده منافات احتیاج علتیه منحصر اولیوب بلکه مطلق احتیاج وجوب ذاتی به مساقی اولق اوزره اجاع قطعی منعقد اولدیغنی مصنف مرحوم حاشیه شرح عقائد عضدیه به تفصیل بیورمشدر و اما ثالثا سوق کلامدن منتهی اولدیغنی اوزره صفات ذاتیه واجبه نك ممکنات بالذات و واجبات بالغیر اولق مذهبی تمیز و تضعیف اساسی سابقا بیان اولدیغنی وجهله سیال کوئی و مصاف و امثال بولنان محققینک تحقیق و بیانلریته مخالفدر (عبد الحمید)

و یاخود متصله ایله حلیه دن مرکب اولسون ینه اقترانی شرطی اقسامنددر مثلا مثال مذکورده مقدمة اولی متصله وکل ممکن غیر لازم فهو حادث مقدمة ثانیه سی حلیه اوله رق مختلفین اولوب كلما كان متغيرا كان حادثا متصله سنی منتج اولور و یاخود منفصله ایله حلیه دن ترکب ایدر مثلا ذکر اولسان الموجود اما واجب آه مقدمة سی منفصله وکل مالا يقتضيه فهو ممكن مقدمة ثانیه سی حلیه اولوب الموجود اما واجب بالذات او ممکن منفصله سنی انتاج ایدر مفهوم قیاس ثانی موجود یا واجب بالذات اولوب و یاخود ذاتی وجود و عدمدن برشیئی مقتضی اولساندر و وجود و عدمدن برشیئی مقتضی اولیان هر بر شیئی ممکندر ایمدی موجود یا واجب بالذات و یاخود ممکندر دیمک اولور

قال رحمه الله (اومن متصلة ومنفصلة نحو كلما لم يكن الشئ واجبا بالذات كان ذاته غير مقتضى للوجود ومالا يقتضي ذاته الوجود اما ممكن او ممتنع ينتج انه كلما لم يكن الشئ واجبا بالذات فهو اما ممكن او ممتنع فالاقتراضي الشرطي خمسة اقسام) و یاخود متصله ایله منفصله دن مرکب اولسون نه کیم مثال مذکورده مقدمة اولی متصله و ثانیه منفصله اولوب كلما لم يكن الشئ واجبا بالذات فهو اما ممكن او ممتنع مطلوبی منتج اولور مفهومی هر بر شئیکه واجب بالذات اولیه ذاتی وجودنی مقتضی اولمز و ذاتی وجودنی مقتضی اولسان شی یا ممکن و یا ممتنعدر بو صورتده هر بر شئیکه واجب بالذات اولیه اوشی یا ممکن و یا ممتنعدر دیمک اولور ایمدی اقترانی شرطی بش قسمدر

قال رحمه الله (وكل من الاقتراني الحلي والشرطي ان كان الحد الاوسط فيه محكوما به او عليه في الصغرى سواء كان لنفس الصغرى او لاحد طرفيها فهو اقتراني متعارف كالا مثله المذكورة) و قیاس اقترانی حلی و شرطیدن هر بر بسنده اکر حد اوسط صغرا ده محکوم به و یاخود محکوم علیه اولور سه بوده ایسترفس صغری ایچون محکوم به و یا علیه اولسون و یاخود صغرانک احد طرفینی ایچون اولسون قیاسدن بو قسم قیاس اقترانی متعارفدر نه کیم ذکر سببق ایدن مثالر بو وجهله اولوب جله سی قیاس اقترانی متعارفدر و اوسطک نفس صغری ایچون محکوم به و یاخود محکوم علیه اولسی حلی متعارفده اولدیغنی کبی صغری و کبرانک جزء تامده مشترک اوللرینه ناظردر و صغرانک احد طرفینی ایچون اولسی اقترانی شرطی متعارفده اولدیغنی کبی صغرا و کبرانک جزء ناقصده مشترک اوللرینه ناظردر نه کیم مصنف حاشیه به بیان ایشلدر و جزء تامده مشارکت مقدمیندن هر بر نك بکماله مقدم و یاخود تالی اولان جزء مشارکتیدر و جزء غیر تامده مشارکتلری مقدم و یاخود تالیدن بر جزء مشارکتلریدر و یاخود برندن جزء تام و دیگرندن جزء غیر تامده اولور

قال رحمه الله (وان لم يكن كذلك بل من متعلقات احدهما فغير متعارف اما الجملي فكقولنا الدرة في الصدف وكل صدف جسم فالدرة في الجسم واما الشرطي فكقولهم كلما كانت الارض ثقيلة مطلقة كانت في مركز العالم ومركز العالم في وسط الافلاك ينتج لذاتها انها كلما كانت ثقيلة مطلقة كانت في وسط الافلاك) واكر حد اوسط صغراده محكوم به وياخود محكوم عليه اوليو بده بلکه بونلردن برينك متعلقانندن اولورسه بوقسم اقترائي غير متعارفدر اما اقترائي حلي غير متعارفه مثال الدرة في الصدف وكل صدف جسم فالدرة في الجسم قوليدر ايمدى حد اوسط اولان صدف صغراده محكوم بهك متعلقانندن اولوب كبراده عين محكوم عليه واقع اولشدر معلوم اولسونكه بومقامده متعلقدر مراد مطلق ارتباط اولوب تعلق نحوى دكلدر پس مثلا هذا غلام رجل وكل رجل انسان امثالي كنديلرنده حد اوسط صغراده مجرورية بالجار طريقتك غيريله محموله قيد اوله رق كبراده موضوع واقع اولان اقيسه غير متعارفه ونظائري ايله نقض وارد اولديغى كبي مثال منته محمول صغرانك متعلق جارو مجرورك مجموعندن عبارت اولوب موضوع كبرا ايسه يالكز مجروردرن عبارت اولغله اول ثانينك عيني اوله من ديوا اعتراض اولنه من واما شرطي غير متعارفه مثال حكمانك كلما كانت الارض ثقيلة مطلقة كانت في مركز العالم ومركز العالم وسط الافلاك قوللري اولوب اشبو اقترائي شرطي مقدمة اخرى وساطتي اوليه رق انها كلما كانت ثقيلة مطلقة كانت في وسط الافلاك قولنى انتاج ايدر ايمدى حد اوسط اولان مركز العالم صغراده كانت في مركز العالم محكوم بهنه متعلقدر

قال رحمه الله (ويتألف من الاشكال الاربعة بشروطها كالتعارف) واشبو قياس غير متعارف دخي متعارف كبي شروط وضرويله اشكال اربعدن تألف ايدر وبوني بيانده مصنف حاشيه ده ديمشدر كه اكر حد اوسط صغراده متعلق محمول وكبراده موضوع اولورسه بوقياس شكل اولدر (٩) مثلا هذا غلام رجل وكل رجل انسان كبي نتيجه سى فهذا غلام انسان اوله رق حد اوسط اولان رجل صغراده مضاف اليه اوله رق متعلق محمول وكبراده موضوعدر وبوشكل ايجاب صغرى وكليت كبرى ايله مشروطدر زيرا ايجاب صغرى شرطي موجود اوليه رق مثلا غلام

(٩) مصنف مرحومك حاشيه سنده قياس غير متعارفك شكل اولي ايمون ذكر اينديكي تعريف كلاملرنده وقوى غالب اولان افراده نظر ايله در پس مذكور اولان صورته عكس طريقتله به مني كبراده موضوعك متعلق صغراده محمول اولق طريقتله غير متعارف اولان قياسك شكل اولنه تعريف مذكورك تناولى اولماغله باطلدر ديونقض وارد اولماز وقس عليه الثلاثة الباقية بودخى معلوم اولسونكه بوجه مذكور عكس طريقتله غير متعارف واقع اولان قياسه اصطلاحلرنده غير متعارف الغير المتعارف سميه اولنور وبونك شكل اولان مثال الدنيا جيفة وطالبها كلاب حديث شريفيدر كه طالب الدنيا كلاب فوالى منيجدر زير احدا وسط اولان جيفة لفظي صغراده محمول كبراده موضوع اولان كلابه بطريق الاشعار متعلق واقع اولشدر (عبدالحيد)

المرأة ليس بغلام رجل وكل رجل مذكر دينلسه بونده حق اولان نتيجه سالبه اوله رق غلام المرأة ليس بغلام مذكر اولمسيدر زيرا غلام مرأه غلام مذكر اولديغى معلومدر وكبرايي تبديل ايله وكل رجل مذكر مقامده وكل رجل انسان دينلسه بونده حق اولان نتيجه موجه اوله رق غلام المرأة غلام انسان اولمسيدر زيرا مرأه انسان اولوب سلب غير صادقدر بوجهته صغرى سالبه اولديغى حينده بعض ماده ده سالبه يي وبعضيسنده موجه يي منتج اولوب تخلف ايدر ك بوتقيدردنه ايجاب صغرى ايله لزوم اشتراطى تحقق ايدر وكليت كبرى شرطي موجود اوليه رق مثلا غلام الرومى غلام انسان وبعض الانسان اسود دينلسه حق نتيجه غلام الرومى ليس بغلام الاسود اولور زيرا غلام رومى غلام اسود دكلدر وكبرى اولان بعض الانسان اسود محلنده بعض الانسان ابيض دينلسه حق نتيجه ايجاب اوله رق غلام الرومى غلام الابيض اولور بوايسه تخلفدر

واكر حد اوسط صغراده متعلق محمول وكبراده محمول اولورسه بوقياس شكل ثائيدر مثلا هذا غلام رجل ولاشئ من المرأة رجل قولزده متوسط اولان رجل صغرا ده غلام ايجون مضاف اليه اوله رق متعلق محمول وكبراده محمول اولوب فهذا ليس بغلام امرأه قولنى انتاج ايدر واشبو غير متعارفدن شكل ثاني ايجاب وسلبه مقدمينك اختلافي وكبرانك كليت ايله مشروطدر زيرا مثلا مقدميني موجه اوله رق غلام المرأة غلام حيوان وكل انسان حيوان دينلسه حق نتيجه ايجاب اوله رق غلام المرأة غلام انسان اولمسيدر وتبديل كبرى ايله وكل فرس حيوان دينلسه حق نتيجه غلام المرأة ليس بغلام فرس اولمسيدر بوايسه تخلفدر ومثلا مقدميني سالبه اوله رق غلام المرأة ليس بغلام رجل ولاشئ من الرجل بمؤنث دينلسه حق نتيجه ايجاب اوله رق غلام المرأة غلام مؤنث اولمسيدر وتبديل كبرى ايله ولاشئ من الرجل بفرس دينلسه حق نتيجه سلب اوله رق غلام المرأة ليس بغلام فرس دينلسيدر بوايسه تخلف اولوب كيفا شرط اختلاف تحقق ايدر ومثلا كليت كبرى شرطي موجود اوليه رق غلام المرأة غلام حيوان وبعض الجسم ليس بحيوان دينلسه حق نتيجه ايجاب اوله رق غلام المرأة غلام جسم اولمسيدر وتبديل كبرى ايله وبعض الجساد ليس بحيوان دينلسه حق نتيجه سلب اوله رق غلام المرأة ليس بغلام جساد اولمسيدر وشرط اختلاف كيف موجود اولسيله سبب تخلف جزئي كبرى اولديغى تحقق ايدر

واكر حد اوسط صغراده متعلق موضوع وكبراده موضوع اولورسه بوقياس شكل ثائيدر مثلا غلام رجل انسان وكل رجل حيوان فغلام بعض الحيوان

انسان کبی و بونده ایجاب صغری ایله مقدمتیندن برینک کلبتی مشروطدر

واکر اوسط صغرا ده متعلق موضوع و کبراده محمول اولورسه بوقیاس شکل رابعدر مثلاً غلام الانسان حیوان وکل رومی انسان فغلام بعض الرومی حیوان کبی و بونده یا کلبت صغری ایله برابر مقدمتینک ایجابی و یا خود احد مقدمتینک کلبتیه برابر مقدمتینک کیفا اختلافی مشروطدر و بویان جلباتده اولوب شرطیاتده بونلره قیاسا معلوم اولور و شروط مذکوره دن برسی موجود اولدیغی حینده تخلفی اراهه ایده جک امثله نک استخراجی عهده اذکیایه مفوضدر

قال رحمه الله (واعلم ان غير المتعارف ان اتحد فيه محمولا الصغرى والكبرى فله تيجتان احدهما باثبات كلا المحمولين فيها وهى لازمة لذاته والاخرى باسقاط احدا المحمولين فيها وهى الصادقة فيما صدقت المقدمة الاجنبية لافيا كذبت فذلك القياس بالنسبة الى النتيجة الثانية يسمى قياس المساوات واما بالنسبة الى النتيجة الاولى فندرج في القياس المستلزم لذاته كالذى اختلف فيه المحمولان فقولنا الواحد نصف الاثنين والاثنان نصف الاربعة قياس غير متعارف مستلزم لذاته ان الواحد نصف نصف الاربعة وقياس مساوات بالنسبة الى نتيجة ان الواحد نصف الاربعة لكنه غير منتج له لكذب المقدمة الاجنبية القائلة بان نصف النصف نصف لانه ربع) ومعلوم اولس ونكه قياس غير متعارفده اكر صغرى وكبرائك محمولرى متحد اولورسه بونوع قياس غير متعارف ايچون ايكي وجهله نتيجة اولوب برسى تيجده محمولينك اثباتيه اولهرق بونتيجه قياس مذکور ايچون لذاته لازمكور يعنى نتيجة مذکورده بى استلزامى لذاته اولوب مقدمه اجنبية واسطه سيله اولمز وتيجده اخرى تيجدهده احد محمولينك اسقاطيله اولور وبونتيجه لذاته لازمكلميوب بلکه مقدمه اجنبية واسطه سيله لازمكله جكندن مقدمه اجنبية صادقه اولديغى محله صادقه اولوب كاذبه اولديغى ماده ده صادقه اولمز ايمدى بونوع قياس نتيجة ثانيه به نسبتله قياس مساوات تسميه اولنور واما نتيجة اولى به نسبتله كندبه محمولار مختلف اولانركي لذاته تيجده بى مستلزم اولان قياسده داخل ومندرجدر ايمدى مثلاً الواحد نصف الاثنين والاثنان نصف الاربعة قولزده حد اوسط اثنين اولهرق صغرا ده متعلق محمول وكبراده موضوع اولسيله قياس غير متعارف اولوب مقدمه اجنبية واسطه سنه محتاج اولقسرين ان الواحد نصف نصف الاربعة نتيجة سنى مستلزمدر شوجهتله كه صغرا ده وكبراده محمول مضاف اليه اولان نصف اولهرق نتيجة مذكوره ده اشحو محموليندن ايکيسيه اثبات ايدلشدر وتيجده ان الواحد

❖ نصف ❖

نصف الاربعة اوامسى اعتبار ابداسه بونتيجه به نسبتله قياس مذکور قياس مساوات اولور زيرا بونصورتده محموليندن يالكز برسى اثبات اولنوب محمول تيجده نصف الاربعة اولهرق احد محمولين اولان نصف آخر اسقاط ايدلشدر لكن اشحو قياس مساواتك صدقي مقدمه اجنبية نک صدقده متوقف اولوب وبوماده ده مقدمه اجنبية نک كذب دناشى قول مذکورى غير منتجدر شويله كه بوماده ده واسطه استلزامدر ديتلان مقدمه اجنبية نصف النصف نصف اولوب بوايسه كاذبهدر زيرا نصفك نصفى نصف اوليوب بلکه ربعدر (وكذا خروج التمثيل عن حد القياس انما هو بالنسبة الى النتيجة الغير المشتملة على اداة التشبيه لبالنسبة الى النتيجة المشتملة عليها فقولنا النبيذ كالخمر والحمر حرام قياس غير متعارف مستلزم لذاته ان النبيذ كالخمر وتمثيل بالنسبة الى دعوى ان النبيذ حرام) وكذلك ذكرى مرور ايدن تمثيلك حدقياسدن خروجى آتجق ادات تشبيه اوزره مشتمله اوليان تيجده به نسبتله اولوب بوقسه ادات تشبيه اوزره مشتمله اولان تيجده به نسبتله دككدر يعنى نتيجة ثانيه به نسبتله لذاته تيجده بى مستلزم اولان قياسده داخل اولهرق قياس غير متعارفدر مثلاً النبيذ كالخمر والحمر حرام قولزان النبيذ كالخمر تيجده سنى لذاته مستلزم اولهرق قياس غير متعارفدر وكاف تشبيهى اسقاط ايله ان النبيذ حرام دعواسنه نسبتله تمثيلدر

قال رحمه الله (فأنه للقياس اطلاق آخر على غير المستلزم لذاته كقياس المساوات وعلى المستلزم لذاته لا بطريق النظر والاكتساب كما في القياسات الخفية بالبداهات كما سيأتى) قياس ماسبقده بيان اولنديغى وجهله لذاته تيجده بى مستلزم اولان دليله اطلاق اولنديغى كبي بونك غير بسنه دخى اطلاق اولنهرق قياس مساوات كبي لذاته مستلزم اوليانلره دخى قياس ديلور وكذلك لذاته تيجده بى مستلزم ايسهده مجهوله تأدى ووصول ايچون امور معلومه بى ترتيب معناسنه نظر واكتساب طريقيله اوليانلره دخى اطلاق اولنور نه كيم ذكر اولنهجفى وجهله بديهيات ايچون اولان قياسات خفيه بويلهدر

مصنف حاشيه ده ديمشدر كه دليل يستلزم النتيجة لذاته معنای سابقيله اولان قياس نظر واكتساب طريقيله تيجده بى مستلزم اولان دليلدر زيرا ماسبقده اشارت اولتمشدر كه مطلق دليلك مفهومده اكتساب معتبر اولوب دليل ايسه مفهوم قياسده مأخوذدر بديهياتده اولان قياسات خفيه بونك خلافتده اولوب زيرا بداهت اكتسابه منافيهدر وقياسات خفيه ايله ادله ييشده فرق قياسات خفيه دفعة مرتبه اولهرق سانحه اولسيله حصولى دفعى وادله تدريج واتقالات ايله مرتبه اولهرق حصولى تدريجى اولسيدر

قال (رحمه الله فصل القياس الافتراضي المتعارف جليا كان او شرطيا ان كان الحد الاوسط فيه محكوما به في الصغرى ومحكوما عليه في الكبرى فهو الشكل الاول او بالعكس فهو الشكل الرابع او محكوما به فيهما فهو الشكل الثاني او محكوما عليه فيهما فهو الشكل الثالث) فصول سبعة دن اشبو فصل رابع حد اوسطك وضعنا وجلا طرفيه نسبتى اعتبارا بيه قياسا افتراضيا اشكال اربعة به صورت انقسامى ميبندر چونكه شكل قياسك صغرى وكبرادى هبئت تأليفى اولوب هبئت تأليف ايسه اوسطك اصغر واكبره وضع وياخود حل ايله نسبتندن عبارت اولمسيه بونستندن حاصل اولان احتمالات اربعة برر شكل اعتبار ايدلشدرشويه كه حد اوسطك حدين آخرين عندنده وضعى يا حدين اوزربنه حلى وياخود حدين ايجون وضعى وياخود احد حدين اوزره حليله حد آخر ايجون وضعى حسيه اولوب بوايسه احتمالات اربعة دن غير زائددر

ايمدى قياس افتراضى متعارف كرك حلى اولسون وكرك شرطى اولسون اكر كنديده حد اوسط صغرايه محكوم به وكبراده محكوم عليه اولورسه بوقياس شكل اولدر ومحكوم به وعليه تعبيرى حليه وشرطيه قسمينك محمول وتالى وموضوع ومقدمينه قصد شمول ايجوندر مثلا كل جسم مؤلف وكل مؤلف محدث قولزده مؤلف لفظى حد اوسط اولوب صغرايه محمول وكبراده موضوع اولهرق تكرر ايتمسيه بوقياس شكل اولدندر نتيجه سنده فكل جسم محدث دينلور ومثلا ان كانت الشمس طالعة فالنهار موجود وكما كان النهار موجودا فالارض مضيئة قياس شرطيسنده حد اوسط النهار موجود اولوب صغرايه تالى وكبراده مقدم اولهرق تكرر ايتمسيه بوقياس شكل اولدندر نتيجه سنده فان كانت الشمس طالعة فالارض مضيئة دينلور

واكر كنديده حد اوسط اولك عكسى اولهرق صغرايه محكوم عليه وكبراده محكوم به اولورسه شكل رابعدر مثلا كل انسان حيوان وكل ناطق انسان قياس حليسنده حد اوسط اولان انسان صغرايه موضوع وكبراده محمول اولمسيه شكل رابعدر نتيجه سنده فبعض الحيوان ناطق دينلور وقياس شرطيه مثلا كلما كان النهار موجودا فالشمس طالعة وكما كانت الارض مضيئة فالنهار موجود قولزده حد اوسط اولان النهار موجود صغرايه محكوم عليه يعنى مقدم وكبراده محكوم به يعنى تالى واقع اولهرق اشبو شكل رابعدر اولوب فقد يكون اذا كانت الشمس طالعة فالارض مضيئة قولنى منتج اولور

واكر حد اوسط صغرى وكبرادى هر برسند محكوم به اولورسه شكل ثابدر مثلا كل انسان حيوان ولاشئ من الحجر بحىوان حد اوسط اولهرق صغرايه وكبراده محمول اولمسيه شكل ثابدر اولوب نتيجه سنى فلاشئ من الانسان بحجر در وشرطيه دن

مثلا كلما كانت الشمس طالعة فالنهار موجود وليس البتة اذا كانت الارض مظلمة فالنهار موجود قياسنده النهار موجود حد اوسطى صغرى وكبراده محكوم به يعنى تالى واقع اولهرق اشبو شكل ثابدر اولوب فليس البتة اذا كانت الشمس طالعة فالارض مظلمة قولنى انتاج ايدر

واكر حد اوسط صغرى وكبرادى ايكيسنده دخى محكوم عليه اولورسه شكل ثابدر مثلا كل انسان حيوان وكل انسان ناطق فبعض الحيوان ناطق قولزده حد اوسط اولان انسان مقدمينده موضوع اولمسيه شكل ثابدر اولوب نتيجه سنى بعض الحيوان ناطق در وشرطيه ده كلما كان النهار موجودا فالشمس طالعة وكما كان النهار موجودا فالارض مضيئة قياسنده النهار موجود حد اوسطى صغرى وكبراده محكوم عليه يعنى مقدم واقع اولمسيه اشبو شكل ثابدر اولوب فقد يكون اذا كانت الشمس طالعة فالارض مضيئة قولنى منتجدر

سيد علامه نك بيانى وجهله شكل اولك حاصلى ايجابا وباسلبا كلى اولهرق اكبر ايله محكوم عليه اولان وسطده اصغر كليا وبابعضا اندراجى اولمسيه اصغر دخى كليا وبابعضا اكبر ايله ايجابا وباسلبا محكوم عليه اولور بوسيد نشائى محصورات اربعى انتاج ايدر وبو وجهله موجبه وسالبة كليه وجزئيه محصورات اربعه سنى انتاج ايتك شكل اولك خواصندن اولهرق ماعدامى ايجاب كلى بى منتج اولهرق وحاصل شكل ثانى اصغر ايله اكبرك اوسطده ايجابا وباسلبا تنافيسى اولهرق بوجهته قطعييا متنافيان اولوب اكبر كليا وباجزئيا اصغر دن مسلوب وبالكز سالبه بى منتج اولور وحاصل شكل ثالث اصغر كليا وباجابا واكبرك يا ايجابا وباخود سلبا اوسطه ملاقى اولمريدر بوجهته اصغر ايله اكبريا ايجابا وباسلبا فى الجملة متلاقى اولهرق بالكز جزئيه بى انتاج ايدر وشكل رابع موجبه دن بالكز جزئيه بى وسالبه دن كليه وجزئيه بى منتج اولور

قال رحمه الله (والشكل الاول منها لكونه على نظم بديع بين الانتاج والبواق نظريته ثابتة بالخلف والعكس) واشبو اشكال اربعة دن شكل اول نظم بديع اوزره اولديغندن ايجون انتاجى بين وظاهر اولهرق محتاج اثبات دكلدر نظم بديع اوزره اولمسي حكم طبيعت ومقتضاي عقل اوزره ترتيبندن كنابندر چونكه مراد العالم محدث كى بر مطلوبك موضوعه محمولك نسبتى بر واسطه ايله ثين ايدر مك اولمسيه مقتضاي عقل ابتدا موضوع مذكوره واسطه نك نسبتيله حكم ايدر كى العالم مؤلف دينلور بعده محمول مطلوبى واسطه اوزربنه حل وحكم ايدر كى وكل مؤلف محدث دينلور تاكه اشبو ايكى حكمن موضوع ايله محمول بيننده اولان حكم بالنسبه تحقق ايدر كى مطلوب حاصل اوله وبونظم اوزره ذهنك موضوع دن

واسطه به واسطه دن محموله انتقال اتمی طریقیه نتیجه مطلوبه بی وجه سهولته استحصالی شکل اولده جاری وقصور لری بونظم معقولدن تاریدر وشکل اول مطالب اربعه بی یعنی موجبتین وسالبتیندن جله سنی منجدر واشکال باقیه نظریه اوله رق خلف وعکس طریقیه ثابته در یعنی بنفسها بین الاتاج اولیوب جله سی محتاج بیاندر

قال رحمه الله (اما الخلف فهو ابطال صدق الشكل النظري بدون نتیجه بضم نقیض نتیجه الی احدی مقدمین لیتنظم قیاس معلوم الاتاج لما فی المقدمة الاخری و یلزم اجتماع النقیضین) اما اشکال باقیه نك اثبات اتاجنده استعمال اولسان برهان خلف محتاج نظر اولان شکک نتیجه سندن حال افتراقنده صدقنی ابطالدر که خلاصه سی شکل نظرینک نتیجه سیله برابر معینی و نتیجه سندن عدم مفارقتی واجب اولدیغنی اثبات ایتکدر که بوده نتیجه نك نقیضیه شکل مذکورک معینی جائز اوله بیلسنی ابطالدن عبارتدر شو طریق ابله که نتیجه نك نقیضنی شکک مقدمیندن برینه ضم ابله منتظم اوله جق قیاس مفروض الصدق اولان مقدمه اخرايه منافی اوله رق بر نتیجه بی استلزام اتمش اولور بو حوالده اشبو نتیجه صادق اولسه منافی اولدیغنی مقدمه دخی مفروض الصدق اولسلیله اجتماع نقیضین لازم کلور وشکل اولک اشبو نتیجه باطله بی اتاجی ایسه قیاس منتظم ومعلوم الاتاج اوله رق صورت قیاسدن نشئت ایتیوب بلکه سبب نقیض نتیجه اولدیغنی معلوم اوله رق شکل نظرینک صدق اتاجی ثابت اولور مثلا غائب اولان شیئک صفتی مجهول اولدیغنی جهته یسعی صحیح اوله میسه جفنی بیانده نظری عدادنده بولسان شکل نایدن کل غائب مجهول الصفة ولاشی مما یصح بیه مجهول الصفة مقدمه لری لاشی من الغائب مما یصح بیه قولنی اتاج ایدرک بونی طریق خلفه مراجعتله اثبات ایتک استدیکمزده نتیجه مذکور نك نقیضی اولان بعض الغائب یصح بیه مقدمه موجب سنی صغری وشکل مذکورک کبرای اولان لاشی مما یصح بیه مجهول الصفة مقدمه سنی کبری ایدرز بوا یسه شکل اولدن قیاس منتظم اوله رق بعض الغائب لیس بمجهول الصفة قولنی اتاج ابدجکی معلومدر حالبوکه بو نتیجه شکل نظری مذکورک صغراسی اولوب مفروض الصدق اولان کل غائب مجهول الصفة قولنه منافی ومناقض اولسلیله اگر بو نتیجه صادق اولسه جمع نقیضین لازم کلور وشکل اول بین الاتاج اوله رق بفساد صورت قیاسدن اولیوب فساد ماده دن نشئت ایلدیکی وضم اولنان کبری مفروض الصدق اوله رق موجب فساد نقیض نتیجه ایدوکی تعین ایدرک فساد نقیض ایله اصل اولان نتیجه جق اولوب شکل ثانی مذکورک قول مذکور اتاجی ثابت اوور حاصلی اگر نتیجه صادق اولسه

صدق نقیضی لازم کلور ونقیضک صدق تقدیرده صدق نقیضینی مؤدی اولور که بریسی عین صغرای مفروض الصدق و دیگر نقیض نتیجه نك کبرایه ضمیمه حاصله اولان نتیجه در زیر بو نتیجه سالبه جزیه اولوب موجب کلبه اولان صغرای منافیدر وخفی اولسونکه شکل نایدن خلف ذکر اولدیغنی وجهله نقیض نتیجه نك صغری و کبرای قیاسک کبری قلمسیله شکل اولدن منتظم اوله جق قیاسک نقیض صغرای اتاجیه وشکل ثالثه نقیض نتیجه کبری و صغرای قیاس صغری قلندر رق کبرایه منافی اوله جق شیئی منتج اوله جق قیاسک منتظم اولسلیله وشکل رابعه نقیض نتیجه احدی مقدمینه ضم اولنه رق مقدمه اخرا نك نقیضنه منعکس اوله جق شیئی اتاجیه اولور

قال رحمه الله (واما العکس فهو اثبات لزوم النتيجة له بضم احدی مقدمیه الی عکس الاخری مستویا و واحد العکسین الی الاخری لیتنظم قیاس معلوم الاتاج لتلك النتيجة اولما یعکس الیهما) واما اثبات اتاج ایچون اولان طریق عکس نتیجه نك قیاسه لزومی اثباتدن عبارت اولوب بوده بر قاج وجهله اولور شوبله که یا احدی مقدمین مقدمه اخرا نك عکس مستوی یسنه و یا خود احدی مقدمینک عکس مقدمه اخرا نك عکسینه ضم ابله اولور نا که بو طریق ابله باشکل مذکورک عین نتیجه سنی و یا خود نتیجه مذکوریه منعکس اوله جق بر نتیجه بی اتاجی معلوم و بدیهی اولان بر قیاس منتظم اوله رق بو طریق ابله شکل نظرینک صحت اتاجی تحت ایدر (او بعکس الترتیب بأن یجعل الصغری کبری وبالعکس لیتنظم ذلك) و یا خود اثبات لزوم نتیجه ترتیب قیاسی عکس ایتک طریقیه اولور شو وجهله که صغرای قیاس کبری و کبرای قیاس صغری قلندر رق تا که نتیجه مطلوبه بی و یا خود بو نتیجه به منعکسه اوله جق بر نتیجه بی اتاجی معلوم اولان بر قیاس منتظم اولور

قال رحمه الله (واحد العکسین اوکلاهما هو معنی ارتداد الشكل الی شکل آخر) و بر شکک شکل آخره ارتدادنک معناسی اشبو عکسیندن بری و یا خود ایکسیندن عبارتدر یعنی بعضا بالکزم مقدمیندن برینک عکسی آخرینک عینیه و یا عکسینه ضم اولسلیله و بعضا بالکزم مقدمینک بوجه مذکور عکس ترتیبیه و بعضا ضم وعکس ترتیبیدن ایکسلیله بر شکل آخره رد وتحویل اولنور مثلا شکل ثانینک ضرب اول وضرب ثالثی بالکزم عکس کبرایله وضرب ثانیهی عکس صغرایله برابر عکس ترتیبیه شکل اوله ارتداد ایلر وشکل ثالثی ضرب اربعه اولیسی بالکزم عکس صغرایله وضرب خامسی عکس کبری ایله برابر عکس ترتیبیه شکل اوله رد او انور وشکل رابعی ضرب ثلثه اولیسی بالکزم عکس ترتیبیه وضرب رابع وخامسی مقدمینک جیعا عکسلیله شکل اوله مرتد اولور وضرب سادسی بالکزم

عکس صغری ایله شکل ثانی به وضرب سابعی یالکز عکس کبری ایله شکل ثالثه ارتداد ایدر نه کیم بواجالت تفصیلاته مصنف مرحوم ضروب اشکالی بیان صره سنده اشارت ایده جکدر

قال رحمه الله (ولکل من الاشکال الاربعه شروط) واشبو اشکال اربعه دن هر برلر یچون مقدماتک کیفیات وکیاتی حسیله شروط معتبره اوله رق بوشرطلرک فقدانی حالده منتج مطلوب اوله من

قال رحمه الله (اما الشكل الاول فشرط اتاجه کیفا ایجاب الصغری وکما کلیه الکبری لاختلاف النتائج ایجابا و سلبا عند عدم احدهما) اما شکل اولک کیفا شرط اتاجی صغراسی موجب وکما شرط اتاجی کبراسی کلیه اولمیدر زیرا بوشرطلردن برسی موجود اولدیغی حینده نتیجه لر ایجاب و سلب جهتندن مختلفه اوله رق بعضا نتیجه سی موجب و بعضا سالبه اولوب اشبو اختلاف ایسه منافی اتاجدر زیرا معنای اتاج ذات قیاسک نتیجه یی استلزامی اولمسیله بوجهله برقیاسک بعضا ایجاب ایله و بعضا سلب ایله صدق نتیجه نک ذات قیاسه لزومنه منافی اولوب عقم قیاسه دلیلدر اما صغری موجب اولدیغی تقدیرده اختلاف اتاجک منشائی اصغرک تحت اوسطده عدم اندراجیمه حکمک اصغره تعدی و تجاوز ایده مامسیدر مثلا لاشی من الانسان بحجر وکل حجر جسم دینلسه حق اولان کل انسان جسم موجب سنی اتاج ایتسیدر زیرا هر بر انسان جسم ایدوکی معلومدر و کبری کل حجر جادا اعتبار ایدلسه حق اولان لاشی من الانسان بحجر سالبه سنی منتج اولمیدر و بوجهله وقوع اختلافه سبب صغری سالبه اولوب اصغر اولان انسانک اوسط اولان حجر دن سلبیله تحتنده مندرج اولماسیدر و اما کبری کلیه اولدیغی تقدیرده منشأ اختلاف نتایج اکبر ایله اوزرینه حکم اولنان شی کندیله اصغر اوزره حکم اولنان شیک غیرسی اولق احتمالیدر مثلا کل انسان حیوان و بعض حیوان ناطق قولنده حق اولان کل انسان ناطق موجب سنی اتاجدر و کبری بعض حیوان فرس اعتبار ایدلسه حق اولان لاشی من الانسان بفرس سالبه سنی منتج اولمیدر و منشأ اختلاف کبری جزیه اولمندن طولابی اکبر اولان ناطق و یا خود فرس ایله اوزرینه حکم اولنان حیواندن بعض صغرا حیوان ایله محکوم علیه اولان بعضک غیرسی اولسنگ محتمل اولقلغیدر که بعض موافقه ایجاب و بعض مغایره سلب صادق اولور

مصنف حاشیه ده دیمشدر که اما ایجاب صغرا نک اشراطی اصغرک نفس اوسطده مندرج اولمسیچوند و اما کلیت کبرایی شرط الملری جمیع افراد اوسطک ایجابا و یا خود سلبا حکم اکبرده اندراجندن ایچوندر زیرا اشبو اندراجینک مجموعه ایله اصغرک بالبداهه حکم اکبرده اندراجی ظاهر اولور نه کیم اهل فن بوجهله بیان

ایشلردر واشترط مذکور ایچون بودلیل دلیل می اولوب منته ذکر اولنان اختلاف نتایج دلیل اتی به اشارتدر و بوجهله اشترط مذکورک محتاج دلیل اولسی شکل اولک بین الاتاج اولسنه منافی دکلدر زیرا مثلاً لان العالم متغیر و کل متغیر حادث قیاسک نتیجه سی اولان العالم حادث قولی استلزامی بدیهی اولسی بعض شیلره بداهت اشراطی مستلزم اوله من بوضورته شکل مذکورک نتیجه یی استلزامیله حکم بدیهی و امور مذکوره ایله اشراطیله حکم نظری اولسی جائز اولور شونکله برابر که مقام دلیلده ذکر اولنان شی تنبیه ایچون اولوب دلیل اولماسی دخی جائز و ممکندر

قال رحمه الله (فضروبه الناحیه للمحصورات الاربع اربعة مرتبه علی وفق ترتیب شرف النتائج) ایدی ذکر اولنان ایجاب صغری و کلیت کبری شرطیله اشراطدنشائی شکل اولک محصورات اربعه ایچون اولان ضروب نتیجه سی درت اولوب بوده ترتیب شرف نتیجه موافق اوله رق مرتبه در چونکه معلوم اولدیغی و جهله قضیه لر شخصییه و محصوره و مهمله و طبیعیه ده منحصره اولوب بونلردن شخصییه محصوراتدن کلیه منزله سنده اوله رق شکل اولک کلیت کبراسی مشروطه ایکن شخصییه اولدیغی حینده اتاج ایدر مثلاً هذازیدوزید انسان قولی بالضرره هذا انسان قولی منتج اولور و مهمله قوه جزیه ده و طبیعیه نظر اعتباردن ساقطه اوله رق بوجهله باب قیاسده معتبره اولان آنجق محصوراتدر و محصورات کلیه موجب و سالبه و جزیه موجب و سالبه اقسام اربعه سنه منقسم اولمسیله بونلرک صغری و کبراده اعتبار وجودلریله اون التی ضربک انعقادی ممکن ایسه ده بوندن سکزی اشراط ایجاب صغری ایله و دردی کلیت کبری ایله ساقطه اوله رق ضروب نتیجه اربعه متباییه منحصره اولمشدر و ساقطه اولنر صغرای سالبین ایله کبرای کلیتین و جزیتین و کبرای جزیتین ایله صغرای موجبیتدر و اقیسه دن مقصود نتایجی اولمسیله ضروب نتیجه یی ترتیبده ترتیب شرف نتیجه موافقت جهتی التزام اولمشدر شوبله که اشرف محصورات موجب کلیه و بعده سالبه کلیه ایله موجب جزیه و اخسی موجب جزیه اوله رق ترتیب ضروب دخی ذکر اولنه جفی و جهله بو سیاق اوزره در

قال رحمه الله (الضرب مؤلف من موجبتین کلیتین نتیجه موجب کلیه و قد تقدم مثاله من الحلی والشرطی) شکل اولک ضرب اولی ایکی موجب کلیه دن مؤلف اوله رق موجب کلیه یی اتاج ایدر یعنی کرک صغری و کرک کبراسی موجب و کلیه اوله رق نتیجه سیده موجب و کلیه اولور و بوجهله ایجاب و کلیت شرفینی اوزره اشمالندن ایچون ترتیبده ضروب باقیه اوزرینه مقدم واقع اولمشدر و مثالی حلی و شرطی اوله رق مرور ایشلدر مثلاً کل جسم مؤلف و کل مؤلف محدث مقدمدری

موجبه كليه اولوب فكل جسم محدث موجبه كليه سنی منتج اوله رق ضرب اولدن قیاس جلیدروكلما كان العالم متغیرا كان ممكنواكلما كان ممكنا كان حادثا فكلما كان متغیرا كان حادثا قولى دخی بو ضربیدن قیاس شرطیدر

قال رحمه الله (الثاني من كليتين والكبرى سالبة ينتج سالبة كلية نحو كل مخلوق صادر عن الواجب تعالى بالاختيار ولاشيء من الصادر بالاختيار بقديم ينتج انه لاشي من المخلوق بقديم ونحو كلما كان صادرا بالاختيار كان حادثا وليس البتة اذا كان حادثا كان قديما ينتج انه ليس البتة اذا كان صادرا بالاختيار كان قديما) وضرب ثاني كليتين مركب اولوب كبراسي سالبة كليه بي نتیجه در وسالبة كليه موجبه جزیه دن اشرف اولمسيله ترتیبه ثاني واقع اولمشدر زیرا شرف ایجاب یالکزی وجودی اولسی جهتشدن اولوب لكن شرف کلیت شامل ومضبوط وعلومده نافع اولقی کبی وجوه متعدده دندر وحلی وشرطیدن مثالری متنده ذکر اولندیغی وجهله اولوب مثال اسهل کل جسم مؤلف ولاشيء من المؤلف بقديم فلاشيء من الجسم بقديم اوله رق نتیجه لری سالبه اولور

قال رحمه الله (الثالث من موجبتين والصغرى جزئية ينتج موجبة جزئية كمثل الضرب الاول اذا جعل الصغرى موجبة جزئية) وضرب ثالث موجبتين من مؤلف اوله رق صغراسی جزیه اولوب موجبه جزیه بی انتاج ایدر وموجبه جزیه ده شرفیندن یالکزی ایجاب موجود اوله رق سالبة جزیه دن اشرف اولمسيله مرتبه ثالثه ده واقع اولمشدر ومثالی صغراسی موجبه جزیه قلندیغی تقدیرده ضرب اولث مثالی کیدر شوبله که بعض الجسم مؤلف وكل مؤلف محدث قولمز ضرب ثالثدن اولوب فبعض الجسم محدث موجبه جزیه سنی منتج اولور وشرطیه ده قد یكون اذا كان العالم متغیرا كان ممكنا وكلما كان ممكنا كان حادثا فقد یكون اذا كان متغیرا كان حادثا دینلور

قال رحمه الله (الرابع من المختلفين في الكيف والكم والكبرى سالبة كلية ينتج سالبة جزئية كمثل الضرب الثاني اذا جعل الصغرى موجبة جزئية) وضرب رابع كيف وكده مختلفين اولان قضیتیندن مؤلف اولوب کبراسی سالبة كليه ونتیجه سی سالبة جزیه در بو صورتده صغراسی موجبه جزیه وکبراسی سالبة كليه اولور ونتیجه سنده ایجاب وکلیت شرفیندن هیچ برسی موجود اولماسيله رتبه رابعه ده بولمشدر ومثالی صغراسی موجبه جزیه قلندیغی تقدیرده ضرب ثانیث مثالی کیدر شوبله که بعض الجسم مؤلف ولاشيء من المؤلف بقديم قولمز ضرب رابعدن اولوب فبعض الجسم ليس بقديم سالبة جزیه سنی انتاج ایدر وشرطیه سنده قد یكون اذا كان

صادرا بالاختيار كان حادثا وليس البتة اذا كان حادثا كان قديما فقد لا يكون اذا كان صادرا بالاختيار يكون قديما دینلور

قال رحمه الله (واما الشكل الثاني فشرط انتاجه اختلاف مقدميه في الكيف وكلية الكبرى لاختلاف النتائج عند فقد احدهما ايضا) واما شكل ثانیثك شرط انتاجی مقدمتیثك كیفده اختلافیله کبرانثك کلیتیدر زیرا اشبو شرطیندن برینثك فقدانی حینده شكل اولده اولدیغی کبی نتیجه ده اختلاف واقع اولور حاصلی شكل ثانیثك کیفا شرط انتاجی ایجاب وساب ایله اختلاف مقدمتین وکبرانث کبرادر واکر بو شرطلردن بری متقی اولسه اختلاف نتیجه عقیم ومتقض اولور زیرا کل انسان حیوان وکل فرس حیوان دینلسه صادق اوله جق نتیجه لاشی من الانسان بفرس سالبه سیدر واکر محل کبراده کل ناطق حیوان دینلسه صادق اوله جق نتیجه کل انسان ناطق موجبه سیدر بو اختلاف ایسه قضیتینثك کیفده اتحادلریله شرط اختلاف موجود اولماسندن متولددر ومثلا کل انسان حیوان وبعض الجسم ليس بحیوان دینلسه صادق اوله جق نتیجه الانسان جسم موجبه سیدر واکر محل کبراده بعض الحجر ليس بحیوان دینلسه صادق اوله جق نتیجه بعض الانسان ليس بحجر سالبه سیدر وبو اختلافه بادی کبری جزیه اوله رق کلیت کبری شرطنثك موجود اولماسیدر

قال رحمه الله (فضروبه الناتجة للسالبين فقط اربعة مرتبة على وفق ترتيب شرف النتائج والصغرى) ایددی شكل ثانیثك یالکزی سالبة كليه وجزیه بی انتاج ایدن ضروری درتدر زیرا ایجاب وسلب ایله مقدمتینثك اختلافی وکبرانث کلیت شرطنیلله اون التي احتمالدن اون ایکیسی ساقط اوله رق یالکزی درت ضرب باقی اولمشدر بوده نتیجه لرك وصغرانثك ترتیب شرفنه موافق اوله رق مرتبه در وچونکه ایجاب وسلب ایله اختلاف مقدمتینی مشروط اولسند ثانیثك احدى مقدمتین سالبه ونتیجه مقدمه سالبه یه تابعه اولمسيله شكل ثاني دائما سالبه بی منتج اوله رق نتیجه سی موجبه اوله من

قال رحمه الله (الاول من كليتين والصغرى موجبة نحو كل جسم مؤلف ولاشيء من القديم بمؤلف فلاشيء من الجسم بقديم) ضرب اول ایکی قضیه كليه دن مرکب اولوب صغری موجبه درو صغری موجبه اولدیغی کبی اختلاف مقدمتین شرط اولمسيله کبری سالبه در حاصلی اشبو ضرب اولث صغراسی موجبه كليه وکبراسی سالبة كليه اوله رق سالبة كليه بی انتاج ایدر مثلا هر جسم مؤلف در صغراسی موجبه وقديم اولان هیچ برشی مؤلف دکلد کبراسی سالبه واشبو مقدمتیندن ایکیسیده كليه اوله رق جسمدن هیچ برشی قديم دکلد سالبة كليه سنی منتج اولور وایجاب وکلیت صغری وکلیت

نتیجه شرفینی شامل اولسبیله ضروب باقیه دن ترتیبه مقدم واقع اولمشدر
قال رحمه الله (الثاني من كيتين والصغرى سالبة نحو لاشئ من الجسم ببسيط وكل
قديم ببسيط فلا شئ من الجسم بقديم) ضرب ثاني كيتيندن مؤلف اولهرق صغرى
سالبه در و صغراسی سالبه اولسبیله شرط اختلافدن لاشئ كبرى موجب وایكسیده
كلیه اولهرق سالبة كلیه بی انتاج ایدر مثلا جسمدن هیچ برشی ببسيط دکلدر
صغراسی سالبة کلیه وهر بر قديم ببسطدر کبراسی موجب کلیه اولوب ایدر
جسمدن هیچ برشی قديم دکلدر سالبة کلیه سنی منتج اولور واشبو ضرب
ثانیك صغراسنده شرف ایجاب موجود اولمبوب فقط صغرى و نتیجه ده
شرف کلیت موجود اولسبیله مرتبة ثانیه ده واقع اولمشدر

قال رحمه الله (ينتجان سالبة كلية بالخلف وبعكس المقدمة سالبة وحدها في الاول
ومع عكس الترتيب والنتيجة في الثاني) واشبو ضربین سالبة کلیه بی منتج اولوب
بوده طریق خلف ایله اولده یالکز مقدمه سالبه نك و ثانیه ترتیب و نتیجه نك
عکسایله برابر مقدمه سالبه نك عکسایله تحقق ایدر اما طریق خلف نقیض نتیجه
اولان موجب جزئیه بی صغرى و کبرای قیاسی بنه کبری قبلهرق شکل اولك ضرب
رابعندن ترتیب قیاس ایله قیاس اولك مفروض الصدق اولان صغراسنه مناقض
نتیجه حصولیدر مثلا ضرب اولك نتیجه سی اولان لاشئ من الجسم بقديم قولى
صادق اولسه نقیضی اولان بعض الجسم قديم قولنك صدق لازم کلور والارتفاع
نقیضینی مستلزم اولور ایدر اشبو نقیضی صغرى و کبرای قیاسی ضم ایدر
بعض الجسم قديم ولاشئ من القديم بمؤلف دیرز بوايسه شکل اولك ضرب
رابعندن قیاس منتظم اولهرق بعض الجسم ليس بمؤلف قولنی انتاج ایدر بوايسه
قیاس اولك مفروض الصدق اولان كل جسم مؤلف صغراسنه مناقض اولهرق
خلفدر وشکل اولك صورتی بدیهی الانتاج و کبری مفروض الصدق اولسبیله
موجب خلف صغرى ایدوکی تعین ایدرک بوجهاله استحاله نقیضدن لاشئ عین
نتیجه حق اولدیغی تحقق ایدر ضرب ثانیك طریق مذکور ایله اثبات نتیجه سی
دخی عینله بویله در

واما ضرب اولده یالکز مقدمه سالبه نك عکسایله ثبوت انتاجك طریق کبرای
عکس ایدرک شکل اولهردیله عینله نتیجه نك حصولیدر مثلا قیاس مذکورک لاشئ
من القديم بمؤلف مقدمه سنی عکس ایله كل جسم مؤلف صغراسنه ضم ایدرک
لاشئ من المؤلف بقديم دیدیکم زده بوقیاس شکل اولك ضرب ثانیسندن قیاس
منتظم اولهرق لاشئ من الجسم بقديم قوانی منتج اولوب بوايسه اثباتی
مطلوب اولان نتیجه نك عینیدر

و ضرب ثانیه ترتیب و نتیجه و مقدمه سالبه نك عکسایله اثبات نتیجه شو وجهاله
درکه ابتداء سالبة کلیه اولان صغرى عکس اولهرق ثانی ترتیب قیاس و ثالثا نتیجه
عکس ایدیلور مثلا ضرب مذکورک سبق ایدن مثالنده لاشئ من الجسم ببسيط
صغراسی لاشئ من البسيط بجسم قولنه عکس ایدیلورک بعده کبراسی صغرا واشبو
عکس صغرابی کبری ایدوب كل قديم ببسط ولاشئ من البسيط بجسم دینلسه شکل
اولك ضرب ثانیسندن قیاس منتظم اولهرق لاشئ من القديم بجسم نتیجه سی
حاصل اولور و ب نتیجه عکس اولدیغی صورتده لاشئ من الجسم بقديم اولوب
بوايسه نتیجه مطلوبدر

قال رحمه الله (الثالث من المختلفين كيفا وكما والصغرى موجبة جزئية كثال الضرب
الاول ايضا الرابع منهما والصغرى سالبة جزئية كثال الضرب الثاني ينتجان
سالبة جزئية بالخلف وبعكس الكبرى في الاول) و ضرب ثالث کيف و كما مختلفه
اولان قضیتیندن مؤلف اولهرق صغراسی موجب جزئی و کبراسی سالبة کلیه در
ومثالی صغراسی موجب جزئیسه فلق طریقایله ضرب اولك نظیر مثالی اولهرق
بعض الجسم مؤلف ولاشئ من القديم بمؤلف اولوب ليس بعض الجسم بقديم
سالبة جزئیه سنی انتاج ایدر

ضرب رابع بنه مختلفیندن مؤلف اولهرق صغراسی سالبة جزئی و کبراسی موجب
کلیه در و مثالی ضرب ثانیك نظیر مثالی اولوب صغرابی جزئی قبلهرق ليس بعض الجسم
ببسيط وكل قديم ببسط دینلوب ليس بعض الجسم بقديم سالبة جزئی سنی منتج اولور واشبو
ضربین سالبة جزئی بی منتج او اوب بوده طریق خلف ایله و یالکز ضرب ثالث عکس
کبری ایله ده اثبات اولور صورت جریان خلف ضرب اولده مرور ایدن بیانك
عینی اولوب وعکسده بعض الجسم مؤلف ولاشئ من المؤلف بقديم فليس بعض
الجسم بقديم دینلور و ضرب رابعده اشبو طریق عکس غیر جاریدر

قال رحمه الله (واما الشكل الثالث فشرط انتاجه ایجاب الصغرى وكلية احدى
مقدمتيه للاختلاف بدون احدهما ايضا فضروريه الناتجة للجزئيتين فقط سنة مرتبة
على وفق ترتيب شرف النتائج والكبرى مع شرف انفسها) واما شکل ثالثك شرط
انتاجی صغراسی موجب و احدی مقدمتی کلیه اولسیدر زیرا بوشرطلردن بریسی
موجود اولسه اتحاد صورت قیاس ایله برابر اشکال سابقه ده اولدیغی کی بعضا موجب
وبعضا سالبه بی انتاج ایله نتیجه ده اختلافی مؤدی اولور بواختلاف ایسه نتیجه نك ذات
قیاسه عدم لزومه دالدر ایدر بحسب الواقع شکل ثالثك ضروب نائج سی یالکز
جزئیته ایچون الی ضروب اولوب قصور ضروب مختلفه عشره عقیه در و اشبو

ضروب نتیجه نفس ضربك شرفلرله برابر نتایج و كبرائك شرفلری وفق ترتیبی اوزره مرتبه در

قال رحمه الله (الاول من موجبتين كلتيهما وكل مؤلف جسم وكل مؤلف حادث ينتج موجبة جزئية لا كلية لجواز كون الاصغرا عم من الاكبر) شكل ثالثين ضرب اول موجبتين كليتندن مؤلفدر مثلا هر بر مؤلف جسمدر وهر بر مؤلف حادثدر دينلسه بو قياس ضرب مذكوردن اولوب ايمدى بعض جسم حادثدر موجبة جزئية سنى انتاج ايدر و بو ضربك مقدميتنى كليه اولمسيله برابر بونده اصغرلكا كبردن اعم اولمسى جائز اولسنه بناء نتيجة سى كليه اوله من مثلا كل انسان حيوان وكل انسان ناطق دينلسه اصغرا اولان حيوان اكبر اولان ناطق اعم اولمسيله نتيجة سنده كليه اوله رقى كل حيوان ناطق دينلك صادق اوليوب بلكه مقرون صدق اولان بعض الحيوان ناطق موجبة جزئية سيدر و بو ضربك صغراسنى عكس ايدرك شكل اوله رد ايله بعض الجسم مؤلف وكل مؤلف حادث دينلسه بعض الجسم حادث نتيجة مطلوبة سنى انتاج ايدر و بو ضربك نتيجة سى موجبه اولديغى كى مقدميتنى كليه و موجبه اولمسيله شرف نتيجة و مقدمتين ايله ضروب سائرهن مقدم واقع اولمشدر

قال رحمه الله (الثاني من كلتيهما والكبرى سالبة نحو كل مؤلف جسم ولا شئ من المؤلف بقديم فبعض الجسم ليس بقديم ينتج سالبة جزئية لا كلية لما تقدم) ضرب ثانى كليتندن مؤلف اولوب كبراسى سالبه در و ايجاب صغرى مشروط اولمسيله صغراسى موجبة كليه و كبراسى سالبة كليه اولمش اولور هر بر مؤلف جسمدر ومؤلفدن هيچ بر شئ قديم دكلدر قولمز اشبو ضرب ثايندن اولوب ايمدى بعض جسم قديم دكلدر سالبة جزئية سنى منتج اولور و ضرب ثاينه ذكرى سبق ايلديكى وجهله اصغرلكا كبردن جواز اعميتى جهتله كليه بى انتاج ايده من مثلا كل انسان جوهر ولا شئ من الانسان بفرس دينلسه نتيجة سنده كلى اوله رقى لا شئ من الجوهر بفرس دينلك صادق اوليوب بلكه صادق اولان بعض الجوهر ليس بفرس سالبة جزئية سيدر اشبو ضرب ثانى دخى ضرب اولده ذكر اولنان طريق ايله شكل اوله رد اولنه بيلور

قال رحمه الله (الثالث من موجبتين والصغرى جزئية ينتج موجبة جزئية) ضرب ثالث موجبتندن مؤلف اوله رقى صغراسى موجبة جزئية و كبراسى موجبة كليه اولوب موجبة جزئية بى انتاج ايدر مثلا بعض المؤلف جسم وكل مؤلف حادث فبعض الجسم حادث قولمز اشبو ضرب ثالثندر

(الرابع من المختلفين كيفاً وكما والكبرى سالبة كلية ينتج سالبة جزئية) و ضرب رابع كيف وكده مختلفه اولان مقدمتندن مؤلف اوله رقى كبرى سالبة كليه

ونتيجة سى سالبة جزئية در و ايجاب صغرى مشروط اولمسيله صغراسى موجبة جزئية و كبراسى موجبة كليه دينك اولور مثلا بعض المؤلف جسم ولا شئ من المؤلف بقديم فبعض الجسم ليس بقديم دينلور

قال رحمه الله (وانتاج هذه الاربعة ثابت بالخلف وبالعكس الصغرى) واشبو ضروب اربعة نك نتایج مذكوره بى انتاجى خلف وعكس صغرى ايله ثابت اولوب بوندن طريق خلف نقبض نتيجدى كلبى حسييله كبرى و صغرا بى صغرى قلهرق شكل اولدن منتظم اوله جق قياسدن مفروض الصدق اولان كبرايه مناقض بر نتيجة نك حاصل اولمسيله اولور مثلا ضرب اولك مثالنده كل مؤلف جسم ولا شئ من الجسم بمحادث دينلسه نتيجة سى لا شئ من المؤلف بمحادث اولور بوايسه مثال مذكوردن مفروض الصدق اولان كل مؤلف حادث كبراسنه مناقى ظهور ايدر وشكل اولك اشبو نتيجة قاسده بى انتاجى صورت شكلدن ومفروض الصدق اولان كبرادن اولديغى معلوم اوله رقى نقبض نتيجة نك بطلاتندن نشئت ايمسيله اصل نتيجة حق اولديغى تحقق ايدر و اما عكس صغرى ايله اثباتى ذكرى سبق ايلديكى وجهله اشبو عكس سيبيله شكل اوله منتقل اولوب حاصل اوله جق نتيجة عين نتيجة مطلوبة اولمسيله در

قال رحمه الله (الخامس من موجبتين والكبرى جزئية ينتج موجبة جزئية بالخلف وبالعكس الكبرى مع عكس الترتيب والنتيجة) ضرب خامس موجبتندن مؤلف اوله رقى كبرى و نتيجة سى موجبة جزئية در و احدى مقدمتينك كلبى مشروط اولمسيله صغراسى موجبة كليه و كبراسى موجبة جزئية اولمش اولور مثلا كل مؤلف حادث و بعض المؤلف جسم فبعض الحادث جسم قيامى اشبو ضرب خامسندن اولور و بو نتيجة بى انتاجى خلف طريقيله و ترتيب قياس و نتيجة بى عكس ايله برابر كبرائك عكسيله ثابتدر و طريق خلف بيان سابقدن معلوم اولوب و صورت عكسده مثلا مثال مذكوردن بعض المؤلف جسم كبراسنك عكسنى صغرى و صغرا بى كبرى ايدرك شكل اولدن منتظم اوله رقى حاصل اوله جق نتيجة بى عكس اينديكمز كى نتيجة مطلوبة نك عينى ظهور ايدر بوده بعض الجسم مؤلف وكل مؤلف حادث فكل جسم حادث قياس و نتيجة سندن عبارت اولوب اشبو نتيجة نك عكسى اولان بعض الحادث جسم عين نتيجة مطلوبة در

قال رحمه الله (السادس من المختلفتين كيفاً وكما والكبرى سالبة جزئية بالخلف فقط) ضرب سادس كيفا وكما مختلفتندن مؤلف اوله رقى كبرى سالبة جزئية اولوب سالبة جزئية بى انتاج ايدر و احدى مقدمتينك كلبى مشروط اولمسيله صغراسى موجبة كليه و كبراسى سالبة جزئية اولمش اولور مثلا كل مؤلف جسم و بعض المؤلف ليس بقديم فبعض

الجسم ليس بقديم قياسي اشبو ضرب سادسندر وبو ضربك انتاجي يالكز خلف ايله ثابت اولوب عكس جاري اولمز زيراعكس صغرى جزئي اوله رق شكل اوله كبرى واقع اوليه جغى كبرى دخی سالبه جزئيه اوله رق قبول عسكدن آبی وفرض قبولنده ينه شكل اوله كبرى اولمق صلاحيتندن عاريدر

قال رحمه الله (واما الشكل الرابع فشرط انتاجه ايجاب مقدميه مع كلية الصغرى واختلافهما كيفا مع كلية احديهما للاختلاف) واما شكل رابعك شرط انتاجي ايكي امردن بريسي اولوب ياكليت صغرى ايله برابر مقدمتينك ايجابي وياخود احدي مقدمتينك كلى اولمسيه برابر مقدمتينك ايجاب و سلب جهتندن اختلافيدر زيرا احد شرطين موجود اوليويده ايكيبيده منتقي اولسه امور ثلثه دن بريسي لازمكور شويله كه يا مقدمتينك سلبى وياخود جزئيت صغرى ايله برابر مقدمتينك ايجابي وياخود مقدمتينك كيفده اختلافيله برابر احداهماك سلبى لازمكور وبو اوج تقدير اوزرده عدم انتاجي موجب اولان اختلاف نتيجه تحقق ايدر زيرا مثلا مقدمتين سالبه اوله رق لاشي من الانسان بفرس ولاشي من الحمار بانسان دينلسه حق اولان لاشي من الفرس بحمار سالبه سيدر وكبرى لاشي من الصهال بانسان اولسه حق اولان كل فرس صهال موجب سيدر ومقدمتين موجبيه وصغرى جزئيه اوله رق بعض الحيوان انسان وكل ناطق حيوان دينلسه حق اولان بعض الانسان ناطق موجبيه سى ومحل كبراده وكل فرس حيوان دينلسه حق اولان بعض الانسان ليس بفرس سالبه سيدر ومقدمتين جزئيه وكيفا مختلفه اولسه موجبيه صغرى اولديغي صورتده مثلا بعض الناطق انسان وبعض الحيوان ليس بناطق وياخود بعض الفرس ليس بناطق قولنده اولده حق اولان ايجاب يعنى بعض الانسان حيوان وثانيده حق اولان سلب يعنى بعض الانسان ليس بفرس در وموجبيه كبرى اولديغي تقديرده مثلا بعض الانسان ليس بفرس وبعض الحيوان انسان وياخود بعض الناطق انسان قولنده اولده حق اولان ايجاب يعنى بعض الفرس حيوان وثانيده حق اولان سلب يعنى بعض الفرس ليس بناطق در

قال رحمه الله (فضروبه الناتيجه لما عدا الموجبة الكلية ثمانية) ايمدى شكل رابعك موجبيه كليةك ماعداسنى انتاج ايدن ضربلري سكزدر

قال رحمه الله (الاول من موجبتين كليتين نحو كل مؤلف حادث وكل جسم مؤلف فبعض الحادث جسم ينتج موجبة جزئية لا كلية لما تقدم الثاني من موجبتين والكبرى جزئية ينتج موجبة جزئية الثالث من كليتين والصغرى سالبه ينتج سالبه كلية وانتاج هذه الثلاثة ثابت بعكس الترتيب ليرتدالى الشكل الاول المنتج لما يعكس الى النتيجة) اشبو شكل رابعك ضرب اولى موجبيه كلية اولان مقدمتيندن مؤلف اولور مثلا هر بر

مؤلف حادثدر وهر بر جسم مؤلفدر قولز اشبو ضرب اولدن اولوب ايمدى بعض حادث جسمدر موجبة جزئيه سنى منتج اوله رق ذكرى سبق ايدن سببىناشئى كلية بي انتاج ايتز وذكرى سبق ايدن شئى حاشيه ده دخی يانى وجهله اصغرك جواز اعمتيندن عبارتدر ته كيم ذكر اولنان مثالده بويله دركه بعض حادث عرض اوله رق جسم دكلدر ضرب ثانی موجبيتندن مؤلف اولوب كبراسى جزئيه در وشكل مذكورده كليت صغرى وياخود احدي مقدمتينك كليتي مشروطه اولمسيه صغراسى كلية اولمش اولور مثلا كل مؤلف حادث وبعض الجسم مؤلف اشبو ضرب ثايدن اولوب فبعض الحادث جسم موجبيه جزئيه سنى انتاج ايدر وضرب ثالث كليتيندن مؤلف اوله رق صغراسى سالبه در وكيفا اختلاف مقدمتينك اشتراطى ايجابنجه كبراسى موجبيه اوله رق سالبه كلية بي انتاج ايدر مثلا لاشي من المؤلف بقديم وكل جسم مؤلف فلاشي من القديم بحجم قولمز اشبو ضرب ثالثندرو اشبو ضروب ثلثه نك انتاجى ترتيب قياسي عكس ايتك طريقيله ثابتدر كه عكس اولنديغي صورتده شكل اوله ارتداد ايدرك نتيجه مطلوبه يه منعكس اوله جق شئي انتاج ايدر عكس ترتيب ايسه كبراسى صغرى وصغراسى كبرى قلمقندن عبارت اولوب مثلا ضرب اولك عكس مثالنده كل جسم مؤلف وكل مؤلف حادث فكل جسم حادث ديرز اشبو نتيجه ايسه مطلوب اولان بعض الحادث جسم قولنه منعكس اوله رق صحى تحقق ايدر

قال رحمه الله (الرابع من كليتين والكبرى سالبه ينتج سالبه جزئية بعكس كل من الصغرى والكبرى ليرتدالى الشكل الاول الخامس من المختلفتين كيفا وكما والكبرى سالبه كلية ينتج سالبه جزئية بعكس كل منهما ايضا) ضرب رابع كليتيندن مؤلف اوله رق كبراسى سالبه وحسب الاشتراط صغراسى موجبيه اولوب سالبه جزئيه بي انتاج ايدر مثلا كل انسان حيوان ولاشي من الفرس بانسان فبعض الحيوان ليس بفرس اشبو ضرب رابعندرو وسالبه جزئيه بي انتاجى صغرى وكبرادن هر برينى عكس ايدرك شكل اوله ارتداديله ثابتدر وبونرك عكس ايدلسى مثلا مثال مذكورده بعض الحيوان انسان ولاشي من الانسان بفرس فبعض الحيوان ليس بفرس دينك صورتيله اولور

ضرب خامس كيفا وكما مختلفه اولان مقدمتيندن مؤلف اوله رق كبراسى سالبه كلية وبالطبع صغراسيده موجبيه اولوب سالبه جزئيه بي انتاج ايدر مثلا بعض الانسان حيوان ولاشي من الفرس بانسان فبعض الحيوان ليس بفرس قولى بو ضربدن اولوب بونده دخی اثبات نتيجه صغرى وكبراسى عكس ايدرك شئى كل اوله ارتداديله در

قال رحمه الله (السادس منهما والصغرى سالبة جزئية ينتج سالبة جزئية بعكس الصغرى ليرتد الى الشكل الثاني السابع منهما والصغرى موجبة كلية ينتج سالبة جزئية بعكس الكبرى ليرتد الى الشكل الثالث الثامن منهما والصغرى سالبة كلية ينتج سالبة جزئية بعكس الترتيب ليرتد الى الشكل الاول المنتج لما يعكس الى النتيجة) ضرب سادس منه مقدمتين مختلفتين مؤلف اوله رق صغرى سالبة جزئية وبالطبع كبراسى موجبة كلية اولوب سالبة جزئية بي منتج او اور مثلا بعض المستيقظ ليس بنائم وكل كاتب مستيقظ بعض النائم ليس بكاتب ضرب مذ كور دندر وبونده شكل ثانى به ارتداد ايجون عكس صغرى ايله نتيجة ثابتدر وضرب سابع مختلفتين مؤلف اوله رق صغرى سالبة جزئية وبالطبع كبراسى سالبة جزئية اولوب سالبة جزئية بي منتج وبودخى شكل ثالثه ارتداد ايجون عكس كبرى ايله ثابتدر مثلا كل كاتب متحرك الاصابع وبعض ساكن الاصابع ليس بكاتب فبعض متحرك الاصابع ليس بساكن الاصابع بوضربدن اولور وضرب ثامن مختلفتين مؤلف اوله رق صغرى سالبة كلية وبالطبع كبرى موجبة جزئية اولوب سالبة جزئية بي انتاج ايدر وبوده نتيجة مطلوبة به منعكس اوله جق نتيجة بي منتج اولان شكل اوله ارتداد ايجون ترتيب قياسك عكسى يعنى صغرى كبرى وكبرى صغرى قلنسيله ثابتدر مثلا لاشى من المتحرك بساكن وبعض المنقل متحرك فبعض الساكن ليس بمنقل اشبو ضرب ثامنه مثال اراد ايدلشدر

قال رحمه الله (ويمكن بيان الخمسة الاول بالخلف) وشكل رابعك اشبو ضروب ثمانية سندن اولكى بش ضربك خلف طريقيله ده بيان اتاجى ممكن اولور بوده نقبض نتيجة بي ضرب اول وثانيده صغرايه وضروب ثلثه ده كبرايه ضم ايله اولوب اولينده نقبض كبرايه وديكرلرندة نقبض صغرايه منعكسه اولان نتيجة بي منتج اولور مثلا ضرب اولده مرور ايدن مثاله نتيجة اولان بعض الحادث جسم قوازصادق اولسه نقبضى اولان لاشى من الحادث بحجم صادق اولور والارتفاع نقبضين لازمك اور واشبو نقبضك صدق لازمكسه بونى صغراى قياسه كبرى اوراق اوزره ضم ايدرك كل مؤلف حادث ولاشى من الحادث بحجم دينلسه شكل اولدن برقياس تام الشروط منتظم اوله رق لاشى من المؤلف بحجم قولنى انتاج ايدر بوايه لاشى من الجسم بمؤلف قولنه منعكس اولوب حالبوكه قياس اولده مفروض الصدق اولان كل جسم مؤلف كبراسنه متافى اولسيله فساد نتيجة بي موجب اولان نقبضك ظهور بطلانيه نتيجة مطلوبة بك صدق تحقق ايدر باقيلريده بومثاله قياسا معلوم اولور

قال رحمه الله (وقد حصر القدماء ضروبه النانجة فيها ذهولا عن انعكاس السالبة

الجزئية

الجزئية الى نفسها فى الخاصتين لكن فى الاقيسة الافتراضية الشرطية مقتصرة فيها وفاقا) وقدمما شكل رابعك ضروب نانجة سنى اولكى بش ضربده حصر ايله ضروب اخيره ثلثه نك عقيمه اولديغنه قائل اولشلردر وبونى اثباته اختلاف نتايجى بيان ايله ضرب سادسه مثلا بعض الحيوان ليس بانسان وكل فرس حيوان دينلسه حق اولان سلب يعنى بعض الانسان ليس بفرس وكبراده وكل ناطق حيوان دينلسه حق اولان ايجاب يعنى بعض الانسان ناطق اولسيدر وضرب سابعه مثلا كل انسان ناطق وبعض الفرس ليس بانسان وياخود بعض الحيوان ليس بانسان دينلسه به تخلفه در وضرب ثامنه مثلا لاشى من الانسان بفرس وبعض الناطق وياخود بعض الحيوان انسان دينلسه به نتيجة سلبا ويجابا مختلفه در ديو اراد ايدلشدر وقدامك متشا كلاهى سالبة جزئية نفسى كبرى سالبة جزئية به منعكس اوليوب اثبات نتيجة ايسه ضرب سادس وسابعه مقدمه قياس اولان سالبة جزئية نك نفسنه عكسيله شكل ثانى وثالثه ارتداد ايجونه وضرب رابعه مقدمه لربك تبديليه شكل اوله ارتداد ايدرك حاصل اوله جق نتيجة سى اولان سالبة جزئية نك نتيجة مطلوبة اولان سالبة جزئية به منعكس اولسونه توقف ايتسيدر حالبوكه سالبة جزئية نك نفسنه عدم انعكاسى قدامك ذهباى كبرى اطلاق اوزره اوليوب متأخرين اكر سالبة جزئية مشروطة خاصة وياخود عريفه خاصة دن بريسى اولورسه نفسنه منعكس اولديغنه ظفرياب اولدقلى جهته قدامك كلامى اشبو خاصيتك انعكاسدن ذهولرينه جل ايدرك ضروب مذ كورده ده بيان ايتدكرى نتايج امثله مذ كورده اولان مقدمك بسيطة اولسندن نشئت ايدوب بوضربك انتاجنده استعمال اولنه جق مقدمه لك مشروطتيندن بريسى اولسى شرط اتخاذ ايدلسيله اختلافدن وارسته اوله جقنى بيان ايله ضروب ثلثه مذ كورده نك انتاجنى طريق مذ كور ايله اثبات ايتشلردر لكن اقيسة افتراضية شرطيه ده شكل رابع بالاتفاق ضروب خمسة اولده منحصره اولوب ضروب ثلثه اخيره نك انتاجى شرطياته غير جاريدر

قال رحمه الله (فصل فى الخلطات) فصول سبعة دن اشبو فصل خامس مختلطاته اولوب بوده وجهاتدن بعضيلربك بعضيلربنه اختلاط وانضمامدن حاصله اولان قياسلردن عبارتدر وبوجهله مقدمات اقيسه نك جهات ايله تقييدى اعتبار اولنديغى حينده انتاج اشكال ايجون بشقه بشقه شرطلر اتخاذ ايدلشدر (الشكل الاول والثالث شرطهما بحسب الجهة فعلية الصغرى) شكل اول وثالثه جهت حسبيه معتبرا اولان شرط فعليت صغرادر (بأن لا تكون ممكنة بل مطلقة عامة او اخص منها) وصغرالك فعلية اولسى ممكنة عامه وياخاضه اوليوب بلكه مطلقة عامه وياخود مطلقة عامه دن اخص اولسيله اولور زيرا اكر صغرى ممكنه

اولسه حکمک اوسطدن اصغره تعدیسی واجب اولیه رقی مطلوبی انتاج ایده من
زیرا کبری بالفعل اوسط اولان هر برشی اکبرایله محکوم علیه اولدیغنه دلالت
ایدوب اصغرایسه صغری ممکنه اولدیغی تقدیرده بالفعل اوسط اولان شیدن
اولیوب بلکه بالامکان اوسط اولسیله قوه ده قاله رقی فعله خروج ایتماش
اولسی جائزدر حاصلی عند الشیخ حکم اوسطک افراد فعلیه سی اوزره اولوب
افراد امکانیه سی اوزره اولدیغی جهتله صغری ممکنه اولقی لازمکله حکم
اوسطدن اصغره تعدی و تجاوز ایتمز مثلا کل حار مرکوب زید بالامکان وکل
مرکوب زید فرس بالفعل دینسه ایکسیده صادقدر زیرا هر نقدر خارجه حار
مرکوب زید اولدیغی اصلا واقع دکلسه ده امر ممکن اولسیله مقدمه اولی صادق
اولدیغی کبی بالفعل مرکوب زید فرس اولدیغی جهتله مقدمه ثانیه دخی صادقدر
حالبوکه بویکی مقدمه دن حاصله اولان کل حار فرس بالامکان العام کاذبه اولوب
بویسه صغری ممکنه اولسندن نشئت ایتمدر زیرا معنای کبری بالفعل مرکوب
زیدک بالفعل فرس اولسیدر حار ایه اصلا بالفعل مرکوب زید اولماسیله
بالفعل مرکوب اوزره اولان حکم حاره تعدی ایتمز (واما نتیجتها فان لم یکن
الکبری احدی الوصفیات الاربع هی المشروطتان والعرفیتان بل غیرهما فالنتیجه
فیهمما کالکبری فی الجهة من غیر فرق) و مختلطاتدن اشو شکل اول و ثالث نتیجه لرنده
ضابطه بودرکه اگر کبری وصفیات اربعه دن یعنی مشروطه عامه و خاصه دن
برسی اولیوبده موجهات سائر دن برسی اولورسه شکل اول و ثالثه نتیجه
جهته ده من غیر فرق کبری کبیدر یعنی کبرای قیاس ضرورت و دوام امثالی هر ققی
جهته مقید ایه نتیجه ده دخی جهت مذکوره معتبردر مثلا کل انسان حیوان
دائما مادام الذات وکل حیوان جسم بالضروره مادام الذات ضروریه مطلقه
لرندن مؤلف اولان شکل اولک نتیجه سی ضروریه مطلقه اوله رقی کل انسان
جسم بالضروره مادام الذات اولور شکل ثالثه دخی کل انسان حیوان دائما
وکل انسان جسم بالضروره فبعض حیوان جسم بالضروره دینلور و بوجمله
کبری وصفیات اربعه نک غیری اولدیغی حینده نتیجه نک جهته کبرایه موافق
اولسی اصغرک جهت معتبره حسبیله تحت اوسطده اندراج بین ایلله اندراجندن
ایچوندن زیرا بوتقدیرده یعنی وصفیات اربعه نک غیری اولدیغی حینده کبرانک
مدلولی کندیسچون بالفعل اوسط ثابت اولان هر برشیئک کبراده معتبره اولان
جهت حسبیله اکبرایله محکوم علیه اولسیدر اصغرایسه بالفعل اوسط کندیسچون
ثابت اولان شیدن اولسیله جهت معتبره حسبیله اکبرایله محکوم علیه اولور (وان
کان احدهما فهی فی الشكل الاول کالصغری و فی الشكل الثالث کعکس الصغری

مخدوفا عنهما قید الادوام واللاضروره والضروره المخصوصه بالصغری فالباقی
جهة نتیجه ان لم یوجد فی الکبری قید الادوام) و اگر کبری وصفیات اربعه دن
برسی اولورسه شکل اولده نتیجه صغری و شکل ثالثه عکس صغری کبی اولوب
شوقدرکه بونلرده لادوام ولاضرورت قیدلری و کذلک کبری ایلله مشترکه اولیه رقی
بالکبر صغرایه مخصوصه ضرورت قیدی اولدیغی صورته یو قیدلر حذف
اولنهرق اولخالده کبرایه نظر اولنوب اگر کبراده قیدلادوام موجود اولورسه بعد
حذف القیود اولده صغری و ثالثه عکس صغرادن باقی جهت نتیجه در ایمی
لادوامک اشترط حذف نشائی صغرای و قتییه و کبرای مشروطه عامه دن مؤلف
اولان شکل اول و قتییه مطلقه یی انتاج ایدر زیرا و قتییه دن ترکیب یعنی لادوام
حذف اولدیغی حینده جزء اولی اولان و قتییه مطلقه باقی قالور مثلا بالضروره کل
قر منخسف وقت الحیلولة لادائما وکل منخسف مظلم مادام منخسفا قولزک نتیجه سی
کل قر مظلم بالضروره وقت الحیلولة در ولاضرورتک اشترط حذفه مبنی صغری
وجودیه لاضروریه و کبری مشروطه عامه اولورسه نتیجه صغرانک جزء اولی
اولان مطلقه عامه در مثلا کل حیوان منفس بالفعل لالضروره وکل منفس
جسم بالضروره مادام منفسا فکل حیوان جسم بالفعل دینلور و صغرایه مخصوصه
اولان ضرورتک اشترط حذفه مبنی صغری مشروطه خاصه و کبری عرفیه عامه
اولدیغی حینده نتیجه لادوام ولاضرورتک صغرادن حذفه عرفیه عامه اولور زیرا
مشروطه خاصه دن جزء لادوام حذف اولدیغی کبی جزء اولی اولان مشروطه
عامه باقی قالور بویسه ضرورت نسبت مادام الوصف اولوب ضرورت دخی
حذف اولدیغی کبی باقی دوام نسبت مادام الوصف اولور بویسه عرفیه عامه در
مثلا کل کاتب متحرک الاصابع بالضروره مادام کاتب لادائما بحسب الذات وکل متحرک
الاصابع جسم فکل کاتب جسم مادام کاتب دینلور

حاشیه ده بیانی و جهله سیاق کلامدن ظاهر اولان ضرورتک شکل اولده صغرایه
و شکل ثالثه عکس صغرایه مختصه اولسی ایکن بالکبر صغرایه حصر ایلله
الضروره المخصوصه بالصغری تعبیر الیسی عکوس قضایادن هیچ برنده ضرورت
وقید لاضرورت اولیوب بلکه فقط قید لادوام اولدیغنه میندر ته کیم باب عکسده
معلوم اولمشیدی ایمی عبارت مشده اولان قید لادوام شکل اولده صغرایه و ثالثه
عکس صغرایه ناظر اولوب قید لاضرورتله ضرورت بالکبر صغرایه ناظرلدر
و صغرایه مخصوصه اولان ضرورتدن مقصود مطلق ضرورت اولسیله بوخالده
صغرای ضروریه ایلله کبرای مشروطه دن تألیف اولنان قیاسده هر نقدر ضرورت ذاتیه
صغرایه مختصه ایه ده مراد مطلق ضرورت اولدیغندن صغرایه مخصوصه اوله من

كذلك بونك عكسندن تأليف اولسه ينه بويله اولوب هر نقدر ضرورت وصفيه
صغرايه مخصوصه ايسه ده مانع دكلدر حاصلی ايكي صورتده دخي كبراده
ضرورت موجود اولوب هر نقدر بری ذاتيه وديكري وصفيه وياخود وقيسه
اولسه ده بآس اولوب مراد مطلق ضرورتده عدم اشتراكريد

وينه حاشيه ده ديمشدر كه قوم منده اولديغي وجهله ان لم يوجد في الكبرى قيد
اللا دوام ديوب بوراده لا ضرورت قيدني ترك ايتمشدر زيرا كلام كبرانك وصفيات
اربعة دن برسي اولمسنده اولوب بونلرده ايسه لا ضرورت قيدی اولديغي ويا لكر
خاصيتلرنده قيد لا دوام اولديغي معلومدر و خفي دكلدر كه اكر قوم شكل اولده
صغرادن مطلقا قيد لا ضرورتله صغرايه مخصوص اولان قيد ضرورت و قيد
لا دوامك محذوف اولمسنی اعتبار ايدوبده محذوف عن الصغرى قيد لا ضرورة
مطلقا و قيد الضرورة واللا دوام المخصوصين بالصغرى ديمش اولمسلر ايدی اشبو
ان لم يوجد في الكبرى قيد لا دوام قيدندن وما بعدنده اولان والا فيضم اليه لا دوام
الكبرى قوللريني ضم ايتكندن مستغنى اولور لرايدی

(والا فيضم اليه لا دوام الكبرى فالجموع جهة تيجتها) و اكر كبراده قيد
لا دوام موجود اولورسه صغرى وياخود عكسندن باقي به لا دوام كبرى ضم
اولنهرق مجموعی شكل اول و ثانیك جهت تيجهری اولور ايمدی صغرى ضروريه
وكبرى مشروطة خاصه اولديغي صورتده نتیجه ضروريه لا دائمه اولوب مثلا
كل انسان حيوان بالضرورة وكل حيوان جسم بالضرورة مادام حيوانا لا دائما
فكل انسان جسم بالضرورة لا دائما دينلور شكل ثالثه شكل اوله قياس اولنور

وبوجهله كبرى وصفيات اربعه دن برسي اولديغي حينده نتیجه نك جهته ده
صغرای قياس كبی اولمسی زيرا بوصورنده كبرى اوسطك دواميله اكبرك دوامی
اوزره داله در ونه زمانكه اوسط اكبر ايچون مستديم اولديسه اكبرك اصغرايچون
ثبوتی اوسطك اصغر ايچون ثبوتنه كوره اولور ايمدی اكر اوسط اصغر ايچون
دائما ثابت اولورسه اصغر ايچون ثبوت اكبر دخي دائمی اولور و اكر ثبوت
اوسط وقت معينده اولورسه ثبوت اكبر دخي موقت اولور و اكر مشروطيتنده
اولديغي كبی اكبر ايچون اوسط بالضرورة مستديم اولورسه اكبرك اصغرايچون
ضرورت ثبوتی اوسطك اصغر ايچون ضرورت ثبوتی حسييله اولور نيه كيم
الضروري للضمي لشي ضروري له ذاتا او وقتا قاعده سي معلومدر

واما قيد وجود يهني لا دوام ولا ضرورتك صغرادن نتیجه به تعدی ايتيوب بلكه
حذف اولمليكنك لزومي زيرا هر نقدر كبرى كنديسيچون وصف اوسط ثابت اولان
هر برشی ايچون وصف اوسطك مدت دوام ثبوتده دوام اكبر ايله حاكه اولسه ده
لكن اكبرك ثبوتی وقت ثبوت اوسط اوزره مقتصر اولماسی جائزدر بوحالده
هر نقدر اوسط ثابت اولسه ده اكبر ثابت اوله بيلور بوصورنده اصغر ايچون
اكبر دائما ثابت اولهرق صغرادن لا دوام وكذلك لا ضرورت نتیجه به تعدی ايتيوب
مثلا كل انسان ضاحك لا دائما وكل ضاحك حيوان مادام ضاحكا قولمزه لا دوامك
نتيجه به تعدی سيله كل انسان حيوان لا دائما دينلره كاذبدر وبعضيلر بونی تعليلده
شكل مذكوره صغرى موجهه اولمسيلا لا دوام ولا ضرورت قيدلری سالبه اولوب
وبوشكلك اتاجنده سالبه نك مدخلي بوقدر ديمشدر ايسه ده شارح مطالع فيه مافيه
ايله ضعفنه تنبيه ايتمشدر ووجه ضعفني سيلكوتی مرحوم تصديقات حاشيه سنده
بيان ايتمشدر (۲)

واما صغرايه مخصوصه اولان ضرورتك نتیجه به عدم تعدی سيله لزوم حذفی
زيرا عرفيتنده اولديغي وجهله كبرى ضروريه اولديغي حينده اوسطك ثابت
اولديغي شیدن اكبرك انفكاکی جائز و بوحالده اكبرك اصغردن انفاسی ممكن اولهرق
اصغر ايچون ضروري اولر

واما لا دوام كبرى ايله مقيد اولمسی ينه اندراج بيندن ايچوندر زيرا بتقديرده كبرى بالفعل
اوسط اولان هر برشی ايچون اكبر غير دائم ايدو كنه دلالت ايدوب اصغرايه بالفعل
اوسط اولان شیدن اولمسيلا بوصورنده اكبر اصغرايچون دائمی اولر بوجهته نتیجه
لا دوام كبرى ايله مقيد اولور مثلا مشروطة عامه ايله برابر صغرای ضروريه ضروريه بي
منتج اولور زيرا نتیجه بعينه صغرى كيدرو مشروطة خاصه ايله برابر صغرای ضروريه
لا دوام كبرانك صغرايه انضمامي نشانی ضروريه لا دائمه بي اتاج ايدر لكن
ضروريه ايله مشروطة خاصه دن قياس صادق المقدمات تأليف اولنه من و عرفيه
عامه ايله برابر صغرای ضروريه ضرورت مختصه نك حذفيله يالكر لا دوام باقي
قاله رقی دائمه بي منتج اولور و عرفيه خاصه ايله صغرای ضروريه حذف
ضرورت مختصه و ضم لا دوام كبرى ايله دائمه لا دائمه بي اتاج ايدر لكن اشبو
ضروريه و عرفيه خاصه دن دخي قياس صادق المقدمات منتظم اولر واحدا متين

(۲) مرحوم مذكورك بيان ايلديكي وجهك حاصلی بودر كه تعليل مذكوردن لا دوام صغرانك كبرا
ايله برابر ضمی منتج اولماق لازمكوب لا دوام كندوسيلا برابر اعتبار اولمقده نتیجه صغرايكي اولماق
لازم كز زيرا اوسط كه اكبر مستديم اوله اوسط اصغره هر قنفي جهته ثابت او اويرايه نتیجه اول جهته
مقيد اولمسی لازم اولور نتیجه نك بوجهله مقيد يكي شكل اولك صغرا سنده لا دوام سالبك اتاجنده
توقف ايلر (عهد الجديد)

ایله ضروریه ضروریه لادائمه بی واحد خاصین ایله دائمه لادائمه بی منتج اولوب
اشبو احد خاصین ایله ده قیاس صادق المقدمات منتظم اولمز و بونلردن قیاس
صادق المقدماتك عدم ترکیب زیرا بونلرک نتیجه لازمه لری اولان ضروریه لادائمه
ویا خود دائمه لادائمه محال اولوب محال ایسه لازم صادق اولمز و بعبارة اخرى
قیاس ملزوم نتیجه اولمسیله اگر بونلردن قیاس صادق المقدمات متألف اولسه بدون
اللازم ملزومك صدقنی مستلزم اولوب بوا یسه محالدر

قال رحمه الله (فتبیحة المؤلف من المشروطین مشروطة فی الشكل الاول وحیثیه
مطلقة فی الشكل الثالث) ومقدمتی مشروطة عامه اولان قیاسك شكل اولده
نتیجه سی بنده مشروطة عامه اوله رق عین صغرادر مثلا كل انسان حیوان بالضروره
مادام انسانا وكل حیوان جسم بالضروره مادام حیوانا دینلوب فكل انسان جسم
بالضروره مادام انسانا مشروطة سنی انتاج ایدر زیرا صغرا ده حذف اولنه جق
لادام ولا ضرورت اولدیغی کبی کبراده دخی جهت صغرایه ضم اولنه جق
لادوام موجود اولوب و ضرورت صغری کبری ایله مشترک اوله رق نتیجه
ابقای ضرورت صغری ایله عین صغری اولور و مشروطة عامه حیثیه مطلقه یه
منعکسه اولمسیله قیاس مذکورك شكل ثالثه نتیجه سی عکس صغری اولان حیثیه
مطلقه در مثلا كل انسان حیوان بالضروره مادام انسانا وكل انسان جسم مادام
انسانا قولنك نتیجه سی بعض حیوان جسم بالفعل حین هـ و حیوان حیثیه
مطلقه سی اولور (ومن الصغری المشروطة والكبری العرفیه عرفیه فی الاول
وحیثیه مطلقة فی الثالث ایضا) و صغرای مشروطة عامه ایله کبرای عرفیه عامه دن
مؤلف اولان قیاسك شكل اولده نتیجه سی عرفیه عامه اولوب كل انسان حیوان
بالضروره مادام انسانا وكل حیوان جسم مادام حیوانا قولنك نتیجه سی كل انسان
جسم مادام انسانا در زیرا صغری اولان مشروطة دن ضرورت خاصه حذف
اولمسیله باقی عرفیه عامه اولور و شكل ثالثه نتیجه سی مشروطیتنده اولدیغی کبی
ینه عکس صغری اولان حیثیه مطلقه در (ومن الصغری المطلقة العامة والكبری
المشروطة الخاصة وجودیه لادائمه فیهما) و صغرای مطلقه عامه ایله کبرای
مشروطة خاصه دن مؤلف اولان قیاسك شكل اول و ثالثدن هر ایکسینده ده
نتیجه سی وجودیه لادائمه در مثلا شكل اولده كل انسان حیوان بالفعل وكل
حیوان جسم مادام حیوانا لادائمه قولنك كل انسان جسم بالفعل لادائمه وجودیه
لادائمه سنی منتج اولور زیرا کبراده اولان لادوام صغرایه منضم اولوب لادوام ایله

مقید اولان مطلقه عامه ایسه وجودیه لادائمه ایدوکی تفصیلات سابقه دن معلوم
اولمشدر و شكل ثالثه محمل کبراده وكل انسان جسم مادام انسانا دینلوب بعض
الحیوان جسم بالفعل لادائمه بی منتج اولور

قال رحمه الله (واعلم ان الباقي بعد حذف الضرورة المخصوصة من الضرورة الذاتية
دوام ذاتی) مصنف اگر مختلطاندن شكل اول و ثالثه کبری وصفیات اربعه دن برسی
اولور سه صغرادن لادوام ولا ضرورت و ضرورت مخصوصه قید لرینك حذفه باقی
نتیجه قیاس اولدیغی بیاندن صکره بونلرک حذفدن صکره باقی ندن عبارت
اوله جفی معلوم اولمز اوزره پیوررکه حذف اولنه جق ضرورت ضرورت
ذاتیه ایسه باقی دوام ذاتیدر (ومن الضرورة الوصفیه دوام وصفی ومن
الضرورة الوقتیه اطلاق وقتی ومن الضرورة المنتشرة اطلاق منتشر)
ومحذوف ضرورت وصفیه ایسه باقی دوام وصفی و ضرورت وقتیه ایسه باقی اطلاق
وقتی و ضرورت منتشره ایسه باقی اطلاق منتشردر (والباقي بعد حذف اللادوام
واللاضرورة الذاتین جهة البسطة المقيدة بهما) و صغری مرکباتدن اولدیغی
صورتده لادوام ذاتی ولا ضرورت ذاتیه لرک حذفدن صکره باقی اشبو لادوام ولا
ضرورتله مقیده اولان جهت بسطه در یعنی جزء اولده ضرورت مشترک و دوام
وسائر ه دن هر نه که موجود ایسه باقی اشبو جهت موجوده اوله رق نتیجه
قیاسده اعتبار اولور

قال رحمه الله (الشكل الثاني شرط انتاجه بحسب الجهة امران كل منهما احد
الامرین الاول صدق الدوام الذاتي على صغراه بأن تكون ضرورية اودائمه
مطلقتین او کون کبراه من القضايا الست المنعکسة السوالب وهی الدائمتان والعامتان
والخاصتان) شكل ثانینك جهت حسبیه شرط انتاجی ایکی شی اولوب اشبو
شیئیندن هر برسی احد امریندر یعنی شرطیندن هر بری بین الامرین مردد اوله رق
احد امریندن خالی اولمز شرط اول صغرای شكل اوزره دوام ذاتینك صدق
اولوب بوده صغرانك ضروریه مطلقه و یا خود دائمه مطلقه اولمسیله اولور و یا خود
کبرانك سالبه لری قابل انعکاس اولان قضایای سته دن اولمیدر قضایای منعکسه
السوالب ضروریه و دائمه و عرفیه و مشروطة عامه و عرفیه و مشروطة خاصه دن
الحاصل شرط اول یا صغرای قیاس اوزره دوام ذاتی صادق اولان قضایادن اولمسی
و یا خود کبرای قیاس قضایای منعکسه السوالب بدن بولمسی اولوب اشبو امریندن
برسیدر ایمدی اگر صغری ضروریه و یا دائمه مطلقه اولور سه کبرانك قتی قضایادن
اولدیغنه نظر اولنیه ره رق علی الاطلاق منتج اولور و اگر صغری اشبو دائمتینك
غیر برسی اولور سه اولنیه کبرایه نظر اولنه ره رق قضایای سته مذکوره دن برسی

او اورسه منتج والا غير منتجدر چونكه ضروريه و دائمه نك غيري اولان قضايانك
اخصي مشروطه خاصه و وقتيه اولوب و قضايای منعكسه السوال بدن غير سينك
اخصي دخي و قتيه اولسيه بونلردن صغري و كبري اتخاذايدرك شكل مذکور دن
بر قياس تأليفيله مثلا كل منخسف مظلم بالضروره وقت التربع لادائما ولاشي
من القمر بمعظم بالضروره وقت التربع لادائما دينلسه نتیجه دهامكان عام ايله سلب
ممنوع يعني بعض المنخسف ليس بقمر دينك كاذبدر زيرا هر بر منخسف بالضروره
قر اوله رق بوحالده صادق ايجابدر و كبراده قرشمه تبديل ايديله رك لاشي من الشمس
بمظلم بالضروره وقت التربع لادائما دينلسه حق اولان سلبدر و بومقدمه رك
اختلاطندن حاصل اولان قياس بوجهله وقوع اختلاف ايله غير منتج اولديغي كي
بونلردن اعم اولان سائر لر ينك عدم انتاجي تحقق ايدر زيرا اخصك عقيم اولسي
اعمك عدم انتاجي مستلزمدر

قال رحمه الله (الثاني ان لا يستعمل الممكنة فيه الامع الضرورة المطلقة او مع الكبرى
احدى المشروطين العامة والخاصة) انتاج شكل ثانیه شرط ثاني ممكنه عامه نك
آنحقي ضروريه مطلقه و ياخود احد مشروطه عامه و خاصه اولان كبري ايله
استعمال اولمسيدر يعني اكر ممكنه عامه صغري واقع اولورسه كبري ضروريه
مطلقه و مشروطه عامه و يا خاصه دن بری اولسي مشروطدر زيرا صغري ممكنه
اولديغي حينده شرط اولدن معلوم اولديغي وجهله اوزرينه دوام صادق
اولماسندن ناشي منعكسه السوال اوليان قضايای ايله منتج اوله مز بوحالده
باقی منعكسه السوال اولان قضايای سته يعني ضروريه و دائمه و عريفه عامه
و خاصه و مشروطه عامه و خاصه اولوب و بونلردن ضروريه ايله مشروطين
منتج اوله رق باقي قضايای ثلثه يعني دائمه ايله عريفيندر و ممكنه صغري
اشبو قضايای ثلثه دن دائمه كبري ايله نتیجه صحيحه ي انتاج ايده مز زيرا برامر ايجون
بالامكان ثابت اولان شيك امر مذکور دن دائما مسلوب اولسي جائز اولسيه
نتيجه مطرد اوله مز مثلا كل رومي فهو اسود بالامكان ولاشي من الرومي باسود
دائما دينلسه حق اولان ايجابدر زيرا سلب الشئ عن نفسه ممنوعدر و محل كبراده
لاشي من التركي باسود دائما دينلسه امتناع ايجاب ايله حق اولان سلبدر و بوم
وجهله اختلاف نتیجه دن ناشي ممكنه ايله دائمه نك اختلاطي عقيم اولديغي تحقق ايدر
و بوندن ممكنه صغرانك عريفين ايله اختلاطنك دخي عقيم اولسي لازمكوردن زيرا
دائمه عريفه عامه دن اخص اولوب و اخصك عقيم اولسي اعلمك دخي عقمي
موجبدر و عريفه خاصه نك جزء اولي عريفه عامه اولوب بوجه مشروح ممكنه ايله
عقيم اولديغي مثلا جزء ثانيي اولان لادوام دخي اصل قضيه كيفه ممكنه
مخالف اولمسندن ناشي لادوام موافق اولوب اشبو شكل ثانیه ايسه كيفه متفقيندن

بحسب نفس الامر كاذبه و بالكر بحسب الالتزام صادقدر بوضوح نتيجه دخي
بحسب الالتزام صادق اولور زيرا بر كسبه اثنين فرددر ديو قائل اولسه زوج اولسي
دخي التزام اليك لا بددر ديمش ايسه ده مدار دفع اوله مز زيرا اثنينك فرديتي فرض
اولنديغي تقديرده اثنينك ضمن فرديته عدد اولقلغي لازم كله جي قطعاً معلوم اولديغي
جهتله صغري تحقيقاً و الزما صادق اولوب صدق بالكر الزامادكلدر نتيجه ايسه
بونك خلافده در زيرا مصنفك حاشيه ده ياني وجهله بر شيك فرض وقوعي
اوشيك فرض اوازمني مستلزم اولور ايمدي مثلا خسه واقعه زوجدر يعني
متساوينه منقسمه اولان عدد دندر ديو فرض اولسه خسه نك ضمن زوجيته
عدد اولقلغي لازم كله جي قطعياً معلومدر شوبله كه مقيدك بدون المطلق استحاله
ثبوتى بديهدر و بعضيلر اكر زوج اولان خسه عدد اولسه ذكر اولنديغي وجهله
صغرانك صادق اوله جغي معلوم ايسه ده لكن عدد دن هيج برشي واقعه خسه
زوج دكلدر ديمش ايسه ده بوكلام محل نظر در زيرا اشبو تقدير محال اوزره
بعض عدد خسه زوجدر بوجهله اشبو تقدير محال كل ماهو زوج ولو فرضا
عدد قولنك صدقني مستلزم اولوب ايمدي بونقدر اوزره بر قياس منظم اوله رق
الخسة زوج وكل ماهو زوج ولو فرضا عدد دينلوب شكل اولدن الخمسة عدد
قولني انتاج ايدر بوضوح نتيجه او كانت الخمسة زوجا يلزم ان لا يكون عددا في الواقع
قولنه التفات اولمز (ولا بما قيل ان حلت الكبرى على الزومية كذبت كلية لان
الفردية من اوضاع العددية فلا يلزم الزوجية على هذا الوضع وان حلت على الاتفاقية
اتفي شرط الانتاج من كون الاوسط مقدما في الزومية كما تقدم لان مقدم الكبرى
عددية الاثنين لا مطلق العددية ليكون الفردية من اوضاعها الممكنة الاجتماع معها)
ونه ده بعضيلر اكر قياس مذکورده اولان كلما كان الاثنان عددا كان زوجا كبرامي
لزوميه حل اولورسه ممنوع الصدق زيرا كليه اوله رق كاذبه اولور چونكه
بونك كلي اوله رق صدق عددتيك كنديله اجتماعي ممكنه اولان جيع اوضاع
اوزره زوجيتك عدديت ايجون لزومه توقف ايدر حالبو كه بوزوم متحقق
اوليوب فرديت عددتيك جله اوضاعندن ايكن بوضع اوزره زوجيت
عدديته لازم دكلدر حاصل عدديتك فرديله اجتماعي وضعنده زوجيت موجود
اوله ميه جغي جهتله كبري اولان قضيه مذکورده لزوميه حلي تقديرده كليه
اوله مز و اكر اشبو كبري اتفاقية حل اولسه ذكرى تقدم ابتدكي وجهله
لزوميه اوله جقي مقدمه ده اوسطك مقدم اولسي شرط انتاج ايجاب اولوب بونده
ايسه شرط مذکور متفي اولور الحاصل على كلا التقديرين منشأ فساد نتیجه فساد
كبرادر قولري دخي سؤال مذکورى دفعه صالح اوله مز زيرا كبرائك مقدمي مقيد

اوله رق عددیت اثنين اولوب مطلقا عددیت دکدرکه حتی فردیت عددیتک
کنیدیه ممکنه الاجتماع اولان اوضاعندن اولسون بوصورته کماکان الاثنان عددا
کان زوجا لزومية کایه سی صادقه اولور

قال رحمه الله (النوع الثاني يعقد فيه الاشكال الاربعة باعتبار الاجزاء الناقصة
للطرفين) متصلتين من مؤلف اولان قسم اولدن نوع ثاني یعنی کنیدیه حد اوسط
متصلتين جزء ناقص اولان قیاس اقترانی شرطیده طرفینک اجزاء ناقصه سی
اعتبار یله اشکال اربعه منعقد اولور (فله اصناف اربعة لان انعقاد تلك الاشكال اما
بین مقدمی المقدمتين اویین التالیین اویین مقدم الصغری وتالی الکبری اوبالعکس)
ایمدی نوع ثاني ایچون اقسام اربعه واردر زیرا اشکال مذکوره نک انعقادی
مقدمتینک مقدملری ویاخود تالیلری بینده ویاخود صغرانک مقدمیه کبرانک تالیسی
ویاخود بالعکس صغرانک تالیسیله کبرانک مقدمی بینده اولور حاصلی حد اوسط یا مقدمتینک
مقدملرندن ویاخود تالیلرندن ویاخود احدهما نک مقدمیه اخرانک تالیسندن جز اولق
احتمالات اربعه سیله درت صنف حاصل اولوب بونلرک هر برلرندن اشکال اربعه
منعقد اولور (ونتیجه الککل متصله جزئیة مقدمها متصله مؤلفة من الطرف الغير المشارک
للصغری ومن نتیجه التألیف بین المتشارکین وتالیها متصله مؤلفة من الطرف الغير
المشارک للکبری ومن نتیجه التألیف) واشبو اقسام اربعه دن جله سنک نتیجه سی
متصله جزئیة اولوب مقدمی صغرانک طرف غیر مشارک ایله متشارکین بیننی تألیفدن
حاصل اولان نتیجه دن ترکیب ایدن متصله وتالیسی کبرادن طرف غیر مشارک ایله
نتیجه تألیفدن مؤلف اولان متصله در نتیجه تألیف بیان مثاله ایضاح اولور
بشرط ان یكون وضع الطرفين الغير المشارکین فی نتیجه کوضعهما فی القیاس من
کونهما مقدما وتالیها) واقسامک کلیسنده نتیجه ذکر اولدیغی وجهله متصله جزئیة
اولسی طرفین غیر مشارکینک نتیجه ده وضع وحالی قیاسده اولان وضع وحالری کبی
اولسیله مشروطدر شویله که صغرادن طرف غیر مشارک صغرا ده مقدم ایسه نتیجه ده
دخی مقدم وتالی ایسه تالی وکذاک کبراده مقدم ایسه نتیجه ده دخی مقدم وتالی ایسه تالی
اولور (کقولنا کماکان کل انسان حیوانا کان کل رومی جسم وکماکان کل جسم
متغیرا کان بعض الموجود حادثا) ایمدی شکل اولدن بومثال ایکی متصله دن مرکب
اولسیله اقترانیات شرطیه نک قسم اولندندر وحد اوسط اولان جسم اشبو جزئین
متصلتیندن جزء تام اولیوب بلکه جزء ناقص اولسیله قسم مذکورک نوع ثانیسنندندر
شویله که متصله اولی اولان صغرانک جزء تالیسی بولنان کان کل رومی جسم اقوالیه
متصله ثانیة اولان کبرانک جزء مقدمی بولنان کان کل جسم متغیرا قولندن جز

اوله رق اشبو متصلتیندن جزء ناقصدر بو وجهله قیاسک انعقاد وارتباطی تالی
صغری ایله مقدم کبری بینده اولسیله صنف رابعندندر اصناف ثلثة باقیه نک مثالری
دخی بوندن معلوم اوله جغی جهته ایراده حاجت کور یله مامشدر (نتیجه انه قد
یکون اذا صدق قولنا کماکان کل انسان حیوانا کان کل رومی متغیرا بصدق قولنا
اذاکان کل رومی متغیرا کان بعض الموجود حادثا) ذکر اولنان قیاسک نتیجه سی
اشبو متصله جزئیة اولوب متصلتیندن ترکیب ایدرک مقدمی اولان کماکان کل انسان
حیوانا کان کل رومی متغیرا متصله سی صغرای قیاسک طرف غیر مشارکی اولان
کماکان کل انسان حیوانا جزئیة صغری وکبرانک مشارک اولدقاری کل رومی جسم
وکل جسم متغیر جزلرینی تألیف ایله بر قیاس ترتیب ایدی کهز تقدیرده حاصل اوله جغی
کل رومی متغیر نتیجه سندن مؤلفدر وتالیسی اولان اذاکان کل رومی متغیرا کان
بعض الموجود حادثا متصله سی کبرای قیاسک طرف غیر مشارکی اولان کان بعض
بعض الموجود حادثا جزئیة ذکر اولنان کان کل رومی متغیرا نتیجه سندن مؤلفدر
وطرف غیر مشارک صغرای قیاسده مقدم وکبراده تالی واقع اولدقاری کبی نتیجه ده
دخی بو وجهله اوله رق قیاس و نتیجه ده اتحاد وضعلری شرطی موجوددر حاصلی
جزء صغری اولان کماکان کل انسان حیوانا طرف غیر مشارکی قیاسده مقدم
اولدیغی کبی نتیجه ده دخی مقدمدر کذاک جزء کبری اولان کان بعض الموجود حادثا
طرف غیر مشارکی قیاسده تالی اولدیغی کبی نتیجه ده دخی تالیدر وطرف غیر
مشارک کنیدیه حد اوسط موجود اولیان طرف ایدوکی تفصیلات سابقه دن معلومدر
(وهذه النتيجة لا توقف على اشتغال الشكل المنعقد على شرائط الانتاج بحسب
الکمية والكيفية والجهة) واصناف اربعة مذکوره نک ذکر اولنان متصله جزئیة
انتاجی انعقاد ایدرک شکک اشکال اربعه ده ذکر مرور ایدیکی وجهله کیت
وکفیت وجهت حسبیه معتبره اولان شرائط اوزره اشمالنه توقف ایتمز لکن شرائط
مذکوره ی مشتمل وغیر مشتمل اولنلرک انتاجی بینده فرق اوله رق اشبو نوعینده یعنی
کنیدسنده مقدمتین متشارکینک تألیف منبج اوزره مشتمل اولنلریله تألیف منبج اوزره
مشتمل اولیانلری بینده بیان انتاج مختلف اولوب محتاج تفصیل اولسیله پوررکه (لکن
المشتمل مشروط بکون المتصلة المشارکة التالی موجبة) لکن شکل منعقد شرائط انتاج اوزره
مشتمل اولان نوعه متصله مشارکة التالینک موجبه اولسی مشروطدر یعنی هر نوقت
مشارکین کیت وکفیت وجهت حسبیه شرائط انتاج اوزره مشتمل اولورسه بو
صورته قیاس نتیجه مذکوره ی صغری وکبرای قیاسدن تالیسی مشارک اولان
مقدمه نک موجبه اولسی شرطیه انتاج ایدر (فالمشاركة بین التالین مشروطة بالاجاب
المقدمتين و بین القدم والتالی بالاجاب احدهما و بین المقدمین غیر مشروطة بالاجاب

شیء) ايمدی تالين يينده اولان مشاركت صغرى و كبرى قياسك ايجابيله و مقدم ايله تالى يينده اولان مشاركت اشبو مقدمتيند برينك يعنى مقدمه مشاركت التالينك موجب اولمسيه مشروط اولوب و مقدمين يينده اولان مشاركت مقدمتيندن هيچ برينك ايجابيله مشروطه دكلدر (و غير المشتمل من الصنف الاول مشروط بامرین احدهما كلية احدی المتصلتين) و كنديده بين المتشاركين منعقد اولان شكل شرائط انتاج اوزره مشتمل اوليان قياس صنف اولدن يعنى كنديده انعقاد اشكال مقدمتينك مقدملى يينده اولان صنفدن اولديغى تقديرده ايكي امر ايله مشروط اولوب شرط اول صغرى و كبرى واقعه اولان متصلتيندن برينك كليده اولمسيدر (وثانيهما بعد رعاية القوى الآتية ان يكون احد المتشاركين بنفسه او بكيته المفروضة مع نتيجة التأليف او كلية عكسها المفروضتين منتجا لمقدم تلك المتصلة الكلية) و شرط ثانى ذكر اولنه فوائد نافعه ده مابين قوايه رعاية د نصكره متشاركيندن برينك بنفسه و يا خود كليت مفروضه سيله بين المتشاركين حاصله اولان نتيجة تأليف ايله برابر و يا خود اشبو نتيجة مفروضه تأليفك كليت مفروضه عكسيه برابر صغرى و كبرادن بريسى اولان متصله كليته مذكوره نك مقدمنى منتج اولمسيدر حاصللى شرط ثانى احد متشاركين نتيجة تأليف ايله برابر يكديكره ضم اولنديغى حينده كليتى شرط اول اتخاذ اولنان متصله نك مقدمنى انتاج ايمسيدر لكن بونى انتاجى احد متشاركينك بنفسه و بعينه منتج اولمسيندن و يا خود كلي اوليوبده كليتى فرض و تقدير ايتك طريقيله منتج اوله بيلسيندن عامدر كذلك متشاركين دخى هر تقدّر تأليف منتج اوزره دكلر ايسه ده منتج اولمسينك فرض و تقديريله اشبو نتيجة تأليفك و يا خود بو نتیجه نك عكسى اخذ اولنه رق و هر تقدّر بنفسها عكس كلي ايله منعكس اولم ايسه ده كليتى فرض ايديله رك اشبو عكس كليتك انضماميله منتج اولمسين اعمدر مثلا كلما كان لاشى من المؤلف بقديم فكل حيوان متغير و قد يكون اذا كان كل قديم بسيطا فبعض الموجودات قولمك نتيجة سى قد يكون اذا كان لاشى من المؤلف بسيطا فكل حيوان متغير فقد يكون اذا كان لاشى من المؤلف بسيطا فبعض الموجودات حدث اولوب اشته بوقياسده متشاركين يعنى لاشى من المؤلف بقديم ايله كل قديم بسيط شرائط انتاجى مشتمل اوليوب شكل اولده شرط اولان ايجاب صغرى مفعوددر و مانحن فيه زده اولديغى وجهله اشبو شرط انتاجى مشتمل اوليان قياس مذكورك انتاجيچون اتخاذ اولنان شرطيندن شرط اول اولان احد متصلتينك كليتى موجود اوله رق صغراسى اولان كلما كان لاشى من المؤلف بقديم فكل حيوان متغير مقدمه متصله سى كليده در واحد متشاركين اولان كل قديم بسيط قولنك بنفسه و بعينه نتيجة تأليف اولان لاشى من المؤلف بسيطا قولنه انضمامى لاشى من المؤلف

بقديم نتيجة سنى محصل اولوب و بو نتيجة متصله كليتك يعنى صغرائك مقدميدر امثله و ايضا حات سائر سى مفعلاته مسروده در (ومن الصنف الثانى مشروط بكون نتيجة التأليف مع احد المتشاركين نتيجة للمشاركة الاخر اذا اتفقت المتصلتان فى الكيف ومع احدهما فى الموجبة منهما نتيجة لتالى السالبة اذا اختلفتا) و متشاكينك تأليف منتج اوزره عدم اشتمالى صنف ثانيدن يعنى انعقاد اشكال تالين يينده اولان صنفدن اولديغى تقديرده متصلتينك كيفده اتفاق و اختلافلى اعتباريله بشقه بشرط طرلى موجود اولوب شوبله كه اكر مقدمتين متصلتين كيفده متفق اولورلر ايسه نتيجة تأليفك احد متشاركين ايله برابر مشارك اخرى انتاجى بطلى شرطدر و اكر مقدمتين متصلتين كيفده مختلف اولورلر ايسه نتيجة تأليفك متصلتيندن موجب اولان مقدمه نك احد طرفينيله برابر مقدمه سالبه نك تاليسى منتج اولمسي مشروطدر (ومن الصنفين الاخيرين مشروط بأحد هذين الاستنتاجين فى الصنفين الاولين الا ان الصنف الرابع ينتج تلك المتصلة كلية فيما اذا كانت المتصلتان موجبتين كليتين وكان تالى الصغرى بنفسه او بكيته مع نتيجة التأليف او عكسها الكلى منتجا لمقدم الكبرى كما فى المثال المذكور اذا فرض مقدم الكبرى كلية جزئية) و متشاركينك تأليف غير منتج اوزره اشتمالى صنفين اخيرينده اولورسه صنفين اولينده ذكر اولنان استنتاجيندن بريله مشروطدر يعنى كنديده انعقاد اشكال مقدم ايله تالى و يا خود تالى ايله مقدم يينده اولان صنفين اخيرينده ايكي امرك برى شرط اولوب و بو امرين صنف اول و ثانيده اولان شرطيندر كه ياصنف اولده اولديغى كبرى احد متشاركيندن بعينه و يا خود بكيته نتيجة تأليفه و يا خود عكس كليسنه ضميمه متصله كليته استنتاج مقدمى و يا خود صنف ثانيد اولديغى وجهله استنتاج تاليسندن عبارتدر و استنتاج اولنان مقدم ايله تالى دخى صغرى و كبرى مقدمتيندن برينك مقدم و تاليسى اوله رق درت قسم اولمش اولور و صنف رابعك حكيمى دخى شرائط مذكوره ده و متصله جزئيه بى انتاجده صنف ثالثك عيى ايسه ده شوقدر فرق واردركه مقدمه لك موجب كليته اولوب و تالى صغرى بعينه و يا خود بكيته نتيجة تأليف ايله و يا خود بو نتیجه نك عكس كليسى ايله مقدم كبرى اى منتج اولديغى صورته شكل اولدن موجب كليته بى انتاج ايدر ته كيم مرور ايدن مثالده كبرى كلية جزئيه فرض اولنسه بوقيلدن اولور شوبله كه حاشيه ده ياقى وجهله كلما كان كل انسان حيوانا كان كل رومى جسما و كلما كان بعض الجسم متغيرا كان بعض الموجودات حادثا مقدمه لك انه كلما صدق قولنا كلما كان كل انسان حيوانا كان كل رومى متغيرا يصدق قولنا اذا كان كل رومى متغيرا كان بعض الموجودات حادثا قولنا منتج اولور زيرا تالى صغرى اولان كل رومى جسم نتيجة مفروضه

تأليف اولان كل روى متغير ايله شكل ثالثدن مقدم كبرى اولان بعض الجسم متغير
قولنى منتج اولوب سبق ايلديكى وجهله شرط انتاج موجود اولور
قال رحمه الله (فوائد نافعة فيما قبل وبعد) اشبو ذكر اولسه جق قواعد اربعة
ما قبلنده وما بعدنده موجب نفع وسود اولان قواعد مفيدة اوله رق ايراد وضبطى
مهمدر (منها ان جزئية مقدم المتصلة الكلية موجبة كانت وسالبة فى قوة كليتته فتي
صدقته ومقدمها جزئى صدقت ومقدمها كلى) فوائد مذكوره دن بريسى شوقاعده
مطرده دركه متصله كليه نك جزئيت مقدمى ايسر موجب اولسون وايسر سالبه
كليتتى قوه سنده در بوجهتله هر نوقت متصله كليه مقدمى جزئى اوله رق صادقه
اولسه مقدمى كلى اوله رق دخى صادقه اولور امام وجهده زيرا مقدم كلى ملزوم
جزئى وجزئى ملزوم تالى اولوب بو واسطه ايله مقدم كلى تالى ايجون ملزومدر واما
سالبه ده جزئى كلىدن اعم اولوب ويرشئى اصلا اعم مستلزم اولديغى تقديره اخص
دخى اصلا مستلزم اوله من (ومنها ان كلية مقدم المتصلة الجزئية الموجبة او السالبة
فى قوة جزئيتها) وفائده دن ثانى متصله جزئية موجبه وياسالبه نك كليت مقدمى
جزئيتى قوه سنده در اما موجب ده زيرا خاص برشئى جزئى اوله رق مستلزم
اولديغى صورته اوشئى تام دخى جزئى اوله رق مستلزم اولور زيرا تام اصلا مستلزم
اولسه خاص دخى مستلزم اولور واما سالبه ده زيرا خاص بر شئى جزئى مستلزم اولسه
تام دخى جزئى مستلزم اولور زيرا تام اوشئى كليا مستلزم اولسه خاص دخى كليا مستلزم
اولور (ومنها ان جزئية تالى السالبة الكلية او الجزئية فى قوة كليتته) وفائده دن ثالث سالبه
كليه وياجزئيه نك جزئيت تاليسى كليتتى قوه سنده در يعنى هر نه زمان تاليسى جزئى
اولديغى حالده سالبه كليه وياجزئيه صادقه اولسه تاليسى كلى اولديغى حالده دخى
صادقه اولور زيرا بر شئيه اصلا تام لازم كلىديكى صورته خاص دخى اصلا
لازم كلز (ومنها ان كلية تالى الموجبة الكلية او الجزئية فى قوة جزئيتها) ورابع
موجبه كليه وياجزئيه نك كليت تاليسى جزئيتى قوه سنده در امام موجبه جزئيه نك بيانى
ظاهر در واما موجبه كليه نك بيانى زيرا جزئى كلى به لازم اولوب ولازم لازم لازم
اولديغى معلومدر

قال رحمه الله (النوع الثالثه ثمانية اصناف) متصليندن مركبه اولان اقترانياتك
انواع منعده سندن نوع ثالث يعنى كندیده حد اوسط احد متصليندن جزء تام
واخرندن جزء ناقص اولان قياس اقترانى سكر صنفدر (لان الشرطية التى هى احد
جزئى احدى المتصلتين امام متصله او منفصلة مقدم الصغرى او الكبرى او تالى احدهما)
زير افضيه شرطيه كه متصليندن برينك احد جزئيندر اشبو شرطيه يامتعصله وياخود
منفصله اوله رق على كلا التقديرين صغرى وياكبرانك مقدمى وياخود بونردن

برينك تاليسى اولوب ايكى يدرده ضربدن سكر احتمالى حاصل اولور (وينعده
بين المتشاركين فى كل صنف الاشكال الاربعة بضروبها) واشبو اصناف ثمانية دن
هر بر صنفه جزئين متشاركين بيننده بضروبها اشكال اربعة منعده اولور (والنتيجة
فى الكل متصله احد طرفيها متصله او منفصلة) واصناف مذكوره قنقى اشكال دن
منعده اولور سه اولسون جله سنده نتيجة متصله اولوب اشبو متصله نك احد
طرفينى متصله ويا منفصله اولور (كقولنا كلما كان العالم ممكنا فكلما تعدد الاله يلزم
امكان التمانع بينهما وكما امكن التمانع يلزم امكان اجتماع النقيضين ينتج انه كلما كان
العالم ممكنا فكلما تعدد الاله يلزم امكان اجتماع النقيضين) ته كيم بو قولر شكل اولدن
اولديغى كى امكان التمانع حد اوسطى متصله اوليدن جزء ناقص وثانيه دن جزء تام
اوله رق نوع ثالثندر يعنى تالى صغرى اولان فكلما تعدد الاله يلزم امكان التمانع
بينهما جزئندن جز و كبرادن مقدم اوله رق جزء تامدر الحاصل متصليندن تركيب
ايدن اقترانيات دن منعده اولان اقسامدن اشبو قسم اخير اوسطك احد متصليندن
جزء تام و متصله اخرا دن غير تام اولسيدر و اوسطك احد متصليندن جزء تام
اولسى حد اوسطك قضيه اولسيله اولور و بو وجهله احد متصلينده جزء تام
اولسندن ناشى قضيه اولسى لازم كلان اشبو حد اوسطك متصله اخرا دن جزء
غير تام اولسى جزء متصله دن جز اولسيله اولور و جزء جزء متصله نك قضيه اولسى
آنچق متصله نك جزئى شرطيه اولسيله تحقق ايدر بو صورته متصليندن برينك
احد طرفينى شرطيه اولوب اشبو شرطيه ايله مقدمه اخرا نك احد طرفينده
متشاركين اولملى لايدير و بو شرطيه يامتعصله ويا منفصله اولور وعلى كلا التقديرين
يامقدم ويا تالى صغرى وياخود مقدم ويا تالى كبرى اولور اشته بوجهتله سكر قسمه
بالغ اوله رق بوندن هر بر قسمه اشكال اربعة وضروب منعده اولور مثلا مثال
مذكوره تطبيق ايله ده كسب انضاح ايله جكى وجهله كلما كان ج د فكلما كان اب
فوز و كلما كان وز فكه قولزده حد اوسط وز قضيه مى اولوب كبراده مقدم
اوله رق جزء تامدر وصغرا دن جز اولان فكلما كان اب فوز تاليسندن جز اولوب
واشبو تالى شرطيه اولسيله جزئى اولان فوز جز اوله رق قضيه در وصغرى
ايله كبرى احدهما دن جز واخرندن جزء جز اولان اشبو قضيه ده متشاركدر
واشبو قياسك نتيجة مى كلما كان ج د فكلما كان اب فكه متصله مى اولوب طرفينى
متصله در اقسام سائر سیده بوكا قياسا معلوم اولور (وهذا النوع كالقياس المؤلف
من الجملة والمتصلة فى شرائط الانتاج وعدد الضروب فى كل صنف وسعر فيها)
واشبو نوع ثالث شرائط انتاجده واصناف ثمانية دن هر بر صنفك عدد ضروبده
جليه ايله متصله دن مؤلف اولان قياسك نظيردر

مثلا کما کان اب بخد وکل ده قیاسی متصله ایله جلیه دن مرکب اوله رق کما کان
اب بخد متصله سنی انتاج ایدر نه کیم ان شاء الله شرائط انتاج و عدد ضروری قریبا
قسم ثالثه بیان اولانه حق ایضا حاکمندن معلوم اولور شوقدر فرق موجود درکه
جلیه ایله متصله دن مرکب اولانده مشارک جلیه و بوراده شرطیه و بوراده نتیجه
تألیف متصلین و یا خود متصله ایله منفصله دن مرکب اولان قیاس شرطیه دن
واوراده قیاس جلیدن حاصله در

قال رحمه الله (القسم الثاني ما يتركب من منفصلتين وله ايضا ثلاثة انواع النوع الاول
ما يكون اشتراك المقدمتين في جزء تام من كل منهما) افتراضات شرطیه دن قسم ثانی قضیتین
منفصلتیندن ترکیب ایدن قیاسدر بوقسم ایچون دخی وسطک طرفیندن جزء تام و یا ناقص
و یا خود احد طرفیندن جزء تام و طرف آخردن جزء ناقص اولمق اعتبار ایله انواع ثلثه اولوب
بونندن نوع اول اشتراك مقدمتين مقدمتیندن هر برندن جزء تامده اولاندر مثلا اما ان یکون
اب او یکون ج د و دائما اما ان یکون ج د او یکون ره قیاسی بونندن اولوب اما
ان یکون اب او یکون ره قولنی انتاج ایدر وحد مشترک اولده تالی و ثانیده
مقدم اوله رق ایکسینده ده جزء تامدر (وله ستة اصناف لانه امام مؤلف من حقیقتین
او من حقیقه مع مانعة الجمع او مع مانعة الخلو او مانعة الجمع او مانعة الخلو
او مانعة الجمع مع مانعة الخلو) واشبو نوع اول ایچون آلتی صنف اولوب
یا ایکی مقدمه حقیقه دن و یا خود بر مقدمه حقیقه ایله دیگر مقدمه مانعة الجمع
و یا خود مانعة الخلو دن مؤلف اولور و یا خود ایکی مانعة الجمع و یا مانعة الخلو دن و یا خود
بر مانعة الجمع ایله دیگر مانعة الخلو دن مؤلف اولور (ولا يتميز الاشكال
الاربعة في المؤلف من المتجانسين منها بالطبع بل بالوضع فقط) و جزئین متجانسیندن
مؤلف اولانلرنده اشکال اربعه یکدیگرنندن طبعیا و مفهوما تمیز ایتمیوب بلکه بالکمز
وضع ایله تمیز ایدر بوجهته انعقاد اشکالی بیانه لزوم و احتیاج کورنمز و کذلک
صغری کبرادن و اصغر اکبردن تمیز ایتمز زیرا امور مذکوره دن بعضی مرکب
آخرلرندن تمایزی مقدمتینده تمایز حدود حسیله اولوب اشبو تمایز حدود
ایسه بومحله متفیدر (و بشرط فی انتاج الكل ایجاب احدی المقدمتين و کلیه
احدیها) و بونلرک جله سنک انتاجنده مقدمتیندن برینک ایجابی و کذلک مقدمتیندن
برینک کلیتی مشروطدر (و منافات السالبة للموجبة المستعملتين فيه بأن لا یصدق
نوع تلك السالبة في مادة تلك الموجبة ولذا ینتج سالبه کل نوع من انواع المنفصلة مع
موجبه لامع موجبة نوع آخر الا السالبة المانعة الجمع او الخلو مع الموجبة الحقيقية
لا متناع صدقهما فی مادتها) و بونلرک کایسینده استعمال اولنان سالبه نک موجبیه
منافاتی دخی شرط انتاجدر شو طریق ایله که اشبو سالبه نک نوعی موجبیه مذکوره نک

نتیجه حاصله اوله میدجفی جهته ایله نه ممکنه ایله غیر منجدر و بو وجهله جزئیندن
هر برینک ممکنه ایله عدم انتاجیه عرفیه خاصه نک عقیقه اولدیغی تحقیق ایلمز زیرا
بر قضیه مرکبه نک قضیه آخری ایله انتاجندن مقصود قضیه مرکبه نک جزئیندن
برینک قضیه آخری ایله انتاجی و عدم انتاجیه مراد جزئینک قضیه آخری ایله عدم
انتاجیدر و بوجهتندر که قوم بسیطیندن مرکب اولان قیاس واحد و مرکب
ایله بسیطه دن مرکب اولان قیاس قیاسین و مرکبیتین مؤلف اولان قیاس اقیسه
اربعة اوله رق امدی بونلردن حاصل اولان قیاس واحد اولور سه نتیجه قیاس
بسیطه اولور و الانتاج حاصله ترکیب اوله رق نتیجه قیاس اولور و بوقائل
اولمشلردر و اگر ممکنه عامه کبری واقع اولور سه صغری آتیجی ضروریه
مطلقه اولور زیرا کبری ممکنه اولوب و صغری ضروریه و یا دائمه نک غیر اولدیغی
حینده صغری اوزره دوام صادق اولوب کبری دخی قضایای ست منعکسه دن
اولمیدر قی شرط اول بشقیه منافی اولور بو حالده صغری ضروریه و یا دائمه اولمقلقه
مختصر اولوب دائمه اولدیغی صورته دخی متع اوله مز زیرا برشیدن بالامکان
مسلوب اولان شی اوشی ایچون دائما ثابت اولمق جائز اوله رق بوجهته نتیجه ده
اختلافی موجبدر مثلا کل رومی ایض دائما و لاشی من الرومی ایض بالامکان
دینلسه حق اولان ایجابدر و کبری لاتی من الهندی ایض بالامکان قولنه تبدیل
ایدلسه ایجاب تمتع اوله رق حق اولان سلیدر بو صورته هر وقت شکل تایدیه
کبری ممکنه اولسه صغرا نک ضروریه مطلقه اولی شرط انتاج ایدوکی تحقیق ایدر
قال رحمه الله (و اما نتیجه فدائمه مطلقه ان صدق الدوام الذاتي علی احدی مقدمتيه
والافكا لصغری محذوفه عنهما قید الادوام والا ضرورية و الضرورة مطلقه و كانت
مخصوصه بالصغری او مشتركة بينهما وبين الكبرى و سواء كانت وصفية او وقتية
او منتشرة) و اما شکل ثانی نک مختلطتین ترکیب تقدیرده نتیجه سی اگر احدی مقدمتی
اوزره دوام ذاتی صادق اولور سه دائمه مطلقه در دوام ذاتی نک صدق صغری و کبرادن
برینک ضروریه و یا دائمه اولمسیله تحقیق ایدر و اگر احدی مقدمتین اوزره دوام ذاتی
صادق اولمزه نتیجه صغرای قیاس کی اولوب فقط لا دوام و لا ضرورت و مطلقا
ضرورت قیدلری حذف اولنور و اطلاق ضرورتیه مراد ایست صغرای مخصوصه
و ایست صغری ایله کبری بدلرنده مشترک اولمندن و ایست ضرورت و صفیه و یا وقتیه
و یا خود منتشره اولمندن تعمیمدر و بونلرک ادله و امثله سی اراده مفصلات کماله
اولمسیله احترازاً عن الاملال طی مقال قلندی

مصنفک حاشیه ده بیانی وجهله اطلاق ضرورتی بیانده ضرورت ذاتیه
تعرض ایتمی می زیرا کلام مقدمتیندن بریسی اوزره دوام ذاتی صادق اولدیغی
صورته اولمسیله صغرا ده ضرورت ذاتیه نک وجودی متصور اولدیغنه مبتدیر

حاصلی ضرورت ذاتیه دوام ذاتی می مستلزم اولسبیله صغرا ده ضرورت ذاتیه موجود اولی لایزاله مکنه مانحن فیه زدن خارج اوله رق صغرایه تابع اولز که حتی ضرورت ذاتیه نك دخی اشتراط حذفه محتاج اولسون

قال رحمه الله (الشكل الرابع شرطه بحسب الجهة امور خمسة احدها فعلية المقدمات) شكل رابعك جهت حسبيله شرطی امور خمسة اولوب بوندن بریسی مقدمه لاینك فعلیه اولسیدر بوضورته مقدماتنه مكنین استعمال اولمز زیرا ممکنه قضایای منعکسه السوال بدن اولیوب و ذکر اوله جق شروط بدن بریسی اولسبیله احدى مقدمتینی ممکنه سالبه اوله مز و ممکنه موجب اولمی تقدیرده دخی ایجابا و سلبا اختلاف نتیجه بی موجب اولور (وثانیها كون السالبة المستعملة فيه منعكسة) شرط ثانی شكل المذكورده استعمال اولنان سالبه نك منعكسه اولسیدر یعنی استعمال اولنه جق سالبه لك قابل انعكاس اولان قضایادن اولسیدر بوضورته منعكسة السوالب اولیان قضایای خمسة یعنی وجودیتین ووقیتین ايله مطلقه عامه دن سالبه استعمال اولمز زیرا بونلردن اخصی اولان سالبه و قتییه موجب اختلاف نتیجه در (وثالثها صدق الدوام الذاتي على صغرى الضرب الثالث او العرفي العام على كبراه) شرط ثالث ضرب ثالثك صغراسی اوزره صدق دوام ذاتی ویاخود کبراسی اوزره عرفی عامك صدقیدر یعنی صغرائك ضروریه ویا دائمه اولمی ویاخود کبراك قضایای ستة منعكسة السوال بدن اولسیدر زیرا اشبو امرین منتفی اولسه صغراسی وصفیات اربعه دن یعنی مشروطیتین و عرفیتدن بریسی اولوب بواختلاطانك اخصی ایسه صغراسی مشروطه خاصه نك و قتییه ايله اختلاطی اوله رق بودخی عقیدر (ورابعها كون كبرى الضرب السادس من القضايا المنعكسة) و شرط رابع ضرب سادسك کبراسی قضایای ست منعكسة السوال بدن اولسیدر زیرا بوضربك انتاجی شكل ثانی به رد ایچون عكس صغراسنه متوقف اولسبیله بونده ایکی شرطك وجودی لابددركه اول قبول انعكاس ایچون سالبه خاصه اولمی وثانی کبرای موجب نك شكل ثانییه بحسب الجهة معتبر اولان شرط اوزره اولسیدر واشبو شرط معتبر ایسه صغراسی اوزره دوام صادق اولدیغی حینده کبرانك قضایای ست منعكسه دن اولسیدر بوسیدن ناشی ضرب سادسه کبرانك قضایای ستة دن اولمی مشروطدر (وحاشاها كون صغرى الضرب الثامن من احدى الحاصلتين وكبراه بما يصدق عليه العرفي العام) و شرط خامس ضرب ثامنك صغراسی مشروطه و عرفیه خاصیتدن بریسی اولوب کبراسی دخی اوزرینه عرف عام صادق اولان شی اولسیدر که قضایای

ست منعكسه در بریسیدر زیرا ضرب المذكورك انتاجی آنجق شكل اوله ارتداد ایچون عكس ترتیبیه بعده نتیجه سی عكس ایدلسبیله تین ایدر سالبه جریده ایسه آنجق خاصیتدن بریسی اولور سه منعكس اولور بوضورته ضرب ثامنك مقدمتینی بر حیشنده اولمی لازم کور که تبدیلی حینده شكل اولدن سالبه خاصه بی منتج اوله شكل اول ایسه آنجق کبراسی احدى خاصیتین و صغراسی احدى ست منعكسه دن اولدیغی صورته منتج اولور بوضورته ضرب المذكورك صغراسی خاصیتدن بریسی اولمی لابددركه شكل اولك کبراسیدر و کبراسی احدى ست منعكسه دن اولمی لابددركه صغرای شكل اولدر

قال رحمه الله (واما النتيجة فهي في الضريين الاولين كعكس الصغرى ان صدق الدوام الذاتي على صغراها او كان القياس من الست المنعكسة السوالب والافطلة عامة) ايمدی مختلطان دن مؤلف اولان شكل رابعك شروط مذكوره حسبيله نتیجه سی ضرب اول وثانییه اكر صغرائی اوزره دوام ذاتی صادق اولور یعنی ضروریه ویا دائمه دن بری صغری واقع اولور سه ویاخود قیاس منعكسة السوالب اولان قضایای ستة دن تألیف اولنور سه جهت نتیجه عكس صغری کیدر واکبراشبو امرین موجود اولمز یعنی صغری اوزره دوام ذاتی صادق اولیوب قیاس دخی قضایای ستة دن مؤلف اولمز ایسه نتیجه مطلقه عامه در (وفي الضرب الثالث دائمة مطلقه ان صدق الدوام الذاتي على احدى مقدمتيه والا فكعكس الصغرى) و ضرب ثالثه اكر احدى مقدمتینی اوزره دوام ذاتی صادق اولور سه نتیجه دائمه مطلقه والا عكس صغری کیدر (وفي الضرب الرابع والخامس دائمة ان صدق الدوام الذاتي على كبراهما والا فكعكس الصغرى بمحدوفا عنه اللادوام) و ضرب رابع وخامسه اكر کبرالری اوزره دوام ذاتی صادق اولوب یعنی ضروریه ویا دائمه دن بریسی کبری واقع اولور سه نتیجه سی دائمه والا قید لادوامك حذفله عكس صغری کیدر (وفي الضرب السادس كنتيجة الشكل الثاني الحاصل بعد عكس الصغرى) و ضرب سادسه نتیجه عكس صغرا دنصكره حاصل اولان شكل ثانیك نتیجه سی کیدر زیرا ضرب مذکور عكس صغری ايله شكل ثانی به رجوع ایدر (وفي السابع كنتيجة الشكل الثالث الحاصل بعد عكس الكبرى) و ضرب سابعده عكس کبراد نصكره حاصل اولان شكل ثالثك نتیجه سی کیدر (وفي الثامن كعكس نتيجة الشكل الاول الحاصل بعد عكس الترتيب كما عرفت) و ضرب ثامنده نتیجه عكس ترتیب دنصكره حاصل اولان شكل اولك عكس نتیجه سی کیدر تمعکیم بیان انتاجده معلوم اولشدر

قال رحمه الله (فصل في الافتراضات الشرطية وقد عرفت انها خمسة اقسام القسم

الاول ما يتركب من متصلتين وهو ثلاثة انواع لان الحد الاوسط اما ان يكون جزءاً تاماً من كل منهما اي مقدماً بكماله او تالياً بكماله في كل منهما واما ان يكون جزءاً ناقصاً من كل منهما بان يكون محكوماً عليه او به في المقدم او التالى واما ان يكون جزءاً تاماً من احدهما وناقصاً من الاخرى بان يكون احد طرفي احديهما شرطية متصلة او منفصلة (سادس فصول سبعة اقيسة اقترانيات شرطية في مابين اولوب تصديقات شرطية في استحصاله محتاج اليها در حاصل جليات فطريات ونظريات متقدمة اولديغى كى شرطيات دخى بعضاً فطريه اولور مثلاً كانت الشمس طالعة كان النهار موجوداً بوقبله ندر وبعضاً نظريه او اور مثلاً متى وجد الممكن وجد واجب الوجود بونوع ندر بوجه تداخلي اقيسة اقترانية في معرفته حاجت مس اليشدر قياس شرطية ندر مراد شرطيات ندر مركب معنسى اوليوب بلهك صرف جليات ندر مركب اوليان اقيسة دركه كرك شرطيات محضه ندر وكرك شرطيات ايله جليات ندر مركب اولان ندر اعمد و بيان سابق ندر معلوم اولمشديكه اقترانيات شرطية بش قسم اولوب قسم اول قضية شرطية متصلتين ندر مركب اولان ندر و بوده جزء مشترك اعتبار ايله اوج نوع ندر زيرا حد اوسط ياتصلتين ندر هر برندن جزء تام اولور يعنى قضيتين متصلتين ندر هر برندن بكماله مقدم وياخود بكماله تالى اولور وياخود متصلتين ندر هر برندن جزء ناقص اولور شويله كه مقدم وياخود تاليد محكوم عليه وياخود محكوم به واقع اولور وياخود احد متصلتين ندر جزء تام وديكرندن جزء ناقص اولور شوطريق ايله كه متصلتين ندر برينك احد طرفين شرطية متصلة وياخود متصلة اولور

قال رحمه الله (النوع الاول وهو المطبوع منها ينتج من الاشكال الاربعة متصلة على قياس الجليات من غير فرق في شرائط كل شكل وعدد ضروريه الا الثلاثة الاخيرة من ضروب الشكل الرابع) اقترانيات شرطية ندر شرطيتين متصلتين ندر تركب ابدن قسم اولان ندر نوع اولكه كنديد حد اوسط مقدمتين ندر جزء تام اولان ندر انواع ثلثة بيشنده مطبوع اوله رق اشكال اربعة ندر انعقاد ايله متصلة في انتاج ايدر شويله كه اكر حد اوسط صغرا تالى وكبراده مقدم اولور سه شكل اول اولوب مثلاً كلما كانت الشمس طالعة فالنهار موجود وكلما كان النهار موجوداً فالارض مضيئة فكلما كانت الشمس طالعة فالارض مضيئة دينلور حد اوسط النهار موجود قضية سى اولوب صغرا تالى وكبراده مقدم اوله رق جزء تام دروا كرك حد اوسط مقدمتين ندر تالى اولور سه شكل ثاني اولوب مثلاً كلما كانت الشمس طالعة فالنهار موجود وليس البتة اذا كانت الارض مظلمة فالنهار موجود فليس البتة اذا كانت الشمس طالعة فالارض مظلمة دينلور واكر حد اوسط مقدمتين ندر ايكي سنده مقدم واقع اولور سه شكل

ثاندر مثلاً كلما كان النهار موجوداً فالشمس طالعة وكلما كان النهار موجوداً فالارض مضيئة فقد يكون اذا كانت الشمس طالعة فالارض مضيئة دينلور واكر حد اوسط شكل اولك عكسى اوله رق صغرا تالى وكبراده مقدم وياخود تالى اولور سه شكل رابع اولوب مثلاً كلما كان النهار موجوداً فالشمس طالعة وكلما كانت الارض مضيئة فالنهار موجود فقد يكون اذا كانت الشمس طالعة فالارض مضيئة دينلور و بوجه شرطيات ندر اشو نوع اول اشكال اربعة ندر متصلة في انتاج ايدر شرر شكل شرائط انتاج سنده جليات ندر فرقى اوليوب حناكه جلياته اولديغى كى شرطيات دخى شكل اوله ايجاب صغرى وكليت كبرى وتاليد كليت كبرى ايله كيفه الاختلاف مقدمتين واشكال سائر ده ذكرى مرور ابدن شروط معتبره در وعدد ضرورى دخى كذلك جلياته موافق اولوب يالكز شكل رابعة ضرورى خمسة سى اوله رق ضرورى ثلثة اخيره ندر غير متجدر زيرا ذكرى مرور ابتدئى وجهله ضرورى ثلثة ندر انتاجى انعكاس سالبه متوقف اولوب شرطيات ايله سالبه جزئية ندر انعكاسى غير قابل ندر

(وفي تبعية نتيجة كل ضرب لآخر مقدميته في الكيف والكم وفي الجهة من اللزوم ان تركب من اللزوميتين او من الاتفاق ان تركب من الاتفاقيتين او من المختلفتين) واشكال اربعة ندر هر برضربك نتيجة سى كيف وكده يعنى ايجاب وسلب وكليت وجزئيت ندر اخس مقدمتين ندر ايله اوله دخى جليات ندر فرقى بوقدر وجهته دخى بويله اولوب اكر لزومتين ندر تركب ايدر سه جهت نتيجة لزوم واتفاقيتين ندر وياخود لزوميه ايله اتفقيه ندر تركب ايدر سه جهت نتيجة اتفقيه ندر ته كيم ضروريه ندر ضروريه ايله نتيجة سى ضروريه ودائمه ايله دائمه در (وفي خصوص الاتفاق وعمومه الا في صورتين احديهما ان يكون الاتفاقية العامة كبرى الشكل الثاني وثانيتهما ان تكون الاتفاقية العامة صغرى المنهج السلب من ضروب الشكل الرابع فان النتيجة فيهما سالبة اتفاقية خاصة) خصوص وعموم اتفقيه دخى جليه ندر غير فارقدن ماسبقه بيان اولديغى وجهله اتفقيه خاصة ندر مراد تالينك مقدمه بالفعل صدق محققه اتفاق وتصادف وياخود سلب اتفقيه حاكه اولان قضيه او اوب وصدق محقق فرض وتقدير ايله اولماسندن عبارت ندر مثلاً هر نوقت انسان ناطق اولديسه فرس دخى صاهلدر قولز اتفاقية خاصة اولوب انسانك بالفعل ناطق اولمسك تحقق صدقته فرسك تحقق صاهلنده تصادف واتفاقيه حاكمه اولان قضيه اولمشدر وطرفين صادق در واتفاقية عامه مقدمك صدق مفروضه تحقق صدق تالينك اتفاق وياخود سلب اتفقيه حاكمه اولوب مقدم في نفسه صادق اولسده

فرض صدق كافيده مثلا كلما كان الفرس كاتبا فالانسان ناطق اتفاقية عامه در حاصلی اتفاقية عامه صادقین ویاخود تالی صادق ایله مقدم کاذبن ترکیب ایدر ایمدی شرطیه ده دخی حلیه ده اولدیغی کبی اتفاقية خاصه نك نتیجه سی خاصه و عامه نك نتیجه سی عامه اولوب یالکز ایکی صورت بوندن مستثنا اوله رق صورت اولی اتفاقية عامه نك شکل ثانینک کبرای اولسی و صورت ثانیة اتفاقية عامه نك ضروب شکل رابعدن منتج سلب اولانه صغری اولسیدر زیرا بویکی صورتده نتیجه قیاس سالبه اتفاقية خاصه در

قال رحمه الله (لکن ان ترکیب من المختلفین فیشرط لانتاجه کلیة الزومية مطلقا فان ماله الى القیاس الاستثنائی المشروط بهما کما یأتی) لکن متصلیندن مؤلف اولان اشبو قسم اول اگر مختلفیندن ترکیب ایدرک طرفیندن بری لزومیه و آخری اتفاقية اولورسه بوقیاسک انتاجی ایچون مطلقا لزومیه نك کلیه اولسی مشروطدر زیرا مختلفیندن مرکب اولان قیاس شرطینک مرجع ومالی قیاس استثنائی به در چونکه بوقیاسک محصلی برشی ایله ملزومک صدقیله اوشی ایله لازمک صدق ویاخود برشی ایله لازمک کذیبیله اوشی ایله ملزومک کذبى اوزره استدلال اولوب بویاسه قیاس استثنائیدر و قیاس استثنائیده لزومیه نك کلیتی مشروط ومعتبر ایدوکی آئیده معلوم اولور (فان کان من الضروب الناتجة للسلب فیشرط معها ان یکون الموجبة من المقدمات لزومیة وان یکون الاوسط تالیا فی الزومية) ایمدی اگر قیاس اشکال اربعه نك سلبی انتاج ایدن ضربلندن اولورسه کلیت لزومیه ایله برابر دیکر ایکی شرط ایله ده مشروطدر شرط اول مقدمیندن موجب نك لزومیه اولسیدر زیرا موجب اتفاقية ولزومیه سالبه اولسه سلب لزومه تعلق ایدرک جواز اتفاق باقی قالمسیله مطلوب اولان سلب اتفاق منتج اوله مز وشرط ثانی لزومیه ده اوسطک تالی اولسیدر زیرا اگر اوسط مقدم اولق لازمکسه مطلوب اولان اصغر ایله اکبرینسده سلب موافقتی منتج اوله مز زیرا بوتقدیرده اتفاقية ملزوم اولان اوسطک برشی ایله عدم موافقتی اثبات ایدوب بویاسه اوشی ایله لازمک عدم موافقتی مستلزم اوله مز لکن اوسط تالی اولورسه بونك خلافتده اوله رق لازمک برشی ایله عدم موافقتی ملزومک دخی اوشی ایله عدم موافقتی مستلزمدر

مصنف حاشیه ده دیمشدرکه اشبو فان کان من الضروب آه قولی ماقبلنه مترتبدر زیرا برشینک ملزوم ایله موافقتی لازم ایله موافقتی مستلزمدر لکن بالعکس برشینک لازم ایله موافقتی ملزوم ایله موافقتی مستلزم دکادر زیرا لازمک اعم اولسی جائزدر و برشینک لازم ایله عدم موافقتی ملزوم ایله عدم موافقتی موجب اولوب عکسی بویله

دکادر زیرا برشینک اخصه غیر موافق واعمد موافق اولسی جائزدر ایمدی لزومیه ایله اتفاقية دن مؤلف اولان قیاس آتیق اشبو بیان اولتان مشروط ایله منتج اوله یلور و مرجع ومالی قیاس استثنائی به اولور بوده کما کان شی من الاصغر والا کبر موافقا للزوم کان موافقا للزوم الذى هو الاکبر والا صغر لکن المقدم حق ومتی لم یکن احدهما موافقا للزوم الذى هو الاوسط لم یکن موافقا للآخر لکن المقدم حق دینک طریقیه اولورکه اول ملزومک برشی ایله موافقتیله لازمک دخی اوشی ایله موافقتی اوزرینه استدلال وثانی لازمک برشی ایله کذیبیله ملزومک دخی اوشی ایله کذبى اثبات اولور و سلبی نتیجه اولان ضروب تفصیلات متقدمه دن معلوم اولدیغی وجهله شکل اولک ضرب ثانی ورابعی و شکل ثانینک جمیع ضروری و شکل ثالث ضرب ثانیسک ضربین اخیرینى و شکل رابعک ضروب ثلثة اخیره سیدر (وان کان من الضروب الناتجة للایجاب فیشرط معها امران احدهما ان یکون الاوسط مقدا فی الزومية وثانیهما احد الامرین هو اما ان یکون الاتفاقية خاصة او عامة وقعت صغری الشكل الاول او کبری الشكل الثالث هذا) واکر قیاس ذکر اولتان ضروب اشکالک باقیسده اولدیغی وجهله منتج ایجاب اولورسه یعنی مطلوب اکبرک اصغره موافقتی اولورسه ذکر اولتان کلیت لزومیه ایله برابر ایکی امر ایله مشروطدرکه بونلر دن برسی لزومیه ده اوسطک مقدم اولسیدر زیرا اوسط لزومیه ده تالی اولدیغی صورتده لازم اولوب ولازمک برشینک موافقتدن ملزومک دخی اوشیله موافقتی لازمک ملزومک ایسه اکبرک اصغره موافقتی اولوب اشبو مطلوبی انتاج ایده مز لکن اوسط مقدم اولدیغی تقدیرده ملزوم اولوب ملزومک برشینک موافقتی ایسه لازمک موافقتی مستلزم اوله جفندن مطلوب اولان اکبرک اصغره موافقتی منتج اولور و امر ثانی احد الامرین اولوب بوده یا اتفاقية نك خاصه اولسی ویاخود عامه اوله رق شکل اوله صغری ویا شکل ثالثه کبری اولسیدر مصنفک حاشیه ده بیان وجهله بصورتده اگر اتفاقية عامه شکل اوله کبری وثالثه صغری واقع اولسه انتاج ایده مز و شکل ثانی بی عدم تعرضی زیرا شکل ثانی منتج سلب اولوب کلام ایسه منتج ایجاب اولان قیاسده در و شکل رابعه عدم تعرضی زیرا کبرای اتفاقية عامه ده اوسطک مقدم واقع اولسی شرط اولوب نتیکم بخلفه تقریر اولمشدر بوشرطدن ناشی بومخلده شکل رابعک احتمالی ساقط اولمشدر زیرا شکل مذکورده اوسط تالیدر

قال رحمه الله (قبل المؤلف من الاتفاقية من المختلفین لا یفید الغرض من الترتیب وهو العلم بالنتيجة اذ النتيجة فیہ معلومة قبل الترتیب فلا یکون قیاسا) اعل قدن بعضیلر

دیمشدرکه اتفاقیدن و یا خود مختلفه اولهرق لزومیه الیه اتفاقیه دن مؤلف اولان
 قیاس ترتیب قیاسدن مقصود اولان علم بالنتیجه بی افاده ایتم زبرا بو قیاسده نتیجه
 قبل الترتیب معلومه در چونکه اکبرک اصغر الیه صدق و یا خود کذب قبل الترتیب
 معلوم اولسه بینلرنده لزوم اولدیغی جهتله اوسطله صدق و کذبلی بیلنه من
 و قیاسک نتیجه بی مفید اولسی واجب اولهرق بو صورتده قیاس اوله من (و الجواب
 عنه بأن المعتبر فی القیاسیه هو الاستلزام الذاتی لا الافادة فاسد لان الترتیب المذكور
 لیس بنظر والنظر معتبر فی مفهوم مطلق الدلیل فضلا عن القیاس) و بو سؤالدن
 جوابده قیاسیتده معتبر اولان استلزام ذاتی اولوب سائلک فهم ایلدیکی کی ترتیبدن
 غرضی افاده دکدر دینک فاسددر زبرا مفید غرض اولیان ترتیب مجهوله تأدی
 ایچون نظر دکدر حالبوکه نظریالکر قیاسده دکل مطلقا دایک مفهومده معتبردر
 (و الحق انه لا افادة فی غیر المؤلف من اللزومیتین الا المؤلف من الاتفاقیتین الخاصتین
 الناتج لالسلب فانه مفید فی کل شکل مع ان المؤلف من الاتفاقیتین غیر منعقد فی الشکل
 الثانی و عقیم فی الرابع کما حقق فی موضعه) و حق اولان لزومیتیدن مؤلف اولان
 قیاسک غیریده نتیجه بی افاده ایدن آتیجی اتفاقیتین خاصتیندن مؤلف اولوب سالی
 منتج اولان قیاسدر زبرا هر بر شکله مفیددر و ناتج سلب اولیان خاصیات الیه
 و عموما عامیات افاده دن عاریه در بونکه برابر اتفاقیتین عامتیندن مؤلف اولهرق
 شکل ثانیده قیاس منعقد اولوب و شکل رابعده عقیدر نه کیم موضعهده تحقیق
 ایدلشددر (و اما ماوردده الشیخ من الشک علی المؤلف من اللزومیتین من الشکل الاول
 بأن قولنا کما کان الاثنان فردا کان عددا و کما کان عددا کان زوجا صادق مع
 کذب النتيجة فدفع بمثل ماقدما من ان الاوسط مفید بقید فی ضمن الفردية فتح کذب
 الکبری لا بما اشار الیه فی الشفا من ان الصغری کاذبة بحسب نفس الامر صادقة الزما
 لانها صادقة تحقیقا و الزما) و اما شیخک شکل اولدن قضیتین لزومیتیدن مؤلف
 اولان قیاس اوزرینه مثلا هر نه وقتکه اثنین فرد اولدیسسه عدد اولور و هر نه
 زمانکه عدد اولدیسسه زوج اولور صغری و کبراسی صادقه اولوب حالبوکه بو
 قیاسک مستلزم اوله جغی هر نه زمانکه اثنان فرد اولدیسسه زوج اولور نتیجه سی
 کاذبه در دیوارادی قبیل فصل تناقضده مرور ایدن جواب مثیله مند فدر شویله که
 قیاس مذکورده اوسط فی ضمن الفردية قیدله مفید اولهرق هر نه وقت اثنین فرد
 اولورسه ضمن فردده عدد اولور و هر نه زمان ضمن فردده عدد اولورسه زوج
 اولور دیمک تقدیرنده اولوب بو صورتده کبری کاذبه اولور زبرا ضمن فردده اولان
 عددک زوج اولمستک کذبی بیندر و اگرچه شیخ اراد مذکوردن جوابه اشارتله
 شفاذه قیاس مذکورک صغراسی اولان کما کان الاثنان فردا کان عددا قضیه سی

ماده سنده صادق اولیه و بو وجهله اشتراط منافاتد ناشی انواع منفصله دن هر بر
 نوعک سالبه سی او نوعک موجه سیله منتج اولوب نوع آخرک موجه سیله انتاج
 ایلز فقط سالبه مانعة الجمع و مانعة الخلو موجه حقیقه الیه ماده موجهه
 حقیقه ده امتناع صدق لرندن ایچون منتج اولور اولور الحاصل سالبه نک موجهیه
 منافاتی شرط اولوب بوده طرفینک اتحادنی یعنی مقدم و تالیده توافقینی فرض
 و تقدیر ایتک طریقله اولور بو جهتله سالبه حقیقه الیه موجه حقیقه سی بینده
 منافات اولدیغندن بونلردن مؤلف اولان قیاس انتاج ایدر زبرا امرین بینده
 بعینهما انفصال حقیقی الیه سلب انفصال حقیقی مستحیل اولهرق منافات متحققدر
 و سالبه حقیقه الیه موجه مانعة الجمع و کذاک مانعة الخلو بینده منافات اولدیغندن
 بونلردن مؤلف اولان منتج زبرا امرین بینده منع جمع و یا خود منع خلو اولوبده
 بینلرنده سلب انفصال حقیقی دخی صادق اولسی جائز و بناء علیه بینلرنده منافات
 اولدیغی بارزدر لکن سالبه مانعة الجمع و یا خود مانعة الخلو الیه موجه حقیقه
 بونک خلافده اولهرق بینلرنده منافات اولسیله بونلردن مؤلف اولان قیاس منتجدر
 زبرا امرین بینده منع جمع و یا خود منع خلو اولسیله برابر انفصال حقیقی تصوری مستحیل
 اولهرق منافات متحققدر کذاک سالبه مانعة الجمع موجه مانعة الجمع الیه منتج
 او اوب موجه مانعة الخلو الیه منتج اوله من و سالبه مانعة الخلو موجه مانعة
 الخلو الیه منتج اولوب موجه مانعة الجمع الیه انتاج ایده من ایدی بحسب استقرار
 الاقسام ظاهر اولور که سالبه موجه بی نفی ایتدیجه منتج اولوب انتاجی آتیجی
 نفی ایلدیکی صورتده حاصل اولور (و اما الناتج فالمؤلف من الموجبتین کلیتین
 ینتج فی الصنف الاول متصلتین موجبین کلیتین من الطرفين و منفصلة سالبه کلیه
 بانواعها الثلاثة) و اما بونوعک نتایجی شو تفصیلات اوزره درکه موجبین کلیتیدن
 مؤلف اولان قیاس صنف اولده یعنی منفصلتین حقیقتیندن مؤلف اولدیغی صورتده
 طرفیندن کلیه اولهرق متصلتین موجبین و انواع ثلثه سیله منفصله سالبه کلیه بی
 انتاج ایدر حاصلی مقدمتین متصلتین موجبین کلیتین او اورسه طرفیندن کلیتین
 اولهرق متصلتین موجبین و سالبین مانعتی الجمع و مانعتی الخلو و حقیقتین انتاج
 ایدر (که قولنا دائما اما ان يكون الواجب تعالى فاعلا مختارا او يكون العالم قديما
 والابته اما ان يكون العالم قديما او حادثا) ایدی بو مثالده حد اوسط مقدمه اولیده
 تالی و مقدمه ثانیده مقدم و مقدمتین منفصله اولهرق نوع اولک صنف اولندن
 اولوب مقدمتین موجبین کلیتندر (ینتج انه کما کان الواجب تعالى فاعلا
 مختارا کان العالم حادثا) قیاس مذکور اشبو متصله موجه کلیه بی انتاج ایدر
 (و بالعکس الکلی) و قیاس مذکور ذکر اولنان متصله موجه کلیه بی منتج اولدیغی

كبي بونك عكس كليسي اولان كلما كان العالم حادثا كان الواجب تعالى فاعلا مختار متصله
كليه اخراسنى منتج اوله رق طرفين متصلتين كليتين موجبتين انتاج ايلديكي
منفهم اولور (وانه ليس البتة اما ان يكون فاعلا مختارا او يكون العالم حادثا)
وقياس مذکور اشبو منفصله سالبه كليتي دخي انتاج ايدر وبوتيجه منفصله نك
انواع ثلثه سنه حل ايله قنغيسي اعتبار ايدلسه اوله ييلور شوبله كه واجب تعالى نك
فاعل مختار اولمسيه عالمك حادث اولمسي ييني جمعه سلب معانديه حل ايله
سالبين مانعة الجمع وواجب تعانك فاعل موجب وطالمك قديم اولمسنه قائل اولان
حكماء عندده فاعل مختار اولمسيه عالمك حادث اولمسنك خلونده سلب
معانديه حل ايله سالبين مانعة الخلو وبونترك جمع وخلولونده سلب معانديه
معناسنه حل ايله سالبين حقيقيين اولمقلغه صالحه در (وفي الصنف الثاني
والثالث والسادس متصلة موجبة كليه مقدمها من غير الحقيقية في الثاني ومن
الحقيقية في الثالث ومن مانعة الجمع في السادس) وموجبين كليتين اوله رق منفصلتين
مؤلف اولان اقتران شرطى صنف ثاني اولان حقيقه مع مانعة الجمع وصنف ثالث
اولان حقيقه مع مانعة الخلو وصنف سادس اولان مانع الخلو والجمعه متصله
موجبه كليتي منتج اوله رق صنف ثانيده مقدمي غير حقيقيه دن وثالثده مقدمي
حقيقيه دن وسادسده مانعة الجمعدن جز اولور حاصل على اكر قياس منفصله حقيقه
ايله مانعة الجمع وياخود مانعة الخلو اوله رق موجبين كليتين مؤلف اولور سده
لازمكلكه جك نتيجه متصله كليتي اولوب اولده بعني حقيقه نك مانعة الجمع ايله
خلطنده اشبو متصله نك مقدمي مقدمه حقيقه نك غير يدن وتاليسي حقيقيه دن
وثانيده بعني حقيقه نك مانعة الخلو ايله خلطنده مقدمي مقدمه حقيقه دن وتاليسي
مانعة الخلو اولان مقدمه دن جز اولور واكر قياس مانعة الخلو ايله مانعة الجمع
اولان موجبين كليتين مؤلف اولور سده يني طرفين متصله كليتي منتج اولوب
مقدمي مانعة الجمع اولان مقدمه دن وتاليسي مانعة الخلودن جز اوله رق منعكس
اولور (وفي الصنف الرابع والخامس متصلتين موجبيتين جزئيتين كل منهما مؤلفة
من الطرفين في الخامس ومن نقيضي الطرفين في الرابع) وصنف رابع وخامسده
بعني مانع الخلو ومانع الخلو اوله رق موجبيتين كليتين مؤلف اولان قياسده
نتيجه در متصلتين موجبيتين جزئيتين اولوب بونلردن هر برى صنف خامسده طرفين
بعني منفصلتين مقدم صغري وتالي كبراسندن وصنف رابعده طرفينك نقيضينندن
مؤلف اولور وبومتصله كليتي اوله رق لازمكلكه زيرا طرفيندن وكذلك نقيضينندن
هر برينك آخرندن من وجه اعم اولمسي جائزدر مثلا مانعة الخلوده دائما اما ان يكون
هذا الشيء لحيوانا ولا شجرا او دائما اما ان يكون لا شجرا ولا حجرا قولر قديكون

اذا كان هذا لحيوانا يكون لا حجرا وقد يكون اذا كان لا حجرا يكون لحيوانا
متصلتين منتج اولور ومانعة الجمعه هذا الشيء اما حيوان او شجر واما شجر
او حجر قولر دخي قديكون اذا كان هذا لحيوانا يكون لا حجرا وقد يكون اذا كان
لا حجرا يكون لحيوانا متصلتين مذکور ييني انتاج ايدر لكن كلي اوله رق كلما كان
لا حيوانا كان لا حجرا كاذبدر (والمؤلف من موجبتين احديهما جزئية فهو في النتيجة
كالرابع في الرابع والسادس ان كانت الجزئية في السادس مانعة الجمع وكالخامس
فيما عداهما من الاصناف الاربعة والصنف السادس فيما كانت الجزئية مانعة الخلو)
ومنفصلتين موجبينندن مؤلف اولوب اشبو موجبيندن بر يني جزئية اولور سده
صنف رابعده وكذلك اكر جزئية مانعة الجمع او اور سده صنف سادسده نتيجه سي
كليتين موجبينندن مرور ايدن صنف رابعك نتيجه سي كيدر بعني ايكي موجبه
متصله جزئية يني انتاج ايدوب اشبو متصليندن هر برى طرفينك نقيضينندن مؤلف
اولور وقصور اصناف اربعة ايله كنديده منفصله جزئية مانعة الخلو اولان
صنف سادسده نتاج كليتيندن مرور ايدن صنف خامس كيدر بعني متصلتين
موجبيتين جزئيتين منتج اوله رق اشبو متصلينندن هر برى منفصلتينك مقدم
صغري وتالي كبراسندن مؤلف اولور (والمؤلف من الموجبة والسالبة
عقيم في السادس ومنتج في الاول احدي متصلتين سالبين جزئيتين لا على
التعيين مقدم احديهما طرف الموجبة وتاليها طرف السالبة والاخرى بالعكس
وفي البواقي احديهما لا على التعيين مقدمها من مانعة الجمع في الثاني ومن
الحقيقية في الثالث ومن السالبة في الرابع ومن الموجبة في الخامس) وموجه ايله
سالبه دن مؤلف اولان صنف سادسده عقيدر وصنف اولده لا على التعيين
متصلتين سالبين جزئيتيندن بر يني انتاج ايدوب اشبو متصلينندن برينك مقدمي
طرف موجبه وتاليسي طرف سالبه ومتصله اخرى بونك عكسي اوله رق
مقدمي طرف سالبه وتاليسي طرف موجبه اولور مثلا الاثنان اما فرد او زوج
وليس البتة اما زوج او لا فرد دينلسه نتيجه سي لا على التعيين ايكي متصله دن برى
اولوب بوندن متصله اولي ليس ان كان الاثنان فردا فليس بفرد ومتصله اخرى
ليس ان لم يكن الاثنان فردا فهو فردا اولور وقصور اصناف اربعة لا على
التعيين متصلينندن بر يني منتج اوله رق اشبو احد متصلتينك مقدمي صنف ثانيده
منفصله مانعة الجمعدن وتاليسي حقيقيه دن وصنف ثالثده مقدمي حقيقيه دن وتاليسي
مانعة الخلودن ورابعده مقدمي منفصله سالبه دن وخامسده موجبه دن جز
اولور

قال رحمه الله (النوع الثاني ما يكون اشتراكهما في جزء ناقص من كل منهما وهو

المطبوع ويتألف بين المشاركين الاشكال الاربعة بضروبها وربما يجتمع في قياس واحد منه شكلان فصاعدا اما من نوع او من انواع ويشترط في انتاجه امور اربعة ايجاب المقدمتين وكلية احديهما وصدق منع الخلو بالمعنى الاعم عليهما واشتمال الشكل المنعقد الواحد والمتعدد على شرائط الانتاج (انواع ثلثة دن نوع ثانى بر قياس مدر كه مقدمتين منفصلتينك اشتراكى مقدمتينك هربندن جزء ناقصه اولور يعنى حداسط مقدمتينك ايكه منده دخى جزء ناقص اولور) وانواع ثلثة بينده مطبوع اولان بونوعدر ومتشاركين بينده اشكال اربعة مع ضروبها تألف ايدر وبعضا بونوعدن قياس واحدده ايكى شكل ودها زياده اجتماع ايدر بونورده يار نوعدن وياخود انواع متعدده دن اولور وبونوعك انتاجنده امور اربعة مشروطة اولوب اول مقدمتينك ايجابى وثانى احد مقدمتينك كليتى وثالث معنى اعم ايله منع خلوك مقدمتين اوزره صدقيدر ومعناى اعم ايله مانعة الخلودن مراد مرور ايتديكى وجهله طرف منفصله نك ايسر ضمن حقيقه ده اولسون وايسر اولسون مطلقا منافاتيدر بوصورته حقيقيتين ومانتى خلوه وبرطرفى مانعة الخلو واخرى حقيقه اولانه شامل اولمش اولور وشروط رابع شكل منعقد واحد ويا متعددك شرائط انتاج اوزره اشتماليدر (والنتيجة منفصلة موجبة مانعة الخلو بذلك المعنى ايضا مركبة من نتيجة التأليف والجزء الغير المشارك ان وجد ذلك الجزء والافن نتائج التأليفات) وبونوعك نتيجة سى به معنى اعم ايله منفصله موجبة مانعة الخلو اولوب اكر مقدمتينك طرفينده جزء غير مشارك موجود اولور سه نتيجة نتيجة تأليف ايله اشبو جزء غير مشاركدن والانتاج تأليفاتدن مركبه اولور وجزء غير مشاركك عدم وجودى توجهله اوله جنخى تفصيلات آتیه دن معلوم اولور (وله اصناف خمسة لامزيد عليها) اشبو اشتراك مقدمتين جزء ناقصه اولان نوع ثانى ايجون بش صنف اولوب بومقدارى غير متجاوزدر (الاول مايشارك جزء واحد من احديهما جزءا واحدا من الاخرى مشاركة نتيجة ينتج منفصلة ذات اجزاء ثلثة الطرفين الغير المشاركين ونتيجة التأليف) صنف اول كنديده احدى مقدمتيندن جزء واحد مقدمة اخرا دن برجزه مشاركت منجه ايله مشارك اولان قياس اوله رق نتيجة سى ذات اجزاء ثلثة اولان منفصله در واشبو اجزاء ثلثة طرفين غير مشاركين ايله نتيجة تأليفدن عبارتدر (كقولنا اما ان يكون كل جسم متغيرا او لا متغيرا واما ان يكون كل متغير حادثا او بعض الممكن قديما ينتج انه اما ان يكون كل جسم حادثا او لا متغيرا او بعض الممكن قديما) بوقياسده جزء مشارك متغير لفظى اولوب نتيجة غير مشارك اولان لا متغيرا وحادثا جزئيه نتيجة تأليف اولان بعض الممكن قديم جزئى دن مركبه اوله رق اجزاء ثلثة يى حاملدر (الثانى مايشارك جزء واحد من احديهما

جزئين من الاخرى ينتج منفصلة ذات اجزاء ثلثة الطرف الغير المشارك ونتيجة التأليف كقولنا اما ان يكون كل جسم لا متغيرا او متغيرا واما ان يكون كل متغير حادثا او كل متغير قديما ينتج اما ان يكون كل جسم لا متغيرا او حادثا او قديما صنف ثانى بر قياسدر كه كنديده احدى مقدمتيندن برجز مقدمة اخرا دن ايكى جزايله مشارك اوله رق اوج جزئى شامل برمنفصله يى انتاج ايدر واجزاء مذكوره دن بريسى طرف غير مشارك وديكرلى نتيجتين تأليفين اولور مثلا مثال مذكوره صغرا دن متغير كبرادن ايكى جزئه مشارك اولوب اجزاء نتيجه دن لا متغير صغرا دن جزء غير مشارك وواحدنا او قديما ايكى نتيجة تأليفدر (الثالث مايشارك جزء من احديهما جزءا من الاخرى والجزء الاخر من الاولى جزءا من الثانية ينتج باعتبار المشاركتين منفصلتين كل منهما ذات اجزاء ثلثة كما انتج الاول) صنف ثالث بر قياسدر كه احدى مقدمتيندن برجز مقدمة اخرا دن برجزه ومقدمة اوليدن جزء اخر مقدمة ثابته دن جزء آخره مشارك اوله رق اشبو مشاركتين اعتباريله ايكى نتيجة منفصله يى انتاج ايدر وبونوعك منفصلتيندن هربرى صنف اول انتاج ايلديكى وجهله ذات اجزاء ثلثة اولور مثلا اما ان يكون كل انسان ناطقا واما ان يكون كل حار ناطقا صغرا سيله واما ان يكون كل ناطق متجيبا واما ان يكون كل ناطق متحركا كبراسنك صغرا نك مقدمندن جزء ثانى ايله كبرانك مقدمندن جزء اول ناطق وصغرا نك تاليسندن جزء ثانى ايله كبرانك تاليسندن جزء اول ناطق اوله رق هر ايكى جهندن مقدمتين مشارك اولوب اشبو مشاركين اعتباريله اما ان يكون كل انسان ناطقا واما ان يكون كل ناطق متجيبا واما ان يكون كل حار متحركا منفصله ذات اجزاء ثلثة سيله اما ان يكون كل انسان متجيبا واما ان يكون كل حار ناطقا واما ان يكون كل ناطق متحركا منفصله اخرا سى انتاج ايدر اوله اسقاط ناطق وثابته اسقاط ناطقه در (الرابع مايشارك كل جزء من احديهما كل جزء من الاخرى ينتج منفصلة ذات اجزاء اربعة هى نتائج التأليفات) صنف رابع بر قياسدر كه كنديده احدى مقدمتيندن هربرجز مقدمة اخرا دن هربرجز مشارك اوله رق اجزاء اربعة يى شامل برمنفصله يى انتاج ايدر مثلا اما كل انسان ناطق واما كل ناطق كاتب صغرا سيله واما كل كاتب انسان واما كل ناطق ضاحك كبراسى بينده انسان وسط اول وناطق وسط ثانى ورابع وكاتب ثالث اوله رق وسائط اربعة موجود اولمسيله نتيجة سى اما بعض الناطق كاتب واما كل انسان ضاحك واما كل ناطق انسان واما بعض الكاتب ضاحك منفصله سيدر وجهله سى وسائط اربعة مذكوره ايله حاسله اولان نتائج تأليفات اربعة اولمق اوزره ذات اجزاء اربعة در شوبله كه منفصله اوليدن واقع يا جزء اول ويانان اوله رق على

كلا التقديرين اشبو جزء واقعه منفصلة ثانية دن واقع باجزء اول وياخود ثاني
اوله جفندن بوصورته نتائج تأليفات اربعة دن بریمی صادق اولور و نتیجه اولینک
قیاسی شکل رابعدن و نتیجه رابعه نک شکل ثالثدن و نتیجه ثانی و ثالثه نک شکل
اولدندر (الخامس ما يشارك جزء من احدهما كل جزء من الاخرى والجزء الآخر
من الاولى احد جزئي الاخرى فقط وينتج منفصلتين كل منهما ذات اجزاء ثلاثة كما
انتجها الثاني) صنف خامس بر قیاس سدر که کندیده مقدمتینک برندن جزء واحد
مقدمة اخرا دن هرر جزءه ومقدمة اولیدن جزء آخر مقدمة اخرا دن يالكز بر جزءه
مشارك اوله رقی صنف ثاني منتج اولدینگی وجهله هر بریمی ذات اجزاء ثلثة اوله رقی
ایکی منفصله بی انتاج ایدر مثلا اما ان يكون كل كاتب شاعرا واما ان يكون كل
انسان ناطقا صغرا سیله واما ان يكون كل ناطق متجبا واما ان يكون كل ناطق كاتباً
بینده مشارکت مذکوره موجوده اوله رقی اولیدن جز ناطق ثانیه نک مقدم و تالیسندن
ایکسند ده مأخوذ و اولیدن جزء كاتب ثانیه دن يالكز تالیده مأخوذ در بوجهته
منفصلتینی انتاج ایدرک نتیجه اولی اما ان يكون كل كاتب شاعرا واما ان يكون
كل انسان متجبا واما ان يكون كل انسان كاتباً اولوب جزء ناطقك اسقاطیله در
و نتیجه ثانیه اما ان يكون بعض الشاعر ناطقا واما ان يكون كل انسان كاتباً واما
ان يكون كل ناطق متجباً و هر برنده اولان اجزاء ثلثة دن بریمی جزء مشارکدن
وایکیسی تألیفین ایچون اولان نتیجیندن مؤلف اولوب اولیده جزء مشارکدن
مرکبه اولان اما ان يكون كل كاتب شاعرا و ثانیه ده واما ان يكون كل ناطق
متجباً جز لیدر

قال رحمه الله (النوع الثالث ما يكون اشترکهما في جزء تام من احديهما وناقص
من الاخرى بان يكون احد طرفي احديهما شرطية متصلة او منفصلة) منفصلتیندن
ترکب ایدن اقترانی شرطیدن نوع ثالث بر قیاس سدر که کندیده اشترک مقدمتین
بر مقدمه دن جزء تامده ومقدمة اخرا دن جزء ناقصده اولور بود احدى مقدمتینک
بر طرفی شرطیه متصله ویاخود منفصله اولمق طریقيله تصور اولور شویله که
منفصله اخرايه جزء تامده اشبو طرف شرطیه مشارک اولور (وبشرط انتاجه
باشتمال المتشاركين على تأليف منتج من احد الاشكال الاربعة ويكون المنفصلة
الشرطية الجزء موجبة مانعة الخلو والمعنى الاعم) و بونوعک ایکی انتاجی ایکی شرط ایله
مشروط اولوب اول جزین مشارکینک احد اشکال اربعة دن منتج اوله جق
تألیف اوزره اشتمالی وثانی جزء اولان منفصله شرطیه نک معنای اعم ایله موجبه
مانعة الخلو اولسیدر (والنتيجة ايضا منفصلة موجبة مانعة الخلو المؤلف من الجزء
المشارك ومن نتيجة التأليف بين تلك الشرطية والمنفصلة البسيطة) و بونوعک

نتیجه سی

نتیجه سی دخی منفصله شرطیه کبی منفصله موجبه مانعة الخلو اولوب جزء
مشارك ایله منفصله شرطیه مذکوره و منفصله بسیطه بینده اولان نتیجه تألیفدن
مؤلفدر ایشته بو قیاسک حکم اجالیسی بوندن عبارت اوله رقی مصنف رحمه الله
سرد تفصلاتیله پیورر که (فان كانت تلك الشرطية منفصلة فحكمها مع المنفصلة
البسيطة كحكم القياس المركب من المنفصلتين المتشاركين في جزء تام من كل منهما
في الشرائط والنتائج كما سبقت فيؤخذ فيه نتيجة التأليف بحسبهما وتجعل احد
جزئي النتيجة) ایدی مقدمتین منفصلتینک احد طرفینی اولان اشبو شرطیه نک
منفصله اولور سه بو شرطیه نک دیگر مقدمه اولان منفصله بسیطه ایله حکمی
منفصلتینک هر برندن جزء تامده مشارکین اولان منفصلتیندن ترکب ایدن قیاس
مرکبک شرائط و نتایجده ذکرى مرور ایدن حکمیدر بوجهته اشبونوع قیاسده
بحسب المنفصلتين نتیجه تألیف اخذ اوله رقی نتیجه نک احد جزینى قلنور
بوصورته نتیجه قیاس منفصله مانعة الخلو اوله رقی جزء غیر مشارک ایله نتیجه
تألیفدن ترکب ایش اولور (كقولنا اما ان يكون العدد زوجا او فردا) صغری
(واما ان يكون العدد كذا واما ان لا يكون العدد فردا واما ان يكون منقسما) کبری
اوله رقی (ينتج اما انه كلما كان العدد زوجا كان منقسما وبالعكس واما ان لا يكون
العدد كذا) اشبو موجبه مانعة الخلو انتاج ایدر وعكسدن مراد كلما كان العدد
منقسما كان زوجا در (وان كانت متصلة فحكمها كحكم القياس المركب
من المنفصلة والمتصلة وسيجئ فيؤخذ نتيجة التأليف بحسبهما) واکر شرطیه مذکوره
متصله اولور سه اشبو متصله نک منفصله بسیطه ایله حکمی منفصله ایله متصله دن
مرکب اولان قیاسک نظیر حکمی اولوب ان شاء الله تعالی قریباً ذکر اولور
بوصورته نتیجه تألیف متصله و منفصله حسبيله اخذ اوله رقی نتیجه قیاسک
احد جزینى قلنور (كقولنا دائما اما كلما كانت الشمس طالعة فالنهار موجود
واما الشمس مظلة) صغری (ودائما اما ان يكون النهار موجودا او الليل موجودا)
کبری او اوب (ينتج اما ان يكون الشمس طالعة او الليل موجودا واما ان يكون الشمس
مظلة) اسقاط نهار ایله اشبو منفصله موجبه مانعة الخلو انتاج ایدر حاشیده
مبین اولدینگی وجهله بو نتیجه موجبه مانعة الخلو اولوب مقدمی منفصله موجبه
مانعة الجمع و تالیسی جلیه در ته کیم مقتضای شروط آیهده بودر

قال رحمه الله (القسم الثالث ما يتركب من الحملية والمتصلة ولا يمكن المشاركة فيه بين
الحملية والشرطية الا في جزء تام من الحملية وجزء ناقص في الشرطية وينعقد الاشكال
الاربعة بضروريها بين المتشاركين) اقترانی شرطیه نک اشکال

خمس سندن قسم ثالث بر قیاس سدر که جلیده ایله متصله دن ترکیب ایدر
و بو قسمده جلیده ایله شرطیه بیننده مشارکت آنجق جلیده دن جزء تامده و شرطیه دن
جزء ناقصده ممکن اولور زیرا جلیده نك طرفیندن بر شی قضیه اولسی مستحیل
اولوب بوجهته دائما اشتراك یا موضوع و یا خود محموله اوله رق بونلر ایسه
مفرددر و بوقسمده بین المتشارکین حدا وسطك اطراف مقدمات بیننه وضع اولنمی
اعتباریله اشکال اربعه بضروبها منعقدده اولور (وله انواع اربعة لان المشارک
للحملة اما تالی المتصلة والحملة اما کبری وهو المطبوع او صغری و اما مقدم المتصلة
والحملة اما کبری او صغری) واشبو قسم ثالث انواع اربعه به منقسمدر زیرا جلیده به
مشارک اولان یا متصله نك تالیسی اولوب بوقسمدرده جلیده یا کبری اوله رق بو
نوع انواع اربعه بیننده مطبوعدر و یا خود جلیده صغری اولور و یا خود جلیده
ایچون مشارک اولان متصله نك مقدمی اولوب بوقسمدرده جلیده به یا کبری و یا خود
صغری اولور بواعتبار ایله درت قسم حاصل اولور (والنتیجة فی الكل متصلة
تابعة للمتصلة فی کیف) واشبو انواع اربعه نك جلیده سنده نتیجه متصله اولوب
ایجاب و سلیده قیاسده اولان متصله به تابعه در (فالنوعان الاولان ینتجان متصلة
مقدمها مقدم المتصلة وتالیها نتیجة التالیف بین التالی الصغری والحملة الکبری
فی النوع الاول وبالعکس فی الثاني) ایدر نوع اول و ثانی یعنی کنیده مشارک
متصله ده تالی و جلیده ده کبری و یا خود صغری اولان نوعین متصله بی انتاج ایدرک
بو متصله نك مقدمی قیاسده اولان متصله نك مقدمی و تالیسی نوع اولده یعنی جزء
مشارک تالی متصله اولوب جلیده کبری اولان نوعده تالی صغری ایله جلیده
کبری بیننده اولان نتیجه تألیفدر و ثانیده یعنی جزء مشارک تالی متصله اولوب
جلیده صغری اولان نوعده اولک عکسی اوله رق تالی کبری ایله جلیده صغری
بیننده اولان نتیجه تألیفدر (کقولنا کما کان العالم متخیرا کان متغیرا) صغری (وکل
متغیر حادث) کبری اوله رق (ینتجان کما کان العالم متخیرا کان حادثا) اشبو متصله نتیجه
اولوب مقدمی مقدم متصله و تالیسی العالم متغیر و کل متغیر حادث تألیف نك نتیجه سی اولان العالم
حادث در و ثانی به مثال کل جسم متخیر و کما کان العالم متغیرا کان کل متخیر حادثا اولوب
نتیجه سی کما کان العالم متغیرا کان کل جسم حادثا در حاصلی مثال اولده جلیده به مشارک
تالی متصله و جلیده کبری اولسیله نوع اولدن و مثال ثانیده به جزء مشارک تالی متصله
و جلیده صغری اولسیله نوع ثانیدن اولوب نتیجه لربنک بر جزئی مقدمه متصله و جزئی
تالیسی اولده تالی صغری ایله جلیده کبری و ثانیده تالی کبری ایله جلیده صغری
بیننده حاصله اولان نتیجه تألیفدر (و شرط انتاجهما ان یکون تألف هذه الحملة مع
ذلك التالی منتجا و بالقدرة نتیجة التالیف ان كانت المتصلة موجبة ومع نتیجة

التالیف و او بالقدرة لتالی المتصلة السالبة ان كانت سالبة) اشبو نوعینک شرط
انتاجی نوع اولده جلیده کبری و نوع ثانیده جلیده صغریا اگر متصله موجبه
اولور سه احد مقدمین قیاس اولان متصله نك تالیسی ایله تألیفی و او بالفعل اولوب به
بالقدرة اولسون نتیجه تألیفی منتج اولسیدر و اگر متصله سالبه اولور سه جلیده
مذکور نك نتیجه تألیف ایله برابر تألیفی و او بالقدرة اولسون متصله سالبه نك
تالیسی انتاج اولسیدر مصنف حاشیه ده اشبو متصله سالبه ایچون ایراد مثال
ایله دیمشدر که مثلا کل انسان حیوان و قد لا یکون اذا کان کل جسم متخیرا بعض
الحیوان قدیم دینسه متصله سالبه اوله رق قد لا یکون اذا کان کل جسم متخیرا
کان کل انسان قدیم قولنی انتاج ایدر زیرا متصله سالبه نك تالیسی اولان
بعض الحیوان قدیم قولی هر قدر جلیده جزیه ایسه ده لکن فوائد سابقه به منی
قوة کلیه ده در ایدر اشبو تالی جلیده صغری ایله برابر شکل اولدن کل انسان
حیوان و کل حیوان قدیم دینلوب کل انسان قدیم قولنی انتاج ایدر و اشبو
نتیجه تألیف جلیده کلیه ایچون کبری قلندیغی صورته شکل ثالثین کل انسان
حیوان و کل انسان قدیم دینلوب بعض الحیوان قدیم قولنی منتج اولور بواسته
متصله سالبه نك تالیسیدر باقیسیده بوکا قیاس اولنور (والنوعان الاخران ینتجان
متصلة مقدمها نتیجة التالیف بین المقدم والصغری والحملة الکبری فی الثالث
وبالعکس فی الرابع وتالیها تالی المتصلة) و انواع اربعدن نوعین اخیرین متصله بی
منتج اوله رق اشبو متصله نك مقدمی نوع ثالثه مقدم صغری و جلیده کبری بیننده
و رابعه بالعکس مقدم کبری و جلیده صغری بیننده اولان نتیجه تألیف اولوب
و تالیسی قیاسده اولان متصله نك تالیسیدر (کقولنا العالم متغیر و کما کان کل متغیر
حادثا کان الفلک حادثا ینتج کما کان العالم حادثا کان الفلک حادثا) ایدر بومثاله
مقدم متصله جزء مشارک و جلیده صغری اولسیله نوع رابعدر و نوع ثالثه
مثال کما کان کما کان العالم متغیرا کان الفلک حادثا و کل متغیر حادث دینلوب
به کما کان العالم حادثا کان الفلک حادثا قولنی منتج اولور (ولا بشرط فیهما
اشتمال المتشارکین علی تألیف منتج فان اشتملا علی تألیف منتج بالفعل او بالقوة بناء
علی القوى السابقة ینتجان مطلقا سواء كانت المتصلة موجبة او سالبة کلیه او جزیه
والا فیشرط امران احدهما کلیه المتصلة و ثانیهما کون الحملة مع نتیجة التالیف
او مع کلیه عکسها المفروضین منتجا لمقدم تلك المتصلة الکلیه) واشبو نوعین
اخیرینده اولینده اولدیغی کبی متشارکینک یعنی جلیده ایله مقدم متصله نك تألیف
منتج اوزره اشتمالاری مشروط دکدر ایدر اگر بالفعل و یا خود قوای سابقه به
بناء بالقوة تألیف منتج اوزره مشتمل اولورلر ایسه متصله ایستر موجبه و یا سالبه

وايستر كليه ويا جزئيه اولسون مطلقا منتج اولور و تأليف منتجي بالقوه اشتمالي
متصله كليه و مقدمي جزئيه اولديغي صورته اولور زيرا كليه به مقدم واقع اولان
جزئيه قوه كليه ده اولديغي قواي خسته ده بيان ايدلمشيدى و اكر تأليف منتج
اوزره مشتمل اولزلر ايسه انتاجده ايكي امر شرط اولوب اول متصله نك كليه اولسي
و ثاني جليه نك نتيجه مفروضه تأليف ايله ويا خود نتيجه تأليفك كليت مفروضه
عكسيه احد مقدمين قياس اولان متصله كليه نك مقدمي انتاج المسيدر (كقولنا
كلا كان كل انسان حيوانا كان كل رومي حساسا و كل فرس حيوان ينتج كلا
كان انسان فرسا كان كل رومي حساسا) مصنفك حاشيده بياني وجهله بو نتيجه
متصله موجب كليه اولوب مقدمي ايجاب و سلب ايله مقدمتينك شرط اختلافي
موجود اوليه رق بو محله منعقد اولان شكل ثابتنك نتيجه سيدر و بو وجهله شرط
اختلاف موجود اولامسيه برابر شكل مذكورك انعقاد و استنتاجي شو جهندندر كه
بو موقعه نتيجه محققه واجب اولوب احد محصورات اربعه دن نتيجه مفروضه
كافيه در كه اصل اقتضا ايدن جهتي بو نتيجه مفروضه ايله برابر جليه دن مقدم
متصله نك تحقق شرط استنتاجيدر نه كيم اشبو مثاله تحقق ايشدر زيرا كل انسان
فرس قولي و كل فرس حيوان قولزله برابر شكل اولدن كل انسان حيوان نتيجه سني
منتج اولور بو ايسه متصله كليه نك مقدمي ايمدي نتيجه تأليف مطلقا جليه
صادقه واسطه سيله متصله مذكور نك مقدمي مستلزم اولوب متصله نك مقدمي
دخي تاليسي مستلزم اوله رق بو جهله نتيجه تأليف تالي متصله بي مستلزم اولور
و بو مقامه استلزام مذكور عين نتيجه قياسدر

قال رحمه الله (القسم الرابع ما يتركب من الجمليه والمنفصله سواء كانت الجمليه كبرى
او صغرى) اقترانيات شرطيه دن قسم رابع برقياسدر كه قضيه جليه ايله قضيه
منفصله دن تركيب ايدر ايستر جليه كبرى و ايستر صغرى اولسون (وهو على نوعين
النوع الاول ما ينتج جليه واحده وهو المسمى بالقياس المقسم المركب من منفصله
وجليات بعدد اجزاء الانفصال كل جليه منها مشاركه لجزء آخر من اجزاء تلك
المنفصله بحيث يتألف بين الاجزاء والجمليات اقيسه متغايره في الاوسط متحده في النتيجة
التي هي تلك الجمليه اما من شكل او اشكال مختلفه) واشبو قسم رابع ايكي نوع
اوزره اولوب نوع اول جليه واحده بي منتج اوله رق قياس مقسمه مسمى و بر
منفصله ايله اجزاء انفصال عدد نجه جلياتدن مركب اولوب بونلردن هر بر جليه
اجزاء منفصله مذكورده دن جزء آخره بر حيشيده مشاركه اولور كه اجزاء ايله جليات
بيننده اوسطه متغايره و نتيجه ده متحده اوله رق قياسدر تأليف ايدر واشبو
نتيجه ذكر اولنان جليه در و بو وجهله اتحاد نتيجه كبريات جلياتك محمولاتي
(متحده)

متحده اولسيه اولور الحاصل جليات مذكورده دن هر بر جليه نك اجزاء
منفصله دن مشاركاريله تركيبندن مطلوب بالقياس اولان جليه واحده بي منتج
اوله جق اقيسه جليه حصوله كاور و بوقياسدر ياشكل واحد ويا خود اشكال
مختلفه دن اولور مثلا اقيسه شكل واحد دن اوله رق اما ان يكون كل ذاتي جنسا
اونوعا او فصلا صغراي منفصله سيله و كل جنس كلي و كل نوع كلي و كل فصل
كلي كبرامي قياس مقسم اوله رق كل ذاتي كلي جليه واحده سني انتاج ايدر
زيرا جليه اولي منفصله دن جزء اول ايله تركيب اوله رق كل ذاتي جنس و كل
جنس كلي دينسه شكل اولدن كل ذاتي كلي جليه سني منتج اولور كذلك جليه
ثانيه اولان كل نوع كلي منفصله دن جزء ثاني اولان كل ذاتي نوع ايله تركيب
ايدلسه ينه شكل مذكور دن اوله رق نتيجه سني كل ذاتي كلي اولور جليه ثالثه ايله
منفصله دن جزء ثالثك تركيب دخي كل ذاتي كلي نتيجه سني منتج اوله رق نتيجه لري
متحده در و مثلا اقيسه اشكال متعدده دن اوله رق اما ان يكون كل عدد فردا اوزوجا
اولاشي من الواحد بعدد منفصله صغراسيه لاشي من الفرد بمبدأ الاعداد
ولاشي من مبدأ الاعداد بزوج و كل مبدأ الاعداد واحد جليه كبرامي دخي
قياس مقسم اولوب لاشي من العدد بمبدأ الاعداد قولني انتاج ايدر زيرا جليه
اولي منفصله دن جزء اول ايله شكل اولدن مطلوب بالقياس اولان لاشي من العدد
بمبدأ الاعداد انتاج ايدر شو وجهله كل عدد فرد و لاشي من الفرد بمبدأ
الاعداد فلاشي من العدد بمبدأ الاعداد دينلور و منفصله دن جزء ثاني اولان كل
عدد زوج جليه ثانيه اولان لاشي من مبدأ الاعداد بزوج ايله شكل ثابتنك ينه
لاشي من العدد بمبدأ الاعداد مطلوب بي انتاج ايدر و منفصله دن جزء ثالث اولان
لاشي من الواحد بعدد جليه ثالثه اولان كل مبدأ الاعداد واحد ايله شكل رابع دن
ينه مطلوب مذكور ي انتاج ايدر (و شرط انتاجه ان يكون المنفصله موجبه
كليه مانعة الخلو بالمعنى الاعم واشتمال جميع تلك الاشكال شرائط الانتاج حتى
يشترط في الشكل الاول ايجاب اجزاء الانفصال الصغريات وكليه الجمليات الكبريات
وبالعكس) قياس مقسمك شرط انتاجي مقدمه منفصله نك موجب كليه اولسي
و معنای اعم ايله مانعة الخلو اولسي وجليات ايله اجزاء منفصله بيننده مطلوب بي
انتاج ايدر معنای اولان اشكال دن جليه نك شرائط انتاج اوزره مشتمل اولسي
اولوب حتا كه شكل اولده صغرى واقع اوله جق اجزاء انفصالك ايجابي و كبرى
واقع اوله جق جليه لك كليت و بالعكس جليات صغرياتك ايجابي و كبريات اوله جق
اجزاء انفصالك كليت مشروطه در (كقولنا اما ان يكون العالم جوهر او عرضا)
صغراسيه (و كل جوهر حادث و كل عرض حادث) جليه كبرامي (فالعالم

حادث) نتیجه سنی منتج اوله رق منفصله نك جزء اولی ايله حلیه اولی دن تركب ايله جك العالم جوهر وكل جوهر حادث قیاسی شكل اولدن اولوب ايجاب صغری و كلیت كبری شرطی وجود و نتیجه سنی اولان العالم حادث عین مطلوبی در جزء ثانی اولان العالم عرض ايله حلیه ثانی اولان وكل عرض حادث قیاسنده دخی بشرطی وجود اوله رق نتیجه مذکور بی متجدد و عكسندہ كل حیوان جسم وكل حیوان متخیر و دائماً اما كل جسم جوهر و اما كل متخیر جوهر دینلوب فكل حیوان جوهر نتیجه سنی انتاج ایلر و حلیتین ايله منفصله نك جزئی بی یلنده اوله جق شكلین دخی ذكر اولنان شرطی حامل اوله رق اشبو مطلوبی انتاج ایدر لر

قال رحمه الله (تنبيه القياس المقسم وامثاله في الحقيقة قياس مركب من اقسام مفصلة النتائج كما سيأتي بناء على ان المفصلة مع كل حلية قياس بسيط منتج لمنفصلة مؤلفة من نتيجة التأليف والجزء الغير المشترك كما يأتي) غفلت ايدلسونكه قياس مقسم ايله مركبان دن سائر امثالی نفس الامر ده مفصلة النتائج اولان اقسام دن قياس مركب دو نه كیم فصل قياس مطلقه ان شاء الله تعالى قریب بیان اولنور شو و جهته مبنی كه منفصله هر بر حلیه ايله بر قیاس بسیط اوله رق نتیجه تألیف ايله جزء غیر مشار كدن مؤلفه اولان منفصله بی انتاج ایدر نه كیم ان شاء الله تعالى بیان آیدن معلوم اولور

قال رحمه الله (النوع الثاني ما ينتج شرطية واحدة او متعددة وهو القياس الغير المقسم المؤلف من منفصلة وحلية واحدة او حليات متعددة مشاركة لجزء واحد من اجزائها اولاً جزءاً متعددة اما بعدد الاجزاء او اقل منها او اكثر بان يشارك حليتان او اكثر بجزء واحد) قسم رابع دن نوع ثانی بر قیاسدر كه شرطیة واحدة و یاخود شرطیة متعددة بی منتج اولور و نتیجه سنی واحد اولان قیاس بسیط و متعدد اولان قیاس مركبدر و بنوع قیاس غیر مقسم اولوب كرك صغری و كرك كبری بر منفصله ايله حلیه واحد و یاخود حلیات متعددة دن مؤلف اولور بده اجزاء منفصله دن یا جزء واحد و یاخود اجزاء متعددة به مشار كه اولور و مع ذلك حلیات یا بعدد الاجزاء اولوب و یاخود اجزاء منفصله دن اقل و یاخود اكثر اولور و اكثر اولسی ایکی و یاخود دها زیاده حلیه نك منفصله دن جزء واحد مشار ك اولسی طریقیه اولور (وله ثلاثة اصناف لان المنفصلة فيه اما مانعة الخلو او مانعة الجمع او حقيقة وينعقد الاشكال الاربعة بضروبها في الشكل) و بنوع ایچون اصناف ثلثه اولوب زیرا احد مقدمین اولان منفصله یا مانعة الخلو و یاخود

مانعة الجمع و یاخود حقیقه اولور و بنوك جله نده اشكال اربعة بضروبها منعده اولور

(فالنصف الاول يشترط اتاجه بكون المشاركة منتجة مشتتة على شرائط الانتاج فينبذ منتج موجبة مانعة الخلو مؤلفة من نتيجة التأليف ومن الجزء الغير المشترك اما واحدة ان كانت المشاركة واحدة بأن يكون الحلية واحدة مشاركة لجزء واحد) ایدنی نوع مذکور دن كندیه منفصله مانعة الخلو اولان صنف اولك انتاجی حلیه نك مشاركتی بالفعل منتج اوله رق شرائط انتاج اوزره مشتتة اولسی به مشروطدر و قوای سابقه به مبنی بالقوه منتج اولسی مفید اوله من زیرا قوای مذکورہ انجق قیاسده متصله اولدیغی محله جاری اولوب بومحله ایسه قیاسده متصله اولماسیله بالقوه انتاج متصور اوله به جفی غیر خفیدر ته كیم حاشیه ده بیان ایشدر بو حینه قیاس مذکور نتیجه تألیف ايله جزء غیر مشار كدن مؤلف اوله رق موجبة مانعة الخلو منتج اولور اشبو نتیجه ده یا واحد اولور شو یله كه حلیه واحد اوله رق منفصله دن جزء واحد مشار كه اولسی به بر نتیجه بی انتاج ایدر (كقولنا اما ان يكون هذا العدد مقسماً او فرداً وكل مقسم زوج ينتج اما ان يكون هذا العدد زوجاً او فرداً) اشته بو نتیجه منفصله موجبة مانعة الخلو اوله رق نتیجه تألیف اولان هذ العدد زوج ايله جزء غیر مشار ك اولان فرد دن مؤلفه نتیجه واحددر و جزء اولك نتیجه تألیف اولسی زیرا منفصله دن هذا العدد مقسم جزء مقدم مشاركي كل مقسم زوج حلیه سینه ضم اولدیغی كبی نتیجه سی هذا العدد زوج اولور و اشبو تألیف یعنی هذا العدد مقسم وكل مقسم زوج قیاسی شكل اولدن اوله رق ايجاب صغری و كلیت كبری شرطی وجود اوله رق بالفعل هذا العدد زوج نتیجه سنی انتاج ایدر (و حینئذ يكون القياس بسيطاً) و بو وجهه حلیه واحد اولوبده جزء واحد مشار كه اوله رق نتیجه واحد بی منتج اولدیغی صورتده قیاس قیاس بسیط اولور (و اما متعددة ان كانت المشاركة متعددة بان يشارك حلية واحدة جزئين فصاعداً او حليات متعددة لجزء واحد او متعدد فحينئذ هو باعتبار كل مشاركة قياس بسيط ينتج تلك المنفصلة و باعتبار مجموع المشاركتين فصاعداً قياس مركب ينتج مفصلة موجبة اخرى) و یاخود صنف مذکورك انتاج ایلدیکی موجبة مانعة الخلو متعدد اولور بده مشاركتك متعدد اولسی به اولور و تعدد مشاركت حلیه واحد نك اجزاء منفصله دن جزئی به و دها زیاده به و یاخود حلیات متعدد نك منفصله دن جزء واحد و یاخود متعدد مشاركتیله اولور و بو حینه اشبو قیاس هر بر مشاركت اعتباریله قیاس بسیط اولوب اشبو موجبة منفصله مانعة الخلو منتج اولور

و مشارکتین و یا خود مشارکت مجموع اعتباریه قیاس مرکب اوله رق دیگر منفصله
موجب بی انتاج ایدر (اما مؤلفه من نتایج التألیفات ان لم يوجد الجزء الغير المشارک
والاؤلفه منها ومن ذلك الجزء) و قیاس مرکب نتیجه سی اولان منفصله^۱ اخی
اکثر قیاسده جزء غیر مشارک موجود اولمزه نتایج تألیفاتدن مؤلفه او اور نه کیم
مثال آتی بویه در واکر جزء غیر مشارک موجود اولور سه بصورتده منفصله^۲
مذکورہ نتایج تألیفات ایلہ جزء غیر مشارکدن مؤلفه او اور و حاشیه ده ایضاح ایلدیکی
وجهله جزء غیر مشارکت وجودی قیاسک احد مقدمتینی اولان منفصله ذات
اجزا اولوبده جلیه و یا خود جلیتین اشبو اجزادن جزئیته مشارک اوله رق جلیه نک
مشارک اولدیغی بر جز باقی قالدیغی صورتده تحقق ایدر (سواء کان عدد الجلیات
مساویا لعدد الاجزاء وهو ظاهر) و بصورتده ایستتر عدد جلیات عدد اجزایه
مساوی اولسون بوده ظاهر در مثلا اما ان یکون هذا العدد منقسما او فردا صغرای
منفصله سیله وکل منقسم زوج وکل فرد لا منقسم جلیتینی بیننده مساوات اوله رق
باعتبار البساطة اما ان یکون هذا العدد زوجا او فردا وكذلك اما ان یکون هذا
منقسما اولا منقسما منفصله لرینی و باعتبار التركيب اما ان یکون هذا العدد زوجا اولا
منقسما منفصله سنی انتاج ایدر (او اقل منها) و یا خود عدد جلیات اجزاء منفصله دن
اقل اولور (کقولنا اما ان یکون هذا العدد زوجا او فردا) منفصله ذات جزئیینی
ایلہ (وکل عدد کم) جلیه واحده سی (ینتج باعتبار البساطة قولنا اما ان یکون
بعض الزوج کا او هذا العدد فردا و قولنا اما ان یکون هذا العدد زوجا او بعض
الفردا کا) بساطتی اعتباریه اشبو قولینی انتاج ایدر (و باعتبار التركيب قولنا
اما ان یکون بعض الزوج کا او بعض الفردا کا) و ترکیب اعتباریه قول مذکور
انتاج ایلر (او اکثر منها) لکن حیثیذ ینتج باعتبار التركيب من فصلات عديدة مركبة
من نتایج التألیفات) و ایستتر سه عدد جلیات اجزاء منفصله دن اکثر اولسون لکن
بو تقدیرده باعتبار التركيب نتایج تألیفاتدن مرکبه اوله رق من فصلات عديدة بی انتاج
ایدر (کقولنا اما ان یکون هذا العدد منقسما اولا منقسما) اشبو منفصله ذات
جزئین ایلہ (وکل منقسم زوج وکل لا منقسم فرد وکل لا منقسم کم) جلیات ثلثه سی
(ینتج باعتبار التركيب قولنا هذا العدد اما زوج او فرد و قولنا هذا العدد اما زوج او کم)
و قولنا هذا اما زوج او فرد و کم) باعتبار التركيب اشبو من فصلات ثلثه بی انتاج ایدر
زیرا حاشیه ده بیانی وجهله منفصله دن جزء اولک جلیه اولی به و جزء ثانیک جلیه
ثانیه به مشارکتی اعتباریه قول اولی و جزء اولک جلیه اولی به و جزء ثانیک جلیه
ثالثه به مشارکتی اعتباریه قول ثانینی و جزء اولک جلیه اولی به و ثانیک ثانیه
و ثالثه دن هر برینه مشارکتی اعتباریه قول ثانی مننج اولور و اقوال ثلثه دن هر

بررری منفصله مانعة الخلو اولوب نتایج تألیفات مؤلفدر و قول ثالثدن کک فرد
اوزره عطفی و او واصله ایلہ اولوب او فاصله ایلہ دکادر زیرا قول ثالثده جزء
ثانیک جلیه ثانیه و ثالثه دن هر برینه مشارکتی معتبردر لکن قول ثانیده کک زوج
اوزره عطفی بوتک خلافتده اوله رق او فاصله ایلہ در (و ربما یتمد بعض نتایج
التألیفات مع بعض دون آخر حیثیذ یجعل المتحدان جزءا واحدا من النتيجة المنفصلة
و غیر المتحدان او الجزء الغير المشارک جزءا آخر منها) و بعضا واقع اولور که نتایج
تألیفاتدن بعضی سیله بعضی سیله متحد اوله رق بعض آخریه متحد اولور بو حیثده
متحدین نتیجه منفصله دن بر جزو نتیجه غیر متحده و یا خود جزء غیر مشارک منفصله دن
جزء آخر قلنور مثلا اما کل اب او کل اج او کل زه منفصله سیله وکل ب ط وکل ج ط
وکل ه د جلیه لرندن مؤلف اولان قیاس بویه اولوب فأما کل اط او کل زد قولنی
انتاج ایدر شوبله که جلیه اولی به منفصله دن جزء اول ضم اولوبده کل اب وکل
ب ط قیاسی ترکیب اولمسه نتیجه سی کل اط اوله جغی کی جلیه ثانیه ایلہ جزء
ثانی اولان کل اج وکل ج ط دخی نتیجه مذکور بی انتاج ایتسیله نتیجتین متحده
اوله رق نتیجه قیاسدن جزء اول اولور و جلیه ثالثه ایلہ جزء ثالث اولان کل زه
وکل ه د قیاس مؤلفک نتیجه سی کل زد اولوب نتیجه دن جزء ثانی او اور حاصلی
واقع یا کل اب ویا کل اج ویا کل زه اولوب و تقدیرین اولین اوزره کل اط و تقدیر
ثالث اوزره کل زد اوله رق واقع بونلردن خالی اولور

قال رحمه الله (والصفة الثاني غير مشروط بكون المشاركة نتيجة لكن اذا كانت
منجبة فقيما كانت المشاركة واحدة انتج سالبه جزئية متصلة مقدمها نتيجة التأليف وتاليها
الجزء الغير المشارک) و کنیدیه منفصله مانعة الجمع اولان صنف ثانیده جلیه ایلہ
جزء انفصال بیننده اولان مشارکتک نتیجه اولسی غیر مشروط اولوب لکن
نتیجه اولدیغی حیثده کنیدیه مشارکت واحد اولدیغی صورتده بوقیاس سالبه
جزئیته متصلة بی مننج اولور یعنی هر تقدیر مقدمه متصلة کلیه دخی اولسه نتیجه نک
نوعده منفصله به تبعیتی اولدیغی کی کیف و کده و جنسده دخی تابعه دکادر و اشبو
متصلة اولان نتیجه سالبه جزئیته نک مقدمی نتیجه تألیف و تالیسی جزء غیر مشارک
اولور (کقولنا اما ان یکون هذا الجسم حجرا او شجرا) صغرای منفصله مانعة
الجمعیه (وکل شجر متخیر) کبرای جلیه سی (ینتج قد لا یکون اذا کان هذا الجسم
متخیرا کان حجرا) سالبه جزئیته سنی انتاج ایدر زیرا جزء مشارک بالکثر شجر اولوب
هذا الجسم شجر وکل شجر متخیر دینلدیکی صورتده شکل اولدن بشروطه هذا الجسم متخیر
نتیجه سنی مننج اوله رق اشبو نتیجه تألیف نتیجه قیاسدن مقدم و جزء غیر مشارک
اولان حجر تالی اولش اولور (وفيما كانت متعددة انتج متصلات متعددة كذلك)

ومشاركته متعددة اولديغي صورته به سوالب جزئيه اوله رق متصلات متعدده بي
انتاج ايدر (كما اذا بدلنا الكبرى في هذا المثال بقولنا وكل جسم متخير) نه كيم
اشبو مثاله كبراي وكل جسم متخير قولزه تبديل ايدر اما ان يكون هذا الجسم
جرا او شجرا وكل جسم متخير ديديكمز صورته (ينتج قولنا قد لا يكون اذا كان
بعض الجرم متخيرا كان هذا الجسم شجرا وقولنا قد لا يكون اذا كان بعض الشجر
متخيرا كان هذا الجسم جرا) متصلتين سالبتين جزئيتين انتاج ايدر وبونلردن
ايكيسنده دخي مقدم نتيجة تأليف وتالي جزء غير مشار كدر (ولا ينتج باعتبار مجموع
المشاركتين فصاعدا سالبه واحده متصله مؤلفه من نتائج التأليفات حتى لا ينتج المثال
قولنا قد لا يكون اذا كان بعض الجرم متخيرا كان بعض الشجر متخيرا للتخلف في بعض
المواد) ومشاركتين وياخود مشاركاتك مجموعي اعتباريله نتائج تأليفات مؤلفه
اوله رق سالبه واحده متصله بي انتاج ايدر حتما كه اشبو مثالز قد لا يكون اذا كان
بعض الجرم متخيرا كان بعض الشجر متخيرا جزئيه مؤلفه سني منتج اولمز زيرا بو
نتيجه بعض مواده تخلف ايدر نه كيم حاشيه ده بيان ايتديكي وجهله هذا الجسم
اما انسان او فرس وكل انسان حيوان وكل فرس حساس قولزده قد لا يكون
اذا كان هذا الجسم حيوانا كان حساسا ديناسي وبونك عكسي كاذب اولور لكن
قد لا يكون اذا كان هذا الجسم حيوانا كان فرسا قولز ايله قد لا يكون اذا كان حساسا
كان انسانا قولز صادق اولور

(وان لم تكن نتيجة فشرط انتاجه ان يكون نتيجة التأليف المفروضة مع الجملة
نتيجة للجزء المشارك من المنفصلة حينئذ ينتج منفصلة موجبة مانعة الجمع مؤلفه من نتيجة
التأليف المفروضة ومن الجزء الغير المشارك) واكر مشاركت نتيجة اولمز سه
بوصورته قياس اقترانينك شرط انتاجي نتيجة مفروضة تأليفك حليه ايله برابر
مقدمة منفصلة دن جزء مشاركي نتيجة اولمسيدير وبو شرطك حين وجودنده قياس
نتيجة مفروضة تأليف ايله منفصلة نك جزء غير مشار كندن مؤلفه اولان منفصلة
موجبة مانعة الجمع انتاج ايدر (اما واحده ان كانت المشاركة واحده) بو نتيجة دخي
ياواحدة اولور بوده مشاركتك واحده اولمسيله اولور (كقولنا اما ان يكون هذا
الشيء متخيرا او جوهر او كل جسم متخير) اشبو قياسه مشاركت يالكز مقدم
منفصلة اولان متخيره اولمسيله (ينتج اما ان يكون هذا الشيء جسما او جوهر
مجردا) اشبو نتيجة واحده بي انتاج ايدر شوبله كه جزء مشارك منفصلة اولان هذا
الشيء متخير مقدمي وكل جسم متخير حليه سنه ضم اولمسه شكل ثاني دن اولور
وهر نقدر كيفا وكا اختلاف مقدمتين شرطي موجود اولمسيله حقيقة منتج اولمز سه ده
انتاجني فرض ايتديكمز تقديرده حاصل اوله حق هذا الشيء جسم نتيجة سني حليه

مذكوره به ضم ايتديكمزده شكل اولدن هذا الشيء متخير قولني منتج اولور بو
ايسه اجزاء منفصله دن جزء مشارك اوله رق بشرط انتاج تحقق ايدر
(او متعددة ان كانت المشاركة متعددة وهو حينئذ باعتبار كل مشاركة قياس
بسيط ينتج تلك المنفصلة وباعتبار مجموع المشاركتين فصاعدا قياس مركب
ينتج منفصلة موجبة اخرى مانعة الجمع مؤلفه من ذلك او من نتائج التأليفات)
وياخود نتيجة متعدده اولور بوده اكر مشاركت متعدده اولور سه اولور وبونقديرده
قياس هر بر مشاركت اعتباريله بر قياس بسيط اوله رق منفصلة مذكوره به يعني
منفصلة موجبة مانعة الجمع انتاج ايدر ومشاركتين وياخود مشاركاتك مجموعي
اعتباريله قياس مركب اولوب ديكر منفصلة موجبة مانعة الجمع منتج اوله رق اشبو
نتيجة منفصلة نتائج تأليفات ايله جزء غير مشار كدن وياخود يالكز نتائج تأليفات دن
مؤلفه اولور (سواء كانت الجملة واحده) ابستر حليه واحده اولون (كقولنا
اما ان يكون الاله الواحد موجودا او الاله المتعدد موجودا وكل واجب موجود
ينتج باعتبار البساطة قولنا اما ان يكون الاله الواحد واجبا او المتعدد موجودا
وقولنا اما ان يكون الاله الواحد موجودا او المتعدد واجبا) حليه واحده اوله رق
تعدد اجراء مشاركه دن ناشي نتائج متعدده بي انتاجي مثال مذكورده واقعدركه بساطت
اعتباريله اشبو قوليني انتاج ايدر مصنفك حاشيه ده ياني وجهله اشبو قياسه
كبرى اولان وكل واجب موجود حليه سني صغرى اولان منفصله نك
هر بر جزئه هيئت شكل ثاني اوزره مشاركه اولوب شوقدر كه كيفا اختلاف مقدمتين
شرطي غير موجود در لكن بزهر ايكيسني قياس منتج فرض ايدر حليه نك جزء اوله
مشاركتي اعتباريله نتيجة سني ان الاله الواحد واجب اولوب حليه مذكوره به ضم
اولنديغي حينده شكل اولدن ان الاله الواحد موجود قولمزي انتاج ايدر بوايسه
شكل ثاني مذكورده حليه به مشارك اولان جزء اولدر وحليه نك شكل مذكورده
جزء ثاني به مشاركتي اعتباريله نتيجة سني ان المتعدد واجب اولوب حليه مذكوره
ايله شكل اولدن ان المتعدد موجود قولني منتج اولوب وبو دخي شكل ثانيه
حليه به مشارك اولان جزء ثاني اوله رق شرط انتاج تحقق ايدر (وباعتبار التركيب
اما ان يكون الاله الواحد واجبا او المتعدد واجبا) وتركيب اعتباريله اشبو منفصلة بي
انتاج ايدر وبو انتاجك برهاني حاشيه ده بيان ايتديكي وجهله قياس مذكورك
باعتبار البساطة اما ان يكون الاله الواحد واجبا او المتعدد موجودا منفصلة
مانعة الجمع انتاج ايتديكي معلوم اولمسيدي وحليه مذكوره اشبو منفصلة
نتيجه به ضم اولنديغي حينده به منفصلة مذكوره بي منتج اولور (او متعددة) وابستره

حلیه متدده اولسون هر بر مشارکت اعتبار به قیاس بسیط اوله رق نتیجه مذکوره بی
و مجموع مشارکتین اعتبار به قیاس مرکب اوله رق نتیجه اخرایی اتاجده حلیه نك
متدده اولماسی صورتیله بینلرنده فرق غیر موجود در (کقولنا امان یكون الاله
قدیم او المتعدد موجودا وكل واجب قدیم وكل مجرد موجود) ایسته بوقیاسده
ایکی حلیه موجود اولوب حاشیه ده ذکر ایلدیکی وجهله باعتبار البساطة امان
یكون الاله الواحد واجبا او المتعدد موجودا واما ان يكون الاله الواحد واجبا
او المتعدد مجردا منفصلیننی اتاج ایدر زیر حلیه ایله برابر نتیجه تألیفدن جزء
مشارکت شرط استنتاجی موجود در و ترکیب اعتبار به امان یكون الاله الواحد
واجبا او المتعدد مجردا قولنی اتاج ایدر

قال رحمه الله (جميع ما ذكر في الصنفين اذا كانت المنفصلة موجبة واما اذا كانت
سالبة فحكم مانعة الخلو السالبة حكم مانعة الجمع الموجبة في الاشتراط باستنتاج
الجزء المشارك من نتيجة التأليف مع الجمالية وحكم مانعة الجمع السالبة حكم مانعة
الخلو الموجبة في الاشتراط يكون المشاركة منتجة لكن النتيجة فيهما سالبة من نوع
المنفصلة) صنفینده ذکرى مرور ایدن شیلرک حلیه سی منفصله موجب اولدیغی
صورتده اولوب واما سالب اولدیغی حینده سالب اولان مانعة الخلو حکمی
مع الجمالية نتیجه تألیفدن استنتاج جزء مشارکله اشتراطده مانعة الجمع موجب نك
حکمیدر و سالب اولان مانعة الجمع حکمی مشارکتك نتیجه اولسبله اشتراطده
موجب اولان مانعة الخلو حکمیدر شوقدر فرق موجوددرکه سالبینده نتیجه
نوع منفصله دن یعنی مانعة الخلو و یا جعدن ققیسنندن ایسه اونوعدن سالبدر
قال رحمه الله (فالضابط في نتيجة الصنفين انها منفصلة تابعة للمنفصلة في الكيف والكم والكيف
والجنس اعني المنفصلة والنوع اعني مانعة الخلو ومانعة الجمع الا اذا كانت المشاركة
منتجة فيما كانت المنفصلة موجبة مانعة الجمع كما عرفت) ایدى نتیجه صنفینده قاعده
کلیه بودرکه اشبو صنفینك نتیجه سی منفصله اولوب جزئیك و کلیته و ایجاب
وسلبده و جنسده یعنی منفصله اولقده و نوعده یعنی مانعة الخلو و یا مانعة الجمع
اولقده منفصله قیاسه تابعه در فقط کنیدیده منفصله موجب مانعة الجمع اولان
قیاسده حلیه نك اجزاء منفصله به مشارکتی نتیجه اولدیغی صورتده بوقیاسك
نتیجه سی منفصله به تابعه اولوب متصله بی اتاج ایلدیکی صنف تألیده معلوم
اولسیدی

قال رحمه الله (والصنف الثالث ان كانت المنفصلة فيه موجبة ينتج ما ينتج الصنفان
الاولان بشروطهما فيما كانت المنفصلة فيهما موجبة والافلايخج) و اشبو قسم رابعدن
صنف ثالث یعنی کنیدیده منفصله حقیقه اولان قیاس اگر کنیدیده منفصله موجب

اولورسه بوقیاس صنفین اولانك کنیدیله منفصله موجب اولدیغی حینده
بشروطهما اتاج ایلدکاری شیئی اتاج ایدر شو جهتله که موجب حقیقه مانعینك
ایکسندن اخص اولوب لازم اعم ایسه لازم اخصدر و اگر منفصله حقیقه موجب
اولوب بده بلکه سالب اولورسه اشبو سالب حقیقه دن تألیف ایدیلان قیاس
نتیجه ویر می

قال رحمه الله (القسم الخامس ما يتركب من المتصلة والمنفصلة وله ايضا ثلاثة انواع
افتراسات شرطیه نك آخر اقسامی اولان قسم خامس متصله ایله منفصله دن ترکیب
ایدن قیاسدر بوقسم ایچون دخی وسطك طرفیندن جزء تام و یا ناقص و یا خود احد
هماده تام و آخرنده ناقص اولق اعتبار به انواع ثلثه در

(النوع الاول ما يكون الاوسط جزءا تاما من كل منهما ولا يتغير الاشكال الاربعه فيه
بالطبع بل بالوضع فقط فله اربعة اضاف لان المتصلة اما صغرى او كبرى وعلى
التقديرين فالأوسط اما مقدمها او تاليها و شرط في الكل كلية احدي المقدمتين و ایجاب
احدیها) انواع ثلثه دن نوع اول بر قیاسدر که کنیدیده اوسط مقدمینك هر برندن
جزء تام اولور و بنوعده اشكال اربعه دن بعضی آخرندن طبعاً و مفهوماً متمیز
اولوب بلکه یالکز وضع و حالیه تمیز ایدر ایدى نوع اول ایچون درت صنف
واردر زیرا متصله قیاسدن یا صغری و یا خود کبری اولوب و یایکی تقدیر او زده
اوسط متصله نك یا مقدم و یا خود تالیسی اولور و اصناف اربعه نك حلیه سنده
مقدمیندن برینك کلیه و كذلك بولردن برینك موجب اولسی مشروطدر (وبعد ذلك
فالمتصلة اما موجبة او سالبة فان كانت موجبة فالمنفصلة ايضا اما موجبة فشرط
اتاجه ان يكون الاوسط مقدم المتصلة ان كانت المنفصلة مانعة الخلو او تاليها ان كانت
مانعة الجمع او سالبة فالشرط بالعكس والنتيجة فيهما منفصلة موافقة للمنفصلة
في الكيف والنوع) وعلى الاطلاق ذكر اولنان شرط موجود اولدقدن صکره
ایدى متصله یا موجب و یا خود سالب اولور اگر موجب اولورسه منفصله دخی
یا موجب اولور بوحالده شرط اتاجی اگر منفصله مانعة الخلو اولورسه اوسطك
متصله ایچون مقدم اولسی و اگر مانعة الجمع اولورسه متصله ایچون تالی اولسیدر
و یا خود منفصله سالب اولوب بوضورتده شرط اتاج منعكس اوله رق مانعة
الخلو ده اوسط متصله ایچون تالی و مانعة الجمعده مقدم اولور و یایکی قیامده دخی
نتیجه کیفده و نوعده منفصله قیاسه موافقه اولان منفصله اولوب اگر منفصله مانعة
الخلو ایسه نتیجه دخی بونوعدن و مانعة الجمع ایسه نتیجه دخی بونوعدن اولور
كذلك منفصله موجب ایسه نتیجه دخی موجب سالب ایسه سالب اولور (کقولنا
كلما كان العالم حادثا كان موجبه فاعلا مختارا) موجب متصله سالبه (واما ان يكون

موجده فاعلا مختارا او فاعلا موجبا (منفصلة موجبة مانعة الجمعي) ينتج اما ان يكون العالم حادثا او يكون موجده فاعلا موجبا (منفصلة موجبة مانعة الجمعي) انتاج ايدر وبو نتيجته كيفه ونوعه منفصلة قياسه موافقه واوسط تالي متصلة درو منفصلة سالبه به مثال كلما كان وجد العالم فاعلا مختارا كان العالم حادثا وليس البتة اما ان يكون موجده العالم فاعلا مختارا او فاعلا موجبا او اوب متصلة موجبه اليه سالبه منفصلة مانعة الجمع من مركب اوله رق شكل ثالثا قد لا يكون اما ان يكون موجده العالم فاعلا موجبا او يكون العالم حادثا سالبه منفصلة مانعة الجمعي منتج اولور ومنفصلة سالبه اولسيله مشروط اولديغي وجهله اوسط متصلة دن مقدمدر

وان كانت المتصلة سالبة فالشرط احد الامر ين اما كلية المتصلة او كون الاوسط تاليها ان كانت المنفصلة مانعة الخلو او مقدمها ان كانت مانعة الجمع فان كانت المنفصلة مانعة الخلو الكلية فان كانت المتصلة ايضا كلية ينتج القياس نتيجتين مانعة الخلو ومانعة الجمع موافقتين للمتصلة في الكيف والكم) واكر متصلة سالبه اولورسه شرط انتاجي احد امرين اوله رق يا متصلة لك كليتي وياخود اكر منفصلة مانعة الخلو ايسه اوسطك متصلة ايجون تالي واكر مانعة الجمع ايسه مقدم اولسيدر ايمدى اكر منفصلة كلية اوله رق مانعة الخلو اولوبده متصلة دخي كليه اولورسه اشبو قياس مركب نتيجتين منتج اولوب بونلردن برى مانعة الخلو وديكرى مانعة الجمع وايكيسيده كيف وكده متصلة به موافق اولور (كقولنا ليس البتة اذا كانت الشمس طالعة فالليل موجود) متصلة سالبه كليه سيله (ودائما اما ان يكون الليل موجودا او الارض مضيئة) منفصلة كليه سى (ينتج البتة اما ان يكون الشمس طالعة او الارض مضيئة) شكل اولدن اشبو منفصلة سالبه كليه سى انتاج ايدوب حقيقة برى مانعة الجمع وديكرى مانعة الخلو اولمق اعتبار به منفصليندر (وان كانت المتصلة جزئية انتج مانعة الجمع فقط موافقة للمتصلة كما وكيفا) واكر متصلة جزئية اولورسه كما وكيفا متصلة به موافقه اوله رق بالكز مانعة الجمعي انتاج ايدر مثلا قدلا يكون اذا كانت الشمس طالعة فالنهار موجود ودائما اما ان يكون الليل موجودا او الارض مضيئة قولنك نتيجته سى مانعة الجمع اوله رق قدلا يكون اما ان يكون الشمس طالعة او الارض مضيئة او اور (وان كانت غير مانعة الخلو الكلية فسواء كانت مانعة الجمع او مانعة الخلو الجزئية انتج سالبة جزئية مانعة الخلو) واكر منفصلة مانعة الخلو كليه اولموبده غير سى اولورسه بوصورته استرمانعة الجمع كليه وياجزيه اولسون وياخود مانعة الخلو جزئية اولسون سالبة جزئية مانعة الخلو انتاج ايدر مثلا منفصلة مانعة الجمع كليه دن قدلا يكون اذا كانت الارض

مظلمة فالشمس طالعة ودائما اما ان لا يكون الارض مظلمة او النهار موجودا قياسنده متصلة سالبه جزئية اولسيله قدلا يكون اما ان يكون الشمس طالعة او النهار موجودا سالبة مانعة الخلو انتاج ايدر وامثله باقيه ده غير خفيدر

قال رحمه الله (تنبيه اشراط انتاج الموجبتين يكون الاوسط مقدمة المتصلة في مانعة الخلو وتاليها في مانعة الجمع اذا التزم موافقة النتيجة للقياس في الحدود وان لم يلتزم فالاولف منهما ينتج بدون ذلك الشرط موجبة متصلة جزئية مؤلفة من نقيض الاصغر وعين الاكبر فيما تركب من مانعة الخلو ومن عين الاصغر ونقيض الاكبر فيما تركب من مانعة الجمع واما اذا كانت المنفصلة حقيقية فان كانت موجبة انتج نتيجتين الباقيتين وان كانت سالبة فلا ينتج شيئا) خفي اولسونكه متصلة اليه منفصلة موجبتين اولدقلى صورته مانعة الخلو اوسطك مقدم متصلة ومانعة الجمع ده تالي متصلة اولسيله اشراط انتاجلى حدود نتيجته ك حدود قياسه موافقتى التزام اولديغي حينده اولور واكر حدوده موافقتلى التزام اولمزايسه بوصورته اشبو موجبتين مؤلف اولان قياس شرط مذكور موجود اولقسرين موجبة متصلة منتج اولوب وبنتيجته تركيب قياس منفصلة مانعة الخلو دن اولديغي محله نقيض اصغرا به عين اكبر دن تركيب قياس مانعة الجمع دن اولديغي محله عين اصغرا به نقيض اكبر دن مؤلفه اولور ومانعة الخلو ده اصغر مقدم متصلة واكر طرف مانعة الخلو ومانعة الجمع ده اصغر تالي متصلة واكر طرف مانعة الجمع مراد مانعتين دن هر برنده اوسط استر مقدم متصلة وايسر تالي متصلة اولسون منتج اولسيدر بوصورته مرور ايدن كلما كان العالم حادثا كان موجده فاعلا مختارا واما ان يكون موجده فاعلا مختارا او فاعلا موجبا مثالي اكر منفصلة مانعة الجمع حل اولنورسه قد يكون اذا كان العالم حادثا لم يكن موجده فاعلا موجبا قولزى واكر مانعة الخلو حل اولنورسه قد يكون اذا لم يكن العام حادثا كان موجده فاعلا موجبا قولزى انتاج ايدر اوسط مقدم متصلة اولديغي محله دخي كلام بووجهله در واما منفصلة حقيقه اولديغي محله اكر موجبه اولورسه مانعتينك نتيجته لى كى انتاج ايدر زيرا حقيقه اخص اولوب واعم لازم كلان شى اخصه لازم كلور واكر حقيقه سالبه اولورسه هيچ برشى منتج اوله من يعنى باقينك نتيجته سى انتاجى لازم كلز زيرا حقيقه سالبه اعم اولوب واخصه لازم كلان هر برشى لازم اولز

قال رحمه الله (النوع الثانى ما يكون الاوسط جزءا ناقصا من كل منهما وله ستة عشر

صنفان المنفصلة فيه اما مانعة الخلو او مانعة الجمع وكل منهما امام وجبة او سالبة والمتصلة اما صغرى او كبرى والجزء المشارك من المتصلة اما مقدمها او تاليها وينعقد الاشكال الاربعة بضروبها في كل منها (انواع مذكورة من نوع ثانى برقياس مدركه حد اوسط مقدمتينك هر برندن جزء ناقص اولور و بونوع ايجون اون آلتى صنف اولوب زيرا كنديدنه منفصله يا مانعة الخلو و يا خود مانعة الجمع اوله رق بونلردن هر برى دخی يا موجه و يا سالبه اولور وعلى التقادير الاربعة متصلة دخی يا صغرى و يا خود كبرى اوله رق سكره بالغ اولور و متصله دن جزء مشارك متصله نك يا مقدم و يا خود تاليسى اوله رق سكره ضرب ايله اون التى به رسیده اولور و اشبو اون آلتى صنفدن هر برنده اشكال اربعة بضروبها منعقدة اولور (والكل ينتج تيجتين احديهما متصلة مركبة من الطرف الغير المشارك من المتصلة ومن منفصلة مؤلفة من تيجة التأليف بين المتشاركين ومن الطرف الغير المشارك من المنفصلة والاخرى منفصلة مركبة من الطرف الغير المشارك من المنفصلة ومن متصلة مؤلفة من تيجة التأليف ومن الطرف الغير المشارك من المتصلة) و بوضفك جملته سى ايكى تيجه دخی منتج اوله رق بونلردن برسى متصله اولوب احد مقدمتين قياس اولان متصله نك طرف غير مشاركيله بر منفصله دن مركبه اولور و بوضفك مشاركين بيننده اولان تيجة تأليف ايله منفصله نك طرف غير مشاركندن مؤلفه اولور و تيجة اخرى منفصله اولوب منفصله قياسك طرف غير مشاركيله بر متصله دن مركبه اولور و بوضفك دخی تيجة تأليف ايله متصله قياسك طرف غير مشاركندن تألف ايدر (كقولك كلما كان العالم متغيرا كان حادثا و دائما اما ان يكون كل حادث ممكنا او يكون غير الواجب واجبا) بومثاله منفصله مانعة الخلو و مقدمتيندن ايكيسیده موجه و صغرى متصله و جزء مشارك تالى متصله در (ينتج قولنا كلما كان العالم متغيرا فدائما اما ان يكون العالم ممكنا او غير الواجب واجبا) اشبو تيجة اولى متصله اولوب مقدمه سى اولان العالم متغيرا متصله قياسدن طرف غير مشارك و تاليسى تيجة تأليف ايله منفصله قياسك طرف غير مشاركندن مؤلفه در زيرا طرفين متشاركين تأليف اوله رق العالم حادث وكل حادث ممكن ديلسه تيجه سى العالم ممكن اولوب تاليدن جزء اول اولان اما ان يكون العالم ممكنا قولى بوندن عبارت در و منفصله قياسدن طرف غير مشارك او يكون غير الواجب واجبا و ايسيله بوضفك تالى تيجه نك جزء ثانيسيدر (و اما ان يكون غير الواجب واجبا و اما كلما كان العالم متغيرا كان ممكنا) و بوضفك قياس مذکور ايجون تيجة اخرى اولوب منفصله اوله رق منفصله قياسك طرف غير مشاركى مقدم و متصله نك طرف غير مشاركى ايله تيجة تأليفدن مؤلفه اولان متصله تاليدر (و حكمه باعتبار النتيجة الاولى حكم القياس المركب من الجملة والمتصلة

في الشرائط والنتائج بناء على ان المنفصلة فيه بمنزلة الجملة و باعتبار النتيجة الثانية حكم القياس المركب من الجملة والمنفصلة بناء على ان المتصلة بمنزلة الجملة (و بونوعك تيجة اوليسى اعتباريله شرائط و نتائجده حكمى جليه ايله متصله دن مركب اولان قياسك حكمى كيدر زيرا بونده اولان منفصله جليه بمنزله سنده در و تيجة ثانیه اعتباريله جليه ايله متصله دن مركب اولان قياسك حكمى كيدر زيرا بونده اولان متصله جليه بمنزله سنده در الحاصل شرح مفاصلة بيان اولديغى وجهه نه مانكه بونوع قياس طرفين غير متشاركين ايله طرفين متشاركين اوزره مشتمل اولوب بونلردن برى متصله دن و اخرى منفصله دن اولديسه بعضا متصله دن طرف مشاركك اخذيله منفصله ضم اوله رق بونلردن بر تيجة استنتاج اولور بوقياس ايسه حلى ايله منفصله دن مركبدر و بوضفك استحصا لدن صكره اشبو تيجة تأليف اخذ و متصله دن طرف غير مشارك ضم اولور و بوقياس حلى ايله متصله دن مركب اولان قياس حكمنده در زيرا بوضفك منفصله حلى بمنزله سنده در و تيجة و بعضا منفصله دن طرف مشاركك اخذيله متصله ضم اوله رق بونلردن تيجه حاصل اولور بوايسه حلى ايله متصله دن مؤلف برقياس در بعده بونلرنده اولان تيجة تأليفك اخذيله منفصله دن طرف غير مشارك ضم اولور بوايسه حلى ايله متصله دن مركب اولان قياس حكمنده در زيرا بوضفك مقدمه متصله حلى مقامنده قائمه اولور

قال رحمه الله (النوع الثالث ما بين اوسط جزأ تاما من احديهما و ناقصا من الاخرى فان كان جزأ تاما من المتصلة كان حكمه حكم القياس المؤلف من الجملة والمنفصلة و يكون المتصلة مكان الجملة فالنتيجة فيه منفصلة مؤلفة من الطرف الغير المشارك من المنفصلة و من تأليف بين الشرطين المتشاركين) نوع ثالث برقياس اقترائيدر كه كنديدنه حد اوسط مقدمتيندن جزء تام و مقدمه اخرادن جزء ناقص اولور ايمدى اكر حد اوسط شرطيه دن جزء تام اولور سه بونك حكمى جليه ايله منفصله دن مؤلف اولان قياسك حكمى كى اولوب و متصله مكان جليه ده اولور و بوقياسده تيجه منفصله اوله رق قياسده اولان منفصله نك طرف غير مشاركيله شرطيتين متشاركتين بيننده اولان تيجة تأليفدن مؤلفه اولور مثلا كلما كان اب بقدر و دائما اما كلما كان ج دفوز و اما ح ط ديلسه تيجه سى اما كلما كان اب فوز و اما ج ط اولور (وان كان جزأ تاما من المنفصلة كان حكمه حكم القياس المؤلف من الجملة والمتصلة و المنفصلة مكان الجملة فالنتيجة فيه متصلة مؤلفة من الطرف الغير المشارك من المتصلة و من تيجة التأليف بين المتشاركين) و اكر اوسط منفصله دن جزء تام اولور سه بوقياسك حكمى جليه ايله متصله دن مؤلف اولان قياسك

حکمی کبیر و بونده منفصله مکان جلیه در بوجهته نتیجه سی متصله اوله رق متصله قیاسک طرف غیر مشارکله مشارکین بینده اولان نتیجه تألیفدن مؤافه اولور مثلا کما کان اب فاما هج واما هز واما انا واما جط دینسه اول مانعة الجمع وثانی مانعة الخلو اولوب نتیجه سی کما کان اب فکما کان جد جط اولور و بوقسمک تفصیلی و بیان انتاجی قیاسین مذکورینه رجوع ایله تطبیق و تأمل اولدیغی تقدیرده معلوم اولور

خفی اولسونکه اقترایات شرطیه دن متصله ایله منفصله دن مؤلف اولان اشبو قسمدن مطبوع اولان قیاس کنیده مقدمتین بینده شرکت جزء تام و یا خود ناقصده اوله رق متصله صغری و منفصله موجب کبری اولاندر و بونلردن مشارکت جزء تامده اولسونه مثال کما کانت الشمس طالعة فالنهار موجود واما او قدیکون اما ان یکون النهار موجودا و الارض مظلمة اولوب فاما او قدیکون اما ان یکون الشمس طالعة واما ان یکون الارض مظلمة قولنی انتاج ایدر و مشارکت جزء ناقصده اولدیغنه مثال کما کان هذا انسانا فهو حیوان وکل حیوان فهو اما ایض او اسود اولوب کما کان هذا انسانا فهو اما ایض او اسود قولنی انتاج ایدر

وینه خفی اولسونکه ذکر اولدیغی وجهله اقترایات شرطیه دن قضیه شرطیه استنتاج اولدیغی مثللو استنتاج جلیه دخی ممکن اوله رق وجوه و شرائطی مفصلانده میندر کذاک بو وجهله قیاس شرطیدن استنتاج جلیه ممکن اولدیغی کبی قیاس جلیدن استنتاج شرطیه دخی ممکن ایدوکی بیان ایدلشد

قال رحمه الله (فصل القیاس مطلقا ان تألف من مقدمتین فقط یسمى قیاسا بسیطا کاکثر الامثلة المتقدمة فی الاقتراعی والاستثنائی) اخیر فصول سبعة اولان اشبو فصل سابعده مطلقا اقیسه بی بسیط و مرکبه تقسیم ایله تفرعاتی بیان اولور شوبله که مطلقا قیاس یعنی کرك اقتراعی و کرك استثنائی اکر بالکز ایکی مقدمه دن مؤاف اولورسه قیاس بسیط تسمیه اولور نه کیم اقتراعی و استثنائیده مرور ایدن امثله دن اکثریسی بوقیلدنر مثلا اقتراعی جلیده کل جسم مؤلف وکل مؤلف محدث قولی فقط مقدمتیندن مؤلف اولوب فکل جسم محدث قولنی انتاج ایدرک قیاس بسیطدر کذاک شرطیتین متصلتیندن مؤلف اولان اقتراعی شرطیده کما کانت الشمس طالعة فالنهار موجود وکما کان النهار موجودا فالارض مضیئة قولنی نه بالکز مقدمتیندن مرکب اوله رق کما کانت الشمس طالعة فالارض مضیئة قولنی انتاج ایله قیاس بسیطدر و کذاک منفصلتیندن مؤلف اولان اقتراعی شرطیده کل عدد فهو اما زوج واما فرد وکل زوج اما زوج الزوج الزوج الفرد قولنی نه فقط مقدمتیندن مؤلف اولوب کل عدد فهو اما فرد الزوج الزوج الزوج الفرد قولنی انتاج ایدرک قیاس بسیطدر

و قیاس استثنائیدن کنیده شرطیه موضوعه متصله اوله رق ان کان هذا انسانا فهو حیوان لکنه انسان دینسه بالکز مقدمتیندن مرکب اولوب مقدمه اولی شرطیه وثانیه استثناء عین مقدم معناسنه واضعه اوله رق بوضوئیده عین تالی اولان فهو حیوان قولنی انتاج ایدر بودخی بسیطدر

وان تألف من اکثر منها قیاسا مرکبا وهو اما مرکب من اقترایین فصاعدا او من استثنائین فصاعدا او من الاقتراعی والاستثنائی واکر قیاس مقدمتیندن اکثر مقدمتیندن متألف اولورسه قیاس مرکب تسمیه قلنور قیاس مرکبه یا ایکی ودها زیاده قیاس اقترایلردن و یا خود ایکی ودها زیاده استثنائیلردن و یا خود اقتراعی ایله استثنائیلردن مرکب اولور مصنف ایکی ودها زیاده استثنائیدن ترکیب ایدن قولی قیاسده ادخالنی مقام تعلیل و ایضا حاشیه ده دیمشدر که زیرا تعریف قیاس هر قیاس بسیط اوزره صادق اولدیغی کبی قیاسین و اقیسه دن مجموع اوزره صادق اولور نه کیم زید و عمرو دن هر بررلی اوزرینه انسان دینک صادق اولدیغی کبی هر ایکیسنه مجموعی اعتباریله ده صادق اولور چونکه وحدت و کثرت عوارض ماهیاتدن اولوب لازمتین دکدر بوقدیرده دیرز که مادامکه استثنائیک مجموعی فرد محقق و تعریف قیاس اقترایک و استثنائی ایله اقتراینیک مجموعی اوزره صادق اولدیغی مثللو مجموع استثنائین اوزره ده صادق بوضوئیده مجموع استثنائینک اقسام قیاس مرکبدن اولمی لایدر و الا تعریف قیاس دخول اغیار ایله معنا باطل اولمی لازمکلور بوجهته قوم استثنائیندن مرکبی مرکبات بینده بیان ایتیوب اهمال ایش اولدقلرندناشی اقسام قیاس مرکبدن اوله مر دینلمی وارد اوله مر حاصلی تعریف قومده دخولی افراددن عدد اولمسنده کافی اوله رق عدد صراحتلری مانع دکل و الا تعریفلری مخلصدر (وعلی کل تقدیر هو اما موصول النایج ان اوصل الی کل قیاس بسیط نتیجه فضمت الی مقدمه اخرى لیحصل بسیط آخر و هکذا الی حصول المطلوب) امدی قیاس مرکب ایستراقترائیندن و ایسترا استثنائیندن و یا خود اقتراعی ایله استثنائیدن ترکیب اولسون اشبو تقادیر ثلثه اوزره ایکی قسم اوله رق یا موصول النایجدر که هر بر قیاس بسیطه نتیجه سی ایصال اولنوب بعده بو نتیجه نک دیگر قیاس بسیط حاصل اولقی اوزره مقدمه اخرايه بو وجهله حصول مطلوبه دکن دیگر مقدمه به هکذا ضم اولمسیله اولور (کقولنا هذا الشیخ جسم لانه انسان وکل انسان حیوان فهذا حیوان ثم هذا حیوان وکل حیوان جسم فهذا جسم وهو المطاوب) ایشنه بو مثال ایکی قیاس اقتراعی جلیدن مرکب اولوب موصول النایجدر چونکه مطلوب اشارت اولنان شیخ جسم اولدیغنی اثبات ایتک اوزره هذا الشیخ جسم قولنی استنتاجدر قیاس اول ایهه بو مطلوبی

منتج اوليوب بلذكه هذا حيوان نتيجة سنى انتاج ايتسليه مطلوبه وصول ايجون
بوتيجه صغرى ايدبلوب وكل حيوان جسم كبراسنه ضم اولنشددر كه بوندن
ديكر برقياس بسيط حاصل اوله رق مطلوب اولان فهذا جسم قضيه سنى انتاج
المشدر واكر بز وكل حيوان جسم محلنه وكل حيوان حساس ديمش اولسق
نتيجه فهذا حساس اوله رق مطلوب حاصل اوليه جفندن تكرار بوتيجه يي وكل
حساس جسم كبراسنه ضم ايله نتيجه حاصله غير مطلوب اوله رق اوج قياسدن
مركب اولور (واما مفصول النتائج ان فصل عن بعض البسائط نتيجته) وياخود
قياس مركب مفصول النتائجدر كه بوده بعض قياس بسيطلر دن نتيجه سى فصل
اولنسيه اولور (كقولنا لان هذا الشج انسان وكل انسان حيوان وكل
حيوان جسم فهذا الشج جسم) ايشته بوصورته قياس بسيط اولك نتيجه سى
اولان فهذا الشج حيوان قياسه وصل وتصريح اولنجه رق قياس ثاني
بسيطة انتقال ايدلمشدر (وكالقياس المقسم وامثاله كما اشرنا) وذكري مرور ايدن
قياس مقسم ايله مركباتدن سائر امثالي دخي بويله اولوب مفصول النتائجدر ته كيم
تنبيه سابقده بوكا اشارتله قياس مقسمله امثالي في الحقيقه اقيسه مفصوله النتائجدر
اولديغنى بيان ايتشدر مصنف حاشيه ده ديمشدر كه اشبو ذكر اولنان هذا الشج
جسم لانه انسان آه مثالي ايتراينندن مؤلف اولان قياس موصول ومفصوله
مثال اولوب واما استثنائيندن مؤلفه مثال موصولده هذا جسم لانه كذا كان
انسانا كان حيوانا لكنه انسان فهو حيوان دينلوب نتيجه اولان فهو حيوان وصل
وتصريح اولنقدنصكره قياس ثاني به انتقال ايدرك كذا كان حيوانا كان جسمه لكنه
حيوان فهو جسم قولز كيدر ايمدى اشبو قياس مركب ايكى قياس استثنائين
مركب اوله رق موصول النتائجدر وقياس اولك نتيجه سى اولان فهو حيوان حذف
اولديغنى تقديرده مفصوله مثال اولش اولور واقتراي ايله استثنائيندن مؤلف اولنر
ايله قياس خلف ايجون ذكر اولنه جق مثال بونلر دن ظاهر اولور وايكيسنده
اقتراي شرطينك نتيجه سندن فصلندن ايجون حق اولان ايكيسنده قياس مفصولدر
وبونلر كجهله سى ظاهر اولسيه مننده ترك المشدر ايمدى اقتراي ايله استثنائين
مركبه هذا متنفس لانه اذا كان متحركا بالارادة فهو حيوان لكنه متحرك بالارادة
وكل حيوان متنفس قولز مطلوبى منتج اوله رق مفصول النتائجدر موصولى دخي
غير خفيدر

قال رحمه الله (والمؤلف من الاقتراي والاستثنائي الغير المستقيم يسمى عندهم قياسا
خلفا) وقياس اقتراي ايله قياس استثنائي غير مستقيمن مؤلف اولان قياس مركبه
عند القوم قياس خلف تسميه اولور وبوقياسه خلف يعنى باطل تسميه سى في نفسه

باطل

باطل معناسه اوليوب بلذكه مطاوب حق اولديغنى تقديرده باطل انتاج ايدرديمكدر كه
حاصلى ابطال نقيضيه مطلوبى ايتندر (٣) (كقولهم لا يمكن صدق الشكل الاول
او الثالث بدون صدق نتيجته والاصدق نقيض النتيجه مع كل من المقدمتين منتظما مع
احدهما على هيئة شكل معلوم الانتاج لما ينافي المقدمة الاخرى وكذا صدق النقيض كذلك
يلزم صدق المقدمة الاخرى وكذبها معا هذا خلف اى باطل) مثلافومك شوكلامى كيكه
شكل ثاني وياخود ثالث نتيجدرى صادق اوليه رق صدقلى ممكن اوله من اكر بدون
صدق النتيجه صدق ممكن اولسه مقدمتيندن هر برلر يك صدقيه برلر نقيض نتيجه دخي
مقدمة اخرايه منافي اولان شئى انتاجى معلوم اولان شكل هيئى اوزره احد
مقدمتين ايله منتظم اوله رق صادق اولور وهرنه زمانكه نقيض بو وجهله صادق
اولسه مقدمة اخرايك هم صادق وهم كذبى لازم كلور بو ايسه خلف يعنى
باطلدر ايمدى قومك بو كلامى قياس خلف اولوب مدما لا يمكن صدق الشكل
الثاني او الثالث بدون صدق نتيجته اولوب دليل بر قياس اقتراي ايله
بر قياس استثنائين وقياس اقتراي ايكى متصله دن وقياس استثنائي بر متصله
ايله بر جليه دن مركبدر ايمدى قياس اقتراينك جزء اولى اولان متصله اولى والا
لفظندن منقهم اولديغنى وجهله لو امكن صدق الشكل الثاني او الثالث بدون
صدق نتيجته لصدق نقيض النتيجه مع كذا شرطيه سى اولوب ومتصله ثابته وكذا
صدق النقيض كذلك يلزم صدق المقدمة الاخرى وكذبها معا شرطيه سيدر واشبو
متصلتينك نتيجه سى فلو امكن صدق الشكل الثاني او الثالث بدون صدق نتيجته
يلزم صدق المقدمة الاخرى وكذبها معا اولوب قياس استثنائينك جزء اولى اولان
متصله اشبو نتيجه اقتراي وجزء ثانيى هذا خلف مفهومده اولان لكن لا يمكن
صدق المقدمة الاخرى وكذبها معا فكذلك المقدم مفادى اوله رق استثناء نقيض
تالى نقيض مقدمى منتجدر نقيض مقدم ايسه لا يمكن صدق الشكل الثاني او الثالث بدون
صدق نتيجته اولوب عين مطلوبيدر وخلاصه سى اكر مطلوب تحقق ايتسه نقيضى تحقق
ايدر واكر نقيض مطلوب تحقق ايله امر محال تحقق ايدرك محال تحقق اوليوب
بو صورتده نقيض مطلوب دخي متحقق دكلدر وامتناع نقيضين مستحيل اولسيه
مطلوب متحققدر ديمكدر عبارت اولور

مصنفك حاشيه ده بيانى وجهله بومثال علامه رازيشك شرح مطالعه تحقيق
ايلديكى شئيه مطابقدر شوبله كه قياس خلفك تحليلىده اختلاف عظيم اولوب رأى
شيخ شونك اوزرنده مستقر اولشدر كه قياس خلف ايكى قياسدن مركب اولوب

(٣) بس بومقامده خلف خاك نتيجله باطل معناسه اولان خلفدن ماخود اولوب خاك نتيجله وعده
وقايحك معناسه اولان خلفدن منقول دكلدر (عبدالحيد)

بوندن بریسی اقترانی و دیگری استثنائی در واشو قیاس اقترانی ایکی متصله دن مرکب اوله رق متصله اولی اولم یصدق المطلوب لصدق نقیضه و متصله ثانیه کما صدق نقیضه یلزم المحال ایله قائله یعنی بوما لری مفیده در و جزء ثانی اولان استثنائی دخی بر متصله ایله بر حلیه دن مرکب اولوب اشبو متصله قیاس اقترانی مذکورک نتیجه سیدر و حلیه بطلان لازم ایله قائله یعنی بطلان تالی ایله بطلان مقدمی مفیده در مقدم ایسه نقیض مطلوب اولوب بونک تحقق بطلانیله مطلوبک صدق تحقیق ایدر ایسته بو تحقیق ایله شمسیده ذکر اولسان شبکه بوده قیاس خلقی قیاسیندن مرکب اوله رق بری متصله ایله حلیه دن مؤلف اولان اقترانی و دیگری استثنائی اولسندن عبارتدر بو کلام نظرا اعتباردن ساقطدر بلکه جزء قیاس اولمق اوزره ذکر ایتمیکی قیاس کما صدق المطلوب یلزم المحال مفادنده اولان متصله ثانیه نک دلیلدر و شمسیده اولان کلام شوندن عبارتدر که قیاس خلقی ایکی قیاسدن مرکب اولوب بریسی متصله ایله حلیه دن مرکب اقترانی و آخری استثنائیدر و بز مطلوبی لیس کل ج ب فرض ایلسک ایمدی دیرز که اگر لیس کل ج ب صادق اولسه نقیضی اولان کل ج ب صادق اوله رق کل ج ب و کل ب ا دیدیکمز صورته اگر لیس کل ج ب صادق اولسه کل ج ا صادق اولور نتیجه سنی منتج اولور لکن تالی باطل اولوب مقدم دخی تالینک مثلی یعنی باطل اوله رق دعوا مز اولان لیس کل ج ب ثابت اولور بوا یسه عین مطلوبدر

قال رحمه الله (وان تألف من الاقترانی والاستثنائی المستقیم فینبغی ان یسمى قیاسا حقیقا وان لم یسموه باسم) و اگر قیاس قیاس اقترانی ایله قیاس استثنائی مستقیمدن تألف ایدر سه هر نقدر قوم بونوعی بر اسم ایله تسمیه ایتماشلر ایسه ده لایق و مناسب اولان قیاس حق ایله تسمیه اولنمایدنر (کفو لنا کما کان الشکل الثانی صادقا صدق معه عکس کل من مقدمته منتظما بعض المقدمات مع بعض العکوس علی هیئة شکل معلوم الانتاج نتیجه) مثلا اشبو قولز بر اقترانی ایله بر استثنائیدن مرکب اوله رق بو متصله اقترانیدن جزء اول اولوب مفهومی هر نه زمان شکل ثانی صادق اولسه انکله برابر مقدمتیندن هر برینک عکسی بعض مقدماتک بعض عکوس ایله نتیجه سنی انتاجی معلوم اولان شکل هیئتی اوزره منتظم اولدیغی حالده صادق اولور مفادندن عبارتدر (و کما صدق العکس كذلك یلزم صدق نتیجه) بودخی جزء ثانی اقترانی اوله رق متصله ثانیه در یعنی هر نه زمان بوجهاله عکس صادق اولسه شکل مذکورک صدق نتیجه سی لازم کلور (لکن صدق الشکل الثانی حق) قیاسدن جزء ثانی اولان استثنائیدر که عین مقدمی استثنائی اولوب لکن صدق شکل ثانی حقدر دیک اولور (فیصدق نتیجه قطعا) ایمدی عین مقدم اولان صدق شکل ثانی حق

اولدیه تالی دخی مثلی اولوب نتیجه شکل ثانی قطعی صادق اولور و ماسبقدن معلوم اولمشیدیکه قیاس استثنائیده صورت نتیجه اوزره مشکل اولانه مستقیم و صورت نقیضی اوزره مشکل اولانه غیر مستقیم تسمیه اولنور قال رحمه الله (الباب الخامس فی مواد الأدلة) مصنف بحسب الصورة بیان اقیسه دن فراغتله اشبو باب خامسی مواد دلده وضع الملشدن چونکه بعضا خطا مواد دلده واقع اولوب خطادن محافظه ایسه وظائف فندن و باب قضایا صورت اجزای ادله دن یا حث اولوب موادندن بحث ایتمدیکی معلوم و متیقن اولمسیله بونک دخی اصل فندن عدی لازم کلور

قال رحمه الله (اعلم اولان طرفی النسبة الخبرية من الوقوع او الالاقوع ان تساویا عند العقل من غیر رجحان اصلا فالعلم المتعلق بكل منهما یسمى شکا) و مقصوده قبل الشروع معلوم اولسونکه نسبت خبریه نک وقوع و لا وقوعدن طرفینی اکر عند العقل مساوی اولوبده احدهما نک آخر اوزرینه اصلا رجحانی اولمسه بو صورته وقوع و لا وقوع نسبتدن هر برینه تعلق ایدن علمه شک تسمیه اولنور (وان ترجح احدهما بنوع من الاذعان والقبول یسمى العلمیه تصدیقا واعتقادا) و اکر وقوع و لا وقوعدن بریسی بر نوع اذعان و قبول ایله دیکرینه مرجح اولور یعنی احد طرفینک عند العقل قبولی جزئی و کلی راجح کور بنور سه طرف راجحه تعلق ایدن علمه تصدیق و اعتقاد تسمیه اولنور (فذلك الاعتقاد ان کان جازما بحیث انقطع احتمال الطرف الآخر بالکلیه وثابتا بحیث لا یزول بتشکیک المشکک و مطابقا للواقع یسمى یقینا) ایمدی اشبو تصدیق و اعتقاد اکر احتمال طرف آخر بالکلیه منقطع و زائل اوله جق صورته جازم و مشکک القاء شک ایتمسیله زائل و متحول اولیه جق حیثیده ثابت و واقع و نفس الامر مطابق اولور سه یقین تسمیه اولنور (او غیر مطابق قیسی جهلا مرکبا) و اکر اعتقاد جازم و ثابت اولوبده لکن واقع مطابق اولمسه جهل مرکب تسمیه اولنور زبر ا بر شیبی خلاف واقع اولدیغی حالده اعتقاد ایتک محضاجمل و بوکا علاوه اوله رق واقع مطابقدر بو اعتقاد ایتک جهل آخر اولمسیله جهلیندن مرکب اولمش اولور (او غیر ثابت قیسی تقلیدا) و یا خود اعتقاد جازم ایسه ده قابل تشکیک اوله رق ثابت اولمزه ایسه تقلید تسمیه اولنور (او غیر جازم قیسی ظنا) و اکر احد طرفینه اعتقاد عند العقل احتمال طرف آخر یا قی اوله رق جازم اولمزه ظن تسمیه اولنور (والعلم المتعلق بنقیض المظنون یسمى وهما و بنقیض المجزوم الذی هو ماعدا المظنون تخیلا) و مظنونک نقیضه یعنی مظنون اولان طرف وقوع ایسه لا وقوع نسبتبه

ومظنون لا وقوع ايسه طرف وقوعه متعاق اولان علمه وهم تسميه اولور ومظنونك
غيريسى اولان مجزومك نقيضه تخيل ديلور

قال رحمه الله (فقد ظهران الشك والوهم والتخيل تصورات لانصديقات فالفرضية
امايقينية او تقليدية او مظنونة او مجهولة جهلا مر كبا) ايمدى اشبو بيانن ظاهر
ومتبين اولديكه ذكر اولتان اقسام سبعة نسبت تامه خبريه نك اقسام ادراكي
اولوب فقط بونلردن شك ووهم وتخييل تصورات اوله رق تصديقات دكلر
واربعة باقيه تصديقات اولوب بوجهندناشي قضيه درده منقسم اوله رق بايقينية
وياخود تقليديه وياخود مظنونه وياخود جهل مركبه مجهوله اولور

مصنف حاشيه ده ديمشدركه فالفرضية لفظنده فانقر يع ايجوندر زيرا بالفعل
قضيه كندى به تعلق تصديق ايله مشروطه اولوب وتصديقتك اقسام اربعة
مذكوره ده انحصارى معلوم اولمسيه قضيه نك دخي اربعة مذكوره ده انحصارى
لازم كالور واقعا بعضا قضيه متعلق تصديق اوليان اطراف شرطيات امثاله دخي
اطلاق اولمسي جارى ايسه ده اطلاق مجازيدر چونكه بونلر بالقوه قضيه اولوب
بالفعل قضيه دكل ومراد قضيه بالفعلدر (واليقينيات امايديه او نظرية تكتسب
منها) واشبو اقسام اربعة دن يقينيات بايديه وياخود بديهيه دن مكتسبه اوله رق
نظريه اولوب ايكي قسمه منقسمدر

(اما البديهيات فست الاولى الاوليات التى يحكم بها كل عقل سليم قطعا اى جازما
ثابتا بمجرد تصورات اطرافها مع النسبة كالحكم بامتناع اجتماع النقيضين او
ارتفاعهما وبأن الواحد نصف الاثنين والكل اعظم من الجزء) اما بديهيات بحسب
الاستقراء اقسام ستة اولوب بونلردن قسم اول او ايماندركه كنديله هر بر عقل
سليم وذهن مستقيم مجرد قضيه نك اطرافنى بيللرنده اولان نسبتله برابر تصور
وملاحظه اتمسيله حكم قطعى يعنى حكم جازم ثابتله حكم ايدر واشبو تصورات مشاهده
وقياسات خفيه دن مجرده در مثلا نقيضيتك اجتماع وياخود ارتفاعلى تمنع اولمسيه
حكم بويله اولوب يقينيات بديهيه نك قسم اوليانلدر كذا لك الواحد نصف الاثنين
والكل اعظم من الجزء قضيه لرى دخي اوليانلدر اولوب مجرد تصور اطرافيله مشاهده
وقياسات خفيه دن مجرده اوله رق عقل سليم حكم ايدر كذا لك الجسم الواحد
فى آن واحد لا يكون فى مكانين دخي بويله در ايمدى بو وامثالى قضيه لرك اطراف
واطرافك ارتباطى جليه اولديغى حينده حكم مطلقا واضح اولور واكر اطراف

وارتباطى جليه اولمسه بوصورنده عندنده اطراف وارتباطى جليه اولان كنده
ايچون حكم واضح وغيريسى ايچون غير واضح اولور وبعضا عقل بعد
تصور الاطراف حكم اوليده توقف ايدر بوده يا صديان ايچون اولديغى كى نقصان
غير زه دن وياخود بله دن نشئت ايدر وياخود بعض عوام وجهال ايچون
اولديغى كى اولياته مضاده اولان عقايله تدنس فطرتن منبعث اولور

(الثانية المشاهدات وهى التى يحكم بها العقل قطعا بواسطة مشاهدته الحكم
اما بالقوى الظاهرة كالحكم بأن هذه النار او كل نار حارة وان الشمس مضيئة
وتسمى حسيات) وبديهية ثانية مشاهداتدر ومشاهدات او قضيه لدركه كنديله
عقل حكمى مشاهده اتمسى واسطه سيله قطعا حكم ايدر وعقلك حكمى مشاهده سى
ياقواى ظاهره ايله اولور نه كيم جزئى اوله رق هذه النار وياخود كللى اوله رق
كل نار حارة والشمس مضيئة قضيه لرى به حكم بويله اولوب مشاهداتدركه قواى خسه
ظاهره دن مثال اولده قوه لامسه وثابته قوه باصره واسطه سيله حرارت وضو حكم لرى
مشاهده واسطه سيله عقل قطعا حكم ايدر وبوجهله قواى ظاهره ايله مشاهده
اولتانلره حسيات تسميه اولنور مصنف حاشيه ده ديمشدركه بمقامده بر اشكال قوى
واردر شويله كه حرارت مشهوده ملوسه اولان شونارك حرارتى اولوب هر بر نارك
حرارتى دكلدر بلكه هر بر نارك حرارتيله حكم بعض افرادنده بو حكمى مشاهده
واسطه سيله اولوب بوصورنده حكم استقراى اولمش اولور استقراء ايسه ناقص اولوب
يقين افاده ايتز بوتقدردنه اشبو كل نار حارة قضيه كليه سى نه كيفيته بيقينه اوله بيلور
وبو اشكاللدر جواب بودر كه علم حكمنده تقرر ايتشدركه نفس رنوعك افرادنده بر
حكمى مشاهده ايتديكى صورنده حكم مذكورك اونوعك افرادندن هر بر فردده
وجودنه جانب مبدأ قياضدن نفس اوزره علم قطعى فيضان ايدر نه كيم هر بر نارك
حرارتنده حال بويله در لكن نفسك افراد جنسده مشاهده ايتديكى حكم بونك
خلافنده اوله رق بو مشاهده ايله او حكمك جيع افراد جنسده وجودنه جانب
مبدأ دن نفس اوزره علم قطعى فيضان ايتز زيرا او محملده افراد اخراده
جنسه منضم اوله جق فصل بولنوبده حكم مشاهدك خلافتى مقتضى
اولمسي جائدر وبوجهندن ايچون تمساحدن ماعددا جيع حيوانك فك اسفلنى
تحريك اتمسيله علم قطعى حاصل اوله مامشدر (او بالقوى الباطنة كالحكم بأن لنا جوعا
او عطشا او غصبا وتسمى وجدانيات وهى لا تكون يقينية ان لا يجدها فى وجدانه)
وياخود حكم عقل حكمى قواى باطنه ايله مشاهده اتمسيله اولور مثلا رزم ايچون
آجلى وصوسزاق وياخود غصبك وجوديله هر بار حاصل اولان حكم قواى

باطنه واسطه سيله مشاهداتند و بوقسم مشاهداته وجدانيات تسميه اولنور
و وجدانده بوليان نكسه ايجون يقينياتدن اولنر

(الثالثة قضايا قياساتها معها وتسمى فطريات وهى التى يحكم بها العقل قطعا
بواسطة القياس الخفى اللازم لتصورات اطرافها كالحكم بزوجة الاربعة لانقسامها
بمتساويين) او تجيى قضايا قياساتها معها اولوب فطريات دخی تسميه اولنور و بوده
برطاقم قضايا دركه عقل تصور اطرافى ايجون لازم كلان قياس خفى واسطه سيله قطعا
كنديله حكم ايدر مثلا اربعة نك متساويينه انقسامندن ايجون اربعة نك زوجيتله
حكم بوقيلندن مثلا الاربعة زوج لانها منقسمة بمتساويين وكل منقسم بمتساويين زوج
قولزده اشبو لانها منقسمة آه وسطى بر قياس خفى اولوب هر نه وقت اربعة نك
تصور ايتسك ذهنده متصور اولور و عقل حين تصور طرفينده يعنى مثلا اربعة ايله
زوجيتى تصورى حينده اشبو قياس خفى بي حاضر بوله جفندن بديهياتدن عد
اولنشدن حاصلى عند الحكم برهاني خيالدن غائب اولماسيله برهانه غير محتاج
اولان بديهيات عدادنده بولنشدن

(الرابعة المتواترات وهى التى يحكم بها العقل بواسطة قياس خفى حاصل دفعة
عند امتلاء السامعة بتوارد اخبار المشاهدين للحكم بحيث يمنع عنده تواطؤهم
على الكذب حكم من لم يشاهد البغداد بوجودها المتواتر) و بديهياتدن در دنجيسى
متواترات اولوب بوده بر قضيه دركه عقل بر قياس خفى واسطه سيله انكله حكم ايدر
و بوقياس خفى حكمى مشاهد اولنرك عند العقل كذب اوزره تواطؤ واجتماع على
يمنع اوله جق حيثنده توارد وتواصل اخبارور و ايتيله قوة سامعه نك امتلاسى
عندنده دفعة حاصل اولور و بوجهله قياس خفينك دفعة حصوليله تقييدى
تدرج ايله حاصل اولان قياس واسطه سيله عقلك حكمندن احترازدر مثلا بغدادى
مشاهده ايمان كسندك بلده مذ كوره نك وجود متواتر ايله حكم ايتلى بوقيلندن
وقياس خفى هذا خبر جمع يستحيل العقل تواطؤهم على الكذب يعنى بو خبر
برجعتك خبريدركه عقل آنلك كذب اوزره اجتماع واتفاقلرنى محال عدايلر وكل
خبر كذلك فهو صادق ومضمونه ثابت و هر بر خبركه شانى بويله اوله بو خبر صادق
ومضمونى ثابتدر مفادندن عبارتدر وحصول تواترده ضابطه سامع ايجون حصول
يقين ايله زوال احتمال اولوب بوقسه مخبرلرنك تحت ضبطده داخل اوليسه جق
حده باوغي مشروط دكلدر (و حيث اشترط بمشاهدتهم الحكم لم يصح تواتر
العقليات الغير المحسوسة باحدى الحواس) و چونكه متواترات مخبرلرنك حكمى
مشاهده سيله مشروط قلمسيله احد حواس ايله محسوسة اوليان عقلياتك تواترى
صحیح اولماسلدر مثلا عقول عشره هر نكسدر اخبار حكما ايله متواتر ايسه ده احد

حواس ايله مشهودلرى اولديغندن متواتر صحیح عد اولنر حاصلى تواترده حسه
امتداد شرط اولوب مشاهدهيه مستند اوليان تواتر غير معتبردر

الخامسة المجربات وهى التى يحكم بها العقل قطعا بواسطة قياس خفى حاصل دفعة
عند تكرار مشاهدة ترتيب الحكم على التجربة كالحكم بأن شرب السمونيا سهل
الصفراء) بديهياتدن بشنجى مجرباتدر بوده بر قضيه دركه انكله عقل بر قياس خفى
واسطه سيله حكم ايدر و اشبو قياس خفى حكمك تجربه اوزرينه ترتيبى تكرار
مشاهده عندنده دفعة حاصل اولور و بوقياس خفى بعض محققينك بيانى
اوزره ان الوقوع المنكر على نهج واحد لا بدله من سبب وان لم يعرف ماهية
ذلك السبب يعنى سياق واحد اوزره بر شيك تكرار وقوعه البته بر سبب وارددر
هر نكدر اوسيبك ماهيتى بثلثسده ايكچون بر سببدين لا بددر وكلا علم وجود
السبب علم وجود المسبب قطعا يعنى هر نه زمان وجود سبب معلوم اولسه وجود
مسبب قطعا معلوم اولور زيرا اثرك مؤثر دن امتناع انفكاكى معلومدر و بوقياسى
بيانده وجه آخر مصنفك آتیده اراد اولنه جق حاشيه ده كى كلانندن معلوم اولور
و بوده بعضا مختص اولور ته كيم سمونيا دينلان تباك سهل اولسيله وسائر كيفيت
طبيات ايله حكم بوقسم مجرباتنددر و بعضا عام اولور ته ايم خرك مسكر اولديغه
علم عامه بوقيلندن (وهى لا تكون يقينية عند غير المجرب الا بطريق التواتر) و مجربات
تجربه ايمان كسندك عندنده يقينيه اوليوب انجق بطريق التواتر يقينيه اولور مثلا
شرب سمونيا سهل اولديغى مجربى اوليان كسندك كوره بوقضيه يقينيه اوليوب
واكر عندنده تواتر روايات ايله معلوم ايسه عندنده بو طريق ايله يقينيه اولمش اولور
(السادسة الحدسيات وهى التى يحكم بها العقل قطعا بواسطة القياس الخفى
الحاصل دفعة بالحدس الذى هو ملكة الانتقال الدفعى من المبادئ الى المطالب)
بديهياتدن التجيى حدسياتدر بوده بر قضيه دركه عقل كنديله قياس خفى واسطه سيله
حكم ايدر و بوقياس خفى دفعة حدس ايله حاصل اولور و بوحديث دفعى يعنى
غير تدريجى اوله رق مباديدن مطالبه ذهنك ملكة انتقاليدر يعنى سرعت انتقال
بر حيثنده اولوركه مبادى ايله برابر ذهنده مطالب دفعة تمثل ايدر مصنف حاشيه ده
ديمشدركه واسطه حكم اولان قياس خفى حدسيات ايله قضايا قياساتها معهاد
دلائل احكام كى انحاء مختلفه اوزره اوله رق غير مطرددر زيرا هر بر حكم ايجون
آخرك دليلنه مغاير بر دليل وارددر لكن مجربات و متواتراته اولان قياس خفى بويله
اوليوب زيرا بونلرده جميع مواده نحو واحد اوزره در شويله كه مجربانده قياس
خفى لو كان اتفاقيا لمادام ترتيب الحكم على التجربة لكنه دام يعنى اكر اتفاقى
اولمش اولسه ايدى تجربه اوزرينه ترتيب حكم دائمى اولنر ايدى لكن دائمى اولدى

اوله ايسه اتفاق دكلدر ديتلكدن عبارت اولوب عموم افراد مجربانده واسطه بو قياسدر ومتواتر انده قياس خفي لوكان كاذبا لما اتفقوا على اخباره لكنهم اتفقوا اولوب يعنى اكر حكم كاذب اولسه اخبارى اوزره اتفاق ايتزل ايدى لكن اتفاق ايتديلر اوله ايسه كاذب دكلدر ديتلك اولور وبوجهته اشارت ايجون منده اشبو مجربات ومتواتراتى بيانده بواسطه قياس خفي لفظ منكريله ايراد اولمشدر زيرا تكثير وحدت نوعيه دالدر وحدسيات وقضايا قياساتها معهاده معرف باللام اوله رق بواسطه القياس الخفي تعبير ايدلشد زيرا لامك تكرات اوزره دخولى انجق تكراتك معنای وحدتدن تجريدند نصكره در نه كيم محلنده بيان اولمشدر وينه حاشيه ده ديمشدر كه ملكه نك انتقاله اضافه سى سبك مسيه اضافه سى قبيلندن اولوب عكسى دكلدر ومعلوم اولسونكه اشبو حالت استعداديه اوزرينه ملكه اطلاق بديهياتك بو قسمى ملكه كى ممارسه مبادى ايله حاصل اولديغى اعتباريله اطلاق مجازيدر (وتلك الملكة للنفس اما بحسب الفطرة الاصلية كما في صاحب القوة القدسية بالنسبة الى جميع المطالب واما بممارسة مبادى الحكم كما في غيره بالنسبة الى بعضها كالحكم بأن نور القمر مستفاد من الشمس بواسطه القياس الخفي الحاصل دفعة عند تكرر مشاهدة اختلافات تشكيلاته النورية عند قربه من الشمس وبعده) ونفس ايجون اشبو ملكه يافطرت اصليه حسيله اولور نه كيم جميع مطالبه نسبتله قوة قدسيه صاحبي اولان ذواته بويله در وياخود مبادى حكيمه نفسك ممارسه سى سبيله اولور نه كيم بعض مطالبه نسبتله غير يلرنده بويله در مثلا نور قر نور شمسن مستفاد اولمسيه بر قياس خفي واسطه سبيله حكم بو قبيلندن وبوقياس خفي شمسن قرب وبعدى حينده تشكيلات نورانيه سننده اولان اختلافاتك تكرر مشاهده سى عندنده دفعة حاصلدر وقياس خفي لاختلاف تشكيلاته النورية عند قربه من الشمس وبعده ديتلكدن عبارتدر (وهى ايضا لا تكون يقينية لغير المتحسس الا بواسطه الاستدلال بذلك القياس الخفي او غيره وحينئذ تكون نظرية بالنسبة اليه وان كانت بديهية بالنسبة الى المتحسس) وحدسيات دخي مجربات كى متحدسك غيرى ايجون يقينيه اوليوب آنجق اشبو قياس خفي وياخود ديكر قياس واسطه سبيله يقينيه اولور وبوتقديرده هر نقدر متحدسه نسبتله بديهيه ايسه ده اشبو مستدل اولان شخص غير متحدسه نسبتله نظريه اولور

قال رحمه الله (واما النظريات فهى القضايا التى يحكم بها العقل قطعا بواسطه البراهين وترتيب مقدماتها تدريجيا) اقسام اربعة قضايان يقينيات ذكر اولنديغى وجهله يابديهيات وياخود نظريات اولور واشبو نظريات بديهياتدن كسب اولور (ايدى)

ايدى نظريات اوقضيه لر در كه آنكه عقل براهين واسطه سبيله وتدريجا ترتيب مقدماتيله قطعيا حكم ايدر

قال رحمه الله (واما التقليدية فهى التى يحكم بها العقل جزما بمجرد تقليد الغير والسماع منه الغير البالغ حد التواتر حكم من في شاطئ الجبل جزما بوجود الواجب تعالى بلا استدلال بالمصنوعات بل بمجرد السماع من شخص او شخصين) اقسام اربعة قضيه دن قسم ثانى اولان قضيه تقليديه بر قضيه در كه آنكه عقل مجرد آخر كسنه بى تقليد ايله وغير دن حد تواتره بالغ اولميه رق استماع ايله جزما حكم ايدر مثلا رأس جبلده تعيش ايدن كسنه نك مصنوعات الهيه ايله استدلال ايتدر ك بلكه مجرد بر وايكى شخصدن ايشتميله واجب تعالى حضرتلر نك وجوديله حكم الهى سى بويله در واما مصنوعات ايله استدلال ايدرك حكم بالوجودى اشبو استدلاله بنا ايدرسه بومسئله ده مجتهد اوله رق مقلد اولر (وهذه القضية بديهية عند المقلد زعمالانظرية يستدل عليها بخبر الغير لتنافي بين التقليد والاستدلال عليه ولان الاستدلال بخبر الواحد لا يفيد الجزم اصلا) ومجرد تقليد وسماعه مبنى اولان اشبو قضيه مقلد اولان كسنه نك زعم واعتقادنده بديهيه اولوب بوقسه خبر غير ايله استدلال ايدرك نظريه دكلدر زيرا تقليد ايله تقليد اوزرينه استدلال بينده تناق اوله رق استدلال تقليده منافيدر شوقدر كه تقليده منافى اولان استدلال ايله مراد تقليد آخر ك غيرى بر دليل ايله استدلالدر والا بر تقليد اوزرينه تقليد آخر ايله اولسان استدلال منافى تقليد دكلدر زيرا بعضا حكم تقليدى ديكر حكم تقليدينك دليلندن مقدمه اولوب اشبو دليل ايله تقليد آخر ثابت واستدلال بالتقليد طريقيله حاصل اولور نه كيم آخر فصل صناعنده اولان تبهيك حاشيه سنده ذكر ايدى جكي التقليد يفيد التقليد قولى بو كا اشارتدر كه حاصل مقدمه سى حكم تقليدى اولان دليلك افاده ايدى جكي حكم ينه تقليدى اولور ديمشدر خلاصه استدلال بالتقليد تقليده منافى اولوب تقليده منافى اولان استدلال تقليدك غير سبيله اولاندر مانحن فيهمز ايسه خبر غير ايله استدلال اولوب بوايسه منافى تقليددر وهمده خبر آحاد ايله استدلال اصلا مفيد جزم اوله مز تقليد ايسه زعم مقلد اوزره بديهيه اوله رق مفيد جزمدر

قال رحمه الله (واما الظنيات فهى القضايا المأخوذة من القرائن والامارات يحكم بها العقل حكما راجعا مع تجوز نقيضها كالحكم بكون الطواف بالبل سارقا وجميعها نظريات) وقضيه دن قسم ثالث اولان ظنيات اوقضيه لر در كه قرائن واما راتدن مأخوذه اولوب آنكه عقل تجوز نقيضلر بيه برابر حكم راجع ايله حكم ايدر مثلا

کیمه وقتی کروب طولاشمده اولان شخصک سارق اولمسیله حکم اولنور و بو حکمک منشائی لیل طوافی قرینه و اماره سرقت اولمسیدر و ظنیاتک جیعیسی نظریات اوله رق اماره و قرینه ایله استدلاله محتاجدر

قال رحمه الله (واما الجهلیة المركبة فهي القضية الکاذبة التي يحکم بها العقل المشوب بالوهم قطعاً اما بزعم البداة او بواسطة الدلیل الفاسد مادة او صورة بزعم البرهان حکم الحکماء بقدم العالم) وقضیه دن قسم رابع اولان جهلیة مرکبه بر قضیه کاذبه در که عقل وهم ایله مشوب اولدیغی حالده انکله حکم ایلر و وهم ایله مشوب اولمسیله قییدی زیر حکما و همک تسلطی اولقسزین عقل واقعه مطابق اولیان شی ایله حکم ایتمه جکنی بیان ایتشدر و بوجله عقل مشوبک اشبو قضیه کاذبه ایله حکم ایلمسی یادیهی اولمسی زعم ایتسیله و یاخود ماده و یا صورتی جهندن فاسد اولان دلیلی برهان زعم ایدرک اشبو دلیل واسطه سیله اولور مثلاً حکمائک قدیم عالم ایله حکمیری بوقیلدن اولوب عالم اثر قدیم اولمسیله استدلال ایتشدر و حالبوکه بوزعمک فسادی علم کلامده میندر (فبعضها بدیهية زعماً و بعضها نظرية) ایدی جهلیة مرکبه دن بعضیسی جاهلک زعم و اعتقادی جهندن بدیهیه و بعضیسی نظریه اوله رق دلیل فاسد واسطه سیله در

قال رحمه الله (فالجهلیات لا تكون الا کاذبة كما ان الیقینیات لا تكون الا صادقة واما التلیدیات والظنیات فبعضها صادقة والبعض کاذبة) ایشنه بواضحاتدن معلوم اولور که جهلیات واقعه غیر مطابق اولمسیله قطعاً صادق اولمسوب کاذبه در نه کیم یقینیات انجق صادق در و اما تقلیدیات ایله ظنیات بولردن بعضیسی صادق و بعضیسی کاذبه در

قال رحمه الله (ثم القضايا باعتبار ترکیب الادلة منها سبعة اقسام منها الیقینیات بدیهية كانت او نظرية کاسبق) و بو بیاندنصرکه معلوم اولسونکه مطلقاً قضایا کندیدن ترکیب ادله اعتبار ایله اقسام سبعة اوله رق قسم اول یقینیات اولوب سبق ایلدیکی و جهله بدیهیه و یا نظریه اولقدن اعدر یعنی یقینیاتک بوایکی قسمندن اولان قضیه لردن ادله ترکیب ایدر

(ومنها المشهورات عند جمیع الناس کالحکم بان الظلم قبیح او عند طائفة کالحکم بطلان مطلق التسلسل و اوغیر مرتبه الاجزاء اوغیر مجمعة فی الوجود عند المتکلمین و اما الحکماء فقد شرطوا فی بطلانه الترتیب والاجتماع) قضایای سبعة دن قسم ثانی مشهورات اولوب بوده یا جمیع ناس عندنده مشهور اولور شویله که تطابق آراء عمومی دن ایچون جیعیسی اعتراف ایدر بوده یا مصالح عامه دن و یاخود رقت و حیندن و یاخود تأدییات شرعیه و یا انفعالات خلقیه و یا عادیه دن

نشئت ایدر مثلاً ظلمک قبیح و عدلک حسن اولمسیله حکم مصالح عامه بی اشمالندن عموم ناس عندنده احکام مشهوره دندر و مثلاً مواسات الفقراء محبودة و اکرام الضعفاء واجب قولری رقت طبایعدن و کشف العورة مذموم و محافظه اهل بیت لازمه قضیه لری حیندن ایچون مشهورات عامه دندر و یاخود ناسدن بر طائفه عندنده مشهور اولور مثلاً متکلمین عندنده مطلقاً تسلسلک و او اجزاسی مرتبه و وجودده مجمعه اولمسیله بطلانیه حکم اولمسی بوقیلدنرکه حکما تسلسلک اطلاق اوزره بطلانیه حکم ایتسوب بلکه بطلانده ترتیب اجزاء ایله اجتماع فی الوجودی شرط قشدر خفی اولسونکه تسلسل اعتباری و حقیقی قسمنه منقسم اوله رق قسم اعتباری انقطاع اعتبار ایله منقطع اوله جفندن بالاتفاق جائزدر و حقیقی امور موجوده غیر منتهیه تک تسلسلندن عبارت اولوب بوده یا ترتیبی و یاخود غیر ترتیبی اولق صورتنه منقسمدر ایدی تسلسل حقیقی بجمیع اقسامه عند المتکلمین باطلدر زیرا مطلق امور غیر منتهیه موجوده ایسترت مرتبه اولسون و ایسترت اولسون و کذلک ایسترت وجودده مجمعه اولسون و ایسترت اولسون برهان تطبیق و تضایف و برهان عرشی ایله باطلدر و استحالة تسلسل حقیقی متکلمین و حکما اتفاقیه امور غیر منتهیه تک وجودیه مشروط اولدیغی کی عند الحکماء بوندن بشقه ایکی شرط ایله دخی مشروطدر که اول امور مذکورهنک وجودده مجمعه اولمسیدرکه معدات مثلاً متعاقبه الوجود اولوب مجمعه اولدیغی تقدیرده عندلنده تسلسل جائزدر و ثانی امور مجمعه مذکورهنک مرتبه اولمسیدرکه نفوس ناطقه بیننده اولدیغی کی مرتبه اولدیغی صورته عندلنده محال اولر نه کیم مشهور اولان بودر و براهین مذکورهنک جریانی اشبو امورثلثه اوزره متوقف اولدیغنه قائلدر

(ومنها المسلمات بین المستدل و خصمه او بین اهل علم کتسلیم الفقهاء مسائل علم الاصول) اقسام سبعة قضایادن ثالث مسلمات اولوب بوده صدد استدلالده اولان کسینه ایله خصمی بیننده مسئله اوله رق دفع خصم ایچون کلامی بنایلدیکی قضیه در و یاخود اهل علم بیننده مسئله اولور مثلاً فقها رحیم الله تعالی نک مسائل علم اصولی تسلیمی بوقیلدن اولوب مسائل مذکوره بین اهل العلم مسلماتندر

(ومنها المقبولات المأخوذة عن یحسن فیه الاعتقاد کالمأخوذة عن الانبیاء علیهم الصلوة والسلام والعلماء) اقسام مذکورهنک رابع مقبولات اولوب بوده حقیقه حسن اعتقاد حاصل اولان ذوات محاسن صفاتدن مأخوذه اولان قضایادر و حقیقه

حصول حسن اعتقادده یا معجزات و کرامات کبی امر سماویدن و یا خود زخارف
ذیاد زهد و اتقاسندن و یا خود انواع علومدن بر علم ایله متصف اولسندن
و بوا مثال صفات محموده ایله تحلیسندن ایچون اولور مثلا حضرات انبیا علیهم
الصلوات و التسلیماتدن مأخوذه اولان اقوال اشبو قسم مقبولاندنر زیر اصحاب
معجزات باهرات اولان انبیای عظام حضراتک شایسته کذبدن عاری بولندقلری
مصدق اولسیله اقوال شریفه لری حکم عقلی ایله مصدقه در کذلک اصحاب زهد
و کرامت اولان اهل عملک کذبدن بر اثر ایله عقل حاکم اوله رق ینسه قولاری
مقبولاندنر

(و منها المظنونات کاتقدم) قسم خامس مظنونات اولوب نته کیم ذکر ی سبق
ایله سد که قرائن و اماراتدن مأخوذه اولوب عقلک مرجوح اوله رق تجویز
تقبضیه برابر حکم راجحه حکم ایله یکی قضایادر طواف بالذات سارق اولسیله
حکم اولمسی بوقبلدندر

(و منها الخیلات وهی التي يتخیل بها لیتأثر نفس السامع قبضا اوبسطامع الجزم
بکذبها کالحکم بأن الخمر یا قوته سیالة و العسل مرة مهوعة) اقسام سبعة دن سادس
تخیلاتدر بوده اوقضیه لر در که کذبنه جزم ایله برابر نفس سامع قبض و یا خود
بسط جهندن متأثر اوله رق قبضا تأثرنده متغیر و بسطا تأثرنده راغب و متمایل
اولسیچون کنذیه تخیل اولنور ابدی تخیلاتده حکم ایدن قوه تخیله اولمش اولور
مثلا صفوت کامله و حیره خالصه سی جهته خیرک یا قوته سیاله اولمسی تخیل
اولنهرق الخمر یا قوته سیالة دینلمسی بوقبلدندر که نفس سامع بونکله منبسط و شرب
و تناوله راغب و متشوق اولور کذلک عسل آجی و شدید المراره در قولی دخی
بویه اولوب عسلدن انقباض و تنفر طبعی موجبدر مع هذا که ایکسده جزما
کاذبلردر

(و منها الموهومات وهی القضايا التي يحکم بها الوهم قطعاً فی غیر المحسوسات قیاساً
على المحسوسات کالحکم البعض بأن کل موجود فله مکان و جهة قیاساً علی ما شاهدوه
من الاجسام) اقسام سبعة قضایادن سابع موهو مائدر که کنذیه و هم محسوساته
قیاس ایدرک غیر محسوسات اوزره قطعاً حکم ایدر مثلاً بعض کسسه اجسامدن
مشهوداتی ذی مکان و ذی جهت کوردیکی حسیه بونلره قیاس ایدرک هر بر
موجود ایچون البته مکان و جهت و ادر دیو حکم اللمسی بوقبلدندر حالبوکه
عقول و نفوس دخی موجوداتدن اولدقلری حالده حقلرنده مکان و جهت غیر
جاریدر (و المراد من القیاس علی المحسوس اعم مما بالذات اوبالواسطه فالموهومات
هی الجهلیات) و محسوس اوزره قیاسدن مراد بالذات و یا خود بالواسطه اولقدن

اعدر و مصنفک حاشیه ده بیانی وجهله بالذات اولان قیاس نفس حکمه قیاس
کبی اولوب بالواسطه اولان دخی دلیل غیر محسوس اوزره قیاسده اولدیغی
وجهله در بوصورنده حکما قائل اولدیغی کبی قدم طامله حکم ایتک موهوم اولور
زیرا عقلک حکم غیر مطابق ایله حکم اللمسی انجق قیاس مذکور به بناء و همه
متابعیه اوله بیلور و بوجهله قیاس مذکورک بالذات و بالواسطه اولقدن
تعمیمی مقدمات ادله نک اقسام سبعة حصری محسوسه قیاس اولتمیه رق قدم
طامله حکم امثالیله مختل اولماسیچوندر ابدی موهومات مجهولی معلومه قیاسدن
عبارت بر حکم و همی اوله رق جهلیاتدر

قال رحمه الله (وهذه الاقسام السبعة متصادقة اذ قد یكون الحكم الواحد المتیقن
او المقلداو المظنون او المجہول مشهورا او مسلما او مقبولا وقد یكون الموهوم بل
المتیقن عند طائفة تخیلا عند اخرى الا ان المقدمة قد تؤخذ فی الدلیل من حیث کونها
یقینیه او من حیث کونها مشهورة او مسلمة او مقبولة الى غیر ذلک) اشبو اقسام
سبعة قضایا یکدیگر یله متصادقه در زیر بعضا متیقن و یا خود مقلد و یا مظنون اولان
بر حکم مشهور و یا مسلم و یا مقبول اولور و کذلک بعضا بر طائفه عندنده موهوم
وبلکه متیقن اولان حکم طائفه اخرى عندنده تخیل اولور شوقدر وار که بعضا
دلیلده مقدمه یقینیه اولدیغی حیثیتدن و یا خود مشهوره و یا مسلمه و یا مقبوله و یا
بونلرک غیر یسی اولدیغی حیثیتدن اخذ اولنور بوصورنده مصنفک حاشیه ده بیانی
وجهله تعریفات صناعات خسه قیود حیثیتک وجودی لابدر زیر دلیلده
اولان مقدمات یقینیه اولدیغی حیثیتدن اعتبار اولنور سه برهان اولور و یا خود
مشهورات و یا مسلمات اولدیغی حیثیتدن اعتبار ایدیلور سه جدل اولور و یا خود
مقبولات اولدیغی حیثیتدن اعتبار اولنور سه خطابت اولور سائر لریده بوجهله
در بوصورنده ایراد اولانه مزکه علم کلامک اکثر ادله مسائلی مقبولاندن اولوب
حالبوکه مسائلی مطالب یقینیه دن اولسیله ادله مذکور ایله نه کیفیته ثابت اولور
و حاصل دفع بوا دله هر نقدر نبی صادق صلی الله علیه و سلمدن منقوله اولان
مقبولاندن ايسه ده مقدمات متواترات یقینیات اولدیغی حیثیتدن معتبردر

قال رحمه الله (فصل فی الصناعات الخمس) بوفصل صناعات خسه ده اولوب بوده
برهان وجدل و خطابت و شعر و مقالطه دن عبارتدر صناعت هر نقدر صناعة
الكلام دیندیگی کبی مطلق بلکه ادراک معناسنده دخی استعمال اولنور سه ده
عند القوم شایع و ذایع اولدیغی وجهله بر ملکه الهیة اولنور که کنذیه

موضوعات مانك اغراضدن بر غرض جهته استعمالی اوزره مقتدر اولنور و بحسب الامكان عن بصيرة صدوری لازم کاور و بو ملکه انجق طب و منطق کی کیفیت عمله متعلقه اولان علومده اولور و ماسبقدن معلوم و مشاهد اولدیغی وجهله احوال قضایا ایکی قسم اوزره اولوب اول قضایادن لازمه اولان نتیجه به قیاس ایله قضایایه عارضه اولان احوالدرکه بوده قضایانک یقین و یاخود ظن و بونلرک غیر یسنى مفیده اولسی امثالیدر و ثانی حلیه و شرطیه به انقسامی و تناقض و انعکاسی کی احوال معلومه دن عبارتدرکه بونلر قسم اولده اولان اعتبارک غیریدر ایمدی قسم ثانیدن اولان احوالیدن بحث باب قضایاده مرور ایدوب باب مذکورده قضایانک مدار حجج او اوب اولدیغندن بحث اولنماشدر و قسم اولدن اولان احوالیدن بحث ایدن اشبو باب صناعاتدرکه بو بابده مواد اقیسه اولان قضایادن بعضیلری یقینه موصل و بعضیلری یقیندن خالی اولان جزمه و یاخود ظنه و یاخود خطایه موصل اولدیغی و بوصفقر نوجهله حاصل اولوب بعضیسی بعضی آخرندن نه کیفیتله تمیز اولنه جغی میبدر و صناعاتک اصناف خسه ده وجه ضبطی بودرکه اگر قیاس مقدمات یقینه ضروریه دن و یاخود بونلردن مکتسبه اولان مقدماتدن ترکیب ایدرسه قیاسدن بوصف برهاند و اگر ناسک جیعیسی و یاخود بعضیسی عندنده مشهورات و مسلماندن اولان مقدماتدن ترکیب ایدرسه بوقیاس جدلدر و اگر مقبولات و یاخود مظلوناندن ترکیب ایدرسه خطابتدر و اگر مخیلاتدن ترکیب ایدرسه شعردر و اگر یقینیات و یا مشهوراته شبیهه اولان مقدماتدن و یاخود و همیاندن ترکیب ایدرسه مغالطه در و بونلردن برهان یقینیاندن مرکب و یقینی منتج اولسیله عمده در و ایشته مصنف رحمه الله بو حدیث اجالیانک سرد ایضا حاتیه بوررلرکه (الدلیل قیاسا کان او غیره ان کان جیسع مقدماته بالمعنی الاعم یقینه من حیث انها یقینه یسمى برهانا) اگر مابه النظر اولان دلیل کرک قیاس و صکرک قیاسک غیر یسی اولسون ما جعل جزأ من الدلیل و یاخود القضية التي يتوقف صحة الدلیل علی صدقها معنای اعمیله مقدماتک جیعیسی یقینه اولورسه اشبو مقدمات یقینه اولدیغی حیثیتدن برهان تسمیه اولنور مقدماتک معنای اعمه حلی قیاسده ذکر و تصریح اولنمیان مقدماتک دخی یقینه اولسی لازمکه چکنه اشاند قید حیثیتک سبب اختیاری حاشیه دن نقلا مرور ایتشدر مصنف حاشیه ده دیمشدرکه تقسیمدن مستفاد اولان اشبو تعریف برهان قضایای یقینیاندن مؤلف اولان الانسان یحرک فکله الاسفل والفرس و غیرهما غیر التمساح کذلک بالمشاهدة فکل حیوان غیر التمساح یحرک فکله الاسفل امثالی استقراء ناقص اوزره صادقدر زیرا مقدماتدن هیچ برسی ظنی دکلدر و اگر

استلزام کلی ایله نتیجه یی استلزامی ظنیدر بو صورتده مقدماتک جیعیسی یقینه اولسی قیدیه تعریفدن خروج ایدر دینلورسه استلزام کلی مقدمات قیاسدن اولماسیله مدار دفع اوله من بو صورتده استقراء ناقصک برهان اولسی لازمکاور جوابنده دیرزکه استلزام کلی هر نقدر مقدمات قیاسدن دکل ایسه ده لکن بعض اوضاع اوزره لزوم جزئی ایله مابه الزوم اولان وضعک قیاسدن منضم اولان وضع ایدوکی قیاسک قطعیا مقدمات صحندندر حالبوکه لزوم کندی اوزرینه اولان وضع وضع مذکور ایدوکی مظلون اوله رق متیقن دکلدر برهاند ایسه معنای اعم ایله مقدماتک جیعیسی یقینه اولسی مشروطدر و بوسییدن ایچون استقراء ناقص و امثالی تعریف برهاندن خروج ایدرک خطابتده داخل اولشدر (کقولنا العالم متغیر و کل متغیر حادث فالعالم حادث) حدوث عالمی اثباتده بوقولر برهان اولوب مقدماتی یقینه در (والغرض منه تحصیل یقین الذی هو اکل المعارف) و برهاندن غرض تحصیل یقین اولوب و اکل معارف تحصیل یقیندر و یقین واقعه مطابق اولان اعتقاد جازم ثابت ایدوکی بیان سابقدن معلوم اولشدر

(والافان کان بعض مقدماته من المشهورات او المسلمات من حیث انها کذلک یسمى جدلا) و اگر جیع مقدماتی یقینه اولورسه بو تقدیرده اگر بعض مقدماتی مشهورات و یاخود مسلماندن اولورسه بوجهله مشهوراندن و یا مسلماندن اولسی حیثیتدن جدل تسمیه اولنور (کقولک هذا الفعل قبیح لانه ظلم و کل ظلم قبیح) بو مثال بر فعلک قبیحی اثبات ایچون ادله خسه دن جدل اولوب مقدمه سی مشهورات عامه دندر (والغرض منه الزام الخصم واقناع العاجز عن ادراك البرهان وما للاقناع یسمى دلیلا اقناعیا) و جدلدن غرض مقام اعتراضده خصمی الزام و مقام دفعده الحامدر زیرا محادل مجیب و سائل اولسی محتملدر و کذلک جدلدن غرض ادراک برهاندن عاجز اولان کسینه یقناعدر و اقناع ایچون ایراد اولتان جدله دلیل اقناعی تسمیه اولنور حاصلی جدلی اولان کسینه بعضا رأینی حافظ اوله رق غایت سعی خصمه ملزم اولماسی اولور و بعضا هدم وضع ایچون سائل معترض اوله رق غایت سعی الزام خصم اولور

(او من المقبولات او المظنونات من حیث انها کذلک یسمى خطابة) و اگر دلیلک بعض مقدماتی مقبولاندن و یاخود مظلوناندن اولورسه بو مقدمه ل مقبولات و یا مظلوناندن اولسی حیثیتدن خطابتله تسمیه اولنور (کقولک هذا الرجل الطواف ینبغی ان یحترز عنه لانه سارق و کل سارق ینبغی ان یحترز عنه) یعنی طواف باللیل اولان شو کسینه دن احتراز ایتک لایقدر زیرا بو آدم سارقدر و هر بر سارقدن

احتراز ایتک لایقدر قولی اشبو قسم خطابتند زبرا صغری هذا بطوف باللیل
وکل من يطوف باللیل فهو سارق قیاسنک نتیجه سی اولوب مظنوناندر (والغرض
منه ترغیب الناس فیما ینفعهم وتغیرهم عما یضرهم کما یفعله الخطباء والوعاظ)
واشبو نوع خطابتدن غرض ناسی حقارتده موجب نفع وسود اولان شیلره ترغیب
واشیاء مضرهدن تغیر ایتکدر نه کیم خطبا ووعاظ خلقی ترغیب وترهیب ایچون
ایراد ایدرلر لکن مراد غرض اصلی دیتک اولوب والامدعی اوزره رد دعوی
ایچونده استعمال اولندیغی محملده مبیندر

مصنف حاشیه ده دیشدر که اگر سؤال اولنور سه که بعضا واقع اولور که برکسینه
اماره ایله کندی کندی به برحکم ظنی اوزره استدلال ایدرک آخرینه اظهار ایتز
بوصورتده ترغیب وتغیر غرضندن هیچ برسی ترتب ایتز جوابنده دیرز که غرض
مذکور اکثری اوله رق کلی دکدر شونکله برابر که ناس مستدلدن اعم اولوب
وعاقلدن صادر اولان هیچ بر فکر و بلکه هیچ بر فعل اولز که البته جلب نفع ویا
ضرری دفع ایچون اولور حاصلی بو حکم ظنی به ترغیب ویا خود بوندن ترهیب
جمله ناسدن بولنان مستدلک کندی نفسنه عائد اوله رق غرض تحقق ایدر واما بو مثلاً
استدلالی خطابتدن اخراج ایتک طریقله جواب ویرلسی یجا اوله مز زبر اصنافانک
اقسام خسه ده انحصار نجه موجب اختلال اولسبیله برابر تعریف خطابت دخی
رضا کوسترمز (وکل من الدلیل النقلی والامارة قسم منها) ودلیل نقلی ایله
اماره دن هر برسی خطابتدن بر قسمدر

(او من الخیلات من حیث انها خیلات فیسمی شعریا) واکر بعض مقدماتی مخیلاتدن
اولور سه مخیلات اولدیغی حیثیتدن اشبو دلیل شعری تسمیه اولنور نه کیم
صاحبنده شاعر دینلور کقول الشاعر ۹ اولم یکن نية الجوزاء خدمته * لما رأیت
عليها عقد منطلق) شاعرك بو قولنده نجم جوز انک خدمت مدوحه نیتی اولدیغی
جوزاده خادمک کر بندی کبی عقد منطلق تخیلی ایله استدلالی دلیل شعریدر
واشبو دلیل شعریدن غرض نفسک قبض واستنفار وبسط ومساری امثالیه
تأثر وانفعالی اوله رق فعل ویا ترک ویا سخط واذاتدن برینه مؤدی اولور وبو
سببندن اشبی بعض حروب ومزاحده ومحل استعطاف واستماحه ده اشعار بلیغه
وبدیعه نک فوائد وتأثراتی غیر منکر در ووزن ایله اولسی انفعال نفس ایچون
موجب ازدیاد اولوب خصوصاً احسن صوت ایله انشادی باعث ترقی ازدیاددر
وشعرده قدما وزنه اعتبار ایتوب تحبیله قصر ایتشدر و محدثین وزن وتخیل ایلدن
ایکیسنی اختیار ایدوب جمهور یالکز وزنه انحصار ایتشدر

(او من الموهومات من حیث انها موهومات فیسمی سفسطه) واکر مقدمات
دلیل موهوماتدن اولور سه موهوماتدن اولدیغی حیثیتدن سفسطه تسمیه اولنور

معنایی حکمت موهده اولوق اوزره مبیندر (کنه قول الفرق الضالة الواجب
تعالی له مکان وفی جهة لانه موجود وکل موجود له مکان وجهة) مثلاً فرق ضالیه نک
جناب باری تعالی ذاته ایچون حاشا مکان وجهت اثبات ایتک اوزره هر بر
موجود ایچون مکان وجهت اولوب وجناب واجب الوجود دخی موجود در
دیو اقامه ایلد کبری دلیل بوقیلدنر که کبرایی اولان کل موجود له مکان
وجهت قضیه سی موهومدر مصنفک حاشیه ده یسائی وجهله قید حیثیت شعری
اخراج ایچوند زبرا ماسبقده معلوم اولدیغی وجهله بر طائفه عندنده موهومه
اولان مقدمه طائفه آخری عندنده مخیله در لکن بوندن مرکب اولان دلیل
مقدمه سی موهومه اولدیغی حیثیتدن سفسطه ومخیله اولدیغی حیثیتدن شعریدر
ایمندی مفهومات صناعاتده معتبره اولان قیود حیثیات تقیید ایچون اوله رق
تعلیل ایچون دکدر ایشته بونتحقیق ایله شو وجهله ایراد سؤاله محل قائلز که
بفضلاً مستدلک سفسطه ده مقدمه موهومه بی اخذ ایتسی موهومه کاذبه
اولدیغندن ایچون اولوب بلکه یقینیه اولسنی زعندن ایچون اولور بوصورتده
قید حیثیت ایچون بر معنی بوقدر وحاصل جواب قید حیثیت تعلیله دکدر که
حتی بوسؤاله محل اولسون بلکه صناعات خسه اعتبار اولنان قیود حیثیات
یکدیگر لرندن تمیز واحتراز ایچون قیود تقییدیه اولوب من الجملة اشبو تعریف
سفسطه ده شعردن احتراز ایچوند (فالدلیل القاسد مادة اوصورة علی اطلاقه
سفسطه) ایمدی کرک ماده وکرک صورت جهندن قاسد اولان دلیل علی اطلاقه
سفسطه در (واعظم منافع معرفتها التوفی عنها) واشبو سفسطه اولان دلیل معرفته
ترتب ایدن قانده نک اعظمی دلیل مذکور دن توفی واحتراز ایتکدر (وبشرط علم
المستدل بفساده یسمى مغالطة) وسفسطه به مستدلک فساد دلیل علم واطلاعی
شرطیله مغالطه تسمیه اولنور (والغرض منها تغلیط الخصم واسکانه ومن یستعملها
فی مقابلة الحکیم سوفسطائی وفی مقابلة الجدل مشاغی) ومغالطه دن غرض خصمک
تغلیط واسکاتیدر وچونکه برهان ایله استدلال ایدن کسینه حکیم اطلاق ایتدکاری
جهتله اشبو حکیمک مقابله سنده مغالطه بی استعمال ایدن کسینه سوفسطائی
وجدلی به مقابل استعمال ایدن شخصه مشاغی اطلاق اولنور بوصورتده مغالطه
مشاغیه اولور سوفسطا حکمت معنانه سوف ایله غلط ونلیس معنانه اسطادن
مرکب اولوب سوفسطائی مذکور بو کانسبت اولنور وطائفه سوفسطایه منکرین
حقایق اولان شردمه در که حقایقک جمله سی اوهام وخیالات یاطله اولدیغنه
قائلدر که منکرین حکمتدر (واما الغرض من السفسطة فی غیر صورة المغالطة
فزع عم تحصیل العلم) وصورت مغالطه نک غیرده سفسطه دن غرض ومقصود

بو واسطه ايله تحصیل علم زعم واعتقاد دیر بعض شیوخدن مرویدر که مغالطه ايله کندوسنی عوام ناس نظرند زی حکیم ومقتدا بهده ارئه ایدن کشته سوفسطائی اولوب جدل و مناظره و بوطریق ايله اهل تحقیق تشویش وخداعه نصب نفس ایدن شخص مشاغبیدر

قال رحمه الله (تنبيه اقوى العلوم الجازم الثابت ثم الغير الثابت واضعفها الغير الجازم) خفی اولسونکه اقوى وامن علوم علم جازم ثابتدر که صاحبی علمنده جازم ومتیقن وبوعلم تشکیک ايله زائل اولیه جق حیثیتده مقرر وممكن اولسیدر ودرجه ثانیده اقواسی جازم غیر ثابتدر وعلومک اضعی غیر جازم اولاندر (وکل منها یفید مثله ومادونه فی القوة ولا یفید مافوقه) وبو علومدن هر بریسی کندی مثلنی وقوتده مادوننی مفید اولهرق مافوقنی افاده ایتز شویله که حاشیهده ایضاح ایتمز اولدیغی وجهله یقین یقینی وکذلک یقین تقلید وظنی افاده ایدر تکیم بعض مقدماتی یقینیهد و دیگری تقلیدیهد اولدیغی صورتده تقلیدی وظنیهد اورسه ظنی افاده وانتاج ایدر وتقلید تقلیدی وکذلک تقلیدظنی مفید اولوب واماظن آنجق ظنی افاده ایدر

قال رحمه الله (فصل الدلیل ان كان الجزء المتوسط بين العقل والنتیجة منه علة لها فی الذهن والخارج فلی کلا استدلال بتعفن الاخلاط علی الحمی وبوجود النار علی الدخان لایلا) بوفصل دلیک لمی وانی قسمینده تقسیمنده در چونکه مطلقا دلیل بر جزئی مشتمل اولسی لایددر که بوجزئک ملاحظه سی عقلک علم بالنتیجهده واسطه وصولی اوله بوايه جزء متوسط اولوب بوجز ذهنده اکبرک اوسطه نسبتیچون علت اولهرق ذهنده حصول نتیجهده مستلزم اولور و بوجهله جزء متوسط ذهنده نسبت مذکوره ایچون علت اولدیغی کبی بعضا نسبت مذکوره نک خارجهده وجودی ایچون دخی علت اولوب بوخالده ذهنا وخارجا علت اولمش اولور وبعضا خارجهده وجودنه علت اولوب علیتی یالکز وجود ذهنی به منحصر اولور ایشته بوایکی جهته نظرا دلیل ایکی قسمه منقسم اولور ایدمی اکر دلیلدن عقل ايله نتیجه بیننده متوسط اولان جز ذهنده وخارجهده نتیجه ایچون علت اولورسه بودلیل دلیل لیدر مثلا ذکر اولسان مثال اولده یعنی زید محموم لانه متعفن الاختلاط وکل متعفن الاختلاط محموم فزید محموم قیاسنده جزء متوسط تعفن اختلاط اولوب بوايه زید ایچون جنانک ثبوتیه ذهنا علت اولدیغی کبی خارجهده دخی زید ایچون ثبوت جایه علتدر کذلک مثال ثانیده یعنی کما وجد النار فی اللیل وجد الدخان فیه لکن المقدم حق وكذا التالی قیاس استثنا یسندده متوسط اولان وجود نار ذهنده وجود دخانه علت اولدیغی کبی خارجهده دخی علت دخاندر

ایشته بوجهته اشبو دلیلین دلیل لیدر ولی کمرلام وتشدید میم ايله اولوب لیت یعنی علیتی افاده سی موجب تسمیهدر زیرا لم ايله سؤاله بوقسم دلیل ايله جواب ویریلور حاصلی دلیل لمی تحقق حکمی مفید اولسیله برابر علتنی دخی مفیدر مصنف حاشیهده بیانی وجهله سائر ارباب فنک ان كان الاوسط علة تعبر ایتدکاری محلهده ان كان الجزء المتوسط تعبرینه عدول اتمی زیرا مشده اشارت ایلدیکی وجهله مثلا حجا اوزرینه استدلال کرک قیاس اقترانی ايله تقریر اولسون وکرک استثنائی ايله تقریر ایدلسون لیدر عبارة اوسط ایسه آنجق اقترانی ايله تعبر اوزرینه منطبقدر وبوندن جوابده مرادقوم اقترانی اولهرق تقریر اولدیغی تقدیر اوزره اوسط دیمک اولوب بوصورنده جمله سته شامل اولور دینله من زیرا دیرزکه بعضا دلیک اقترانی اولهرق تقریری ممکن اوله من ته کیم وجود نار ايله دخان ووجود دخان ايله نار اوزره استدلال بویله اولوب قیاس اقترانی ايله تقریر اولنه من وبوکا اشارت ایچون ایکی مثال ایراد اولمشدر

(اوفی الذهن فقط بأن يكون علمه علة لعلها فقط فانی) ویاخود جزء متوسط نتیجه ایچون یالکز ذهنده علت اولوب بوده جزء متوسطه علم فقط علم بالنتیجهده علت اولسیله اولور بوصورنده دلیل انی تسمیه اولنور وبوده حکمک لیت یعنی علتیه نظر اولمیهرق یالکز انیت یعنی ثبوتی اوزره اقتضارندن ایچونددر که ان الامر کذا قوللرندن اولهرق اوللمیه نسبت اولدیغی کبی بوانیه منسوبدر حاصلی قسم اول حکمک تحقق وعلت ثبوتنی مفید اولدیغی کبی اشبو قسم ثانی دخی یالکز تحقق حکمی افاده ایدرک قنق علت ایچون تحقق ایلدیکنی افاده ایتز مصنفک حاشیهده بیانی وجهله علیت ذهنیه بی علین بیننده یعنی بأن يكون علمه علة لعلها فقط قولندن مستبان اولدیغی اوزره علم متوسط ايله علم نتیجه بیننده علتیه تفسیر ایتمی لزوم فساددن احتراز ایچوندر زیرا مثلا هذه الماهية المنعقلة كلية لانها حاصلة فی الذهن بالتعریف وکل ما حصل بالتعریف کالی یعنی تعقل اولنان شوماهیت کلبه در زیر تعریف ايله ذهنده حاصل ايله تعریف ايله حاصل اولان هر برشی کلیدر قولاز دلیل لمی اولوب حالبوکه کلیت ایچون علیت حصول ذهنیهدر زیرا کلبه نک وجودی آنجق ذهندهدر ایدمی خارج ايله مراد وجودینه شامل اولان واقع اولوب بوقسه وجود خارجی به مختصه اولان اعیان معنسانه دکدر وعلین ايله مراد تصدیقین اولوب تصورده شامل اولان مطلق علم دکدر حاصلی اکر جزء متوسط محمولک موضوع ایچون ثبوت ویاخود موضوعدن سلیک یالکز حصول تصدیقنده واسطه اولورسه دلیل انی واشبو تصدیق ايله برابر نفس الامرده محمولک موضوعه ایجابا ویا سلبا سبب نسبتی افاده ایدرسه دلیل لیدر (سواء كان معلولا مساويا فی الخارج

کالا استدلال بالجمی علی التعفن و بوجود الدخان علی النار نهارا او کانا معلولی علة واحدة کالاستدلال بالجمی علی الصداغ او بالدخان علی الحرارة) واشبو دلیل انی ایکی به منقسم اوله رق بر قسمندہ جزء متوسط خارجده نتیجه ایچون معلول مساوی اولور مصنفک حاشیهده بیانی وجهله مساوی ایله تقییدی زیرا معلول اعم ایله علت اخص اوزرینه استدلال صحیح اوله من مثلا مطلق حرارتله وجود نار اوزرینه استدلال اوله من لکن علت موجبہ بولک خلا فندہ اوله رق یا معلولدن مطلقا اخص و یا خود معلوله مساویہ اولوب و علی کلا التقدیرین علت موجبہ ایله استدلال صحیح اولور بناء علیہ دلیل لمیده اولان ان کان الجزء المتوسط منه علة قولنده مساویہ اولس ایله علتک تقییدینه محتاج اولنما مشدر حاصلی اعمیت معلولده جاری اولوب علت موجبہده غیر جاریدر دلیل انیدن مثلا حی ایله تعفن ونهارا وجود دخان ایله نار اوزرینه استدلال بوقسمدن اولوب اولده حی تعفن اخلاط ایچون وثانیده دخان نار ایچون معلول مساویدر واشبو دلیل انیدن قسم ثانی جزء متوسط ایله نتیجه نک علت واحدہ ایچون معلولین اولمایدر مثلا حی ایله حرارت اوزره استدلال بوقسمدن اوله رق حی و صداغدن ایکسیدہ تعفن اخلاطک و دخان ایله حرارت نازک معلولریدر (سواء قرر الجميع اقترانیا واستثنایا او غیرهما) دلیل ایسترجله می اقترانی و ایستتر استثنائی و یا خود بونلرک غیری اوله رق تقریر اولنسون الحاصل فقیسبیلہ تقریری صحیح او اویده تقریر اولنورسه اولنسون اشو لمی وانی قسمیندن خارج دکلدر و خفی اولسونکه اقیسہ استثناییهده جزء متوسط استثنا اولوب اقیسہ اقترانیہ نک وسطی حکمنده در مثلا ان کان القمر منخسفا فالارض متوسطة بينه وبين الشمس لکن القمر منخسف فالارض متوسطة بينهما دینلسہ بوقیاس برهان انی اولور زیرا خسوف معلول توسط ارضدر و مثلا ان کان المتوسط المذكور حاصلًا فالقمر منخسف لکنه حاصل فالقمر منخسف دینلسہ بوقیاس برهان لمی اولور زیرا توسط علت خسوفدر ایسته بونکله دلیل قسمینده منحصر اولوب قیاس استثنائی خروج ایتر مراد مصنفده بونی بیانندن عبارتدر

قال رحمه الله (وایضا الدلیل ان توقف علی حکایة کلام الغير فنقلی والافعقلی) دلیل ایچون تقسیم آخر اولوب شویله که اگر دلیل غیرک کلامی حکایه به توقف ایدرسه نقلیدر حاشیهده بیان ایتدکاری وجهله بو حکایهده ایستر دلیلدن جز اولسون نکیم لان الله تعالی قال کذا قولزده نظم جلیلدن حکایه دلیلدن جزدر و ایسترسه دلیلدن خارج اوله رق دلیل حکایه به متوقف اولسون ته کیم بعض مقدمات دلیل حکایه نک دلیل اولسی بوقیلنددر ایددی دلیل نقلی حکایه کلام

غیر اوزره توقف ایدن دلیلدر مثلا مأموریه اولان صلات و امشالی ترک ایدن حاصیدر زیرا جناب باری افصیت امری یور مشدر که مفاد شریفی امر الهی به عصیان اوزره مؤاخذه در واشبو صغرای دلیلدن حکایه جزدر و هر بر عاصی مستحق نارددر زیرا جناب باری و من بعض الله و رسوله فان له نار جهنم یور مشدر واشبو کبرای دلیل نظم جلیل دلیلدر و بوقیاس نقلی هر بر کسسه که تارک مأمور به اوله حاصیدر قوانی منتج اولور و اگر دلیل کلام غیری حکایه و سمع اوزره توقف ایترسه دلیل عقلیدر و نقلیه نک نقلیه نسبتی زیرا هر نقدر مدرك بنه عقل ایسهده نقلیه استنادندن ایچونددر و مقدماتک جیعیسی و یا خود مقدماتدن بریسی کلام غیره استناددن اعم اولوب مقدماتدن بریسی نقلیه و دیگرکی عقلیه اولسه بودلیل بنه نقلیدر زیرا نقل اوزره متوقف ایله غیر متوقفدن مرکب اولان متوقفدر و عقلیه نک عقلیه نسبتی اثبات نتیجه ده نقلیه عدم توقفنددر

(خاتمه اسامی العلوم کالمنطق و الکلام و النحو و غیرها قد تطلق علی المسائل وقد تطلق علی الادراکات بها عن دلیلها وقد تطلق علی الملكة الحاصلة من تکرر تلك الادراکات) خاتمه کتاب بعض فوائد مهمه بی شاملدر من الجملة منطق و کلام و نحو امثالی اسامی علوم بعضا نفس مسائل و قواعد اوزرینه و بعضا دخی مسائلک دلیلندن ادراکاته و بعضا دخی اشبو ادراکاتک تکرر و ممارسه سندن حاصله اولان ملکیه اطلاق اولنور (حقیقة العلم بالمعینین الاخیرین هی الادراکات و الملكة و بالمعنی الاول مجموع المسائل الكثيرة التي تضبطها جهة واحدة ذاتية هي الموضوع كالمعلومات للمنطق و عرضیه هی الغایة کالعصمة) ایددی حقیقة علم معینین اخیرین ایله ادراکات و ملکیه و معنای اول ایله مجموع مسائل کثیره درکه اشبو مسائلی جهت وحدت ذاتیه و عرضیه مضبوطة و معتبره قیلر یعنی ذاتلرنده متکثره و متفرقه اولان مسائل مذکورہ نک وحدت اعتباریه ایله وحدت و انفرادنه اشبو جهت وحدت سبب اوله رق اشبو وحدت اعتباریه واسطه سبیلہ مسائل عیدیه نک شیء واحد و مفرد عد اولنمی و اسم واحدله تسمیه اولنوب تدوین و تألیف ایدلسی مستحسن اولور و جهت وحدت ذاتیه علت موضوعی اولوب مرجع موضوعات مسائلیدر مثلا عند المتأخرین معلومات تصوریه و تصدیقیه موضوع علم منطق اوله رق مسائل میرانک جهت وحدت ذاتیه سی اولوب بتون موضوعات مسائلی اشبو معلومات تصوریه و تصدیقیه رجوع ایدر و جهت وحدت عرضیه غایت علمدر مثلا ذهک فکدره خطاددن عصمت و سلامتی غایت علم منطقدر

(و موضوع کل علم ما یبحث فیه عن عوارضه الذاتية اللاحقة له لذاته و مساویه)

وهربر علمك موضوعي او علمده عوارض واحوال ذاتيه سندن بحث اولسان
شيدركه اشبو عوارض ذاتيه لذاته وياخود مساويه موضوع مذكوره لاحقه در
بحث اعتدله تفحص و تفتيش معناسنه اولوب عرفده مناظره و مباحثه وكذلك
استدلال ايله اثبات نسبت ايجاييه و سلبيه معينيله برشي اوزرينه حل
واثبات معناسنه اطلاق اولنور و بحث موضوعه مراد اشبو معناسي ثالثدر
وعوارض ذاتيه نك لذاته موضوعه لحوقندن مراد بلا واسطه موضوعه مستنده
اولمسيدر مثلا ذات انسانه لاحق اولان تعجب امثالي عرض اولي بوقيلدندر
وواسطه ايكي وجهله اولوب برسي عروضده واسطه دركه عروض واحدله
اولا وبالذات ذاته عارض اوله رق غيريسنه انجق بوواسطه ايله عارض اولقندن
عبارتدر مثلا مشي حيوان ايله انسانه عروض واحدله عارض اولوب لكن حيوانه
عروضي لذاته و انسانه عروضي بوواسطه ايله در ثاني بومعني اوزره واسطه در
اعم اوله رق واسطه في الثبوتدركه ذاته عروض اولا وبالذات اولوب اولماسي
غير معتبردر مثلا جسمه سطحك عروضي لذاته اولمسيله برابر جسم ايچون ثبوت
جسمك انقطاع و انتها سي واسطه سيله در و بوندن معلوم اولوركه لذاته لاحقه
اولسندن مراد ذاتك علت عروض اولسي دكدر ته كيم جسمه سطحك عروضي
لذاته اولمسيله برابر علت عروض انتها اوله رق ذات معروض دكدر وعوارض
ذاتيه نك مساويه موضوعه لحوقندن مراد صدق و ياخود وجودده امر خارج
مساويك عروض عارضده واسطه اولمسيدر كه خلاصه سي موضوعه مساوي
اولان امره عوارض ذاتيه نك عروضي اولا وبالذات اوله رق موضوعه عروضي
بوواسطه ايله اولقندن عبارتدر و معلوم اولسونكه اهل فن علومده مبحث عنها
اولان اعراض ذاتيه ده اختلاف ايدرك متأخرون برشيئه جزء اعمي واسطه سيله
لاحقه اولان عوارضك عوارض ذاتيه در اولسندن ذاهب اولدقلى جهته
عرض ذاتي برشيئه لذاته و ياخود امر خارج مساوي سي ايچون لاحق اولان
خارج محمول اولق اوزره تعريف ايتديلر مثلا انسان حيوان اولسي واسطه سيله
لاحق اولان حركه بالاراده نك لحوقلى جزئه و تعجب واسطه سيله ضحكك عروضي
لمساويه اولمش اولور (بأن يجعل هو او عرضه الذاتى او نوع احدهما موضوعا
للمسئلة ويحمل عليه عرضه الذاتى او نوعه) و علومده موضوعك عوارض
ذاتيه سندن بحث اولمسي نفس موضوع و ياخود عرض ذاتي موضوع و ياخود
موضوع ايله عرض ذاتيسندن برينك نوعي مسئله علم ايچون موضوع قلنه رق
اشبو موضوع اوزرينه عرض ذاتيسنك و ياخود نوع عرض ذاتيسنك حل
اولمسي طريقه اولور حاصلى موضوعات مسائل يا موضوع علم و ياخود عرض

ذاتيسي و ياخود ذات و عرض ذاتي موضوعدن برينك نوعي اولق اقسام
اربعة سني مشتمل اوله رق محمولات مسائل دخی يا موضوع علمك عرض ذاتيسي
وياخود عرض ذاتيسنك نوعي اولمسيله بوايكي بي اقسام اربعه ده ضرب ايله
سكزه بالغ اولور (وهو في بعض العلوم امر واحد كالكمة في الصرف وفي
البعض امور متعددة مناسبة في امر يعتد به عند اهل ذلك الفن كالمعلومات
التصورية والتصديقية المتشاركة في الاتصال في المنطق) و موضوع علم بعض
علومده امر واحد اولور مثلا علم صرفك موضوعي كله اوله رق من حيث
الاعلال والادغام كله در بحث اولنور و مثلا عند القدماء موضوع منطق معقولات
ثانيه اولوب من حيث الانطباق اعراض ذاتيسندن بحث اولنور و ديكر بعض
علومده اوفك اهل عندنده شانته اعتداد و اهتمام اولنان بر امرده متناسبه اولان
امور متعدده اولور مثلا عند المتأخرين موضوع علم منطق معلومات تصوريه
و تصديقيه اوله رق مجهولاته ايصاله متشاركه و متناسبه دركه فن منطقده مجهولات
تصوريه و تصديقيه ايصال امر معتد به در

قال جه الله (فمسائل كل فن حليات موجبات ضروريات كلييات يرهن عليها
في ذلك الفن ان كانت نظرية) ايمدى هر برينك مسائلي حليات و موجبات
و ضروريات و كلييات اولوب اكر نظريه اولور ايسه مسائل اولديغي فنده
اوزرينه اقامه برهان اولنور مصنفك حاشيه ده بياقي وجهله مسائل كل فن اه
تعبيريله بوكلامي قاييله تصدير المسمى بوكلام موضوع علمك مرور ايدن تعريف ايله
تعريفنه متفرع اولديغنه اشارتدر اما مسائل فن حليات موجبات اولسي سبق ايدن
تفسير دن دخی مستبان اولديغي وجهله هر برنده بحث حل بالايجاب معناسنه در
ته كيم عوارضك ثابته معناسنه لاحقه ايله تقيدى اشبو ايجابا حله دلالت ايدر
واما مسائل فنك ضروريه مطلقه اولملى زيرا محمولات مسائل اولان عوارض
ذاتيه نه زمانكه ذات موضوع و ياخود ذاته مستند اولان مساوي موضوع
اجليچون لاحقه اولديسه ذات موضوع عوارض مذكوره ايچون بالذات و ياخود
بالواسطه علت اوله رق بوخالده عوارضك موضوعه و ياخود عرض ذاتيسنه
وياخود بونلردن برينك نوعنه ثبوتى مادام ذات الموضوع البته ضروري و واجب
اولور و اما مسائل مذكوره نك كلييات اولسي زيرا اهل فنونك اشبو مسائلدن بحث
ايدرك بونلري تدوينلري انجق قوانين اوله رق كنديلرندن موضوعلري نك احكام
جزئياتي استنباط اولمق غرضنه مبيندر شو طريق ايله كه مسائل مذكوره بي صغراي
سهلة الحصوله ضم ايدوب تاكه شكل اولدن بر قياس منظم اوله رق بوندن ذكر اولنان
احكام جزئيه استنتاج اولنور مثلا هذا الدليل قياس من الشكل الاول او الثاني

وكل قياس كذلك منتج فهذا الدليل منتج كى بتقديره مسائل مذكوره نك
بواستنتاجه شكل اولك كبراسى واقع اولسى لابددر شكل مذكور كبراسى
ايسه انجق كليدر وينه حاشيه ده ديمشدر كه ان كانت نظرية قوليله تقييدى
مسائل فنك نظريات اولسى واجب اوليوب بل ككه بعضا بديهيه اولديغنه
اشارتدر ته كيم بو علمه شكل اولك وقياس استثنائيك انتاجلى قطعيا
مسائل فننددر بونلك انتاجى ايسه محتاج نظر اوليوب بديهيه در وموضوع
علمك تعريفنده مسائلك نظريات وياخود بديهيات اولقلغنى ايجاب ايدجك بر كلام
بوقدر زيرا حقوق عوارض نظري وبديهيدن اعددر وتعريفده اولان لذاته قيسى
عروضده واسطه بى نفي ايجون اولوب اثباته نفي واسطه ايجون دكلدر كه حتى
بعض مسائلك بديهيه اولسنى مقتضى اولسون (فيؤل بها ماوقع فى كتب الفنون
من الشرطيات والسوالب والموجبات المهملات والجزئيات والموجبات الكليات
الغير الضروريات) هر برفك مسائلى حليه وموجبه وضروريه وكليه اولديغى
بيان سابقدن معلوم اولديسه بو صورتده كتب فنونده شرطيه وسالبه وموجبه
مهمله وجزئيه وموجبه كليه غير ضروريه اوله رق واقعه اولان مسائلك بونلره
رجوعى لابددر

قال رحمه الله (وقد يجعل المبادئ جزءاً من العلم تسامحا) وبعضا مباحث علمك
مبنى عليه اولان مبادئ شدت احتياجه دناشى تسامحا علمدن جز عد اولنور
يعنى مبادئ علومك مقدمات شروعى اوله رق علمدن خارج واجزاي علومده غير
داخل ايسه ده بعض محققين مبادئك علومده كمال مدخليته تنبيهها وتسامحا علمدن
جز قلمشدر (وهى اما تصورية هى تعريفات الموضوعات واجزائها وجزئياتها
وتعريفات المحمولات التى هى العوارض الذاتية حدودا كانت اورسوما) ومبادئ
ايكى صنف اولوب زيرا مبادئ تصوريه در كه بوده موضوعاتك واجزاسنك
وجزئياتك وعوارض ذاتيه اولان محمولاتك تعريفلدر وبوتعريفات حدود
وياخود رسوم اولقدن اعددر وموضوعات ايله مراد موضوعات علوم ومسائلدر
واجزاء موضوعاتك تعريفى مثلا حكمت طبيعیه ده تعريف هيولى كبدر زيرا حكمت
طبيعیه نك موضوعى جسم طبيعى اولوب جسم طبيعى ايسه هيولى ايله صورتدن
مؤلفدر واما موضوعاتك تعريفى جزئيات موضوعى علمك نوعى اولان موضوع
مسئله نك تعريفى كبدر ته كيم حاشيه ده ميبندر (واما تصديقيه هى الحكم
بموضوعية موضوع العلم ودلائل المسائل والقضايا التى تألف هى منها) وياخود
مبادئ تصديقيه در كه موضوع علمك موضوعيته حكم ودلائل مسائل ومسائلك
كنديدن مؤلفه اولديعى قضايادر

قال رحمه الله (وتلك القضايا مبادئ بذاتها وتسمى علومها متعارفة) واشبو دلائل
كنديدن مؤلفه اولان قضيه در يا كندى ذاتلرند بديهيه اولور واشبو قضايى
بديهياته علوم متعارفه تسميه اولور وبديهيه اولسى هر تقدر محتاج تنبيه اولسه ده
دليله محتاج اولماسيدر (او نظرية يدعن بها المتعلم وبقبلها بحسن ظن المستدل
وتسمى اصولا موضوعا وبالشك والانكار الى ان تبين فى محلها وتسمى مصادرات)
وياخود قضايى مذكوره نظريه اولوب متعلم اولان كسنه ايكى طريقك بريله
اذعان وقبول ايدر شوبله كه قبولى باشخص مستدله صدقده حسن ظن طريقيله
اولوب بو صورتده قضايى مذكوره اصول موضوعه تسميه اولنور وياخود
محلنده تبين ايدنجيه قدر شك وانكار طريقيله اولوب بو صورتده مصادرات تسميه
اولنور مصنف رحمه الله حاشيه ده شو وجهله ايراد مقال بومر مشلدر كه قوم بو
وجهله قائل اولوب وينم ايجون بمقامه ايكى بحث قوى واردر بحث اول بودر كه
بومقامه ذكر اولنان اصول موضوعه ايله مصادراته علاوه بر قسم ثالث اوله رق
بوده قضاياتك دليل ايله ثابت اولان نظريه اولمسيدر حالبو ككه بونك ايجون
بر اسم تسميه ايتامشدر در بحث ثانى متعلمك بو قضيه لى حسن ظن ايله اذعان
وقبولى قضايى مذكوره نك ظنيه اولسنى اقتضا ايدر تسليم ايدلكه بومقامه
ظن مطلق اعتقاد معناسنه اولسون بتقديره غايت امر اشبو قضاياتك عند المتعلم
تقليديه اولمسيدر زيرا نظريه نك يقينه اولسى برهانه متوققدر ومقدمه تقليديه
مقدمه برهان اوله من حالبو كه حكمان اقليدس مقدمه براهين اولسيچون اصول
موضوعه بى وضع ايشدر مكر جوابده دينله كه بوقضيه لك معلمه نسبتله تقليديه
اولسى مستدله نسبتله يقينه اولسنى قدح ايده من وغايت امر بوقضايادن مركبه
اولان ادله دن منعلم ايجون حاصل اولان تقايد اولوب يقين اولماسيدر وبونده
بأس بوقدر ومتعلمك يقين ادعاسى زعمى اولوب واقعه يقين دكلدر (ولايجب
ان تكون تلك القضايا من مسائل ذلك الفن بل يجوز ان يكون من مسائل علم آخر
وان لا يكون من مسائل علم مدون اصلا) وقضايى مذكوره مباديسى اولدقلى
فنك مسائلندن اولسى واجب اوليوب مسائل علم آخردن اولسى وبلكه اصلا
بر علم مدونك مسائلندن اولماسى جائزدر

قال رحمه الله تعالى رجة واسعة (وما ذكرنا طهر ان قول الشيخ الرئيس ابن سينا
مهملات العلوم كليات ومطلقاتها ضروريات غير مختص بالعلوم الحكيمية كما وهم)
ذكرى مرور ايدن فمسائل كل فن قوليله واقع اولان بياندن ظاهر ونمايان اولمشدر كه
شيخ ابن سيناتك شفا ده مهملات علوم كلياتدر ومطلقاتى ضرور ياندر ديمسى
وهم اولديغى كى علوم حكيميه غير مختصدر

قال رحمه الله تعالى في خانة المرام (وليكن هذا آخر الكلام بحمد العزيز العلام)
مصليا على نبيه وآله الكرام

اشبو ترجمه عذب البيان برهان باعون وعنايت ايزد مستعان اشبو بيك ايكيوز
طقسان درت سنه هجريه سي شهر ذي القعدة سي اوائلنده معموره العزيزده
متصرف لغمز اوانده مع الصحیح پذيرفته حسن اختتام و ذخير معاد اوله جقي

خير دماي اخوانه ذريعه اولق اميديله

مودوع صحائف ايام

اولشدر

۲۲

۲

تاريخ مترجم
حمد لله که جناب قیوم • قدر آثاری قلدی معلوم
ایده حق مظهر میل ابرار • اوله عنوای کتاب مرقوم
نظم الفاظی سلیس و روشن • جمله مفهومی رحيق مختوم
مستفید ایلله اخوانی خدا • اوله رغبتکه انظار عموم
ایتمیه اجر و ثوابتندن • یوم لایتنفع ده حق محروم
دوشدی بر بوا اثر منشورم • توله تاریخیده اولسه منظوم

یادکار اوله کهر سنجانه

بولدی میزانی برهان علوم

۱۲۹۰

محشی فاضل عبدالحمید افندی حضرتلرینک تاریخ بی نظیر لریدر

جواهر پاش تحسین اولدی حمدی سوبلدی تاریخ

مترجم اولدی شرح نافع برهان همتله

۱۲۹۰

آرغلی متصرفی سعادتلو رومی افندی حضرتلرینک زاده طبع بلیغانه لری
حضرت نافع افندی علم منطقدن دخی • ایدی طبلایه ویردی بر منافع ترجمه
شرح میزان ایلله واضح اولدی برهان علوم • نجم برهان علومی قیلدی لامع ترجمه
بر طاقم صغرا و کبرادن قیاس ایسترمی یا • مبحث فضلن سراپا اولدی جامع ترجمه
اشبو صورتده کرکمز کلفت بحث و جدل • ابتدیکم دعوايه در برهان قاطع ترجمه
رومیا تاریخدر مانند جوهر بی بدل • اولدی ایشته طالب برهانه نافع ترجمه

۱۲۹۰

خامه نافع افندی سلیس اولش ایدی • مأخذ علم معانیدن مطول ترجمه
همت ممدوحه فضلیله اولدی بشقه جه • ایشته برهان کتبوبده اکمل ترجمه
کلدی بر تاریخ تام خاتمه (رومی) دیدم • اولدی میزان فن منطقدن مدلل ترجمه

۱۲۹۰

معموره العزیز محاسبه جیسی عزتلو اسماعیل ذهنی افندی تاریخ نفیس لریدر
هزمنده زمانه حضرت نافع افندی کیم • اودر استاد بی مثل و نظیر مکتب عرفان
حقایق ایلله مالا مال بر کثر دقایقدر • دلی شمس المعارف سینه سی مرآت نور افشان

مقرر حکمت اربابی که قانون کالاتن . شفای صدر طلاب ایلمشدر حضرت یزدان
 خیالات و تصور دن مشار فضلی بالادر . کورنلر کاملاً آثاری تصدیق ایدر هر آن
 مطول ایتیوب بحث شناسن مختصر کچدم . کال فضله نفع معولدر جلی برهان
 ایا علامه عالی نسب فهامه تحریر . کتور من بردها شباه ایلله امثالی دوران
 متین اولسون بنای مطلب و بنیاد مقصودک . ایده لطف خدام معموره اقبالکی آبادان
 سمند خامه (ذهنی) دخی اظهار جراتله . اولوب وادی تفریضه ایکی تاریخ ایلله پویان
 رسیده اولدی بالطف خدامیزانک انجامه . درر کنج و هرسنج اولدی برهانه زهی میزان

۱۲۹۵

معموره العزیز تحریرات مدیری رفعتلو آصف افندینک زاده طبع بلیغانه لری
 کهرسنج معارف حضرت نافع افندی کیم . کف میزان افضالی دراری ریز اولور هر آن
 دکل خالی بیان و منطقی افراد حکمتدن . فلاطون کورسه آثارین قالوردی واله و حیران
 هرسنجانه آصف غبطه فرما اولدی تاریخم . دقیقه دان علم حکمت برهان اوله میزان

۱۲۹۵